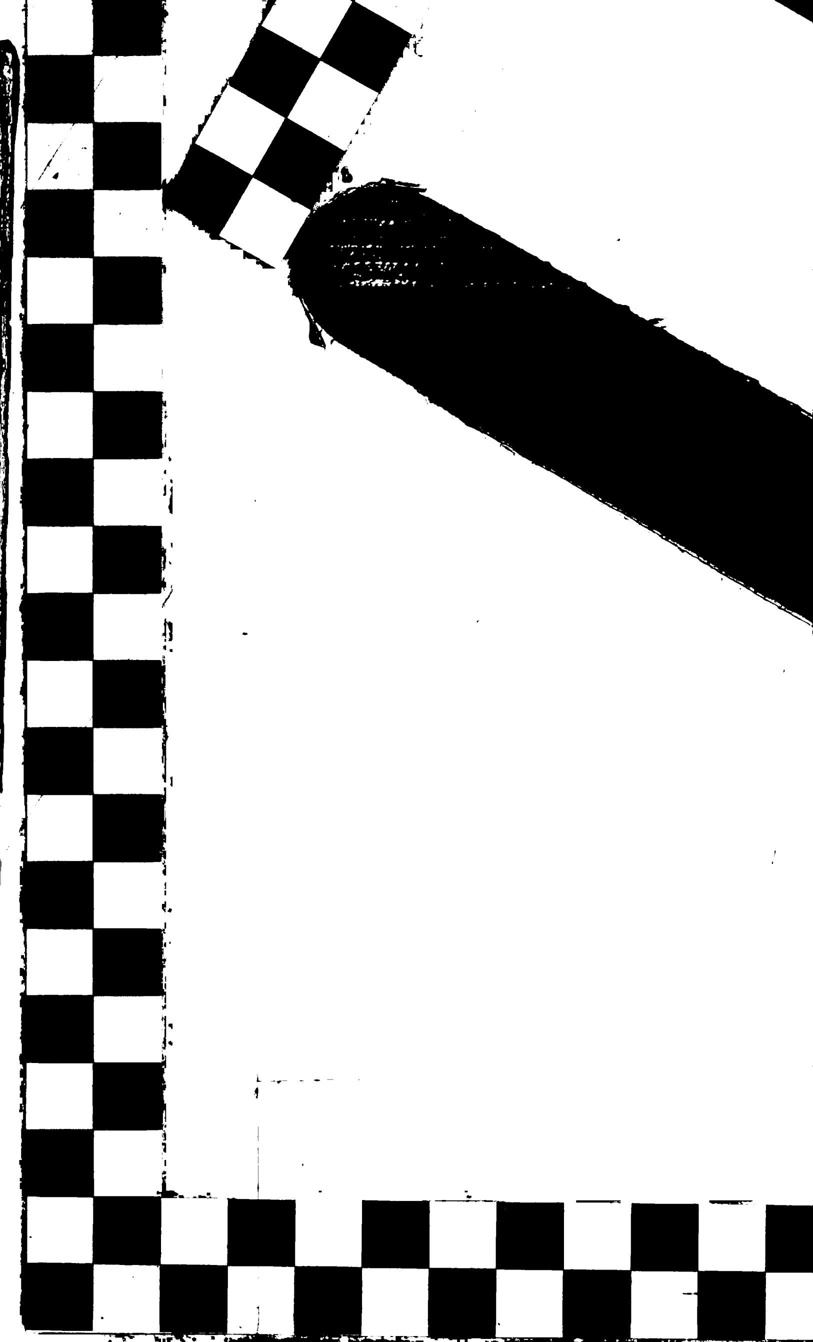
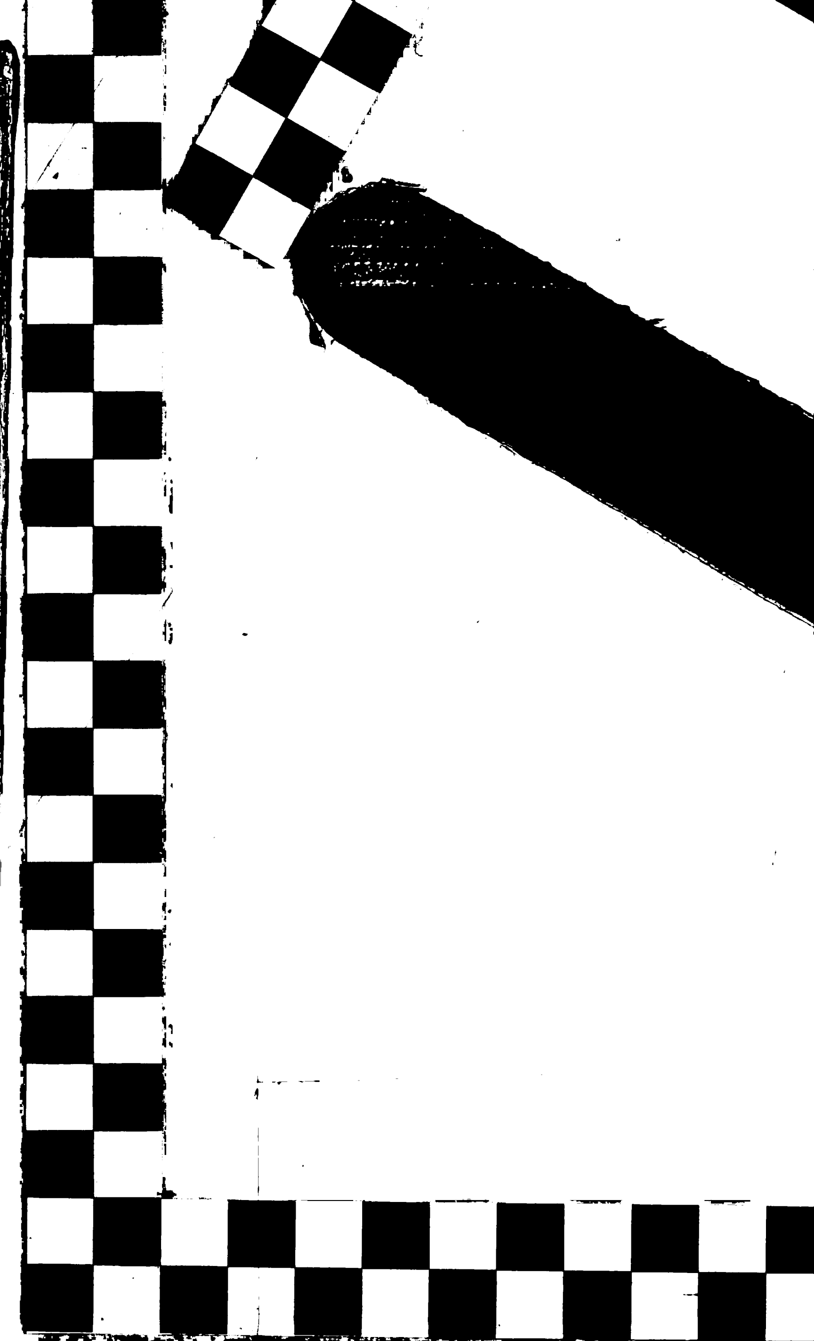
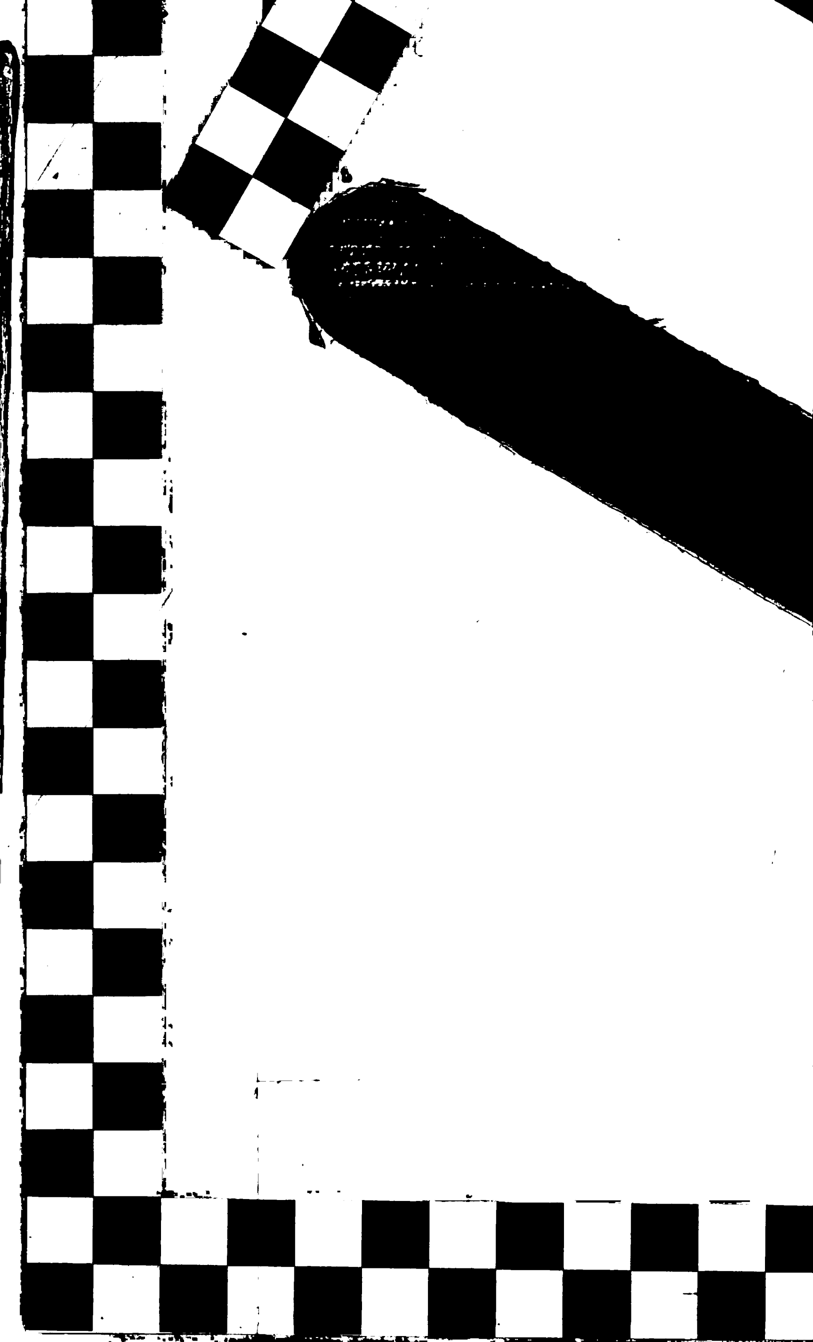

بسم الله الرحمن الرحيم

حمد موفور وثنای نامحصور اول فیاض کافهٔ امور وکاشف عامهٔ اسرار جمهور حضرتلرینك درگاه اقدس وبارگاه مقدسلرینه حقیق وخاصدر وجواهر گرانبهای تحف تحیات اول فهرست جریدهٔ جلالت وشه بیت قصیدهٔ رسالت وفرمودهٔ قم فانذر ومخاطب وربك فكبر اولان سلطان انبیا علیه افضل التحایا حضرتلرینه وبالجمله آل واصحابنه اولسونكه باعث طبع كتاب مستطاب بادی نفع دعاء مستجاب بودركه مظهر اسماء حسنا وشعشعهٔ صفات والا اولان میان عالمیانده ولقد كرمنا بنی آدم تكرمه سیله مشرف اولان نوع انساندن بالفعل انا جعلناك خلیفة تجلی سنك پرتوی والسلطان ظل الله فی الارض وادیسنك رهروی ولتفتحن القسطنطنیة ولنعم الامیر امیرها ولنعم الجیش ذلك الجیش مدیحه سنك بدرتوی حالا مسند آرای سلطنت عظمی ورونق افزای سریر خلافت كبری شهریار جم منزلت وشهنشاه سكندر قدرت وسلطان گردون اقتدار وجهاندار سلیمان اعتبار سلطان سلاطین زمان وخاقان خواقین جهان محض عین عنایت فیض رحمان وفخر خلاصهٔ نسل نسیل آل عثمان سرطغرای دیباجهٔ علم وعرفان عین كمالات دراریٔ نظام شمس منیر افلاك خلافت پرانتظام ظل ظلیل اله وپادشاه عالمپناه معدن انواع فطنت وزكا وكان اشباع مروت ووفا السلطان ابن السلطان ابن السلطان السلطان سلیم خان ثالث ابن السلطان مصطفی خان ثالث ابن السلطان احمد خان ثالث خلد الله خلافته وابد سلطنته مادام یشرب الماء الطالث حضرتلرینك زمان سعد اقترانن واوان دولت اتقانلرنده مستدعای دیرینهٔ خسروانه لری ومقتضای شنشنهٔ ملوكانه لری همیشه كلیات وجزئیاته راغب وبالجمله عارفان وعالمانی اقطار عالمدن احسان فراوانله جانب وكافهٔ ارباب استعداد وعامهٔ اصحاب استرشاد سایهٔ هماوایه لرنده سایه ستان وقاطبهٔ دلخواهلرین اخذ ایله احراز مكان ایلدیكی صماخ عالمیانه مملو وما لامال واسماع جهانیانه جنبشنما برحال اولدیغی حسبیله سو بسو علما وادبا وعرفا ونجبا منظوم ومنثور وموجز ومنشور تراتیب صنیعه واسالیب بدیعه ده نیچه نیچه تألیفات الیفه وتصنیفات منیفه ابدا وپیشگاه معدلت پناهلرینه اهدا وهر برلری نائل عطا وواصل ندا اولوب سیما رأی رزین اصابت قرین شاهانه وفكر ثاقب دقت رهین خدیوانه لریله ایجاد واحیا بیوردقلری

دار

دار الطباعة العليه‌ده طبعی مناسب اولان كتب مطبوعه‌لری طبع ایله
امر همایونلری وبو وجهله تكثیر كتبه باعث كلی وجلب صنوف دعا ایله منجلی
اولوب همار جناب بادئ بانئ كنكرهٔ خضرا وذات باسط داحئ بسیطهٔ غبرا
وبالجمله فیاض فیوضات كافهٔ اشیا جل شانه وعلا عنوانه عن العیوب والردی
شوكتلو مهابتلو كرامتلو قدرتلو مرحمتلو ولی نعم انام وسبب امن وراحت
خاص وعام اولان پادشاه جهان وجهاندار اوان افندمزك مدی الدهور
والاعوام وجود بهبود فیض آلود شاهانه‌لرین تخت پربخت خدیوانه‌لرنده
پسندیدهٔ خواص وعوام وستایش كردهٔ كافهٔ انام وعامهٔ جهانیانی ظل ظلیل
رأفتانه‌لرنده مرفه الحال ومستریح البال وهنكام عنایت نظاملرنده لا یعد
ولا یحصی بونلردن اعظم كونا كون نعم الاثار عظیم المقدار وعلی الدوام
اولی حیثیت وذوی استحقاقی عواطف علیه وعواید سنیه‌لرندن مغتنم الحال
ایلیه آمین فمن جملة المطبوعات تحفه‌ٔ وهبی شرحی اولان الوكه بهجت مسلوكمك
شارحی مدرسین كرامدن سید احمد حیاتی افندی شرح مرقومك ثبت وتحریرنده
مستعینا بالله الغفور بذل مقدور دقت میسور وبالتوفیق الملك الشكور
اتماملە سعیلری مشكور اولدقده حالا صدر اعظم وسردار اكرم وزیر
آصف شیم یوسف ضیا پاشا یسر الله ما یروم وما یشاء حضرتلری شرح
مذكورك طبعنی اراده بیورملریله بو چاكر فقیر حقیر ناتوان یعنی رئیس
دار الطباعه عبد الرحمن عبودیت اقتران بوندن اسبق دار الطباعه خدمت
پرمیمنتنه مأمور وفرموده واقدمجه طبع ترجمهٔ برهان قاطعدن فارغ وآسوده
ودرعقب شرح مرقومك طبعنه آغاز واقدام واعمال طبع طبیعی سنه اهتمام تام
ما لا كلام وبعنایة الله العلام رسیدهٔ اختتام اولمغله ان شاء الله الملك السلام
شرفیاب احالهٔ نظر اكسیر اثر آصفانه‌لرنده حالات نابرجای عاجزانه‌لری دامن
صفح جمیل وزیرانه‌لریله مستور بیورملری رجا كردهٔ عاجزانه‌مدر
بمه‌خال وجود مشیرانه‌لرین خطادن دور وسایهٔ
شهنشاهیده مسرور ایلیه آمین یا معین
بحرمة النبی الامین

بسم الله الرحمن الرحيم

فاتحهٔ نظم لآلی لغات وسانحهٔ رقم آمالی نکات وسرلوحهٔ تحف دانشوران وفرسجهٔ صبیان هنروران نظم فرائد محامد ایله افسرپوش وختم دقایق حقایق تعالی ایله زرفروش وکلستان آرای صلوات وبهارستان پیرای تسلیمات صاحب منطق الطیر جناب نبوی ایله آراسته واهل شوکت وذورأی صائب آل مصطفوی ایله پیراسته قلند قدنصکره ناظم نحریر اطال الله عمره وقدره حضرتلری بوشرحنه خامه کش اولدیغمز تحفه سنك عقیب اتمامنده بوفقیر پرتقصیر السید احمد حیاتیدن بالمکاتبه شرحنی التماس ایتملریله قلیل البضاعه ومنکسر الیراعه وکثیر الضراعه اولدیغمز حالده بوشرح ناچیره اقدام وبحمد الله الملك العلام رسیدهٔ اختتام اولندی فاتما که پذیرای اتمام وهویدای انجام اولمسیله عنوان ملاحظه شانه طغرای غرّای آفرین وتوقیع شاباش تحسین کشیده بیورلمسی انجق جناب معالی نصاب وذات معلای مثانی خطاب وزیر آصف نظیر ارسطوتدبیر سحبان تقریر ابن مقله تحریر خاتمی شیم حاتمی کرم برمکی همم اعنی به تاریخ هجریدن الف ثانی حدودینك مائهٔ ثالثه سی اوائلنده مانند حکیم فلاطون امین معادن همایون ووالیٔ والای ولایت آمد ومتصرف ایالات مرعش مع علاوهٔ چند ممالك پرمحامد بیوریلان یوسف پاشا یسر الله تعالی ما یرید وما یشاء افندمز حضرتلری ولو بردفعه جه اولسون شرح مذکوره چاکری بی احالهٔ نظر کرامت اثرلریله مقبول انام وپسندیدهٔ خاص وعام ووسیلهٔ شاباش تحسین وذریعهٔ صد هزار آفرین بیورملری

مکارم

مكارم منش سنيه لرلدن نيازمند داعيانه مدير چونكه مشار اليه افندي طرزي
مذكور اوزره بودورلرده مظهور عدالتيدورد ستورانه لريله شعر وانى
وان كنت الحديث زمانه * لآت بما لم تستطعه الاوائل * منطوقى اسلافنى سابق
واقرانندن فائق قطب الوزرا وولى النعم كافه امرا بردات عالى صفات
وجناب سامى سمات اولوب جتى سايه هماى همت وايه عطوفانه لرنده سايه
سنان يبورلان اصحاب عقول اوطان واحباب واولاد وانسابندن غفول
ونسيا منسيا علاقا تندن ذهول يرله شعر ولا عيب فيهم غير ان ضيوفهم * تلام
بنسيان الاحبة والوطن * مضمون بلاغت مشحونى حسب حاللرى اولمغله شعر
ما نوال الغمام وقت ربيع * كنوال الامير يوم سخا * فنوال الامير بدرة عين
ونوال الغمام قطرة ما * ترانه سيله صدا پردازدلنواز اولنديغى مقروع اسماع
قاطبه اولى النهادر همان حق سبحانه وتعالى حضرتلرى وجود بهبود ضيا
آلودلرين مكاره دوردوندن مصون ومدى الدهور والازمان بخت واقباللرين
افزون وبالجمله بدخواهلرين خوروزبون ايليه امين يا معين بوندن صكره
معلوم اولسونكه بو شرحده بر از شروط التزام اولنديكه هم اختصارى مفيد
اوله وهم ناظرينه صفا بخش اوله اولا برمقدمه تقديم اولنديكه معانى ادواتى
وقواعد واشتقاقاتى مشعر وموزوندر ثانيا معانى حروف وادوات ومبانى
اشتقاقات مقدمه مذكوره يه احاله اولندى ثالثا مركبا تك اجزالرى مفردات
موضعلرنده سابق ولاحقنده احاله اولندى مثلا چون مهر كنش كبى
معنا سنه چونكه چون كبى ديو قطعه ثالثه نك بيت ثالثنده كجدى مهر كنش
ديو قطعه خامسه نك بيت اولنده كلوز مثللو عبارتله تعبير اولندى وقس عليه
سائره رابعا حركات كلماتيا ننده حروف مهمله بلا قيد اطلاقى اوزره ذكر
اولنوب حروف معجمه تقييد اولندى مثلا سروش سينك وراء ممدوده نك
ضملرى وشين معجمه ايله ديو بيان اولندى خامسا باحرفى موحده تا حرفى مثنات
فوقيه يا حرفى مثنات تحتيه ايله تقييد اولندى سادسا فارسى يه مخصوص اولان
حرفلر فارسيه ايله تقييد اولندى مثلا پروردكار باء فارسيه وكاف فارسيه
ايله ديو بيان اولندى ژاله زاى فارسيه ايله ديو بيان اولندى چون جيم
فارسيه ايله بيان اولندى فاما كه بو حرفلرك عربيه سى اطلاقى اوزره ذكر
اولندى سابعا حروف علت وحروف لين حروف صحيحه كبى بيان اولندى
مثلا بورزيدن باء موحده نك كسرى وواوك فتحى ديو بيان اولندى

نارسیدند هر دو شادوش * نه بیابانی زبخار بجوش * وملازمتك بر معناسی دخی هم فاعل وهم مفعول اولور وله ایضا بیت در هم آمیختیم خنداخند * من وچون من فسانه کوبی چند * یعنی بر بریمز ایله قارشدق کوله رك وكولديرمك وبر معناسی دخی باء الصاق معناسی کبید روله ایضا بیت شه ذکرمی سیاستم فرمود * درهلاکم مکوش زود ازود * تنبیه بو الف ملازمه والف توسل والف مقابله بربرلرینه اقربدر فرقی فارسیده مذاق تام صاحبلرینه روشناددر سادس الف اتصاف که هر زمان امر حاضر اخرینه الف ساکن لاحق اولنجه اسم فاعل یاخود صفت مشبهه معناسنی مفید اولور مثلا دانا وبینا وشنوا کبی بعض مبالغه قصد اولنوب الف مزبورد نصکره نون دخی الحاق اولنور مثلا خندان وخرمان وتابان کبی سابع الف نسبت که یاء نسبت معناسین مفید اولور خواجه حافظ مصراع مژده ای دل که مسیحا نفسی می آید * کاهی بو صورتده تأکیدادات نسبت اولور حکیم اسدی بیت بساز ورمندا که افتاده سخت * پس افتاده را یاوری کرد بخت بودقیقه دن آکاه اولمیانلر زورمندا لفظنی جمع ظن ایدوب زورمنداندن محففدر دیدیلر محضا زعمدر ثامن الف زائده که کلمه آخرنده واقع اولور اسقاط اولنسه معنایه خلل کلمز شیخ سعدی بیت بکفتامن کلی ناچیز بودم * ولیکن مدتی باکل نشستم * اکثری قوافی اشعارده اولور استاد دقیقی قطعه پیاده شود دشمن از اسب دولت * چو کردی بر اسب سعادت سوارا * بر اسب سعادت سواری وداری * بدست اندرون از سعادت سوارا * بو قطعه ده سوارا اول فارسیدر آتلو معناسنه سوار ثانی کسر ایله عربیدر دست برنجن معناسنه محصلی بو الف زائده دن مقصود یا تحسین لفظدر یا تتمیم وزن یا تکمیل قافیه در حرف الباء اون درت وجه اوزره مستعملدر ١ الصاق ٢ مصاحبت ٣ قسم ٤ استعانت ٥ ظرفیت ٦ استعلا ٧ تعلیل ٨ تخصیص ٩ ابتدا ١٠ انتها ١١ تشبیه ١٢ زائده ١٣ تأکید ذی الاشتقاق ١٤ تخصیص مضارع بالاستقبال بو اون درت صورتك اون ایکی اولنجیلرنك بارئی مفتوحه در ایکی صکره کی صورتلرده مکسوره در اول الصاق ایچون ایدی خواجه حافظ بیت عاشق که شد یار بحالش نظر نکرد * ای خواجه درد نیست دکرنه طبیب هست * ثانی مصاحبت ایچون ایدی عربیده مع معناسنه وله ایضا بیت بیال وپر مرو از ره که تیر پرتابی * هوا کرفت زمانی ولی بخاك نشست * ثالث قسم ایچون ایدی وله ایضا

بیت

بيت بجان ويار وبحق قديم وعهد درست * كه مونس دل وجانم دعاى دولت تست
رابع استعانت ايچون ايدى شاعر بيت نويسم عشق يارم درد فاتر * بجام چون
قلم برلوح محفوظ * بو درت معنايى عربيده باء موحدهٔ مكسوره افاده ايدر خامس
ظرفيت ايچون ايدى عربيده فى فارسيده در كبى خواجه سلمان بيت اى كريمى
كه بدوران بهار عدلت * در همه روى زمين باد خلافى نوزيد * سادس
استعلا ايچون ايدى ظهير فاريابى بيت توشمع عصمت بشب ظلم دربتاب
وابر رحمتى بسر خلق بربيار * يعنى درشب ظلم وبرسر خلق ديمكدر چونكه
باء اولى ظرفيت باء ثانى استعلا ايچوندر كانه در ايله بر قرينه لر يدر تنبيه معلوم
اولسونكه بو ظهير فاريابينك بيتى مثللوده يعنى برلفظك اولنده باء موحدهٔ
مفتوحه آخرنده در يا خود امثالى واقع اولسه بونده اوچ وجه اوزره قولى
واردر قول اول شعورى مرحوم فرهنكده ولامعى چلبى كلستان شرحنده
برلفظى ودرلفظى وامثالى زائده لردر انجق تحسين لفظ ايچون الحاق اولنمشلردر
اصل معناى استعلايى ومعناى ظرفيتى مفيد اولان اوله ادخال اولنان باء موحدهٔ
مفتوحه دردير بو حكم وجزم ايلديلر قول ثانى سرورى مرحوم وصاحب
مفاتيح دريه عكسيله حكم وقطع ايلديلر يعنى زائد اولان داخلدر اصل معنايى
مفيد اولان لاحقدر ديديلر قول ثالث كمال پاشا زاده نك وصاحب كنوز الرموزك
كلاملريندن فهم اولنان داخل ولاحقدن هر برى مفيد ومعنيدار در
چونكه داخل يعنى باء موحده مفيد استعلا ومفيد ظرفيتدر تركيده انلردن اوزره
لفظى ودهٔ لفظى ايله تعبير ايدرلر سبحهٔ صبيان بيت ل ايچون فى ده ف پس
مانه على اوزره امى * ب ايله كم نيجه انى تنه كلاز نهار * لفظ در بمعنى اندرون
يعنى داخل وايچ ديمكدر لفظ بر بمعنى بالا يعنى فوق ديمكدر مثلا بشب ظلم در
قرا كو كيجه ايچنده معناسنه بسر خلق برخلقك بالاسى اوزره معناسنه در
سؤال ايكيسيده معنيدار اولنجه بدرشب وبربسر اولملى ايدى جواب لفظ در
ولفظ بر بو تقديرجه نه قدر كه ادات ظرف وادات استعلا دكل ايسه ده
لكن صورت اداتده اولوب وفى نفس الامر اداة واتك موالاتى كريهه اولمغله
همان جانب صورته رعايت اولندى همدخى فارسيده بو تقديمات وتأخيرات
حتى وافردر تحقيق فقير شويله ظن ايدرمكه باء موحده مفيد استعلا ومفيد
ظرفيت اوله لفظ بر ولفظ در قرينه لرى اوله فتأمل فتح الله عليك سابع تعليل
ايچون ايدى شاعر بيت بنبش پندزنى من بغص سخت فوأد * كه پند من

كاهي تاء والف مد ايكيسي بردن ساكن مجتمعان اوله رق تلفظ اولنور فردوسي بيت بدين نام چون باز كردي بجاي * بكوتات خواننديل رهنماي وكاهي الف مد دن صكره بر ياء تحتيهٔ مفتوحه زياده ايدرلر استاد لطيفي بيت چون باده شدي عصاي پيران * عاصي مشو ومنه عصا بيت واكر واو مد اولورسه كاهي تاء وواو ساكن مجتمعان اولورلر شمس فخري بود بروز وغا همچو پيكر بهرام * زتيغ وتير بماند عدوت درتب وتاب * وكاهي واوه فتحه ويررلر لطيفي بيت كمان ابروت پيوسته مارا * بتير غمزه كه مينوازد * وكاهي واودن صكره بر ياء تحتيهٔ مفتوحه زياده ايدرلر وله ايضا بيت اكر از كشتن چشمت عزيزان عفوها جويند * چو مقصود منست ازدل بجوييم كشت معفويت * واكر ياء مد اولورسه واوده اولان صور ثلثه بونده دخي جاريه در مثال اول وثالث شاعر بيت بجاي مكرمت كردن بديت * چنان اكرام درجاي بديت مثال ثاني كمال اسماعيل بيت * نكركه دوستيت رابها چه باشد خود * چو دشمني ترا دشمنت بجان بخريد * بحث رابع تاء فوقيهٔ خطابيه نك ابدالنده در چونكه تاء مزبوره بي داله قلب ايدوب مثلا كرديت ورفتيت ديجك يرده كرديد ورفتيد ديرلر خوارزم لغتي درحق حضرت مولانا قدس سره الاعلي بوشعرنده كذر كاهت يرينه كذر كاهد ديو يازمشلر وتعبير ايتمشلر نتكم شعوري مرحوم حضرت مولانا كندو مجموعه لرنده علي وجه المسوده كند وخطلريله يازدقلرين كوردم ديو تصريح ايدوب وحضرتك شعرني دخي نقل ايتديلر فقير دخي تبركا بو مقامده ايراد ايلدم بودر شعر مسمط دل كرچه كذر كاهد شد * اوراشد نخواهد شد * كر راستي خواهد شد * آن سرو چمن دارد * ايشته بو دال هراحكامده اصلي اولان تاكبي فلا تغفل سئوال بو مقوله تاء خطابيه علم نحوه نظر ايله اسم در حروفدن عدي نه كونه اولور جواب فارسيده بو مقوله نسنه لره حرف اطلاقي جائزدر نتكم اهل ميزان افعال ناقصه يه ادوات وحروف ديدكلري كبي فلا مشاحة في الاصطلاح ياخود حروفدن عدي تغليبدر حرف الجيم جيم فارسيه آخرنده هاء رسميه يعني هاء غير ملفوظه كوروب بوصورتده ايكي وجه اوزره استعمال اولنور كه جيم مزبوره يا مفتوح اولور ياخود مكسور اولور اكر مفتوح اولورسه ادات تصغير اولور عربيده ياء تصغير كبي مثلا باغچه وهندوچه كبي اسم تصغيردر شيخ سعدي

بيت

بيت هر كرا باغچهٔ هست ببستان نرود * زانكه مجموعه نشسته است پريشان نرود
ديكر عماد فقيه بيت خيال حال تو هندوچهٔ حديقهٔ چشم * سواد خط تو ديباچهٔ
سفينهٔ دل * اكر مكسور اولور رسه ذوى العقولك غيرندن سؤال در عربيده ما كبى
تركيده نه ديرلر بو صورتده جيمك فتحيله دخى جائزدر لكن ينه هاء رسميه يازيلور
امّا اوقنمازو كاهى خطدن دخى حذف ايدوب مابعدنده اولان حرفى اسكان
وجيمى اكا وصل ايدرلر مثلا چبست كبى كه اصلى چه است ايدى نتكم قطعهٔ ثالثه نك
بيت ثالثنده كلور فامّا كه هاء رسميه سز جيم عربيه علامت تعريبدر كاهى هاء رسميه
موقعنه كتوررلر مثلا بنفشه و شاهتره تعريبلرنده بنفسج وشاهترج ديدكلرى كبى
و كاهى كاف فارسيه يى جيمه ابدال ايدرلر مثلا لكام و بنك تعريبلرنده لجام
وبنج ديدكلرى كبى فعلى هذا القياس حرف الدّال دال ساكنه ماضيده
ومستقبلانده ياء تحتيهٔ خطابيهٔ ساكنه دنصكره علامت جمعدر مثلا كفتى ماضئ
مفرد مخاطبدر جمعنده كفتيد ديرلر وكنى مضارع مفرد مخاطبدر جمعنده كنيد
ديرلر و دال مفتوحه مطلقا علامت مستقبلدر مثلا داندو شناسد وداننده و شناسنده
كبى فائده دال مهمله ايله ذال معجمه ميانده فرق لسان فارسيده قاعده بودر كه
دالك ماقبلى متحرك اولنجه دال مهمله يى معجمه اوقومق جائزدر مثلا پدر و مادر كبى
واكر ماقبلى صحيح ساكن اولور رسه جائز دكلدر مثلا كرد و مرد و سمند كبى واكر
حرف مد اولور رسه جائزدر مثلا باذ و بوذ و بيذ كبى بونك حقنده شهاب الدّين
كرمانى مثاللرى ايله نظم ايلمشدر هر كجا ماقبل وى جز حرف علت ساكنست
همچو كرد و مرد و سرد و برد آزاد ال خوان * هر كجا ماقبل وى ساكن
بحرف علتست * همچو باذ و بوذ و بيذ و باذه از اذال خوان * شوقدر كه
بو قطعه ده حال متحركه بيان اولنمدى فامّا صحيح بودر كه ذال معجمه بو لسان
فارسيده اولميوب بالجمله دال مهمله اوله فلا تذهل حرف الزّا زاء معجمهٔ
بسيطه كه عربيده من وعن كبى كاهى ظرفيت ايچون دخى اولور عربيده
فى فارسيده در كبى بو زاء بسيطه دائما اوائل كلمه يه ادخال اولنور اكر داخل
اولديغى كلمه نك اوّلى حرف صحيح اولور رسه حرف زا مكسور اولور شيخ
سعدى بيت اكر روزى بدانش در فزودى * ز نادان تنك روزى تر نبودى
واكر اوّلنده الف اولان اسم اشارته و ضميره داخل اولور رسه حركه ده
مدخولى اولان كلمه نك اولنه تابعدر مثال فتحه شيخ سعدى بيت زانكه كه ترا
بر من مسكين نظرست * آثارم از آفتاب مشهورترست * مثال كسره جامى بيت

زان نسرزد تهمت این درج را* زین نرسد ظلمت این برج را* مثال ضمه جامی بیت
اربعینست که درهای فتوح* زو کشادست بخلوتکه روح* وکاهی زای مرقومه
ادات ربط اولان که لفظنه الحاق اولنوب اخرنده کی هاء رسمیه حذف اولنور
وکافه فتحه ایله حرکه ویروب کزدیرلر دروزنند* وکاهی زای مزبوره اولنه
بر الف مفتوحه کتوروب ازدیرلر حرف الشین بو شین معجمه کلمات آخرلرینه
لاحقه اولور ایکی قسم اوزره در قسم اول ضمیر غائبدر بو ضمیر غائب اولان شین
جمیع احکامده تاء خطابیه کبیدر کما سبق لکن ابدال یوقدر بویله اولنجه بونده
اوچ بحث جائزدر بحث اول معانیسنی بیانده در چونکه شین معجمه کاهی فعله
لاحق اولوب مفعولیت معناسنی مفید اولور کاهی اسمه لاحق اولوب اضافت
معناسنی مفید اولور ایکی معنایه ظهیر فاریابی بیت دادیم دل بدست تو در پا میفکنش
غافل مشو زناله وزاری وشبو نش* بحث ثانی بو شین معجمه دائما ساکندر مکر شول
وقت مفتوح اولور که اول شینک اخرینه ادات جمع اولان الف ونون لاحقه
اوله البته الف ماقبلنی مفتوح ایدر بحث ثالث شینک ماقبلنده واقع اولان حرف
اوچدن خالی دکلدر چونکه یا هاء رسمیه اولور یاخود سائر حرف صحیح اولور
یاخود حرف مد اولور اکر هاء رسمیه اولورسه افصح بودر که اول هادن
بر همزهٔ مفتوحهٔ مجتلبه زیاده اولنه مثلا بنده اش کبی وکاهی مقام اقتضاسیله
هاء رسمیه یی حذف ایدوب شینی ماقبلنده اولان حرفه وصل ایدرلر شاعر بیت
اکر ایزد عنایت کرد بندش* شود در جمله افعالش موفق* واکر صحیح اولورسه
مفتوحدر کما سبق فی بیت ظهیر فاریابی مکر ضرورت وزن اوله اول دمده ساکن
اولور شیخ سعدی بیت هر که مزروع خود بخورد خوید* وقت خرمنش
خوشه باید چید* واکر حرف مد اولورسه الف مد صورتنده ایکیسی بردن
ساکن اولور مثلا دلهاش کبی یاخود شین معجمه نک ماقبلنده بر یاء تحتیهٔ مفتوحه
زیاده ایدرلر مثلا دلهایش وعصایش کبی وواو مد صورتنده یا ایکیسی بردن
ساکن اولور مثلا کیسوش کبی یاخود واوی فتح ایدرلر مثلا کیسوش کبی یاخود
بر یاء تحتیهٔ مفتوحه زیاده ایدرلر مثلا کیسویش کبی و یاء مد صورتنده واو مدده
اولان وجوه ثلثه جاریه در مثلا دستیش ودستی یش کبی قسم ثانی مجرد امر حاضر
صیغه سینک اخرینه الحاق اولنوب مصدر معناسنی مفید اولور یعنی اسم
مصدر اولور مثلا دانش وستایش کبی اصلی دان وستان ایدی بیل ومدح ایله
معناسنه اولان امرک آخرینه ماقبلی مکسور شین معجمه الحاق اولنجه بیلش

ومدح

ومدح ایدش معناسنه اولدی بوشین مصدریه‌نك ماقبلی دائما مكسور اولور
وبوقاعده ترکیده دخی جاریه درفاحفظ حرف الكاف كاف عربیه لسان
فارسیده ایکی وجه اوزره مستعملدر اول كاف عربیه اواخر کلمه‌یه لاحق
اولنقده ادات تصغیر اولور بوتقدیرجه لاحق اولدیغی اسمك آخری
اگرساکن ایسه مفتوح ایدوب اول كاف تصغیری اسكان ایدرلر مثلا
مردك وطفلك کبی مكراول كافه ادات جمع اولان الف ونون لاحق
اوله اول زمان كاف دخی مفتوح اولور ایکیسنه مثال شیخ سعدی
مثنوی بزوتاز خوانت نصیبی دهند * که فرزندکانت بسختی درند *
بپندیش ازان طفلك بی پدر * وز آه دل دردمندش حذر * یاخود
اول كاف دن صکره تاء مخاطب وشین غائب اوله اول وقتنه
كافی فتح ایدرلر زیرا كاف تصغیر ایله ضمیر غائب وضمیر خطاب
جمع اولسه البته كاف تقدیم وضمیر تأخیر اولنور شیخ سعدی
بیت فربانکت شوم پدرت رابزن بکش * عیسی مریمی تو پدررا چه میکنی
یاخود اول كافدن صکره یاء نسبت ویاء خطاب ویاء وحدت اوله اول وقت
كافی کسر ایدرلر مثلا غریبی قطعه کشتم خراب وشیفته خرد سالکی
قدش نهالکی چه نازك نهالکی * چون آفتاب کشته جهانسوز نککش
هرسو پرآفتابی زابروهلالکی * شیرینکی شکرلبکی شوخ چشمکی
مهرویکی برویکش ازمشك خالکی * واگر كافك لاحق اولدیغی اسمك
آخری هاء رسمیه اولورسه یا هاء رسمیه بركاف عربیه‌یه ابدال اولنور مثلا بندکك
ودانندکك کبی یاخود یاء تحتیه‌یه قلب اولنور مثلا بندیك ودانندیك کبی
وجه ثانی که لفظیکه كاف عربیه‌نك کسری وهاء رسمیه ایله کاهی کیم معناسنه
اسم اولور عربیده من موصوله ومن استفهامیه کبی ذوی العقولدن عبارتدر
ذوی العقولك غیرنده چه کبی لطیفی بیت هرکه درپیش آیدش برمیجهد
دندان زند * هرکه درپس میرودمی بایدودندان کند * بولفظ که‌یه ادات
ربط اولان است الحاقی اولنوب کیست دیرلر تنکیم قطعه تاثه‌نك بیت را بعنده
کلور وکاهی ادات تعلیل اولور عربیده کی واذ کبی وکاهی ادات ربط اولور که
ماقبلنی مابعدنه ربط ایچون ایراد ایدرلر لطیفی بیت جوهرم که نه خویشتن پایم
عرضم نه بدیکری پایی * حرف المیم حرف میم ایکی نوع اوزره مستعملدر
برنوعی اوائل افعاله ادخال اولنوب مفتوح تلفظ اولنور عربیده لاء ناهیه

معنا سنده در مثلا مکو ونخوروم وکبی ویرنوعی اواخر کلماته الحاق اولنوب
کندوسی ساکن ماقبلی مفتوح تلفظ اولنور ضمیر متکلم وحده در بو صورتده کاهی
فعله لاحق اولور مثلا دانستم وآموختم ودانم وآموزم کبی وکاهی اسمه لاحق
اولور سخنم ومالم ومادرم کبی وکاهی ادوات اولنه داخل اولوب مفتوح
اولور مثلا مرا کبی وکاهی آخرنده هاء رسمیه اولان اسمه لاحق اولور بو صورتده
افصح اولان هاء رسمیه دن صکره بر همزهٔ مفتوحه کتورمکدر مثلا بنده ام کبی
لکن هاء رسمیه حذف اولنوب میمی ماقبلنه وصل اولنسه جائزدر مثلا بندم کبی
همدخی آخرنده حرف مد اولان اسمه لاحق اولیجه الف مد صورتنده ایکی
وجه جائز اولور مثلا عصانم وعصایم کبی وواو مد صورتنده اوچ وجه جائز اولور
مثلا کیسوم وکیسوم وکیسویم کبی ویاء مد صورتنده کذلک مثلا آشتیم وآشتیم
وآشتی یم کبی محصلی تاء ضمیرك وشین ضمیرك احوالنه قیاس اولنور فارجع الی
تفاصیلهما وکاهی بو ضمیرلر مقام قرینه سیله حذف اولنورلر خواجه حافظ بیت
گل در بر ومی در کف ومعشوقه بکامست * سلطان جهانم بچنین روز غلامست
یعنی گل در برم می در کفم دیمکدر واکر نفس متکلم مع الغیر مراد اولنورسه
میمدن اقدم بر ماقبلی مکسور یاء تحتیهٔ ساکنه کتورورلر مثلا دانستیم وشناختیم
ودانیم وشناسیم کبی تکمله بر نوع میم دخی آخر کلمهٔ اعداده لاحق اولوب دائما
کندوسی ساکن وماقبلی مضموم اولوب باعتبار حاله وباعتبار تصییره معنالرینی
مفید اولور مثلا دوم ولفظی ایکی معناسنه ایکن دوم دینسه ایکنجی دیمك اولور نتکم
ناظم بحر یراون طقوزنجی قطعه نك بیت سادسنده صرنجا ذکر ایدرانك
شرحنده ان شاالله تعالی تفصیل اولنور فانتظر حرف النون فارسیده نون
مفتوحه عربیده ماء نافیه معناسنه در اوائل اشتقاقه ادخال اولنور متصل یازیلور
مثلا ندانستن وندانسته وندانند ونداننده وندان کبی ونفی ذوات وسلب صفات
قصد اولندقده هاء رسمیه ایله منفصل یازیلور بو صورتده اسماء جامده واسماء
مصادر واسماء زمان واسماء مکان ومبالغه صیغه لرنده وشول اسم فاعل که
مفعولنه متعلق اوله ایشته بونلرك نفی وسلبی قصد اولندقده استعمال اولنور
وقس علی هذا اللطیف بیت جبرینه حیدری ونه دانا ونه کاملی * داننده کلی
وندانندهٔ دلی * کاهی نونه الف الحاق اولنوب نادینلدکده عربیده لیس ترکیده
دکل معناسنه اولور نتکم ادوات مرکبه ده بیانی کلور همدخی نون ساکنه که علامت
مصدردر حذف اولیجق فعل ماضی صیغه سی حاصل اولور ودخی ماضیده

ومضارعده

ومضارعده قبل الدال علامت جمع غائبدر مثلا دانستن مصدر ودانست
ماضی ودانستندودانند جمع غائبلر در تفصیلی محللرنده کلور انشا الله تعالی
تکمله بومیم ناهیه ونون نافیه اوائلی الفات اولان مصادر ومشتقاته
ادخال اولنیجق الفلت یاء تحتیه یه ابدال اولنور مثلا میاموز ونیاموز کبی
حرف الواو فارسیده واو اوج وجه اوزره مستعملدر اول کلمتین میاننده
واقع اولان واو عاطفه در ترکم عربیده دخی عاطفه اولدیغی کبی لکن عربیده
دائما مفتوحه اولور واحیانا محذوفه اولور فاما که فارسیده اکثری واو یازیلور
لکن ماقبلنده معطوف علیهك آخرینك ضمیله اکتفا اولنوب تلفظ اولنماز مثلا
لبودندان کبی مکر ضرورت وزن اوله اول زمان معطوف علیهك ضمه سنی
اشباع وواوی اسکان ایدرلر همام تبریزی بیت بر سر وچشم من کذر کن تا
جویباری بکل بیار آبی * یاخود ضروت محل اوله اولوقت کاهی واو مفتوح
تلفظ اولنور شاهی بیت مایکدل ویکروی چنین وان کل رعنا * افسوس که
از هر طرفی روی دکر داشت * وکاهی مکسور تلفظ اولنور شیخ سعدی مثنوی
بچه کار آیدت زکل طبقی * از کلستان من ببر ورقی * آن کلستان پنج روز
وشش باشد * وین کلستان همیشه خوش باشد * ایشته بو تفصیل اکر
معطوف علیهك آخری حرف مد یاخود هاء رسمیه اولمازایسه بوفکه انلردن
بری اولورسه بودرت صورتده واو عاطفه ضمله حرکه ویریلور مثلا داناو بینا
وکیسو ودندان وپیئی وبروت وبنده وچاکر کبی وکاهی واوك ضمه سنی اشباع
ایدوب بر سبب خفیف پیدا ایدرلر شاعر بیت پارساورند وصوفی ظریف
وصفهای من شده در وقتها * ثانی آخر کلمه یه واو لاحق اولوب ماقبلنك
حرکه سی واوجنسندن اولیجه خراسانیلر عندنده ادات تصغیر اولور ثالث
کلمه واحده میاننده کانه جوهر کلمه دن جزو واقع اولان واو که ماقبلی مضموم
اولوربودخی اوچ نوع اوزره در اول واو معروفکه حرف مد اولور مثلا
خورود وروروی کبی ثانی واو مجهول که انجق خطده یازیلور لکن اوقنماز
مثلا غور وشور کبی ثالث واو علامتکه اماله علامتیدر یا بین الفتح والضم
اوقنمغه علامتدر مثلا خواجه وخواهر کبی یاخود بین الفتح والکسر اوقنمغه
علامتدر مثلا خویش وخوید کبی لکن بین الفتح والکسر صورتنده واو علامت
قاعده مطرده دکلدر ترکم شیر بمعنی الاسد وریش بمعنی القرحة تخلف ایلدیکی
کبی فاحفظ حرف الهاء یدی وجه اوزره مستعملدر ۱ نسبت ۲ لیاقت ۳

مقدارزمان ٤ رابطه ٥ رسميه ٦ اصليه ٧ زائده بويدى هادن انجق هاء اصليه
وهاء زائده اوقنورما عداسى اولان بش ها انجق ما قبلنك فتحنه علامتدر اول
نسبت ايچون ايدى مثلا نابه هاسى كبى حرارته منسوب معناسنه ثانى لياقت
ايچون ايدى كه علامت جمع اولان الف ونوندن صكره كتورررلر مثلا شاهانه
ديرلر شاهلره لايق معناسنه شمس فخرى بيت شاه فرزانه شيخ ابو اسحق * كه همه
كار اوست مردانه * ثالث مقدار زمان ايچون ايدى مثلا ده ساله ديرلر اون سنه
مقدارى معناسنه خواجه حافظ بيت مى دو ساله ومحبوب چارده ساله * همين
بسست مرا صحبت صغير وكبير * رابع رابطه ايچون ايدى يعنى وظيفه معناسنى مفيد
اولور خواجه سلمان بيت كرچه كوى تو كند كعبه همه عمره طواف * پيش روى
تو بر وقبله همه روز نماز * خامس هاء رسميه ايدى انجق ماقبلنك فتحنه علامت
اولور بشقه معنى افادا يتمز شوقدر كه لفظ كه ولفظ چه ده هاء رسميه نك ماقبلى
مفتوح اولماز بلكه مكسور اولور مثلا بنده وكريه كبى بو هايه هاء علامت دخى
ديرلر بو هاء رسميه حالت توصيفده وحالت اضافتده ها صورتنده يازيلور ياء تحتيه
مكسوره كبى اوقنور كاهى اوزرينه بر همزه صورتنده عين بدرا وضع اولنوب
همزه مكسوره كبى اوقنور مثلا بندۀ دانا وبندۀ پادشاه كبى واكر آخرينه
علامت جمع اولان الف ونون لاحق اولورسه هاء رسميه كاف فارسيۀ مفتوحه يه
ابدال اولنور مثلا بندكان وخواجكان كبى واكر آخرينه ياء تحتيۀ نسبيه وياء تحتيۀ
مصدريه لاحق اولنجه هاء رسميه كاف فارسيۀ مكسوره يه ابدال اولنور مثلا
بندكى كبى كاهى وحدت ياخود خطاب ايچون هاء رسميه اوزرينه بر همزه
صورتى عين بدرا يازيلور مثلا بندۀ كبى بر بنده ياخود بنده سك معناسنه
كاهى ضرورت وزن ايچون بر حرف ساكن اقتضا ايدر اول زمان صريحا
ها تلفظ اولنمق قبيحدر افصح بودر كه فتحه يى سلكه رك تلفظ ايليه شويله كه
نه صريحا ها اوله ونه صريحا الف اوله لطيفى بيت اى شاه ستمكروى دلبر زهمه
رعنا * تاكى دل بيچاره باشد بفراقت خون * سادس هاء اصليه ايدى بو هاء
اصليه بهرحال يازيلور وتلفظ اولنور كه مثلا به وكه هالرى كبى سابع هاء زائده
ايدى بو هانك وجودى وعدمى افادهده سياندر مثلا همى هاسى كبى فائده
عربيدن منقول اولوب آخرنده تاء تأنيث بولنان كلمه لر حكمنده آخرنده هاء رسميه
اولان كلمه لر كبيدر مثلا تمره وطلحه هاسى كبى نهايت عربيده تلفظ اولنور فارسيده
اولنماز مكر تاء مصدر اوله انده ايكى وجه جائز اولور يا بودر كه هاء رسميه صورتنده

يازيلور

يازيلور وهاء رسميه معامله‌سى اولنور ياخود تاء اصليه كبى تا يازيلور وتا اوقنور مثلا دولت وسعادت كبى اكثرى دخى بودر حرف الياء بو ياء تحتيه اون بروجه اوزره مستعملدر ١ خطاب ٢ اسناد ٣ توصيف ٤ مصدريه ٥ نسبت ٦ وحدت ٧ تنكير ٨ لياقت ٩ استعداد ١٠ حكايت حال ماضى ١١ زائده بو حرف يا بو معنالرك هر برنده دائما كلمه‌لرك آخرينه لاحق اولوب وكندى ساكن وماقبلى مكسور اولور مكر كيم ما بعدنده شين وميم ضمير اوله اولوقت ياء مذكوره مفتوحه اوقنسه ده جائزدر كما سبق فى الشين والميم شاعر بيت من عاشق بيچاره‌ام دانستيم همت بكن * چون هر كه تو دانستيش همت كنى اى مرشدا اوّل خطاب ايچون ايدى چونكه ياء تحتيه ضمير متصل خطابدر عربيده تاء خطاب كبى مثلا تركيده ايلدك عربيده فعلت فارسيده كردى ديرلر محمد صوفى رباعى اى انكه مرا بمدح افزون كردى * وز دائرهٔ سپهر بيرون كردى * همكارهٔ ما ايزد بيچون كردى * كر نيست مرا تو هست اكنون كردى * بو مذكور ياء خطاب كاهى ماضى يه لاحق اولور كما سبق آنفا كاهى مستقبله لاحق اولور مثلا كنى كبى ايلرسك معناسنه كاهى اسمه لاحق اولور مثلا چونى كبى نيجه سك معناسنه وله ايضا رباعى اى دوست كه كفتى محمد چونى عبشت باد اهميشه در افزونى * ايستاده بزير آسمان چون آنم كايستاده بزير دار باشد خونى * وكاهى بيان خطاب ايچون ضمير منفصل اولان تو لفظنه ايكى ياء تحتيه الحاق ايدب برى مكسوره برى ساكنه اولور مثلا تويى كبى سن سك معناسنه نتكم اون التنجى قطعه نك بيت ثانى عشرنده كلور وكاهى ضرورت قافيه وترخيم ايچون ياء خطاب حذف وماقبلى اسكان اولنور شيخ سعدى بستانده شمعك پروانه يه مخاطبه سنده دير مثنوى اى مدّعى عشق كار تو نيست * كه نه صبر دارى نه ياراى ايست * تو يكر بزا زپيش يك شعله خام من ايستاده‌ام تا بسوزم تمام * وكاهى ياء خطاب استفهام معناسن متضمن اولور لكن ادات استفهام اولماز مثلا شنيدى وديدى ديرلر ايشتدكمى وكوردكمى معناسنه لطيفى بيت ديدى كه چه كرد اشرف خر * او مظلمه بر دو جانى يك زر * وكاه ياء خطاب ايله لاحق اوله جغى فعلك اراسنده ادات ربط اولان است كيررده تركيده مش معناسنى مفيد ومتضمن اولور مثلا دادى وكردى كلمه‌لرى ويردك وايلدك معنالرينه ايكن تى داد سوكردستى دينسه ويرمشسك وايلمشسك معنالرينه اولور ثانى ياء اسناد ايدى كه مسند اليهى مسنده ربط ايچون ادات ربطدر

عربیده ضمیر فصل فارسیده است ترکیده در لفظلری کبی لکن دائما مسندە لاحق اولوب کندوساکن ماقبلی مکسور اولور وقوعی تبریزی بیت بوده ام از تاب عشقت همچو زر کامل عیار * او بداند قدر زر زراهر که باشد زرکری * حاصلی بو بیتده یاء اسناد زرکری یاسیدر کاهی بو یاء اسناد حذف اولنوب ماقبلنك کسریله اکتفا اولنور شاعر بیت تو مرا معشوق من افتادهٔ بی چاره ام * از زمان نو خرامی تا بهنکام کبر * اصلی یا ایله معشوقی ایدی ثالث یاء توصیف ایدی که صفتی موصوفه ربطایچون صفته لاحق اولورلکن لحوق واجب دکل یعنی کتورلمسه ده جائزدر مثلا مرددانایی کبی شاعر بیت زنی را بوده ام عاشق ندانم چاره اش اصلا مکر همت کند یك دم مرا یك مرددانایی * کانه بو ربط فارسی یه مخصوصدر یعنی نظیری عربیده و ترکیده بولنماز رابع یاء مصدریه ایدی که آخر کلمه یه لاحق اولور لاحق اولدیغی کلمه کرك مرکب اولسون مثلا زرکری کبی قویمجیلق معناسنه کرك بسیط جامد اولسون مثلا سردی کبی صوقلق معناسنه کرك بسیط مشتق اولسون مثلا شکیبایی کبی صابرلك معناسنه میرزا قلی بیك بیت فراق میکشد و این زمان میکوید * سر ای انکه کند تکیه شکیبایی * کاهی اولور که بو صورتده یا حذف اولنوب ماقبلنك کسریله اکتفا اولنور مثلا نیکی مقامنده نیك و بدی مقامنده بد دیرلر کاتبی بیت بد من دائما اندیشه داری * نه نیکست اینچنین نیکو بیندیش * آخرنده هاء رسمیه اولان کلمه یه لاحق اولنجه هاء رسمیه کافه ابدال اولنور ردیو ها بیانده کجدی خامس یاء نسبت ایدی چونکه یاء تحتیه عربیده نسبت ایچون اولدیغی کبی فارسیده دخی نسبت ایچون اولور لکن عربیده مشدد فارسیده مخفف ساکندر مثلا عربی و عجمی کبی عربه و عجمه منسوب دیمکدر جامی بیت فهم رازش نکنم او عربی من عجمی * لاف مهرش چه زنم او قرشی من حبشی * کاهی اولور که یاء نسبتدن صکره تاکید ایچون بر نون ساکن زیاده ایدرلر طاشدن و توجدن یاپلمش نسنه یه سنکین و رویین دیرلر و آتشه منسوب دیمکه آتشین دیرلر نظم لآل بیت تبر دندان سم سم آتشین دم لعابی زهر موی نیش توأم * و کاهی تاکید نسبت ایچون یادن اقدم بر الف و نون زیاده ایدرلر مثلا دیار پهلوه منسوب که پهلوانی دیرلر اول دیاره منسوب اولان انسان مراد اولنور شاعر بیت کشاده زبان و جوانیست هست سخن کفتن پهلوانیست هست * بو یاء نسبتدن اسبق الف و نون زیاده ایتمك عربیده دخی جاریدر مثلا نورانی و ظلمانی کبی نوره و ظلمته منسوب دیمك اولور

بلکه

بلكه عربيده اصلدر فارسيده اكاقيا سدر وكاهي فارسيده الف ونوندن صكره
ياء نسبتي هاء رسميه يه ابدال ايدوب مثلا ملوكانه ديرلر لكن اصح اولان هاء رسميه
مذكوره هاء ليساقتدر كما سبق في بيان الهاء سادس ياء وحدت ايدي لاحق
اولديغي كلمه نك وحدتني مفيد اولور شيخ سعدي بيت ظالمي را خفته ديدم
نيم روز * كفتم اين فتنه است خوابش برده به * سابع ياء تنكير ايدي شمس فخري
قطعه سرمن كشته كشتم هر دياري * ندانم مثل خسرو شهرياري * جمال الدين
ابو اسحق كه او را * نباشد روز وزور و رزم مردياري * بو ياء تنكيرك ياء وحدت ايله
فرقي دقيقدر فارسيده وقوف تامي اولان بيلور رفتأمل ثامن ياء استعداد ايدي كه
لاحق اولديغي كلمه ده تهيأ واستعداد معناسني مفيد اولور مثلا كفتني وخوردني
ديرلر سويليه جك ويبه جك معنالرينه يعني سويلكه حاضرلنمش سوز ويمكه
حاضرلنمش طعام ديمك اولور نتكم قتله مستحق آدمه كشتني ديدكلري كبي سيفي
بخاري بيت شمع در مجلس كرباتو دم از نور زند * كشتني سوختني باشد وآويختني
تاسع ياء لياقت ايدي كه ليساقت معناسني مفيد اولور مثلا آوردني كبي كتورمكه
لايق نسنه معناسنه هاتفي بيت ز آوردنيهاي شاهانه نيز * در ان عرضكه
برد بسيار چيز * بو بيتده آوردني پيكش معناسنه بو ياء ليساقت ايله ياء استعدادلك
فرقي اعتباريدر فلاتغفل عاشر حكايت حال ماضي ايدي كه اكثري بالذات
فعل ماضي آخرينه لاحق اولور مثلا آمدكلدي معنـاسـنه ايكن آمدي دينسه
كلدي ايدي معناسنه اولور فرخي بيت كر پذيرفتي نكارا خويش قربان كردمي
كرقبولت آمدي ترك سر وجان كردمي كامي احيانا اسم ياخود ادات آخرينه
لاحق اولور لكن بنه معناده ماضيء مذكوره ياخود ماضيء مقدره مربوط ومتعلق
اولور شاه ناصر خسرو قطعه من زدست اين خزان آخر بميغـان پرشدم
ورنه هركز آدمي ديدي كه او عنقـاستي * پشت اين مست مقلد خم كه كردي در
سجود * ورنه در جنت اميد قليه وحلواستي * تكمله بو حكايت حال ماضينك
تركيده اداتي ايدي لفظي فاما كه عربيده مخصوص اداتي يوقدر انجق معونت
مقام ايله منفهم اولور مثلا وكانهم باسط ذراعيه بالوصيد آيت كريمه سنده كابلري
ذراعلرين بسط ايتمشدي ديو تفسير اولنور ايشته بو تفسير ادات مخصوصه ايله
دكلدر مكر فعل ماضي تركيب عربيده حال واقع اولدقده برقد ظاهره دن ياخود
قد مقدره دن لازم او لور ايشته قد مزبوره ادات حكايت حال ماضي اوله مثلا
وجاؤهم حصرت صدورهم آيتنده اولديغي كبي فافهم حادي عشر ياء زائده

ایدی که آخرنده حرف مداولان کلمه بر کلمه یه مضاف اولسه یاخود بر کلمه ایله
موصوف اولسه حرف مددنصکره یاء تحتیهٔ مکسوره زیاده ایدرلر مثال اضافت
عصای موسی وگیسوی دلبرو آشنیی زید وعمرو کبی شاعر بیت کر بشمهٔ لطفش
شروع شرح افتد * هزار خامه و کاغدوفای آن نکند * مثال صفت دانای عامل
وگیسوی سیاه و آشنیی مرغوب کبی و کاهی ضرورت وزن وتحسین سعه
ایچون مضافك آخری ومعطوفك آخری وموصوفك آخری نقدر که حرف
صحیح ایسه ده کسره سنی اشباعله بر یاء تحتیه زیاده ایدرلر لکن لفظده اولور
خطده یازلمز تنبیه معلوم اولسونکه بو حروف بسیطه معانیلرینی بیان ایدرکن
شعوری مرحوم فرهنکنده بی نهایه خبط وخلل ارتکاب ایلدی فاما که
بحمدالله تعالی فقیر پر تقصیر مهما امکن تنقیح واصلاح وانتخاب ایلیوب واحسن
نظامه بند ایلدم اللهم انفعنا به یارب العالمین ایشته بو مقامده بیان بسائط
رسیدهٔ انجام اولوب بعده بیان ادوات مرکبه یه شروع التزام واهتمام اولندی
وبالله التوفیق وهو نعم الرفیق ادوات مرکبه آبا همزه و باء موحدهٔ ممدوده نك
فتحلریله ادات تجبدر مثلا آبادانست دیرلر نه عجب بیلدی معناسنه فائده آبا بوندن
بشقه ایکی معنایه دخی کلور اول بمعنی جنس طعام ثانی بمعنی آشامیدن یعنی صو
وشراب وامثالی نسنه لر ایچمك آیا یاء تحتیه ایله آبا کبی ادات تجبدر
تتکم قطعهٔ ثانیه نك بیت سادسنده کلور از همزه نك فتحی ورا ایله حرف
شرط اولان اکر لفظندن مخففدر شاعر بیت رفیقان را ازنباشی شفیق
بفرسنك بکریزد از تو رفیق * فائده ار بوندن بشقه بیچ معناسنده کلور
از همزه نك فتحی وزای معجمه ایله ادوات بسیطه ده یکرمی معناسنده در
کما سبق تفصیله ابو المعانی درهجو بیت چوکونش بکذرند کبرکردون
شود از لعل سرخ انکشتوانه * است همزه نك فتحی وسینك
سکونی وتاء فوقیه ایله ادات ربطدر حکم وخبر معناسن افاده ایدر تتکم عربیده
ضمیر فصل ترکیده درلفظی کبی حاصلی بونده اوچ بحث واردر بحث
اول است لفظی دائما آخر کلمه یه لاحق اولور لاحق اولدیغی کلمه کرك
اسم اولسون جامی بیت آمدی وآمدنت بس خوشست * دیدن روی
تو عجب دلکشست * وکرك فعل اولسون وله بیت کرچه کهروار
چو تیغ آمدست * بلکه کهربار چو میغ آمدست * وکرك ادات اولسون شیخ
سعدی بیت زانکه که ترا بر من مسکین نظرست * آثارم از آفتاب مشهورترست

بحث

بحث ثانی لاحق اولد یغی کلمه نك آخری اکر حرف صحیح اولورسه دائما استك همزه سی ساقط اولوب مزبور حرف صحیح مفتوح اولور کما فی الابیات السابقة واکر حرف مد اولورسه ینه همزه ساقط وماقبلی یا بوکه کالاول حالی اوزره حرف مد اولور مثلا عصاست وکیسوست وراستیست کبی شیخ سعدی بیت برك درختان سبزه درنظر هوشیار * هر ورقی دفتریست معرفت کردکار یاخود همزه نك سقوطندنصکره یاء تحتیهٔ مفتوحه زیاده ایدرلر تاء ضمیر وشین ضمیرده اولدیغی کبی مثلا عصا یست وکیسو یست وراستی یست کبی یاخود واو مدّه یا مدّه فتحه ویررلر مثلا کیسوست وراستیست کبی واکر هاء رسمیه اولورسه اکثری حالی اوزره همزه وماقبلی ایکیسیده مفتوحلر درکمال خجندی بیت زسرتا پاکلی ای شاخ نازك * که برکت شیوه است ومیوه ات ناز * وکاهی احیانا همزه وهاء رسمیه ایکیسیده اسقاط اولنوب وصل ایدرلر مثلا بنده است مقامنده بندست دیرلر حکیم ناصر خسرو بیت صورت علی ترا باید الفیدن چهد درتوایزد آفریدست آنچه درکس نافرید * اصلی آفریده است ایدی تنبیه حرف صحیح بومقامده حرف مدّه مقابلدر فلا تغفل بحث ثالث دائما همزهٔ است خطده ساقط اولور لفظدن ساقط اولدیغی کبی مکر آخرنده هاء رسمیه اولان کلمه یه متصل اوله خطده ثابت اولسه ده وساقط اولسه ده جائزدر نتکم صورت سابقه لردن منفهم اولور فائده همدخی است استر لفظندن مخفف اولوب قاطر معناسنه ده کلور کذا فی فرهنك جهانکیری اکر همزه نك وکاف فارسیه نك فتحلری وراالله حرف شرط درعربیده ان کبی خواجه حافظ بیت اکر آن ترك شیرازی بدست آرد دل مارا * بخال هندویش بخشم سمرقند وبخارارا * اکرچه یعنی لو وصلیه وان وصلیه صائب بیت اکرچه سایه ام منشور دولت دربغل باشد * برای استخوان سرکشته دائم چون هما باشم * اند همزه نك فتحی ونونك سکونی ودال ایله است لفظنك جمعیدر دائما آخره لاحق اولور حاصلی است لفظنده جاریه اولان ابحاث ثلثهٔ سابقه بونده دخی جاریه در مثلا سرند وجانند وکیسوند وکیسو یندو بنده اند وبندند وامثالی کبی کاهی اولورکه مفردی اولان است یرنده ثابت ایکن آخرینه اند الحاق ایدرلر لکن مقصود جمعدر انجق است تحسین لفظ ایچوندر حکیم سنائی بیت این کروهی که نورسید ستند * عشوه را جان وزر خرید ستند * فافهم فائده اند بوندن بشقه درت معنایه دخی کلور اول اوندن نقصان عدد

معناسنه عربیده نیف و بضع کبی ثانی امیدوار اولمق معناسنه ثالث
بمعنی شك وشبهه رابع براغاجدر که مهك دخی دیرلر عربیده سوس دیدکلری
کبی در اندر همزه نك فتحی ونونك سکونی ودالك فتحی ورا ایله ظرفیت ایچوندر
عربیده فی ترکیده ده فارسیده در کبی شاعر بیت اکر پرسی زمن راه صفا چیست
صفا اندر وصال اندر فنا یست * کاهی باء موحدهٔ بسیطه ده ذکر اولندیغی وجه
اوزره بعض کلمه نك اولنه باء موحدهٔ مفتوحه داخل وآخرینه اندر کلمه سی لاحق
اولور نتکم شیخ سعدی کلستان افتتاحنی وبشکر اندرش مزید نعمت عنوانیله
تصدیر ایتدیکی کبی ایشته بو مقامه مناسب اولان باء موحده ده یکن تفصیلی
اجرا ایله فائده اندر بوندن بشقه ایکی معنایه دخی کلور اوّل اوکی معناسنه نتکم
اوکی بابا پدر اندر دیو یکرمی اوچنجی قطعه نك بیت خامسنده کلور ثانی بمعنی
درون یعنی داخل وباطن با باء موحدهٔ مفتوحهٔ ممدوده نك فتحیله اوچ معنایه کلور
اوّل بمعنی الصاق عربیده باء جارّه کبی ثانی بمعنی مصاحبت عربیده مع ترکیده
ایله کبی ایکی معنایه کمال خجندی رباعی خصمم که بکفت وکو درامد بامن * ریشی
چو جوال دیدمش تا دامن * کفتم که دران ریش دوم عقل کفت * باسك
بجوال در نشاید رفتن * ثالث بمعنی مقابله خواجه سلمان مصراع محیط باتو بروز
سخا نکیرد پای * محصلی باء بسیطه وباء مرکبه برابرلری معنالرینه ده کلور فائده
باء مرکبه بوندن بشقه اوچ معنایه دخی کلور اوّل بمعنی ذو وصاحب میر نظمی
بیت اکر بی نوا واکر بانوا * هر آینه آخر رود این سرا * ثانی بمعنی طعام که اصلی
آبا ایدی کما سبق ثالث باد لفظندن مخففدر اولسون معناسنه بار باء موحدهٔ
ممدوده نك فتحی ورا ایله ادات نسبتدر مثلا مشکبار واشکبار کبی باقی
معنالری یکرمی برنجی قطعه نك بیت اوّلی شرحنده کلور فائده اشکبار
وصف ترکیبی اولسه جائزدر چونکه بار لفظی باریدن لفظندن امر یاخود
اسم فاعل مخففدر فافهم بان باء موحدهٔ ممدوده نك فتحی ونون ایله ادات
صفت مشبهه واداة اسم فاعل که اکثری ملازمت ومحافظه معناسنی
مفید اولور دائما کلمه آخرینه لاحق اولور مثلا باغبان وکشتیبان کبی باغ
بکجیسی معناسنه شیخ سعدی بیت چه غم دیوار امت را که دارد چون تو پشتیبان
چه باك از موج بحر آنرا که باشد نوح کشتیبان * کاهی محافظه دن مجرد اوله رق
محضا اسم فاعل اداتی اولور مثلا دیده بان کبی کوزجی معناسنه فاما که پاسبان
اکر مطلق بکجی معناسنه اولورسه محافظه دن مجرد اولور واکر کیجه بکجیسی

معناسنه

معناسنه اولورسه محافظه مفهومنی متضمن اولور چونکه قرق سکزنجی
قطعه نك طقوزنجی بیتنده * پاس حفظ ایتمك دخی بر ربعی ایمش کیجه نك
دیوکلوروکاهی مجرد نسبت ایچون لاحق اولور مثلا بادبان کبی یلکن معناسنه
چونکه ترکیده یلکن یله منسوب دیمکدر فائده بان بوندن بشقه اوچ معنایه دخی
کلور اوّل مختصر بانك بمعنی آواز ثانی بمعنی اسیر و محبوس ثالث عربیده فستق البان
دیدکلری براغاجدر فستق کبی میوه سی اولور لکن فستق دکلدر و عربیده
قضیب البان دیرلر شعرا قد محبوبی تشبیه ایدرلر بر باء موحده نك فتحی ورا ایله
ادات اولهرق درت معنایه کلور اوّل بمعنی استعلا عربیده حروف جاره دن علی
معناسنه جامی بیت چیره کن بر شجر سدره چمن * بر سر شاخ کن از بیخ شکن
نوعی خوشانی بیت بر آهنکی زنم ناخن بمضراب * که از آب آتش و ز آتش چکد آب
ثانی ظرفیت ایچوندر عربیده فی ترکیده ده کبی مثلا فلانده مقامنده بر فلان دیرلر
وله بیت قافیه آنجا که نظامی نواست * برکذر قافیه جامی سزاست * ایشته
بو صورتده برکلمه اولنده باء بسیطه آخرنده بر مذکور جمع اولسه نه کونه
اوله جغی باء بسیطه ده بکذی ثالث بمعنی نزد که عربیده عند معناسنه شاعر
بیت رفتم بر طبیب که پرسم علاج درد * چون ناله ام شنید و روان در فراز کرد
رابع تحسین لفظ ایچون اوائل مشتقاته و مصادره داخل اولور اسقاط
اولنسه معنایه خلل کلمز ابو المعانی بیت * عشق انداخت آتش غم بر تنم *
از تف دل سر بسر بر جسته شد * فائده بر لفظی بونلردن بشقه اون درت معنایه
دخی کلور نتکم تفصیلی اوتوز برنجی قطعه نك ایکنجی بیتی شرحنده کلور فانتظر
بی باء موحدهٔ ممدوده نك کسریله ادات نفیدر که عربیده لا ترکیده سز ایله تعبیر
ایدرلر مثلا بی دل کبی کوکل سز معناسنه شیخ سعدی بیت کر کسی وصف
او ز من پرسد * بی دل از بی نشان چه کوید باز * و کاهیجه حرف سلب اولور عربیده
لا فارسیده نا ترکیده دکل کبی لکن هر یرده مطرد اولماز مثلا نا کس دیمکده بی کس
دینلمز چونکه نا کس آدم دکل معناسنه بی کس آدمسز دیمکدر تا مثنات فوقیهٔ
ممدوده نك فتحیله ادات اولهرق اون معنایه کلور ردا ثما اوائل کلماته داخل اولور
اوّل بمعنی ابتداء غایت عربیده من ترکیده دن فارسیده از کبی حافظ بیت * تا شدم
حلقه بکوش در میخانهٔ عشق * هر دم آید غمی از تو بمبارك بادم * ثانی بمعنی انتهاء
غایت عربیده الی کبی وله ایضا بیت آنم که یك دم از تك و تازم شکیب نیست * تا مکه
و مدینه تکیدم حبیب نیست * صائب بیت صائب بکش از چهرهٔ معنی ورق لفظ

تا کی ز برون سیر کنم باغ ارم را * کاهی بو تاء مزبوره نك مابعد نده برباء
موحدهٔ مفتوحه کتورب معناسنی تاکید ایدرلر مثلا تابشیرو تابسحر کبی شاعر بیت
اربکنی خواهش وصل دلارام را * تابسحر آه کن تابرسی مقصدت * ثالث ادات
عرضدر حکیم فردوسی بیت بفرمود تارخش رازین کنند * دم اندودم نای زرین
کنند * رابع ادات تحذیر که عربیده کلا فارسیده زینهار کبی ترکیده صاقین دیرلر شیخ
سعدی بیت تانکنی خدمت سلطان دلیر * تیغ و سنان رو بداز اندام شیر * خامس
ماادام معناسنه مولانا جامی بیت تادر آید بشتر کشته سوار * بود کردون شتران کرده
قطار * سادس ادات تعلیل که عربیده کی کبی لطیفی بیت ازمهد تابلحد بیاموز و
بالٔ زی * تا نزد حق وخلق جهان معتبر شوی * حاصلی مصراع ثانیده اولان
تا ادات تعلیلدر سابع ادات توقیتدر کمال اسماعیل بیت تا جهانست صدر عادل
باد * فیض جودش چو عدل شامل باد * ثامن ادات شرط که عربیده ان فارسیده
کر کبی اهلی شیرازی بیت تا پریشان نشود کار بسامان نشود * شرط
عقلست که تا این نشود آن نشود * تاسع ادات تعجبدر نه عجب معناسنه در
شاهی بیت نخل قدت که آب کل و یاسمین بریخت * تا در کدام آب وهوا حاصل
آیدست * جامی بیت من پس زانوی غم تا یار همزانوی کیست * خاطر من سوی او تا
خاطر او سوی کیست * عاشر ادات تشبیه که عربیده مثل و فارسیده مانند کبی
کاتبی رباعی چون خواجه نظام نیست بزم آرایی * بی صوت خوشش مباد جایی
جایی * هرساز که هست نای آن بتوان یافت * تنبور ویست آنکه ندارد نایی * فائده
بونلردن بشقه لفظ تا اسکنز معنایه دخی کلور نتکم تفصیلی ایکنجی قطعه نك بیت
ثالثی شرحنده کلور رفانتظر تر تاء فوقیه نك فتحی و را ایله اسم تفضیل اداتیدر دائما
آخر کلمه یه لاحق اولور مثلا فزونتر و کمتر کبی ارتغیرق و اکسرك معناسنه شاعر
بیت چو کردد ابر دولت بر تو بربار * فزونتر باش همچون شاخ بربار * فائده تر
لفظی بوندن بشقه ایکی معنایه دخی کلور نتکم بیانی اللی برنجی قطعه نك بیت اولی
شرحنده کلور چون جیم فارسیه نك ضمی و واو مجهول و نون ایله اوچ معنایه کلور
اول ادات تشبیهدر نتکم چون کبی دیو اوچنجی قطعه نك اوچنجی بیتنده کلور ثانی
ادات سؤال عن الحال که عربیده کیف ترکیده نه حال ایله تعبیر ایدرلر ثالث ادات
تعلیلدر که عربیده اذ و لام جاره و ترکیده نته کبی بو ایکی معنایه علی الترتیب شیخ
سعدی بیت چون ننالم تلخ از دستان او * چون نیم در حلقهٔ مستان او * چونکه
ادات علتدر چو مذکور چون لفظندن نونك حذفیله مخففدر مذکور اوچ معنایه

کلور مثال ادات تشبیه خواجه حافظ بیت چو باد عزم سر کوی یار خواهم کرد
نفس ببوی خوشش مشکبار خواهم کرد * مثال ادات سؤال عن الحال وله ایضا
بیت چو با حبیب نشینی و باده پیمایی * بیاد دار محبان باد پیما را * بو بابده لفظ چو وقت
و زمان معناسنه اولسه جائزدر علی ما صرحه الشعوری مثال ادات تعلیل
شیخ سعدی بیت چو مرد سخنگوی فانی شود * مرور اسخن عمر ثانی شود * چه
هاء رسمیه ایله جیمك فتحی صورتنده ادات تصغیردر و کسری صورتنده
ذوی العقولك غیریدن سؤال دردیو جیم بسیطه ده تفصیلی کچدی فارجع چه
چیز بمعنی ای شیء که عرب تخفیف ایدوب ایش دیرلر ترکیده نه نسنه معناسنه
چونکه چه آنفا کچدی چیز نسنه دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کلور
چه عجب ادات تعجبدر نه عجب معناسنه دار دال ممدوده نك فتحی ورا ایله
فی الحقیقه داشتن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر اکثری وصف ترکیبی
اولور مثلا جهاندار کبی جهان طوتیجی معناسنه یعنی دنیا محافظه ایدیجی
شاعر بیت جهاندار و جم قدر و کیتی پناه * که خورشید ملکست ظل اله * لکن
کاهی ادات نسبت دخی اولور مثلا مالدار کبیماللی آدم معناسنه شاعر بیت
کرمداران عالم را درم نیست * درمداران عالم را کرم نیست * دان دال
ممدوده نك فتحی ونون ایله خاصة اسم مکان اداتیدر دائما آخر کلمه یه لاحق اولور
مثلا جزءدان ونمکدان وجامه دان کبی فاما که هم ستان اسم مکان وهم اسم زمان
اداتی اولور فقط بونده مخصوص دکلدر کما سیجیء همده نحی مظروف فی احاطه یه
کاهی اختصاصی واردر مثلا نمکدان فقط طوز قابنه دیرلر اما عربستان بویله
دکلدر بو تقدیرجه خانه دان ایکی معنایه کلور بری صاحب خانه و بری حرم واهل
بیت وزوجه معناسنه شیخ سعدی بیت بابدان یار کشت همسر لوط
خاندان نبوتش کم شد فائده بوندن بشقه دان امر حاضر اولور بیل معناسنه
ووصف ترکیبی اولور مثلا سخندان کبی سوز بلیجی معناسنه مصدری دانستن
لفظیدر در دالك فتحی ورا ایله ایکی معنایه در اول ادات ظرفدر عربیده فی
معناسنه ترکیده ده کبی جامی بیت تا که درین بادیهٔ هولناك * ازسر افلاك نیفتی
بخاك * بو صورتده بر کلمه اولنده باء بسیطه آخرنده در مذکور بولنسه ظرفیتی
افاده ایلدیکی تفصیلی باء بسیطه بیاننده کچدی شیخ سعدی بیت بدریا در منافع
بی شمارست * اکر خواهی سلامت در کنارست * ثانی ادات تحسیندر واوائل
مصادره واوائل مشتقاته داخل اولور لطیفی بیت شدم خوار و بی چاره ای چاره کر

رهی را بچشم کرم درنگر * نکته درلفظی اوائل مصادر ومشتقاته ادخال
اولنجه اکثری تحسین لفظ ایچون اولور که حذف اولنسه معناسنه خلل کلمز
کاهیجه درحذف اولنسه بعض محلده معنی بشقه درلو اولور مثلا دریافتن فهم
وادراك معناسنه ایکن یافتن دینسه فقط بولمق معناسنه اولور فائده لفظ دور
بوندن بشقه بدی معنایه دخی کلور تکلم تفصیلی فرق التنجی قطعه نك بیت رابعی
شرحنده کلور را راء مهمله ممدوده نك فتحیله عربیده لام جار معناسنه درالتی
وجه اوزره استعمال اولنور اوّل بمعنی تعلیل خواجه حافظ بیت خدارا ادادمن
بستان ازوای شحنهٔ مجلس * که می بادیکری خوردست باماسرکران دارد
ثانی بمعنی تخصیص ابوطالب کلیم بیت دومصراع ازسبکروحی کلیم آن طور
می باید * که درپروازشهرت بال باشد مرغ معنی را * ثالث ادات مفعولدر ترکیده انك
برینه مفعول اولان کلمه نك مقامنه کوره آخرین یاء مفتوح ایدوب بعده برهاء رسمیه
یازرلر یاخود مکسور ایدوب برباء تحتیه یازرلر مثلا زیدرا بکو دیرلر زیده سویله
معناسنه زیدرا یارد برلر زیدی کتور معناسنه ایکیسنه بر دن مثال جامی بیت
بادرا خاك سیه ریز بغرق * خاکرا کن زنم طوفان غرق * یعنی هوایه قاره طپراق
دوك باشدن طپراغی طوفان چیسندن غرق ایله معناسنه رابع بمعنی ظرفیت که
عربیده فی معناسنه مولانا جامی بیت علم جاه ببطحا افراخت * مکه راسکهٔ
دولت نوساخت * یعنی سلطنت علمنی بطحاده قالدردی مکه ده یکی دولت
سکه سنی دوزدی خامس بمعنی قسم که عربیده واو قسم کبی خواجه حافظ بیت
دل می رود زدستم صاحب دلان خدارا * دردا که رازپنهان خواهد شد آشکارا
سادس زائددر انجق تحسین لفظ ایچون کتوررلر شاعر بیت وانکه خلق آفتاب
کویندش * راستی رابچشم من نه نکوست * فقط راستی ایله معنی تمام اولور زار
زای معجمه ممدوده نك فتحی ورا ایله ادات اسم مکاندر ستان کبی دائما آخره لاحق
اولور لکن ستان ایله فرقی مثلا کلزار وسنبل زار وچمن زار دینسه کللك وسنبللك
وچمنلك دیمك اولور کلستان وسنبلستان وچمنستان دینسه کل یری وسنبل یری
وچمن یری دیمك اولور محصلی ستان یری ایله زار لك ولق ایله تعبیر اولنور میر
نظمی بیت سراپا بوده آن صحرا نمکزار * کذشتن مرغ ازانجا بود بیزار * سؤال
ناظم نحریر قطعهٔ رابعه نك بیت ثالثنك مصراع اوّلنده کلزار وکلستان کلی
چوق یردخی کلشن بیوردیغی بو فرقه منافی دکلمی جواب زار ایله ستان بربری
معنالرینه کلدیکندن بشقه مصراع مزبور حاصل معناسی بیاندر تکلم ناظم

نحر يرديباجه ده نتيجه سين حاصل معنى يازدم ديو بيورر فاحفظ فائده زار بوندن بشقه اوچ معنايه دخی كلور نتكم تفصيلى يكرمى برنجى قطعه نك بيت خامسى شرحنده كلور زهى ادات تعجبدر نه عجب معناسنه نتكم نه عجب ديو سكزنجى قطعه نك اولنده كلورسارسين ممدوده نك فتحى وراايله درت وجه اوزره مستعملدر اوّل ادات اسم مكاندر ستان كبى آخره لاحق اولور مثلا كوهسار ونمكسار طاغ محلى وطوزيرى معناسنه مختارى بيت بكتفسار برآورد زانواز اوبار بچشم خانه فرورفته ديده ازناهار * ثانى ادات تشبيهدر بودخى آخره لاحق اولور مثلا مشكبار دير لرمشك كبى معناسنه شاعر بيت شكوفه دميدى ازان صدهزار * همه لاله رنك وهمه مشكبار * ثالث ادات نسبت اولور آخره لاحق اولورمند كبى مثلا خاكسار كبى طوپراقلو معناسنه نتكم قرق ايكنجى قطعه نك بيت ثامننده كلور رابع لاحق اولديغى كلمه يه باش معناسنى مفيد اولور مثلا چاهسار ورخسار كبى قيوباشى ويكاق باشى ديمك اولور كال پاشازاده بونده دخى تصرف خاص ايدوب بيورر كه سار باش معناسنه اولديغى ايچون بومعنايى مفيد اولور فقيردخى شويله فهم ايدرمكه بوصورتلرده اصلى مثلا سارچاه وسار رخ ايدى تخفيف ايچون مضاف اليه مضاف اوزره تقديم اولندى فاتما كه ناظم نحر يرك يكرمى يدنجى قطعه نك ايكنجى بيتنده رخسار يكاق ديو بوكامنافى دكلدر چونكه ارباب لغت كاهى الفاظ مشتركه والفاظ مجازيه تفسيرى ايراد ايدرلر فلا تغفل فائده بوندن بشقه سار لفظى اوچ معنايه دخى كلور اوّل دوه معناسنه عربيده جمل فارسيده شتر كبى ثانى باش معناسنه سر كبى مثلا باشى اشاغه اولانه نكونسار ديدكلرى كبى ثالث خوش صدالو وسياه وبياض بنكلو برقوش معناسنه ستان سينك كسرى وتاء فوقيه ممدوده نك فتحى ونون ايله ادات اسم مكان وادات اسم زماندر مثال اوّل شهرستان وسنكستان وكلستان كبى شهر محلى وطاش محلى وكل مكانى معناسنه مثال ثانى تابستان وزمستان وبهارستان كبى ياى فصلى وقيش فصلى وياز فصلى معناسنه فائده بوندن بشقه ستان لفظى درت معنايه دخى كلور اوّل ارقه اوستنه ياتمق معناسنه عربيده استلقا كبى ثانى مخفف آستاندر ايشك معناسنه ثالث بمعنى صبر وطاقت رابع قرقنجى قطعه نك بيت ثانيسنده كلن ستادن لفظندن امر حاضر ووصف تركيبى اولور مثلا دلستان كبى كوكل اليجى معناسنه همان بواجلدن دلستان دلبر ديو اون يدنجى قطعه نك بيت ثالثنده كلور ستان آل ديو اللى برنجى

قطعه نك بيت سابعنده كلور فروفانك و راء ممدوده نك ضملريله تحسين لفظ
ايچون اوائل مصادر و مشتقاته ادخال اولنور مثلا فرور فتن كبي شاعر مطلع
چه خسبي چند اي صبح سيه روي* باب چشم من رخ رافروشوي* فائده بوندن
بشقه فرو اوچ معنايه دخي كلور تفصيلي يكرمي اوچنجي قطعه نك بيت
سابعي شرحنده كلور كار كاف فارسيهٔ ممدوده نك فتحي و را ايله
ادات مبالغه در كاهي ماضي صيغه سي اوزره اولان اسم مصدر آخرينه
لاحق اولور مثلا رستكار كبي مبالغه ايله خلاص بولجي معناسنه عربيده نجي كبي
چونكه رستن مصدردر نجات معناسنه شيخ نظامي بيت سكالنده كاروان
وقت كار* زدشمن بدشمن شود رستكار* وكاهي امر صيغه سي اوزره اسم مصدر
آخرينه لاحق اولور مثلا آموزكار كبي كثير التعلم والتعليم معناسنه چونكه آموختن
مصدردر بمعني التعليم والتعلم هم لازم وهم متعدي اولور حتي لازم اوله رق
آموختن اوكرنمك ديو فرق ايكنجي قطعه نك بيت تاسعنده كلور عزيز نسفي
قطعه هر انكو نيا موزد آموزكار* همه دانش از كردش روزكار* كه تا آنچه
ماندست ازو يادكار* بود ديكران راچه آموزكار* وكاهي اسم جامد آخرينه
لاحق اولور مثلا راستكار كبي مبالغه ايله طوغري ايشلو وعمل صالح معناسنه
بو تفصيل معلوم اولديسه قطعهٔ اولي نك بيت ثانيسنده كلجك پروردكار اول
قبيلندن آمرزكار ثاني قبيلندن كردكار ثالث قبيلندن اولور فلا تغفل تتمه
معلوم اولسونكه ستمكار وطلبكار كنهكار وثناكار وظلمكار لفظلرينك
اواخرنده كي كارلك كافلري فارسيه در فاما كه عوام تحريف ايدوب عربيه
تكلم ايتمشلردر نتكيم بعض فرهنكلرده ستمكار با كاف فارسي ديو فيد وضبط
اولندي ياخود احتمالكه في الاصل كاف عربيه اوله چونكه كارايش
ديو يكرمي برنجي قطعه نك بيت سادسنده كلوريعني امثلهٔ مزبوره نك اصللري
اضافتله كارستم وكارظلم وكارثنا وكاركنه وكارطلب ايدي مضاف اليهلر
تقديم اولنجه وصف تركيبي اولوب ظالم ومثني ومذنب وطالب معناسنه اولديلر
كاه كاف فارسيهٔ ممدوده نك فتحي واظهار ها ايله ستان كبي هم ادات اسم مكان
وهم ادات اسم زمان اولور مثال اول چراكاه وخيمه كاه وباركاه وكريزكاه كبي
خواجه حافظ بيت ازان زمان كه برين آستان نهادم روي* فراز مسند خورشيد
تكيه كاه منست* مثال ثاني سحركاه وصبحكاه وچاشتكاه كبي وله ايضا
بيت مرو بخواب كه حافظ بباركاه قبول* زورد نيمشب ودرس صبحكاه منست

ورددن

ورددن مراد مداومت ودرسدن مراد تکرار دروننذ کورلفظی کاهی
جمع اداتی اولان الف ونون ایله ده اذا ایدرلر یعنی صبحگاهان دیرلر
مراد صبح صادق ایله صبح کاذب اولور چونکه فارسیده مخصوص
ادات تثنیه اولمازهمان دائما جمعدن ما فوق الواحد مراد اولنور شاعر
بیت چوشد تاریخ مشرق صبحگاهان * سفید وسرخ چون سبب صفاهان
فائده بو ایکی لفظ که ستان ایله گاه اسم زمان واسم مکان اداتلریدر اتمامیانه لرنده
فرق واردر چونکه ستان لفظنده وفرت ومظروفنده کثرت معتبردر اول اجلدن
دائما ترکیبه محتاجدر فاما که گاهده اول اعتبار اولنمامغله بعض محلده بالکز
استعمال اولنور مثلا گاه وبیگاه وناگاه دیرلر تتکم تفصیلی وسائر معنالری
اللی برنجی بنده کلور تنبیه بو ایکی لفظ آخره لاحق اولور لاحق اولدیغی
کلمه نک آخری اسکی حالی اوزره باقی اولور مثلا ساکن ایسه ساکن متحرك ایسه
متحرك اولور الا جایگاه مجلس معناسنه اضافتله استعمال اولنور فلاتذهل
کدام ادات استفهام درقنغی دیو قطعهٔ ثالثه نك بیت رابعنده کلور آخرینه
یاء تحتیه ونون الحاقیله کدامین دخی بویله در کر کاف فارسیه نك فتحی ورا ایله
ایکی معنایه در اول ادات شرطدر همزه نك حذفیله اکر لفظندن مخففدر ثانی
ادات اسم فاعلدر دائما آخره لاحق اولور ایکی معنایه ابو المعانی بیت مبتلای
کر شدستی کر حسودی حیله کر * نیست چاره مرو را غیر از علاجی مردنش
اولکی کر بمعنی جرب یعنی اویوز فائده بوندن بشقه کر اوچ معنایه دخی کلور تتکم
تفصیلی یکرمی برنجی قطعه نك بیت رابعی شرحنده کلور کرچه اکرچه لفظندن
مخففدر کما سبق که تفصیلی کاف بسیطه بیاننده کچدی فارجع کین کاف فارسیهٔ
ممدوده نك کسریله ونون ایله ادات نسبتدر دائما آخره لاحق اولور وترکیبسز
استعمال اولنماز مثلا شوخکین وغمکین کبی حکیم اسدی بیت رسیدند جای
چرا گاه کور * در وشوخکین چشمهٔ آب شور * کین اندن یاء تحتیه نك حذفیله مخففدر
ادات نسبتدر مکر میمك وکاف فارسیه نك فتحلری ورا ایله ادات استثنادر عربیده
الا کبی وگاهی شاید معناسنده استعمال اولنور مند میمك فتحی ونونك سکونی
ودال ایله ادات نسبتدر دائما آخره لاحق اولور مثلا حاجتمند ودردمند وزورمند
کبی جامی بیت بود هر نقش دل هر هوشمندی * که باشد نقشها را نقشبندی * می
میم ممدوده نك کسریله ایکی معنایه کلور اول مضارع اولنه داخل اولوب حاله
تخصیص ایدر ادات حالدر مثلا میداند ومیشناسد کبی ثانی ماضی اولنه داخل

اولور حكايت حال ماضيه اداتى اولور مثلا دانست بلدى معناسنه ايكن
مى دانست دينسه بلدى ايدى معناسنه اولور كاهى بو ايكى صورتده اولنه برها
زياده ايدوب همى ديرلر لطيفى بيت تو همى دان كه هيچ نعمت وخواست * نبود
همچو تندرستى راست * ثانى نون ممدوده نك فتحيله ادات نفيدر عربيده لا ولبس كبى
تركيده دكل معناسنه كاهى صفاته داخل اولور مثلا نابينا كبى كوريجى دكل معناسنه
وكاهى افعاله داخل اولور مثلا نادان وناشناس كبى فائده بوندن بشقه نا ايكى معنايه
دخى كلور اول بمعنى قش عربيده قصب كبى ثانى بمعنى آزار ناك نون ممدوده نك فتحى
وكاف ايله ادات نسبتدر مثلا غمناك وفرحناك كبى فائده بوندن بشقه ناك اوچ معنايه
دخى كلور اول مخلوط ومغشوش مسك وعنبر معناسنه يعنى مسك ايچنه جكر
پارهلرين قاترلر زياده اولمق ايچون ثانى ارمودك برنوعى كه غايت لذيذ اولور ثالث
دلجك كه بوغزدن يوقرو ده اولور نه هاء رسميه ايله بيانى نون بسيطه ده كچدى
نى نون ممدوده نك كسريله ادات نفيدر لبس معناسنه واو ممدوده نك فتحيله اوچ
وجه اوزره مستعملدر اول ادات تحسين كه اكثرى اوائل مشتقاته داخل
اولور لفظ درنكى نتكيم بو نظمده بو اقعدر بيت دلبر عياره كه خنده
زد ودل ربود * روى وفا ونهفت روى جفا وانمود * ثانى ادات تحسر كه
اوائل كلماته داخل اولور مثلا واحسرتا واحرقتا كبى لطيفى بيت نيست
عجب كر خصما وازنم * چونكه بمردان نيم وازنم * ثالث با ومقامنده مستعملدر
مثلا با او كفتم مقامنده وا كفتم ديرلر فائده بوندن بشقه لفظ وا درت معنايه دخى
كلور اول بمعنى طعام وآش ثانى بمعنى باز يعنى كير وثالث بمعنى كشاده ومفتوح
رابع صاحب علت وقت مرضنده تكلم ايلديكى كلماتك برى وان واو ممدوده نك
فتحى ونون ايله ادات اولان معنالرده بان لفظى كبى فارجع وار واو
ممدوده نك فتحى ورا ايله ادات لياقت ومناسبت معنالرين مفيد
اولور مثلا بزركوار وشهسوار كبى اولويه لايق وشاهه مناسب معناسنه
وكاهى ادات تشبيهده اولور شاعر بيت قصاب وارمى دم چشمت بنازكى
مژكان قناره كرده ودلها برو زده * بو ايكى صورتده دائما آخره لاحق اولور
فائده بوندن بشقه وار لفظى بش معنايه دخى كلور اول بمعنى مثل ومانند بونك
ادات تشبيهله فرقى دقيقدر انجق اساليب كلامه رسوخ تامى اولان بيلور ثانى بمعنى
كره ومره مثلا يك وار ودو وار بر كره وايكى كره معناسنه ثالث بمعنى رسم وعادت
رابع بمعنى صاحب وخداوند خامس بمعنى بار يعنى يوك وحمل مثلا خروار شتروار

دیرلر

دیرلر اشتك یوكى ودوه یوكى معنـاسنه ورواوك فتحى ورا ایله ادات نسبتدر مثلا
بهر مورو پیشه‌ور كبى حصه‌لو وصنعت صـاحبى معناسنه‌وكاهى ادات شرط
اولورا كر معنـاسنه شیخ نسیمی یه شیخ فضل الله ولى كشف طریقیله بیورریت
كر بسفر می‌روى از حلب اندیشه‌ كن * ور بحلب می‌رسی حاضر قندیل باش
ورنه‌ واوك فتحى ورانك سكونى ونونك فتحى وهاء رسمیه ایله یوخسه عربیده
الا كبى نتكم قطعهٔ ثانیه نك بیت سـادسـنده كلور شیخ سعدى قطعه‌بنده
همان به كه ز تقصیر خویش * عذر بدركاه خدا آورد * ورنه سزاوار خداوندیش
كس نتواند كه بجـاى آورد * ها هاء ممدودهٔ نك فتحیله اوچ معنـایه‌كلور اوّل
ادات تنبیهدر حاضر اول واویان معناسنه ثانى بمعنى اینك یعنى ایشته جك دیمكدر
حكیم خاقانى بیت كعبه‌چه‌ كنى باحجر الاسود زمزم * ها عارض وزلف وخط
تركان خطایى * ثالث ادات جمعدر بیانی قریبـا جمع بحثنده‌كلور هر آینه تأكید
نفى حال ونفى استقبالده در نتكم هر آینه البته دیواللى ایكنجى قطعه‌نك بیت اوّلنده
كلور هر هـا نك فتحى ورا ایله ادات حصردر عربیده كل كبى هست هانك
فتحى وسینك سكونى وتاء فوقیه ایله مجازا ادات ربط اولان است معنـاسنه شیخ
عطار بیت هست سلطانى مسلم مر ورا * نیست كس را زهرهٔ چون وچرا
لكن حقیقتى واردر معناسنه مقـابلى نیست كه یوقدر معناسنه نتكم ایكسیده
ضربحا یكرمى سكزنجى قطعه‌نك بیت اولنده كلور فانتظر همچون ادات
تشبیه اولان چون اولنده هم لفظنى كتورمكله بنه ادات تشبیهدر دائما كلمه اولنه
ادخال اولنور همچو نونك حذفیله اندن مخففدر هم هانك فتحى ومیم ایله ایكى
معنایه‌كلور اوّل ادات عطفدر عربیده واو عاطفه تركیده دخى كبى ثانى بمعنى مع
یار یاء تحتیهٔ ممدودهٔ نك فتحى ورا ایله ادات نسبتدر آخر كلمه‌یه لاحق اولور مثلا
هشیار وبختیار ودوستیار كبى فائده بوندن بشقه یار دوست ومحبوب معناسنده
كلور مقصد ثانى مضمرات واسماء اشارت وموصولات بیاننده در مضمرات
متصله شین معجمه غائب ایچون تاء فوقیه مخـاطب ایچون میم متكلم ایچون
بونلرك بیانى بسیطه ده كچدى مضمرات منفصله وى غائب مفرد ایچون
جمعى ایشان نتكم فرق التجى قطعه‌نك بیت حادى عشرنده كلور تو مخاطب
مفرد ایچون جمعى شمـا من متكلم وحده ایچون جمعى ما نتكم بونلر قطعهٔ
ثالثه ده كلور فانتظر اسماء اشارات این قریب ایچون نتكم قطعهٔ ثالثه نك بیت
رابعنده كلور جمعى اینها واینان آن بعید ایچون نتكم قطعهٔ ثالثه نك بیت ثالثنده

تکلور جمعی آنان و آنها نتکم فرق التنجی قطعه نك بيت حادی عشرنده کلور واسماء موصولات آنکس عاقل ایچون آنچه غیر عاقل ایچون آنکه مفرد نتکم یکرمی طقوزنجی قطعه نك بيت اولنده کلور آنانکه جمع اوله مفرد ایلیشا نکه جمع

مقصد ثالث قواعد اشتقاق فارسی بیاننده در قاعدهٔ اولی معلوم اولسونکه عربیده اشتقاقده اصل اولان فعل ماضی می یاخود مصدر میدیو اختلاف اولدیغی کبی کذلك فارسیده دخی اصل اولان بعضیلر فعل ماضی دیدی بعضیلر مصدر دیدی لکن مصدر اولمق عربیده ترجیح وتقدیم اولندیغی کبی فارسیده دخی اطراد اللباب مصدر اولمغی فقیر اختیار ایلدم سؤال مصدرك حروفی اکثر در نه کونه مأخذ اشتقاق اولور جواب محققین عندنده اشتقاق اصالتنده اعتبار کثرت حروفه دکلدر انجق نظر دقیق شهرت وشیوعه دره مصدرك دخی هر لسانده اشتهاری غنی عن البیاندر همدخی مصدر اشتقاقده مقسم اولمیه ماضیدن سزاواردر کما لایخفی علی من له ادنی مسکه فاما که فارسیده هر بر مصدرك آخری نون ساکن اولور بوندن مقدم اولان حرف ایکیدن خالی دکلدر یا دال مفتوحه اولور یاخود تاء فوقیهٔ مفتوحه اولور مثال یا قطعهٔ اولی نك بيت ثامنده کی یاوریدن کبی ایناتمق معناسنه مثال الف قرقنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده که ستادن کبی المق معناسنه مثال رابیت مزبورده کی سپردن کبی اصمرلمق معناسنه مثال نون ایکنجی قطعه نك بيت خامسنده کی ماندن کبی بکزمك معناسنه مثال واو قطعهٔ خامسه نك بيت سادسنده کی آلودن کبی بولشمق معناسنه واکر تاء فوقیه اولورسه تادن مقدم خسشف حرفلریدن برحرف ساکن لازمدر مثال خاء معجمه یکرمی التنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده کی انداختن کبی مثال سین دانستن کبی نتکم ماضی متکلم وحده سی یکرمی طقوزنجی قطعه نك بيت ثالثنده کلور همدخی آراستن کبی نتکم قرقنجی قطعه نك بيت خامسنده کلور همدخی جستن کبی نتکم اللی دردنجی قطعه نك بيت خامسنده کلور مثال شین معجمه اون یدنجی قطعه نك بيت سادسنده کی داشتن کبی مثال فا اون سکزنجی قطعه نك بيت سادسنده کی یافتن کبی سؤال بعض مصدرلر وار که قواعد مذکوره اوزره دکلدر مثلا آمدن کبی جواب انلر شاذلردر ان شاء الله تعالی کلدیکی محللرده بیان اولنور

قاعدهٔ ثانیه ماضی بیاننده در اکر مصدر آخرندن نون حذف اولنوب دال یاخود تاء فوقیه اسکان اولنیجه فعل ماضی مفرد غائب حاصل اولور مثلا دانستن لفظندن دانست کبی واکر مفرد غائب آخرینه برنون ساکن بعده بر دال ساکن

زیاده

زیاده ایدوب بو صورتده آخری مفتوح اولور جمع غائب حاصل اولور مثلا
دانستندکبی واکر مفرد غائب آخرینه بر یاء تحتیه ساکنه کتوروب بو صورتده
آخری مکسور اولور مفرد غائب حاصل اولور مثلا دانستی کبی واکر ماضی
مفرد آخرینه بر میم ساکن زیاده ایدوب ماقبلنی مفتوح ایدرلرسه متکلم وحده
اولور مثلا دانستم کبی واکر میم مزبوره دن اول بر یاء تحتیه زیاده ایدوب
بو صورتده آخر ماضی مکسور اولور متکلم مع الغیر حاصل اولور مثلا دانستیم
کبی محصل کلام فارسیده صیغ مطرده التیدر زیاده اولماز چونکه تثنیه ایله
جمعك فرقی یوقدر همده مذکر ایله مؤنثك فرقی یوقدر عربی کبی بشقه بشقه
صیغه لری یوقدر همده مضارع التی صیغه دن زیاده دکلدر فاحفظ

قاعدهٔ ثالثه مضارع بیاننده در مضارعك دخی اشتقاقی مصدردندر چونکه
ابتدا مصدردن نونی اسقاط ایدوب اکر تائی ایسه داله قلب ایدوب واکر دالی ایسه
حالی اوزره ابقا ایدوب بهمه حال دالك ماقبلنی مفتوح ایدرلر لکن بو قدرجه بیان ایله
اکتفا اولنماز بلکه تفصیله محتاجدر پس امدی اکر مصدر دالی تائیدن مشتق
اولورسه یاء تحتیه دخی حذف اولنور مثلا یاوریدن مضارعنده یاوردد یرلر
واکر دالی الفیدن مشتق ایسه الف دخی حذف اولنور مثلا ستادن مضارعنده
ستددیرلر واکر دالی رائیدن مشتق ایسه رایی فتحله ابقا ایدرلر مثلا سپردن
مضارعنده سپرددیرلر واکر دالی نونیدن مشتق ایسه نونی دخی مفتوحا ابقا
ایدرلر مثلا ماندن مضارعنده ماندد یرلر واکر دالی واویدن مشتق ایسه واوی
حذف ایدوب یرینه بر الف ویاء تحتیهٔ مفتوحه کتوررلر مثلا آلودن مضارعنده
آلایددیرلر واکر که مصدر تائیدن مشتق ایسه ماقبلی اکر خاء معجمه ایسه
زای معجمهٔ مفتوحه یه ابدال اولنور مثلا انداختن مضارعنده اندازددیرلر واکر
سین ایسه سین کاهی حذف اولنور مثلا دانستن مضارعنده داندد یرلر و کاهی
یاء تحتیهٔ مفتوحه یه قلب اولنور مثلا آراستن مضارعنده آرایددیرلر کاهی هایه
قلب اولنور مثلا جستن مضارعنده جهدد یرلر واکر شین معجمه ایسه رایه قلب
اولنور مثلا داشتن مضارعنده دارددیرلر واکر فا ایسه باء موحده یه قلب
اولنور مثلا یافتن مضارعنده یابددیرلر تکمله بو مضارعده دخی صیغ مطرده
التیدر تفصیلی بعینه ماضی کبیدر انجق مضارعك مفرد غائبنك غیرنده
آخرنده واقع اولان دالی حذف ایدوب ماضیده اولان تصرفی اجرا ایدرلر مثلا
داند انند دانی دانید دانم دانیم کبی تنبیه بو مضارعده اولان شواذك نهایتی

بوقدر انشا الله تعالى كلديكي محللرده بيان اولنور لكن فاضل سودي كلستان شرحنده بيورر كه هر نه قدر مضارع وار ايسه جمله سي مصدر يائيدن مشتقدر مثلا آمدن مضارعنده آيد ديرلر اما كه مأخذ اشتقاقي آيدن لفظيدر آمدن دكلدر سؤال مصدر دالي يائيسي بولنمزسه نه كونه اولور جواب بو صورتده بر مصدر دالي يائي فرض وتقدير اولنور بالفعل مصدر دالي يائي موجود اولمسي لازم دكلدر نتكيم عربيده تقسيم تفعيل بابندن ايكن ماضيء مستقبلي بوقدر لكن بنه بر ماضيء موافق فرض وتقدير ايتدكلري كبي حاصلي فاضل سودينك بوندن مرادي مستقبلات فارسيه دن شذوذي دفع وازالهدر انشاء الله تعالى بو شرحده بو تحقيقك نفع كليسي چوق اولور فاحفظ قاعدهء رابعه مجهول بيانندهدر معلوم اولسون كه مجهول قلنمسي مراد اولنسان كلمهنك اسم مفعولي النوب بعده اكا شدن بابندن بر لفظي ضم ايدرلر يعني شدن بابندن النان لفظي مجهول قلنان كلمهنك هيأتنده قلرلر مثلا دانست ماضي در مجهول قلنسه دانسته شد ديرلر ياخود دانستن مصدردر مجهول قلنسه دانسته شدن ديرلر وقس على هذا قاعدهء خامسه فعل نفي حال وفعل نفي استقبال بيانندهدر نفي حال ونفي استقبال ايچون مضارعك اولنه بر نون مفتوحه كتورلر بو صورتده اوائل افعالده اولان الفات ياء تحتيه يه منقلبه اولور شوقدر كه نفي حالده ادات حال اولان لفظ مي لازمدر مثلا نداند ونمي داندونيارمايد ونمي آرمايد كبي واكثر تاكيد نفي حال واستقبال مراد اولنورسه اولنه بر لفظ هر آينه ادخال ايدرلر مثلا هر آينه نميداند وهر آينه نداند كبي قاعدهء سادسه فعل امر غائب بيانندهدر چونكه امر غائب بعينه فعل مضارعدر انجق فرقي قرائن ايله اولور كاهيجه دال مضارعدن اول امر غائبه علامت ايچون بر الف زياده ايدرلر كاسبق بيانه في الالف البسيطة وكاهي امر حاضر اولنه ياخود آخرينه بر لفظ كو زياده ايله امر غائبي حاصل ايدرلر مثلا كوبدان وبدان كو كبي وكاهي مضارع صيغهسي اولنه كو لفظي زياده اولنور مثلا كو بكند كبي لكن نادردر وكاهي بايد كه لفظني مضارع اولنه زياده وادخال ايدرلر مثلا بايد كه بداند كبي قاعدهء سابعه فعل نهي غائب بيانندهدر چونكه امر غائب مذكور اولنه بر ميم مفتوحه زياده ايله حاصل اولور مثلا مداند ومكنادوكو مدان ومدان كوو بايد كه مدان كبي وكاهي نون مفتوحه ايله حاصل اولور مثلا نداند ونكنادوكو ندان وندان كوو بايد كه نداند كبي قاعدهء ثامنه فعل امر حاضر بيانندهدر چونكه امر حاضر مضارعدن دالي حذف وماقبلني

اسكان

اسکانی ایله حاصل اولور بدانومی دان کبی قاعدهٔ فعل تعجب فعل تعجب بر کلمهٔ
اشتقاقیه درکه اولنده زهی یاخود چه عجب یاخود آبا یاخود آیا اوله مثلا زهی
دانست وچه عجب دانستن وآبا دانده وآیا دانسته کبی قاعدهٔ تاسعه اسم فاعل
بیاننده در اسم فاعل مضارع دالندن اول بر نون ساکنه بعدها بر هاء رسمیه زیاد
ایله حاصل اولور مثلا داننده وبخشنده کبی قاعدهٔ عاشره اسم مفعول بیاننده در
اسم مفعول فعل ماضی آخرینه بر هاء رسمیه زیاده ایله حاصل اولور مثلا دانسته
ودمیده کبی فائده گاهی اسم مفعول صیغه سی ماضی معناسنه وماضی صیغه سی
اسم مفعول معناسنه کلور دیو فاضل سودی تحریر ایلدی فاما که فقیر شویله فهم
ایدرمکه اسم مفعول صیغه سی اوزره اولان ماضیده بر لفظ مش زیاده اولنه مثلا
کرد ایلدی معناسنه ایکن کرده ایلمش دیو تفسیر اولنه تتمه مصادر ومشتقات
اوائلنه باء موحده ادخال اولندقده جمله سنده تحسین لفظ ایچون اولور الا که
فعل مضارعدن مشتق اولنلره ادخال اولنسه استقباله خاص اولور مثلا بدانستن
وبدانست وبداند وبداننده وبدان وامثالی کبی همدخی باء موحدهٔ مذکوره لغت
فهلویه ده مکسوره اولور الا که حرف مضمومه یاخود واو یاخود میمه یاخود باء
موحده یه مقارن اوله بو صورتده اتباعا مضموم اولور فاما که لغت دریه ده هر نه
درلو حرفه مقارن اولورسه اولسون دائما مکسور اولور دیو باء بسیطه بیاننده
کچدی فارجع همدخی مشتقات اوائلنه می لفظی داخل اولور لکن زائد اولماز
چونکه ماضی یه داخل اولنجه حال ماضیه یی حکایه معناسنی مفید اولور مستقبلاته
داخل اولنجه استقباله خاص اولور دیو ادوات مرکبه ده کچدی قاعدهٔ حادیهٔ عشر
امر حاضر آخرینه بر ماقبلی مفتوح الف ساکن الحاق قیله اسم فاعل یاخود صفت
مشبهه اولور مثلا دانا وبینا کبی اینسته بو الفه الف اتصاف دیرلر واگر بو الفدن
صکره بر نون دخی زیاد اولنورسه مبالغه صیغه سی اولور مثلا خندان وخرامان
کبی تتکم بیانی الف بسیطه ده کچدی قاعدهٔ ثانیهٔ عشر بر مصدری متعدی قیلده
ضابط اول مصدرک امر حاضری آخرینه بر الف بعده بر نون مکسوره بعده
بر یاء تحتیهٔ مدیه بعده بر دال مفتوحه بعده بر نون ساکنه زیاده ایدرلر مثلا دانستن
امر حاضری دان ایکن دانانیدن دینسه مصدر متعدی اولور ماضی ومستقبلاتک
اخذنی ما سبق قیاس ایله قاعدهٔ ثالثهٔ عشر وصف ترکیبی بیاننده در
هر بر ترکیب که بعد التغییر والتبدیل کندودن اسم فاعل یاخود اسم مفعول یاخود
صفة مشبهه یاخود اسم منسوب معناسی فهم اولنه اکا وصف ترکیبی دیرلر

چونکه اصحاب فطننه وارباب خبرته مستور ومتواری دکلدر زبان فارسی
ترکیبلرنده حق مقدم اولان مؤخر ومؤخر اولان مقدم اولنجه یاخود حق
مذکور اولان محذوف اولنجه بونلرك بادی وباعثی ایکی نسنه اولور چونکه
یا بوکه فقط تخفیف اولور یاخود تخفیف ایله معنای زائدی دخی مفید اولور
اکر باعث فقط تخفیف اولورسه مثلا کلاب کبی اصلی آب کل ایدی اضافتله
انجق تخفیف ایچون مضاف الیه تقدیم اولندی فعلی کلا التقدیرین معناسی
کل صویی دیمك تقدیم وتاخیر ایله معنایه تغیر وتبدل کلمز واکر تخفیف
مع الافاده اولورسه اصطلاح قومده اکا وصف ترکیبی دیرلر بوندن صکره
کلهلمکه وصف ترکیبده معتبر اولان تقدیم وحذف میاننده اولان تردید منع
خلو یدر چونکه یا فقط تقدیم ایله اولور یاخود فقط حذفله اولور یاخود هم حذف
وهم تقدیم ایله اولور اوّل یعنی فقط تقدیم ایله اولان مثلا سخندان کبی چونکه
امر حاضرك اوزرینه معمولی تقدیم اولنسه مثلا سخندان اصلنده دان سخن ایدی
سوزبیلی معناسنه فبعد التقدیم التأخیر سوزبیلیجی معناسنه اولدی بوایسه اسم
فاعل معناسیدر چونکه لفظجی ترکیبده ادات اسم فاعلدر حتی دیباجه اولنده کی
کرمفرمای دخی بو قبیلدندر بو یله اولنجه انجق بونده تقدیم وار در حذف بوقدر
سئوال بعض ادبا قتنده مثلا شعوری مرحوم کبی ازجمله سخندان اصلنده
داننده سخن ایدی اسم فاعل صیغه سی اوزره فبعد التقدیم والتأخیر والتخفیف
والحذف سخندان اولدی بو صورتده هم تقدیم وهم حذف اولنور فقط تقدیمه
مثال اولمز جواب بو ترتیب اعتبار آخر بلکه مذهب آخردر لکن فی الحقیقة
اصحاب انظار ذوی الاعتبار وارباب ابصار اولی الاختباره رونما
وروشنادرکه ایشته بو بعض ادبانك طریقی نه قدرکه افید واقیس ایسه ده
فاماکه صورت اولی من حیث الترکیب اسهل وآسان وسبکتردر فلا تغفل
فانه ینفعك فی الشرح کثیرا ثانی یعنی فقط حذفله اولان مثلا خوناب کبی اصلی
خون وآب ایدی قان دخی صو معناسنه ادات عطف اولان واوی اسقاط
وعلامت واو اولان ضمه یی حذف ایدوب خوناب اولنجه قانلو صو معناسنی
مفید اولدی بو معنی ایسه صفت مشبهه یاخود اسم منسوب معناسیدر چونکه
ترکیبده لوولی ادات صفت مشبهه وادات نسبتدر همدخی بندهٔ دلاور کبی
چونکه اصلی هاء رسمیه اوزره همزه نك کسریله بندهٔ دلاور ایدی بهادر اولان
بنده معناسنه علامت توصیف اولان همزهٔ مکسوره حذف اولنجه وصف

ترکیبی اولوب بهادر بنده لو معناسنه اولدی ثالث یعنی هم حذف وهم تقدیم ایله
اولان صفتی موصوف اوزره تقدیم وآخر موصوفدن علامت توصیف کسره یی
حذفله حاصل اولور مثلا شقاوت پیشه کبی اصلی پیشهٔ شقاوت ایدی یعنی
پیشه اولان شقاوت معناسنه فبعد التقدیم والتأخیر والحذف شقاوت صنعتلو
دیمك اولدی بوندن بشقه ضلالت اندیشه وتردامن وسیاه چشم وامثالی دخی
بو قبیلدندر چونکه اصللری اندیشهٔ ضلالت ودامن تر وچشم سیاه ایدی یعنی
ضلالت اولان اندیشه ویاش اولان اتك وسیاه اولان چشم معنالرینه فبعد
التقدیم والتأخیر والحذف ضلالت اندیشه لو ویاش اتکلو وقاره کوزلو دیمك
اولدی وکاهی مضاف الیهی مضاف اوزره تقدیم وعلامت اضافت اولان
کسره یی حذفله اولور مثلا سعادت خانه کبی اصلی خانهٔ سعادت ایدی
سعادت خانه سی معناسنه فبعد التقدیم والتأخیر والحذف سعادتلو خانه
معناسنه اولدی بوندن بشقه شهنشاه دخی بو قبیلدندر تتمه بیانی یکرمی ایکنجی
قطعه نك بیت اولی شرحنده کلور ان شاء الله تعالی تکمله مضاف الیهی مضاف
اوزره تقدیم هر بار وصف ترکیبی افاده ایتمز بلکه مجرد تخفیف ایچون اولور
مثلا کلاب کبی اصلی آب کل ایدی فبعد التقدیم والتأخیر معناسی اسکی
معنادر یعنی حال کل صویی دیمکدر کما سبق آنفا خاتمه مضاف الیهی تقدیم
کرك وصف ترکیبی افاده ایتسون کرك ایتمسون هر حالده مضافك آخری ساکن
اولور الا شول وقت مفتوح اولور که اکر مضاف اولنده همزهٔ مفتوحه اولسه
همزه نك فتحه سی آخر مضاف الیهه نقل اولنوب وهمزه یی دخی حرف مد
قیلارلر مثلا کلاب وسیلاب کبی فاحفظه فانه ینفعك همدخی صفت
وموصوف تأخیر وتقدیم اولنسه تفصیل بنه بو یله در مثلا خوشاب وکرماب
کبی یعنی هر بار وصف ترکیبی معناسین افاده ایتمز مثلا شاداب کبی اصلی آب
شاد ایدی تقدیم وتأخیر اولندی بنه معنی کما فی الاول اولدی همدخی تقدیم
وتأخیر صورتنده کرك وصف ترکیبی یی افاده ایلسون کرك ایتمسون موصوفده
همزه بولنسه فتحه سی آخر صفته نقل اولنوب وکندی دخی حرف مد قلنور
مثلا خوناب وشاداب کبی تنبیه بو وصف ترکیبلری منفصل یازمق نه قدر که
بین العوام اشهر ایسه ده فاما که ادبای منشیان میاننده وصل ممکن اولان
محللرده متصل یازمق امر محرر واصل مقرردر فاحفظ تذییل کاهیجه وصف
ترکیبی امر حاضر صیغه سی اوزره اولان اسم مصدر اولنه ادوات مرکبه دن

نالفظنی ادخال ایله حاصل اولور مثلا نادان و ناشناس کبی بو صورتده جزؤ
ثانی یه اسم فاعل مخفف دینسه ده جائز اولور قاعدهٔ رابعهٔ عشر اسم مصدر
بیانندهدر چونکه اسم مصدر درت نوع اوزره در اول محضا ماضی یاخود
امر حاضر صیغه لری اوزره اولور مثال اول پروردکار لفظنك جزؤ اولی کبی
مثال ثانی آمرزکار لفظنك جزؤ اولی کبی ثانی امر حاضر آخرینه ماقبلی مکسور
برشین معجمه الحاقیله قاعدهٔ مطرده در مثلا دانش و پرورش کبی ترکیده دخی
بو قاعده جاریه در مثلا بلش و بسلایش کبی ثالث کاهی ماضی آخرینه بر الف
و را الحاقیله اولور مثلا کفتار و رفتار کبی رابع اسم جامد آخرینه بر یاء تحتیهٔ
مصدریه لحوقیله اولور مثلا مردی و بندکی کبی قاعدهٔ خامسهٔ عشر اسم
تفضیل بیانندهدر چونکه اسم تفضیل شو کلمه در که آخرینه تر لفظی لاحق اوله
مثلا بهتر و کهتر و داناتر کبی قاعدهٔ سادسهٔ عشر صفت مشبهه بیانندهدر
چونکه صفت مشبهه امر حاضر آخرینه بر الف الحاقیله اولور مثلا دانا و بینا
کبی بونلره دخی الحاق ایدرلر بو صورتده مبالغهٔ اسم فاعلده اولمسی
بعید دکلدر مثلا خندان کبی قاعدهٔ سابعهٔ عشر اسم منسوب بیانندهدر چونکه
اسم منسوب بر کلمه در که آخرینه یاء تحتیهٔ نسبیه یاخود مند یاخود ناك
یاخود وار یاخود ور یاخود یار لفظلرندن بریسی لاحق اوله مثلا شیرازی
والبستانی و فرحناك و سودمند و امیدوار و پیشه ور و هوشیار کبی
قاعدهٔ ثامنهٔ عشر اسم زمان و اسم مکان بیانندهدر چونکه اسم زمان
و اسم مکان بر کلمه در که آخرینه کاه یاخود ستان لاحق اوله مثلا چراکاه
و سحرکاه و کلستان و زمستان کبی کاهیجه لفظ زار آخر کلمه یه لاحق اولوب
اسم مکان حاصل اولور مثلا کلزار کبی قاعدهٔ تاسعهٔ عشر اسم آلت
بیانندهدر چونکه اسم آلت بر کلمه در که اکا آلت لفظی مضاف اوله مثلا
آلت بریدن کبی قاعدهٔ عشرون بناء مره و بناء نوع بیانندهدر چونکه بناء مره
و بناء نوع بر کلمه در که مره و نوع افاده ایدن بر لفظله مرکب اوله مثلا یکبار دانستن
و دیکر کون دانستن کبی قاعدهٔ حادیهٔ و عشرون اسم تصغیر بیانندهدر که
آخرینه چه لفظی لاحق اوله مثلا بوانچه کبی یاخود آخرینه کاف عربیه لاحق
اوله مثلا مصنفك کبی قاعدهٔ ثانیهٔ و عشرون جمع فارسی بیانندهدر چونکه
بر اسمك جمع قلنمق مراد اولنه اول یا ذی روح اولور یاخود اولمز کر ذی روح
اولورسه آخرینه بر الف مدونون کتورورلر مثلا مردان و زنان و مرغان کبی

شو قدر که اول اسمك آخری یا نوکه الف مدیا خود واو مدیا خود یاء مد اولسه الف
بجه‌دن اقدم بر یاء تحتیهٔ مفتوحه زیاده ایدرلر مثلا آشنایان و پرستو یان و آدمیـان
کبی همدخی واو مدو یاء مد صورتلرنده یاء تحتیه سز پرستوان و آدمیان دینسه‌ده
جائزدر و اکر ذی روح اولمازسه بو تقدیرجه دخی ذی نما و ذی تجدد و ذی انقضا
اولور یا خود اولماز و اکر ذی نما و ذی تجدد و ذی انقضـا اولمزسه یعنی جامد
صرف اولورسه اول اسمك آخرینه بر لفظ ها کتورررلر مثلا سنکها و آهنها
و دانستنها کبی و اکر ذی نمـا و یا ذی تجدد و یا ذی انقضا اولورسه بونلرده ایکی
صورت جائزدر مثال ذی نما درختان و درختها و میوکان و میوهـا کبی مثال ذی
تجدد و ذی انقضا روزان و شبان و روزها و شبها کبی سؤال جان و تن ذی روح
اولدقلری حسبیله جانان و تنان دیو جمعلنلو ایدی مع هذا جانها و تنها دیو جمع
قلنمشلر مثال جانهـا شاعـر بیت * زبان تیغهـای چاکر و سیر
شده در جان جانها چاشنیکر * مثال تنها کمال نجندی بیت خوش می شدی
خـرامان چون سرو عقل میکفت * خوش میروی بتنهـا تنهـا فدای جانت
جواب جان و تن اعضا و اجزا قبیلندن ایسه ذی نما قبیلندندر بو صورتده انلرده
ایکی وجه جائز اولور مثلا سران و سرها و چشمان و چشمها کبی سؤال شتر ذی
روح ایکن شترها دیو جمعلنمش شاعر بیت کر یزم از شتران و سپهر جرهٔ خاك
که جره راست شترهای مست پیرامن * جواب شاذ درنتکم هزارك جمعنده
هزاران شاذ اولدیغی کبی سؤال آفتاب و ماه جمعلرنده آفتابان و ماهان دیو
تعبیر اولندی مع هذا نه ذی روح و نه ذی نما و نه ذی تجدد و انقضا شیخ سعدی
قطعه کدایان بینی اندر روز محشر * بتخت و ملك بر چون پادشاهان * چنان
نورانی از فر عبادت * تو کویی آفتابانند و ماهان * جواب کانه حرکت
و سیرلری حسبیله ذی روح و ذی نما کبی اولدیلر یا خود تجدد صوریلری سببیله
ذی تجدد و ذی انقضـا قبیلندن اولدیلر تنبیه آخرنده هاء رسمیه اولان کلمیه
علامت جمع اولان الف و نون الحـاق او لنجه هـاء رسمیه کاف فارسیه یه ابدال
اولنور مثلا بندکان و خواجکان کبی بو تقدیرجه هاء رسمیه یی یازمق غلط اولور
همدخی علامت جمع اولان هـا لفظی لاحق اولسه هاء رسمیه حذف اولنوب
ما قبلنك فتحیله اکتفا اولنور مثلا میوهـا و عمرها کبی بو صورتده هاء رسمیه یی
یازمق غلطدر قاعدهٔ ثالثه و عشرون اکثری امر حاضر آخرینه بر هاء رسمیه
زیاده ایله اسم مفعول و اکا قریب بر معنی افاده ایتدیررلر مثلا پیرایه و آمیزه و آویزه

كبي زينتو قارشق و آصتى معنالرينه فاحفظ مقصد رابع برنجچه قواعد
فارسيه بياننده در فائدهٔ اولى فارسيده اعراب ثلثه ظاهر اولمزالا اوچ محلده
ظاهر اولور اول مضافك آخرى مجرور اولور نتكم عربيده مضاف اليهك
آخرى مجرور اولديغى كبي مثلا جان من كبي لكن بو اضافت اكر ضمير متصلك
غيريسنه اولورسه فاما كه ضمير متصله مضاف اولنجه البته مضافك آخرى
مفتوح اولور مثلا جانش و جانت و جانم كبي ثانى موصوفك آخرى دخى مجرور
اولور مثلا خال سياه و رخ سرخ كبي لكن بو ايكى صورتده آخر مضافه و آخر
موصوفه حروف مده و هاء رسميه دن برى اولورسه اما كه برى اولمزسه هر بر
صورتده بشقه بشقه احكام وارد ر بيانلرى ياء تحتيه بسيطه دن ياء زائده ده
و هاء بسيطه ين هاء رسميه بحثلرنده كچدى فارجع اليهما ثالث معطوف عليهك
آخرى مرفوع اولور اكر آخرى قابل رفع ايسه شوقدر كه بو صورتده
واو عطف يازيلور لكن اوقنماز مكر ضرورت وزن اوله و اكر معطوف عليهك
آخرى حرف مد ياخود هاء رسميه ايسه اكثرى واوى مضموم ايدرلر نتكم
تفصيلى واو بسيطه ده كچدى سؤال همزهٔ خطاب مكسور و همزهٔ تعجب
مضموم اولور بو تقديرجه اوچ محلدن ماعداده اعراب ظاهر اولمز ديو حصرينه
كوره اولور جواب برقاچ دورلو ممكندر اولا حصر مذكور اعم و اغلبه
مبنيدر ثانيا اسمه نسبتله در فعله و اداته كوره دكلدر چونكه افعال و ادواتده
بعضا حركه ظاهر اولور مثال ادوات كما سبق آنفا مثال افعال كردم و دانم كبي
ثالثا محصور اولان اعرابدر اداتو فعلده اولان ايسه بنادر نتكم عربيده
اولديغى كبي فائده ثانيه الفاظ فارسيه بالوضع ساكنه در مكر آخرنده هاء رسميه
اوله مثلا بنده و كوچه كبي و بالاستعمال دخى بويله در مكر كه مضاف و موصوف
و معطوف عليه اوله كما سبق فاما كه الفاظ عربيه بالوضع ساكنه و بالاستعمال
معربه و مبنيه در كما لا يخفى على من عرف اللغات فائدهٔ ثالثه ايكى ياخود زياده
السنه ده مستعمل اولان بر لفظ مثلا عرب و فرسده ايكسى بر معنايه اولور ياخود
اولماز اول ياهر برنده وضع مستقل ايله اولور مثلا كتان و صابون كبي بوكا متفق
الالسنه و مشترك الالسنه ديرلر ياخود برندن آخره نقل ايله اولور بو صورتده و اكر
عربيدن آخره نقل اولنورسه مثلا هلال كبي بوكا مصطلح و اصطلاح و تعجيم
ديرلر و اكر آخردن عربيه نقل اولورسه مثلا لجام كبي بوكا معرب و تعريب
ديرلر ثانى دخى ياهر برنده وضع مستقل ايله اولور مثلا مرد كبي زيرا ميمك فتحيله

مرد عربیده مستولك اغلجنك مبوه سی معناسنه فارسیده رجل یعنی ار معناسنه ایشتمبوكا ایضا مشترك الالسنه دیرلر یاخود بریندن آخره نقل ایله اولور بو تقدیرجه دخی اكر عربیدن آخره نقل اولنورسه مثلا سعید كبی بر رجل فارسینك اسمیدر بوكا نقل محض دیرلر واكر غیریدن عربیه نقل اولورسه مثلا قالون كبی ائمهٔ قرائتدن برینك اسمیدر بوكا دخی ایضا معرب دیرلر فائدهٔ رابعه ایكی لسانده یاخود زیاده ده مستعمل اولان لفظ یا فرق ایله اولور یاخود فرقسز اولور ثانی هلال كبی اوّل یا فقط لفظده اولور مثلا مسك ومشك كبی چونكه میمك كسری و سین مهمله ایله عربیدر و میمك ضمی و شین معجمه ایله فارسیدر یاخود فقط خطده مثلا بستان وبوستان كبی زیرا واوسز رسمیه عربیدر واو رسمیله فارسیدر یاخود فقط معناده اولور مثلا مرد كبی كما عرفت آنفا یاخود هم لفظده وهم خطده اولور مثلا فارس و پارس كبی یاخود هم لفظده وهم معناده اولورسه مثلا دیك كبی زیرا اماله ایله فارسیده طنجره معناسنه اماله سز عربیده بمعنی الدجاجة الذكر یعنی خروس یاخود خطده هم معناده اولورسه مثلا كل و كول كبی زیرا او رسمیو سز عربیده اكلدن امر حاضردر واو رسمیله تركیده رماد یعنی خاكستر معناسنه یاخود لفظده وخطده ومعناده اوچنده بردن اولورسه مثلا خان وخوان كبی زیرا عربیده واو رسمیه سز واماله سز كاربان سرای معناسنه فارسیده واو رسمی واماله ایله خواندن لفظندن امر حاضر اولور اوقو معناسنه فائدهٔ خامسه برلساندن لسان آخره منقول اولان لفظده تغیر وتبدیل واقع اولنجه اكا محرّف دیرلر بو تقدیرا اوزره اكر ناقل تحریف ایدرسه مثلا لجام كبی اصلی لكام ایدی فصیح ومقبولدر واكر عوام ناس تحریف ایدرسه مثلا سیله بند كبی چونكه اصلی فارسیده نون ایله سینه بند ایدی لسان تركه نقل اولنجه عوام نونی لامه قلب ایتدیلر غلطدر بو تقدیرجه متكلم غلط ایلدیكنی بلمزسه جهل مركب وخطاء محضدر واكر غلط ایدیكنی بلورسه بو صورتده فصیحی بلمزسه جهل بسیط وخطاء اعمدر واكر فصیحنی بلورسه بو صورتده غلطی استعمال ایدرسه بلا عذردر واكر فصیحی استعمال ایدرسه فصاحتدر نتكم لغت فصیحه دن غلط مشهور اولی كلامنك مآلی دخی بودر بو مقامده براز تفصیل دخی وارد ر احاطه سنی مراد ایدن شاهدی شرحنه رجوع ایتسون فائدهٔ سادسه لسان عربیدن منقول اولان لفظ عربیده مشدّد اولنسه مثلا كف ودرّ وتدّ كبی فارسیده و تركیده تخفیف ایله استعمال جائزدر فاحفظ فائدهٔ سابعه تعریب بیاننده در معلوم

اولسونکه باء عربیه کاهی فایه ابدال اولنور مثلا جاروب و جاروف کبی باء فارسیه فایه ابدال اولنور مثلا پالیز و فالیز و پیل و فیل کبی کاهیجه باء موحده عربیه یه ابدال اولنور مثلا پیاده و بیدق و پستوق و بستوق کبی تاء فوقیه طاء مهمله یه ابدال اولنور مثلا تبهو و طیبهو و تباهه و طباهه و نفت و نفط کبی جیم فارسیه صاد مهمله یه ابدال اولنور مثلا چین و صین و چنك و صنج کبی کاهیجه شین معجمه یه دخی ابدال اولنور مثلا چاروب و شاروب کبی زای فارسیه جیمه ابدال اولنور مثلا لا ژورد و لاجورد کبی شین معجمه کاهیجه سین مهمله یه ابدال اولنور مثلا بنفشه و بنفسج و مشك و مسك کبی کاف عربیه کاهی قافه ابدال اولنور مثلا دانك و دانق و کبان و قبان و کهربا و قهربا کبی کاف فارسیه جیمه ابدال اولنور مثلا کوهر و جوهر و پرکار و فرجار کبی هاء مفرده کاهی حاء مهمله یه ابدال اولنور مثلا کنا و جناح کبی هاء رسمیه کاهی جیمه ابدال اولنور مثلا بنفشه و بنفسج و بابونه کبی و کاهی قافه ابدال اولنور مثلا دله و دلق و رمه و رمق کبی خاتمه کاهیجه تعریب فقط ابدال حرکه ایله اولور مثلا بوس ضمه فارسیه ایله بعد التعریب مفتوح اولدی فائدهٔ ثامنه لغت فارسیه ده بر قاچ حرف مصاحبتنده تبادل وار در از جمله باء عربیه ایله واو بیننده مثلا تاب و تاو و کبر و کور کبی همدخی باء فارسیه ایله فامیاننده مثلا سپید و سفید کبی همدخی باء فارسیه ایله کاف فارسیه میاننده مثلا پنجشك و کنجشك کبی فائدهٔ تاسعه هر بر کلمه که آخری یاء تحتیه و ماقبلی الف ممدوده اولهٔ یاخود واو ممدوده اولسه اول یایی حذف جائزدر مثلا پای و پا و روی و رو کبی همدخی هانك ماقبلنده الف اولسه اول الفی حذف جائزدر مثلا ماه و مه و راه و ره کبی فائدهٔ عاشره فارسیده خاء معجمه اگر بین الفتح والضم اماله اولنورسه بعضنده علامت ایچون بر واو بعده بر الف یازیلور مثلا خواستن و خواهر و خواجه کبی و اگر بین الفتح والکسر اماله اولنورسه بر واو بعده بر یاء تحتیه یازیلور مثلا خویش و خوید کبی تبدیل فارسیده خانك غیری حرفلرده دخی اماله وار در مثلا روی بمعنی توج و شیر بمعنی جرح کبی اما که خاء معجمه ده اولان علامت غیرنده یوریمز ایچق خایه مخصوصدر فائدهٔ حادیه عشر فی الاصل عربیه اولوب انشالرده مستعمل اولان الفاظك آخرلرنده الف اولسه اکر عربیه ده یاء تحتیه صورتنده یازیلوب لکن الف اوقنور مثلا اعلی و معنی و عبسی کبی ایشته بو صورتنده واقع اولان الفاظ عربیه انشاء فارسیه و ترکیده استعمال

اولنسه اکر صورت قدیمه سنده یازیلور سه اکثری ماقبلی کسرهٔ مدی ایله اوقنور مع هذا اصلنه رعایتده اولنسه ده جائزدر واکرکه الف صورتنده یازیلورسه الف اوقنور حاصلی بو یله الفی انشالرده کاتب مخیردر که دیلرسه الف صورتنده یازر الف اوقنور دیلرسه یاء تحتیه صورتنده یازر ایکی درلو اوقنور فاحفظ فائدهٔ ثانیهٔ عشر ابتدا ایله مصدر اولان کلمهٔ عربیه لر انشالرده استعمال اولندقده اکثری تخفیف ایچون نظم ونثرده همزه سی حذف اولنور شاعر بیت بو علی حکمت وحاتم کف ونعمان مذهب * مصطفی خلق ومسیحادم ویوسف دیدار * بلکه مطلقا همزهٔ ابتدائیه یی حذف جائزدر شاعر بیت سکندر سیر ایسکده سده نطق ایت پیش کاملده * فلاطون حقیقت بینه نقل ماجرا اولمازنیه معلوم اولسونکه بو مقدمه کبی بر مقدمه شعوری مرحوم فرهنکنده ترتیب ایلدی فاما که ایچه قواعد وفوائدی ترك ایدوب قصورندن بشقه بیانی التزام ایلدیکی نسنه لرده دخی خبط وخطلر ارتکاب وبی نهایه موجب تشویش واضطراب اولان امورده سلوك ایلدی فاما که بحمد الله الملك القدیر فقیر بو مقدمه ده مهما امکن توضیح وتنقیح طریقنی اختیار ایله احسن قالبه افراغ ورکوب شططدن احترازده اهتمام واسباغ ایلدم فمن الله التوفیق وهو نعم المولی ونعم الرفیق تمهید بوندن تصکره معلوم اولسونکه ناظم نحریر وادیب مشیر اعطاه الله سعادة الدارین حضرتلری عهدهٔ تبلیغا نه لرندن فریضهٔ ذمت بسمله یی اسقاط ایچون شاهدی علیه الرحمة الهادی تحفه سنی بیت بنام خالق وحی وتوانا * قدیم وقادر وبی نا ودانا * عنوانیله آغاز ایلدیکی کبی ومغفور له ناظم سبحهٔ صبیان علیه الرحمة الرحمن سبحهٔ صبیا نی بیت نام خدا ذکر ایده لم ابتدا * منزل مقصوده اوده رهنما * کلامیله ابتدا ایلدیکی کبی وجنت مکان وفردوس آشیان غوث الزمان المرعشی * علیه الرحمة مامر العشی * نظم لآلی بیت الهی نامك ایتدم تاج نامه * که نامه م شایع اوله خاص وعام * اسلو بیله افتتاح ایلدیکی کبی مفتتح منظومه سنده عنوان فرقانی واقنوم سبحانی اولان بسملهٔ معروفه بدل اولور کندو عباره سی جنسندن بر ترتیب ایله اداء بسمله ایلمدی بلکه لاهوت آشنا ودرون روشنا حافظ عینتابی نظم فرائدنی اولا بسمله یی بسملهٔ معروفه ایله ادا بعده حمد له یی مثنوی ایا من انشاء الاشیاء نظما * ویا من علم الانسان اسما * سکا در جمله نك حمد وثناسی * عطا بحر کده بر قطر سیا سی صبا رتیله شروع ایتدیکی کبی قرآن عظیم الشانه اقتدا وحدیث فخیم العنوانه اقتفا

واجماع سلفه اتماو تأليف خلفه اعتنا ايچون وفى الجمله دخى صنعت استغرابه
رعايت داعيه سنده اولمغله عادت قديمه وطريقت مستديمه اوزره اولا براى بسمله
بسم الله الرحمن الرحيم عنوانيله آغاز بعده براى حمدله

* حمد بى حد اوّل كرم فرمايه *

عبارتيله ماوجب عليهى اجرا ايلديكى فلله درّه * حمد * فتحله عربيده مدح وثنا
فارسيده ستودن وسپاس تركيده اوكمك معناسنه وليكن فى الاصل عربيدر
ايكى لسانده بلكى زياده ده استعمالى شايعدر همده دخى ميان علماده مشهور معناى
لغويسى وعرفيسى وار ايدر فرقلريله محللرنده مشبعا مفصلدر * بى * ادات نفيدر
كما سبق فى الادوات * حد * حانك فتحى ودالك تشديديله يوزن كف لغتده ايكى معنايه در
اوّل بمعنى غايت ونهايت ثانى بمعنى منع وزجر فاما كه شرعده عقوبه مقدره
يجب اقامتها على الامام مفهوم منه حد اطلاقى وعلوم عربيده مطلق تعريفه
حد اطلاقى وعلم منطقده ذاتيات ايله اولان تعريفه حد اطلاقى وباب قياسده
صغرى وكبرانك جزؤ قرينه حد اوسط وحد اصغر وحد اكبر اطلاقى ايكى معناى
لغويدن ثانيه انسبدر بلكه حصر ابونك حسبيله در همده دخى لفظ حد بو ايكى
معناده فى الاصل عربيدر والسنهٔ عديده ده مستعملدر شوقدر كه عربيده دال
اينجق مشدد در فاما كه تركيده وفارسيده مستعمل اولنجه تخفيفى جائزدر
تكلم بو مقامده اولديغى كبى * كرم فرما * بمعنى مكرم ومنعم ومحسن اصلنده موصف
تركيبيدر كرم بيوزيجى معناسنه چونكه كرم فتحتينيله بوزن طلب فى الاصل
عربيدر فارسيده وتركيده بالنقل المحض مستعملدر خواجه حافظ بيت رواق
منظر چشم من آشيانهٔ توست * كرم نماى وفرود آكه خانه خانهٔ توست * فرما
امر حاضر يا خود اسم فاعل مخففدر على ماسبق تفصيله فى الوصف التركيبى
مصدرى فرمودن لفظيدر بيورمق ديواللى التنجى قطعه نك اوچنجى بيتنده
كلور فائده كرم مشترك السنه قبيلندندر چونكه فارسيده ايكى معنايه دخى كلور
اول بمعنى كلم يعنى شلغم ثانى صو كنارلرنده وحوض اطرافنده بتن سبزه معناسنه در

* كه انك نعمتيدر بى غايه *

محصلى محمود عليهى بياندر چونكه كه نه قدر كه تركيب تركيده موقع ايسه ده بونده
بالنقل ادات تعليلدر كما سبق فى الادوات البسيطة * نعمت * نونك كسريله
منعم بهاك اسميدر فتحيله مصدر در تنعم ونضارت عيش معناسنه
على مابينه شيخ زاده فى شرح تفسير سورة الدخان * بى غايه * نظيرى آنفا

سچدى

بکیدی حاصلی مصراعین اوّلا صدر که یعنی مصراع اول حمدك ارکان
اربعه سنه دالدر چونکه ١ حمده بالعباره ٢ وحامده بالاقتضا ٣ ومحمود بهه
٤ ومحمود علیهه بالاشاره دلالت ایدر شوقدر که اوچ اوّله دلالتی ظاهردر
فاما که محمود علیهه دلالتی ذیرا حکمی مشتقه تعلیق ایتمك مأخذ اشتقاقك
علتنی موجبدر بوتقدیرجه مصراع اوّلدن حاصل معنی نهایتسز حمد واحسان
واکرامی ایچون اول محسن ومکرمه اولسون دیمك اولور بویله اولنجه محمود علیه
بروجه اجمال مذکور اولمش اولدی ابتدا بر نسنه یی اجمال بعده تفصیل اوقع
فی النفوس اولمغله محمود علیهی تفصیل ایچون عجزی یعنی مصراع ثانی یی
ارداف ایلدی وبوندن بشقه ناظم نحریر حمدی ارکان اربعه سیله بومرتبه ادا
ایلدیکه فوقنده ادا اولماز چونکه وان تعدّوا نعمة الله لاتحصوها نصنك
مضمون شریفی حمدنده مندرج بیورد قدنصکره اولفهرست جریدهٔ جلالت
واوالشهبیت قصیدهٔ رسالت سلطان انبیا علیه افضل التحایا حضرتلرینك
لااحصی ثناء علیك عنوانیله اظهار عجز بشریت ایلدیکی سیاقده ناظم نحریر دخی
معتاد اظهار عجز ایتمش اولدی فلله درّه تنبیه ممهد معلوم اولسونکه نعم الهیه یی
احاطه وتفصیل طوق بشردن خارج بر معنی اولوب ولیکن هر کسك جانبنه مطابق
وشاننه موافق بعضا جلائل نعمدن تعداد وتذکار ایتمسی ممکن بلکه متیسر اولمغله
ناظم نحریر دخی براعت استهلال قصدیله لسان ولغته متعلق برنچه اموری وجودات
خارجیه سی ترتیبنه رعایت ایدرك محمود علیهی تخصیص بعد التعمیم سیاقی بیورد

* قیلدی ازجمله او خلاق کریم *

از * بمعنی من کما سبق فی الادوات المرکبة * جمله * جیمك ضمیله فی الاصل عربیده
اجمال معناسنه ایکن بالنقل المحض فارسیده وترکیده جمیع معناسنه شایعدر نتکیم
بومقامده اولدیغی کبی لکن مصنفان ومنشیان میانه لرنده باء جاره ایله کثرتده وفی
جاره ایله قلتده استعمالی شایعدر یعنی مقامنه کوره فی الجمله وبالجمله دیو تعبیر اولنور
خلاق * شدّه ایله قطعهٔ اولینك بیت اولیده کلن آفریننده معناسنه * کریم * بمعنی
کرمفرمای کما سبق آنفا تنبیه بو ایکی لفظ شریف احصا سنده دخول جنت
موعود اولان اسماء حسنادندر لکن خلاق حق تعالینك غیرینه اطلاق اولنماز
کریم اولنور فاما که اسماء حسنی اراسنده بو ایکی لفظ شریفی تخصیص چونکه
خلاق اسماء مختصه دن اولوب کریم غیر مختصه دن اولمغله کانه بو ایکی قسمه
اشارت ایچون اولسه یاخود اوّلا خلاق صیغه سی حسبیله بو بیتده مذکور

حضرت آدم علیه السلام لقد خلقنا الانسان فی احسن تقویم نص کریمنه مظهر
اولوب همدخی ان الله خمر طینة آدم بیده اربعین صباحا حدیثنه ودخی ان الله
خلق آدم علی صورته حدیثنه ما صدق اولدیغنه اشارت اوله ثانیا کریم حضرت
آدم صفی انواع نعم لا تحصی ایله آکوده خصوصا افضل عباد اولان ملائکهٔ
کرام اوزره باعث رجحانی اولان علم وعرفان ایله نادیده وناشنیده اولمغله فعرضهم
علی الملائکة فقال انبئونی باسماء هؤلاء نصیله ممدوح ومحترم اولوب حتی انسابه
واولادی واحفادی واسباطی ولقد کرمنا بنی آدم عنوانیله مکرم اولدیغنه اشارت اوله

* حضرت آدمه اسما تعلیم *

بو بیتده براعت استهلال وعلم آدم الاسماء کلها ثم عرضهم علی الملائکة
نص کریمنه تلمیح واردر چونکه * حضرت * حانک فتحیله فی الاصل عربیدر بمعنی
قرب ونزدیك وبعد النقل فارسیده وترکیده ذات بزرکوار ونفس شرافتشعار
معناسنده حقیقت عرفیه اولمشدر نتکم حضرت الله جل شانه وحضرت
محمد صلی الله علیه وسلم دیدکلری وقس علی هذا * آدم * مدایله بوزن آصف
وهاجر نام ابو البشر علیه السلامدر خواجه حافظ بیت درنقد عیش کوش که
چون آبخور نماند * آدم بهشت روضهٔ دار السلام را * بوندن بشقه
بالمناسبه اولادندن هر برینه دخی آدم دیرلر باقی بیت دانهٔ خانه بق جنت رخسارنده
نیجه صبر ایلسون الهی سورسك آدم * تنبیه اصح اولان آدم اسم اعجمیدر نتکه
بعضلر آدم ترابدن خلق اولنمغله وجه ارض معناسنه اولان ادیم ارضدن مشتق
دیو حکم ایلدی وبعض آخر حضرت آدم علیه السلام اسمر اللون اولمغله سمرت
معناسنه اولان آدمه دن مشتق دیو حکم ایلدی وبعض آخر الف وانس معناسنه
اولان آدم دن مأخوذ دیو حکم ایلدی بو توجیهلری تعسف دیو قاضی بیضاوی
جزم ایلمشدر * اسما * جمع اسمدر بوندن بشقه اسما اعلام نساداندر ازجمله حضرت
صدیق اکبر رضی الله عنهك کریمهٔ پاکیزه‌لری اسمیدر واسما عیلی نام عاشقك
معشوقه سی نامیدر * تعلیم * تفعیل بابندن مصدر اولنشالرده دخی شایعدر

* شان موسایه ایدوب هم تکریم *

شان * شین معجمه ممدوده نك فتحیله عربیده بش معنایه در اول بمعنی مقدار و مرتبه
ثانی بمعنی امر وحال ایشته بو مقامده بو ایکی معنادن هر بری علی طریق البدل
مراددر چونکه شان بو ایکی معناده نه قدر که عربی ایسه ده لکن فارسیده وترکیده
بالنقل مستعملدر نتکم ناظم نحو برطلنه نام قصیده سنده بو بیتی تواریخ

آشنایان اتفاق اوزره ایدر ترجیح * بوشان وشوکتی اسلاف شاهان جهانبانه
ثالث برنسنه یی ایو فکر ایلمك رابع قصد وطلب خامس فعل وشغل معناسنه وفارسیده
بدی معنایه در اول عسل خام ثانی خانهٔ زنبور ثالث بلکور رابع شانه دن لفظدن امردر
خامس هند ستانده ایشلنور بر نوع بیاض جامه سادس جزمه و پاپوج قالبی سابع
ضمیر غائب اولان شینك جمعیدر کما سبق فی الشین البسیطه بو تقدیر جه مشترك
للسنه قبیلندن اولدی موسی * اسم اعجمیدر صاحب توراتك اسم شریفیدر
بعضیلر فی الاصل عبرانی یا خود یونانیدر دیدیلر عربیده محلقه معناسنه تکلم عیسی
عربیده بلکو معناسنه اولدیغی کبی هم ادات عطفدر کما سبق تکریم بوزن تفعیل عربیدر

* قیلدی بزاتینه اضافتله مکلیم *

بو بیتده دخی برای براعت استهلال وکلم الله موسی تکلیما آیتنه تلمیح واردر چونکه
اضافت * افعال بابندن مصدردر نسبت معناسنه * کلیم * بوزن فعیل بمعنی
مفعول یا خود بمعنی فاعل ایکن حضرت موسایه علم اولدی وجهی ظاهردر

* هم سلیمانی اوعلام لطیف *

هم * ادات عطف دیو آنفا کچدی * سلیمان * اسم اعجمیدر ابن حضرت داود م
علام * بوزن فعال دانا معناسنه * لطیف * بوزن فعیل بمعنی لطف سازه

* منطق الطیرایله قیلدی تلطیف *

بو بیتده دخی برای براعت استهلال وورث سلیمان داود وقال یا ایها الناس علمنا
منطق الطیر واوتینا من کل شیء ان هذا لهو الفضل المبین نص شریفنه تلمیح در
چونکه منطق الطیر ترکیب اضافی عربیدر زیرا منطق نطق معناسنه نطق اهل
عربیه کل لفظ یعبر به عما فی الضمیر مفردا کان او مرکبا دیو تفسیر ایلدیلر حتی انسانه
حیوان ناطق اطلاقی بو معنا جهتدندر وکاه صوت معناسنه در کلوز حتی صوتی اولان
حیوانه ناطق وصوتی اولمیانه صامت دیرلر طیر طائرك جمعیدر مفرد دخی اولور فلك
کبی تلطیف * بوزن تفعیل لطفدن مصدردر نکته پس بو بیتده اسماء حسنادن
علام ولطیفی اختیار ده آیت مذکوره یه ارتباط کلی واردر همدخی ارباب تصوف
عالم مظهر اسماء حسنا دیدکلری ایچون هر شخصه نظرله آلوده اولدیغی نعمته
مناسب اولان اسمی مضاف قلوب مثلا سلطان انبیا علیه افضل التحایایه عبد الله
وانواع رزق ایله مرزوق اولنه عبد الرزاق دیدکلری کبی حضرت سلیمانه بو تفصیل
اوزره عبد اللطیف وعبد العلام دیو تسمیه انسب اولدی چونکه رب هب لی ملکا
لا ینبغی لاحد من بعدی دیو دعاسنه اجابتله انس وجن وعناصر ومو الیدو بالجمله

افطار کندویه مستخبر اولدیغی سؤال سکز یوزدن صکره بولنان
یکی دنیا بوکامنا فی دکلمی جواب یکی دنیایه دخی تصرفلرینه اماره قوبه‌لر وار در
فنها غدوها شهر وروا حها شهر منطوق فی طی مکانلری کبی ومنها قال عفریت
الایه دخی وقال عنده علم من الکتاب الایة مضمونلری بجه اقویالری استخداملری
کبی سؤال اهل یکی دنیانه سبیله انده بولنمشلر بوخسه بنی آدم دکللرمی جواب
انساندر لکن زمان اولده کثرتیله اقطار دنیا تجسس وا عمار اولنوب بعده قلت
بولدقلرنده هر فریق بریرندن خبرسز برقطرده قالمش اولمل یاخود ایام سالفه‌ده
شمدیکی کبی مکشوف ایمش کثرت فتنله هرطائفه نفسلرینه مشغول وبووجهله
منسی اولمش اوله یاخود اورپادن یا افریقه‌دن برینه متصل اولوب ذلا ذل
شدیده ایله ما بینهما مغرق اولمش اوله یاخود آرقه جانبندن چین یا خطا کبی
برعلکته حالا متصل اوله زیرا یکی دنیانک هر طرفی مکشوف دکلدر سؤال بونلرکه
شرعا حکملری ندر جواب صبت شرعی طویوبجه بونلر اهل فترت حکمنده‌در که
حنفیه‌یه کوره وما کنا معذبین حتی نبعث رسولا نصنده رسول عموم مجاز ایله
عقلدن معمیدر فقط دلیل ایله فرض توحیددر لکن سائر مؤمن بهلره ترک
ایماننده معذورلردر اما شافعیه‌یه کوره رسول حقیقت وهر حالده معذورلردر

* حکمت وقدرتی ایله عیسی *

حکمت * عربیدر فعلده اتقان معناسنه وعلم معناسنه‌ده کلور نتکم ومن
یؤتی الحکمة فقداوتی خیرا کثیرا کا شاهددر * قدرت * حق تعالی‌نک
صفات ثمانیه‌سنک بریدر عیسی اسم انجمیدر صاحب انجیل ع م نام شریفیدر
فائده السنة ثلثه شعراسی قدیم الایامدن برو حضرت آدمی تعلیم اسما وحضرت
موسایی تکلیم وعصا وید بیضا وحضرت سلیمانی منطق الطیر وریح وخاتم وجام
جهان نما وحضرت عیسی‌یی کلام درمهد واحیاء موتی ایله ذکر ایتمشلردر

* طفل ایکن اولدی بشکده کویا *

بو بیتده دخی براعت استهلال کیف نکلم من کان فی المهد صبیا قال انی
عبدالله آتانی الکتاب نص شریفنه تلمیح درچونکه طفل کسر ایله عربیدر
فارسیده وترکیده دخی بالنقل مستعملدر یکی طوغمش ولد معناسنه
وهرنسنه‌نک کوچکی معناسنه جمعی اطفال وطفول کلور وعند البعض
طفل هم مفرد وهم جمع اولور طفل کل شیء اوله وطفل اللیل ای اقبل ظلامه
وجاریه طفلة ای ناعمة والمطفل الغنیة مع الولد فائده ولد رحم مادرده ایکن

جنین

جنین دیرلر طلوع ایدجك ولید بعده درت یاشنه دك طفل بعده بلوغه قریب اولنجه صبی واوائل بلوغده مراهق بعده اون طقوزه جه غلام بعده اوتوز درده جه شاب بعده اللی بره جه کهل بعده آخر عمره جه شیخ دیرلر کویا * سویلیجی دیو اوتوز برنجی قطعه نك بیت سابعنده کلور

* نوع انسانی هیم اولدی انباز *

نوع * فتحله عربیدر صنف وبولك معناسنه ولکن اهل میزان جنسی نوعدن ونوعی صنفدن اعم عد ایدرلر بو تقدیرجه بو مقامده نوع منطقی مراد اولنسه عقله انسبدر چونکه انسان ماهیتنك فصل قریبی ناطقدر نتکم انی مصراع ثانی اشعار ایدر * انسان * انسدن مشتقدر وضع واحد ایله حضرت آدمه واولادنه اطلاق اولنور دلیل اول هل اتی علی الانسان حین من الدهر دلیل ثانی اولم یر الانسان انا خلقناه من نطفة الآیة بعضیلر نسیاندن مشتق دیدی نتکم الانسان مرکب من النسیان همدخی ان اول ناس اول ناس قوللرینی مشعردر * هم * ادات عطفدر دیو آنفا کچدی * بی * ادات نفی دیو قریبا کچدی انباز * اورتاق دیو یکرمی التنجی قطعه نك بیت سابعنده کلور

* ایلدی ناطقه ایله ممتاز *

ناطقه * یعنی قوه ناطقه دیمکدر قوه ناطقه حسین میبدینك شرح هدایه ده تصریحنه کوره نه قدر که نفس ناطقه یه ده اطلاقی صحیح ایسه ده لکن بو مقامده مراد مبدأ نطقدر سؤال حیواناته اموال ناطقه وعروض وعقاراته اموال صامته دیرلر بو تقدیرجه انسان نطقله نه کونه ممتاز اولور جواب بو مقوله اطلاق اطلاق مجازیدر بزم ما نحن فیه مز ایسه حقیقته مبنیدر تحقیق معلوم اولسون که جنس عالی طبیعی اوج اطلاق وذروه عمومدن انضمام فصول وخواصله درت مرتبه ده حضیض تقیده ومرکز خصوصه نه کونه متنازل اولدیسه کذلك عناصر اربعه دن حصص جزئیه معینه لر دخی مرکز بساطتدن وافق وحدتدن دائره موالیده وسمت رأس مرکباته متصاعد اولمشدر چونکه قائم بنفسه اولان جوهر قبول ابعاد ثلثه ایله جسم اولور جسم دخی قبول حس وحرکتیله حیوان اولور حیوان دخی قبول نطقله انسان اولور انسان دخی قبول تشخصات وتعینات ایله احمد ومحمد وزید وعمرو اولور کذلك عناصر اربعه دن حصص شخصیه معینه لر دخی باشخاصها اولا اتصال ثانیا ترکیب ثالثا امتزاج رابعا اتحاد خامسا تولد اشبو بش صفا تله رتبه

اولایه رسیده اولوب معدن دیو تسمیه اولنور بوندن صکره دخی درت قوه وار که ۱ قوهٔ نازیه ۲ قوهٔ نامیه ۳ قوهٔ مولده ٤ قوهٔ مصوره در اشبو درت قوه صفات خمسهٔ مذکوره یه منضم اولورسه رتبهٔ ثانیه یه رسیده اولور نبات دیو تسمیه اولنور بوندن صکره دخی اوچ قوه وار که ۱ قوهٔ شهویه ۲ قوهٔ غضبیه ۳ قوهٔ مدرکه اشبو اوچ قوا قوای تسعهٔ مذکوره یه زیاده ومنضم اولورسه رتبهٔ ثالثه یه رسیده اولوب حیوان دیو تسمیه اولنور بوندن صکره دخی ایکی قوه وار که ۱ قوهٔ عالمه یعنی ناطقه ۲ قوهٔ عامله در اشبو ایکی قوه مذکوراون ایکی یه ضم وزیاده اولورسه کانه درجهٔ رابعه یه رسیده اولوب انسان دیو تسمیه اولنور ایشته بو تفصیل معلوم اولدیسه کرك تنازل وکرك تصاعد صورتلرنده بهر حال انسان ناطقه ایله ممتاز اولدیغی اجلدن ناظم نحریر دخی بویله جه ادا ایلدی چونکه بهر حال قوهٔ عامله قوهٔ ناطقه یه متفرعه وتابعه درلر احفظ نکته معلوم اولسونکه متکلمین وحکما بدن انسانده ایکی نسنه اثبات ایدرلر برینه روح وقلب وقوهٔ عاقله ونفس ناطقه دیرلر بونك دردندن مراد شیٔ واحددر بشقه بشقه نسنه دکللردر نتکیم سعد الدین تفتازانی بیان ایلدی ولکن شوقدر فرق وارکه بونلردن مراد اولان شیٔ واحد عند المتکلمین جوهر مادیکه جسم لطیفدر وعند الحکماء جوهر غیر مادیکه مجرد متعلق بالبدندر وبرینه دخی روح حیوانی ونفس حیوانی دیرلر که اندن جوهر بخاری حامل القوة الحیاة والحس والحرکة عبارتیله تعبیر ایدرلر وبو تعریف مادی وجسمانی اولمق اقتضا ایدرلر اما که اطبا فرق ایدوب دیرلر که بدن انسانه متعلق اولان جوهر مجرده روح نامیله وقلبده تولد اولوب حیات وحس قوه سنی قابل اولان بخار لطیفه نفس نامیله وبو ایکی میانده متوسط کلیات وجزئیات مدرکه اولان قلب نامیله تعبیر ایدرلر همده نجی صوفیه فرق ایدوب دیرلر جوهر مجرد متعلق بالبدن معناسنه روح نامیله تعبیر ایدرلر حتی بعضیلر اندن لطیفهٔ انسانیهٔ مجرده دیو نطق ایدرلر وروح حیوانی معناسنه نفس نامیله بو ایکی میانده متوسط اولان جوهر نورانی مجرد معناسنه قلب نامیله تسمیه ایدرلر همده نجی بو قلبك باطنی روح ومرکبی نفس حیوانی وظاهری روحله جسد میانده متوسطدر ونفس دخی قلب ایله بدن میانده واسطه در نتکیم حق تعالی برای تمثیل اعوذ بالله مثل نوره کمشکوة فیها مصباح المصباح فی زجاجة الزجاجة کانها کوکب دری یوقد من شجرة مبارکة زیتونة لاشرقیة ولاغربیة نور رحاصلی مصباحدن

مراد

مرادروح وزجاجه دن مراد قلب وشجره دن مراد نفس ومشكواتدن مراد بدن اوله لاشرقيه يعني نفس عالم ارواح مجرده ده شرقدن دكلدر ولاغربيه يعني عالم اجساد كثيفه ده غربدن دكلدر ياخود لاشرقيه يعني قلبك روح كبي شرقي يوقدر ولاغربيه يعني نفس كبي غربي يوقدر بو بيان ايلديلر باقي تفصيلات علم كلامده وعلم حكمتده وعلم طبده وعلم تشريحده وعلم تصوفده مشروحه در فارجع اليهن بو تفصيلدن ظاهر اولديكه ناطقه دن مراد مدركه وعالم ديمك لبعض بيت ان الكلام لفي الفؤاد وانما جعل اللسان على الفؤاد دليلا * بيت ديكر كلا لساً مقفه تقتيله فيها * عنا زمن اخرس او عجم حيوانه شوقدركه بو مقامده مراد دليل اولان نطق لساني اولمغه جدا لو لمسه براعت استهلالك زيادة رعايت اولوردي فافهم * ممتاز * افتعال بابندن اسم فاعل غريبدر مصدري امتيازدر

* اختلاف صور والسنه دن *

اختلاف * بو دخي افتعال مخالفت معناسنه * صور * جمع صوره در ظلم وظلمت كبي الالسنه * جمع لساندر امثله ومثال كبي لسان اصلنده عربيدر برقاج معنايه كلور اول لغت كه هر قومك ديلنه ديرلر ثاني جارحه معهوده ثالث فرق سكر كه بغايت براغي لسان الحمل ولسان الكلب بو قوش ديلي ديديكلري اوت لسان العصافير ديرلر لكن بو مقامده مراد معناي اولدر

* بچه حكمتلري بو الهه لر روشن *

بو بيتده دخي براعت استهلال وارد ومن آياته خلق السموات والارض واختلاف السنتكم والوانكم مضمون شريفنه تلميح وار در چونكه حكمت بو مقامده آيت معناسنه كما لا يخفى * روشن * ايدين ديو اوتوز بدنجي قطعه نك بيت ثالثنده بيك لور فائده في نفس الامر لغتلر چوقدر ولكن طرسوسي مصرلي خوارزمي الموزنجنده بيوررلركه اصول لغات يديدر ١ فرس ٢ يونان ٣ ترك ٤ هند ٥ صين ٦ سودان فاما كه سابعنده سكوت اولندي رجال اولنور كه سريانيدر اوله كه لغت ملائكه در انتهى فقير شويله فهم ايدرمكه سكوت عنها اولان لسان عربيدر اولا زيرا لسان عرب سلطان السنه ديو لسان اهل جنتدر باعث سكوت كمالي وضوح وتمام ظهور اوله يا خود كمال تعظيم اوله التفات ايتمه ديو مدح لسان عربي بيت عرب وفارس تازيك مفصل بسن نشيه ايلدي * زبان صين وهند وفرس وترك وروم وسودانه

* شعر السنه سن اول متان *

شعرا * بوزن علما جمع شاعردر مأخذ اشتقاقی اولان شعر بودیباجه نك بیت ثالث عشرنده کلور * السنه * آنفا کچدی امابو مقامده لسانلر مراد بجارحه معناسی عطله اسندر وبراعت استهلاله دخی منافی دکلدر * منان شد * ایله بوزن فعال اسماء حسناد ندر منتغرمای معنا سنه

* قیلدی مفتاح در گنج نهانه *

بو بیتده دخی برای براعت استهلال قلوب الشعراء خزائن الرحمن حدیثنه تلمیح واردر چونکه * مفتاح * انختر دیو اون درد نجی قطعه نك بیت اولنده کلور * در * فیودبو فرق التنجی قطعه نك بیت رابعنده کلور * گنج * خزینه دیو اون لونجی قطعه نك بیت اولنده کلور * نهان * کیزلو دیو فرق التنجی قطعه نك بیت سابعنده کلور تمهید وقتاکه ناظم تحریر اداء حمدله دن فارغ اولدیسه مفخر موجودات ورحمت کائنات وفرموده ثم فانذر ومخاطب ربك فکبر علیه افضل الصلوات واکمل التسلیمات حضرتلرینه واجبه ذمت صلواتی عهده بلیغانه لرندن اسقاط ایچون انواع تعظیم واشباع تکریم ایله بیورر که

* هم رسولینه هزاران صلوات *

هم * ادات عطف آنفا کچدی * رسول * بوزن فعول قطعه اولانك بیت خامسنده پیغمبر دیو کلور مرزبدزانه عینی مسمط نه کوربلن عکس رسول قارشلمقدر قبول * عبد اسیر اولنمی قول سید ومولی آغا * عرفده انسان بعثه الله الی الخلق لتبلیغ ما اوحاه الیه مع الکتاب بو تقدیرجه رسول نبیدن اخص اولدی زیرا نبی مع الکتاب ایله تقیید اولنمز * هزاران * آخرینه الف ونون الحاقیله هزارك جمعیدر کما سبق فی قواعد المقدمه هزار بیك دیو اون طقوزنجی قطعه نك بیت اولنده کلور * صلوات * جمع صلوتدر بو مقامده مراد عموم مجاز طریقیله تعظیم وتکریم وتشریفدر چونکه الله دن رحمت وملائکه دن استغفار ومؤمنلردن دعا بالجمله انلره راجعدر شاعر بیت در صلوات آمده ست برسر کل عندلیب * در رجوع کات آمده ماست شاخك شاه سعرم

* که اودر افصح ارباب لغات *

بو بیتده دخی برای براعت استهلال انا افصح من تکلم بالضاد بید انی من قریش حدیثنه تلمیح واردر چونکه * که * ادات ربط دیو اول جمله کچدی * افصح * اسم تفضیلدر مصدری اولان فصاحت لغتده اچق سوزلو اولمق واصطلاحده تنافر وغرابتدن ومخالفت قیاسدن وتعقید

لفظی و تعقید معنویدن کلمه نك و کلامك سلامتیدر بو تقدیرجه فصاحت تغلیبا
بش فنه محتاجدر چونکه تنافرك کفیلی طبیعتدر و غرابتك کفیلی لغتدر
و مخالفت قیاسك کفیلی صرفدر و تعقید لفظینك کفیلی نحودر و تعقید
معنوینك کفیلی بیاندر * ارباب * جمع ربدر اصحاب معناسنه چونکه رب عربیده
سکز معنایه در اول بمعنی مالك و صاحب ثانی بمعنی مربی یعنی بسلیجی معناسنه
ثالث بمعنی مصلح رابع بمعنی مدبر خامس بمعنی پادشاه سادس بمعنی کخدا اووزبو
سابع بمعنی افندی ثامن اسماء حسنادن برا سمدر لکن بو سکزنجی معنی مربی بسلیجی
معناسنه اولدیغی حسبیله در و بعضیلر شویله فرق ایدرلر که لفظ رب اضافتسز
الله تعالی نك غیرینه اطلاق اولنماز الحق حق تعالی یه اطلاق اولنور فاما
اضافتله علی العموم اطلاق اولنور مثلا رب العالمین و رب المال و رب الدین کبی
لغات * لامك ضمیله لغتك جمعیدر لغت لغتنده نطقه دیرلر اصطلاحده ما یعبر
کل قوم عن اغراضهم مفهومنه دیرلر بو مقامده لغاتدن مراد انواع لغت
عربیه در چونکه لسان عربیه دی لغت اوزره متنوعدر ۱ حجاز ۲ یمن
۳ هوازن ٤ ثقیف ٥ طی ٦ بنی تمیم ۷ عقیل نتکیم حدیث شریفده انزل
القرآن علی سبعة احرف کلها شاف کاف وارد اولمشدر بو تفصیل معلوم اولدیسه
رسول کبریا علیه افضل التحایا حضرتلرینك انا افصح من تکلم بالضاد بید انی
من قریش حدیثنه اشارت صریحه در همده جایزدر که لغاتدن مراد جامعه لغات
اولسکه اصولی بدیدر غرو عی چوقدر کما سبق فی شرح بیت صور السنه دن اه

* نطقیدر وحی خداوند علیم *

بو بیده دخی براعت استهلال حق تعالی نك و ما ینطق عن الهوی ان هو الا
وحی یوحی نصنه تلمیح واردر چونکه * نطق * بیانی بیت رابعك شرحنده مکدی
وحی * محلنه اشارت و رسالت و کتابت و الهام و کلام خفی معناسنه
لکن عرفده مخاصة حق تعالی نك انبیاء عظامه اعلامنه دیرلر * خداوند
بمعنی صاحب و رب دیو فرق طفوزنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کلور
لکن بو مقامده مراد حق تعالیدر * علیم * بمعنی علام کما سبق آنفا

* نه کهر دراو کریم ابن کریم *

بو مصراعده کنت نبیا و آدم بین الماء و الطین حدیثنه اشارت همده انا سید
ولد آدم و لا فخر حدیثنه ایما واردر چونکه * کهر * کاف فارسیه نك ضمی و هانك
فتحی و را ایله معربی جوهر اولان که و هردن مخففدر و انك معنالرینه

مزاد قصه ده حکیم خاقانی بیت من زمخلی کهر وابن آدیدوهما * حکم آن کهر مخل بیرباز دهید * چونکه کوهر شول نسنه به دیرلر که خلقت وطینت کندو اوزرینه قلنمش اوله حتی اصل ونژاد معناسنه کلدیکی دخی بوندندر مثلا کوهر پاك دیرلر اصلی پاك معناسنه حکیم انوری بیتدر ای بکوهر تا بادم پادشاه * در پناه اعتقادت راملك * شاعر ترکی بیت کزو انبیا تپیح در کبی سر آمدد ر * اوتسبیحه امامه کوهر ذات محمددر * همان بو اجلدن حقیقت محمدیه جمیع مخلوقاتك اصلی واقدمی اولدیغی جهتیله کاصوفیه تعین اول وحکما عقل اول دیدیلر ناظم مجرر دخی کهر دیو تعبیر بیوردی ایشته بو جهتدن کنت نبیا وآدم بین الماء والطین حدیثنه اشارت وارد رفالله در ّه همدخی جوهر یا اصطلاحنده قیملو طاشه وانجویه جوهر دیرلر وحکما اصطلاحنده وتکلمین لسانلنده قائم بذاته اولنه جوهر دیرلر تکلم قائم بذاته اولمیانه عرض دیدکلری کبی شو قدرکه جوهر حکما عندنده بشدر ۱ هیولا ۲ صورت ۳ جسم ٤ عقل ٥ نفس متکلمین عندنده ایکیدر بری جوهر فرد بری جسم تفصیلی منبعا علم حکمتیه وعلم کلامده در وارجع الیهما کریم * بو وزن فعیل ابوذات معناسنه حق تعالیه دخی اطلاق اولنور لکن بو مقامده ابوذات معناسنه نظم الفرید منطلق اسی حولیه دی حیم ابو کبی در کریم * اوکسوزه دیرلر یتیم داهیه اولو بلا * ابن * همزه ملک کسریله اوغل معناسنه در وار سیده فرزند کبی حاصلی کریم ابن کریم عریق واصیل کشی زاده معناسنده حقیقتده بو قیه اولمشدر اصلنده حضرت فخر کائنات علیه افضل التحیات محسنات معنویه دن صنعت اطراد اوزره الکریم بن الکریم بن الکریم بن الکریم یوسف بن یعقوب بن اسحق بن ابراهیم حدیثندن اخوذدر همان بو اجلدن علمین منزله سنده اولمغله ابن کلمه سنده بو مقامده همزه خطدن دخی حذف اولندی تنبیه ابن کلمه سی علمین بیننده واقع اولسه وار سیده کلا حذفی جائزدر مثلا حجاج یوسف کبی اصلی حجاج بن یوسف ایدی فاما کلمه عربیه ده فقط همزه مبنی لفظا اسقاط اولنور لکن بو دخی صفت اولمنه مشروطدر چونکه خبر اولسه خطدن اسقاط اولنماز تنکم حق تعالینك وقالت الیهود عزیر ابن الله کلامنده اولدیغی کبی همدخی بو بیتده نطق ووحی وعلیم وکریم وابن عربیلردر وار سیده وترکیده دخی مستعملدر وتدقیق اولنسه هر برنده براعت استهلال دخی وارد روفافهم

* عالمینه سبب رحمتدر *

ومصراع فی الجمله براعت استهلال ایچون حق جل وعلانك وما ارسلناك

الا رحمة للعالمين. نصنه تلميح واشارتدر چونكه لغت ولساندخى حضرت
رسول ثقلين وخواجهٔ كونين سايه سنده برنعمت عظمادر زيرا * عالمين
ماسوى الله معناسنه اولان عالمك جمعيدر نتكم حق تعالى الحمد لله رب العالمين
بيورر نكته عالمين عربيده كى كبى فارسيده وتركيده دخى جمع عربى اداتيله
مستعملدر يعنى جمع فارسى اداتيله زبانزد كلادر مكركه قافيه ايچون اوله * سبب
بمعنى باعث وبادى وعلم عروضده اولى متحرك ثانيسى ساكن ايكى حرفه سبب
خفيف وايكى متحرك حرفه سبب ثقيل ديرلر لكن بو صورتده لغتده سبب بمعنى
حبل يعنى ايپ معناسنه اولديغى حسبيله ديو عروضيين تصريح ايتديلر وعلم
اصولده احكام وضعيه بشدر برينه سبب ديرلر نتكم سائرلرينه علت وركن
وشرط وعلامت ديدكلرى كبى تفصيلى كتب اصولده مشروحدر
رحمت * بمعنى ميلان قلب كه شفقت وعطوفت كبى لكن حق تعالى يه
مضاف اولنجه غايتى مقصود اولور زيرا حق تعالى حدوث وامكاندن منزهدر

* انس وجنه نه بيوك نعمتدر *

انس * همزه نك كسريله بمعنى انسان وبنى آدم * جن * جيمك كسريله اولاد جاندركه
چشم بنى آدمدن پنهان ومستورلردر نكته ارباب وقوف جيم ونون ماده لرى
معنالرنده ستر لازم ديو حكم ايلديلر نتكم جنت بمعنى بهشت جنين بمعنى ولد در
رحم مادر جنه بمعنى سپر يعنى قلقان جنون بمعنى شيدايى بونلرده فى الجمله ستر
موجوددر * نعمت * ضد نقمت تنبيه بو مصراعده حق تعالى نك سورهٔ رحمانده
يا معشر الجن والانس قوله همدخى سنفرغ لكم ايها الثقلان فباى آلاء
ربكما تكذبان قوله وسورهٔ جنده قل اوحى الى انه استمع نفر من الجن
قوله اشارت واردر وبو تقديرجه براعت استهلال دخى ممكندر
همدخى بو بيتك الفاظى عربيه در انشالرده دخى شايعلردر

* نازل اولدى اكا قرآن جليل *

بو مصراعده دخى براى براعت استهلال حق تعالى نك تبارك الذى نزل الفرقان
همدخى وننزل من القرآن ما هو شفاء ورحمة قوله تلميح واشارت واردر
چونكه * نازل * بوزن فاعل مصدرى نزولدر * قرآن * بوزن غفران بمعنى جمع
وبمعنى تلاوت نتكم حق تعالى ان علينا جمعه وقرآنه بيورر ولكن بو مقامده مراد
كتب منزله افضلى اولان فرقان مبين معناسيدر * جليل * بوزن فعيل بمعنى
عظيم وفخيم كه قطعه اولانك بيت اولندكان بزرك معناسنه در

* که ایدر شاننه عالم تبجیل *

بو مصراعده دخی براعت استهلال حق تعالی نك انا نحن نزلنا الذکر وانا له لحافظون قولنه تلمیح واشارت وارد رچونکه شان قرآنه عالمك تبجیلی انجق قرآن عظیم الشانك علی مرور الدهور وکرور الشهور الی یوم النشور بقاسیله اولور زیرا * شان * آنف کچدی * عالم * لامك فتحیله آنفا کچن عالمینك مفردیدر که مخلوقاتك هر بری معناسنه بوندن بشقه عالم مجلس صفا ومجلس حضور معناسنده ده کلور مثلا شراب مجلسنه عالم آب دیرلر شوقدر که اکثری عالم مجلس معناسنه اولدیغی سببه مضاف اولور ابو المعانی بیت رفته بودم نیم شب در عالم خواب وخیال * آمدان مهرو کردم عالم آب تاسحر * تبجیل * بوزن تفعیل بمعنی تعظیم وتفخیم بو بیتده اولان الفاظ عربیه درفارسیده ترکیده دخی شایعلردر

* کرچه کم شعر دکلدر او کلام *

بو مصراعده دخی براعت استهلال حق تعالی نك وما علمناه الشعر وما ینبغی له قولنه تلمیح واشارت واردرچونکه * شعر * عرفده کلام موزون مقصود به ذلك مقفی مخیل معناسنه ولغتده علم وشعور معناسنه تکلم ناظم نحر برسخن قافیه سنده بر قصیده سنده بیوررر بیت شعر ایله علمی مرادف بیلور ارباب شعور * بر میدر شاعر نادانله داناى سخن * لکن بو مقامده مراد معنای عرفیدر لغوی اولورمز * کلام * ایکی نوعدر بری نفسی وبری لفظیدر لکن کلام لفظی کلام نفسینك دلیل وترجمانیدر شاعر عربی بیت ان الکلام لفی الفؤاد وانما * جعل اللسان علی الفؤاد دلیلا * شوقدر که قرآن عظیم الشانه نظر ایله کلام لفظی حادث وکلام نفسی قدیمدر بوصیری بیت آیات حق من الرحمن محدثة * قدیمة صفة الموصوف بالقدم * چونکه کلام نفسی حق تعالی دن بلا صوت ولا حرف صادر اولور بو مقامك حلی دائره مزشرحنده مشروحدر فارجع الیه سؤال قرآن عظیم الشانده وحدیث فخیم العنوانده علم عروضك هر بحرندن بلکه هر برضربندن وارد وواقع اولمشدر مثلا بحر رجزدن کلام قدیمده دانیة علیهم ظلالها وذللت قطوفها تذلیلا وحدیث شریفده انا النبی لا کذب انا ابن عبد المطلب همدخی هل انت الا اصبع دمیت وفی سبیل الله ما لقیت واقع ووارد اولمشدر مذکوره منافی دکلمی جواب برقاچ درلو ممکندر اولا شعرده شعریته قصد لازمدر قرآن عظیمده وحدیث فخیمده ایسه شعریته قصد مسلم دکلدر ثانیا

شعر

شعر مقفی اولملو قرآن شریفده و حدیث منیفده ایسه قافیه معتبره دکلدر غایة
ما فی الباب قرآن عظیمده و حدیث شریفده اولنه ارجوزه دیرلر چونکه شعرک
مقابلی و قسیمی اولان نثر اوچ قسمدر اول نثر مرجز که موزون اما مقفی دکلدر
مثلا مذکورلر کبی ثانی نثر مسجع که مقفی اما موزون دکل دیباجه لرده اسجاع
و فواصل کبی ثالث نثر عاری که نه موزون و نه مقفی مثلا انشاء محاوراتده اولان
کلمات کبی شو قدر که قرآن عظیمه و حدیث فخیمه تأدبا نثر اطلاق اولنماز
اعتراض حدیثین مذکورین مقافیه یوقیدر دفع قافیه نک تعریفی انلره صادق
دکل فبعد التسلیم حدیث اول رجز منهوکدر و حدیث ثانی رجز مشطوردندر
نه قدر که مسجع و مقفی صورتلر ایسه ده رجز منهوکی و رجز مشطوری
شیخ الصناعه خلیل حضرتلری شعر عدایتمدی همدخی حدیث ثانیده دمیت
تاء مثناتک کسری و لقیت سکونیله روایت اولندی نتکم حدیث اول بائین
موحدتینک کسریله مروی اولدیغی کبی بو تقدیراوزره شعر اولمازلر ثالثا شعر
مخیل اولملو یعنی نفسه انبساط و انشراح ویریا خود انقباض و تنفر ویرنسنه
اولملو قرآن عظیم و حدیث ایسه بویله دکلدر ایشته بو اوچ جواب شعرک
تعریفنده واقع اولان قیود ثلثه یه کوره در رابعا وما علمناه الشعر نصنده
اولان شعردن مراد شعر منطقیدر یعنی صناعات خمسک رابعی اولاندر نتکم
ادع الی سبیل ربک بالحکمة والموعظة الحسنة وجادلهم بالتی هی احسن نص
شریفی دخی بونی مؤیددر بو جواب ایله جواب ثالثک فرقی دقیقدر فتأمل خامسا
وما علمناه الشعر قولنک معناسی غالبا دیمک اوله نتکم عربی مبین
قولنه قسطاس و طور و امثالیله سؤال غالبا جوابیله مجاب
اولدیغی کبی حتی امام شافعی رحمة الله علیه بیت ولولا الشعر بالعلماء
یذری * لکنت الیوم اشعر من لبید * بیورمش ایکن نیچه نظملری واردر
لکن اکثرو اغلب حالی اولمامغله منافات اولمدی تفطن فتح الله علیک

* نظم شاعرده نه ممکن او نظام *

بو مصراعده دخی برای براعت استهلال حق تعالینک وان کنتم فی ریب
مما نزلنا علی عبدنا فأتوا بسورة من مثله قولنه تلمیح و اشارت واردر چونکه
نظم* لغتده ابنجو دزمکه دیرلر عرف و اصطلاحده فصیح و بلیغ اولان کلمات
پرفواصله و الفاظ پراسجاعه دیرلر نتکم خطبا الا ان احسن الکلام و ابلغ النظام
عنوانیله قرآن عظیم الشانی مدح ایدرلر حتی نظم قدیم لفظی قرآن

عظيمك اعلام غا ابـه سندن اولمشدر چونكه نظم اطلاق اولنور اما أدبا لفظ
اطلاق اولنماز * شاعر * بمعنى كوينده ٔ شعر * ممكن * بمعنى جائز كه واجب و ممتنعك
ضدى و قسيميدر كتب منطقده موجهات بحثنده و علم كلامده
قدم و حدوث بحثنده و علم حكمتده امور عامه بحثنده مشبعا مفصلدر * نظام
نظمك جمعيدر آنفا كچدى بو بيتده شعر و كلام و نظم و شاعر
و ممكن و نظام فى الاصل عربيلردر بالنقل انشالرده مستعملدر

* فهم ايدوب مرتبه ٔ اعجازين *

فهم * بمعنى دانش و ادراك * مرتبه * بمعنى منزلت * اعجاز * بوزن افعال
عاجز قلمق معناسنه تعجيز كبى لكن انبيا عليهم السلامك بعد النبوة بدلرنده ظاهر
اولان اشياء خارقه يه معجزه ديو اصطلاح اولمشدر تفعيل بابندن معجزه ديمزلر نتكيم
قبل النبوه اولنه ارهاص ديو بده تفعيلدن مرهص ديمدكى كبى

* ايشيدوب هدهدهٔ آوازين *

هدهده * بوزن فعلله ياخود بوزن فعمله بمعنى توجه الطير و بمعنى التحريك
و بمعنى السؤال مثلا هدهد الحمام اذا صاح الحمام و هدهدت المرأة ابنها اذا حركته
ديرلر * آواز * همزه نك و واوك مدلريله ايكى معنايه در اوّل بمعنى صوت و صدا شيخ
سعدى بيت عاشقان كشتكان معشوقند * برنيايد ز كشتكان آواز * ثانى فرهنك
جهانكيريده مشهور اولمق معناسنه بو بيتده دخى براعت استهلال واردر كما لايخفى

* ابكم اولدى فصحاى عدنان *

ابكم * بوزن افعل صفت مشبهه ٔ عربيه در انادن دلسز طوغان لال معناسنه
ليكن اخرس بوندن اعمدر * فصحا * جمع فصيحدر فصاحتك بيانى بيت عاشر
شرحنده كچدى * عدنان * بوزن عطشان اجداد رسولدن بر ذاتك اسميدركه
اكا منتهى اولنجه سلسله ٔ نسب متفق عليهدر و اولاد عدناندن بى شمار فصحا
و بلغا كلديكندن اكثرى فصاحت و بلاغت اكا اضافتله استعمال اولنور

* قالدى حيران بلغاى قحطان *

حيران * معلوم * بلغا * جمع بليغدر كه فصاحتده معتبر اولان قيود بلاغتده
باسرها معتبردر و كفيللرى دخى كفيللريدر لكن ميانه لرنده ايكى جهتدن فرق
اولنور اولا بلاغتده مقتضاى حاله مطابقت شرط معتبردر فصاحتده كلدر
ثانيا كلام ايكى يسيله ده موصوف اولور اما كلمه بلاغتله موصوف اولماز فائده
بلاغت و فصاحتك ماهيتلرى و موقوف عليه اولان علملر لغت عربيه ده بشقه

شقه

بشقه مشروح ومفصلدر النسنهٔ سائرهده بيانشدن انكله اكتفا اولندی چونكه
بركبسنه كه علوم عربيده بهره ور اولسه هر لسانده تصرف كندويه آسان واهون
اولور حتی فقیر فارسی برفردون تعلم وتلمذ ايتمدم همان عنايت ازليه ومشيت
لم يزليه بو فقير بر تقصيری سياده فارسی دخی كل نحيه علومه تعلمين مظهر
علم الانسان مالم يعلم ايلدی نحمد اثم جداثم جدا * قحطان * بوزن عدنان رسول
كبريا عليه افضل التحايانك اجداد فخامندن برذات عاليقدرك نام سامبسيدر
حتی طرسوسی مرحوم اول من تكلم بالعربية يعرب بن قحطان بيورمشدر بو بيتده
دخی براعت استهلال وارد ركانه بو بيتده بيضاوی رحمة الله عليهك والخم
من تصدی لمعارضته من فصحاء عدنان وبلغاء قحطان بيورديغنه دخی تلميح
واشارت واردر نتكم بوكلن بيت آتيده دخی تلميح واشارت اولنديغی كبی

* ايلدی مد عيانی ملزم *

مدعيان * قاعدهٔ فارسيه اوزره اخره الف ونون الحاقيله جمع مدعيدر * ملزم
افعالدن اسم مفعول عربيدر مصدری الزام لغتده برنسنه يی لازم قلمق
معناسنه فاما كه اصطلاح اهل مناظره ده معللك سائلی اسكاتنه الزام
ديرلر نتكم سائلك معللی اسكاتنه افحام ديدكلری كبی لنامقه الفقير
درمنظومهٔ آداب بيت اذا استذل معلل فالزام * وسائل فهو الحام فلهذان

* جمله سی عجز ايله اولمش مفحم *

جمله * بيت ثانی شرحنده كچدی * عجز * معلوم * مفحم * افعالدن اسم مفعول
عربيدر بيانی آنفا كچدی كانه بو بيتده حضرتك مرحومك بيت واعظم آلای
قرأن لما عجزوا * عن سورة منه مع صرف لاذهان * قولنك روشنده كندی چونكه
حق تعالی نك يا ارض ابلعی مائك ويا سماء اقلعی قولنه جميع عالميان نظيره دن
عاجز قالديلر همدخی ولكم فی القصاص حيوة قولنه نظيره القتل انفی للقتل
ديديلر بعده وجوه كثيره دن كلاملرينه نقصان كورديلر همدخی سوره قارعه يه
نظيره الفيل ما الفيل وما ادريك ما الفيل لها ذنب قصير وخرطوم طويل ديو ب
فبعد التفكر فبهت الذی كفر مضمونی حتی حسبو انهم سحر وتسحيرا فقره سنه
مظهر ومصداق اولديلر فتعالی الله عما يقول الظالمون علوا كبيرا تنبيه ايشته
بو اوچ بيتده واقع اولان الفاظ اصطلاحيه باسرها عربيه درو فارسيده
استعماللری شايعدر الا آواز لفظی فارسيدر بو ندن صكره فخر كائنات عليه
افضل التحيات حضرتلرينك اذا صليتم فعمموا حديثنه امتثال ايچون بيورر

* اولسون اصحابنه صد گونه سلام *

اصحاب * جمع صاحبدر صحابیده اصح اولان معنی سلطان انبیا علیه التحایا حضرتلرینی کوروب وروئیتی حالنده مؤمن اولوب وایماننده ثابت اولوب ولو بر لحظه اولورسه ده * صد * یوز دیو اون طقوزنجی قطعه نك بیت رابعنده کلور * گونه * رنك دیو قرق برنجی قطعه نك بیت خامسنده کلور لکن بو مقامده درلو معناسنه * سلام * معلوم تنبیه صلوتی وهزاران لفظنی رسول اکرمه تخصیص وسلامی وصد لفظنی اصحابه تخصیص ایتمه ده نکته وار در نافهم

* که آنك هر یکیسی اهل کلام *

اهل * معروف * کلام * اونا وچنجی بیتده گچدی بو بیتلرده دخی براعت استهلال اولدیغندن بشقه براعت استهلاله کال مراعات ایچون بو مصراعی مقام اجالده اعتبار ایدوب بعده مقام تفصیلده بعض مقامه مناسب اصحاب کزین رضوان الله علیهم اجمعین حضراتلرین تخصیص بالذکر ایله بو روفقه درج

* بری ازجمله جناب حسان *

جمله * ایکنجی بیتده گچدی * جناب * بمعنی ذات * حسان * بوزن علام شعراء رسول اکرم صلی الله علیه وسلمك اعلاسی * حسان * بن ثابت که فصاحتده ضرب مثل اولمشدر همدخی حقنده سلطان انبیا علیه افضل التحایا حضرتلری چوق مدح بیوردقلری ایچون اکثر شعرا دخی مدح ایدرلر ازجمله ناظم بحر بر در قصیده سخن بیت شاعر اولدر که انك قلبنه حسان کبی * نفخه روح الامین ایلیه القا سخن

* نظمنی عالم ایدر استحسان *

نظم * بو بیتدن بش بیت یوقرووده گچدی * عالم * بوندن الی بیت یوقروده گچدی استحسان * بوزن استفعال کرچه فقها قیاس خفیه استحسان دیدیلر لکن بو مقامده مراد معنای لغویدر نکته بو بیتده لفظ حسانی ولفظ استحسانی جمعده سیاق جناس صنعت بدیعه وار در نتکم ناظم بحر برلك اکثری اشعارنده عادتی بو طرز اوزره در مثلا طنانه نام قصیده سنده دیر بیت عجمی اقتباس نور ایدرسه انوری سندن * بخورافروز اولور سم مجمر طبعمله دوانه

* بری هم کعب بلا غتیرا *

هم * ادات عطف یواد وات مر ککبده گچدی * کعب * بور رفلس اصحاب کرامدن برشاعر ذی شانك اسمیدر که کعب بن زهیردر بو شهرتشعار برشاعر آتش زباندر حتی بانت سعاد قصیده سنی حضور رسالت العهده

عن ظهر القلب انشا وانشاد ايليوب تا كه بيت انّ الرّسول لسيف يستضاء به
مهند من سيوف الهند مسلول * بيورنجه قل من سيوف الله ديو نطق همايون
بيوردى بو دمده كعب تكرار ايدنجه مبارك ارقه سندن برده سن چقروب
كعبه الباس ايلدى اولوقتدن برو ملوكدن ملوكه انتقال ايدرك كلوب انجامى
النيوز اللى التى حدودنده خزينهٔ عباسيه ده لشكر هلاكو ضايع ايلدى
فاما كه حالا دولت عليه مزده اولان خرقهٔ شريفه بشقه سيدر * بلاغتيرا
وصف تركيبدر بلاغت طونادجى معناسنه زيرا بلاغت آنفا كچدى * پيرا * قرقنجى
قطعه نك بيت خامسنده كلن پيراستن لفظندن امر حاضر ياخود اسم فاعل مخففدر

* كعب بين الفصحا يك اعلا *

كعب * عربيدر طوپق معناسنده كلور بو تقديرجه بو مقامده ايهام مرشح دخى
واردر * بين * معروف فصحا آنفا كچدى * اعلا * اسم تفضيل عربيدر آخرنده كى
الف قافيه يه رعايت ايچون اوله ياخود فوائد مقدمه ده كچن تفصيله مبنى اوله

* جمله سى اهل حديث وتفسير *

جمله * ايكنجى بيتده كچدى * اهل * آنفا كچدى * حديث * كلام رسولدر سنت
وخبر واثر ايله فرقلرى اصول فقهده واصول حديثده مشروحدر
تفسير * نقدر كه لغتده تبيين وتشريح معناسنه ايسه ده
قران عظيم الشانك معناسنى بياننده حقيقت عرفيه اولمشدر

* علم وعرفانله بى مثل ونظير *

علم * كوناكون تعريفله معروفدر وتفصيلى علم كلامده مشروحدر * عرفان
علم ايله مترادفدر ابن سينا شفاسنده اشعار ايدر فاما كه كاهى
طقوز جهتدن بينلرنده فرق ايدرلر اولا علم ادراك مركبات معناسنه عرفان
ادراك بسائط معناسنه ثانيا علم ادراك كليات عرفان ادراك جزئيات ثالثا علم
تصديق عرفان تصور رابعا عرفان بعد الجهل اولان ادراكدر خامسا عرفان
ميانه لرينه علم توسط ايدن ايكى ادراكك اخيرينه ديرلر اينته بو رابع ايله خامسنده
اولان قيدلر علمده معتبر دكلدر همان بو اجلدن حق تعالى يه عالم دينور عارف
دينمز سادسا علم طريقى صعب اولان عرفان طريقى سهل اولان سابعا علم
كندنده اختلاف چوق اولان عرفان اختلاف آز اولان ثامنا علم دليل لمى ايله
حاصل اولان عرفان دليل انى ايله حاصل اولان تاسعا عرفان طريق رياضت
ايله على سبيل المشاهده اوله علمده بو قيد بوقدر همان بو اجلدن ارباب رياضته

عارفین دینور * بی * ادات نفی دیو ادوات مرکبه ده کچدی * مثل و نظیر * معروفلردر

* اومرم کیم اولیحق روز جزا *

روز جزا * بمعنی یوم الجزا یعنی یوم قیامت چونکه روز کون دیو ایکنجی قطعه نك بیت سابعنده کچلور * جزا * معروف

* اوله لر وهبی زاره شفعا *

وهبی * ناظم نحریرك مخلصیدر اسم شریفی محمد بن راشد بن محمد افندی که مومی الیهك جدی اولان محمد افندی اشباه نظائرك فن اولنی شرح و اسمنی توفیق الالهی فی شرح الاشباه دیو وضع ایتمشلردر همده نخی زماننده مفتی مدینهٔ مرعش ایدی مرحوم ساجقلی زاده ایله همجوار و هم عصر ایدی حالا نسبلرنده مدینهٔ مرعشده مفتی اولور ذاتلر وار در رفاتما که ناظم نحریرك نقلر که مولدی مرعش ایسه ده آستانهٔ علیهٔ عثمانیه ده توطن ایلدی حالا حیاتده در اطال الله تعالی عمره اعوذ بالله و ما تدری نفس بای ارض تموت منطوقنجه مرقد سعادتلرینی حق تعالی بیلور * زار * اکلیجی دیو بکرمی برنجی قطعه نك بیت خامسنده کلور ناظم نحریر کندوسنی زار ایله توصیف ایتدی یوخسه مخلصده داخل دکلدر * شفعا * جمع شفیعدر نکته ناظم نحریرك کندولرینه وهبی دیو تسمیه سنده شویله بیوررلر که بلاد ثمانیه قضاتندن قاضیء حلب الشهبا اعنی به اشعر الشعرا همرتبهٔ کوکب شعر اوهبی افندی حلب قاضیسی ایکن ناظم نحریرك پدری راشد افندی کتخداسی و نائبی ایمش بو اثناده مشار الیه وهبی افندینك بر مخدوملری وار ایمش بقضاء الله تعالی وفات ایتمش بو هنکامده بعنایة الله تعالی ناظم نحریرك پیام ولادتلری رسیدهٔ سمع وهبی اولنجه وهبی افندی بیوردیلر که راشد افندی بنم نامم بر از وقت دخی اظهر ز مانده پایدار اولسون او علوکك اسمنی بنم مخلصم بنام ایله دیو التماسلرینه بنا وهبی دیو تخلص اولنمش دیو بیوررلر

* بعد ذا بسط مقال ایلیه لم *

عادت مصنفین بعد الخطبه اما بعد دیو فصل خطاب ایلدکلری کبی ناظم نحریر دخی * بعد ذا * دیو بیوردی چونکه بعد ذا بوندن صکره معناسنه فی الاصل عربیدر بعد صکره معناسنه ذا اسم اشارتدر عربیدر بسط مقال * ترکیب اضافی عربیدر سوز دوشه مك معناسنه در

* سبب نظمی نه درسویلیه لم *

معنی * سبب * و * نظم * آنفا کچدی	* چونکه بو عبد ضعیف احقر *

چونکه

چونکه * ادات علت دیو ادوات مسرکبه ده کچدی * عبد * بمعنی بنده یعنی قول * ضعیف * معروف * احقر * اسم تفضیل عربیدر

* ایتدی ایرانه سفارتله سفر *

ایران عجم دیو یکرمی اوچنجی قطعه نك بیت اخیرنده کلور سفارت بوزنده دت ایلچیلك معناسنه عربیدر * سفر * معروف چونکه ناظم نحریر دولت علیهٔ عثمانیه طرفندن بیك بوز طقسان حدودنده عنوان واجنشامله شاه ایران کریم خان طرفنه ایلچی اولوب کتمشدر نتکم طنانه نام قصیده سنی اول زمان انشا ایلمشدر

* ایلیوب دور روان صفهان *

دور * لغتده دوران وجولان معناسنه اصطلاحده تسلسل کبی بر امر محاله دیرلر لکن بو مقامده مقصود لغویسیدر * روان * اقلیم ایرانده سکسان یدی درجه طول واوتوز درجه عرضده محفوظ سعد دیدکلری اولکه نك قاعده سی وتختکاهیدر طقوز یوز طقسان برده فرهاد پاشا الوب عسکر قومشیدی بعده بیك اون درتده شاه الوب عسکر قومشیدی بعده بیك اون درتده شاه عباس یدی آی محاصره ایله الوب اون بیل صکره محمد پاشا محاصره ایتدی لکن فتح میسر اولمدی بعده بیك قرق بشده سلطان مرادخان واروب یدی کونده المیشیدی دونوب کلدکده شاه صفی کیرو استرداد ایتدی حالا سرخ سریدنده بر محصولدار مملکتدر بوندن بشقه روانك بش معناسی دخی واردر قطعهٔ رابعه نك بیت خامسی متن وشرحنده کلور * صفهان * صادك کسریله در اصلی همزه نك کسریله اصفهان ایدی سکسان بش درجه طول واوتوز اوچ بچق درجه عرضده الحاق طاغلر اراسنده آب وهواسی خوب ونجمرات موذیه سی اقل ومیوه سی وغداسی رخیص برشهر عظیم وبندر قدیم که قدیم الایامدن برو تختکاه ایراندر اکا اهالئ ایران میانه لرنده اصفهان نصف جهان دیو تعبیر ایدرلر نتکم ناظم نحریر طنانه نام قصیده سنده بیور ربیت ستانبول جمله عالمدن عبارت بشقه عالمدر * عجم نصف جهان تعبیر ایدر کرچه صفاهانه * وفی الاصل اکاسره پادشاهلرینك عسکرینك مجمعی ایدی بو اجلدن اسپاهان دیرلردی صکره تعریب اولنوب قاعدهٔ تعریب اوزره پاء فارسیه فایه وسین صاده ابدال اولنوب اصفاهان دیدیلر چونکه اسپاه بمعنی عسکر نتکم مخفی سپاه لشکر دیو یکرمی ایکنجی قطعه نك بیت خامسنده کلور همدخی اصفهان مثللو کلمه نك نظم ونثرده همزه سی حذف اولنور دیو فوائد مقدمه ده کچدی

* چوق مقاماتی قیلدم سیران *

مقامات * جمع مقامدر * سیران * بمعنی تماشا

* تانهاوندو عراقه کتدم *

نهاوند* نون اولی نك فتحیله اقلیم ایرانده سکسان اوچ بچق درجه طول واوتوز بش بچق درجه عرضده هواسی خوب صویی کوه الونددن کلور بر پشته اوزره واقع برشهر وسطدرکه حضرت عمر رضی الله عنه زماننده یاساریة الجبل الجبل وقعه سی بونده اولمشدر اسحاق زنجانی بیت عمر یاساریه دیو بوردی* مدینه دن نهاونده طوبردی* نهایة الادب صاحبی بونده برحجر یازرکه غائب وآبق وسارق حالنی بلك مراد ایدن واروب التنده اویور حالنه ایسه رؤیاسنده کورر همدخی مختصر معجم صاحبی بونهاونده قصب الذریره اولور طشره چقمدقجه رایحه ویرمزنه زمانکه نهاوند عقبه سنی کچدکده مقوقعه باشلر دیو یازر بعضیلر نهاوند نوح آوندمعربی دیدیلر* عراق* عینك کسریله لغتده کثیر الشجر معناسنه اما بالنقل بغدد لو لکه سنه علم اولمشدر وبالمجاورة ایراندن اولکه مزبوره یه متصل محالره دخی عراق دیرلر حتی عراق عرب وعراق عجم دیو فرق ایدرلر بعضیلر عراق بومعنادهمعرب ایران دیدیلر

* هب اصول ایله تماشا ایتدم *

اصول* اصلك جمعیدر اصل لغتده ما یبتنی علیه الشیء معناسنه اصطلاحده التی معنایه اطلاق اولنور اول بمعنی راجح ثانی بمعنی حقیقت مقابلی مجاز ثالث مستصحب نتکم تعارض الاصل والطاری دیرلر رابع بمعنی دلیل نتکم الاصل فی المسئلة الکتاب والسنة دیرلر خامس بمعنی قاعده کلیه نتکم لنا اصل دیرلر سادس علم موسیقیدن اون ایکی مقامك هر برینه اصل دیرلر ایشته مفرد اوله رق بومعنالرده مستعملدر همدخی بومعنالرده جمعی اصول کلور رفتا که جمع اوله رق علم اصول فقهه اصول وعلم اصول حدیثه اصول وعلم موسیقی یه اصول وعلم کلامه اصول دیرلر حاصلی بودرت علمه بشقه بشقه وضعله اصول علم اولمشدر لکن بومقامده مراد معنای لغویسیدر فلاتغفل * تماشا * معروف شاعر بیت شود کروصالت بیکشب ندانم * تماشا کنم می خورم رازکویم نکته بو ایکی بیتده اواخر دیباجه ده وعد بوردیغی اوزره مراعات نظیر صنعتی انوعند ن ایهام تناسب نوعی وارد رچونکه اصفهان نونهاوندو عراق هر برلری علم موسیقیدن برمقامك اسمیدر همدخی مقامات واصول جمع صیغه سی اوزره

علم موسقینك اسمیدر انوری بیت غزلکهای خود همی خواندن * در نهاوند وراهوی وعراق * قالدیکه مراعات نظیرك تعریفی اواخر دیباجه ده کلور

* عزم ایدوب تا بدیار شیراز *

عزم * معروف * تا بدیار * بونده لفظ تا بمعنی الی دیار اولنده کی باء موحده انی مؤکددر بو ادوات بسیطه ده کجدی * دیار * معروف * شیراز * سکسان سکز بچق درجه طول واوتوز اوچ درجه عرضده پای تخت فارس بر شهر عظیم وبندر قدیمدر که مقدما غایت معمور ایدی صکره خراب اولمش لکن ناظم تحریرك سفارتله کتدیکی اثناده شاه نو ظهور زند کریم خان بر مقدار تعمیر ایتمش ایمش تمهید بو شهر از قدیم الایام نیجه فحول فضلانك مسقط رأسی ومأنس نفسی وخوابکاه سعادتی وتربه کاه ملاحتی اولوب ناظم تحریردخی همجنسی اولدیغی حسبیله حافظ شیرازی یی تخصیص بالذکر ایدوب بیوردر

* خواجه حافظ ایله اولدم همراز *

زیرا خواجه حافظ مولدا و مدفنا شیرازیدر نتکم او اخر اصطلاحده شیرازده مدفوندر دیو تصریح ایدر * خواجه * بو مقامده استاد معناسنه در نتکم خواجه استاددیو سکز نجی قطعه نك سکز نجی بیتنده کلور چونکه عادت ارباب ادب شعرا سابقه وادباء سابقه نك ذکرلرنده برای تعظیم هر شاعر ادیبك اسمنه بر مشعر تعظیم کلمه ضم ایدرلر کانه اول کلمه اسمك بر جزوی اولور مثلا حکیم فردوسی واستاد لطیفی ومولانا جامی وخواجه حافظ کبی * همراز * بمعنی سرداش شاعر بیت دو مرد پاك طبع بود دست دمساز * بیك دیکر همه احوال همراز

* شعراسی ایله صحبت ایدەرك *

شعرا * جمع شاعردر * صحبت * الفت معناسنه در

* شعر وانشا روش ندین کیدرك *

شعر * بیانی بیت ثالث عشر شرحنده کجدی * انشا * عن ظهر القلب کلمات منتظمه مصطلحه سویلمك معناسنه ذاتنده آخرنده همزه ایله افعال بابنك مصدریدر بو مثللو آخرده واقع الان همزه یی ارباب انشا واصحاب شعر اکثری حذف ایدرلر مکر بر شیئه مضاف اوله فاحفظ فانه ینفعك کثیرا * روش رانك فتحیله بمعنی عادت وآیین همدخی رفتن امر حاضر بنك آخرینه ماقبلی مسکور شین معجمه الحاقیله یوریش معناسنه اسم مصدر

* کشف وحل ایتشیدم نیجه لغات *

کشف * و * حل * معرو فلردر * اغات * یاتی بیت تاسع شرحنده کچدی

* وار ایمش بزده مکر چوق غلطات *

تکیم فرق یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کی کبش لغطنده بیوردیغی کبی

غلطات جمع غلطدر | * فارسی انلره مخصوص زبان *

کنا نه ما قبلنك علتیدر * فارسی * مملکت فارسیه دیمکدر آخرنده کی یاء تحتیه یاء نسبتدر فرهنك شعوری بده سکون را ایله مضبوط در که فارس معرب پارس که پارس بن ناسور بن سام بن نوح اسمیله تسمیه اولندیغی منقولدر بو اقلیم فارسك مدحنده حمد الله ایدر اهل فارس حقنده رسول کبریا علیه افضل التحایا حضرتلری ان الله اختار من بین خلقه من العرب قریشا ومن العجم فارسا بیورمشدر و معجم البلدانده ابعد الناس الی الاسلام الروم ولو کان الاسلام معلقا بالثریا لتناوله فارس حدیثی دخی مرویدر کلدك که حدودی و شهرلری و عروضی واطوالی وسائر احوالی کتب جغرافیاده مسطوردر قاعدهٔ بلادی شیراز واصفهاندر * مخصوص * معلوم * زبان * دیل دیو یکرمی یدنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کلور لکن بو مقامده لغتدر او لمقامده شیارحه در فاحفظ

* اصطلاحاتی دخی بی پایان *

اصطلاحات * مثنوی عنوانی شرحنده مشبعا بیانی کلور * بی * ادات نفی دیو اوت مرکبه ده کچدی * پایان * صونك دیو یکرمی التنجی قطعه نك بیت عاشرنده کلور

بشقه در بیجه لغتلرده ماآل * | لغت * و * مآل * معروفلردر

* غیری مسکونه اولنور استعمال *

یعنی اصطلاحاتك لغتده مآلی بشقه استعمالده مآلی بشقه نتکیم ناظم تحریر آخر تحفه ده برطویل الذیل مثنویده بو قبیلدن نا اولان اصطلاحاتی جمع وترتیب ایلدی فانتظر بو تقدیرجه بو بیت بیت اولك علتی اولدی فافهم

* فارس اقلیمنده دوشمش شیراز *

فارس * آنفا کچدی * اقلیم * اهل جغرافیا قتنده ربع مسکونی یدی قسمه تقسیم ایدرلر که خط استوا ایله متوازی اولدیغی حالده ایشته انلك هر قسمنه اقلیم حقیقی دیرلر فاما که هر مملکتی دخی بر اقلیم اعتبار ایتمشلر بلکه هر مملکتك قسملرینه اقلیم اطلاق ایتمشلر ایشته بو اقلیمه اقلیم اعتباری و اقلیم حکمی واقلیم مجازی دیرلر بهر حال بو مقامده مراد ثانیدر * شیراز * آنفا کچدی

* اکا منسوب اوزمان مختار *

یعنی

يعني شيراز قاعدهٔ فارس اولدیغی حسبیله لسان فرسه لسان شیرازی دیرلر تکلم
نسبنده قاعده دخی بویله درچونکه * منسوب * و * زبان * و * ممتاز * معروفلردر

* اصفهانیلرك الفاظی دری *

اصفهان * آنفا کچدی * الفاظ * جمع لفظدر * دری * دالك فتحی وراء ممدوده نك
کسریله السنهٔ فارسیه دن برنوعدر چونکه لسان عرب یدی نوع اوزره اولدیغی
کبی لسان فارسیده انواعی واردرلکن بونك انواعی بشدر انجقدن برینه دری
دیرلرکه اصفهانیلرك لسانیدر تکلم رسول اکرم صلى الله تعالى عليه وسلم
حضرتلری لسان اهل الجنة العربية والفارسية الدرية بیورمشدر فاما که
دری دیو نیچون تعبیر اولندی ایشته انده برقاچ روایت واردر اول کمال پاشازاده
مرحوم نقل ایدرکه عجم پاشاهلرینك مشهوری بهرام گور بن اردشیر زماننده
تنبیه بیورمشکه بزم قپومده فارسینك افصحی سویلنسون ودفترخانه مده فرامین
وبروات ومکاتب بالجمله ابلغ فارسی اوزره تحریر اولنسون دیوا کابناء فارسینك
افصحنه دری دیدیلر فی الاصل قپویه منسوب معناسنه ثانی محمد هندو شاه
نخجوانی صحاحنده روایت ایدرکه عجم پادشاهلرندن بهمن بن اسفندیار زماننده
اطراف عالمدن خلق کلوب قپوسنده مجمع اولدیلر اما بربرلرینك لساناتی فهم
ایلمزلردی فارسیده گونا گون لغت سویلرلردی چونکه هر ولایتك مخصوص
لغتی وارایدی انجامی بهمن امرایتدی علماسی زبان فارسینك اصحی ترتیب
ووضع ایلدوب دری دیو تسمیه ایتدیلر یعنی قپو لسانی دیمك اولور ثالث اقنوم
عجم صاحبی شویله روایت ایدرکه شیراز ناحیه سنده برطائفه واردرکه
قونارو کوچر فصیح وبلیغ فارسی سویلرلر وانلرك اولدقلری مکانه دری تعبیر
ایدرلر ایکیچون دری دیدیلر کذا فی المجمع دی رابع شرف الدین یزدینك مشهور
بوبیت معماسندن که بیت زلعل یارخواهم ضد شرفی * بتازی ودری وقلب
وتصحیف * فهم اولنورکه تازی عربی اولنجه دری مطلق فارسی اولمق فهم
بویندن بشقه تفصیلات دخی واردرکه فرهنك شعوریده مسطوردر
بوتفصیل معلوم اولدیسه ناظم تحریرك بو لفظ دری حل وکشف ایلدیکی
الفاظدن اولدی یعنی تصحیحنه کوره اصح اولان معناسی نه کونه ایسه دری
حالا اصفهانیلر لغتی ایمش فقیر شویله فهم ایدرمکه دولت صفویه اصفهانده
نشأت ایتدیکنده نصکرمز بانلری دری اولمش اوله زیرا تبدیل زمان وتبدیل
مکان ایله تبدیل اخلاق وتبدیل عادات وتبدیل لسان برمسئلهٔ مشهوره مسلمه در

* پهلو بنك دخی شیرازیری *

پهلوی * باء فارسیه نك فتحی وهانك سكونی ولامك وواو ممدوده نك كسریله پهلوه منسوب معناسنه آخرنده كی یاء تحتیه نسبت ایچوندر بو تقدیرجه بو دخی ناظم تحریرك كشف وحل ایلدیكی الفاظدن ایمش كانه پهلوی شیرازلو نواحیسنك اسمی ولسانلری دیو تصحیح ایتمش اولهلكن معجم البلدان نام كتابده پهلو نواحی اصفهان اولدیغی مسطوردر همدخی حمزهٔ اصفهانی كتاب التنبیهده تصریح ایلدیكی عبارت بعینه بودر اعلم ان الفرس قدیما یجری علی خمسة السنة وهی ١ الفهلویة ٢ والدریة ٣ والفارسیة ٤ والخوزیة ٥ والشیرازیة والفارسیة قد تطلق علی مایعم الكل والفهلویة منسوبة الی فهلو وهو اسم یقع علی خمسة بلدان ١ اصفهان ٢ دری ٣ همدان ٤ نهاند ٥ آذربایجان انتهی فهلو معرب پهلودر خوزیه دیدیكی خراسان وتبریز مملكتلریدر لكن ناظم تحریر بو یله تصحیح ایتمش فالله اعلم بحقیقة الحال * شیراز * آنفا كچدی

* چون او اقلیمی ایدوب كشت وكذار *

چون * ادات تعلیل دیو ادوات مركبه مكچدی * اقلیم * آنفا كچدی * كشت وكذار * سیر وسیاحت دن حقیقت عرفیه در چونكه كشت صیغهٔ ماضی اوزره اسم مصدر در مصدری كشتن دونمك دیو قطعهٔ رابعه نك بیت سادسنده كلور * كذار * كاف فارسیه نك ضمی وذال ممدوده نك فتحی وراایله كذاشتن لفظندن امر صیغه سی اوزره اسم مصدر در كچمك وكتمك معناسنه

* چوق زمان ایتمشیدم مكث وقرار *

زمان * وقت معناسنه در لكن حكماده رتفو ت اوزره اختلاف ایتدیلر اول بمعنی فلك اطلس ثانی بمعنی حركهٔ فلك اطلس ثالث بمعنی مقدار فلك اطلس رابع بمعنی مجرد موجود فاما كه متكلمین وجودینی انكار ایدوب همان متجدد یقدر به متجدد آخر دیو تعریف وامر اعتباری دیو جزم وتصریح ایتدیلر * فافهم * مكث * و * قرار * معلوملردر

* عبث اولمیانه دیو بو سفرم * عبث بمعنی بیهوده * سفر * معلوم

* قالمسق امیدی ایسله براثرم *

امید * همزه نك ضمی ومیم ممدوده نك تخفیفی وتشدیدیله بمعنی رجاو توقع جامی بیت الهی غنچهٔ امید بكشای * كلی از روضهٔ جاوید بكشای * اثر * معروف

* دائما خاطره ایلردی خطور * خاطر * و * خطور * معروفلردر

كه ایدم

* کـه ایدم سعی بلیغ موفور * لفظلری معروفدر

* یا زه بر لغت منظومه *

لغت * بیانی بیت تاسع شرحنده کچدی * منظومه * نظمدن مأخوذ بیانی بیت ثالث عشر شرحنده کچدی * یادکارم اوله هر مخدومه *

یادکار * یاء تحتیه ممدوده نک فتحی ودالک فی الاصل سکونی وضرورتده کسری وکاف فارسیه ممدوده نک فتحی ورا ایله بمعنی تحفه واطروفه شانی بیت کشته دستم شاخ کل از بسکه دارددد اغها * یادکار باغ نومیدیست برسر میز نم مخدوم * لغویسی معلوم لکن بزم دولت علیه مزک کبارزاده لرنده حقیقت عرفیه اولمشدر فاما کـه ناظم تحسر ونقیدر که کبارده لتدن ایسه ده هضماً للنفسه واستحقاراً للذاته کانه کبارد ندکل صورتلو بیتوررر

* اوقیه هم ولد آکاهم *

زیرا * هم * ادات عطفدر مغایرت اقتضا ایدر * ولد * معروف * آکاه خبیردیو یکرمی بشنجی قطعه نک بیت خامسنده کلور

* عمرمک حاصلی لطف اللهم *

ولدمعنالرینک نام لطیفی لطف اللهدر چونکه حدیث شریفده ان احب اسمائکم الی الله عبد الله وعبد الرحمن وارد اولمشدر حتی بو تحفه ده نصکره خیریه نابی بدلی لطفیه نامیله بنام بر یادکار ملاحتشعار دخی تنظیم وترتیب ایلمشلر فلله دره

* لیک نابود ایدی قدری هنرک *

لیک * لامک بین الفتح والکسر اماله سی ویاء تحتیه نک سکونی وکاف ایله ادات استدراکدر لیکن لفظندن مخففدر کاهی آخرندن کافی حذف ایدوب اوله بر واو مفتوحه ادخال ایدوب ولی دخی دیرلر * نابود * یوق دیو التنجی قطعه نک بیت خامسنده کلور * قدر * معروف * هنر * معرفت دیو اون یدنجی قطعه نک بیت آخرنده کلور * بو تجیدی قیمتی درّ وکهرک *

قیمت * معروف در ایجو دیو قطعهٔ رابعه نک بیت اولنده کلور لکن بو مقامده رانک تشدیدی لازمدر * کهر * بیانی دیباجه نک بیت عاشری شرحنده کچدی

* یکعیار اولمشیدی آهن وزر *

یکعیار * برعیارلو معناسنه چونکه * یک * بردیو اون طقوزنجی قطعه نک بیت اولنده کلور * عیار * معروف * آهن * دمردیو * زر * التون دیو یکرمی ایکنجی قطعه نک بیت ثالثنده کلور * ناسره قالمشیدی نقد هنر *

ناسره * قلب اقچه دیو یکرمی سکزنجی قطعه نك بیت رابعنده کلور * نقد
معروف * هنر * آنفا کچدی نکته بو مصراعده نقد ایله هنر میاننده واو اولمازسه
هنر استعارهٔ مکنیه و نقد استعارهٔ تخییلیه و ناسره ترشیح نقد و تجرید
هنر اولورلر اما که واو اولورسه فقط هنر استعارهٔ مصرحه اولورلر فافهم

* خس و خارا یله برابر ایدی کل *

خس * و * خار * چور چوب دیو یکرمی طقوزنجی قطعه نك بیت
سابعنده کلور * کل * بیانی قطعهٔ رابعه نك عنوانی شرحنده کلور

* ایق التنده یاتردی سنبل *

بو بیتده شاعرك بحثمردن بو یله هنکام ملام انجامده لزوباد فضل و عرفان
موجب تحقیر اولور مضمونته اشارت وارکه اول زمانده زیادهٔ کمال زیادهٔ
حقارته وسیله اولدی چونکه کل خس و خارایله برابر اولمغله طوقنسه ایق رنجیده
اولورلر اما که سنبل زیر اقدام عوام اولمده بر محذور یوقدر بو وجهیله کانه سنبل
کلدن اشرف و افضل اولدیغی حسبیله دور براسنبل کلدن اول رسیده اولور
بر معروف و مقبول لطیفه رایحه لو شکوفه درکه انواع و الوانی اولور ماوی
ومور و بیاض و قزل فی غایت بی نظیری اولور دانه سی ایری و بو صاپده
یوز یکرمی دانه یه دك کورلمشدر حتی پای تخت مملکتمز و قاعدهٔ بلاد من
مدینهٔ مرعشك پشتبانی اولان جبل آخور سنبللرندن کلمهٔ توحید و کلمهٔ حوقله
نقش فطریله منقوش اولدیغنی بی نهایه اهل بصیرتدن رسیدهٔ سمع فقیر اولمشدر
ایشته بو جهتدن دخی سنبل کل اوزره تقدیم و تفضیل اولنور و شو جهتدن دخی
ترجیح اولنور که شیخ الشعرا حضرت باقی علیه رحمة الباقیدن صکره کلن
شاعرلر برای اقتداء باقی عصرا بعد عصر بر طویل الذیل سنبل قصیده سی
نظم ایتمکی واجبهٔ ذمت و حاتمهٔ حالت بیلملر یله ناظم نحن بر دخی عصرینك
شعراسیله سنبلاشدکده سنبل ناظم سنابل ساژدن بهتر و خوبتر اولدی
غالبا نه سنبل زاده لکننك حکمیدر همدخی بو بیتده ناظم نحن بولك سنبل
زاده اولدیغنه ایهام حسن دخی واردر بوندن بشقه سنبل بردار ونك دخی
اسمیدر که نواعی و احکامی کتب طبده و کتب لغتده مشروحدر

* کلشن غمده ایدوب ناله وزار *

کلشن * کلی چوق یر دیو قطعهٔ رابعه نك بیت ثالثنده کلور * غم * معلوم * ناله
چغرمق و آه چکمك دیو اونالتنجی قطعه نك بیت سابعنده کلور * زار

ایکیجی دیو * یکرمی برنجی قطعه‌نك بیت خامسنده کلور

* پیروزاغ سیه‌ایدی هزار *

پیرو * یعنی تابع بتکم پیشرو یعنی متبوع اولدیغی کبی ایکی سیده اصلنده وصف ترکیبلردر آردده کیدیجی واو کده کیدیجی معنالرینه چونکه * پی * اردیو فرق سکزنجی قطعه‌نك ایکنجی بیتنده پیش اولك دیو اوتوزنجی قطعه‌نك بیت اولنده کلور * رو * وصف ترکیبی اولدیغی حالده قطعهٔ سادسه‌نك بیت رابعنده کلور * زاغ * قارغه دیو اوتوز سکزنجی قطعه‌نك بیت اولنده کلور * سیه * قاره دیو فرق برنجی قطعه‌نك بیت خامسنده کلور * هزار * بلبل دیو فرق بشنجی قطعه‌نك بیت خامس عشر شرحنده کلور

* کهرین گوسترمزدی استاد *

کهر * بیانی بیت عاشر شرحنده کچدی * استاد * خواجه دیو اون التنجی قطعه‌نك بیت اخیرنده کلور

* یوغیدی قدرنی اکلر نقاد *

قدر * معروف * نقاد * تشدید ایله بوزن فعال نقددن مأخوذدر

* بوسببدن دل ناشاد حزین *

سبب * بیتانی بیت عاشر شرحنده کچدی * دل * کوکل دیو اون یدنجی قطعه‌نك بیت ثالثنده کلور * ناشاد * محزون دیو اون التنجی قطعه‌نك بیت اولنده کلور * حزین * یعنی محزون عربدر

* کنج محنتده ایدوب آه و انین *

کنج * کوشه دیو اون اوچنجی قطعه‌نك بیت اولنده کلور * محنت معروف * آه * فغان ایتمك دیو فرق درد نجی قطعه‌نك بیت تاسعنده کلور * انین * بوزن طنین یعنی آه مذکور اصلنده عربدر

* بی مجال اولمشیدی گفتاره *

بی * ادات نفی دیو ادوات مزکبه ده کچدی * مجال * معروف گفتار * سوز دیو قطعهٔ ثانیه‌نك بیت ثانیسی شرحنده کلور

* صانکه ابکم ایدی اول بیچاره *

ابکم * بوزن افعل یعنی لال کا سبق * بیچاره * نصیبی اولمیان دیو اون یدنجی قطعه‌نك بیت ثانیسنده کلور

* تاکهان لطف خداوند جلیل *

ناكهان * آنسر ديوانى برنجى قطعه نك بيت ثانيسنده كلور * لطف معلوم خداوند * رب ديوقرق طقوزنجى قطعه نك بيت ثانيسنده كلور * جليل حق تعالى نك اسم شريفيدر فارسيده بزركوار معناسنه نتكم اسماء حسنى تعدادنده كلور

* قيلدى احوال جهانى تحويل *

احوال * جمع حالدر * جهان * يعنى دنيا نتكم جهان كبى ديو يكرمى ايكنجى قطعه نك بيت ثالثنده كلور * تحويل * تفعيل وزننده مصدردر

* ويردى دنيايه عجب حسن نظام * الفاظلرى معروفه در

* اهل دل زمره سى مسرور وبكام *

بكام * مرادينه ايرن ديوقرق اوچنجى قطعه نك بيت ثاسعنده كلور باقى لفظلر ماسبقدن معلومدر

* بولدى قدرينه كالاى هنر *

قدر * معروف * كالا * قماش ديو يكرمى يدنجى قطعه نك بيت خامسنده كلور * هنر * معرفت ديواون يدنجى قطعه نك بيت اخيرنده كلور

* اعتبار ايلدى نقاد قدر *

اعتبار * معروف * نقاد * آنقا كچدى * قدر * ذالك فتحيله يعنى قضا وتقدير تنبيه نقاد قدردن مراد حضرت خلاق لم يزلدر نه قدر كه اسماء الله توقيفيه ايسه ده فاما كه بطريق التوصيف تجويز ايلديلر نتكم قطعه اولانك اوائلى شرحنده كلور

* يعنى برآصف عالیشانى *

يعنى * ادات تفسيردر نقدر كه علما يعنى خلاف ظاهرى تفسير اى لفظى ظاهرى تفسير ديديلر ايسه ده اكثريدر بتبه احدهما آخرك محلنده استعمال اولنور * آصف * بوزن هاجر حضرت سليمان عليه السلامك وزيرى آصف بن برخيادر كه حقنده حق تعالى قال عنده علم من الكتاب انا آتيك به قبل ان يرتد اليك طرفك بيوردى حضر بيك يتمشلولى كرامات كما نقلت * عن آصف وابى الدرداء وسلمان * لناسعه الفقير منظومه آداب ايضا لهم وزراء كالملوك علوا * فكلهم كابن برخيا وسليمان * اكثر مكره عموما هو بر وزير صاحب تدبيره اطلاق اولنور اولدى ليكى معنايه ابوا لمعانى بيت كرسليمان نيست اينجا مملكت خالى نبود * آصفى مانند آصف هست پيش شهريار * ايشته بومقامده ايكيسيده الويرر فافهم * عاليشانى * آخرنده ياء نسبت ياخود ياء زائده ايله در اكر نسبت ايچون اولورسه مراد پادشاه ذيشان اولور يعنى

پادشاه عالی شانه منسوب دیمك اولور واكر یاء زائده اولور سه وصف تركیبی اولوب سیاه چشم قبیلندن اولور حاصلی صفت آصف اولور

* صفدر جم حشم دوراني *

صفدر * یعنی شجیع وبهادر ابو المعانی بیت شهسوار عرصه كاه وسرور لشكر شكن * پهلوان كیرو دار وصفدر روز وغا * اصلنده وصف تركیبیدر آلای یرتیجی دیمكدر چونكه صف آلای معناسنه در دالك فی الاصل كسری وتخفیفا فتحیله یرتمق معناسنه اولان دریدن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر * جم حشم * جم حشملو معناسنه وصف تركیبیدر سیاه چشم كبی چونكه جم اولا حضرت سلیمان علیه السلامه اطلاق اولنور ثانیا اسكندره وذو القرنینه اطلاق اولنور ثالثا جمشید شاهه اطلاق اولنور رابعا هر پادشاه ذی اقتداره اطلاق اولنور دیو مثنوینك بیت ثالث عشری شرحنده كلور * حشم * و * دوراني * معروفلردر

* زیور صید وزارت ایتدي *

زیور * زینت دیو فرنیجی قطعه نك بیت خامسنده كلور باقی لفظلر معلومدر

* مسند آرای صدارت ایتدي *

مسند آرای * وصف تركیبیدر * مسند * بزه نجی معناسنه زیرا مسند معروف آرای فرنیجی قطعه نك بیت خامسنده كچلان آرایشتن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر * صدارت * معروف

* دولته ذاتي ایله كلدي شرف *

دولت * معناء لغویسی معلوم فاما كه عرفیسی آخر كمسنه یه تابع اولمیوب مستقلا ادنی مرتبه برنسلدن ایكی شخص پیدر پی اقالیم عرفیه دن بر اقلیم ضبط ایده لر اینشه بونلره اركان سلطنتیله معا مجموعنه دولت دیرلر بوتقدیرجه بیك بوزقرق تاریخنده بغداد والیسی احمد پاشا مرحوم ایله معاصر اولوب شاه ایران اولان طهماسب خانه دولت دیمازچونكه فقط كندوشاه اولدی اولی وآخری بو قدر فاما كه اول تاریخدن اقدمجه ده كچن میرویس زاده لره دولت اطلاق اولنور چونكه انلر نسل واحددن اوچ نفر كمسنه در * ذات * و * شرف * معلوملردر

* كورمش مثلني امجاد سلف *

مثل * معروف * امجاد * جمع مجیدنكم اشراف جمع شریف اولدیغی كبی * سلف

ضد خلقدر ایکیسیده امور اضافیه دیدر متقدمین و متأخرین کبی

* مخلص پاکی کبی خلق حمید *

مخلص * لغتده اسم مکان یاخود مصدر میمیدر اما که عرفده فی الاصل غزلك یاخود نسیبك یاخود قطعه نك یاخود قصیده نك اول بیتنه مطلع دیدکلری کبی آخر بیتنه مخلص دیوب اکثری شعرا بیت مخلصده لقبلرین ذکر ایتدکلری ایچون لقبلرینه دخی مجازا مخلص دیدیلر * پاك * قطعهٔ اولانك بیت حادی عشرنده کلور * خلق * و * حمید * معروفدر تنبیه بو مصراعده وزیر مدوحك مخلصی حمدی یاخود حمید اولدیغنه اشارت و تلمیح واردر

* نجم مسعودی کبی ذاتی سعید *

نجم * بو مقامده ستاره و اختر یاخود بمعنی بخت و طالع * مسعود * اسم مفعولدر * ذات * معروفدر * شریف * بوزن فعیل

* یعنی همنام خلیل الرحمن *

یعنی * بیانی انفاکچیدی * همنام * ادتاش معناسنه یعنی ایکی ادمك ادلری برولهٔ هر برلرینه همنام دیرلر چونکه هم بمعنی مع دیوادوات مرکبه ده کچدی نام آد دیو فرق دردنجی قطعه نك بیت سادسنده کلور * خلیل الرحمن * حق تعالینك دوستی معناسنه ایدی حضرت ابراهیم علیه السلامك لقب شریفلری اولدی نتکم حق تعالی واتخذ الله ابراهیم خلیلا بیوردی تنبیه بو مصراعده دخی وزیر مشار الیهك اسم شریفلری اولدیغنی اعلام واردر

* که اودر مظهر عدل و احسان *

مظهر * معلوم * عدل * ضد جور * احسان لغوینی معلومدر شرعیسی حدیث شریفده الاحسان ان تعبد الله کانك تراه ان لم تکن تراه فانه یراك وارد اولمشدر کانه بو نده عالم مظهر اسماء حسنی اولدیغنه اشارت واردر بوندن بشقه الاسماء تنزل من السماء کلامنه رمز دخی واردر

* قیلدی خاصیت اسمی تأثیر *

الفاظلری معلومدر کانه بو مضمونه وجه نه دیو سؤاله استثنافله بیورر

* نعمتی ایلدی بوعالمی سیر *

نعمت و عالم معروفلردر * سیر * طوق دیو قطعهٔ ثالثه نك بیت عاشرنده کلور

* اسمی مخلصله اودر صددر صد *

اسم و مخلص * معروفلردر * صددر صد * یوز کره یوز معناسنه در یاخود

یوز ایجنده یوزمعناسنه در چونکه در ایکی صدبیاننده در صدبوزدیو اون
طقوزنجی قطعه نك بیت رابعنده کلوردرادات ظرف دیوادوات مرکبه ده
بکچدی لکن عربیده فی کبی ضربده عرف اولمشدر حل معنی اوچ درلو ممکن
اول صددرصد یعنی مائة فی مائة بروفقدرکه خاصه سنه نهایت یوقدر ایشته
وزیر مشارالیهك فقط اسمیله مخلصی دولت علیه ده مائة فی مائة وفق کبی
خواص کثیره یی جامعدر وارایمدی ذات وصفاتنده ولان حیثیاتی ومزایابی
فکروقیاس ایله دیمك اوله تنبیه نفحهٔ مسکیه ده یازرکه ابتداعلم وفقده تکلم
ایدن ابراهیم علیه السلام ایدی حتی حضرت علی رضی الله عنه مائة فی مائة
وفقنی وضع ایدوب غزالرده انك برکاتنه بی نهایه ظفریاب اولورلردی ایشته ابتدا
سنجاغه وفق وضع ایدن حضرت علی رضی الله تعالی عنه در وعلم وفق
زیاده سیله بلورلردی انتهی ودخی بعض زابرجه ده بیان ایدرلرکه
قاید س حکیم برلوحه یه الهام الهیله مائة فی مائة وفقنی چکدی بعده قربا بعد قرن
حکمالر بوداهیهٔ دهیا زماننده مراجعت ایدرلردی وچوق خواصنی مشاهده
ایلردی انتهی حاصلی وفق مذکورك بوقدرخواص کثیره یی جامع اولدیغنك
حکمتی چونکه مائة فی مائة وفق اون بیك خانه یی مشتملدر وهر برخانه ده عدد غیر
مکررموجود اولورهمدخی مائة فی مائة بالدفعات مطرقات عدیده یی جامعدر
تکیم علم وفقه آشنا اولان بیلور وجه ثانی یوز ایچنده یوزمعناسنه که بعد الالف
مائة ثانیه ده اخلنده اسم ایله مخلص اجتماع ایده دیمك اوله چونکه صدراعظم
بیك یوزطقسان یدی حدودنده خلیل حمید ایدی پادشاه دخی سلطان
عبدالحمید ایدی نتکیم مصراع ثانیدن دخی فهم اولنور رمانظر وجه ثالث فقیر
شویله ظن ایدرمکه اسم ایله مخلص خلیل حمید در مجموعك حسابی اواخر
دیباجه ده وقوراجد کبی هرطفل ادیب مصراعی شرحنده جمل اکبرك نوع
اولی اوزره بیك سکسان بردر لکن حرف تعریفك حسابه دخولی شرطیله در
چونکه القابه حرف تعریفك دخولی اکثری بلکه عادیدر ایشته بو کامطابق
صددرصد حاصلی قاعدهٔ صریحهٔ ترکیده اون بیك عربیده عشرة آلاف
دیمك اولور بوصورتده عشرة آلاف دخی مصراع مزبورك شرحنده مذکور
اولان جمل کبیرك طرح اصلیسی اوزره بیك سکسان بر اولور رفتوافق الرمز
والمرموز کما لا یخفی مثل هذا علی اهل الرموز * ایشته ناظم تحریرك
ملاحظه سنده بویله بردقیق معنی اولسه ده بعید دکل وعبدالله یزدینك

بو سه معماسی قدر رمناسبتدن خلوی دخی بو قید رفلله دره فافهم

* بویله رمزا یتمش انی اهل رصد *

اهل رصددن * مراد اهل بصیرت و مترصد دقایق امور در حقیقت اهل رصد دکلدر چونکه حالا دولت علیه مزلک عمل نجومیسی زیج الوغ بکه در اصلا رصده اعتبارلری یوقدر واکر اهل زیج وارباب علم نجوم واصحاب جفر مراد اولنور سه بو دخی جائز اولور لکن واقعه مطابق اولماز تفطن فتح الله علیك

* هم اودر ناظم دین و دولت *

ناظم * نظمدن اسم فاعلدر بیانی بیت ثالث عشر شرحنده مکچدی * دین بیانی قطعهٔ اولانک عنوانی شرحنده کلور * دولت * بیانی بو بیتدن بش بیت سابقده مکچدی

* بولدی وقتنده جهان امنیت *

الفاظی معروفه در سابقلردن

* صاحب سیف وقلم اهل کرم *

بو اوچ صفت و بر به کمال اندر کماید رچونکه تنظیم دین و دولتده مونلک اوچی شروطه مهمه وامور محتمه دندر

* معدن دانش و پر جود و همم *

معدن * فصیحی کسر دال ایله در * دانش * علم دیو اون التنجی قطعه نک بیت عاشرنده کلور * پر * طلو دیو قرقنجی قطعه نک بیت اولنده کلور * جود * و * همم معروفلردر

* اولدی دورنده بکام و شادان *

دور * معروف * بکام * مرادینه ایرن دیو قرق یدنجی قطعه نک بیت تاسعنده کلور * شادان * یعنی مسرور و فرحناك

* زمرهٔ اهل دل و نکته وران *

اهل دل * معروف * نکته وران * جمع نکته ور بیان نکته قطعهٔ رابعه نک عنوانی شرحنده کلور * ور * ادات نسبت دیو ادوات مرکبه ده کچدی

* بویله قدر رهیزاولدقدره مزید *

قدر * معروف * هنر * معرفت دیو اون یدنجی قطعه نک بیت اخیرنده کلور مزید زیاده دن اسم مفعول عربیدر

* کلدی بو بنده یه ده شوق جدید *

بنده * کوله دیو یکرمی سکزنجی قطعه نک بیت ثالثنده کلور بو مقامده ناظم تحریر کندو نفسندن کنایه ایدر * شوق جدید * معروف

* ایلیوب یعنی بو نظمی انشا *

یعنی * و * نظم * برقاچ کره کچدی * انشا * یکرمی بدنجی بیتده کچدی

خالق

* خاك دركاهنه ايتدم اهدا *

خاك * طپراق ديو ديكرمى برنجى قطعه نك بيت ثالثنده كلور * دركاه * اكا برقپوسى ايشكى ديواللى دردنجى قطعه نك بيت ثالثنده كلور * اهدا * معلوم

* كه مخاديم كرام كهرى *

كه * ادات ربط وادات تعليل ديو اداوات مركبه ده كچدى * مخاديم جمع مخدوم دربيانى اوتوزالتنجى بيتك شرحنده كچدى * كرام جمع كريمدر كهرى * ياء تحتيه ايله ادات نسبتدر * كهرك * بيانى بيت عاشر شرحنده كچدى

* ايده لركاهى احاله نظرمى *

كاه * كاهيجه ديواللى يدنجى قطعه نك بيت ثانيسنده كلور * احاله * و * نظر معروفلردر

* اول شرفله بوله تحفه م شهرت *

شرف * و * شهرت * معروفلردر * تحفه * اكرچه هديه معناسنه ايسه ده لكن وهبى به اضافتله منظومه نك نام والاسى اولور نتكم اواخر ديباجه ده كلور

* ايشدنلر ايده ميل ورغبت *

ميل * و * رغبت * معروفلردر نكته كانه بونده شيخ سعدى يه اتباع ايتدى نتكم شيخ سعدى بيت زانكه كه ترابر من مسكين نظرست آثارم از آفتاب مشهورترست

* نه مخاديم مكارم پرور *

بيورديغى كبى

نه * تركيد زبو مقامده نعم وزهى معناسنه فعل مدحدر * مخاديم * آنفا كچدى * مكارم پرور * وصف تركيبيدر چونكه پرور پاء فارسيه نك فتحيله پروريدن لفظندن امر حاضر ياخود اسم فاعل مخففدر

* نه كرانمايه معلا كوهر *

كرانمايه * سياه چشم كبى وصف تركيبيدر اغر اصللو وقيمتلو معناسنه چونكه كران اغر ديو فرق التنجى قطعه نك بيت حادى عشرنده كلور مايه * اصل ديو يكرمى اوچنجى قطعه نك بيت سابعى شرحنده كلور

* نيرين فلك عز و شرف *

نيرين * لغتده نيرك تثنيه سيدر لكن اصطلاح اهل هيئتده وعرف علماده مهر ومهك علم وضعيسى ياخود علم غالبيسيدر * ان بواجلدن فلكه اضافتله نون تثنيه ساقط اولمدى شوقدركه فلك عز وشرفدن مراد استعاره مكنيه طريقيله وزير محمد وحدرنيريندن مراد تخييل سياقنده استعاره تحقيقيه سبيلى اوزره ايكى

مخدوم مكرملريدر * مهر ومه كبى ايكى خير خلف *

مهر * کنش دیو * مه * آی دیو قطعهٔ خامسه نك بیت اولنده کلور * خلف
لامك فتحیله اوده استعمال اولنور نتکم خلف سکونیله کتوده استعمال
اولندیغی کبی بوتقدیرجه * خیر * لفظی تاکید ایچون یاخود تخصیص ایچوندر

* قرة اعین روشن نظران *

اوچ مرتبه ترکیب اضافیدر ایدین نظرلولرك کوزلرینك ایدینی معناسنه چونکه
کوز ایدینی السنهٔ ثلثه ده فرح وسروردن کنایه در نتکم حق تعالی اهل جنت
حقنده لهم من قرة اعین بیورر * روشن نظران * نون اولانك سکونیله روشن
نظرلك جمعیدر روشن نظر سیاه چشم کبی وصف ترکیبیدر ایدین نظرلو معناسنه
زیرا روشن ایدین دیو اوتوزیدنجی قطعه نك بیت ثالثنده کلور نظر بو مقامده نظر
بصیرتده ال ویرر و نظر بصیرده ال ویرر چونکه ثانی اولك اثریدر فافهم

* هر بری مردمك چشم جهان *

یعنی هر بری دنیانك کوزینك بجکی دیمکدر چونکه * مردم * بك دیو یکرمی یدنجی
قطعه نك بیت اولنده کلور آخرنده کی کاف ادات تصغیردر نتکم ادوات مرکبه ده
کچدی * چشم * کوز دیو قطعهٔ مزبوره ده کلور * جهان * سابقده دنیا دیو کچدی

* بریدر عارف بی مثل و نظیر * الفاظی معروفه در

* برینك مخلصی نوری منیر *

یعنی برینك مخلصی عارف برینك مخلصی نوریدر حالا ایکیسیده حیاتده لردر
اطال الله عمرهما واسعدهما فی الدارین بونده دخی ایهام تناسب صنعتی واردر

* بری خورشید جهان آرادر *

خورشید * کنش دیو قطعهٔ خامسه نك بیت اولنده کلور جهان آرا وصف
ترکیبیدر چونکه * جهان * یعنی دنیا کا سبق * آرا * قرقنجی قطعه نك بیت
خامسنده کلن آراستن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر

* بریسی بدر فلکپیرادر *

بدر * معروف * فلکپیرا * فلك بزایجی معناسنه زیرا پیرا وصف ترکیبی
اولدیغی حالده دیباجه نك بیت تاسعنده کچدی

* ایکیسی بیری برندن اعلا * اعلا * معلومدر

* نه صدف قدر کهر بی همتا *

صدف * ایچوقابی دیو اوتوزطقوزنجی قطعه نك عنوانی شرحنده کلور
کهر * دیباجه نك بیت عاشرنده کچدی * بی همتا * براشی یوق دیو ایکنجی

قطعه

قطعه نك بيت ثالثنده كلور * نه صدفدن * طقوز فلك مراد اولنسه جائزدر چونكه نه طقوز ديو اون طقوزنجى قطعه نك ايكنجى بيتنده كلور لكن نه له طلبك ادات استفهام تركى اولمسى احسندر

* دائما دولتله رفعتله * الفاظى معلومدر

* والد ماجد پرحمتله *

والدماجد * و * همت معروفلردر * پر * طلو ديو قرقنجى قطعه نك بيت اولنده كلور

* اوله لر حفظ الهيده مصون * الفاظى معروفدر

* عمر واقبال ايدر روز افزون *

عمر * و * اقبال * معروفلردر * روزافزون * سياه چشم كبى وصف تركيبدر زياده كونلو واوزون عمرلو معناسنه زيرا روز كون ديو يكرمنجى قطعه نك بيت سابعنده كلور * افزون * زياده ديو قرق طقوزنجى قطعه نك بيت عاشرنده كلور

* قدر تحفه مده بلند اولسه سزا *

بلند * يوجه ديو قطعهٔ تاسعه نك بيت عاشرنده كلور * سزا * لايق ديو قطعهٔ اولينك بيت سادسنده كلور

* ايلرك نامنه ابتدم انشا *

نام * آد ديو قرق درد نجى قطعه نك بيت سادسنده كلور * انشا * اوائل ديباجه ده كچدى

* سلك معنا ده نه خوش در نظيم *

سلك * سينك كسرى ولامك سكونيله عربيدر اينجو دزيلن ايبلك معناسنه خصوصا ومطلقا ايبلك معناسنه عموما * معنى * معلوم * خوش * بيانى قطعهٔ رابعه نك بيت رابعى شرحنده كلور * در * اينجو ديو بيت مزبورده كلور * نظيم * بمعنى منظوم نكته بو مصراعده تحفه يى در نظيمه تشبيه وسلك ايله ترشيح ومعنى ايله تجريد ايلدى فاحفظ

* ايتمش مثلنى كيمسه تنظيم * مثل * و * تنظيم * معلوملردر

* يارمدم وزن وكيك ونادر *

نتكيم سائر تحفه لر مشتمل اولديغى كبى تنبيه بو مقامده وزندن مراد وزن عروضيدر چونكه وزن اوجدر بو محلده وزن تصريفى ووزن تصغيرى الوبرمز

* تا اوله حفظنه هركس قادر *

نتكيم سائرلرك حفظى صعب ودشواردر

* ايليوب كاهى مراعات نظير *

مراعات نظير * علم بديعده محسنات معنويه دن امرين متناسبينى ياخود امور

مناسبتی جمعه دیرلر لکن اول امرین یا خود امور زمینانه لرنده تضاد اولمامق شرطیله زیرا تضاد اولسه اکا صنعت تضاد و صنعت طباق دیرلر نتکیم مصراع

ثانی فصاح ایدر * کلامی اضدادله قیلدم تعبیر *

مثال مراعات نظیر حق تعالینک الشمس والقمر بحسبان قولی کبی ازجمله بو تحفه ده مثلا قطعهٔ اولی باسرها مراعات نظیردر الا بهشت و دوزخ لفظلرنده تضاد واردر فائده مراعات نظیردن برقسم وار که اکا تشابه اطراف دخی تسمیه اولنور ایشته بو قسم کلامی ابتداسنه مناسب نسنه ایله ختم ایتمه دیرلر مثلا حق تعالینک لاتدرکه الابصار وهو یدرک الابصار وهو اللطیف الخبیر قولی کبی و بو تحفه ده قطعهٔ ثانیه نک بیت ثانیسی کبی همده خی مراعات نظیره ایهام تناسب صنعتی لاحق اولور که ایکی متناسب اولمیان معنالری بشقه معنالرده متناسب اولان لفظلر ایله ادا و تعبیر ه دیرلر مثلا حق تعالینک والنجم والشجر یسجدان قولی کبی و تحفه ده دیباجه نک یکرمی دردنجی و یکرمی بشنجی بیتلری کبی همده خی صنعت طباقه ایهام تضاد صنعتی لاحق اولور اخذهما آخرک مقابلنه متعلق اولان ایکی معنالری جمعه دیرلر مثلا حق تعالینک اشداء علی الکفار رحماء بینهم قولی کبی و بو تحفه ده قطعهٔ ثالثه ده رفت ایله آید کبی مثال تضاد حق تعالینک یحیی و یمیت قولی کبی و بو تحفه ده مرقوم بهشت ایله دوزخ کبی همده خی قطعهٔ ثانیه ده مرور ایله شب کبی بوندنصکره ان شاء الله تعالی کلدیکی محللرده خصوصا قطعه عنوانلرنده مراعات نظیر و تضاد و سائر صناعات و نکات تجانساد کرو تصریح اولنور و بو جابجا حکمت داعیهٔ اهمال اولنور دفا منتظر

* هم یازلدی بحث تجنیس سلیس *

تجنیس * ایکی لفظک لفظده مشابهتنه دیرلر ایشته بو جناس التی نوع اوزره در اول بو جناس حروفک انواعنده و اعدادنده و هیئاتنده و ترتیباتنده اتفاق ایله اولور اکا جناس تام دیرلر مثلا ساعت بمعنا وقت و ساعت بمعنا قیامه کبی همده خی بو تحفه ده یکرمی التنجی قطعه نک بیت آخرنده مصراع ایلمه وقتکی صنائع ده قبش یاز اوقو یاز ثانی انواع حروفده اختلاف اولور لکن برحرفدن زیاده اولملودکل بو صورتده کندوده اختلاف اولان حرفلر مخرجده متقاربلر ایسه اکا جناس مضارع دیرلر مثلا طامس و دامس کبی همده خی بو تحفه ده قطعهٔ ثالثه نک بیت ثالثنده جنان ایله جنین کبی و اکر مخرجده متقاربلر اولماز ایسه اکا جناس لاحق دیرلر مثلا همزه و لمزه کبی همده خی بو تحفه ده قطعهٔ ثالثه نک بیت رابعنده کی

چسان وبسان کبی ثالثا عدد حروفده اختلاف اولورا کا جناس ناقص دیرلر مثلا ساق ومساق کبی وبو تحفه ده قطعهٔ ثانیه نک بیت سابعنده کی روز ایله امروز کبی بو صورتده زیاده یا اولده یاخود وسطنده اولور یاخود آخرنده اولور واکر آخرده بر حرف ایله اولورسه اکا جناس مطرف دیرلر مثلا عواص وعواصم کبی وبو تحفه ده قطعهٔ عاشره نک بیت سابعنده هشت ایله هشته کبی واکر زیاده ایکی حرف ایله اولورسه اکا جناس مذیل دیرلر مثلا جوی وجوانح کبی وبو تحفه ده قطعهٔ خامسه نک بیت ثانیسنده خواب ایله خوابیده کبی رابع هیئات حروفده اختلاف اولورا کا جناس محرف دیرلر مثلا جبة البرد وجنة البرد کبی وبو تحفه ده یکرمی برنجی قطعهٔ مثلثه نک باسرها الفاظی بو یله خامس ترتیب حروفده اختلاف اولورا کا جناس قلب دیرلر مثلا فتح وحتف کبی وبو تحفه ده قطعهٔ ثانیه نک بیت خامسنده کی ماندو ماندن کبی سادس ایکی لفظی بر اشتقاق جمع ایدر مثلا قیم ایله مستقیم کبی وبو تحفه ده قطعهٔ ثانیه نک بیت عاشرنده کی رفت ایله رونده کبی یاخود شبه اشتقاق جمع ایدر مثلا حق تعالینک قال انی لعملکم من القالین قولی کبی اینته بونلره جنناس اشتقاق دیرلر بوندن صکره ایکی لفظ متجانسک بری بیتک اولنده وبری آخرنده بولنسه اکا جناس مجنح دیرلر شاعر بیت لاح انوار الهدی * من کفه فی کل حال * وبو تحفه ده قطعهٔ ثانیه نک بیت سابعنک مصراع اولی کبی واکر ایکی متجانس بر برینی تعاقب ایدرسه اکا جناس مزدوج دیرلر مثلا حق تعالینک بسبا بنبا قولی کبی وبو تحفه ده قطعهٔ ثانیه نک بیت اولنده بن ومن کبی * سلبس * بوزن فعیل منتظم ومربوط معناسنه

* مبحث ایهام ایله تلمیح تغبس *

ایهام * علم بدیعده بر لفظه اطلاق اولنورکه ایکی معناسی اوله بری قریب وبری بعید لکن مراد بعید اوله بو صورتده معنای قریبه اصلا ملایم اولان نسنه یه مقارن اولمازایسه اکا ایهام مجرد دیرلر مثلا حق تعالینک الرحمن علی العرش استوی قولی کبی وبو تحفه ده قطعهٔ ثالثه نک بیت عاشرنده کی یمک خوردنی لفظی کبی واکر مقارن اولورایسه اکا ایهام مرشح دیرلر مثلا حق تعالینک والسماء وما بناها قولی کبی وبو تحفه ده اوتوزطقوزنجی قطعه نک بیت سابعنده اینجو معناسنه درّ وارید مصراعی کبی تلمیح فحوای کلامده بر آیته یاخود بر حدیثه یاخود بر قصه یه یاخود بر شعره یاخود بر مثل مشهوره یاخود بر کلام کباره اشارت ایتمکه دیرلر مثال اول

دیباجه دن بش اولکی بیتلر کبی مثال ثانی دیباجه دن بیت تاسع وبیت عاشر کبی مثال ثالث دیباجه دن بیت ثانی و ثالث و رابع وخامس کبی مثال رابع دیباجه دن بیت ثامن کبی مثال خامس اواخر دیباجه ده سرمهٔ اهل صفاهان دیرایسم مصراعی کبی مثال سادس دیباجه نك اون بشنجی واون التنجی بیتلری کبی نفس معلوم

* انی اول اوقیان طفل اصیل * لفظلری معلومدر

* نکتهٔ شعر یده ایلر تحصیل *

نکته * قطعهٔ رابعه نك عنوانده کلور * شعر * دیباجه نك بیت ثالث عشرنده کچدی * تحصیل * معلوم

* طبعه البته لطافت کتورر * لفظلری معلومدر

* حسن تعبیره سلاست کتورر * کذلك

* کوستروب بعض محلده ترکیب *

مثلا قطعهٔ ثالثه نك بیت ثانی عشرنده اولدیغی کبی

* احسن وجهله قلدم تهذیب *

تتکم بیت مزبورك عنوانی اکا شاهد عدلدر

* ارتکاب ایتدم اصلا مرهون *

مرهون اصطلاحده بیت اول بیت ثانی یه یاخود مصراع اول مصراع ثانی یه افاده ده توقف ایلیه سئوال قطعهٔ ثامنه نك بیت ثالثنده بیت فارسیده دخی مستعملدر * شعر بیده چکه التی عیب * بیو ر رمز مرهون دکلمی جواب بو مقامده مرهوندن مراد مرهون بیتدر مرهون مصراع دکلدر همدخی اکثره مبنی غالباً دیمك اولور تتکم وما علمناه الشعر نصنده ویردکلری اجوبه دن بری اکثری دیو جواب اولدیغی کبی

* اوقیان اولیه تا کم مغبون * مغبون بمعنی مغرور

* لغتك ترجمه سی یاننده *

لغت * بیانی دیباجه نك بیت تاسعی شرحنده کچدی * ترجمه * جیمك فتحیله فصیحدر ضم ایله غلطدر دحرجه کبی فعلله وزننده مصدردر

* یابدر اهل دلك جاننده *

بو مقامده اهل دلدن مراد اهل فهم و صاحب شعور دیمکدر اکثری کلستان بیارهلرنده صاحب کرامت معناسنده استعمال اولنور معنای لغویسی کوکل صاحبی دیمکدر چونکه اهل * بمعنی صاحب * دل

کوکل دیوان یدنجی قطعه نك بیت ثالثنده کلور * جان * عامه نك معلومیدر

* یعنی وضع زحمه حاجت یوق *

نتکم تراجم سائرلر محتاج اولدیغی کبی خصوصا تحفهٔ شاهدی و نظم لآل

* بویله زحمت چکه جك حالت یوق *

ازجمله ایشته بو جهتدن بشقه ترجمه لردن فائق و بهتر اولدی

* فارسی و عربی لفظ کثیر *

فارسی * بیانی یکرمی درد نجی بیتك شرحنده کچدی باقی لفظلر معلوم

* که اوله السنه ده شهر تکثیر *

که * ادات ربطدر * السنه * بیت سابعده کچدی * شهر تکثیر وصف ترکیبیدر شهرت طوتیجی معناسنه چونکه کثیر وصف ترکیبی اولدیغی حالده قطعهٔ تاسعه نك بیت سادسنده کلور

* جای ترکیده ایدوب استعمال *

جای * مکان دیو یکرمی ایکنجی قطعه نك بیت رابعنده کلور باقی لفظلر معلوم

* ایلدم انلر ایله کشف مآل *

یعنی بو ایکی بیتك مآلی اصلی فارسی یاخود عربی اولوب بالنقل ترکیده وانشالرده استعمالی شایع و مستفیض اولان چوق لفظلری تفسیر اوله رق مقام ترکیده استعمال ایلدم دیمکدر مثلا اصطلاحاتك بیت اولنده فخر عالم و بیت ثالثنده پادشاه لفظلری کبی چونکه زمانه مزده الفاظ اصطلاحیه بی و کلمات منقوله بی تکلم ایتمك ترکی محضدن ظاهر یقدر

* مشترك بعض لغات رنکین *

مثلا قطعهٔ عاشره نك بیت ثانی عشرنده ناقوس لفظی هم عربیده وهم فارسیده کلیسا چاکی معناسنه در چونکه بو مقامده مشترکدن مراد مشترك السنه در نتکم مقدمه نك مقصدرابعنده کی فائدهٔ ثالثه ده کچدی فارجع * بعض * ادات سور جزئیه در بو تقدیرجه بعض تخلخله سؤال کلمز * لغات * بیت تاسعده کچدی * رنکین * بیانی قطعهٔ ثالثه نك عنوانی شرحنده کلور

* یازیلوب ایتمدم اتمام تعیین *

مثلا ناقوس مذکوری فارسی صورتنده الفاظ فارسیهٔ محضه میاننده ذکر ایدوب عربیده دخی اویله اولدیغنی تعیین و تصریح ایتمدی

* فهم ایدر انلری ارباب کمال *

اولسونكه باء عربيه كاهى فايه ابدال اولنور مثلا جاروب وجاروف كبى باء فارسيه فايه ابدال اولنور مثلا پالبز وفالبز وپيل وفيل كبى كاهيجه باء موحده عربيه ابدال اولنور مثلا پياده وبيدق وپستوق وبستوق كبى تاء فوقيه طاء مهمله يه ابدال اولنور مثلا تبهو وطيهو وتباهه وطباهه ونفت ونفط كبى جيم فارسيه صاد مهمله يه ابدال اولنور مثلا چين وصين وچنك وصنج كبى كاهيجه شين معجمه يه ده ابدال اولنور مثلا چاروب وشاروب كبى زاى فارسيه جيمه ابدال اولنور مثلا لاژورد ولاجورد كبى شين معجمه كاهيجه سين مهمله يه ابدال اولنور مثلا بنفشه وبنفسج ومشك ومسك كبى كاف عربيه كاهى قافه ابدال اولنور مثلا دانك ودانق وكبان وقبان وكهربا وقهربا كبى كاف فارسيه جيمه ابدال اولنور مثلا گوهر وجوهر وپرگار وفرجار كبى هاء مفرده كاهى حاء مهمله يه ابدال اولنور مثلا كنا وجناح كبى هاء رسميه كاهى جيمه ابدال اولنور مثلا بنفشه وبنفسج وبابونه وبابونج كبى وكاهى قافه ابدال اولنور مثلا دله ودلق ورمه ورمق كبى خاتمه كاهيجه تعريب فقط ابدال حركه ايله اولور مثلا بوس ضمه فارسيه بعد التعريب مفتوح اولدى فائدهٔ ثامنه لغت فارسيه ده برقاچ حرف ميانلرنده تبادل واردر از جمله باء عربيه ايله واو بيننده مثلا تاب وتاو وكبر وكور كبى همدخى باء فارسيه ايله فا ميانده مثلا سپيد وسفيد كبى همدخى باء فارسيه ايله كاف فارسيه ميانده مثلا پنجشك وگنجشك كبى فائدهٔ تاسعه هر بر كلمه كه آخرى ياء تحتيه وماقبلى الف ممدوده اوله ياخود واو ممدوده اوله اول يايى حذف جائزدر مثلا پاى وپا وروى ورو كبى همدخى هانك ماقبلنده الف اولسه اول الفى حذف جائزدر مثلا ماه ومه وراه وره كبى فائدهٔ عاشره فارسيده خاء معجمه اگر بين الفتح والضم اماله اولنورسه بعدنده علامت اچون بر واو بعده بر الف يازيلور مثلا خواستن وخواهر وخواجه كبى واگر بين الفتح والكسر اماله اولنورسه بر واو بعده بر ياء تحتيه يازيلور مثلا خويش وخويد كبى تذييل فارسيده خانك غيرى حرفلرده دخى اماله واردر مثلا روى بمعنى توج وشير بمعنى جرح كبى اما كه خاء معجمه ده اولان علامت غيرنده يوريمز انجق خايه مخصوصدر فائدهٔ حاديهٔ عشر فى الاصل عربيه اولوب انشارده مستعمل اولان الفاظك آخرلرنده الف اولسه اگر عربيده ياء تحتيه صورتنده يازيلوب لكن الف اوقنور مثلا اعلى ومعنى وعيسى كبى ايشته بو صورتده واقع اولان الفاظ عربيه انشاء فارسيه وتركيده استعمال

اولنسه اكر صورت قديمه سنده يازيلورسه اكثرى ماقبلى كسره مدى ايله اوقنور مع هذا اصلنه رعايتده اولنسه ده جائزدر واكركه الف صورتنده يازيلورسه الف اوقنور حاصلى بويله الفى انشالرده كاتب مخيردركه ديلرسه الف صورتنده يازر الف اوقنور ديلر يا تحتيه صورتنده يازر ايكى درلو اوقنور فاحفظ فائده ثانيه عشر ابتدا ايله مصدر اولان كلمه عربيه لر انشالرده استعمال اولندقده اكثرى تخفيف ايچون نظم ونثرده همزه سى حذف اولنور شاعر بيت بوعلى حكمت وحاتم كف ونعمان مذهب * مصطفى خلق ومسيحادم ويوسف ديدار * بلكه مطلقا همزه ابتدائيه يى حذف جائزدر شاعر بيت سكندر سيز ايسكده سد نطق ايت پيش كاملده * فلاطون حقيقت بينه نقل ماجرا اولماز تنبيه معلوم اولسونكه بو مقدمه كبى برمقدمه شعورى مرحوم فرهنكنده ترتيب ايلدى فاما كه نيجه قواعد وفوائدى ترك ايدوب قصورندن بشقه بيانى التزام ايلديكى نسنه لرده دخى خبط وخللر ارتكاب وبى نهايه موجب تشويش واضطراب اولان امور مسلوك ايلدى فاماكه بحمد الله الملك القدير فقير بو مقدمه ده مهما امكن توضيح وتنقيح طريقنى اختيار ايله احسن قالبه افراغ وركوب شططدن احترازده اهتمام واسباغ ايلدم فمن الله التوفيق وهو نعم المولى ونعم الرفيق تمهيد بوندن صكره معلوم اولسونكه ناظم نحرير واديب مشير اعطاه الله سعادة الدارين حضرتلرى عهده بليغانه لرندن فريضه ذمت بسمله يى اسقاط ايچون شاهدى عليه الرحمة الهادى تحفه سنى بيت بنام خالق وحى وتوانا * قديم وقادر وبيناو دانا * عنوانيله آغاز ايلديكى كبى ومغفورله ناظم سبحه صبيان عليه الرحمة الرحمن سبحه صبيانى بيت نام خداذكر ايده لم ابتدا * منزل مقصوده اوددرره نما * كلاميله ابتدا ايلديكى كبى وجنت مكان وفردوس آشيان غوث الزمان المرعشى * عليه الرحمة مامر العشى * نظم لالى بيت الهى نامك ايتدم تاج نامه * كه نامه م شايع اوله خاص وعامه * اسلوبيله افتتاح ايلديكى كبى مفتتح منظومه سنده عنوان فرقانى واقنوم سبحانى اولان بسمله معروفه يه بدل اولوركندو عباره سى جنسندن بر ترتيب ايله اداء بسمله ايلمدى بلكه لاهوت آشنا ودرون روشنا حافظ عينتابى نظم فرائدى اولا بسمله يى بسمله معروفه ايله ادا بعده حمدله يى مثنوى ايامن انشاء الاشباء نظما * ويامن علم الانسان اسما * سكادر جمله نك حمد وثناسى * عطا بحركده برقطره سى سى عبارتيله شروع ايتديكى كبى قرآن عظيم الشانه اقتدا وحديث فخيم العنوانه اقتفا

واجماع سلفه اتمام وتأليف خلفه اعتنا ايچون وفي الجمله دخي صنعت استغرابه رعايت داعيه سنده اولمغله عادت قديمه وطريقت مستديمه اوزره اولا براى بسمله بسم الله الرحمن الرحيم عنوانيله آغاز بعده براى حمدله

* حمد بی حد او بی کرم فرمایه *

عبارتيله ما وجب عليهى احرازا بما هو فللّه در ه * حمد * فتحله عربيده مدح معناسنه فارسيده ستودن وسپاس تركيده او كمك معناسنه ولكن في الاصل عربيدر ايكى لسانده بلكى زياده ده استعمالى شايعدر همدخي ميان علماده مشهور معناى لغويسى وعرفيسى واردر فقرلريله محللرنده مشبعا مفصليدر * بى * ادات نفيدر كما سبق في الادوات * حد * حانك فتحى ودالك تشديديله بوزن كف لغتده ايكى معنايه در اول بمعنى غايت ونهايت ثانى بمعنى منع وزجر قاما كه شرعده وعقوبه مقدره يجب اقامتها على الامام مفهومندن حد اطلاقى وعلوم عربيه ده مطلق تعريفه حد اطلاقى وعلم منطقده ذاتيات ايله اولان تعريفه حد اطلاقى وباب قياسده صغرى وكبرانك جزو كرينه حد اوسط وحد اصغر وحد اكبر اطلاقى ايكى معناى لغويدن ثانيه انسبدر بلكه حصر اولنك حسبيله در همدخي لفظ حدتبو ايكى معناده في الاصل عربيدر والسنه عديده ده مستعملدر شو قدركه عربيده دال انجق مشدد در فاما كه تركيده وفارسيده مستعمل اولنجه تخفيفى جائزدر تتكم بو مقامده اولديغى كبى * كرم فرما * بمعنى مكرم ومنعم ومحسن اصلنده موصف تركيبيدر كرم بيو زيحى معنا سنه چونكه كرم فتحتينله بوزن طلب في الاصل عربيدر فارسيده وتركيده بالنقل المحض مستعملدر خواجه حافظ بيت رواق منظر چشم من آشيانه توست * كرم نماى وفرود آكه خانه خانه توست * فرما امر حاضر يا خود اسم فاعل مخففدر على ماسبق تفصيله في الوصف التركيبى مصدرى فرمودن لفظيدر بيورمق ديو اللى التنجى قطعه نك اوچنجى بيتنده كلور فائده كرم مشترك السنه قبيلندندر چونكه فارسيده ايكى معنايه دخي كلور اول بمعنى كلم يعنى شلغم ثانى صو كنارلرنده وحوض اطرافنده بتن سبزه معناسنه در

* كه انك نعمتيدر بی غایه *

محمد صلى محمود عليهى باندر چونكه كه نه قدر كه تركيب تركيده موافع ايسه ده بنده بالنقل ادات تعليلدر كما سبق في الادوات البسيطة * نعمت * نونك كسريله منعم بهاك اسميدر فتحيله مصدردر تنعم ونضارت عيش معناسنه على مابينه شيخ زاده في شرح تفسير سورة الدخان * بى غايه * نظيرى آنفا

بكچدی حاصلی مصراعین اوّلاً صدر كه یعنی مصراع اول حمدك اركان اربعه سنه دالدر چونكه ١ حمده بالعباره ٢ وحامده بالاقتضا ٣ ومحمود بهه ٤ ومحمود علیهه بالاشارة دلالت ایدر شوقدر كه اوچ اوله دلالتی ظاهره در فاتما كه محمود علیهه دلالتی ذیرا حكمی مشتقه تعلیق ایتمك مأخذ اشتقاقك علتی موجبدر بو تقدیرجه مصراع اولدن حاصل معنی نهایتسز حمد واحسان واكرامی ایچون اول محسن ومكرمه اولسون دیمك اولور بو یله اولنجه محمود علیه بر وجه اجمال مذكور اولمش اولدی ابتدا برنسنه یی اجمال بعده تفصیل اوقع فی النفوس اولمغله محمود علیهی تفصیل ایچون عجزی یعنی مصراع ثانی یی ارداف ایلدی وبوندن بشقه ناظم نحریر حمدی اركان اربعه سیله بر مرتبه ادا ایلدیكه فوقنده ادا اولنماز چونكه وان تعدّوا نعمة الله لاتحصوها نصنك مضمون شریفی حمدنده مندرج بیورد قدنصكره اولفهرست جریدهٔ جلالت واولشهبیت قصیدهٔ رسالت سلطان انبیا علیه افضل التحایا حضرتلرینك لااحصی ثناءً علیك عنوانیله اظهار عجز بشریت ایلدیكی سیاقده ناظم نحریر دخی معناده اظهار عجز ایتمش اولدی فلله درّه تنبیه ممهد معلوم اولسونكه نعم الهیه یی احاطه وتفصیل طوق بشردن خارج بر معنی اولوب ولیكن هر كسك جانبه مطابق وشاننه موافق بعضا جلائل نعمدن تعداد وتذكار ایتمسی ممكن بلكه متیسر اولمغله ناظم نحریر دخی براعت استهلال قصدیله لسان واغته متعلق برنچه اموری وجودات خارجیه سی ترتیبنه رعایت ایدەرك محمود علیهی تخصیص بعد التعمیم سیاقی بیورد

* قیلدی ازجمله او خلاق كریم *

از * بمعنی من كما سبق فی الادوات المركبة * جمله * جیمك ضمیله فی الاصل عربیده اجمال معناسنه ایكن بالنقل المحض فارسیده وتركیده جمیع معناسنه شایعدر نتكیم بومقامده اولدیغی كبی لكن مصنفان ومنشیان میانه لرنده باء جاره ایله كثرتده وفی جاره ایله قلتده استعمالی شایعدر یعنی مقامنه كوره فی الجمله وبالجمله دیو تعبیر اولنور خلاق * شدّه ایله قطعهٔ اولی نك بیت اولیده كلی آفریننده معناسنه * كریم * بمعنی كرم فرمای كما سبق آنفا تنبیه بو ایكی لفظ شریف احصاسنده دخول جنت موعود اولان اسماء حسنادندر لكن خلاق حق تعالی نك غیرینه اطلاق اولنماز كریم اولنور رفاما كه اسماء حسنی اراسنده بو ایكی لفظ شریفی تخصیص چونكه خلاق اسماء مختصه دن اولوب كریم غیر مختصه دن اولمغله كانه بو ایكی قسمه اشارت ایچون اولسه یاخود اوّلاً خلاق صیغه سی حسبیله بو بیتده مذكور

حضرت آدم علیه السلام لقد خلقنا الانسان فی احسن تقویم نص کریمنه مظهر اولوب همدخی ان الله خمر طینة آدم بیده اربعین صباحا حدیثنه ودخی ان الله خلق آدم علی صورته حدیثنه ما صدق اولدیغنه اشارت اوله ثانیا کریم حضرت آدم صفی انواع نعم لا تحصی ایله آکوده خصوصا افضل عباد اولان ملائکهٔ کرام اوزره باعث رجحانی اولان علم وعرفان ایله نادیده وناشنیده اولمغله فعرضهم علی الملائکة فقال انبؤنی باسماء هؤلاء نصیله ممدوح ومحترم اولوب حتی انساب واولادی واحفاد واسباطی ولقد کرمنا بنی آدم عنوانیله مکرم اولدیغنه اشارت اوله

* حضرت آدمه اسما تعلیم *

بو بیتده برای براعت استهلال وعلم آدم الاسماء کلها ثم عرضهم علی الملائکة نص کریمنه تلمیح واردر چونکه * حضرت * حانك فتحیله فی الاصل عربیدر بمعنی قرب ونزدیك وبعد النقل فارسیده وترکیده ذات بزرکوار ونفس شرافتشعار معناسنده حقیقت عرفیه اولمشدر نتکم حضرت الله جل شانه وحضرت محمد صلی الله علیه وسلم دیدکلرکبی وقس علی هذا * آدم * مد ایله بوزن آصف وهاجر نام ابو البشر علیه السلامدر خواجه حافظ بیت درنقد عیش کوش که چون آبخور نماند * آدم بهشت روضهٔ دار السلام را * بوندن بشقه بالمناسبه اولادندن هر برینه دخی آدم دیرلر باقی بیت دانهٔ خالنه بق جنت رخسارنده نیجه صبر ایلسون الهی سورسك آدم * تنبیه اصح اولان آدم اسم اعجمیدر فاما که بعضلر آدم ترابدن خلق اولنمغله وجه ارض معناسنه اولان ادیم ارضدن مشتق دیو حکم ایلدی وبعض آخر حضرت آدم علیه السلام اسمر اللون اولمغله سمرت معناسنه اولان آدمه دن مشتق دیو حکم ایلدی وبعض آخر الف وانس معناسنه اولان آدمدن مأخوذ دیو حکم ایلدی بو توجیهلری تعسف دیو قاضی بیضاوی جزم ایلمشدر * اسما * جمع اسمدر بوندن بشقه اسما اعلام نساندندر ازجمله حضرت صدیق اکبر رضی الله عنهك کریمهٔ پاکیزه لری اسمیدر واسماء عیلی نام عاشقك معشوقه سی نامیدر * تعلیم * تفعیل بابندن مصدر وانشا رده دخی شایعدر

* شان موسایه اید وب هم تکریم *

شان * شین معجمه ممدوده نك فتحیله عربیده بش معنایه دراول بمعنی مقدار ومرتبه ثانی بمعنی امر وحال ایشته بو مقامده بو ایکی معنادن هر بری علی طریق البدل مراددر چونکه شان بو ایکی معناده نه قدر که عربی ایسه ده لکن فارسیده وترکیده بالنقل مستعملدر نتکم ناظم فخر برطنانه نام قصیده سنده بو دربیت تواریخ

آشنایان اتفاق اوزره ایدر ترجیح * بو شان وشوکتی اسلاف شاهان جهانبانه
ثالث برنسنه یی ایو فکر ایلمك رابع قصد وطلب خامس فعل وشغل معناسنه وفارسیده
بدی معنایه در اول عسل خام ثانی خانهٔ زنبور ثالث بلکور رابع شاپدن لفظندن امردر
خامس هندستانده ایشلنور برنوع بیاض جامه سادس جزمو یاپوج قالبی سابع
ضمیر غائب اولان شینك جمعیدر کما سبق فی الشین البسیطه بو تقدیرجه مشترك
للسنه قبیلندن اولدی موسی * اسم اعجمیدر صاحب تورات ءم اسم شریفیدر
بعضیلر فی الاصل عبرانی یاخود یونانیدر دیدیلر عربیده محلقه معناسنه تکلم عیسی
عربیده بلکو معناسنه اولدیغی کبی هم ادات عطفدر کما سبق تکریم بوزن تفعیل عربیدر

* قیلدی برآیتده اضافتله کلیم *

بو بیتده دخی برای براعت استهلال وکلم الله موسی تکلیما آیتنه تلمیح واردر چونکه
اضافت * افعال بابندن مصدردر نسبت معناسنه * کلیم * بوزن فعیل بمعنی
مفعول یاخود بمعنی فاعل ایکن حضرت موسایه علم اولدی وجهی ظاهردر

* هم سلیمانی اوعلام لطیفا *

هم * ادات عطف دیو آنفا کچدی * سلیمان * اسم اعجمیدر ابن حضرت داود ءم
علام * بوزن فعال داناء معناسنه * لطیف * بوزن فعیل بمعنی لطف ساز

* منطق الطیرایله قیلدی تلطیف *

بو بیتده دخی برای براعت استهلال وورث سلیمان داود وقال یاایها النمل علمنا
منطق الطیر واوتینا من کل شیء ان هذا لهو الفضل المبین نص شریفنه تلمیح دز
چونکه منطق الطیر ترکیب اضافی عربیدر زیرا منطق نطق معناسنه نطق اهل
عربیه کل لفظ یعبر به عما فی الضمیر مفردا کان او مرکبا دیو تفسیر ایلدیلر حتی انسانه
حیوان ناطق اطلاقی بو معنا جهتدندر وکاه صوت معناسنده کلور حتی صوتی اولان
حیوانه ناطق وصوتی اولمیانه صامت دیرلر طیر طائرك جمعیدر مفرد دخی اولور فلك
کبی تلطیف * بوزن تفعیل لطفدن مصدردر نکته پس بو بیتده اسماء حسنادن
علام ولطیفی اختیار رده آیت مذکوره یه ارتباط کلی واردر همدخی ارباب تصوف
عالم مظهر اسماء حسنا دیدکاری ایچون هر شخصه نظرله آلوده اولدیغی نعمته
مناسب لولان اسمی مضاف قلوب مثلا سلطان انبیا علیه افضل التحایایه عبدالله
وانواع رزق ایله مرزوق اولنه عبدالرزاق دیدکلری کبی حضرت سلیمانه بو تفصیل
اوزره عبد اللطیف وعبد العلام دیو تسمیه انسب اولدی چونکه رب هب لی ملکا
لا ینبغی لاحد من بعدی دیو دعاسنه اجابتله انس وجن وعناصر ومو الیدو بالجمله

اقطـارکـندویه مسخـر اولندی سـؤال سکز یوزدن صکره بولنـان
یکی دنیا بوکامنا فی دکلمی جواب یکی دنیایه دخی تصرفلرینه اماره قوبه‌لر واردر
فنها غدوها شهر وروا حها شهر منطوق فی طی مکانلری کبی ومنها قال عفریت
الایه دخی وقال عنده علم من الکتاب الایة مضمونلری بحه اقوبالری استخدامل ری
کبی سؤال اهل یکی دنیـانه سبیله انده بولنمشلر بوخسه بنی آدم دکللرمی جواب
انساندرلکن زمان اولده کثرتیله اقطار دنیا تجسس وا عمار اولنوب بعده قلت
بولد قلرینده هرفریق بریرندن خبرسز برقطرده قالمش اولملر یاخود ایام سالفه‌ده
شمدی یکی کبی مکشوف ایمش کثرت فتنه‌ه هرطائفه نفسلرینه مشغول وبووجهله
منسی اولمش اوله یاخود اوریادن یا افریقه‌دن برینـه متصل اولوب ذلا ذل
شدیده ایله ما بینهمـا مغرق اولمش اوله یاخود ارقه جانبندن چـین یاخطـا کبی
برعلکته حالا متصل اوله زیرا یکی دنیانك هرطرفی مکشوف دکلدر سؤال بونلرکه
شرعا حکملری ندر جواب صبت شرعی طوبونجه بونلر اهل فترت حکمنده‌در که
حنفیه‌یه کوره وما کنا معذبین حتی نبعث رسولا نصنده رسول عموم مجـازایله
عقلدن معمسدر فقط دلیل ایله فـرض توحیددر لکن سـائرمؤمن بهلره ترك
ایمانده معذورلردر اماشـافعیه‌یه کوره رسول حقیقت وهرحالده معذورلردر

✻ حکمت وقدرتی ایله عیسی ✻

حکمت ✻ عربیدر فقلده اتقـان معنـاسنه وعلم معنـاسنه‌ده کلور نتکم ومن
یؤتی الحکمة فقد اوتی خیراکـثیرا اکا شاهددر ✻ قدرت ✻ حق تعالینك
صفات ثمـانیه‌سنك بریدر عیسی اسم انجمیدر صاحب انجیل ع م نام شریفیدر
فائده السنة ثلثه شعراسی قدیم الایامدن برو حضرت آدمی تعلیم اسما وحضرت
موسایی تکلیم وعصا وید بیضا وحضرت سلیمانی منطق الطیر وریح وخاتم وجام
جهان نما وحضرت عیسی یی کلام درمهد واحیاء موتی ایله ذکرایتمشلردر

✻ طفل ایکن اولدی بشکده کویا ✻

بو بیتده دخی برای براعت استهلال کیف نکلم من کان فی المهد صبیا قال انی
عبدالله آتانی الکتاب نص شریفنه تلمیح درچونکه طفل کسرایله عربیدر
فارسیده وترکیده دخی بالنقل مستعملدر یکی طوغمش ولد معنـاسـنه
وهرنسـنه‌نك کوچکی معنـاسنه جمعی اطفـال وطفول کلور وعند البعض
طفل هـم مفرد وهم جمع اولور طفل کل شیٔ اوله وطفل اللیل ای اقبل ظلامه
وجاریة طفـلة ای ناعمة والمطفل الظبیة مع الولد فائده ولدرحم مادرده ایکن

جنین

جنين ديرز طلوع ايدجك وليد بعده درت ياشنه دكن طفل بعده بلوغه قريب اولنجه صبي واوائل بلوغده مراهق بعده اون طقوزه جه غلام بعده اوتوز دردمجه شاب بعده اللي بره جه كهل بعده آخر عمره جه شيخ ديرلر كويا * سويليجي ديو اوتوز برنجي قطعه نك بيت سابعنده كلور

* نوع انساني هم اولدي انباز *

نوع * فتحله عربيدر صنف وبولك معناسنه ولكن اهل ميزان جنسي نوعدن ونوعي صنفدن اعم عدايدرلر بوتقديرجه بو مقامده نوع منطقي مراد اولنسه عقله انسبدر چونكه انسان ماهيتنك فصل قريبي ناطقدر نتكم اني مصراع ثاني اشعار ايدر * انسان * انسدن مشتقدر وضع واحد ايله حضرت آدمه واولادنه اطلاق اولنور دليل اول هل اتى على الانسان حين من الدهر دليل ثاني اولم ير الانسان انا خلقناه من نطفة الاية بعضيلر نسياندن مشتق ديدي نتكم الانسان مركب من النسيان همدخي ان اول ناس اول الناس قوللري مشعردر * هم * ادات عطفدر ديو آنفا كچدي * بي * ادات نفي ديو قريبا كچدي انباز * اورتاق ديو يكرمي التنجي قطعه نك بيت سابعنده كلور

* ايلدي ناطقه ايله ممتاز *

ناطقه * يعني قوه ناطقه ديمكدر قوه ناطقه حسين ميبدينك شرح هدايه ده تصريحنه كوره نه قدركه نفس ناطقه يه ده اطلاقي صحيح ايسه ده لكن بو مقامده مراد مبدأ نطقدر سؤال حيواناته اموال ناطقه وعروض وعقاراته اموال صامته ديرلر بوتقديرجه انسان نطقله نه كونه ممتاز اولور جواب بو مقوله اطلاق اطلاق مجازيدر بزم ما نحن فيهمز ايسه حقيقتيه مبنيدر تحقيق معلوم اولسون كه جنس عالي طبيعي اوج اطلاق وذروه عمومدن انضمام فصول وخواصله درت مرتبه ده حضيض تقيده ومركز خصوصنه نه كونه متنازل اولديسه كذلك عناصر اربعه دن حصص جزئيه معينه لر دخي مركز بساطتدن واوفق وحدتدن دائره مواليده وسمت رأس مركباته متصاعد اولمشدر چونكه قائم بنفسه اولان جوهر قبول ابعاد ثلثه ايله جسم اولور جسم دخي قبول حس وحركتيله حيوان اولور حيوان دخي قبول نطقله انسان اولور انسان دخي قبول تشخصات وتعينات ايله احمد ومحمد وزيد وعمرو اولور كذلك عناصر اربعه دن حصص شخصيه معينه لر دخي باشخاصها اولا اتصال ثانيا تركيب ثالثا امتزاج رابعا اتحاد خامسا تولد اشبو بش صفاتله رتبه

اولایه رسیده اولوب معدن دیو تسمیه اولنور بوندن صکره دخی درت قوه
وار که ۱ قوهٔ غازیه ۲ قوهٔ نامیه ۳ قوهٔ مولده ٤ قوهٔ مصوره در اشبو
درت قوه صفات خمسه مذکوره یه منضم اولور سه رتبهٔ ثانیه یه رسیده
اولور نبات دیو تسمیه اولنور بوندن صکره دخی اوچ قوه وار که ۱ قوهٔ شهویه
۲ قوهٔ غضبیه ۳ قوهٔ مدرکه اشبو اوچ قوا قوای تسعهٔ مذکوره یه زیاده
ومنضم اولور سه رتبهٔ ثالثه یه رسیده اولوب حیوان دیو تسمیه اولنور بوندن صکره
دخی ایکی قوه وار که ۱ قوهٔ عالمه یعنی ناطقه ۲ قوهٔ عامله در اشبو ایکی قوه
مذکور اون ایکی یه ضم وزیاده اولور سه کانه درجهٔ رابعه یه رسیده اولوب
انسان دیو تسمیه اولنور ایشته بو تفصیل معلوم اولدیسه کرک تنازلوکرک
تصاعد صورتلرنده بهر حال انسان ناطقه ایله ممتاز اولدیغی اجلدن ناظم نحریر
دخی بو یله جه ادا ایلدی چونکه بهر حال قوهٔ عامله قوهٔ ناطقه یه متفرعه
وتابعه در فاحفظ نکته معلوم اولسونکه متکلمین وحکما بدن انسانده ایکی نسنه
اثبات ایدرلر برینه روح وقلب وقوهٔ عاقله ونفس ناطقه دیرلر بونک دردندن
مرادشیٔ واحددر بشقه بشقه نسنه دکلدر دینکم سعد الدین تفتازانی بیان
ایلدی ولکن شو قدر فرق وار که بونلردن مراد اولان شیٔ واحد عند المتکلمین
جوهر مادیکه جسم لطیفدر وعند الحکماء جوهر غیر مادیکه مجرد متعلق
بالبدندر وبرینه دخی روح حیوانی ونفس حیوانی دیرلر که اندن جوهر بخاری
حامل القوة الحیاة والحس والحرکة عبارتیله تعبیر ایدرلر وبو تعریف مادی وجسمانی
اولمق اقتضا ایدر فاما که اطبا فرق ایدوب دیرلر که بدن انسانه متعلق اولان جوهر
مجرده روح نامیله وقلبده متولد اولوب حیات وحس قوه سنی قابل اولان بخار
لطیفه نفس نامیله وبو ایکی میانده متوسط کلیات وجزئیات مدرکه اولان
قلب نامیله تعبیر ایدرلر همدخی صوفیه فرق ایدوب دیرلر جوهر مجرد متعلق
بالبدن معناسنه روح نامیله تعبیر ایدرلر حتی بعضیلر اندن لطیفهٔ انسانیهٔ مجرده
دیو نطق ایدرلر وروح حیوانی معناسنه نفس نامیله بو ایکی میانده متوسط
اولان جوهر نورانی مجرد معناسنه قلب نامیله تسمیه ایدرلر همدخی بو قلبک
باطنی روح ومرکبی نفس حیوانی وظاهری روحله جسد میانده متوسطدر
ونفس دخی قلب ایله بدن میانده واسطه در نتکم حق تعالی برای تمثیل اعوذ بالله
مثل نوره کمشکوة فیها مصباح المصباح فی زجاجة الزجاجة کانها کوکب دری
یوقد من شجرة مبارکة زیتونة لا شرقیة ولا غربیة یوور حاصلی مصباحدن

مرادروح وزجاجه دن مراد قلب وشجره دن مراد نفس ومشكواتدن مراد بدن
اوله لاشرقيه يعني نفس عالم ارواح مجرده ده شرقدن دكلدر ولاغربيه يعني
عالم اجساد كثيفه ده غربدن دكلدر ياخود لاشرقيه يعني قلبك روح كبي شرق
وقدرى ولاغربيه يعني نفس كبي غربي يوقدر ديو بيان ايلديلر باقي تفصيلات
علم كلامده وعلم حكمتده وعلم طبده وعلم تشريحده وعلم تصوفده مشروحه در
مارجع اليهن بو تفصيلدن ظاهر اولديكه ناطقه دن مراد مدركه وعالم ديمك
ايمش بيت ان الكلام لفي الفؤاد وانما جعل اللسان على الفؤاد دليلا * بيت ديكر
كلاما صفقة تفسيلة فيها * نما زعن اخرس او عجم حيوانه شوقدر كه بو مقامده مراد
دليل اولان نطق لساني اولمغه وجداني اولمغه براعت استهلال اوزره زياده رعايت
اولوردي فافهم * ممتاز * افتعال بابندن اسم فاعل عربيدر مصدري امتيازدر
* اختلاف صور والسنه دن *
اختلاف * بو وزن افتعال مخالفت معناسنه * صور * جمع صورتدر ظلم وظلمت
كبي السنه * جمع لساندر امثله ومثال كبي لسان اصلنده عربيدر برقاچ معنايه
كلور اول لغت كه هر قومك ديلنه ديرلر ثاني جار * نه معهوده ثالث
فرق سكركه بعضا پراغي لسان الحمل ولسان الكلب بو قوش ديلي ديديكلري
اوته لسان العصفور ديرلر لكن بو مقامده مراد معناي اولدر
* نچه حكمتلري وار دلر روشن *
بو بيتده دخي براعت استهلال ومن اياته خلق السموات والارض
واختلاف السنتكم والوانكم مضمون شريفنه تلميح واردر چونكه حكمت
بو مقامده آيت معناسنه كما لا يخفى * روشن * ايدن ديو اوتوز يدنجي
قطعه ده بيت ثالثده بحث اولور فانده في نفس الامر لغتلر چوقدر
ولكن طرسوسي مفتخر نحو علم النحو نجنده بيورر كه اصول لغاتيدر
١ فرس ٢ يونان ٣ ترك ٤ هند ٥ صين ٦ سودان فاما كه
سابعنده سكوت اولندي رجا اولنور كه شريكي اوله كه لغت ملائكه در انتهى فقير
شويله فهم ايدرمكه مسكوت عنها اولان لسان عربيت اوله زيرا لسان عرب
سلطان السنه ديو لسان اهل جنتدر باعث سكوت كمال وضوح وتمام ظهور
اوله ياخود كمال تعظيم اولملق احتماله درمدح لسان عربيت بيت بحر وفارسي
تازيك مفصل سن نيشه ملي * زبان طين و هند و فرس و ترك و روم و سودانه
* شعر الالسنه سن اول منشان *

شعرا * بوزن علما جمع شاعردر مأخذ اشتقاقی او لان شعر بو دیباجه نك بیت ثالث عشرنده كلور * السنه * آنفا كچدی امابو مقامده لسانه نسبت مراد تجارجه معناسی عطف ایدسدر و براعت استهلاله دخی منافی دكلدر * منان شده ایله بوزن فعال اسماء حسناده در منعم معناسنه

* قیلدی مفتاح در كنج نهان *

بو بیتده دخی برای براعت استهلال قلوب الشعر اخزائن الرحمن حدیثنه تلمیح واردر چونكه * مفتاح * اخترد یواون دردنجی قطعه نك بیت اولنده كلور * در * قپو دیو فرق التجی قطعه نك بیت رابعنده كلور * كنج * خزینه دیو اون بشنجی قطعه نك بیت اولنده كلور * نهان * كیزلو دیو فرقالتجی قطعه نك بیت سادسنده كلور تمهید وقتا كه ناظم نحریر اداء حمدله دن فارغ اولدیسه مفخر موجودات ورحمت كائنات وفرموده قم فانذر ومخاطب وربك فكبر علیه افضل الصلوات واكمل التسلیمات حضرتلرینه واجب ذمت صلواتی عهده بلیغانه لرندن اسقاط ایچون انواع تعظیم واشباع تكریم ایله بیورركه

* هم رسولنه هزاران صلوات *

هم * ادات عطف آنفا كچدی * رسول * بوزن فعول قطعه او لانك بیت خامسنده پیغمبر دیو كلور منیه زاده عینی مسمط نه كوره بلن كس رسول قارشلمقدر قبول * عبد اسیر او لدی قبول سید و مولی اغا * عرفده انسان بعثه الله الی الخلق لتبلیغ ما اوحاه الیه مع الكتاب بو تقدیرجه رسول نبیدن اخص اولدی زیرا نبی مع الكتاب ایله تقیید اولنمز * هزاران * آخرینه الف ونون الحاقیله هزارك جمعیدر كما سبق فی قواعد المقدمه هزار بیك دیو اون طقوزنجی قطعه نك بیت اولنده كلور * صلوات * جمع صلوتدر بو مقامده مراد عموم مجاز طریقیله تعظیم و تكریم و تشریفدر چونكه الله دن رحمت وملائكه دن استغفار و مؤمنلردن دعا بالجمله ایلر وراجعدر شاعر بیتده در صلوات آمده ست برسر كل عندلیب * در رحی حركات آمده است شاخك شاه سفرم

* كه اودر افصح ارباب لغات *

بو بیتده دخی برای براعت استهلال الافصح من تكلم بالضاد بیدانی من قریش حدیثنه تلمیح واردر چونكه * كه * ادات ربطدر دیو اولنجه كچدی * افصح * اسم تفضیل عربیدر مصدری اولان فصاحت لغتده اچق سوزلولك وزوش كلاملولك اصطلاحده تنافر حروفدن وغرابتدن ومخالفت قیاسدن وتعقید

لفظی و تعقید معنویدن کلمه نك و کلامك سلامتیدر بو تقدیرجه فصاحت تغلیبا بش قسمه محتاجدر چونکه تنافرك کیفیتی طبیعتدر و غرابتك کیفیتی لغتدر و مخالفت قیاسك کیفیتی صرفدر و تعقید لفظینك کیفیتی نحودر و تعقید معنوینك کیفیتی بیاندر * ارباب * جمع ربدر اصحاب معناسنه چونکه رب عربیده سکز معنایه در اول بمعنی مالك و صاحب ثانی بمعنی مربی یعنی بسلیجی معناسنه ثالث بمعنی مصلح رابع بمعنی مدبر خامس بمعنی پادشاه سادس بمعنی کهخدا و وزیر سابع بمعنی افندی ثامن اسماء حسنادن بر اسمدر لکن بو سکزنجی معنی مربی بسلیجی معناسنه اولدیغی حسبیله در بعضیلر شویله فرق ایدرلر که لفظ رب اضافتسز الله تعالینك غیرینه اطلاق اولنماز انجق حق تعالی یه اطلاق اولنور اما اضافتله علی العموم اطلاق اولنور مثلا رب العالمین و رب المال و رب الدین کبی لغات * لامك ضمیله لغتك جمعیدر لغت لغتده نطقه دیرلر اصطلاحده ما یعبر کل قوم عن اغراضهم مفهومنه دیرلر بو مقامده لغاتدن مراد انواع لغت عربیه در چونکه لسان عربیده لغت اوزره متنوعدر ١ حجاز ٢ یمن ٣ هوازن ٤ ثقیف ٥ طی ٦ بنی تمیم ٧ عقیل نتکم حدیث شریفده انزل القرآن علی سبعة احرف کلها شاف کاف وارد اولمشدر بو تفصیل معلوم اولدیسه رسول کبریا علیه افضل التحایا حضرتلرینك انا افصح من تکلم بالضاد بید انی من قریش حدیثنه اشارت صریحه در همچنین جائزدر که لغاتدن مراد عامهٔ لغات اولسه که اصولی یدیدر فروعی چوقدر کما سبق فی شرح بیت صور السنه دن اه

* نطقیدر وحی خداوند علیم *

بو بیتده دخی براعت استهلال حق تعالینك و ما ینطق عن الهوی ان هو الا وحی یوحی نصنه تلمیح واردر چونکه * نطق * بیانی بیت رابعك شرحنده کچدی وحی * فتحله اشارت و رسالت و کتابت و الهام و کلام خفی معناسنه لکن عرفده خاصة حق تعالینك انبیاء عظامه ابلاغ منه دیرلر * خداوند بمعنی صاحب و رب دیو فرقی طقوزنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کلور لکن بو مقامده مراد حق تعالیدر * علیم * بمعنی علام کما سبق آنفا

* نه کهر در او کریم ابن کریم *

بو مصراعده کنت نبیا وآدم بین الماء والطین حدیثنه اشارت همچنین انا سید ولد آدم ولا فخر حدیثنه ایما واردر چونکه * کهر * کاف فارسیه نك ضمی و هانك فتحی و رایله معربی جوهر اولان کوهردن مخففدر و آنك معنالرینه

متراد قنده ر حکیم خاقانی بیت من ز منحل کهر زاپن آزیدو مرا * جنکه هر آن کهر نخل ببر بار دهید * چونکه کوهر شول نسنه یه دیرلر که خلقت و طینت کندو اوزرینه قلنمش اوله حتی اصل و نژاد معناسنه کلدیکی دخی بوندندر مثلا کوهر پاك دیرلر اصلی پاك معناسنه حکیم انوری بیت ای بکوهر تا بادم پادشاه * در پناه اعتقادت رامالك * شاعر ترکی بیت کروه انبیا تسبیح دنه کبی سر آمددر * او تسبیحه امامه کوهر ذات محمددر * همان بو اجلدن حقیقت محمدیه جمیع مخلوقاتك اصلی واقدمی اولدیغی حسبیله اکا صوفیه تعین اول و حکما عقل اول دیدیلر ناظم نحریر دخی کهر دیو تعبیر بیوردی ایشته بو جهتدن کنت نبیا و آدم بین الماء والطین حدیثنه اشارت وارد ر فالله دره هم دخی جوهر بابنده اصطلاحنده متکلمونا شه وانجوبه جوهر دیرلر و حکما اصطلاحنده متکلمین لسانلرنده قائم بذاته اولنه جوهر دیرلر نتکیم قائم بذاته اولمیانه عرض دیدکلری کبی شو قدر که جوهر حکما عندنده بشدر ۱ هیولا ۲ صورت ۳ جسم ٤ عقل ٥ نفس متکلمین عندنده ایکیدر بری جوهر فرد بری جسم تفصیلی مشبعا علم حکمتیه و علم کلامده در فارجع الیهما کریم * بو وزن فعیل ایو ذات معناسنه حق تعالی یه دخی اطلاق اولنور لکن بو مقامده ایو ذات معناسنه نظم الفرائد منظط اسی صویه ذی حمیم ایو کیشی در کریم * او کسوزه دیرلر یتیم داهیه اولو بلا * ابن * همزه نك کسریله اوغل معناسنه در فارسیده فرزند کبی حاصلی کریم ابن کریم عریق و اصیل کیشی زاده معناسنده حقیقت فیه اولمشدر اصلنده حضرت فخر کائنات علیه افضل التحیاتك محسنات معنویه دن صنعت اطراد او وزره الکریم بن الکریم بن الکریم بن الکریم یوسف بن یعقوب بن اسحق بن ابراهیم حدیثندن مأخوذدر همان بو اجلدن علمین منزله سنده اولمغله ابن کلمه سنده بو مقامده همزه خطدن دخی حذف اولندی تنبیه ابن کلمه سی علمین بیننده مواقع اولسه فارسیده کلا حذفی جائزدر مثلا حجاج یوسف کبی اصلی حجاج بن یوسف ایدی فاما کتب عربیده فقط همزه سی لفظا اسقاط اولنور لکن بودخی صفت اولمه مشروطدر چونکه خبر اولسه خطدن اسقاط اولنماز نتکیم حق تعالینك وقالت الیهود عزیر ابن الله کلامنده اولدیغی کبی همدخی بو بیتده نطق و وحی و علیم و کریم و ابن عربیلردر فارسیده و ترکیده دخی مستعملدر و تدقیق اولنسه هر برنده براعت استهلال دخی وار در فافهم

* عالمینه سبب رحمتدر *

و مصراع فی الجمله براعت استهلال ایچون حق جل و علانك وما ارسلناك

الا رحمة للعالمين نصنه تلميح واشارتدر چونكه لغت ولسان دخی حضرت
رسول ثقلين وخواجهٔ كونين سايه سنده بر نعمت عظمادر زيرا * عالمين
ما سوى الله معناسنه اولان عالمك جمعيدر نتكم حق تعالى الحمد لله رب العالمين
بيورر نكته عالمين عربيده كی كبی فارسيده و تركيده دخی جمع عربی اداتيله
مستعملدر يعنی جمع فارسی اداتيله زبانزد كلادر مكر كم قافيه ايچون اوله * سبب
بمعنی باعث وبادی وعلم عروضده اولی متحرك ثانيسی ساكن ايكی حرفه سبب
خفيف وايكی متحرك حرفه سبب ثقيل ديرلر لكن بوصورتده لغتده سبب بمعنی
حبل يعنی ايپ معناسنه اولدبغی حسبيله ديو عروضيين تصريح ايتديلر وعلم
اصولده احكام وضعيه بشدر برينه سبب ديرلر نتكم سائرلرينه علت وركن
وشرط وعلامت ديدكلری كبی تفصيلی كتب اصولده مشروحدر
رحمت * بمعنی ميلان قلب كه شفقت وعطوفت كبی لكن حق تعالی يه
مضاف اولنجه غايتی مقصود اولور زيرا حق تعالی حدوث وامكاندن منزهدر

* انس وجنه نه بولك نعمتدر *

انس * همزه نك كسريله بمعنی انسان وبنی آدم * جن * جيمك كسريله اولاد جاندر كه
چشم بنی آدمدن پنهان ومستورلردر نكته ارباب وقوف جيم ونون ماده لری
معنالرنده ستر لازم ديو حكم ايلديلر نتكم جنت بمعنی بهشت جنين بمعنی ولددر
رحم مادرجنه بمعنی سپر يعنی قلقان جنون بمعنی شيدايی بونلرده فی الجمله ستر
موجوددر * نعمت * ضد نقمت تنبيه بومصراعده حق تعالی نك سورهٔ رحمانده
يا معشر الجن والانس قولنه همدخی سنفرغ لكم ايها الثقلان فبای آلاء
ربكما تكذبان قولنه وسورهٔ جنده قل اوحی الی انه استمع نفر من الجن
قولنه اشارت واردر وبو تقديرجه براعت استهلال دخی ممكندر
همدخی بوبيتك الفاظی عربيه درانشالرده دخی شايعلردر

* نازل اولدی اكا قرآن جليل *

بومصراعده دخی براى براعت استهلال حق تعالی نك تبارك الذی نزل الفرقان
همدخی وننزل من القرآن ما هو شفاء ورحمة قولنه تلميح واشارت واردر
چونكه * نازل * بوزن فاعل مصدری نزولدر * قرآن * بوزن غفران بمعنی جمع
وبمعنی تلاوت نتكم حق تعالی ان علينا جمعه وقرآنه بيورر ولكن بومقامده مراد
كتب منزله افضلی اولان فرقان مبين معناسيدر * جليل * بوزن فعيل بمعنی
عظيم وفخيم كه قطعة اولانك بيت اولنده كلان بزرك معناسنه در

* كه ايدر شانه عالم تبجيل *

بو مصراعده دخی براى براعت استهلال حق تعالى نك انا نحن نزلنا الذكر وانا له الحافظون قولنه تلميح واشارت واردر چونكه شان قرأنه عالمك تبجيلى انجق قرأن عظيم الشانك على مرور الدهور وكرور الشهور الى يوم النشور بقاسيله اولور زيرا * شان * آنف كچـى * عالم * لامك فتحيله آنفا كچن عالمينك مفرديدر كه مخلوقاتك هر برى معناسنه بونلدن بشقه عالم مجلس صفا ومجلس حضور معناسنه ده كلور مثلا شراب مجلسنه عالم آب ديرلر شوقدر كه اكثرى عالم مجلس معناسنه اولنجه سببيه مضاف اولور ابو المعانى بيت رفته بودم نيم شب در عالم خواب وخيال * آمدان مهرو كردم عالم آب تا سحر * تبجيل * بوزن تفعيل بمعنى تعظيم وتفخيم بو بيتده اولان الفاظ عربيه درفارسيده تركيده دخی شايعلردر

* كرچه كم شعرد كلدر او كلام *

بو مصراعده دخی براى براعت استهلال حق تعالى نك وما علمناه الشعر وماينبغى له قولنه تلميح واشارت واردر چونكه * شعر * عرفده كلام موزون مقصود به ذلك مقفى مخيل معناسنه ولغتده علم وشعور معناسنه تكلم ناظم نحر ير سخن قافيه سنده برقصيده سنده بيوررر بيت شعر ايله علمى مرادف بيلور ارباب شعور * برميدر شاعر نادانله دانای سخن * لكن بو مقامده مراد معناى عرفيدر لغوى اولور مز * كلام * ايكى نوعدر برى نفسى وبرى لفظيدر لكن كلام لفظى كلام نفسينك دليل وترجمانيدر شاعر عربى بيت ان الكلام لفى الفوأد وانما * جعل اللسان على الفوأد دليلا * شوقدر كه قرأن عظيم الشانه نظر ايله كلام لفظى حادث وكلام نفسى قديمدر بوصيرى بيت آيات حق من الرحمن محدثة * قديمة صفة الموصوف بالقدم * چونكه كلام نفسى حق تعالى دن بلا صوت ولا حرف صادر اولور بو مقامك حلى دائره مزشرحنده مشروحدر فارجع اليه سؤال قرأن عظيم الشانده وحديث فخيم العنوانده علم عروضك هر بحرندن بلكه هر بر ضربندن وارد وواقع اولمشدر مثلا بحر رجزدن كلام قديمده دانية عليهم ظلالها وذللت قطوفها تذليلا وحديث شريفده انا النبى لا كذب انا ابن عبد المطلب همدخی هل انت الا اصبع دميت وفى سبيل الله مالقيت واقع وواردا ولمشدر مذكوره منافى دكلمى جواب برقاچ درلو ممكندر اولا شعرده شعريته قصد لازمدر قرأن عظيمده وحديث فخيمده ايسه شعريته قصد مسلم دكلدر ثانيا

شعر

شعر مقفى اولملو قرآن شريفده وحديث منيفده ايسه قافيه معتبره دكلدر غاية
مافي الباب قرآن عظيمده وحديث شريفده اولنه ارجوزه ديرلر چونكه شعرك
مقابلي وقسيمي اولان نثر اوچ قسمدر اول نثر مرجز كه موزون اما مقفى دكلدر
مثلا مذكورلر كبي ثاني نثر مسجع كه مقفى اما موزون دكل ديباجه لرده اسجاع
وفواصل كبي ثالث نثر عاري كه نه موزون ونه مقفى مثلا انشاء محاوراتده اولان
كلمات كبي شو قدر كه قرآن عظيم وحديث فخيمه تأدبا نثر اطلاق اولنماز
اعتراض حديثين مذكورينده قافيه يوقيدر دفع قافيه نك تعريفي انلره صادق
دكل فبعد التسليم حديث اول رجز منهوكدر وحديث ثاني رجز مشطوردندر
نه قدر كه مسجع ومقفى صورتلر ايسه ده رجز منهوكي ورجز مشطوري
شيخ الصناعه خليل حضرتلري شعر عدايتمدي همدخي حديث ثانيده دميت
تاء مثنانك كسري ولقيت سكونيله روايت اولندي نتكم حديث اول بائين
موحده نينك كسريله مروي اولديغي كبي بو تقديراوزره شعر اولمازلر ثالثا شعر
مخيل اولملو يعني نفسه انبساط واشتها ويرر ياخود انقباض وتنفر ويرنسنه
اولملو قرآن عظيم وحديث ايسه بويله دكلدر ايشته بو اوچ جواب شعرك
تعريفنده واقع اولان قيود ثلثه يه كوره در رابعا وما علمناه الشعر نصنده
اولان شعردن مراد شعر منطقيدر يعني صناعات خمسك رابعي اولاندر نتكم
ادع الى سبيل ربك بالحكمة والموعظة الحسنة وجادلهم بالتي هي احسن نص
شريفي دخي بوني مؤيددر بو جواب ايله جواب ثالثك فرقي دقيقدر فتأمل خامسا
وما علمناه الشعر قولنك معناسي غالبا ديمك اوله نتكم عربي مبين
قولنه قسطاس وطور وامثاليله سؤال غالبا جوابيله مجاب
اولديغي كبي حتى امام شافعي رحمة الله عليه بيت ولولا الشعر بالعلماء
يزري * لكنت اليوم اشعر من لبيد * بيورمش ايكن نيچه نظملري واردر
لكن اكثري واغلب حالي اولمامغله منافات اولمدي تفطن فتح الله عليك

* نظم شاعرده نه ممكن او نظام *

بو مصراعده دخي براي براعت استهلال حق تعالينك وان كنتم في ريب
مما نزلنا على عبدنا فأتوا بسورة من مثله قولنه تلميح واشارت واردر چونكه
نظم * لغتده اينجو دزمكه ديرلر عرف واصطلاحده فصيح وبليغ اولان كلمات
پرفواصله والفاظ پراسجاعه ديرلر نتكم خطبا الا ان احسن الكلام وابلغ النظام
عنوانيله قرآن عظيم الشاني مدح ايدرلر حتى نظم قديم لفظي قرآن

عظيمك اعلام غايه سندن اولمشدر چونكه نظم اطلاق اولنورا تماتأدبا لفظ اطلاق اولنماز * شاعر * بمعنی كوينده شعر * ممكن * بمعنی جائز كه واجب و ممتنعك ضدی و تقسيمدر كتب منطقده موجهات بحثنده و علم كلامده قدم و حدوث بحثنده و علم حكمتده امور عامه بحثنده مشبعا مفصلدر * نظام نظمك جمعيدر آنقدلكدی بو بيتده شعر و كلام و نظم و شاعر و ممكن و نظام فی الاصل عربيلردر بالنقل انشالرده مستعملدر

* فهم ايدوب مرتبهٔ اعجازين *

فهم * بمعنی دانش وادراك * مرتبه * بمعنی منزلت * اعجاز * بوزن افعال عاجز قلمق معناسنه تعجيز كبی لكن انبيا عليهم السلام بعد النبوة بدلرنده ظاهر اولان اشياء خارقه يه معجزه ديو اصطلاح اولنمشدر تفعيل بابندن معجزه دیمز نتكم قبل النبوه اولنه ارهاص دينوبده تفعيلدن مرهص دينمدیكی كبی

* ايشيدوب هدهدهٔ آوازين *

هدهده * بوزن فعلله ياخود بوزن فعمله بمعنی توجيه الطير و بمعنی التحريك و بمعنی السؤال مثلا هدهد الحمام اذا صاح الحمام وهدهدت المرأة ابنها اذا حركته ديرلر * آواز * همزه نك و ولوك مدلريله ايكی معنايه در اولی بمعنی صوت و صدا شيخ سعدی بيت عاشقان كشتكان معشوقند * برنيايد ز كشتكان آواز * ثانی فرهنك جهانكيريده مشهور اولمق معناسنه بو بيتده دخی براعت استهلال وارددر كما لا يخفی

* ابكم اولدی فصحای عدنان *

ابكم * بوزن افعل صفت مشبههٔ عربيه در انادن دلسوز طوغان لال معناسنه لكن اخرس بوندن اعمدر * فصحا * جمع فصيحدر فصاحتك بيانی بيت عاشر شرحنده كچدی * عدنان * بوزن عطشان اجداد رسولدن برذاتك اسميدر كه اكا منتهی اولنجه سلسلهٔ نسب متفق عليهدر و اولاد عدناندن بی شمار فصحا و بلغا كلديكندن اكثری فصاحت و بلاغت اكا اضافتله استعمال اولنور

* قالدی حيران بلغای قحطان *

حيران * معلوم * بلغا * جمع بليغدر كه فصاحتده معتبر اولان قيود بلاغتده باسرها معتبر درو كفيللری دخی كفيللريدر لكن ميانه لرنده ايكی جهتدن فرق اولنور اولا بلاغتده مقتضای حاله مطابقت شرط معتبردر فصاحتده دكلدر ثانيا كلام ايكيسيله ده موصوف اولور اما كلمه بلاغتله موصوف اولماز فائده بلاغت و فصاحتك ماهيتلری و موقوف عليه اولان علملر لغت عربيه ده بشقه

بشقه مشروح ومفصلدر السنة سائره ده بیانشدن انکله اکتفا اولندی چونکه
بر کیمسنه که علوم عربیه ده بهره ور اولسه هر لسانده تصرف کندویه آسان اولور
اولور حتی فقیر فارسی بر فردون تعلم و تلمذ ایتمدم همان عنایت ازلیه ومشیت
لم یزلیه بو فقیر بر تفسیر نیسیاده فارسی ده کل بجه علومه تعلیمن مظهر
علم الانسان مالم یعلم ایلدی لحمد اثم جد اثم جدا * قحطان * بوزن عدنان رسول
کبریا علیه افضل التحایانک اجداد فخامندن بر ذات عالیقدرک نام سامیسیدر
حتی طرسوسی مرحوم اول من تکلم بالعربیة یعرب بن قحطان بیورمشدر بو بیتده
دخی براعت استهلال وارد رکه بو بیتده بیضاوی رحمة الله علیهک و افحم
من تصدی لمعارضته من فصحاء عدنان و بلغاء قحطان بیوردیغنه دخی تلمیح
و اشاوت واردر تتکم بو کلن بیت آتیده دخی تلمیح واشارت اولندیغی کبی

* ایلدی مدعیانی ملزم *

مدعیان * قاعدهٔ فارسیه اوزره اخره الف ونون الحاقیله جمع مدعیدر * ملزم
افعالدن اسم مفعول عربیدر مصدری الزام لغتده برنسنه یی لازم قلمق
معناسنه در اما که اصطلاح اهل مناظره ده معللک سائلی اسکاتنه الزام
دیرلر تتکم سائلک معللی اسکاتنه افحام دیدکلری کبی لنامقه الفقیر
در منظومهٔ آداب بیت اذا استذل معلل فالزام * و سائل فهو الخام فلهذا ان

* جمله سی عجز ایله اولمش مفحم *

جمله * بیت ثانی شرحنده کچدی * عجز * معلوم * مفحم * افعالدن اسم مفعول
عربیدر بیانی آنفا کچدی کانه بو بیتده حضرتک مرحومک بیت و اعظم آلای
قرأن لما عجزوا * عن سورة منه مع صرف لاذهان * قولنک روشنده کندی چونکه
حق تعالی نک یا ارض ابلعی مائک و یا سماء اقلعی قولنه جمیع عالیان نظیره دن
عاجز قالدیلر همدخی ولکم فی القصاص حیوة قولنه نظیره القتل انفی للقتل
دیدیلر بعده وجوه کثیره دن کلاملرنده نقصان کوردیلر همدخی سوره قارعه یه
نظیره الفیل ما الفیل و ما ادریك ما الفیل لها ذنب قصیر و خرطوم طویل دیوب
فبعد التفکر فبهت الذی کفر مضمونی حتی حسبوا انهم سحر و تسحر افقره سنه
مظهر و ماصدق اولدیلر فتعالی الله عما یقول الظالمون علوا کبیرا تنبیه ایشته
بو اوچ بیتده واقع اولان الفاظ اصطلاحیه باسرها عربیه در و فارسیده
استعماللری شایعدر الا آواز لفظی فارسیدر بو نند نصکره فخر کائنات علیه
افضل التحیات حضرتلرینك اذا اصلیتم فعمموا احدیثنه امتثال ایچون بیوررر

* اولسون انا صحابنه صد گونه سلام *

اصحاب * جمع صاحبدر صحابیده اصح اولان معنی سلطان انبیا علیه التحایا حضرتلرینی گوروب و رؤیتی حالنده مؤمن اولوب وایمانده ثابت اولوبده اولور برلحظه اولورسه ده * صد * یوز دیو اون طقوز نجی قطعه نك بیت رابعنده گلور * گونه * رنك دیو فرق برنجی قطعه نك بیت خامسنده گلور لکن بو مقامده درلو معناسنه * سلام * معلوم تنبیه صلوتی و هزاران لفظنی رسول اکرمه تخصیص وسلامی و صد لفظنی اصحابه تخصیص ایتمده نکته وارد رفافهم

* که آنك هر بریسی اهل کلام *

اهل * معروف * کلام * اون اوچنجی بیتده گچدی بو بیتلرده دخی براعت استهلال اولدیغندن بشقه براعت استهلاله کال مراعات ایچون بو مصراعی مقام اجمالده اعتبار ایدوب بعده مقام تفصیلده بعض مقامه مناسب اصحاب گزین رضوان الله علیهم اجمعین حضراتلرین تخصیص بالذکر ایله بو رفقالله دره

* بری ازجمله جناب حسان *

جمله * ایکنجی بیتده گچدی * جناب * بمعنی ذات * حسان * بوزن علام شعراء رسول اکرم صلی الله علیه وسلمك اعلاسی * حسان * بن ثابت که فصاحتده ضرب مثل اولمشدر همدخی حقنده سلطان انبیا علیه افضل التحایا حضرتلری چوق مدح بیوردقلری ایچون اکثر شعرا دخی مدح ایدرلر ازجمله ناظم نحریر در قصیده ٔ سخن بیت شاعر اولدر که انك قلبنه حسان کبی * نفخه ٔ روح الامین ایلیه القاء سخن

* نظمنی عالم ایدر استحسان *

نظم * بو بیتدن بش بیت یوقروده گچدی * عالم * بوندن الی بیت یوقروده گچدی استحسان * بوزن استفعال گرچه فقها قیاس خفی یه استحسان دیدیلر لکن بو مقامده مراد معنای لغویدر نکته بو بیتده لفظ حسانی ولفظ استحسانی جمعده سیاق جناس صنعت بدیعیه واردر نکم ناظم نحریر لك اکثری اشعارنده عادتی بو طرزه اوزره در مثلا طنانه نام قصیده سنده دیر بیت عجمی اقتباس نور ایدرسه انوری سندن * بحر وافر وزاولور رسم مجر طبعمله دوانه

* بری هم کعب بلا غتیرا *

هم * ادات عطف دیو اوادوات مر کبیده گچدی * کعب * بوزر فلس اصحاب کرامدن بر شاعر ذی شانك اسمیدر که کعب بن زهیر دیو شهرتشعار برشاعر آتش زباندر حتی بانت سعاد قصیده سنی حضوررسول المهده

عن ظهر القلب انشا و انشاد ایلیوب تا که بیت ان الرسول لسیف یستضاء به
مهند من سیوف الهند مسلول * بیورنجه قل من سیوف الله دیو نطق همایون
بیورردی بودمده کعب تکرار ایدنجه مبارک ارقه سندن برده سن چقروب
کعبه الباس ایلدی اولوقتدن برو ملوکدن ملوکه انتقال ایدرک کلوب انجامی
التیوزاللی التی حدودنده خزینهٔ عباسیه ده لشکر هلاکو ضایع ایلدی
فاتما که حالا دولت علیه مزده اولان خرقهٔ شریفه بشقه سیدر * بلاغت پیرا
وصف ترکیبدر بلاغت طوناديجي معناسنه زیرا بلاغت آنفا کچدی * پیرا * فرقنجی
قطعه نك بیت خامسنده کلن پیراستن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر

* کعب بین الفصحانك اعلا *

کعب * عربیدر طوپق معناسنده کلور بو تقدیرجه بو مقامده ایهام مرشح دخی
واردر * بین * معروف فصحا آنفا کچدی * اعلا * اسم تفضیل عربیدر آخرنده کی
الف قافیه یه رعایت ایچون اوله یاخود فوائد مقدمه ده کچن تفصیله مبنی اوله

* جمله سی اهل حدیث و تفسیر *

جمله * ایکنجی بیتده کچدی * اهل * آنفا کچدی * حدیث * کلام رسولدر سنت
وخبر واثر ایله فرقلری اصول فقهده واصول حدیثده مشروحدر
تفسیر * تفعیلدر که لغتده تبیین وتشریح معناسنه ایسه ده
قران عظیم الشانك معناسنی بیانده حقیقت عرفیه اولمشدر

* علم وعرفانله بی مثل و نظیر *

علم * کونا کون تعریفله معروفدر و تفصیلی علم کلامده مشروحدر * عرفان
علم ایله مترادفدر دیو ابن سینا شفاسنده اشعار ایدر فاما که کاهی
طقوز جهتدن بینلرنده فرق ایدرلر اولا علم ادراك مرکبات معناسنه عرفان
ادراك بسائط معناسنه ثانیا علم ادراك کلیات عرفان ادراك جزئیات ثالثا علم
تصدیق عرفان تصوردر رابعا عرفان بعد الجهل اولان ادراك خامسا عرفان
میانه لرینه علم توسط ایدن ایکی ادراکك اخیرینه دیرلر ایشته بو رابع ایله خامسنده
اولان قیدلر علمده معتبر دکلدر همان بو اجلدن حق تعالی یه عالم دینور عارف
دینمز سادسا علم طریقی صعب اولان عرفان طریقی سهل اولان سابعا علم
کندنده اختلاف چوق اولان عرفان اختلاف آز اولان ثامنا علم دلیل لمی ایله
حاصل اولان عرفان دلیل انی ایله حاصل اولان تاسعا عرفان طریق ریاضت
ایله علی سبیل المشاهده اوله علمده بو قید یوقدر همان بو اجلدن ارباب ریاضته

عارفين دينور * بي * ادات نفي ديو ادوات مركبه ده كچدي * مثل ونظير * معروفلردر

* اومرم كيم اوليحق روز جزا *

روز جزا * بمعنى يوم الجزا يعني يوم قيامت چونكه روز كون
ديو ايكنجي قطعه نك بيت سابعنده كچلودر * جزا * معروف

* اوله لر وهبي زاره شفعا *

وهبي * ناظم نحريرك مخلصيدر اسم شريفي محمد بن راشد بن محمد افندي كه
مومى اليهه جد اولان محمد افندي اشباه نظائرك فن اولني شرح واسمني توفيق
الالهي في شرح الاشباه ديو وضع ايتمشلردر همدخي زماننده مفتي مدينه مرعش ايدي
مرحوم ساچقلي زاده ايله همجوار وهم عصر ايدي حالا انسلرنده مدينه
مرعشده مفتي اولور ذاتلر واردر فاما كه ناظم نحريرك نقدر كه مولدي مرعش
ايسه ده آستانه عليه عثمانيه ده توطن ايلدي حالا حياتده در اطال الله تعالى عمره
اعوذ بالله وما تدري نفس باي ارض تموت منطوقنجه مرقد سعادتلريني حق تعالى
بيلور * زار * اكليجي ديو يكرمي برنجي قطعه نك بيت خامسنده كچلور ناظم نحرير
كندوسني زار ايله توصيف ايتدي يوخسه مخلصده داخل دكلدر * شفعا * جمع
شفيعدر نكته ناظم نحريرك كندولرينه وهبي ديو تسميه سنده شويله بيورورلر كه
بلاد ثمانيه قضاسنده قاضي حلب الشهبا اعني به اشعر الشعرا هم رتبه كوكب
شعرا وهبي افندي حلب قاضيسي ايكن ناظم نحريرك پدري راشد افندي
كتخداسي ونائبي ايمش بو اثناده مشار اليه وهبي افنديك برمخدوملري
وار ايمش بقضاء الله تعالى وفات ايتمش بو هنكامده بعناية الله تعالى ناظم نحريرك
پيام ولادتلري رسيده سمع وهبي اولنجه وهبي افندي بيورديلر كه راشد افندي
بنم نامم برازوقت دخي اظهر زمانده پايدار اولسون اوغلوكك اسمني بنم مخلصمله
بنام ايله ديو التماسلرينه بناء وهبي ديو تخلص اولنمش ديو بيورورلر

* بعد ذا ابسط مقال ايليه لم *

عادت مصنفين بعد الخطبه امابعد ديو فصل خطاب ايلدكلري كبي ناظم نحرير
دخي * بعد ذا * ديو بيوردي چونكه بعد ذا ابوندن صكره معناسنه
في الاصل عربيدر بعد صكره معناسنه ذا اسم اشارتدر عربيدر
بسط مقال * تركيب اضافي عربيدر سوز دوشه مك معناسنه در

* سبب نظمي نه در سويليه لم *

معنى * سبب * و * نظم * آنفا كچدي | * چونكه بو عبد ضعيف احقر *

چونکه * ادات علت دیوادوات مرکبه‌ده کچدی * عبد * بمعنی
بنده یعنی قول * ضعیف * معروف * احقر * اسم تفضیل‌در بیدر

* ایتدی ایرانه سفارتله سفر *

ایران عجم دیو یکرمی اوچنجی قطعه‌نك بیت اخیرنده کلور سفارت بوزنده دت
ایلچیلك معناسینه‌در بیدر * سفر * معروف چونکه ناظم تحریر دولت علیهٔ
عثمانیه طرفندن بیك یوز طقسان حدودنده عنوان واجبشامله شاه ایران کریم‌خان
طرفنه ایلچی اولوب کتمشدر نتکم طنانه نام قصیده‌سنی اول زمان انشا ایلمشدر

* ایلیوب دور روان صفهان *

دور * لغتده دوران وجولان معناسنه اصطلاحده تسلسل کبی بر امر محاله دیرلر
لکن بو مقامده مقصود لغویسیدر * روان * اقلیم ایرانده سکستان یدی درجه
طول واوتوز درجه عرضده مجفوز سعدیدکلری اولکه‌نك قاعده‌سی وتختگاهیدر
طقوز یوز طقسان برده فرهاد پاشا الوب عسکر قومشیدی بعده بیك
اون درتنجه شاه الوب عسکر قومشیدی بعده بیك اون درتده شاه عباس یدی
آی محاصره ایله الوب اون ییل صکره محمد پاشا محاصره ایتدی لکن فتح میسر
اولمدی بعده بیك قرق بشده سلطان مرادخان واروب یدی کونده المشیدی
دونوب کلدکده شاه صفی کیرو استرداد ایتدی حالا سرخ سریدنده بر محصولدار
مملکتدر بوندن بشقه روانك بش معناسی دخی واردر قطعهٔ رابعه‌نك بیت
خامسی متن وشرحنده کلور * صفهان * صادك کسریله در اصلی همزه‌نك
کسریله اصفهان ایدی سکسان بش درجه طول واوتوز اوچ بچق درجه
عرضده الحاق طاغلر ارا‌سنده آب وهواسی خوب وجشن اتمو ذیه‌سی اقل
ومیوه‌سی وغلاسی رخیص برشهر عظیم وبندر قدیم که قدیم الایامدن برو تختگاه
ایراندر اکا اهالئ ایران میانه‌لرنده اصفهان نصف جهان دیو تعبیر
ایدرلر نتکم ناظم تحریر طنانه نام قصیده‌سنده بیورر بیت ستانبول جمله
عالمدن عبارت بشقه عالمدر * عجم نصف جهان تعبیر ایدر کرچه
صفاهانه * وفی الاصل اکاسره پادشاهلرینك عسکرینك مجمعی ایدی بو اجلدن
اسپاهان دیرلر دی صکره تعریب اولنوب قاعدهٔ تعریب اوزره باء فارسیه فایه
وسین صاده ابدال اولنوب اصفاهان دیدیلر چونکه اسپاه بمعنی عسکر نتکم مخفی
سپاه لشکر دیو یکرمی ایکنجی قطعه‌نك بیت خامسنده کلور همدخی اصفهان
مثللو کلمه‌نك نظم ونثرده همزه‌سی حذف اولنور دیو فوائد مقدمه‌ده کچدی

* چوق مقاماتی قیلدم سیران *

مقامات * جمع مقامدر * سیران * بمعنی تماشا

* تانهاوندو عراقه کتدم *

نهاوند * نون اولی نك فتحیله اقلیم ایرانده سکسان اوچ بچق درجه طول واوتوز بش بچق درجه عرضنده هواسی خوب صویی کوه الوندن کلور برپشته اوزره واقع برشهر وسطدر که حضرت عمر رضی الله عنه زماننده یاساریة الجبل الجبل وقعه سی بونده اولمشدر اسحاق زنجانی بیت عمر یاساریه دیو یوردی * مدینه دن نهاونده طوبردی * نهایة الادب صاحبی بونده برحجر وارد که غائب وآبق وسارق حالنی بلك مراد ایدن واروب التنده اویور حالنه ایسه رؤیاسنده کورر همدخی مختصر معجم صاحبی بونهاونده قصب الذریره اولور طشره چقمدقچه رایحه و یرمزنه زمانکه نهاوند عقبه سنی کچدکده فوقعه باشلر دیو یازر بعضیلر نهاوند نوح آوندمعربی دیدیلر * عراق * عینك کسریله لغتده کثیر الشجر معناسنه امابالنقل بغدد لولکه سنه علم اولمشدر و بالمجاورة ایراندن اولکه مزبوره یه متصل محالره دخی عراق دیرلر حتی عراق عرب وعراق عجم دیو فرق ایدرلر بعضیلر عراق بومعناده معرب ایران دیدیلر

* هب اصول ایله تماشا ایتدم *

اصول * اصلك جمعیدر اصل لغتده ما یبتنی علیه الشیء معناسنه اصطلاحده التی معنایه اطلاق اولنور اول بمعنی راجح ثانی بمعنی حقیقت مقابلی مجاز ثالث مستصحب نتکم تعارض الاصل والطاری دیرلر رابع بمعنی دلیل نتکم الاصل فی المسئلة الکتاب والسنة دیرلر خامس بمعنی قاعدهٔ کلیه نتکم لنا اصل دیرلر سادس علم موسیقیدن اون ایکی مقامك هر برینه اصل دیرلر ایشته مفرد اوله رق بومعنالرده مستعملدر همدخی بومعنالرده جمعی اصول کلور نتکه جمع اوله رق علم اصول فقهه اصول وعلم اصول حدیثه اصول وعلم موسیقیه اصول وعلم کلامه اصول دیرلر حاصلی بودرت علمه بشقه بشقه وضعله اصول علم اولمشدر لکن بومقامده مراد معنای لغویسیدر فلا تغفل * تماشا * معروف شاعر بیت شود کروصالت بیکشب ندانم * تماشا کنم می خورم راز کویم نکته بوایکی بیتده اواخرده باجه ده وعد بیوردیغی اوزره مراعات نظیر صنعتی انوعندن ایهام تناسب نوعی واردر چونکه اصفهان ونهاوندو عراق هر برلری علم موسیقیدن برمقاملك اسمیدر همدخی مقامات واصول جمع صیغه سی اوزره

علم موسقینك اسمیدر انوری بیت غزلکهای خود همی خواندن * در نهاوند وراهوی وعراق * قالدیکه مراعات نظیرك تعریفی اواخر دیباجه ده کلور

* عزم ایدوب تابدیار شیراز *

عزم * معروف * تابدیار * بونده لفظ تا معنی الی دیار اولنده کی باء موحده اتی موکد دیو ادوات بسیطه ده کچدی * دیار * معروف * شیراز * سکسان سکز بچق درجه طول واوتوز اوچ درجه عرضده پای تخت فارس برشهر عظیم وبندر قدیمدرکه مقدما غایت معمور ایدی صکره خراب اولمش لکن ناظم تحریرك سفارتله کتدیکی اثناده شاه نو ظهور زند کریم خان برمقدار تعمیر ایتمش ایمش تمهید بوشهر از قدیم الایام نیجه فحول فضلانك مسقط رأسی ومأنس نفسی وخوابکاه سعادتی وتربه سکناه ملاحتی اولوب ناظم تحریر دخی همجنسی اولدیغی حسبیله حافظ شیرازی یی تخصیص بالذکر ایدوب بیوردر

* خواجه حافظ ایله اولدم همراز *

زیرا خواجه حافظ مولدا و مدفنا شیرازیدرتکم اواخر اصطلاحده شیرازده مدفون دیو تصریح ایدر * خواجه * بو مقامده استاد معناسنه در نتکم خواجه استاد دیو سکز بچی قطعه نك سکز بچی بیتنده کلور چونکه عادت ارباب ادب شعرا وسابقه وادباء سابقه نك ذکرلرنده برای تعظیم هر شاعر ادیبك اسمنه برمشعر تعظیم کلمه ضم ایدرلرکانه اول کلمه اسمنك برجزوی اولور مثلا حکیم فردوسی واستاد لطیفی ومولانا جامی وخواجه حافظ کبی * همراز * بمعنی سرداش شاعر بیت دومرد پاك طبع بودست دمساز * بیك دیکر همه احوال همراز

* شعراسی ایله صحبت ایده رك *

شعرا * جمع شاعردر * صحبت * الفت معناسنه در

* شعر وانشا روشندن کیدرك *

شعر * بیانی بیت ثالث عشر شرحنده کچدی * انشا * عن ظهر القلب کلمات منتظمه مصطلحه سویلك معناسنه ذاتنده آخرنده همزه ایله افعال بابنك مصدریدر بومثللو آخرده واقع الان همزه یی ارباب انشا واصحاب شعر اکثری حذف ایدرلر مکر برشیئه مضاف اوله فاحفظ فانه ینفعك کثیرا * روش * رانتك فتحیله بمعنی عادت وآیین همدخی رفتن امر حاضرینك آخرینه ماقبلی مسکور شین معجمه الحاقیله بوریش معناسنه اسم مصدر

* کشف وحل ایتشیدم نیجه لغات *

كشف * و * حل * معرو فلردر * لغات * بياني بيت تاسع شرحنده كچدي

* وار ايمش بزده مكر چوق غلطات *

تكم فرق يدنجي قطعه نك بيت رابعنده كي كبش لفظنده بيورديغي كبي

غلطات جمع غلطدر | * فارسي انلره مخصوص زبان *

كنايه ما قبلنك علتيدر * فارسي * مملكت فارسيه ديمكدر آخرنده كي ياء تحتيه ياء نسبتدر فرهنك شعوريده سكون را ايله مضبوطدر كه فارس معرب پارس كه پارس بن ناسور بن سام بن نوح اسميله تسميه اولنديغي منقولدر بو اقليم فارسك مدحنده مجد الله ايدرا هل فارس حقنده پرسول كبريا عليه افضل التحايا حضرتلري ان الله اختار من بين خلقه من العرب قريشا ومن العجم فارسها بيورمشدر و معجم البلدانده ابعد الناس الى الاسلام الروم ولو كان الاسلام معلقا بالثريا لتناوله فارس حديثي دخي مرويدر كلدك كه حدودي و شهرلري و عرض و طوالي وسائر احوالي كتب جغرافياده مسطوردر قاعدهء بلادي شيراز واصفهاندر * مخصوص * معلوم * زبان * ذيل ديوبكرمي يدنجي قطعه نك ايكنجي بيتنده كلور لكن بو مقامده لغتدر اول مقامده جارحه در فاحفظ

* اصطلاحاتي دخي بي پايان *

اصطلاحات * مثنوي عنواني شرحنده مشبعا بياني كلور * بي * ادات نفي ديوادوت مركبه ده كچدي * پايان * صوك ديو يكرمي التنجي قطعه نك بيت عاشرنده كلور بشقه در يعني لغتلرده مال | لغت * و * مال * معروفلردر

* غيري سكونه اولنور استعمال *

يعني اصطلاحاتك لغتده مالي بشقه استعمالده مالي بشقه تكم ناظم تحرير آخر تحفه ده برطويل الذيل مثنويده موقبيلدن اولان اصطلاحاتي جمع وترتيب ايلدي فانتظر بو تقديرجه بو بيت بيت اولك علتي اولدي فافهم

* فارس اقليمنده دوشمش شيراز *

فارس * آنفا كچدي * اقليم * اهل جغرافيا قتنده ربع مسكوني يدي قسمه تقسيم ايدرلر كه خط استوايه متوازي اولديغي حالده ايشته اول قسمك هر قسمنه اقليم حقيقي ديرلر فاما كه هر مملكتي دخي بر اقليم اعتبار ايتمشلر بلكه هر مملكتك قسملرينه اقليم اطلاق ايتمشلر ايشته بو اقليمه اقليم اعتباري و اقليم حكمي واقليم مجازي ديرلر بهرحال بو مقامده مراد ثانيدر * شيراز * آنفا كچدي

* اكا منسوب اوزبان ممتاز *

يعني

یعنی شیراز قاعدۀ فارس اولدیغی حیثیله لسان فرسه لسان شیرازی دیرلر نتکم
نسبتده قاعده دخی بویله در چونکه *منسوب* و *زبان* و *ممتاز* معروفلردر

* اصفهانیلرك الفاظی دری *

اصفهان * آنفا گچدی * الفاظ * جمع لفظدر * دری * دالك فتحی وراء ممدوده نك
کسریله السنۀ فارسیه دن بر نوعدر چونکه لسان عرب یدی نوع اوزره اولدیغی
کبی لسان فارسیده انواعی واردر لکن بونك انواعی بشدر انجندن برینه دری
دیرلرکه اصفهانیلرك لسانیدر نتکم رسول اکرم صلی الله تعالی علیه وسلم
حضرتلری لسان اهل الجنة العربیة والفارسیة الدریة بیورمشدر قاکه
دری دیو نیچون تعبیر اولندیغی ایشته انده برقاچ روایت واردر اول کمال پاشازاده
مرحوم نقل ایدرکه عجم پادشاهلرینك مشهوری بهرام گور زمان اردشیر زماننده
تنبیه بیورمشکه بنم قپومده فارسینك افصحی سویلنسون ودفترخانه مده فرامین
وبروات ومکاتیب بالجمله ابلغ فارسی اوزره تحریر اولنسون دیو اکابنا فارسینك
افصحنه دری دیدیلر فی الاصل قپویه منسوب معناسنه ثانی محمد هندو شاه
نخجوانی صحاحنده روایت ایدرکه عجم پادشاهلرندن بهمن بن اسفندیار زماننده
اطراف عالمدن خلق کلوب قپوسنده جمع اولدیلر اما برلرینك لساتنی فهم
ایلمزلردی فارسیده کوناکون لغت سویلرلردی چونکه هر ولایتك مخصوص
لغتی وار ایدی انجامی بهمن امر ایتدی علماسی زبان فارسینك اصحنی ترتیب
ووضع ایلیوب دری دیو تسمیه ایتدیلر یعنی قپو لسانی دیمك اولور ثالث اقوم
عجم صاحبی شویله روایت ایدرکه شیراز ناحیه سنده بر طائفه واردرکه
قونار و کوچر فصیح و بلیغ فارسی سویلرلر وانلرك اولدقلری مکانه دری تعبیر
ایدرلر ایکی یچون دری دیدیلر کذا فی المجمع ه دی رابع شرف الدین یزدینك مشهور
بویسه معماسندن که بیت زلعل یار خواهم ضد شرقی * بتازی و دری و قلب
و تصحیف * فهم اولنور که تازی عربی اولنجه دری مطلق فارسی اولمغله فهم
بونلن بشقه تفصیلات دخی واردرکه فرهنك شعوریده مسطوردر
بوتفصیل معلوم اولدیسه ناظم تحریرك بو لفظ دری حل وکشف ایلدیکی
الفاظدن اولدی یعنی تصحیحنه کوره اصح اولان معناسی نه کونه ایسه دری
حالا اصفهانیلرلغتی ایمش فقیر شویله فهم ایدرمکه دولت صفویه اصفهانده
نشأت ایتدکده نصکرمز بانلری دری اولمش اوله زیرا تبدیل زمان وتبدیل
مکان ایله تبدیل اخلاق وتبدیل عادات وتبدیل لسان برمسئلۀ مشهوره مسلمه در

* پهلو بنك دخی شیرازیری *

پهلوی * باء فارسیه نك فتحی وهانك سكونی ولامك وواو ممدوده نك كسریله پهلوه منسوب معناسنه آخرنده كی یاء تحتیه نسبت ایچوندر بو تقدیرجه بودخی ناظم تحریرك كشف وحل ایلدیكی الفاظدن ایمش كانه پهلوی شیرازلك نواحیسنك اسمی ولسانلری دیو تصحیح ایتمش اوله لكن معجم البلدان نام كتابده پهلو نواحی اصفهان اولدیغی مسطوردر همدخی حمزهٔ اصفهانی كتاب التنبیهده تصریح ایلدیكی عبارت بعینه بودر اعلم ان الفرس قدیما یجری علی خمسة السنة وهی ١ الفهلویة ٢ والدریة ٣ والفارسیة ٤ والحوزیة ٥ والشیرازیة والفارسیة قد تطلق علی مایعم الكل والفهلویة منسوبة الی فهلو وهو اسم یقع علی خمسة بلدان ١ اصفهان ٢ دری ٣ همدان ٤ نهاند ٥ آذربایجان انتهی فهلو معرب پهلودر حوزیه دیدیكی خراسان وتبریز مملكتلریدر لكن ناظم تحریر بو یله تصحیح ایتمش فالله اعلم بحقیقة الحال * شیراز * آنفا كچدی

* چون او اقلیمی ایدوب كشت وكذار *

چون * ادات تعلیل دیو ادوات مركبه ده كچدی * اقلیم * آنفا كچدی * كشت وكذار * سیر وسیاحت ده حقیقت عرفیه در چونكه كشت صیغهٔ ماضی اوزره اسم مصدردر مصدری كشتن دونمك دیو قطعهٔ رابعه نك بیت سادسنده كلور * كذار * كاف فارسیه نك ضمی وذال ممدوده نك فتحی وراایله كذاشتن لفظندن امر صیغه سی اوزره اسم مصدردر كچملك وكچمك معناسنه

* چوق زمان ایتمشیدم مكث وقرار *

زمان * وقت معناسنه در لكن حكماده رت قولاوزره اختلاف ایتدیلر اول بمعنی فلك اطلس ثانی بمعنی حركهٔ فلك اطلس ثالث بمعنی مقدار فلك اطلس رابع بمعنی مجرد موجود فاما كه متكلمین نوجودنی انكار ایدوب همان متجدد یقدر به متجدد آخردیو تعریف وامر اعتباری دیو جزم وتصریح ایتدیلر * فافهم * مكث * و * قرار * معلوملردر

* عبث اولمیانه دیو بو سفرم * عبث بمعنی بیهوده * سفر * معلوم

* قالمیق امیدی ایسله براثرم *

امید * همزه نك ضمی ومیم ممدوده نك تخفیفی وتشدیدیله بمعنی رجا وتوقع جامی بیت الهی غنچهٔ امید بكشای * كلی از روضهٔ جاوید بكشای * اثر * معروف

* دائما خاطره ایلردی خطور * خاطر * و * خطور * معروفلردر

كه ایدم

* کَہ ایدم سعی بلیغ موفور * لفظلری معروفدر

* یارہ نم برلغت منظومہ *

لغت * بیانی بیت تاسع شرحندہ کچدی * منظومہ * نظمدن مأخوذ بیانی بیت ثالث عشر شرحندہ کچدی * یادکارم اولہ هنر مخدومہ *

یادکار * یاء تحتیہ ممدودہ نک فتحی وذالک فی الاصل سکونی وضرورتدہ کسری وکاف فارسیہ ممدودہ نک فتحی ورا ایلہ بمعنی تحفہ واطروفہ شانی بیت کشتہ دستم شاخ کل از بسکہ دارددا غها * یادکار باغ نومیدیست برسرمیزنم مخدوم * لغویسی معلوم لکن بزم دولت علیہ مزدہ کبارزادہ لرندہ حقیقت عرفیہ اولمشدر فاما کہ ناظم تحسر ینقدر کہ کبارد ولتدن ایسہ دہ هضما النفسہ واستحقار الذاتہ کانہ کبار دن دکل صورتلو بیورر

* اوقیہ هم ولد آکاهم *

زیرا * هم * ادات عطفدر مغایرت اقتضا ایدر * ولد * معروف * آکاہ خبردیو یکرمی بشنجی قطعہ نک بیت خامسندہ کلور

* عمرمک حاصلی لطف اللهم *

ولدحقیقلرینک نام لطیفی لطف اللهدر چونکہ حدیث شریفدہ ان احب اسمائکم الی اللہ عبد اللہ وعبد الرحمن وارد اولمشدر حتی بو تحفہ دہ نصکرہ خیریہ نابی بدلی لطفیہ نامیلہ بنام بر یادکارملا حتشعاردخی تنظیم وترتیب ایلمشلر فللہ درہ

* لیک نابودایدی قدری هنرک *

لیک * لامک بین الفتح والکسر امالہ سی ویاء تحتیہ نک سکونی وکاف ایلہ ادات استدراکدر لیکن لفظندن مخففدر کاهی آخرندن کافی حذف ایدوب اولنہ بر واو مفتوحہ ادخال ایدوب ولی دخی دیرلر * نابود * یوق دیو التنجی قطعہ نک بیت خامسندہ کلور * قدر * معروف * هنر * معرفت دیو اون یدنجی قطعہ نک بیت اخرندہ کلور

* بولمندی قیمتی درّ و کهرک *

قیمت * معروف * در * اینجو دیو قطعہ رابعہ نک بیت اولندہ کلور لکن بو مقامدہ رانک تشدیدی لازمدر * کهر * بیانی دیباجہ نک بیت عاشری شرحندہ کچدی

* یکعیار اولمشیدی آهن وزر *

یکعیار * برعیارلو معناسنہ چونکہ * یک * بردیو اون طقوزنجی قطعہ نک بیت اولندہ کلور * عیار * معروف * آهن * دمر دیو * زر * آلتون دیو یکرمی ایکنجی قطعہ نک بیت سابعندہ کلور * ناسرہ قالمشیدی نقد هنر *

ناسره * قلب اقچه دیو یکرمی سکزنجی قطعه نك بیت رابعنده کلور * نقد معروف * هنز * آنفا کچدی نکته بو مصراعده نقد ایله هنز میانده واو اولمازسه هنز استعارهٔ مکنیه و نقد استعارهٔ تخییلیه و ناسره ترشیح نقد و تجرید هنز اولورفاما که واو اولورسه فقط هنز استعارهٔ مصرحه اولورفافهم

* خس و خار ایله برابر ایدی کل *

خس * و * خار * چورچوب دیو یکرمی طقوزنجی قطعه نك بیت سابعنده کلور * کل * بیانی قطعهٔ رابعه نك عنوانی شرحنده کلور

* ایق التنده یاتردی سنبل *

بو بیتده شاعرك بختیزدن بویله هنکام ملام انجامده لزدیاد فضل و عرفان موجب تحقیر اولور مضمونه اشارت وارکه اول زمانده زیادهٔ کمال زیادهٔ حقارته وسیله اولدی چونکه کل خس و خار ایله برابر اولمغله طوقنسه ایق رنجیده اولور فاما که سنبل زیر اقدام عوام اولمده بر محذور یوقدر بو وجهی کانه سنبل کلدن اشرف و افضل اولدیغی حسبیله در زیرا سنبل کلدن اوّل رسیده اولور بر معروف ومقبول لطیف رایحه لو شکوفه در که انواع و الوانی اولور ماوی و مور و بیاض و قزل و غایت بی نظیری اولور دانه سی ایری و بو صاپده یوز یکرمی دانه یه دك کورلمشدر حتی پای تخت مملکتمز و قاعدهٔ بلاد مز مدینهٔ مرعشك پشتیبانی اولان جبل آخور سنبللرندن کلمهٔ توحید و کلمهٔ حوقله نقش فطریله منقوش اولدیغی بی نهایه اهل بصیرتدن رسیدهٔ سمع فقیر اولمشدر ایشته بو جهتدن دخی سنبل کل اوزره تقدیم و تفضیل اولنور و شو جهتدن دخی ترجیح اولنور که شیخ الشعرا حضرت باقی علیه رحمة الباقیدن صکره کلن شاعرلر برای اقتداء باقی عصرا بعد عصر بر رطویل الذیل سنبل قصیده سی نظم ایتمکی واجبهٔ ذمت و حاتمهٔ حالت بیلملر ایله ناظم نحریر دخی عصرینك شعراسیله سنبللشدکده سنبل ناظم سنابل ساٸردن بهتر و خوبتر اولدی غالبا نه سنبل زاده لکنك حکمیدر همدخی بو بیتده ناظم نحریرك سنبل زاده اولدیغنه ایهام حسن دخی واردر بوندن بشقه سنبل بردار و نك دخی اسمیدر که نواعی و احکامی کتب طبده و کتب لغتده مشر وحدر

* کلشن غمده ایدوب ناله و زار *

کلشن * کلی چوق یردیو قطعهٔ رابعه نك بیت ثانشده کلور * غم * معلوم * ناله چغرمق و آه چکمك دیوا ون التنجی قطعه نك بیت سابعنده کلور * زار

اکلیجی

اکلیجی دیو * یکرمی برنجی قطعه‌نك بیت خامسنده کلور

* پیروزاغ سیه ایدی هزار *

پیرو * بمعنی تابع تکم پیشرو بمعنی متبوع اولدیغی کبی ایکیسیده اصلنده وصف ترکیبلردر آرده کیدیجی واوکده کیدیجی معنالرینه چونکه * پی * اردیو فرق سکزنجی قطعه‌نك ایکیجی بیتنده پیش اوك دیو اوتوزنجی قطعه‌نك بیت اولنده کلور * رو * وصف ترکیبی اولدیغی حالده قطعهٔ سادسه‌نك بیت رابعنده کلور * زاغ * قارغه دیو اوتوز سکزنجی قطعه‌نك بیت اولنده کلور * سیه * قاره دیو فرق برنجی قطعه‌نك بیت خامسنده کلور * هزار * بلبل دیو فرق بشنجی قطعه‌نك بیت خامس عشر شرحنده کلور

* کهرین کوسترمزدی استاد *

کهر * بیانی بیت عاشر شرحنده کچدی * استاد * خواجه دیو اون التنجی قطعه‌نك بیت اخیرنده کلور

* بوغیدی قدرنی اکلر نقاد *

قدر * معروف * نقاد * تشدید ایله بوزن فعال نقددن مأخوذدر

* بوسببدن دل ناشاد حزین *

سبب * بیانی بیت عاشر شرحنده کچدی * دل * کوکل دیو اون یدنجی قطعه‌نك بیت ثالثنده کلور * ناشاد * محزون دیو اون التنجی قطعه‌نك بیت اولنده کلور * حزین * بمعنی محزون عربیدر

* کنج محنتده ایدوب آه وانین *

کنج * کوشه دیو اون اوچنجی قطعه‌نك بیت اولنده کلور * محنت معروف * آه * فغان ایتمك دیو فرق دردنجی قطعه‌نك بیت تاسعنده کلور * انین * بوزن طنین بمعنی آه مذکوراصلنده عربیدر

* بی مجال اولمشیدی گفتاره *

بی * ادات نفی دیو اداوات ترکیبه‌ده کچدی * مجال * معروف گفتار * سوز دیو قطعهٔ ثانیه‌نك بیت ثانیسی شرحنده کلور

* صانکه ابکم ایدی اول بیچاره *

ابکم * بوزن افعل بمعنی لال کاسبق * بیچاره * نصیبی اولمیان دیو اون یدنجی قطعه‌نك بیت ثانیسنده کلور

* تا کهان لطف خداوند جلیل *

ناكهان * آنسر ديو اللى برنجى قطعه نك بيت ثانيسنده كلور * لطف معلوم
خداوند * رب ديو فرق طقوزنجى قطعه نك بيت ثانيسنده كلور * جليل
حق تعالى نك اسم شريفيدر فارسيده بزركوار معناسنه نتكم اسماء حسنى
تعدادنده كلور * قيلدى احوال جهانى تحويل *

احوال * جمع حالدر * جهانك * يعنى دنيانك نتكم جهان كيجى ديو يكرمى
ايكنجى قطعه نك بيت ثالثنده كلور * تحويل * تفعيل وزننده مصدردر
* ويردى دنيايه عجب حسن نظام * الفاظلرى معروفه در
* اهل دل زمره سى مسرور وبكام *

بكام * مرادينه ايرن ديو فرق اوچنجى قطعه نك بيت ثالثنده كلور باقى لفظلر
ماسبقدن معلومدر * بولدى قدرين نه كالاى هنر *
قدر * معروف * كالا * قماش ديو يكرمى يدنجى قطعه نك بيت
خامسنده كلور * هنر * معرفت ديو اون يدنجى قطعه نك بيت اخيرنده كلور
* اعتبار ايلدى نقاد قدر *

اعتبار * معروف * نقاد * آنقا كجدى * قدر * دالك فتحيله يعنى قضا
وتقدير تنبيه نقاد قدردن مراد حضرت خلاق لم يزلدر نه قدر كه
اسماء الله توقيفيه ايسه ده فاتحكه بطريق التوصيف تجويز
ايلديلر نتكم قطعه اولانك اوائلى شرحنده كلور
* يعنى برآصف عالیشانى *

يعنى * ادات تفسيردر نقدر كه علما يعنى خلاف ظاهرى تفسير اى لفظى
ظاهرى تفسير ديديلر ايسه ده اكثريدر زيرا احدهما آخرك محلنده استعمال
اولنور * آصف * بوزن هاجر حضرت سليمان عليه السلامك وزيرى آصف
بن برخيادر كه حقنده حق تعالى قال عنده علم من الكتاب انا آتيك به قبل
ان يرتد اليك طرفك بيوردى حضرت بيك بيتنه وللولى كرامات كما نقلت *
عن آصف وابى الدرداء وسلمان * لنامعه الفقير منظومه آداب ايضا لهم
وزراء كالملوك علوا * فكلهم كابن برخيا وسليمان * اكن صكره عموما هر وزير
صاحب تدبيره اطلاق اولنور اولدى ليكى معنايه ابو المعانى بيت كر سليمان
نيست اينجا ملكت خالى نبود * آصفى مانند آصف هست پيش شهريار * ايشته
بومقامده ايكيسيده الويرر فافهم * عاليشانى * آخرنده ياء نسبت يا خود ياء
زائده ايله در اكر نسبت ايچون اولورسه مراد پادشاه ذيشان اولور يعنى

پادشاه عالی شانه منسوب دیمك اولور واکر یاء زائده اولورسه وصف ترکیبی اولوب سیاه چشم قبیلندن اولور حاصلی صفت آصف اولور

* صفدر جم حشم دورانی *

صفدر * یعنی شجیع و بهادر ابو المعانی بیت شهسوار عرصه گاه وسرور لشکرشکن * پهلوان کیر ودار وصفدر روز وغا * اصلنده وصف ترکیبیدر آلای یرتیجی دیمکدر چونکه صف آلای معناسنه در دالك فی الاصل کسری وتخفیفا فتحیله یرتمق معناسنه اولان دریدن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر * جم حشم * جم حشملو معناسنه وصف ترکیبیدر سیاه چشم کبی چونکه جم اولا حضرت سلیمان علیه السلامه اطلاق اولنور ثانیا اسکندره وذو القرنینه اطلاق اولنور ثالثا جمشید شاهه اطلاق اولنور رابعا هر پادشاه ذی اقتداره اطلاق اولنور دیو مثنوینك بیت ثالث عشری شرحنده کلور * حشم * و * دورانی * معروفلردر

* زیور صدر وزارت ایتدی *

زیور * زینت دیو قرقیجی قطعه نك بیت خامسنده کلور باقی لفظلر معلومدر

* مسند آرای صدارت ایتدی *

مسند آرای * وصف ترکیبیدر * مسند * بزه یجی معناسنه زیرا مسند معروف وف آرای قرقیجی قطعه نك بیت خامسنده کلن آراستن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر * صدارت * معروف

* دولته ذاتی ایله کلدی شرف *

دولت * معناء لغویسی معلوم فاما که عرفیسی آخر کسنه یه اتباع ایتمز مستقلا ادنی مرتبه بر نسلدن ایکی شخص پدر پی اقالیم عرفیه دن بر اقلیم ضبط ایده لر ایشته بونلره ارکان سلطنتلریله معا مجموعنه دولت دیرلر بو تقدیرجه بیلك بو تفرقلر یخنده بغدادو الیسی احمد پاشا مرحوم ایله معاصر اولوب شاه ایران اولان طهماسب خانه دولت دینماز چونکه فقط کندوشاه اولدی اولو آخری بو قدر فاما که اول تاریخدن اقدم قندهارده ظهور ایدن میرویس زاده لره دولت اطلاق اولنور چونکه انلر نسل واحددن اوچ نفر کمسنه در * ذات * و * شرف * معلوملردر

* کورمش مثلنی امجاد سلف *

مثل * معروف * امجاد * جمع مجیدنکم اشراف جمع شریف اولدیغی کبی * سلف

ضد خلقدر ایکیسیده امور اضافیه دیدر متقدمین و متأخرین کبی

* مخلص پاکی کبی خلقی حمید *

مخلص * لغتده اسم مکان یاخود مصدر میمیدر اما که عرفده فی الاصل غزلك یاخود نسیبك یاخود قطعه نك یاخود قصیده نك اول بیتنه مطلع دیدکلری کبی آخر بیتنه مخلص دیوب اکثری شعرا بیت مخلصده لقبلرین ذکر ایتدکلری ایچون لقبلرینه دخی مجازا مخلص دیدیلر * پاك * قطعهٔ اولانك بیت حادی عشرنده کلور * خلق * و * حمید * معروفدر تنبیه بو مصراعده وزیر ممدوحك مخلصی حمدی یاخود حمید اولدیغنه اشارت و تلمیح واردر

* نجم مسعودی کبی ذاتی سعید *

نجم * بو مقامده ستاره و اختر یاخود بمعنی بخت و طالع * مسعود * اسم مفعولدر سعددن * ذات * معروفدر * شریف * بوزن فعیل

* یعنی همنام خلیل الرحمن *

یعنی * بیانی انفا کچدی * همنام * ادتاش معناسنه یعنی ایکی آدمك آدلری بر اوله هر برلرینه همنام دیرلر چونکه هم بمعنی مع دیو ادوات مرکبه ده کچدی نام آد دیو فرقدر دنجی قطعه نك بیت سادسنده کلور * خلیل الرحمن * حق تعالینك دوستی معناسنه ایدی حضرت ابراهیم علیه السلامك لقب شریفلری اولدی نتکم حق تعالی واتخذ الله ابراهیم خلیلا بیوردی تنبیه بو مصراعده دخی وزیر مشار الیهك اسم شریفلری اولدیغنی اعلام واردر

* که اودر مظهر عدل و احسان *

مظهر * معلوم * عدل * ضد جور * احسان لغویسی معلومدر شرعیسی حدیث شریفده الاحسان ان تعبد الله کانك تراه ان لم تکن تراه فانه یراك وارد اولمشدر کانه بونده عالم مظهر اسماء حسنی اولدیغنه اشارت واردر بوندن نشئه الاسماء تنزل من السماء کلامنه رمز دخی واردر

* قیلدی خاصیت اسمی تأثیر *

الفاظلری معلومدر کانه بو مضمونه وجه نه دیو سوء الماستبنا فله بیوردر

* نعمتی ایلدی بو عالمی سیر *

نعمت و عالم معروفلردر * سیر * طوق دیو قطعهٔ ثالثه نك بیت عاشرنده کلور

* اسمی مخلصله اودر صدد رصد *

اسم و مخلص * معروفلردر * صدد رصد * یوز کره یوز معناسنه در یاخود

بوزاچنده بو زمعنا سنه در چونکه در ایکی صد بیاننده در صد بو زدبو اون
طقوزنجی قطعه نك بیت زابعنده کلوردرادات ظرف دیوادوات مرکبه ده
یکچدی لکن عربیده فی کبی ضربده عرف اولمشدر حل معنی اوچ درلو ممکن
اول صد در صد یعنی مائة فی مائة بروفقدرکه خاصه سنه نهایت یوقدر ایشته
وزیر مشار الیهك فقط اسمیله مخلصی دولت علیه ده مائة فی مائة وفق کبی
خواص کثیره یی جامعدروارایمدی ذات و صفاتنده و لان حیثیاتی ومزایایی
فکر وقیاس ایله دیمك اوله تنبیه نفحهٔ مسکیه ده یازرکه ابتداعلم و فقده تکلم
ایدن ابراهیم علیه السلام ایدی حتی حضرت علی رضی الله عنه مائة فی مائة
وفقنی وضع ایدوب غزالرده انك برکاتنه بی نهایه ظفر یاب اولوردی ایشته ابتدا
سبحاغه وفق وضع ایدن حضرت علی رضی الله تعالی عنهدر وعلم وفق
زیاده سیله بلوردی انتهی ودخی بعض زا برجه ده بیان ایدرلرکه
قاید بن حکیم برلوحه یه الهام ایله مائة فی مائة وفقنی چکدی بعده قربا بعد قرن
حکمبالی بوداهیهٔ دهیا زماننده مراجعت ایدرلردی وچوق خواصنی مشاهده
ایلیلردی انتهی حاصلی وفق مذکورلك بوقدر خواص کثیره یی جامع اولدیغنك
حکمتی چونکه مائة فی مائة وفق اون بیك خانه یی مشتملدر وهر برخانه ده عدد غیر
مکرر موجود اولور همدخی مائة فی مائة بالدفعات مطروقات عدیده یی جامعدر
شکیم علم وفقه آشنا اولان بیلور وجه ثانی بوراچنده بو زمعناسنه که بعد الانف
مائة ثانیه داخلنده اسم ایله مخلص اجتماع ایده دیمك اوله چونکه صدر اعظم
بیك بوز طقسان بدی حدودنده خلیل حمید ایدی پادشاه دخی سلطان
عبد الحمید ایدی تنکیم مصراع ثانیدن دخی فهم اولنور رفا نظر وجه ثالث ففیر
شویله ظن ایدرمکه اسم ایله مخلص خلیل حمید در مجموعك حسابی اواخر
دیباجده و قوراچدکی هر طفل ادیب مصراعی شرحنده جمل اکبرك نوع
اولی اوزره بیك سکسان بر در لکن حرف تعریفك حسابده دخولی شرطیله در
چونکه القابه حرف تعریفك دخولی اکثری بلکه عادیدر ایشته بوکا طابق
صد در صد حاصلی قاعدهٔ ضرب تحه ترکیبده اون بیك عربیده عشرة آلاف
دیمك اولور بو صورتده عشرة آلاف دخی مصراع مزبورك شرحنده مذکور
اولان جمل کبیرك طرح اصلیسی اوزره بیك سکسان بر اولور رفتوافق الرمز
والمرموز کما لا یخفی مثل هذا علی اهل الرموز * ایشته ناظم نحریرك
ملاحظه سنده بویله بر دقیق معنی اولسه ده بعید دکل و عبد الله بزد بنك

بو سه معماسی قدرمناسبتدن خلوی دخی بو قید رفلله دره فافهم

* بویله رمزا یتمش انی اهل رصد *

اهل رصددن * مراد اهل بصیرت ومترصد دقایق امور در حقیقت اهل رصد دکلدر چونکه حالا دولت علیه مزك عمل نجومیسی زیج الوغ بکدر اصلا رصده اعتبار لری یوقدر واکر اهل زیج وارباب علم نجوم واصحاب جفر مراد اولنور سه بو دخی جائز اولور لکن واقعه مطابق اولماز تفطن فتح الله علیك

* هم اودر ناظم دین و دولت *

ناظم * نظمدن اسم فاعلدر بیانی بیت ثالث عشر شرحنده مكچدی * دین بیانی قطعهٔ اولانك عنوانی شرحنده کلور * دولت * بیانی بو بیتدن بش بیت سابقده مكچدی

* بولدی وقتنده جهان امنیت *

الفاظی معروفه در سابقلردن

* صاحب سیف وقلم اهل کرم *

بو اوچ صفت ور به کمال اندر کماید رچونکه تنظیم دین ودولتده بونلك اوچی شروط مهمه وامور محتمه دندر

* معدن دانش ورجود وهمم *

معدن * فصیحی کسر دال ایله در * دانش * علم دیو اون التنجی قطعه نك بیت عاشرنده کلور * ر * طلو دیو قرقنجی قطعه نك بیت اولنده کلور * جود * و * همم معروفلردر

* اولدی دورنده بکام وشادان *

دور * معروف * بکام * مرادینه ایرن دیو قرق بنجی قطعه نك بیت تاسعنده کلور * شادان * یعنی مسرور وفرحناك

* زمرهٔ اهل دل ونکته وران *

اهل دل * معروف * نکته وران * جمع نکته ور بیان نکته قطعهٔ رابعه نك عنوانی شرحنده کلور * ور * ادات نسبتدر بو ادوات مرکبه ده مكچدی

* بویله قدر رهنز اولدقده مزید *

قدر * معروف * هنر * معرفت دیو اونبدنجی قطعه نك بیت اخیرنده کلور مزید زیاده دن اسم مفعول عربیدر

* کلدی بو بنده یه ده شوق جدید *

بنده * کوله دیو بکرمی سکزنجی قطعه نك بیت ثالثنده کلور بو مقامده ناظم تحریر کندو نفسندن کنایه ایدر * شوق جدید * معروف

* ایلیوب یعنی بو نظمی انشا *

یعنی * و * نظم * برقاج کره مكچدی * انشا * بکرمی بدنجی بیتده مكچدی

خالك

* خاك دركاهنده ايتدم اهدا *

خاك * طپراق ديو بكرمي برنجي قطعه نك بيت ثالثنده كلور * دركاه اكا برقپوسي ايشكي ديواللي دردنجي قطعه نك بيت ثالثنده كلور * اهدا * معلوم

* كه مخاديم كرام كهري *

كه * ادات ربط وادات تعليل ديو ادوات مركبه ده كچدي * مخاديم جمع مخدوم ديباني اوتوز التنجي بيتك شرحنده كچدي * كرام جمع كريمدر كهري * ياء تحتيه ايله ادات نسبتدر * كهرك * بياني بيت عاشر شرحنده كچدي

* ايده لركاهي احاله نظرمي *

گاه * كاهيجه ديواللي يدنجي قطعه نك بيت ثانيسنده كلور * احاله و نظر معروفلردر

* اول شرفله بوله تحفه م شهرت *

شرف * و * شهرت * معروفلردر * تحفه * اگرچه هديه معنا سنه ايسه ده لكن وهبي يه اضافتله منظومه نك نام والاسي اولمو رتكم اواخر ديباجه ده كلور

* ايشدنلر ايده ميل ورغبت *

ميل * و * رغبت * معروفلردر نكته كانه بونده شيخ سعدي يه اتباع ايتدي نتكم شيخ سعدي بيت زانكه كه ترا برمن مسكين نظرست * آثارم از آفتاب مشهورترست بيورديغي كبي

* نه مخاديم مكارم پرور *

نه * تركيد زبو مقامده نعم وزهي معنا سنه فعل مدحدر * محاديم * آنفا كچدي * مكارمپرور * وصف تركيبيدر چونكه پروز پاء فارسيه نك فتحيله پروريدن لفظندن امر حاضر ياخود اسم فاعل مخففدر

* نه كرانمايه معلا كوهر *

كرانمايه * سياهچشم كبي وصف تركيبيدر اغراصللو وقيمتلو معناسنه چونكه كران اغر ديو قرق التنجي قطعه نك بيت حادي عشرنده كلور مايه * اصل ديو بكرمي اوچنجي قطعه نك بيت سابعي شرحنده كلور

* نيرين فلك عز و شرف *

نيرين * لغتده نيرك تثنيه سيدر لكن اصطلاح اهل هيئتده وعرف علماده مهر ومهك علم وضعيسي ياخود علم غالبيسيدرهما ن بواجلدن فلكه اضافتله نون تثنيه ساقط اولمدي شوقدركه فلك عز وشرفدن مراد استعارۀ مكنيه طريقيله وزيرمحمد حدر نيريندن مراد تخييل سياقنده استعارۀ تحقيقيه سبيلي اوزره ايكي مخدوم مكرملريدر

* مهر ومه كبي ايكي خير خلف *

مهر * کش دیو * مه * آی دیو قطعهٔ خامسه نك بیت اولنده کلور * خلف لامك فتحیله ایوده استعمال اولنور نتکم خلف سکو نیله کتودهٔ استعمال اولندیغی کبی بو تقدیرجه * خبر * لفظی تاکید ایچون یاخود تنصیص ایچوندر

* قرهٔ اعین روشن نظران *

اوج مرتبه ترکیب اضافیدر ایدین نظرلولرك کوزلرینك ایدینی معناسنه چونکه کوز ایدینی السنهٔ ثلثه ده فرح وسرور دن کنایه در نتکم حق تعالی اهل جنت حقنده لهم من قرة اعین بیورر * روشن نظران * نون اولانك سکونیله روشن نظرلرك جمعیدر روشن نظر سیاه چشم کبی وصف ترکیبیدر ایدین نظرلو معناسنه زیرا روشن ایدین دیو اوتوزیدنجی قطعه نك بیت ثالثنده کلور نظر بومقامده نظر بصیرتده ال ویرر و نظر بصیرده ال ویرر چونکه ثانی اولك اثریدر فافهم

* هر بری مردمك چشم جهان *

یعنی هر بری دنیانك کوزینك ببککی دیمکدر چونکه * مردم * بك دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کلور آخرنده کی کاف ادات تصغیردر نتکم ادوات مرکبه ده بکدی * چشم * کوز دیو قطعهٔ سابقه ده کلور * جهان * سابقده دنیا دیو کچدی

* بریدر عارف بی مثل و نظیر * الفاظی معروفه در

* برینك مخلصی نوری منیر *

یعنی برینك مخلصی عارف برینك مخلصی نوریدر حالا ایکیسیده حیاتده لردر اطال الله عمرهما واسعدهما فی الدارین بونده دخی ایهام تناسب صنعتی واردر

* بری خورشید جهان آرادر *

خورشید * کنش دیو قطعهٔ خامسه نك بیت اولنده کلور جهان آرا وصف ترکیبیدر چونکه * جهان * یعنی دنیا کا سبق * آرا * قرقنجی قطعه نك بیت خامسنده کلن آراستن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر

* بریسی بدر فلکپیرادر *

بدر * معروف * فلکپیرا * فلك بزایجی معناسنه زیرا پیرا وصف ترکیبی اولدیغی حالده دیباجه نك بیت تاسعنده کچدی

* ایکیسی بیری برندن اعلا * اعلا * معلومدر

* نه صدف در کهر بی همتا *

صدف * ایجوقابی دیو اوتوزطقوزنجی قطعه نك عنوانی شرحنده کلور کهر * دیباجه نك بیت عاشرنده کچدی * بی همتا * براشی یوق دیو ایکنجی

قطعه نك بيت ثالثنده كلور * نه صدفدن * طقوز فلك مرادا ولنسه
جائزدر چونكه نه طقوز ديو اون طقوزنجی قطعه نك ايكنجی بيتنده كلور
لكن نه لفظلك ادات استفهام تركی اولمسی احسندر

* دائما دولتله رفعتله * الفاظی معلومدر

* والد ماجد برهمتله *

والد ماجد * و * همت معروفلردر * بر * طلو ديو قرقنجی قطعه نك بيت اولنده كلور

* اوله لر حفظ الهيده مصون * الفاظی معروفدر

* عمر واقبال ابد روزافزون *

عمر * و * اقبال * معروفلردر * روزافزون * سياه چشم كبی وصف تركيبيدر
زياده كوننلو واوزون عمرلو معناسنه در براوروز كون ديو يكنجی قطعه نك بيت
سابعنده كلور * افزون * زياده ديو قرق طقوزنجی قطعه نك بيت عاشرنده كلور

* قدر تحفه مده بلند اولنسه سزا *

بلند * بوجه ديو قطعه تاسعه نك بيت عاشرنده كلور * سزا * لايق ديو قطعه
اونينك بيت سادسنده كلور * املرك نامنه ابتدم انشا *
نام * آد ديو قرق درد نجی قطعه نك بيت سادسنده كلور * انشا * اوائل
ديباجه ده كچدی * سلك معناده نه خوش در نظيم *
سلك * سينك كسری ولامك سكونيله عربيدر اينجو ديزيلن ايپلك معناسنه
خصوصا ومطلقا ايپلك معناسنه عموما * معنی * معلوم * خوش * بيانی
قطعه رابعه نك بيت رابعی شرحنده كلور * در * اينجو ديو بيت مزبورده
كلور * نظيم * بمعنی منظوم نكته بو مصراعده تحفه يی در نظيمه
تشبيه وسلك ايله ترشيح ومعنی ايله تجريد ايلدی فاحفظ

* ايتمش مثلنی كيمسنه تنظيم * مثل * و * تنظيم * معلوملردر

* يازمدم وزن ركيك ونادر *

بتكم سائر تحفه لر مشتمل اولديغی كبی تنبيه بو مقامده وزندن مراد وزن
عروضيدر چونكه وزن اوجدر بو محلده وزن تصريفی ووزن تصغيری الويرمز

* تا اوله حفظنه هر كس قادر *

بتكه سائرلرك حفظی صعب ودشواردر

* المیوب كاهی مراعات نظير *

مراعات نظير * علم بديعده محسنات معنويه دن امرين متناسبينی ياخود امور

مناسبه یی جمعه دیرلر لکن اول امرین یا خود امورمیانه لرنده تضاد اولمامق شرطیله زیرا تضاد اولسه اکا صنعت تضاد وصنعت طباق دیرلر نتکیم مصراع

ثانی ایضاح ایدر ‌ * کاهی اضداد ایله قیلدم تعبیر *

مثال مراعات نظیر حق تعالینک الشمس والقمر بحسبان قولی کبی ازجمله بوتحفه ده مثلا قطعه اولی باسرها مراعات نظیردر الا بهشت ودوزخ لفظلرنده تضاد واردر فائده مراعات نظیردن برقسم واردر که اکا تشابه اطراف دیو تسمیه اولنور اینشته بو قسم کلامی ابتداسنه مناسب نسنه ایله ختم ایتمیه دیرلر مثلا حق تعالینک لاتدرکه الابصار وهو یدرک الابصار وهو اللطیف الخبیر قولی کبی وبوتحفه ده قطعه ثالثه نک بیت ثانیسی کبی همدخی مراعات نظیره ایهام تناسب صنعتی لاحق اولور که ایکی متناسب اولمیان معنالری بشقه معنالرده متناسب اولان لفظلر ایله اداوتعبیره دیرلر مثلا حق تعالینک والنجم والشجر یسجدان قولی کبی وتحفه ده دیباجه نک یکرمی دردنجی ویکرمی بشنجی بیتلری کبی همدخی صنعت طباقه ایهام تضاد صنعتی لاحق اولور احدهما آخرک مقابلنه متعلق اولان ایکی معنالری جمعه دیرلر مثلا حق تعالینک اشداء علی الکفار رحماء بینهم قولی کبی وبوتحفه ده قطعه ثالثه ده رفت ایله آید کبی مثال تضاد حق تعالینک یحیی ویمیت قولی کبی وبوتحفه ده مرقوم بهشت ایله دوزخ کبی همدخی قطعه ثانیه ده روز ایله شب کبی بوندنصکره ان شاء الله تعالی کلدیکی محللرده خصوصا قطعه عنوانلرنده مراعات نظیر وتضاد وسائر صناعات ونکات بجا بجا ذکر وتصریح اولنور بو جا بجا حکمت داعیه اهمال اولنور دفاتنظر

* هم یازلدی بیجه تجنیس سلبس *

تجنیس * ایکی لفظک لفظده مشابهتنه دیرلر اینشته بوجناس التی نوع اوزره در اول بو جناس حروفک انواعنده واعدادنده وهیئاتنده وترتیباتنده اتفاق ایله اولور اکا جناس تام دیرلر مثلا ساعت بمعنا وقت وساعت بمعنا قیامه کبی همدخی بوتحفه ده یکرمی التنجی قطعه نک بیت اخیرنده مصراع اولده وقتکی صنایع دیمه قبش یاز اوقو یاز ثانی انواع حروفده اختلاف اولور لکن برحرفدن زیاده اولملودکل بو صورتده کندوده اختلاف اولان حرفلر مخرجده متقاربلر ایسه اکا جناس مضارع دیرلر مثلا طامس ودامس کبی همدخی بوتحفه ده قطعه ثالثه نک بیت ثالثنده جنان ایله جنین کبی واکر مخرجده متقاربلر اولمازایسه اکا جناس لاحق دیرلر مثلا همزه ولمزه کبی همدخی بوتحفه ده قطعه ثالثه نک بیت رابعنده کی

جناس وبستان کبی ثالثا اعداد حروفده اختلاف اولورسه اکا جناس ناقص دیرلر
مثلا ساق ومساق کبی وبو تحفه‌ده وقطعهٔ ثانیه‌نك بیت سابعنده کی روز ایله امروز کبی
بو صورتده زیاده یا اولده یاخود وسطنده اولور یاخود آخرنده اولور واکر
آخرده بر حرف ایله اولورسه اکا جناس مطرف دیرلر مثلا عواص وعواصم کبی
وبو تحفه‌ده قطعهٔ عاشره‌نك بیت سابعنده هشت ایله هشته کبی واکر زیاده
ایکی حرف ایله اولورسه اکا جناس مذیل دیرلر مثلا جوی وجوانح کبی وبو تحفه‌ده
قطعهٔ خامسه‌نك بیت ثانیسنده خواب ایله خوابیده کبی رابعا هیئات حروفده
اختلاف اولورسه اکا جناس محرف دیرلر مثلا جبة البرد وجنة البرد کبی وبو تحفه‌ده
یکرمی برنجی قطعهٔ مثلثه‌نك باسرها الفاظی بویله خامسا ترتیب حروفده اختلاف
اولورسه اکا جناس قلب دیرلر مثلا فتح وحتف کبی وبو تحفه‌ده قطعهٔ ثانیه‌نك
بیت خامسنده کی ماندو ماندن کبی سادسا ایکی لفظی بر اشتقاق جمع ایدر مثلا
قیم ایله مستقیم کبی وبو تحفه‌ده قطعهٔ ثانیه‌نك بیت عاشرنده کی رفت ایله رونده
کبی یاخود شبه اشتقاق جمع ایدر مثلا حق تعالینك قال انی لعملکم من القالین
قولی کبی ایشته بونلره جناس اشتقاق دیرلر بوندن صکره ایکی لفظ متجانسك
بری بیتك اولنده وبری آخرنده بولنسه اکا جناس مجنح دیرلر شاعر بیت لاح
انوار الهدی * من کفه فی کل حال * وبو تحفه‌ده قطعهٔ ثانیه‌نك بیت سابعنك
مصراع اولی کبی واکر ایکی متجانس بر برینی تعاقب ایدرسه اکا جناس مزدوج
دیرلر مثلا حق تعالینك بسبا بنبأ قولی کبی وبو تحفه‌ده قطعهٔ ثانیه‌نك
بیت اولنده بن وبن کبی * سلبنس * بوزن فعیل منتظم ومربوط معناسنه

* بحث ایهام ایله تلمیح تفسیر *

ایهام * علم بدیعده بر لفظه اطلاق اولنه که ایکی معناسی اوله بری
قریب وبری بعید لکن مراد بعید اوله بو صورتده معنای قریبه اصلا ملایم
اولان نسنه‌یه مقارن اولمازسه اکا ایهام مجرد دیرلر مثلا حق تعالینك
الرحمن علی العرش استوی قولی کبی وبو تحفه‌ده قطعهٔ ثالثه‌نك بیت
عاشرنده کی یمك خوردنی لفظی کبی واکر مقارن اولورسه
اکا ایهام مرشح دیرلر مثلا حق تعالینك والسماء بنیناها قولی کبی وبو تحفه‌ده
اوتوز طقوزنجی قطعه‌نك بیت سابعنده ایکی معناسنه درم وارید مصراعی کبی
تلمیح فحوای کلامده بر آیته یاخود بر حدیثه یاخود بر قصه‌یه یاخود بر شعره
یاخود بر مثل مشهوره یاخود بر کلام کباره اشارت ایتمکدر مثلا اول

دیباجه دن بش اولکی بیتلر کبی مثال ثانی دیباجه دن بیت تاسع و بیت عاشر کبی مثال ثالث دیباجه دن بیت ثانی و ثالث و رابع وخامس کبی مثال رابع دیباجه دن بیت ثامن کبی مثال خامس اواخر دیباجه ده سرمۀ اهل صفاهان دیر ایسم مصراعی کبی مثال سادس دیباجه نك اون بشنجی و اون التنجی بیتلری کبی نفیس معلوم

* انی اول اوقیان طفل اصیل * لفظلری معلومدر

* نکتۀ شعر بده ایلر تحصیل *

نکته * قطعۀ رابعه نك عنوانده کلور * شعر * دیباجه نك بیت ثالث عشرنده کچدی * تحصیل * معلوم

* طبعه البته لطافت کتورر * لفظلری معلومدر

* حسن تعبیره سلاست کتورر * رکذلك

* کوستروب بعض محلده ترکیب *

مثلا قطعۀ ثالثه نك بیت ثانی عشرنده اولدیغی کبی

* احسن وجهله قلدیم تهذیب *

تنکم بیت مزبورك عنوانی اکا شاهد عدیلدر

* ارتکاب ایتدم اصلا مرهون *

مرهون اصطلاحده بیت اول بیت ثانی یه یاخود مصراع اول مصراع ثانی یه افادۀ ده متوقف ایلیه سؤال قطعۀ ثامنه نك بیت ثالثنده بیت فارسیده دخی مستعملدر * عسر بیده چکه المی عیب * بیو رمز مرهون دکلمی جواب بو مقامده مرهوندن مراد مرهون بیت دکل مرهون مصراع دکلدر همدخی اکثره مبنی غالبادیعك اوله تنکم و ما علمناه الشعر نصنده وبر دکلیری اجوبه دن بری اکثری دیو جواب اولدیغی کبی

* اوقیان اولیه تاکم مغبون * مغبون بمعنی مغرور

* لغتك ترجمه سی یاننده *

لغت * بیانی دیباجه نك بیت تاسعی شرحنده کچدی * ترجمه * جیمك فتحیله قصیجدر ضم ایله غلطدر دحرجه کبی فعللهو زننده مصدردر

* یاید را اهل دلك جاننده *

بو مقامده اهل دلدن مراد اهل فهم و صاحب شعور دیمکدر اکثری کلستان بارهٔ لرنده صاحب کرامت معناسنده استعمال اولنور معنای لغویسی کوکل صاحبی دیمکدر چونکه اهل * بمعنی صاحب * دل

کوکل

کوکل دیو اون یدنجی قطعه نك بیت ثالثنده کلور * جان * عامه نك معلومیدر

* یعنی وضع زهفه حاجت یوق *

تتکم تراجم سائر ملر محتاج اولدیغی کبی خصوصا تحفهٔ شاهدی و نظم لال

* بویله زحمت چکه جك حالت یوق *

از جمله ایشته بو جهتدن بشقه ترجه لردن فائق و بهتر اولدی

* فارسی وعربی لغظ کثیر *

فارسی * بیانی یکرمی درنجی بیتك شرحنده نکدی باقی لغظلر معلوم

* که اوله السنه ده شهرتکیر *

که * ادات ربطدر * السنه * بیت سابعده نکدی * شهرتکیر وصف ترکیبیدر شهرت طوتیجی معناسنه چونکه کیر وصف ترکیبی اولدیغی حالده قطعهٔ تاسعه نك بیت سادسنده کلور

* جای ترکیده ایدوب استعمال *

جای * مکان دیو یکرمی ایکنجی قطعه نك بیت رابعنده کلور باقی لغظلر معلوم

* ایلدم انلر ایله کشف مآل *

یعنی بو ایکی بیتك مآلی اصلی فارسی یاخود عربی اولوب بالنقل ترکیده وانشالرده استعمالی شایع و مستفیض اولان چوق لفظلری تفسیر اولەرق مقام ترکیده استعمال ایلدم دیمکدر مثلا اصطلاحاتك بیت اولنده فخر عالم وبیت ثالثنده پادشاه لفظلری کبی چونکه زمانه مزده الفاظ اصطلاحیه یی و کلمات منقوله یی تکلم ایتمك ترکی محضدن ظاهر یقدر

* مشترك بعض لغات رنکین *

مثلا قطعهٔ عاشره نك بیت ثانی عشرنده ناقوس لفظی هم عربیده وهم فارسیده کلیسا چاکی معناسنه در چونکه بو مقامده مشترکدن مراد مشترك السنه در نتکم مقدمه نك مقصدر ابعنده کی فائدهٔ ثالثه ده نکدی فارجع * بعض * ادات سورجزئیه در بو تقدیرجه بعض تخلخله سؤال کلمز * لغات * بیت تاسعده نکدی * رنکین * بیانی قطعهٔ ثالثه نك عنوانی شرحنده کلور

* یازیلوب ایتمدم اتما نعیین *

مثلا ناقوس مذکوری فارسی صورتنده الفاظ فارسیهٔ محضه میاننده ذکر ایدوب عربیده دخی اویله اولدیغی تعیین و تصریح ایتمدی

* فهم ایدر انلری ارباب کمال *

انلردن مراد اوصاف تحفه كه بو بيتدن اون اوچ بيت بو قوروده بيت سلك معناده نه خوش در نظيم * ايتامش مثلى كسه تنظيم * قولندن بو مقامه كلنجه تفصيل ايلديكى محاسن ديمكدر نكته كمال اوچ نوعدر اول كمال حقيقى كه نعت نورانى لايضارع لموصوفه شى فى الوجود الخارجى ثانى كمال عرفى كه وصف علىّ كاف لنعوته فى التصرّف والتدبير ثالث كمال اضافى كه علو شئ على شئ فى شئ ما اينسه بو مقامده مراد كمال عرفيدر چونكه كمال حقيقى الحق حق تعالى ده در بولنور كمال اضافى نقطه يه و جوهر فرده موارنجه دكين بولنور

* طعن وتشنيع ايده طورسون جهال *

يعنى كمسه طعن ايتمز مكر جاهل اوله

* ايلدم حرف هجاده ترتب *

حرف هجا * بيانى قطعه‌اولينك عنوانى شرحنده كلور * ترتب * لغتده جعل كل شئ فى مرتبته اصطلاحده جعل الاشيا المتعدده بحيث يطلق عليها اسم الواحد

* اوقورا بجدكبى هر طفل ادبب *

چونكه اطفال قرائت هجادن فارغ اولنجه خواجه‌لرى درعقب ابجد ابتدا ايتديروب فى الحقيقه تأديب وكوشمال وترتيب اطوار واحوال‌لرينه براعت استهلال سبافقده لكن صورتده سيرت مژده رسانيده خليفه لره قولقارين چكديروب طفل ساده دل دخى انواع شوق وغرام ايله ابجد شريفى كالنقش على الحجر حفظ ايدوب مراد ايتديكى زمان يوز سنه دخى كچمش اولسه صوكبى اقيدر اينشه اساس تمثيل ومدار تشبيه بويله اوله ياخود ابجددن مراد باباوده ده اوله كه طفل باباسنى ودده سنى نه كونه از برايدرسه بو تحفه يى دخى بويله قرائت ايدرديمك اولور لكن اوّل احسن واوجهدر فائده ابجد هوّز اه بونلرك معنالرنده نيچه نيچه كلمات والفاظ يازديلر لكن برى موثوق به كلام دكلدر وبرقاعده نسانيه يه ربطى دخى اولمازغالبا كه فقير شويله ظن ايدرمكه ذاتنده حساب ايچون موضوع اولمش اوله نعم معانيسى دخى اولسه جائزدر هله خواصى ومنافعى انكار اولنماز تذييل بوندن صكره معلوم اولسونكه بو مقامده حساب جملى واقسام حروفى ذكر اولنوا جسندر بو تقديرجه ايكى فصله محتاج اولنور * فصل اوّل حساب ابجد كه اكا حساب جمل ديرلر اوچ قسمدر برى جمل كبير برى جمل صغير برى جمل اكبر اوّل جمل كبير كه ميان ناسده مشهوردر حتى ختام تحفه ده تاريخ تحفه دخى اكا كوره در قسم ثلاثى اجمل

صغیرکه اون قسم اوزره یعنی اوندرلو درا وّل یاء تحتیه جه جمل کبیرکبی صکره هرحرفدن اون ایکیشرا ون یکیشر طرح ایدوب باقیسنی اخذایده مثلا کاف سکز لام التی میم درت نون ایکی سین خالی الی آخره ثانی بوصورتده طقوزرطقوزرطرح ایده فاحفظ ثالث بنه بوصورتده یدیشر یدیشرطرح ایدوب باقی نه قالورسه انی اعتبارایده فافهم رابع اسامی حروفی حساب ایدوب اون ایکیشرا ون ایکیشر طرح ایدوب باقی نه قالورسه انی اعتبارایده مثلا الف یوزاون بر بعدالطرح اوچ قالوربا اوچ وقس علیه سائره خامس بوصورتده طقوزطقوزطرح ایده وقس علیه سائره لکن تسهیل ایچون مطروحی تحت الاسامی باقیی یاخود خالی یی فوق الاسامی وضع ایدوب بووجه اوزره ارائت ایده لم

٣	٣	٨	٨	٦	٤	٨	خالی	١	٢
الف	با	جیم	دال	ها	واو	زا	حا	طا	یا
١١١		٥٣	٣٥		١٣		٩	١٠	١١

٢	٨	خالی	٧	٣	٤	
کاف	لام	میم	نون	سین	عین	الی اخره سادس بوصورتده
١٠١	٧١	٩٠	١٠٦	١٢٠	١٣٠	

یدیشریدیشرطرح ایدوب باقی نه قالورسه انی اعتبارایده سابع عدد اسامیسنی حساب واعتبارایدوب اون ایکیشرا ون ایکیشر طرح ایده

	٤	٨	خالی	٨
ثامن بنه بوصورتده طقوزرطقوزرطرح ایده مثلا	احد	اثنین	ثلثه	اربعه
	١٣	٦١١	١٠٣٥	٢٧٨

تاسع بنه بوصورتده یدیشریدیشرطرح ایدوب باقی نه قالورسه انی اعتبارایده عاشر یعنی جمل صغیرک اونجیسی اسامی حروفی حساب ایدوب بعده اوّل

	الف	با	جیم	دال
	١١١	٣	٥٣	٣٥
حرفی مجموعدن اسقاط ایدوب باقیسنی اعتبارایده مثلا	١١٠	١	٥٢	٣١

١٠ ایشته بونده جمل صغیرنهایت بولدی قسم ثالث جمل اکبردرکه درت صنف اوزره در اول فقط اسامی حروفی بلازیاده ولانقصان حسابدر مثلاالف یوزاون بربا اوچ وقس علیه سائره صنف ثانی فقط اسامی عددیه سنی بلازیاده ولانقصان حسابدر مثلا الف ایچون احد اون اوچ با ایچون اثنین التیوزاون بروقس علیه سائره صنف ثالث حساب بسط که بودخی ایکی وجه اوزره در اوّل بسط الحروف که ابتداء اسامی حروفیه یی جمل کبیرایله حساب بعده عدد حروف دخی حاصله ضم اولنه مثلا الف یوزاون برایکن عدد حروفی

ضم ایله یوز اون درت دیو حساب اولنه وقس علیه سائره ثانی بسط الاعداد که
ابتدا اسامی عددیه سنی الوب و جمل کبیر ایله حساب و عدد حروفنی حاصله
ضم ایده بو که بسط اول دیرلر مثلا الف ایچون احد لفظنی حساب ایتدک اون
اوچ اولدی و عدد حروفنی ضم ایله اون التی اولدی ایشته بسط اول بو یله اولدی
واکر ستة عشری بو ترتیب اوزره اعتبار ایدرسک بسط ثانی اولور وهلم جرا
علی بسط ثالث و بسط رابع و بسط خامس الی غیر النهایه بو یله در صنف رابع
طرح بسطکه بودخی ایکی ضرب اوزره در اول طرح اسمیکه اسامی حروفدن
مکرراتی القا بعده باقی نه قالورسه انی حساب ایده مثلا نوندن احدا لنونین
القا اولنوب الفی التی حساب اولنه ثانی طرح عددیکه حروف اعداددن
مکرراتی القا بعده باقی نه قالورسه انی حساب ایده مثلا ثلثه ثاء مثلثه نک
برینی اسقاط ایدوب بشیوز اوتوز بش حساب اولنه خلاصهٔ
کلام بو تفصیل اقتضاسنجه حساب جمل اون یدی درلو اولدی
لکن اون یدی اولمسی همان فی الاصل حساب اولنه جق حروفدن مکرراتی
القاسزجه اولمغه مبنیدر فاما که حروف مذکوره دن مکررات القا
اولندیغی صورتلرده اون یدی درلو دخی حاصل اولمش اولور ایشته بو تقدیرجه
حساب جمل جمعا یکون اوتوز درت اولور چونکه اون یدیسی طرحسز
و اون یدیسی طرحلودر فاحفظ سؤال طرح بسطیدن ایکی صورت اولکه
اون یدیده داخل دکلی بو صورتده اول اون یدی طرحسزدیو تعیین نه کونه
صحیح اولور جواب بو مقامده مدار نفی و اثبات اولان طرح اصلیدر سابقده
مذکور اولان ایسه طرح بسطی اولمغله جمع و خلودن عناد یوقدر از جمله بلبل
جمل کبیرده التمش درت ایکن بعد الطرح الاصلی بل لولوب اوتوز ایکی
قالور بعد هذا بل دخی بسط حرفیله یتمش درت ایکن یتمش اوچ قالور بهمه
حال جمعا و خلوا تنافی یوقدر فاحفظ ایشته بو حسابلر اکثری علم وفقده
وعلم تقویمده و وضع تواریخده و بعض محاضراتده و حسابات رموزیه ده اعتبار
اولنور خذ هذا و کن من الشاکرین فصل ثانی اقسام حروف بیانندهدر چونکه
حروف ایکی قسم اوزره در اول حروف منفرده که حروف جملدر کما سبق
ثانی حروف مزدوجه که مکتبلرده اطفال و صبیانک اوقودقلری
ترتیبدر و بو ایکی قسملرک هر بری دخی شرقیه و غربیه اولور و بو درتدن هر بری
دخی طبایع عناصره منقسملردر بهمه حال کرک منفرده و کرک مزدوجه بزم

دیارلرمزده مشهور اولان شرقیه لریدر ولاجل ذلك بیانه محتاج دکلدر فاما که
غربیهٔ منفرده سین مهمله شین معجمه یرینه وشین معجمه غین معجمه یرینه وغین
معجمه ظاء معجمه یرینه وظاء معجمه ضاد معجمه یرینه وضاد معجمه صاد مهمله یرینه
وصاد مهمله سین مهمله یرینه اعتبار اولندی حتی شمس المعارفده دخی اکثر
حسابات بونك اوزرینه در فاما که غربیهٔ مزدوجه سی زای معجمه یه جه
شرقیه کبی صکره س ش یرینه ط ظ صکره ك ل م ن
صکره ص ض ع غ ف ق صکره س ش صکره ه و لا ی

واما طبایع حروف منفردهٔ شرقیه	واما طبایع حروف مزدوجهٔ شرقیه
نار ا ه ط م ف ش ز	نار ا ج ذ ش ظ ق ن
هوا ب و ی ن ص ت ض	هواء ب ح ر ص ع ك و
ماء ج ز ك س ق ث ظ	ماء ت خ ز ض غ ل ه
تراب د ح ل ع ر خ غ	تراب ث د س ط ف م ی لا

واما طبایع حروف منفردهٔ غربیه	واما طبایع حروف مزدوجهٔ غربیه
نار ا ه ط م ف س ز	نار ا ج ذ ظ ن غ ش
هواء ب و ی ن ض ت ظ	هواء ب ح ر ك ص ف ه
ماء ج ز ك ص ق ث غ	ماء ت خ ز ل ض ق و
تراب د ح ل ع ذ خ ش	تراب ث د ط م ع س ی لا

ایشته بو لر دخی بعض حسابانده ولکن خواصده اعتبار اولنور سؤال همان
بر لفظ بجد ایله بو درجه اطاله واطناب ندن اقتضا ایدردی جواب بو لرك
اوتوز درد نجی قطعه نك آخرنده کلن معنی حلنده و بعضیسی دیباجه ده
صدد رصد شرحنده اقتضا ایتدیکندن بشقه منافع اخراسی دخی انکار اولنماز

* یازدیغم لفظ دلارا اکثر *

لفظ * معرف * دلارا * کوکل بزه یجی معناسنده در چونکه دل کوکل
دیو اون یدنجی قطعه نك بیت ثالثنده کلور آرا وصف ترکیبی اولور
والتمش التنجی بیتده کچدی * اکثر * بمعنی اغلب لکن بو مقامده
معاونت وقرائن ایله جمع دکل معناسنده در فاحفظ

* شعر وانشایه موافق کوهر *

شعر * بیت ثالث عشرده کچدی * انشا * یکرمی یدنجی بیتده

كجدى * موافق * معلوم * كوهر * بيانى بيت عاشر شرحنده كجدى

* نيجه سن حاصل معنى يازدم *

مثلا يكرمنجى قطعه نك بيت ثالثنده جامه خواب لفظى يتاق ديو تفسير ايلدى حاصل معنى اوله رق نتكم مصراع ثانى اندن افصاح ايدر

* اصطلاح اوزره نه رعنا يازدم *

زيرا اصطلاح اولمسه ده لغوى اولنه ايدى جامه خواب اويقو اسابى معناسنه وللوايدى فاحفظ * اصطلاح * مثنوى عنوانده كلور * رعنا * قطعه ثانيه نك عنوانده كلور

* يعنى واردر نيجه رعنا معنا *

مآلى بيت اولى تفسيردر كه مثلا تفسيرمز يوردده يتاق نه رعنا تفسيردر كما لا يخفى

* باعيه فرهنكه بولنمز زيرا *

فرهنك * بومقامده علم لغت معناسنه در چونكه فرهنك ادب معناسنه در علم لغتده ادب ديرلر نتكم بو بيت اندن افصاح ايدر

* ايتامش كرچه لغتلر تصريح *

كرچه * ادات وصل ديو ادوات مركبه ده كجدى * لغت * بيانى سابقده كجدى * تصريح * معلوم بوندن بشقه حالاميان عالمانده مشهور اولان شعورى مرحومك كتابنده تلميح واردر حاصلى علم لغتده وفرهنك شعوريده بلكه سائر فرهنكلرده مثلا جامه خواب لفظى ناظم نحريركبى يتاق تعبيريله تفسير بوقدرفلله در ه تنبيه فرهنك شعوريده بولنميان كرك تفسيرده وكرك مفسرده چوقدر بلكه عامهٔ كتب لغتده بولنميان واردركه مثلا فرقى يديجى قطعه نك بيت رابعنده اولان كبى ان شاء الله تعالى اقتضا ايدن محللرده جابجا تنبيه اولنه ر

* ايلدم جمله عجمدن تصحيح *

جمله * ايكنجى بيتده كجدى * عجم * يعنى اهل اقليم ايران ومملكت فارس * تصحيح معلوم

* باقشوركوهر ايران ديرايسم *

كوهر * برقاج كره كجدى * ايران * يكرمى اوچنجى قطعه نك بيت اخيرنده كلور

* سرمهٔ اهل صفاهان ديرايسم *

سرمه * فارسيده وتركيده دخى شايعدر عربيده كحل ديرلر وتعريب اولنوب سرمق ديديلر هاتفى بيت زوسمه نپرداخت ابرو هلال * بسرمه چه محتاج چشم غزال قطعه جمله حرفى غربتك رغبتده موجود اولديغى * دالدركم اهل غربت

جمله

جمله‌سی شاد یده‌در * اصفهانده سرمه‌نك طاغینه رغبت یوغیکن * کورمیسك ذره‌سی روم ایچره نوردیده‌در * اهل * معروف * صفاهان * یکرمی دردنجی بیتده کلدی * نام والاسی اولمه دنیاده *

نام * آد دیو قرق دردنجی قطعه‌نك بیت سادسنده کلور والا * اعلی دیو قطعه خامسه‌نك بیت ثالثنده کلور

* تحفهٔ وهبی سنبل زاده *

تحفه * لغتده هدیه معناسنه عربیدر فارسیده دخی شایعدر باقی لفظلر معلوملردر * اوقیاندن بودر انجق مأمول * مأمول * معروف

* کله ایده خیر دعایی مبذول *

خیر * و * دعا و * مبذول * معروفلردر بودعا نه قدر خیرده استعمالی غالب ایسه‌ده بونده خیرایله تأکید ایتدی مبالغه واستدعاء دعا ایچون فلله دره

* حفظ ایده سهو وخطادن مولی * الفاظی معروفه‌در

* حسبنا الله تعالی وکفی *

بو ترکیب نه قدر که عربی ایسه ده لسان عربه اشرف السنه اولدیغی حسبیله ختامه مسك بیوردی فلله تعالی دره

* قطعهٔ شرعیه‌در حرف الف ازابتدا *

قطعه * قافك کسری وطانك سکونی وعینك فتحی وهاء رسمیه ایله عربیده وفارسیده پاره معناسنه‌در وعربیده ظلمة اللیل معناسنده کلور رفته قوله تعالی فاسر باهلك بقطع من اللیل اصطلاح اهل عروضده ایکی بیتدن طقوز بیته وارنجه اولان شعره قطعه دیرلر ومافوقنه قصیده دیرلر بعضیلر برشرط دخی زیاده ایدوب شویله تعریف ایتدیلر که قطعه ایکی بیتدن طقوز بیته وارنجه‌در قافیه‌ده اولوب مطلعنك اول مصراعی قافیه‌سی مخالف اولان شعره دیرلر مطلعی برقافیه‌ده اولنجه غزل دیرلر اکر وصف محبوب اولورسه والا آخر مضمونده اولورسه شعر ونظم دیرلر بوصورتده دخی اکثرینه ایچون نظم اولندیسه اکا نسبت ایله تسمیه ایدرلر مثلا ثنائیه دائره مدحیه وذمه دائره هجویه وبیرامه دائره عیدیه وموته دائره مرثیه دیرلر وقس علی هذا ولکن نسوان حقنده اولانه عربلر خاصه نسبب دیرلر بوندن معلوم اولدیکه ایکنجی معنایه کوره شعر وغزل واخواتی قطعه‌نك قسمیات واضدادیدر فاما که اولکی معنایه کوره اقسام وجزئیاتیدر کلدکه ناظم تحریر بومقاملرده قطعه دیو عنوان وتصدیری اولکی

معنایه کوره دراینکی معنایه کوره الی وبرمز مکر تجریده محمول اوله معنای لغوی به
کوره اولسه ده بعید دکل سؤال بو تحفه ده طقوز بیتلودن اکثره ده
قطعه دیو عنوان ایلدی مثلا طائفه اولی اون اوچ بیتدر ثانیه اون بر بیتدر کرك
ایدیکه قصیده دیو تصدیر ایتملو ایدی جواب برقاچ وجهله ممکندر اولا اکثر
طوائف طقوز بیتدن زیاده اولدیغیچون علی العموم قطعه بیوردیکه نسق
واحد اوزره اولسون دیو ثانیا قطعه دن عموم ومجاز طریقیله قطعه دن
وقصیده دن اعم بر معنا مراد ایتمش اوله ثالثا معنای لغوی مراد ایتمش اوله ایشته
قطعه نك بحثی بودر کلدك که بو مقامده آخرنده کی همزه یا وحدت ایچو اوله
بنده همزه سی کبی یا خود صفت ایله موصوف میاننده هاء رسمیه دن مبدل اولان
همزه اوله بنده دانا همزه سی کبی کما سبق تفصیله فی الادوات البسیطة * شرعیه
شرع ایله یاء نسبیه مشدده دن مرکبدر زیرا یاء مثنات تحتیه آخره لاحق اولنجه
عربیده مشدد افاز سیده مخففا نسبت معناسنی مفید اولور شرعیه آخرنده کی
ها قطعه نك صفتی اولدیغیچون تاء تأنیثدن مبدل اولان هادر علی ماسبق
فی الادوات البسیطه شرع دین وملت معناسنه که علما رحمهم الله تعالی
وضع الهی سائق لاولی الالباب باختیارهم المحمود الی الخیر بالذات دیو تعریف
ایتمشلردر بو تعریفه کوره حضرت موسی نك وحضرت عیسی نك وسائر
پیغمبرلرك حق تعالی جانبندن کتوردکلری امور عظامه شرع وشریعت ودین
وملت دینلور واما که بو امت مرحومه میاننده بولر منفرد یا خود مجتمعه
ذکر اولنسه حضرت فخر انبیا علیه افضل التحایا نك طرف باریدن بزلری
ارشاد ایچون کتوردیکی امر عظیم لازم الاتباع وواجب الامتثال مراد اولنور
نتکم حق تعالی نك ان الدین عندالله الاسلام قولی دخی بونی مشعردر * در *
بمعنی فی کما سبق فی الادوات المرکبة * حرف * حانك فتحیله حروف تهجینك
وحروف مبانینك وحروف معانینك مفردی وطرفیکه جانب معناسنه واغزدن
ضرطه چالمق ودخی سوز سقطن طونمق که فاعلنه حرف کیرد یرلر وسوز
معناسنه ده کلور بو سوز معناسنه کلدیکی حافظك شو بیتندن فهم اولنور بیت
آسایش دو کیتی تفسیر این دو حرفست * با دوستان تلطف با دشمنان مدارا
شرفنامه ده ومحمودیده عیب ونقصان معناسنه عیب کیر مقامنده حرف کیر
دیرلر نتکم شیخ سعدینك شو بیتندن فهم اولنور بکوئید از ین حرفکیران هزار
که سعدی نه اهلست وآموزکار * اصطلاحنحاتده کلمه اوچ قسمدر بری اسم

وبری فعل وبری حرفدر صوفیه اصطلاحنده حق تعالینك عبد خاصنه مخاطبت
ایلدیکی لغت وعبارته حرف اسمیله واعیاندن حقایق بسیطه یه حروف اسمیله
همدخی کالشجر فی النواة غیب الغیوبده کامنه ومستوره اولان شئون ذاتیه یه
حروف عالیات اسمیله تسمیه ایدرلر قطعه کنا حروفا عالیات لم نقل * متعلقات
فی ذری اعلی القلل * انا انت فیه ونحن انت وانت هو * والکل فی هو هو فسل
عمن وصل * نکته شیخك فسل عمن وصل قولی بزلری بو طرزه اولان کلماتمز ایله
طعن وتشنیعه هدف اید وب قبل فهم المراد حقمزده بیهوده حرف انداز اولمالك
دیو علماء رسومه تنبیه جوابدرزیرا اولمقا قبل الوصلة درك اولنور معنی دکلدر
چونکه بعد الوصلة وراء عقلده برقوت پیدا اولور که انکله مسئلهٔ وحدت
روشنا اولور نتکم کلیات قوای خمسهٔ باطنه ایله ادراك اولنمیوب انجق عقل ایله
هویدا اولدیغی کبی لنامقه بیت لا تجوز نسبة الصوفی من اهل الرسوم * فهی
مثل نسبة الانسان بالوحش العجم نتکم کبار لا یقاس الملوك علی الصعلوك بیوردیلر
همدخی حرف علوم حرفدن هر برینده اطلاق اولنور چونکه علم حرف
درت علمدر زیرا حروفاتدن بحث اکر من حیث الاستخراج علی الخصوص
اولنورسه علم جفر دینلور واکر من حیث الاستخراج علی العموم اولنورسه
علم زایرجه دینلور واکر من حیث الخواص اولنورسه علم خافیه دینلور واکر
من حیث توفیق الاعداد اولنورسه علم وفق دینلور انتهی بوندن صکره کلدك
صدده بو مقامده حرفدن مراد حروف مبانی مفردی اولان حرفدر * الف
همزه نك فتحی ولامك کسری وفا ایله کتف وزننده لغتده ومبرد عندنده همزه نك
وماقبلی مفتوح حرف مدکه علی الاشتراك اسمیدر اصطلاحده الف خاصة
ماقبلی مفتوح حرف مدك اسمیدر چونکه حرف تهجی مبرد عندنده یکرمی
سکزدرکه الف ایله همزه یی حرف واحده قلمشدر اتفاق بصریینده یکرمی
طقوزدر بریسی ماقبلی مفتوح حرف مدك اسمی الفدرکه همزه لك غیریدر
علما میاننده عرف مشهور ده کوره دخی بویله درکه یکرمی طقوز حرفك
بری الف بری همزه بری یا بری واو وغیریلری دخی معرفدر ولکن
بین الناس همزه یرینه الف الف یرینه لام الف دیو مشهوردر حتی بعض
حذاق لام الفی حرف مستقل عدایتمك ءمی لا وجه له دیو حکم وجزم
ایتمشلردر بو حکمك باعثی لام الف لفظنك الفی معنای مذکوره لغة مناسب
فاتما که لامك فائده سی نه اولدیغی ظاهر دکل مکر دیه لمکه لام خطده الف کبی

صاحب ساق اولدوغیچون حروف بیننده انتخاب والفه ضم اولنمش اوله بو تفصیل معلوم اولدیسه بو مقامده علی کل حال الفدن مقصود ماقبلی مفتوح حرف مددر بو یله اولنجه یا بودر که عرف مشهوره مبنی اوله بو صورتده همزه یه احتمالی اولمدیغندن باشقه اذا اجتمع العرف واللغة قدم العرف قاعده سنه اوفق اولور یاخود لغته مبنی اوله بو صورتده مانحن فیه اولان صدد نده اولدیغمز علم لغته انسب اولور سؤال الفدن مراد لغته مبنی اولنجه ولو برقطعه اولسون همزه یه اولمق اقتضا ایدردی جواب همزه عربدن باشقه لغتده اوّلك غیرنده بولنمزدیو تصریح ایتدیلر همزه یه لك ایسه همزه آخرده اولمق اقتضا ایدر یاخود عرف عوامه که ناس میاننده مشهوره مبنی اوله بو صورتده استعاره طریقیله همزه نك اسمی اولان الفی ذکر ایدوب ولام الف مراد ایتمك اولور سؤال حروف مدّ وتاء تأنیث وها بو بش حرف حرف روی اولمازدیو علم قافیه ده تصریح ایتدیلر الف او زره قافیه یی بنانه کونه اولور جواب حروف مذکوره نك حروف روی اولمدیغی عربی عروضلرنده وقافیه لرنده مبیندر اویله اولنجه اشعار عربیه کوره اوله امّا اشعار فارسیده وترکیه ده دخی قاعدهٔ مذکوره یه مراعات اولنسه احسن در لکن فارسیه وترکیه شعراسی تسامح ایدوب حروف مذکوره یه قافیه بنا ایدیورلر خصوصا لغت نظم ایدن ارباب معارف مثلا نظم الفرائدنده مزیدزاده بیور ر مسمط تکریدر ایل واله بشلق اولدی ابتدا اغزه دی فم دخی فاه اوکمکه حمد وثنا * کوندرلن کس رسول قارشلمقدر قبول * عبد واسیر اولدی قول سید مولی اغا * از * بمعنی من کما سبق فی الادوات المرکبة * ابتدا * افتعال بابنك مصدریدر لکن آخرنده همزه نك حذفیله کما سبق فی شرح البیت السابع والعشرین من الدّیباجه * حاصل معنی ابتدادن حرف الفده شرعه منسوب برقطعه یاخود شرعه منسوب قطعه یعنی بوقطعه ده سراپا مذکور ومترجم اولان شرع ایله مثبت وشرعده مستعمل اولنلردر خارجدن امر اجنبی نسنه دکلدر نتکم قطعهٔ ثانیه میان عشاقده دلربا وغمکشا اولان نسنه لره متعلق اولدیغی کبی فلله در الناظم من وجهین اولا سائر لغته ترجمه لرین نظم ایدن ارباب نظام اکثری برمصراعده یاخود بربیتده نهایت ایکی بیتده نادرا اوچ بیتده مراعات ایلدیکی جهت وحدته ناظم نحریر هر برقطعه ده رعایت ایدوب بوندن بشقه مراعات نظیر وصفت طباق وجناس وابهام کبی صفتلرده دخی رعایت ایتمشدر ایشته بو ناظم نحریرك

نفرّد

تفرّد ایلدیکی صنایع بدیعه دندر چونکه سا ئرار باب نظام غالب احوالده امام حریری کبی تناسب لفظی داعیه سنده اولوب ادبامیاننده کغمدمن ذهب علی سیف من خشب تمثیلنه ماصدق اولدیلر اما ناظم نحریرك طرفینه رعایت برله غالب اعتناسی جانب معنایه در ثانیا شرعیات امور سائره دن افضل واشرف اولوب وچوق نسنه نك اعتدادی وحسنی شرعله اولدیغیچون قطعه لر بیننده قطعهٔ شرعیه یی انتخاب وتقدیم ومعرفة الله هر کسك اوزرینه لازم وواجب اولدیغیچون تبرکا وتیمنا اسماء الله تعالی ایله قطعه یی تصدیر ایلیوب بیورر

* تکری آدی شیذر و شبذیر و یزدان خدا *

شیذر * شین معجمهٔ ممدوده نك کسری ودال معجمه نك فتحی ورا ایله حضرت حق جل وعلانك اسماء شریفه سندندر عنصری مسمط چو او فتنه برانکیزد زمژکان خشم وخون ریزد * چو مخمل چشم اشك بیزد * شود کریان شوی دادر تویی آن داور محکم * که ارداد ش بنی آدم * بیارامند درعالم * چو مؤمن برحق شیذرا اسم مذکور مقامنده لسان عربیده اسم جلال که الله کلمه سیدر لسان چغتاییده تاء مثنات فوقیه نك کسریله تنکری لفظیدر لکن رومده فتح تا ایله تکری دیرلر چونکه رومده مستعمل اولان ترکی چغتاییدن تراش وپرداخت اولنمشدر اصل ترك چغتاییدر همان بو اجلدن ناظم نحریر تکری یله تفسیر ایلدی بوندن بشقه چغتاییده تکریه ضم همزه ایله او غان دخی دیرلر * شبذیر * شین معجمه نك فتحی وباء موحده نك سکونی وذال معجمهٔ ممدوده نك کسری ورا ایله بمعنی شیذر مذکور یاء تحتیه نك حذفی ایله شبذر دخی دینلور راویله اولنجه یاء تحتیه ایله شیذر مقامنده شبذیردن مخفف شبذر اولورقسه صحیح اولور بلکه موحده مثناتدن اقدم اولدیغی حسبیله نظم طبع اوزره اولوردی لکن تکرار کبی اولور فافهم * یزدان * یاء تحتیه نك فتحی وزاء معجمه نك سکونیله اکثری ارباب لغت قتنده شیذر کبی حق تعالینك اسماء شریفه سندندر بعضیلر یزدان خالق معناسنه دیدیلر خالق معناسنه اولدیغی حکیم فردوسینك شوسوزندن فهم اولنور بیت سبك دادسو کند آن پاك دین * بیزدان هفت آسمان و زمین * طائفه مجوس قتلرنده یزدان خالق خیره مخصوص اسمدر خالق شره اهرمن واهریمن دیرلر نتکم اهرمن فرق التنجی قطعه نك بیت ثامننده کلور اویله اولنجه ناظم نحریرك یزدانی تکری ایله تفسیری اکثره بنا در نتکم شاهدی مرحوم اکثره بنا اتدیکی کبی مصراع تکرینك آدیدر رایزدو یزدان خدا * خدا * خاء معجمه نك ضمیله جناب باری تعالی یه دینلور

چونکه یا مفرد اعتبار اولنور یا خود مرکب اعتبار اولنور اکر مفرد اعتبار
اولنور ایسه صاحب ومالك دیمك اولور بو صورتده عربلر اندن رب ایله تعبیر ایدرلر
بو تقدیرجه رب کبی بشقه لفظ ایله ترکیب اولنور ایسه حق تعالینك غیرنده اطلاق
اولنور مثلا کدخدا وده خدا وکشورخدا وسیم خدا دیرلر صاحب خانه
وصاحب قریه وصاحب اقلیم وصاحب فضه معنالرینه واکر یالکز ترکیبسز
خدا دینلور ایسه الله تعالیدن غیریه اطلاق اولنمازو اکر مرکب اعتبار اولنور ایسه
خدا اصلنده وصف ترکیبی اوله رق خود آی ایدی عربیده الجائی بذاته معناسنه
ترکیده کندی کلیجی دیمکدر تخفیف ایچون خودك واوی حذف اولنوب
خاء معجمه یه ضمه مشبعه ایله حرکه ویروب خدا دیدیلر بو تقدیرجه خدا واجب
الوجود تعالی معناسنه که وارلغی کندودن دیمك اولور حقیقتده حق جل
وعلی نك غیرنه اطلاق اولنماز بویله اولنجه ناظمك تحریرك خدایی تکری ایله تفسیری
ایکی تقدیر اوزره حق تعالی یه مخصوص اولدیغیچوندر فائده جمیع صورده
خدا اصلنده آخرنده بعد الالف یاء تحتیه ایله خدای ایدی پای یاسی کبی
یاسی اسقاط اولندی علی ماسبق فی فوائد المقدمة سؤال ذال معجمه اصلیه
اوله رق فارسیده بولنماز دیو حکم ایلدیلر شیذرو شبذیرنه کونه اولملو جواب حکم
علی الاطلاقه دکلدر بلکه اولده بولنماز دیمکدر حتی اقنوم عجم صاحبی ذرحش
وذلالدن غیری اولده بولنمازدیدی وشرفنامه ذال معجمه یی انجق درت لغت
یازمش وشعوری مرحوم فرهنکنده چوق تتبع ایتدکدنصکره باب ذال معجمه ده
انجق طقوز لغت یعنی کلمه یازمش شعوری ایسه ارباب تتبعك سلطانیدر

* یاردیجی آفریننده بزرکی کبریا *

آفریننده * همزه ممدوده نك وفانك فتحلری وراء مهمله نك کسری ایله اسم فاعلدر
شاهدی * بیت * بل آفریننده یاردیجیدر * رزق ویریجیدر روزی دهنده
مصدری خلق معناسنه اولان آفریدن لفظیدر زبرا مستقبلانی خلاف قیاس
اوزره نونك دال اوزره تقدیمیله آفریند وآفریننده کلور * بزرکی * آخرنده
یاء تحتیه مصدریه ایله معنی کبریا یعنی اولولق زیرا بزرك اولو دیو بو قطعه نك بیت
ثالثنده کلور * کبریا * عربیدر بو مقامده تفسیردر علی ماوعده فی آخر الدیباجة تنبه

* وصفیدر پروردکار وکردکار آمرزکار *

بو اوچ کلمه دن هر بری حق تعالینك وصف مشهوریدر بلکه اسم معروفیدر
هر برلری مرکبدر چونکه * پروردکار * مبالغه ایله بسله یجی که عربیده رب

ومربی معناسنه دروزیرا * پرورد * باء فارسیه نك وواك فتحلری وایکی رانك سکونلری
ودال ایله تربیه معناسنه پروردن لفظندن ماضی صیغه سی اوزره اسم مصدردر
علی ماسبق فی قواعد المقدمة * کار * کاف فارسیه ایله مبالغهٔ اسم فاعل اداتندر
علی ماسبق فی الادوات المرکبة * آمرزکار * مبالغه ایله یارلغایجی که عربیده عفو
وغفار معناسنه شیخ عطار بیت پادشاها جرم مارادرگذار * ماگنهکاریم تو
آمرزکار * زیرا * آمرز * همزهٔ ممدوده نك فتحی ومیمك کسری ورانك سکونی وزاء
معجمه ایله مغفرت معناسنه اولان آمرزیدن لفظندن امر صیغه سی اوزره اسم
مصدردر * کار * ادات مبالغه کماسبق آنفا * کردکار * مبالغه ایله ایشلیجی که عربیده
فعال معناسنه حکیم سنائی بیت چون تودر علم خود زبون باشی * عارف کردکار
چون باشی * چونکه کرد کافك کسری ورانك سکونی ودال ایله معنی کار وعمل
وفعل که قطعهٔ عاشره نك بیت خامسنده کلان کردار لفظندن مخففدر کار ادات
مبالغه در لکن آخرنده زای معجمه ایله کرداز دخی حق تعالی یه اطلاق اولنور
بویله اولنجه مرکب اولملرز بو تفصیل معلوم اولدیسه حق تعالی حضرتلری
رب العالمین وغفار العاصین وفعال لما یرید اولدیغی حسبیله بو اوچدنهر بری
ذات سامی صفاتنه وصف خاص بلکه اسم خاص قلنمشدر سؤال بلکه اسم
قلنمشدر دیو اضرابدن فهم اولنور که ناظم تحریر بونلره دخی اسبق کبی اسم
اطلاق ایتسه اولی واحسن ایمش جواب چونکه جناب فیاض مطلق اوزره
اطلاقی صحیح اولان اوچ قسمدر اول اسماء محضه ثانی اسماء وصفیه ثالث صفات
محضه زیرا اول کلماتده ترکیب یاخود اشتقاق اعتبار اولنمزسه قسم اول اولور مثلا
عربیده الله وایل فارسیده شیذروشبذیر ترکیده تکری کبی ولا اکر ترکیب اشتقاق
اعتبار اولنورسه بو صورتده دخی نقل ایله یاخود غلبه ایله یاخود تسمیهٔ خاصه
ایله حق تعالی یه اسم قلنورسه قسم ثانی اولور مثلا عربیده خالق وخلاق
فارسیده آفریننده وآفریدکار کبی یوق که قلنمازسه قسم ثالث اولور مثلا
عربیده واجب الوجود وصانع العالم فارسیده خود آینده وجهان کننده کبی
بویله اولنجه بو مصراعده مذکور اولان پروردکار وکردکار وآمرزکار کلمه لری
قسم ثانیدندر فاما که ناظم تحریرك وصف دیو تفسیر ایتمه سی وصفیت اصلیه یی
اشعار ایچوندر سؤال اسماء الله توقیفیه در حق تعالی یه خدا ویزدان وپروردکار
وسائرلری نه کونه اطلاق اولنور جواب موافقك متن وشرحنده واقع
ومذکوردر که سوز لغاتده موضوعه اولان اسماء اعلامده دکلدر بلکه نزاع

صفات و افعالدن مأخوذه اسماده در واما غزالی حضرتلرینك عندنده
علی طریق التوصیف اولورسه جائزدر علی طریق التسمیه اولورسه جائزدر
همان بو اجلدن ناظم نحریر اسماء اعلامده نزاع اولمدیغیچون قسم اولدن
اولنلری تکری آدی دیو تفسیر ایلدی صفات وافعالدن مأخوذ اولنلرك
محقق غزالی عندنده علی طریق التوصیف اطلاقی جائز اولدیغنه بناء قسم
ثانیدن اولنلری وصفیدر دیو تفسیر ایلدی نه قدر که قسم ثانی وصفیتدن اسمیته
نقل اولندیغی حسبیله اسماء اعلام قبیلندن اولدیسه ده بو باب مزالق اقدام
اولمغله بنه حزم واحتیاط ایدب وصفیدر دیو تعبیر ایلدی فلله دره تنبیه بوندن
بشقه حق جل وعلانك عربیده اسماً وصفاتی اولدیغی کبی فارسیده دخی واردر
انشا الله تعالی بو قطعه نك بیت رابعی شرحنده دسترس اولدیغمزی ذکر ایدهلم

* هم دخی پاینده باقیدر همیشه دائما *

پاینده * باء فارسیه ممدوده نك فتحی و یاء تحتیه ایله بمعنی باقی و مستقر و ثابت
اسم فاعلدر مصدری بقا و ثبوت و استقرار و توقف و اباق ایله تحکم باصمق
معناسنه اولان پایدن لفظیدر بویله اولنجه پاینده نه قدر که باقی معناسنه ایسه ده
حق تعالی یه اطلاقی جائز دکلدر زیرا بصمق معناسنی متضمن اولدیغی حسبیله
مشعر نقصاندر نتکم فقیه وعارف وطبیب وعاقل مشعر نقصان اولدیغی حسبیله
اطلاقی اولنمدیغی کبی * همیشه * هانك فتحی و میم ممدوده نك کسری و شین
معجمه نك فتحی و هاء رسمیه ایله بمعنی دائما شاعر بیت همیشه باد عداوت
میان کبر و بهود * ز هر طرف که شود کشته سود اسلامست

* کوریجی بینا و دانا بیلیجی اولو بزرك *

بینا * باء موحده ممدوده نك کسری ونون ممدوده نك فتحیله امر حاضر آخرینه
فقط الف الحاقیله اسم فاعل یاخود صفت مشبهه در علی ما سبق فی قواعد
المقدمه مصدری فرق بشنجی قطعه نك بیت تاسعنده کلن دیدن لفظیدر ویرا
مستقبلاتی خلاف قیاس اوزره بیند و بیننده کلور صائب بیت یارب از عرفان
مرا پیمانه سرشار ده * چشم بینا وجان آکاه و دل بیدار ده * دانا * دال ونون
ممدودتینك فتحاریله هر برنسنه ده بینا کبی لکن دانا بمعنی علیم و علام بینا بمعنی
بصیر در همدخی بونك مصدری دانستن لفظیدر که مستقبلاتی داند و داننده
کلور شاهدی بیت بنام خالق وحی وتوانا * قدیم وقادر وبینا ودانا * بزرك
باء موحده نك وزاء معجمه نك ضملری و کاف ایله بمعنی عظیم و کبیر نتکم

حق تعالی یه ذاتنده موصفاتنده اولواولدیغیچون بزرکوار دیرلر شیخ سعدی بیت
خدا راست مسلم بزرکواری ولطف * که جرم بیند ونان برقرار میدارد
کاهی بزرك جسیم یعنی ایری معناسنه خرد مقابله سنده استعمال اولنور بعضیلر
بزرکی کاف فارسیه ایله ضبط ایلدیلر لکن شعوری مرحوم کاف عربیده ذکر
ایلدی چغتای لسانده اولو مقامنده اولوغ واولوق والغی دیرلر حتی سکزیوز
اللی اوج حدودنده شربت شهادتی نوش ایدن آل کورکاندن صاحب رصد
وصاحب زیج سمرقند پادشاهنه اولغ بیك دیمك اولو بیك دیمك اولور

* مرحمتلو مهربان پاداش خیر یله جزا *

مهربان * بمعنی رحیم وشفوق میر نظمی بیت هیچ عاشق را نباشد مهربان
چندی دهد در ره معشوق جان * چونکه * مهر * مرحمت وشفقت معناسنه دیو
قطعهٔ خامسه نك بیت اولی شرحنده کلور * بان * ادات صفت مشبهه در کما سبق
فی الادوات المرکبة سئوال رحیم وشفوق ایله تفسیر ناظم تحریرك مرحمتلو
دیو تعبیر نه منافی دکلمی زیرا رحیم وشفوق اسم فاعل یاخود صفت مشبهه
صیغه لریدرلر ایسه ترکیده ادات نسبتدر جواب لو ترکیده ادات نسبت
اولدیغی کبی ادات صفت مشبهه ده اولور فاحفظ * پاداش * باء فارسیه ودال
ممدودنك فتحه لری وشین معجمه ایله ایکی معنایه در اول لفظ مفرد در جزاء حسن
وعوض خیر معناسنه مقابلی باء موحدهٔ ممدوده ایله بادافراه که جزاء بد معناسنه
حکیم انوری بیت ای بتو زنده سنت پاداش * وی بتو مرده رسم بادافراه * ثانی
کمال پاشازاده بیورر که مرکبدر اصلی پای تاش ایدی یاء تحتیه حذف اولنوب
تاء فوقیه داله ابدال اولندی اپاقداش معناسنه درلکن بو معنی مرحومك دقائق
الحقائق نام کتابندن غیری نسخه لرده روایت اولنمامشدر کذا فصله
الشعوری وتبعه الناظم النحریر فاماکه شاهدی مرحومك پاداش
کشی کنین اودشمك دخی کیفر دیو تعبیری بونك خلافنی مشعردر فافهم

* رزق روزی آنی ایرشدیریجی روزی رسان *

روزی * راء ممدوده نك ضمی وزای معجمهٔ ممدوده نك کسریله درت معنایه در اول
بمعنی رزق شیخ سعدی بیت مرغك از بیضه برون آید وروزی طلبد * آدمی زاده
ندارد خبر از عقل وتمیز * ثانی بمعنی مقدار شیخ نظامی بیت بروزی توان باده زین
طاس خورد * که اسکندرش جست والیاس خورد * رزقده دخی تقدیر وارثالث
بمعنی نصیب وحصه رابع بمعنی یوم واحد چونکه روز کون دیو قطعهٔ ثانیه نك

بيت سابعنده کلور آخرنده کی یاوحدت ایچوندر لکی اوچ اولکی مضارنده اصلنده نسبت ایچون اولسه انسب اولور* روزی رسان* وصف ترکیبیدر زیرا رسان فرق بشنجی قطعه نك بیت خامسنده کلن رسانیدن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر بو مقامده مذکوراولان بش کلمه که آفریننده وبیناوداناومهربان وروزی رسان حق تعالی یه اطلاقی یا علی طریق التوصیف یاخود علی طریق الترجمه در فائده معلوم اولسونکه عربیده حق جل وعلانك اسماء حسناسی وصفات والاسیی اولدیغی کبی فارسیده دخی اسماء شریفه سی ونعوت منیفه سی واردرکه اکثری دسترس اولدیغمزی التی بیتلو برقطعه ده ذکر وایراد ایلدك تاکه ناظم بحر برك کلامنه تتمه اوله

تکری شبذر وشیذر وشبذیرو یا ریزدان خدا

داور وداد رادود ارد آذر ود ارادما

شیرزود اداروبیروبلروباری وداززرو

ارلرولورولرووکرووکرهوکر کروداذارما

آدروا یزدودژا روکرکرو کروکرو بارخدا

کرد کارودادآفریدوپروردکارورهنما

آفریدکاروآفریننده وخداوندوخدیو

دادکرو بخشنده و بخشاینده و بخشایشکرا

مهربان وآمرزکارودا ناوتواناوروزی ده

کامکار وروزی رسان و بینا کرمفرمای خدا

کردکار وپادشاه وپادشه وکیتی آفرین

شبنواوبزرکواروداوزارجهانبان وپادشا

بیت اول شبذر وشیذر و شبذیر و یزدان و خدا بو شنك بیانی بو قطعه نك بیت اولنده وشرحنده کچدی* بار* باء موحده ممدوده نك فتحی ورایله یکرمی یدی معنایه کلور اول نام شریف خدادر کمال اسماعیل بیت بزبان همه دروغ ودغل* دهدت دلکه نام بار بری* باقی معنالری یکرمی برنجی قطعه نك بیت اولنده وشرحنده کلور* داور* دال ممدوده نك وو اولك فتحلری ورایله بش معنایه کلور اول نام حق جل وعلی در حکیم خاقانی بیت زهد شما وفسق ما چون همه حکم داورست* داور تان خدای باد اینهمه چیست داوری* باقی معنالری یکرم ایکنجی قطعه نك بیت اولنده وشرحنده کلور

دادراد * دال وراء ممدودتينك فتحلري ودالينك سكونيله كذلك نام حضرت
سبحانه * دارد * دال ممدوده نك فتحي وراءنك سكوني ودال ايله مثله اسم شريف
يزداندر * آذر * همزه ممدوده نك وذال معجمه نك فتحلري وراء ايله ايضا نام منيف
خدادر همدخي صاعقه وبرق معناسنه دمرويدر فرهنك جهانكيريده آذر
درت معنايه منقولدر اول اسم فرشته كه نيراعظمه موكلدر ثاني آتش
مجوسه ديرلر روايت اولنور كه اعجامك يدي معظم آتشكده لري واردر اسملري
بونلردر اول آذرمهر ثاني آذرنوش ثالث آذربهرام رابع آذربين خامس آذر
خرداد سادس آذربرزين سابع آذرزردهشت بو آتشكده لرك هر بري
بركوكبه نسبت ايدوب اول كوكبه متعلق اولان بخوري انده ياقرلر معناى ثالث
سنه شمسيه نك طقوزنجي آينك اسميدر كه اول آيده نيراعظم برج قوسده اولور
معناى رابع هرماه شمسينك طقوزنجي كوني اسميدر اهل فرسك قاعده
مقرره لريدر كه هر آيك اسمي اول كون اسمنه مطابق اوله اني عيد جشن ايدرلر
داراد * دال وراء ممدودتينك فتحلري ودال ايله كذلك نام حق تعالى در
بواوچ اسمكه بري دادراد بري داراد كلهلريدر انلري مير نظمي جمع ايتمشدر
بيت دارد وداراد وداد راد همين * هرسه رانام خداندان يقين * تنبيه
بو بيتك آخرنده كي مالفظي بزم معناسنه تتمه وزن وقافيه ايچون كلدي معناده
مضاف اليه كه بزم دارادمز كه الله سزدر بمك اولور بيت ثاني * شيرز * شين معجمه
ممدوده نك كسري وراءنك فتحي وزاء معجمه ايله بودخي حق تعالى نك نام شريفيدر
كذا في نعمة الله والصحاح العجمية * دادار * دالين ممدودتينك فتحلري وراء ايله
بودخي حق جل وعلى نك اسم منيفيدر شاه ناصر خسرو بيت علم اجلها بهيچ
خلق نداد ست بمن * ايزددادار دادكستر ذوالمنن * چونكه في الاصل
وصف تركيبيدر زيرا داد عدل ديو يكرمي دردنجي قطعه نك بيت
ثالثنده كلور آر همزه نك مديله آريدن لفظندن امر حاضر ياخود اسم فاعل
مخففدر همان بواجلدن هرعادل پادشاهه دادار ديرلر * بير وبار * باء موحده
ممدوده نك كسري وزاء ممدوده نك ضمي وباء موحده ممدوده نك فتحي
وراء ايله بودخي نام حضرت باري جل شانه كذا في فرهنك شعوري * باري
باء موحده ممدوده نك فتحي وراء ممدوده نك كسريله التي معنايه دراول بودخي
نام سبحانه در كذا في فرهنك شعوري ايضا ثاني تمني وترجي مقامنده باري
همچنين باشد ديرلر ثالث بمعني بار ويعني برج حصار رابع بمعني اولى بودن

خامس برد فعه معناسنه سادس هندده برقصبه اسمیدر حاصل کلام آخرنده کی
حرف یاء مصدریه ووصفیه ووحدت معنالریله ذکری انشا الله تعالی
بکرمی برنجی قطعه نك بیت اولنده کلن بارك معنالرندن منفهم اولور * دارو
دال ممدوده نك وزای معجمه نك فتحلری و راء ممدوده نك ضمیله بودخی زبان
پهلویده جناب باریتك اسمیدر که کذا فی فرهنك شعوری * لرل * لامینك فتحلری
ورائینك سکونیله بودخی جناب حق تعالی نك نام شریفیدر عنصری بیت
بفر زانکی سایهٔ افسرش * بپو زش همیخواست از لرلرش * لولر لامك ضمی
وواو مجهول ولام ثانیه نك فتحی وراایله بودخی نام مبارك حق تعالی در
میر نظمی بیت آکر لولر کندلی باری بباید * مرادانت بپای خویش شاید * کروکر
کافینك فتحلری وراء اولای ممدوده نك ضمی وراء ثانیه ایله بودخی اسم سامی
جناب حضرتدر عنصری بیت بدان ماند که یزدان کروکر * جهان برتو
برآورد دست دیکر * کرکر * کافینك فتحلری ورائینك سکونی وراایله
بودخی نام فخیم حق تعالی در دقیقی بیت چو بیچاره کشتند فریاد جسنند * پریشان
ببخشید یزدان کرکر * بو ایکی لفظك کاف اولی لری عربیه کاف ثانیه لری
فارسیه در * دازار * دال ممدوده نك وزای معجمهٔ ممدوده نك فتحلری و را ایله
بودخی نام جناب حق تعالی کذا فی الصحاح العجمیة همدخی یا پوجی معناسنه ده
کلور بنا کبی بیت ثالث * آدر * همزهٔ ممدوده نك فتحی ودال مهمله نك ضمی
وراایله بیت اولده کچن آذر معناسنه نکم تفصیلی کچدی * ایزد * حق تعالی دیو
فرق ایکنجی قطعه نك بیت اخیرنده کلور * دژار * دالك وزاء فارسیهٔ ممدوده نك
فتحلری وراایله فرهنك شعورده یاپوجی وبنا ومعمار معناسنه دیو مسطوردر
ابو المعانی بیت عشق تو کو یادژاری بوده جای آب وخاك * خانهٔ دل زاشك وسودا
خوش عمارت ساخته * بویله اولنجه حق تعالی یه اطلاقی علی طریق التوصیف
اولور واطلاقی نقصان دخی اشعار ایتمز نتکم حق تعالی والسماء بنیناها
بیورمشدر * کرکر * کافین فارسینك فتحلری ورائینك سکونیله اوچ معنایه در
اول بودخی علم شریف حضرت حقدر مسعود سعد سلمان بیت بی رنج بکام
دل رسیده * ازیاری بخت وعون کرکر * ثانی بمعنی تخت شاهان ثالث آذربایجان
ولایتنده برقصبه اسمیدر * کروکر * کافین فارسینك فتحلری وراء اولی ی
ممدوده نك ضمی وراء ثانیه ایله بودخی نام میمون حق تعالی در فی الاصل مراد
بخش معناسنه ایدی حکیم اسدی بیت کر این کام بدهد کروکر ترا * مرا نام شاهی

ودیکر

ودیکرترا * بو ایکی کلمه‌نك کافلرینك کلیسی فارسیه‌در فلاتغفل * بارخدا
سکون رایله الله‌د بوفرق بدنجی قطعه‌نك بیت اخیرنده کلور چونکه بار بمعنی
خدکماسبق آنفا خد بمعنی صاحب ومالك کماسبق ایض باری خدانك اصلی
خدای بارایدی علم اولنجق مضاف الیه مضاف اوزره تقدیم اولنوب تمام انامه
صاحب بملك اولدی اکر رانك سکونیله اولورسه معنی ذکر اولنان‌در
اما کسریله اولورسه لفظ عربی اولور اصلی باربدر ایلیجی دیمکدر ودخی شعرا
ممدوحنه بارخدادیرلر خداوند معناسنه * کردکار * بوقطعهٔ ولینك بیت
ثانیسنده کلدی * داد آفرید * دال ثانیه‌نك سکونی ایله بودخی نام مبارك حق تعالی‌در
وموسقیدن بر پرده معناسنده کلور کذا فی فرهنك شعوری معنای ترکیبیسی
عدل یارتدی دیمکدر زیرا داد عدل دیو یکرم دردنجی قطعه‌نك بیت ثالثنده
کلور آفرید ماضیدر تکیم اسم فاعلی بو قطعهٔ اولینك بیت اولنده کلدی
پروردکار * بیت ثانیده کلدی * رهنما * اوتوزسکزنجی قطعه‌نك بیت ثامننده
قولاوزدیو کلور فی الاصل یول کوستریجی معناسنه‌در بویله اولنجه حق تعالی‌یه
اطلاقی علی طریق التوصیفدر یاخود علی طریق الترجمه‌در بیت رابع * آفریدکار
بودخی نام میمون حق تعالیدر کذا فی فرهنك شعوری چونکه آفریدکار
بمعنی خلاق زیرا آفرید ماضی صیغه‌سی اوزره اسم مصدر کارادات مبالغه‌در
آفریننده بیت ثانیده کلدی * خداوند * صاحب وربدیو قرق طقوزنجی
قطعه‌نك بیت ثانیسنده کلور * خدیو * پادشاه دیو اللی التنجی قطعه‌نك بیت
ثالثنده کلور بو ایکی اسم حق تعالی‌یه ده وحق تعالی‌نك غیرینه ده اطلاق اولنور
خداکبی دیکلدر * دادکر * دال ثانیه‌نك سکونیله عدل ایدیجی دیو یکرمی دردنجی
قطعه‌نك بیت ثالثنده کلور فرهنك شعوریده مذکوردر که حق تعالی‌یه عادل
ودادکر اطلاقی حقیقیدر پادشاه عادله وامیر عادله مجازدر * بخشنده
باغشلایجی دیو یکرمی اوچنجی قطعه‌نك بیت ثامننده کلور * بخشاینده * مثله
مصدری بخشودن لفظیدر زیرا مستقبلاتی بخشاید وبخشاینده کلور
بخشایشکر * مثله زیرا بخشایش امر حاضر آخرینه ماقبلی مکسور شین معجمه
الحاقیله اسم مصدردر علی ماسبق فی قواعد المقدمة کرادات اسم فاعلدر
کماسبق فی الادوات المرکبة بو اوچ کلمه‌دن هر بری وهاب ورحیم معناسنه
حق تعالی‌یه اطلاقی علی طریق التوصیف یاخود علی طریق التسمیه‌در
بیت خامس * مهربان * وآمرزکار * ودانا * اوچی بردن بوقطعه‌نك بیت ثالثنده

وبانيسنده كلدى * توانا * كوجلو وقوتلو ديواللنجى قطعه نك بيت رابعنده
كلور بو درت كلمه نك دخى اطلاقى ياعلى طريق التوصيف ياخود على طريق
الترجمه در * روزى ده * حقيقتده جناب رزاق عالمدر فى الاصل رزق
ويريجى معناسنه وصف تركيبيدر رزق ياروزى رزق ديو بو قطعه نك بيت
رابعنده كلدى ده امر ياخود اسم فاعل مخففدر مصدرى دهيدن لفظيدر
مضارعى فرق دردنجى قطعه نك عنوانده كلور * كامكار * اولو بادشاه
وصاحب دولت معناسنه زيرا كام مراد ديو فرق دردنجى قطعه نك بيت خامسنده
كلور كار ادات مبالغه كما سبق فى الادوات المركبة بهرحال حق تعالى يه اطلاقى على
طريق التوصيفدر * روزى رسان * دردنجى بيتده كلدى بيناتى اوچنجى بيتده
كلدى * كرمفرماى * ديباجه نك بيت اولنده كلدى بودخى على طريق
التوصيفدر * خودآ * بمعنى واجب الوجود فى الاصل وصف تركيبيدر بيانى
خدا شرحنده كلدى بيت سادس * كردكار * آخرنده زاى معجمه ايله بيت
ثانيده كى كردكار معناسنه بو مقامده ذكرى راء معجمه ايله اولديغى حسبيله در
فلا تغفل * پادشاه * بيانى قطعه رابعه نك بيت رابعى شرحنده كلور * پادشه
اندن مخففدر * كيتى آفرين * جهان ياراديجى معناسنه وصف تركيبيدر چونكه
كيتى جهان ديو يكرمى ايكنجى قطعه نك بيت ثالثنده كلور آفرين آفريدن
لفظندن امر ياخود اسم فاعل مخففدر * شنوا * بوقطعه نك بيت سادسنده كلين
شنو آخرينه الف الحاقيله اسم فاعل ياخود صفة مشبهه در بمعنى سميع
بزركوار * بيانى بوقطعه نك بيت ثالثنده بزرك شرحنده كلدى * داور * دال
وزاى معجمه ممدودتينك فتحلرى وواو وراتك سكونيله فى الاصل يابوجى كه
بنا معناسنه چونكه دا وباجقدن ديوار معناسنه زار ادات اسم مكاندر
كما سبق فى الادوات لكن بو مقامده مجازا ادات اسم فاعلدر * جهانبان * محافظ
جهان معناسنه درزيرا بان ادات محافظه در كما سبق فى الادوات المركبة
پادشا * مخفف پادشاه مذكوردر بو بش كلمه نك دخى اطلاقى على
طريق التوصيف ياخود على طريق الترجمه در تمهيد عادت مصنفين
اوائل كشيده اولا بسمله ثانيا حمدله ثالثا تصليه اولديغى كبى ناظم
نحرير دخى اولا اسماء الله وصفات الله ترجمه سنى بيان ثانيا حمد وثنا وشكر
ترجمه سنى اتيان ثالثا اسامى رسالتى واسامى حضرت فخر كائنات
عليه افضل التحيات واكمل التسليمات ترجمه سنى عيان ايدوب بوررر

* شکر و حمد اولدی سپاس راستا مدح وثنا *

سپاس * سینک کسری و پاء فارسیهٔ ممدوده نك فتحی و سین ایله ایکی معنایه در
اول بمعنی حمد و شکرنا ظم نحریرك تفسیرندن مطلقا فهم اولنور لکن شعوری
مرحوم بیور رکه سپاس بمعنی شکر نعمت کرك شکر نعمت خالق تعالی اولسون
شمس فخری بیت خدای داد ترا نیز ملك و تخت کیان * تو نیز لطف خداد ان
و رابدار سپاس * کرك سائر ولی النعملرك شکر نعمتی اولسون کمال خجندی بیت
هرکه خرسند نباشد بجفا های حبیب * ناسپاسیست که شکر نعم او نکند
ثانی بمعنی منت و قبول فرهنك هندو شاهده بمعنی لطف دیومر و بدر آخرنده
هاء رسمیه ایله سپاسه دخی سپاس معناسنه * راستا * راء ممدوده نك فتحی و سینك
کسری و تاء فوقیه ممدوده نك فتحیله بمعنی مدح و ثنا و ستایش ابو المعانی بیت
چو حسن خلق ترا دیده اند خلق جهان * کنند وصف ترا راستاش ورد زبان
وسکون سین ایله بمعنی راست تمهید و قتا که حمد و ثنادن فارغ
اولدیسه حضرت فخر عالمه متعلق لغتلری بیان ایدوب بیورر

* طوغر و سوزلو راستکو و خشور و پیغمبر رسول *

راستکو * تاء فوقیه نك سکونیله وصف ترکیبیدر زیرا راست راء ممدوده نك
فتحی و سینك سکونیله صواب یعنی طوغر و معناسنه شیخ سعدی بیت کس
ندیدم که کم شد از ره راست * راستی موجب رضای خداست * کو کفتن یاخود
کو یدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر نتکیم مضارع متکلم وحده سی
قطعهٔ سابعه نك بیت ثامننده کلور * وخشور * واوك فتحی و خاء معجمه نك سکونی
وشین معجمهٔ ممدوده نك ضمی و را ایله رسول و نبی معناسنه فرس قدیمدر شمس
فخری بیت جمال دینی و دین نسبت تو بار تبت * بود بنزد شهان همچو امت و
وخشور * واوك سقوطی و خانك فتحیله خشور دخی بو معنایه در میر نظمی
بیت آن سك و قلتبان و بی ملت * نشده هیچ خشور را امت * پیغمبر * وصف
ترکیبیدر فی الاصل خبر ایلدیجی معناسنه ایدی صکره رسول و نبی معناسنده
غالب اولدی چونکه پیغ قطعهٔ خامسه نك بیت خامسنده کلن پیغامدن
مخففدر بو یله اولنجه بونده پیغامبر دخی جائزدر بلکه پیامبر و پیمبر دخی جائز اولور
بر اونوز التنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کلن بردن لفظندن امر حاضر یاخود
اسم فاعل مخففدر زیرا مستقبلاتی بریدن مستقبلاتندن فرق ایچون باء موحده نك

فتحیله بردو برنده کلور * هم محمد رستوده برکزیده مصطفی *

در ستوده * بمعنی محمد ومحمود واحد نتکم ستوده بمدح اولنمش دیو اللی النجی
قطعه نك بيت ثانيسنده كلور لكن تكرار عد اولنماز زيرا مفسرلرده فرق واركه
بونده تحسين ايچون درلفظيله درانده درسزدرهله تفسيرده ظاهردر * فائده
سلطان انبيا عليه افضل التحايا حضرتنه محمد ديو تسميه منبع اخلاق حميده
اولديغيچوندر نتكم انك لعلى خلق عظيم عنوانيله صحيفه خطابى طغرا كشيده
نور لمسدر * بر * ادات تحسين كما سبق فى الادوات المركبة * كزيده
اسم مفعولدر بمعنى مصطفى ومختار مصدرى كاف فارسيه نك ضمى
وزاى معجمه ممدوده نك كسريله كزيدن لفظيدر بو بيتده رسول ومحمد ومصطفى
تفسيرلردر على ماوعدنه فى الديباجة نكته درتركيبده است كبى
ادات ربط اولمغله هم محمد درستوده قولنده ايهام خطى واردر

* باز نويس اوقو بخوان قرآن نوى چالش بكوش *

نويس * نونك ضمى وواو ممدوده نك كسرى وسين مهمله ايله كتابت معناسنده
اولان نويستن لفظندن امر حاضردر زيرا مستقبلاتى نويسد ونويسنده كلور
فاما كه قطعۀ عاشره نك بيت رابعنده كلن نوشت نونك كسرى وشين
معجمه ايله در * بخوان * خاء معجمه نك بين الفتح والضم اماله سى وواو علامت
والف ايله قطعۀ ثامنه نك بيت ثامننده كلن خواندن لفظندن امر حاضردر
اوقو معناسنه يعنى قرأت ايله ياخود دعوت ايله ديمكدر زيرا فارسيده خواندن
تركيده اوقومق ايكى معنايه دربرى قرأت برى دعوت معنالرينه بو تقديرجه
بو ايكى معنادن هر برينى اراده صحيح ويمكند وبهمه حال مستقبلاتى خواند
وخواننده كلورلر اولنده كى باء موحده تحسين لفظ ايچون جلبه دركما سبق
فى الادوت البسيطة * نوى * نونك ضمى وواو ممدوده نك كسريله كتب الهية
اربعه نك افضلى واعظمى اولان قرآن عظيم وفرقان مبيندر اديب صاحب
بيت بسوره سورۀ توريت وسطر سطر زبور * بايت آيت انجيل وحرف
حرف نوى * بكوش * كاف ممدوده نك ضمى وشين معجمه ايله كوشيدن لفظندن
امر حاضردر اولنده كى باء موحده زائده دركما سبق فى الادوات البسيطة

* دكله بشنو اكله درياب اولدى شد لايق سزا *

بشنو * شين معجمه نك سكونى وحركات ثلاثه نك جوازيله امردر مولانا بيت
بشنو ازنى چون حكايت مى كند * از جداها يى شكايت مى كند * مصدرى اون
يدنجى قطعه نك بيت سادسنده كلن شنودن لفظى ياخود فرق بشنجى

قطعه نك بيت عاشر نده كلن شنيدن لفظي يا خـو دشنويدن لفظيدر زيرا اوچينكده مستقبلاتى شين معجمه نك حركات ثلثه سيله شنوند وشنوند ه كلور بشنو اولنده كى باء موحده زائد در وشين معجمه يى بو مقامده اسكان واجبدر على ماسبق فى الادوات البسيطة * دريابب * دريافتن لفظندن امر در فهم ايله معنـاسنه خواجه حافظ مصراع بيـا وحاصل عمر عزيز درياب * بوندن بشقه تدارك ايله وايرش ومعاونت ايله معنالرينه ده كلور مصدرى دريافتن لفظيدر مستقبلاتى فاتك باء موحده يه ابداليله دريابند ودريابنده كلور وماضى متكلم وحده سى يكرمى بشنجى قطعه نك بيت خامسنده كلور بو مقامده در لفظى كلمه دن جزدر تحسين لفظ ايچون دكلدر على ما سبق فى الادوات المركبة * شد * فرق بشنجى قطعه نك بيت سادسنده كلن شدن لفظندن ماضيدر حافظ بيت از حال دل وديده مپرسيد كه چون شد * خون دل واز رهكذر ديده برون شد * ايكنجى شد معنى ذهب يعنى كتدى معناسنه در زيرا شد ذرت معنايه كلور ايكيسى مذكوردر ثالث زائل اولدى معناسنه رابع فوت اولدى معناسنه در بويله اولنجه ترجمه معناى رابعده محتملدر لكن بعيد در فافهم * سزا * سينك وزاى معجمه نمدوده نك فتحلريله معنى لايق وحرى وحقيق شاه ناصر خسرو بيت كر تو كويى چون نهان كرد ايزد ازمار از خويش * من چه كويم كويم او حكم خدا ايدون سزيد * بوندن بشقه سزا موافق معنـاسنه ومكافات نيك معنـاسنه دخى كلور * تنبيه * صد هزار آفرين وبى نهايه شاباش وتحسين كه ابتداء قطعه دن بو مقامه كلنجه يه دكين هم واجبه ذمتى اولان ترجمه يى ادا ايتدى وهم ايهام طريقى اوزره * اولا * اسمـاء خدايى ذكر بركه كائنه عالم مظهر اسماء حسنى اولديغنه اشارت بيوردى ثانيا كائنه شكر وسپاس ايلديكه انسانه نعم غير متناهيه سى جمله سندن پيغمبران ذوى شان راستكولر اولوب سيما حقيقت محمديه زبده كائنات وكزيده مخلوقات اولديغى ايما بيوروب ثالث اهل اسلامى يدر سول ايله مرشد اولان قرأن عظيم الشـانك كتابتنى وقرأتنى وتفسيرنى واستمـاعنى وفهمنى حاوى امر ايلدى رابعـا بونلر كه لايق وسزا اولديغى خبر ويردى فلله دره كه بو تحفه الى الاخر ترجمه دن بشقه نيجه نيجه معنالرى مفيددر وبويله اولديغنه جا بجا تنبيه اولنور لكن چندان هر وقت بويله تفصيل اطناب اولمغله دور ودراز اولديغى محللرده اخطار واشارت اولنور

* مردم آدمدر جوانمردى سخاوت وبرده *

مردم * ميمك فتحى ورانك سكونى ودالك ضمى وميم ايله معنى آدم وانسان

امیر خسرو بیت نشاید هیچ مردم خفته در کار * که در پایان پشیمانی دهد بار
همدخی کوزبکی معناسنه دیو یکرمی یدنجی قطعه‌نك بیت اولنده کلور
جوانمردی * آخرنده یاء تحتیه مصدریه ایله بمعنی جود وسخاوت چونکه
جوانمرد سخی دیو یکرمی اوچنجی قطعه‌نك بیت ثامننده کلور * بده * دهیدن
یاخود دادن لفظندن امر حاضردر مضارعی قرق دوردنجی قطعه‌نك
عنوانده کلور راولنده باء موحده تحسین لفظ ایچوندر بهرحال دالك
کسر ایله در وقیاس اولان دخی بودر چونکه دهیدن کسر ایله در فلا تغفل

* ایزدی حق بولنه ویرکی محلنده بجا *

ایزدی * آخرنده کی یاء تحتیه نسبیه در علی ما سبق فی الادوات البسیطة ایزد
حق تعالی دیو قرق ایکنجی قطعه‌نك بیت اخیرنده کلور * بجا * اولنده کی
باء موحده ظرفیه در کما سبق فی الادوات ایضا جا مکان دیو یکرمی ایکنجی
قطعه‌نك بیت رابعنده کلور بوایکی کلمهٔ مفسره یه بروجه تشویش
شاهد شیخ سعدی بیت بجا آمد آن وعدهٔ ایزدی * بزاد آن پسر خوب
وپاك ازبدی * لکن بو بیتده ایزدی مطلقا حقه منسوب معناسنه در فهم

* اوچجی پرنده اولمشدر ملك آدی سروش *

پرنده * باء فارسیه‌نك وراء مشدده ومخففه‌نك فتحلری ونونك سکونیله پریدن
لفظندن اسم فاعلدر لکن بومقامده وزن ایچون رانك تشدیدی لازمدر همدخی
پرنده کوچك قایق عربیده زورق معناسنه ده کلور غالبا رومده پرمه بوندن
غلطدر * سروش * سینك وراء ممدوده‌نك ضملری وشین معجمه ایله بمعنی فرشته
یعنی ملك هندی لساننده دیونه دیرلر حکماء فرس دیرلر که حق سبحانه
وتعالی اوتوزبش سروش خلق ایلیوب اوتوز نفری ایام شهور فارسیه
شمسیه دن هراوچ کونی برفرشته اسمیله مسمی دروبش نفری دخی ایام
خمسهٔ مسترقه ایله موسومدر واول اوتوز سروشدن اون ایکی فرشته اون ایکی
آیك آدلریله تسمیه اولندیکه هر برفرشته همنامی اولان شهرك امور ومصالحنه
موکل ومقیددر همدخی سروش خاصة حضرت جبرائیل علیه السلامه ده
اطلاق اولنور وهر ماه شمسینك اون سکزنجی کوننك اسمیدر وخوش
صدا وخوب نغمه معناسنه ده کلور محصلی سروش درت معنایه در

* هم اینانمق باوریدن لایق وجا نه روا *

باوریدن * باء موحدهٔ ممدوده‌نك وواوك فتحلری وراء ممدوده‌نك کسریله

مصدردر بمعنی ایمان باور کردن کبی * روا * رانك وواو ممدوده نك فتحلریله اولا
بمعنی لایق وسزا حکیم خاقانی بیت دمیده در شب آخر زمان سپیدهٔ حشر بخفتن
توچو اصحاب کهف نیست روا * ثانیا بمعنی جائز شاعر بیت روا داری زشمشیری
خطرناك * توانیکقطره دریا را کنی خاك * برایکی معنادن بشقه رایج یعنی رواجلو
معناسنه وحصوله کلمك معناسنه وقبول معناسنه وروان معناسنه ده کلور

* کیش ملتدر شریعت راه دین روزه اورج *

کیش * کاف ممدوده نك کسری وشین معجمه ایله بمعنی ملت ومذهب حکیم سوزنی
بیت نجاست صوفی دجال شکل وملحد کیش * بکو بسوز که مهدی دین پناه رسید
هم دخی ترکشك اوق طوران طرفی معناسنه وپروبال یعنی قناعت معناسنه وکتاندن
برنوع قالین جامه که عربیده اکا جیش دیرلر مذکور جیش معناسنه وپوستنی
کورك ایتدکلری سمور معناسنه وشمشاد اغاجی معناسنه ودریادن هرمزادلو جزیره
معناسنه ده کلور نتیجه کیش مذکورلری معناسی وارد رفا حفظ * راه دین
هانك کسریله لغتده دین یولی دیمکدر نقل یاخود غلبه ایله شریعت محمدیه یه اطلاق
اولندی بویله اولنجه ملت وشریعت عرفده مترادفلر ایکن کیش لفظی ملت ایله
تفسیر وراه دین لفظی شریعت ایله تفسیر اولنعام ثانی خاص اولدیغنه اشارت
اولمغه نظمی بیت جاز یارباك واصحابکزین * هریکی شدره همون
راه دین * راه یول دیو اوتوز سکزنجی قطعه نك بیت ثامنده کلور شریعت وملت
معناسی بوقطعه نك عنوانی شرحنده کچدی * روزه * راء ممدوده نك ضمی وزای
معجمه نك فتحی وهاء رسمیه ایله بمعنی صوم شاعر بیت روزه چون میداری
ای شیرین پسر * کرد و لب بنیم دهانت پرشکر * روزه وظیفه ویومیه
معناسنه ده کلور چونکه روز کون دیو قطعهٔ ثانیه نك بیت سابعنده
کلور هاء رسمیه نسبت ایچوندر علی ما سبق فی الادوات البسیطة

* همیکانه کوی مؤمندر درود اولدی دعا *

یکانه کوی * ایکی کاف فارسیه در بمعنی مؤمن وموحد امیرخسرو بیت یکانه
کوکسی باشد که او ترك کسی کیرد * نه آن بیچاره تا کس که از کیس وکسا کوید
فی الاصل وصف ترکیبیدر زیرا یکانه یاء تحتیه نك وکاف فارسیه ممدوده نك
ونونك فتحلری وهاء رسمیه ایله هنر وکمالو علم وفضل وشجاعت وسخاوت
وامثالی نسنه لرده ماهر معناسنه در وصدفده برتك اینجو که دریتیم معناسنه
ونظیری یوق نادر جوهر معناسنه وامثالی یوق نسنه لره صفت اولور مصراع

یکانه کوهری دریای معرفت عرفی * کوی وصف ترکیبی اوله رق بو قطعه نك بیت
خامسنده کچدی * درود * دالك و راء ممدوده نك ضملری و دال ثانیه ایله بمعنی دعا
وثنا مطلقا شاعر بیت ولیکن زداغ دو چشمش درود * دلش بر سلام و زبان بر درود
وسلطان انبیاء عم حضرتلرینه اولان صلوته ده درود دیرلر خاصة شیخ سعدی
بیت هزاران درود و هزاران سلام * زمابر محمد علیه السلام * همدخی خمسهٔ
مسترقهٔ سال ملکی نك بشنجی کونی اسمیدر همدخی بو لفظ درود بحمك معناسنه در

* مسجد ده مزکت دینورد اخی اذان بانك نماز *

مزکت * میمك فتحی و زای معجمه نك سکونی و کافك کسری و تاء فوقیه ایله
بمعنی مسجد و جامع کذا فی المجمع * بانك نماز * کافك کسری ایله بمعنی اذان شیخ
سعدی بیت مؤذن غلط کرد بانك نماز * مکر همچو من مست
ومدهوش بود * معنای ترکیبیسی نماز صداسی دیمکدر زیرا بانك پك سس دیو
یکرمی طقوزنجی قطعه نك بیت خامسنده کلور نماز معروف عبادتدر

* دی امامه پیش نماز هم اویرلمش پیشوا *

پیش نماز * شین معجمه نك سکونیله بمعنی امام و خطیب اصلی شین معجمه نك
کسریله نماز اوکی معناسنه ایدی بعده عامه دن خاصه نقل اولنجه علامت نقل
شین اسکان اولندی یاخود فقیر شویله فهم ایدرمکه اصلی نماز پیش ایدی
تقدیم وتاخیر اولنوب سیاه چشم قبیلندن اولمش اوله بو مرموصف ترکیبی
اولور فافهم پیش اوك دیو اوتوزنجی قطعه نك بیت اولنده کلور
پیشوا * بمعنی مقتدی و متبوع وکیفیت ترکیبی وجه اولده پیش نماز کبی
چونکه واو ممدوده نك فتحی ایله و بمعنی باز یعنی کیر و ابو المعانی بیت
قولی فعلشی اموافق بوده در شرع خدا * مقتدای مؤمنین و پیشوای مسلمین

* جاهل نادان مرایی صوفیه سالوس دی *

نادان * بمعنی جاهل فی الاصل وصف ترکیبیدر ادات نفی اولان نا ایله امردن
یاخود امر صیغه سی اوزره اسم مصدردن یاخود اسم فاعل مخففدن مرکبدر
ناشناس کبی کما سبق فی الادوات شیخ سعدی مثنوی اکر روزی بدانش
برفزودی * زنادان تنك روزی ترنبودی * بنادانان چنان روزی رساند * که دانا
اندران حیران بماند * سالوس * سین ممدوده نك فتحی و لام ممدوده نك ضمی وسین
ایله بمعنی اهل ریا یعنی مرایی خواجه حافظ بیت کرچه بر واعظ شهر این سخن آسان
نبود * تاریا ورزد و سالوس مسلمان نشود * ناظم تحریرك مرایی صوفی دیو تفسیر

موارد

موارد استعمالاتندن وبالمشافهه فصحای عجمدن تصحیحنه مبنیدر علی ماصرحه
فی الدیباجه بو خسه دسترس اولدیغمزکتب لغاتده فقط اهل ریا دیو نفسیر
اولنمشدر همدخی سالوس بمعنی فریبنده یعنی الداجی و بمعنی حیله و خدعه ده اولور

* عفت اهلی پاکدامن اهل تقوی پارسا *

پاکدامن * کافک سکونیله سیاه چشم کبی وصف ترکیبیدر علی ماسبق
فی قواعد المقدمه لغتده پاك ایتکلو معناسنه ایکن اهل عفتده حقیقه عرفیه
واصطلاح اولدی قیدی شیرازی بیت پاکدامن دلبرا بی سبب
بد نام کرد * بوالهوس وحشی غزالم را بافسون رام کرد * چونکه
پاك بمعنی طاهر دامن اتك دیو فرق یدنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کلور
پارسا * بای فارسیه وسین ممدودنك فتحلری و بینهماده رانك سکونیله
بمعنی عابد وزاهد وپاکیزه دامن وحلال زاده وکارکذار فلله
در الناظم که اهل تقوی ایله تفسیر ایدوب جمله معنالری جمع ایلدی
شیخ سعدی بیت هرکرا جامه پارسا بینی * پارسادان ونیك مردانکار

* رستخیز اولدی قیامت جنته دیرلر بهشت *

رستخیز * رانك ضمیله بمعنی قیمت حضرت مولانا بیت من حلالت میکنم خونم بریز
تله بیند چشم من آن رستخیز * تاء فوقیه دن صکره الفله رستاخیز دخی بو معنایه در
حافظ بیت پیاله بر کفنم بند تاسحر که محشر * بمی ز دل ببرم هول روز رستاخیز
بوایله اولنجه فی الاصل وصف ترکیبیدر قالقیجی کوی معناسنه ایدی چونکه رستا
رانك ضمی وسینك سکونی وتاء فوقیه ممدوده نك فتحیله اون یدنجی قطعه نك
بیت تاسعنده کلن واوایله روستادن مخففدر خیز وصف ترکیبی اوله رق یکرمی
سکزنجی قطعه نك بیت سابعنده کلور * بهشت * باء موحده نك فتحی وهانك
کسری وشین معجمه نك سکونی وتاء فوقیه ایله بمعنی جنت همدخی هشتن لفظندن
ماضیدر تکم قطعه عاشره نك بیت سابعنده کلور ایکی معنایه ترتیب اوزره خواجه
حافظ بیت نه من از خلوت تقوی بدر افتادم بس * پدرم نیز بهشت ابد از دست بهشت

* دوزخ اولمشدر جهنم آدی قورتلمش رها *

دوزخ * دال ممدوده نك ضمی وزای معجمه نك فتحی وخاء معجمه ایله بمعنی جهنم
شیخ سعدی بیت حوران بهشترا دوزخ بود اعراف * از دوزخیان پرس که
اعراف بهشتست * رها * رانك وهاء ممدوده نك فتحلریله رهانیدن لفظندن
مشتق اسم مصدردر راکثری ترکیب اولنوب برخبره مبتدا اولور مثلا

رهـا يافت ور هـا كرد كبي ابو المعانی بيت چون بوی زلف يار رهـا كرد
روزكار * در ملك صبر وقرارم چهـا كرد زوركار

٥ * فاعلاتن فاعلاتن وزنيدر بحر رمل *

يعنی بو قطعه بحر رمل مثمن الاجزادندر كه هر بيت سكز فاعلاتن وزننده اولملو
شو قدر كه عروضی وضربی محذوفلردر چونكه حذف ديو عروض وضربك
آخرنده اولان سبب خفيفی اسقاطه ديرلر مثلا فاعلاتن لفظندن تن اسقاط اولنوب
فاعلا قالدقدن صكره فاعلن قالنجه آكا محذوف ديرلر بويله اولنجه بو قطعه نك
هر مصراعی فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن وزننده در تمه بو وزنلر آخرنده
اولان حرف صورت نونده يازيلور تنوين كبي دكلدر فلا تغفل تنبيه معلوم
اولسونكه بحور عروضيه اون طقوزدر بحر هزج بحر رجز بحر رمل بحر وافر
بحر كامل بحر متقارب بحر متدارك بحر طويل بحر مديد بحر بسيط بحر منسرح
بحر مضارع بحر مقتضب بحر مجتث بحر سريع بحر غريب بحر قريب بحر خفيف
بحر مشاكل بو بحورك ايديسی بحسب الدائره مسدس سدر وافر كامل سريع غريب
قريب خفيف مشاكل ماعداسی مثمندر لكن بحسب الاستعمال مسدس ومربع
دخی استعمالی جائزدر همدخی بو اون طقوز بحرك بشی عربه مخصوصدر عجمده
استعمالی نادر وغير مقبول طويل مديد بسيط وافر كامل اوچی عجمه مخصوصدر
عربده استعمـالی يوقدر غريب قريب مشاكل نعم عربده ده مستعمل اولان بحور
اون طقوزدن يين كسنه واردر لكن بو اوچ بحوری قائل اولمازانجق زياده ايلديكی
بحور بحر مستطيل بحر ممتد بحر متوافر حـاصلی عجمده مستعمل اولان بحورلر
مجموعی اون درت بشی سالم ومزاحف استعمـالی اولنور بو بحورك بر برلرندن
انفكاكلری وتميزلری دائره لرندن معلوم اولور فارسی عروضنده دائره آلتی
موءتلفه متفقه مشتبهه مجتلبه مختلفه منتزعه عربی عروضده منتزعه دن ماعدا
بش اولكيدر بيان دوائر كتب عروضده مشروحدر بوندنصكره معلوم اولسونكه
دائره بحوردن بحر تفـاعيلدن تفـاعيل اسبـاب واوتاددن سبب ووتد لمعث
سيو فنـادن تركب ايدر سبب ايكيدر بری خفيف كه بر متحـرك ايله
برسـاكن كلكبي بری ثقيل كه ايكی متحـرك چلـه كی وندد خی ايكی
بری مجموع كه ايكی متحـرك بعـده سـاكن چنكبي بری مفروق كه
ايكی متحرك اورته سی سـاكن لاله كبي بودخی معلوم اولسو نكه علم عروضده
جزديو تفاعيلدن هر برينه ديرلر مثلا فاعلن برجزو قس علی هذا اودخی بينك

مصراع

مصراع اولڭ جزء اولی صدر جزء اخیری عروض ما بینی حشو مصراع ثانینڭ جزء اولی ابتدا جزء اخیری ضرب ما بینی ینه حشودیو تسمیه اولنور بو مقام علم عروضی مشبعاً بیان مقامی اولمدیغندن زحافاتڭ بیانی وسائر اصطلاحات عروضیه نڭ بیانی اقتضا ایتدیکی محله تأخیر اولندی تتکیم بو قطعه عروض وضربی محذوف اولان بحر رملدندر اولمغله حذف آنفاً بیان اولندی

* ایله علمکله عمل تا اولیه سعیڭ هبا *

علم * وعمل * وسعی * معروفلردر * هبا * هانڭ و بای موحده نڭ فتحیله ایکی معنایه کلور اول بمعنی ضایع وتلف میر نظمی بیت که سعیم درحق اوراهبا شد * چو فکر راست کج کردم رواشد * ثانی بمعنی غبار مزید زاده مسمط ضنك وچرخ وضیق وطار داخی نه کوندر نهار * نور فتره هم غبار عصر ونقع وهبا * محصل مصراع العلم بلا عمل کالشجر بلا ثمر مظمونی عملسز علم هبا وضایعدر قنغی علم اولورسه اولسون کرك عقلی وکرك شرعی وکرك آلی قنقسی اولورسه اصلی عمل لازمدر حتی مقامه مناسب لغت فارسیه یی تعلم وما وضع لهنه صرف ومو زونی وار ایسه قواعد عروض اوزره تقطیع وتوزین کرك تا که سعی عبث اولیه نکته علم وملی وعمل بونڭ اوچی حساب جلده بردر هر بری یوز قرقدر ناظم بحر بو اوچی جمعه حذاقت ایلدی فلله دره

* قطعه دلکش و پر جنبش و خوب ورعنا *

قطعه وهمزه سی بیانی قطعه اولی عنوانی شرحنده کچدی * دلکش * کوکل چکیجی معناسنه وصف ترکیبیدر چونکه دل کوکل دیو اون بشنجی قطعه نڭ بیت ثالثنده کلور کش وصف ترکیبی اولدیغی حالده قطعه مزبوره نڭ بیت سابعنده کلور * پر * طولو دیو قرقنجی قطعه نڭ بیت اولنده کلور * جنبش * حرکت دیو بو قطعه نڭ بیت ثانیسنده کلور * خوب * کوزل دیو قطعه عاشره نڭ بیت ثانیسنده کلور * رعنا * اول محبوبه دیرلر که محبوبلغین ناز ایله کوستره خواجه سلمان بیت کل رعنا چو سر نرکس مخمور کردان * دید در ساغر نرکس می حمرا آورد * اصلنده حمر اوزنده رعونتدن مشتق صفت مشبهه صیغه سیدر فی الاصل عربیدر فارسیده دخی مستعملدر حاصل معنی ینه حرف الفدن محبوب وکوزل و پرجلوه و کوکل چکیجی بر قطعه یا خود قطعه در زیرا بو قطعه ده مراعات نظیر وطباق وجناس امثالی صنعتلر ایله مذکور اولان میان عشاقده ممدوح ومقبول ودلفریب وکوکل اکلنجه سی اولان نسنه لردر

* بوی قدطوغروسهی بك یا قشقلو زیبا *

قد * قافك فتحی ودال ایله بمعنی قامت یعنی بوی همدخی آتكده ویكده اولان اورون پرماج معناسنه وجامه بچمك معناسنه وسلخ كه یوزمك معناسنه ده كلور بودرت معناده عربی ایله فارسی بیننده مشترکدر شوقدركه عربیده دال مشدد درفارسیده تخفیف وتشدید ایله جائزدر نتكیم درو كف لفظلرنده اولدیغی كبی * سهی * سینك فتحی وهاء ممدوده نك كسری ایله بمعنی موزون وطوغرو عموما خواجه حافظ بیت چندین بود كرشمه ونازسهی قدآن * كاید بجلوه سرو صنوبر خرام * زیبا * زیبیدن امرحاضرینك آخرینه الف الحاقیله صفت مشبهه دربمعنی متناسب الصورة ابو المعانی بیت زیبا قدآن زلف سه نبررخ كلكون * ابروی كمان تیرمژه در كف غمزه

* صالنوب كزمه خرام ویوجه اولدی بالا *

خرام * خاء معجمه نك كسری وراء ممدوده نك فتحی ومیم ایله خرامیدن لفظندن امر صیغه سی اوزره اسم مصدردر استاد لطیفی بیت مكراز یارمن آموخت كل وسرو چمن * كین چنین خنده شیرین وخرامی دارد * همدخی امر ووصف تركیبی وسرور وشادمانی معناسنه ومژده وبشارت معناسنه وخوب محبوب معناسنه وصفا فراولمق معناسنه ده اولور محصل التی معناسی واردر بالا * باء موحده ولام ممدوده نك فتحلریله بمعنی اعلا وعالی مقابلی پست شاعر بیت چو آمد بدانكه وهیزم فراز * بدانست بالاو پهن ودراز * وكاهی زیر ایله مقابل ایدرلر نتكیم زیر و بالا دیرلر همدخی قد وقامت معناسنه واحسن وبهتر معناسنه وجنیب كه یدك آتی معناسنه ده كلور حاصلی درت معنایه كلور

* حركت جنبش رفتار صالنمق یوریمك *

جنبش * اون سكزنجی قطعه نك بیت اولنده كان جنبیدن لفظندن امر حاضر آخرینه ماقبلی مكسور شین معجمه الحاقیله اسم مصدردر بمعنی حركت جامی بیت جنبش اول زمحیط كرم * سلسله جنبان وجود ازعدم * رفتار رفتن لفظندن ماضی صیغه سنده اسم مصدر آخرینه الف ورا الحاقیله وصف تركیبیدر یاخود اسم مصدردر علی ماسبق فی قواعد المقدمة عرفی بیت میروی باغیر ومیكویی بیا عرفی توهم * لطف فرمودی برو كین پای رارفتار نیست بو بیتده فقط یوریمك معناسنه درفاما كه صالنوب یوریمك معناسنه ابو المعانی بیت بعاشق جوركردن شیوه رفتار می باید * كشد كرچشم خونی خنجری ركار می باید

* دلبرك جلوه سید رنازو كرشمه تیبا *

ناز * نون ممدوده نك فتحی وزای معجمه ایله دلبرك جلوه سی واستغناسی شیخ سعدی بیت نازت بكشم كه نازنینی * تا بر سر چشم من نشینی * بو معنایه عربیده غنج ودلال دیرلر همده نجی حضور وحبور معناسنه ونازیدن لفظندن امر حاضر اولدیغی حالده ده مستعملدر * كرشمه كاف فارسیه نك وراءنك كسرلری وشین معجمه نك سكونی ومیمك فتحی وهاء رسمیه ایله بودخی جلوه ٔ مهوشان وشیوه ٔ دلبران معناسنه دربعضیلر كاف عربیه ایله ده اوقورلر غازی ٔ قلندری بیت نازآفت وكرشمه بلا عشوه دلفریب * یاران حذر كنید كه طوفان آتشست نیبا * تاء ممدوده نك كسری وباء موحده ٔ ممدوده نك فتحیله بودخی جلوه ٔ محبوبان وشیوه ٔ خوبان معناسنه درمیر نظمی بیت كیند صدكونه نیبا آن پری رو * فریبد مردمان آن چشم آهو * جلوه * دخی فارسیدر لكن تركیده شیوعی حسبیله ترجمه قلندی علی ما وعدنه فی الدیباجه

* كوكل اكلنجه سی محبوبه دلارام دینور *

دلارام * وصف تركیبیدر لغتده مطلقا كوكل اكلنجه سی معناسنه در چونكه دل كوكل دیو اون یدنجی قطعه نك بیت ثالثنده كلورآرام آرامیدن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر لكن ناظم نحریر معنای اصلیسنه اشارت برله معنای غالبیسی اولان كوكل اكلنجه سی محبوب دیو ترجمه ایلدی فلله در میر نظمی بیت تمناكر برآید از دلارام مشو غیر از وصالش ای دل آرام * آرامیدن دكلمك ودولنمك معناسنه در نكم قرق دردنجی قطعه نك بیت ثامننده آرامدكلنش دیو كلور

* یعنی یكتا یالكوز برشی یوق بی همتا *

یكتا * سكون كافله یالكوز برقات معناسنه درچونكه یك بر دیو اون طقوزنجی قطعه نك بیت اولنده كلور * تا * تاء مثنات فوقیه ممدوده نك فتحیله قات ویوك دنكی معناسنه دربوندن بشقه تاسكز معنایه دخی كلور اول ضد جفت یعنی تك ثانی بمعنی كیفیت جامه ثالث بمعنی تیز رابع تار لفظندن ترخیم اولنمشدر خامس بمعنی عدد سادس بمعنی زینها رسابع حروف هجادن برینك اسمیدر ثامن ادات دربودخی اون وجه اوزره مستعملدر كما سبق فی الادوات * بیهمتا * مثل وما نندی یوق معناسنه دربی ادات نفیدر كما سبق فی الادوات المركبة همتا * بمعنی مثل ومانند چونكه هم بمعنی مع كما سبق فی الادوات جامی بیت یارسول الله حبیب خالق یكتا توی * بركزین ذوالجلال پاك بی همتا توی

* دینندی سازندیه رامشکر وطنبوره ستا *

رامشکر * شین معجمه نك سکونیله اسم فاعل مرکبدر بمعنی مطرب وسازنده مسعود سعد سلمان بیت نعجب کر فلك شود مجلس * ماه ساقی وزهره رامشکر چونکه رامش رآء ممدوده نك فتحی ومیمك کسری وشین معجمه ایله بمعنی عیش وطرب وتغنی کرادات اسم فاعلدر فرهنك جهانکیریده مسطوردر که سازنغمه باعث آرامش یعنی سبب راحت اولمغله ساز ونغمه یه رامش وسازندیه رامشکر دیرلر بوبله اولنجه رامش آرامشدن مرخم اولمش اولور آرامش آخره شین معجمه الحاقیله اسم مصدردر علی ما سبق فی قواعد المقدمة * ستا * لغتده مرکبدر اوچ قات معناسنه زیرا سه او چ دیو اون طقوز نجی قطعه نك بیت اولنده کا اوچ تا قات دیو آنفا کچدی بو تقدیرجه اوچ تیللو سازك جمله سنه ستا اطلاقی صحیح اولور نتکیم درت تیللو یه چارتا التی تیللو یه ششتا دیدکلری کبی لکن طنبوره ده غالب اولمغله ناظم تحریرانکله تفسیر ایلدی خواجه سلمان بیت چرخ دوتا بست بس کزین نیست نوای اندرو * کوصنمی که بهرما تای ستای نورند * طنبور * تنبور لفظنك معربیدر السنه ثلثه ده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی نتکیم سازنده فی الاصل فارسی اولوب ترکیده شیوعی حسبیله ترجمه قلندیغی کبی *

* ایرلمق نغمه ایله اولدی سرود وخنیا *

سرود * سینك وراء ممدوده نك ضملری ودال ایله بمعنی غناء کمال خجندی بیت باسرود وآه وناله میرود اشکم چورود * پیش مستان محبت این بود رود وسرود مجمع الفرسده کوبیدکی وسماع دیو تعریف اولنمشدر * خنیا * خاء معجمه ممدوده نك کسری ونون ممدوده نك فتحیله بمعنی نغمه وسرود مذکورو کاهی نون یایه تقدیم اولنور امیر خسرود ترجیع شعر بر نغمه بیت نظمرا علم تصور کن بنفس خود تمام * کونه محتاج سماع وصوت خنیا کر بود

* بکزمك ماندن هم اوله دیمکدر قالمق *

ماندن * میم ممدوده نك فتحیله ایکی معنایه مصدردر اولی بمعنی مشابهت ثانی قالمق بو ایکی معنایه متعدی دخی استعمال اولنور بکزتمك وقویمق معناسنه شیخ سعدی بیت عمر برفست وآفتاب تموز * اندکی ماند وخواجه غره هنوز * بونده اولان ماند متعدیدر زیرا معناسی آفتاب تموز برف عمردن آزقودی دیمکدر کلستان شارحلرینك ظن ایلدیکی کبی دکل بلکه بر محل دقیقدر

* مثلی مانند کبیدر مثلا دیرکو یا *

ماند * میم ممدوده نك ونون اولی نك فتحلری ونون ثانیه نك سكونی ودال ایله بمعنی مثل ونظیر شاعر در توحید بیت سبحان الله زهی خداوند * بی مثل وشبیه ومانند * بو یله اولنجه ناظم نحریرك مثلی مانند كبی دیو تعبیری ملا حتدن خالی دكلدر كویا كاف فارسیهٔ ممدوده نك ضمی ویاء تحتیهٔ ممدوده نك فتحیله مقام تمثیلده ایراد ایدرلر مثلا معناسنه همدخی اوتوز برنجی قطعه نك بیت سابعنده كویا سویلیجی دیو كلور ایكی معنایه میر نظمی بیتدر چمن بوده بلبل كویا همچومن بوده در غمت كویا

* باد اولسون اوله باشد نشود اولمازهم *

باد * باء موحدهٔ ممدوده نك فتحی ودال ایله امر غائبدر اولسون معناسنه چونكه امر غائبك فارسیده مخصوص صیغه سی یوقدر بلكه مضارع صیغه سی اوزره اولور نهایت قرینه ایله فرق اولنور بعضی كره مضارع دالندن اوّل بر الف زیاده نسیله امر غائب قیلارلر مثلا كند مضارعدر امر غائبنده كناد دیرلر ایشته بو قیاس اوزره بود مضارعدر امر غائبنی بواد دیرلر كثرت استعمال حسبیله واوی حذف ومحافظهٔ الف ایچون باء موحده نك ضمی فتحه یه تبدیل ایدوب باد دیرلر علی ماسبق فی الادوات البسیطة كاهی باد بود معناسنده استعمال اولنور نتكم اون التنجی قطعه نك بیت سادسنده كلان هرچه باد اباد كلمه سنده اولدیغی كبی فرهنك شعوریده اولسون معناسنه اولان باد لفظی ادات تمنی وادات ترجی اولان باد لفظندن مرخمدر دیو مسطوردر شاعر بیت * چنین بخت مرا خاكروب هر درگاه * زمانه ساخت كه روی زمانه باد سیاه * بوندن بشقه باد اون معنایه دخی كلور اول عناصر اربعه دن هوانك اسمیدر نتكم باد دین دیو بكرمی ایكنجی قطعه نك بیت ثامنده كلور ثانی بر فرشته اسمیدر كه ترویج اموره موكلدر روز بادك تدبیری ومصالحی اكا متعلقدر ثالث هر ماه شمسینك بكرمی ایكنجی كونی اسمیدر اول كونده مصالح خیریه یه سلوك مناسبدر دیرلر رابع بمعنی سخن خامس بمعنی كشیدن آه سادس بمعنی تند وتیز سابع بمعنی مدح وثنا ثامن نام كنج كیخسرو كه خزینهٔ سبعه سندن بر خزینه در تاسع بمعنی نخوت وكبر وخود بینی عاشر بمعنی نابود جوهری * باشد * قرق بشنجی قطعه نك بیت سادسنده كلان باشیدن لفظندن مضارعدر فرهنك شعوریده باشد لفظی تمنی وترجی معناسنده دیو منقولدر * نشود * نفی حال ونفی استقبالدر چونكه نون مفتوحه ادات نفیدر علی ماسبق فی الادوات البسیطة شود مضارعدر نتكم قرق بشنجی قطعه نك بیت سادسنده كلور

* ورنه بوخسه بلى آرى عجبا درآيا *

ورنه * بوخسه معناسنه عربيده والا ديرلر اصلى ورنه شود ايدى تنكم والا اصلنده وان لم يكن اولديغى كبى چونكه ورا ادات شرطدرنه هاء رسميه ايله ادات نفيدر على ماسبق تفصيله فى الادوات مفردا ومركبا * آرى * همزۀ ممدوده نك فتحى وراء ممدوده نك كسريله جوابده مستعملدر بلى واوت معناسنه كه عربيده نعم ديرلر عرفى بيت اقبال وكرم ميكزدارباب همم را * همت نخورد نيشتر آرى ونعم را * لطيفه برظريف خاتونك بولى لاعن قصد برمردظريفه اوزرينه اصابت ايتدكده خاتون عين چشمه پاكست ديو ملاطفه سنه ظريف مذكور آرى عشرا فى عشر هست ديو مقابله ايلدى بو كلامده آرى لفظنده ايهام واركه يا اوت معناسنه يا خود تركيده ظاهر معناسنه فاحفظ * آيا * همزه وياء تحتيۀ ممدودتينك فتحلرى ايله ادات تجبيدر عجبا معناسنه محل استفهامده واستخبارده دخى استعمال اولنور خواجه حافظ بيت * آنانكه خاك را بنظر كيميا كنند * آيا بودكه كوشۀ چشمى بما كنند مجمع الفرسده بمعنى خورش يعنى اكل وشربه صالح اولان نسنه معناسنه

* روز كوندز بوكون امروز كچن كون ديروز *

روز * راء ممدوده نك ضمى وزاى معجمه ايله اوچ معنايه دراول بمعنى يوم ونهار كه تركيده كون وكوندز ديرلر ثانى بمعنى طالع ووقت بوايكى معنايه ابو المعانى بيت كذشته روز عمرم چون شب تار * چه بدروزم كه صبحم شام كشته * ثالث بمعنى آفتاب كه عربيده شمس تركيده اكا دخى كون وكونش ديرلر حكيم فردوسى بيت سزد كر بخشى كناه مرا * درخشان كنى روز وماه مرا * ناظم نحر برك تفسيرى معناى ثالثه دخى احتمالدر * امروز * همزه نك كسرى وميمك سكونيله عربيده اليوم تركيده بوكون معناسنه شاعر بيت كه باما نبايد فرستادنش كه امروز بايد بما دادنش * اصلى اين روز ايدى نون ميمه قلب وياء تحتيه تخفيفا حذف اولنوب امروز ديديلر امشب دخى بونك كبيدر * ديروز * دال ممدوده نك كسريله دونكى كون معناسنه چونكه دى كسرايله دون كه عربيده امس كبى مصراع دى هلالى بود امشب بدر وامروز آفتاب

* شب كيجه بوكيجه امشب دخى يارين فردا *

شب * شين معجمه نك فتحى وباء موحده ايله كيجه كه عربيده ليل معناسنه جفتا يده تاء فوقيه ايله تون ديرلر * امشب * بوكيجه معناسنه تصرفى امروز كبى * فردا * فانك فتحى وراءنك سكونى ودال ممدوده نك فتحيله يارين كه عربيده غد معناسنه بوندن

بشقه وصف ترکیبی دخی اولوریالکز کلیجی معناسنه درچونکه فرد معروف آ
آیدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر ایکی معنایه شاعر بیت امروز و پریرو
دی و فردا * هرچاریکی بودتو فردا * بو بیتده چاردن مراد عناصر ار بعه در

* شسته یقانمشه جامه دینور کرمایه *

شسته * اوتوزیدنجی قطعه نك بیت خامسنده کی شستن لفظندن اسم مفعولدر
کرمابه * کاف فارسیه نك فتحی و رانك سکونی و میم ممدوده نك فتحی
وباء موحده ایله بمعنی حمام وایلیجه اصلی هاء رسمیه سز کرم آب ایدی اسی صو
معناسنه زیرا کرم یکرمی التنجی قطعه نك بیت اخیرنده کلور آب معروف صو
معناسنه دربعده عامدن خاصه نقله علامت ایچون برهاء رسمیه کتورب
کرمابه دیدیلر حمام فی الاصل عربیدر حمیمدن مشتقدر مزیدزاده بیت اسی
صویه دی حمیم * ایی کشی درکریم * اوکسزه دیرلر یتیم * داهیه اولو بلا * ترکیده
شبوعی حسبیله ترجمه قلندی اصلنده لسان محمد محامه کدو خ دیرلر ایدی

* درلشدر دخی خو یکرده و ایراز برا *

خو یکرده * یاء تحتیه نك سکونیله درلش معناسنه درزیرا خوی دردبو اللی
بدنجی قطعه نك بیت خامسنده کلور کرده یکرمی یدنجی قطعه نك بیت
ثامنده کلان کردن لفظندن اسم مفعولدر * ایرا * همزه ممدوده نك
کسری ورا ممدوده نك فتحیله بمعنی زیرا کمال اسماعیل بیت عقل ازبندۂ
شهوت مکن ایرانه سزاست * که ملك همه کش مطبخ شیطان بکند * زیرا
دخی فارسیدر لکن ترکیده چونکه معناسنه شیوعی حسبیله ترجمه قلندی

* پشم یوك پنبه پموق نرم دخی یومشقدر *

پشم * پاء فارسیه نك فتحی و شین معجمه نك سکونی و میم ایله بمعنی صوف لکن
علی الاطلاق پشم و یوك لفظلری ذکر اولنسه قیون یپاغیسی مراد در رفاحفظ
شاعر بیت پشم شدن جامه به از پرنیان * لقمه اکر جرب نشد بس توان * پنبه
پاء فارسیه نك فتحی ونون نك سکونی وباء موحده نك فتحی و هاء رسمیه ایله بمعنی
قطن مطلقا فاما که عربیده ابتدا جوز قطن اچلدقده قطن جوز ودانه لوسنه
محبوب وچکیدی آیرلمسنه محلوج دیرلر چغتاییده ماموغ دیرلر * نرم * نونك
فتحی ورانك سکونی ومیم ایله یومشق وملایم معناسنه ابو المعانی بیت خوبان
جهان نرم تن وطبع درشتند * کرجور کنند عاشق محنت زده غم نیست *

* سنك طاش سخت قتی مرمره دیرلر خارا *

سنك * سينك فتحى و نونك سكونى و كاف فارسيه ايله طاش كه عربيده حجر ديرلر همدخى وزن معناسنه و تمكين و وقار معناسنه و تساوى و برابرلك معناسنه و مجازا قدر و قيمت معناسنده كلور * سخت * سينك فتحى و خاء معجمه نك سكونى و تاء مثنات فوقيه ايله قاتى كه مقابلى سست كه جوق و كوشكدر شيخ نظامى بيت من عهد تو سخت سست ميدانم * بشكستن آن درست ميدانم * بوندن بشقه درت معنايه دخى كلور اول بمعنى محكم كه مقابلى نرم ثانى بمعنى سنجيده يعنى موزون و منتخب ثالث بمعنى رذيل و بخيل و لئيم رابع بمعنى بسيار و كثير * خارا * خاء معجمه و راء ممدوده نك فتحلريله مرمر طاش معناسنه خواجه حافظ بيت سركش مشو كه چون شمع از غيرتت بسوزد * دلبر كه در كف او موم است سنگ خارا * بوندن بشقه بر نوع موجدار قماش معناسنه كه خاره دخى ديرلر

* اولدى آينده كليجى و رونده كيدیجى *

آينده * آيدن يا خود قرق بشنجى قطعه نك بيت تاسعنده كلان آمدن لفظندن اسم فاعلدر زيرا استقبالاتى آيدو آينده كلور لكن ثانيه كوره شاذدر * رونده * قرق برنجى قطعه نك بيت ثانى عشرنده كلان رفتن لفظندن اسم فاعلدر چونكه على الشذوذ مستقبلاتى رود و رونده كلور

* رفت كتدى كلور آيد هم ايقداش هميا *

رفت * رفتن مذكوردن ماضيدر * آيد * همزه نك مديله قد سبق آنفا هميا * ميمك سكونيله پاداش كبى ايقداش معناسنه در لكن هميا ايله پاداشك فرقى واركه همپاده سير و مشيده موافقت لازمه در چونكه هم بمعنى مع قد سبق فى الادوات المركبة پاى آيق ديو يكرمى يدنجى قطعه نك بيت رابعنده كلور اما كه پاداشده موافقت لازمه دكلدر مجردرفاقت الويرر فاحفظ

* فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن *

يعنى بو قطعه دخى قطعهٔ اولى كبى بحر رمل مثمن الاجزادندر لكن صدر و ابتدالرك اكثرى سالم اقلى مخبون و عروضلرك بعضيسى و ضربلرك قوسى اصلم و عروضك اكثرى مخبونه و محذوفه و حشولك جملهسى مخبوندر همان بو اجلدن اولكى فاعلاتن سالم ايكنجى و اوچنجى مخبوندر دنجى عينك كسريله مخبون و محذوف يا خود عينك سكونيله اصلم ذكر اولندى * سؤال * بو تفاعيل اربعه بو قطعه اقتضا سنجه بر مصراعدر اولنوربويله او لنجه عروضى اولان جزو اخيرده ايكى تغيير كه برى عينك كسرنى مقتضى خبن و حذف دبرى سكوتى

مقتضى صلمدر * بينلرنده تنافى وار ايكن نه كونه جمع اولور * جواب * مراد حالت واحدهده جمع اولور ديمك دكلدر بلكه ايكى در لو اولقنسه جائزديمكدر اويله اولنجه صورتده مصراع واحددر اما كه معناده ايكى مصراعدر بلكه قطعه نك مصراعلرى عددنجه بحسب الوزن مصراع اعتبار اولنسه جائزدر سؤال بو تقديرجه بو قطعه بر از ابيات ايله برتك مصراعدن مركب اولمق اقتضا ايدر بو طرز اوزره ايسه قطعه استعمالى بوقدر * جواب * برقاج وجهله ديمكندر * اولا * بو خصوص امور اعتباريه دندر چونكه بو تفاعيل مصراعى هم مابعدنده اولان مصراعه نظر له صدر مابعدى عجز اعتبار اولنور هم دخى هر بر مصراعك وزنى تصور اعتبار اولنور * ثانيا * هر بر مصراعك بو تفاعيل يا صدرى ياخود عجزى اعتبار اولنور رفافهم * ثالثا * عنوان قطعه اولان مصراعيله تفاعيلك ما بعدى اولان مصراع ايكيسى بربيت اعتبار اولنور حتى جميع قطعه لره نظر اولنسه عنوان قطعه ايله خاتمهٔ قطعه بربرلرينه ارتباط كلى ايله مرتبطدر بويله اولنجه تفاعيل مصراعنى ايراد ايجق بيان وزن ايچوندر قطعه يه اصلا من حيث الجزئية تعلق يوقدر * سؤال * برقطعه نك ياخود بر قصيده نك عروضى عللدن كاهى حذفله كاهى صلم ايله و امثاليله نه كونه استعمال اولنور نعم شاعر زحافاتك برقاچنى محلنده استعمال ايتسه جائزدر اما علل زحافات كبى دكلدر * جواب * عربى عروضى كبى فارسى عروضى ضيق دكلدر فارسى عروضنده زحافات بحراسنه اجرا اولنان علل فتى وافر مدر حتى ارباب عروض فارسى زحاف ايله علل بينني فرق ايتميوب على العموم جمله سنه زحاف ديو تسميه ايتديلر نتكم خواجه حافظ بحر رمل مثمن الاجزادن شو اوچ بيتى بر قطعه ده كتورديكه برينك عروضى مخبونه ومحذوفه و برينك عروضى مخبونه ومقصوره و برينك عروضى صلمادر ابيات * بندهٔ طالع خويشم كه درين قحط وفا * عشق آن لولى سرمست خريدار منست * شربت قند وكلاب از رخ يارم فرمود * نركس او كه طبيب دل بيمار منست * طبلهٔ عطر كل و درج عبير افشانش فيض يك شمه ز بوى خويش عطار منست * ايشته بو خواجه حافظ امثالى شعراى عظامك ديوانلرنده بونك امثالى ترتيبلرفتى چوقدر لكن بو مقامده ايرادلرى اطنابدر * تنبيه زحاف * علم عروضده جزء سالمه عارض اولان زياديه ياخود نقصانه ديرلر مجموعى اوتوز ايكيدر اقتضا ايلديكى محللرده بيان اولنور

انشاءالله تعالى * خبن * ایکنجی ساکنی حذفدر تفاعیلدن دردنده بولنور که بونلردر فاعلن وفاعلاتن ومستفعلن ومفعولات ایکی اولکی الفی حذف اولنوب فعلن وفعلاتن قالوب وثالثک سینی دوشوب متفعلن قالوب مفاعلنه نقل اولنوب ورابعک فاسی دوشوب معولات قالدقده لامک ضمی ایله مفاعیله نقل اولنوب بونلره مخبون دیو تسمیه اولنور * صلم * فاعلاتن آخرنده کی سبب خفیف که تن حذف اولنوب فاعلا قالوب بعده وتدی قطع اولنوب یعنی الفی حذف اولوب ولامی اسکان اولنلدقده فاعل قالوب عینک سکونیله فعلن وزننه نقل اولنوب ومفعولات آخرنده کی وتد مفروق که لات دوشوب فعلن وزننه نقل اولنوب اصلم تسمیه اولنور * صدر * مصراع اولک اول جزئنه اطلاق اولندیغی کبی مصراع اولک مجموعنه دخی اطلاق اولنور نتکم مصراع ثانی یه عجز دیو تسمیه اولندیغی کبی بو مقامده باقی مذکور اولان اصطلاحات که عروض وضرب وابتدا وحشو وحذفدر قطعهٔ اولینک تفاعیلی شرحنده بیان اولندی فارجع

* متواضع اولهنک قدرین ایدر حق اعلا *

متواضع * تفاعل بابندن اسم فاعل عربیدر انشالرده دخی استعمالی شایعدر مصدری تواضعکه ضدی کبردر صائب بیت برتواضعهای دشمن تکیه کردن ابلهیست * پای بوس سیل از پا افکند دیوارها * قدر * بمعنی شرف وعظمت کما سبق فی اوائل الدیباجه * حق * بو مقامده جناب حضرت باری عزاسمه در همدخی ضد باطل معناسنه ده مستعملدر بو ایکی معناده عربیدر انشالرده دخی شایعدر * اعلا * یاقی والفک احوالی دیباجه نک بیت تاسع عشر شرحنده کچدی نکته بو مصراعک عنوان قطعه یه ارتباطی ذوی الادراکه خفی دکلدر

* قطعهٔ زیندهٔ رنکین ادا *

قطعه * وهمزه سی قطعه اولانک عنوانی شرحنده کچدی * زینده * زیندن لفظندن اسم فاعلدر قطعهٔ ثانیه نک بیت اولنده کچن زیبا معناسنه در * رنکین زیاده رنکلو ولطیف معناسنه مقام مدحده انکله نیچه نسنه لری توصیف ایدرلر مثلا بادهٔ رنکین وشعر رنکین دیرلر ابوطالب کلیم بیت * کلیم افشان کن اول صفحهٔ را وازخوی خجلت * که برهر کاغدی نتوان نوشتن شعر رنکین را * زیرا رنک کونه دیو فرق برنجی قطعه نک بیت خامسنده کلور یاء تحتیه ساکنه نسبت ایچوندر نون تاکید نسبتدر علی ماسبق فی الادوات البسیطه حاصل معنی ینه حرف الفده رنکین ادالو ویا قشقلو بر قطعه یا خود قطعه در چونکه بو قطعه میان

ناسده زبان زد والسنهٔ ارباب طبعده مستعمل اولان لفظلری ترتیب عجیب واسلوب غریب اوزره مشتملدر حتی اولکی ابیات خمسهٔ متعاقبه اکثری ادواتی بیان ایدر

* با که مرا ساکه ترا سز شما *

مرا * میمک وراء ممدوده نک فتحلریله بکا معناسنه عربیده لی دیرلر کاهی بنی معناسنه ده کلور حضرت مولانا بیت ازنیستان تامرا ببریده اند * درنفیرم مرد وزن نالیده اند * وکاهی بنده یعنی عربیده فی معناسنی مفید اولور مصراع مرادلبست شتر وارها بحجرهٔ تن * چونکه میم متکلم ایچوندر کما سبق فی الادوات البسیطة را ادات مفعول وادات ظرفدر کما سبق فی الادوات المرکبة * ترا * تاء مثنات فوقیه نک ضمی وراء ممدوده نک فتحیله سکا معناسنه شیخ نظامی بیت کفت بامن فروش باغ ترا * تادهم روشنی وباغ ترا * اصلی تو را ایدی بوکلمه نک کثرت استعمالی حسبیله واو مجهول خطدن دخی اسقاط اولنوب ترا دیدیلر * شما * شین معجمه نک ضمی ومیم ممدوده نک فتحیله ضمیر جمع مخاطبدر عربیده انتم معناسنه خواجه حافظ بیت ای فروغ ماه حسن از روی رخشان شما * آب روی خوبی از چاه زنخدان شما

* بن من و بز ما واکا مر ورا *

من * میمک فتحی ونون ایله ضمیر نفس متکلم وحده در عربیده انا معناسنه چغتایده میمک کسریله مین دیرلر هندخی کوکل معناسنه وترازونک شاهینی بکدیکی دلک معناسنه ده کلور هندخی عربیده نونک تشدیدیله بطمان معناسنه وقدرت حلواسی معناسنه ومنت معناسنه ده کلور * ما * میم ممدوده نک فتحیله ضمیر نفس متکلم مع الغیردر عربیده نحن معناسنه * مر ورا * میمک فتحی ورانک سکونی وواک فتحی وراء ممدوده ایله اکا معناسنه در چونکه ورا معنای مزبوری افاده ده کافیدر مر زائددر شیخ عطار بیت هست سلطانی مسلم مر ورا * نیست کس را از هره چون وچرا

* سن تو مر وکنه و بنشین او تو ر *

تو * تاء مثنات فوقیه نک ضمی وواو مجهول ایله ضمیر مفرد مخاطبدر عربیده انت معناسنه در ضرورت شعرده واو معروفله یعنی اشباع ضم تا ایله اوقنسه ده جائزدر همام تبریزی بیت مکر سنکین دلست جان ندارد * هرآنکس که چوتو جانان ندارد * فاما که سعهٔ کلامده اظهار واو ایله تو اوج معنایه در اول فیما فکه قیناتمش سود اوزرنده منعقد اولانکه اکا عربیده زبده وقسطا دیرلر

ثاني بمعنى ضعف كه ثالث بمعنى برده موجب *مرو* نهي حاضردر زبرا ميم مفتوحه ادات نهيدر كما سبق في الادوات البسيطة رو امر حاضردر مصدري رفتن لفظي كه اسم فاعلي قطعه ثانيه نك بيت عاشرنده كچدي * بنشين امر حاضردر مصدري نشستن لفظيدر ماضيسي قطعه تاسعه نك بيت رابعنده كلور زيرا مستقبلاتي خلاف قياس اوزره نون نك وشين معجمه ممدوده نك كسرلري ونون ثانيه نك فتحيله نشبند ونشبنده كلور اولنده كي باء موحده صله در

* اربروي كيدرا يسك كل بيا *

ار* ادات شرطدر كما سبق في الادوات المركبة * بروي * رفتن لفظندن مضارع مخاطب مفرددر على ماسبق آنفا * بيا * امر حاضردر متكلم اسم فاعلي قطعه ثانيه نك بيت عاشرنده كچدي بو ايكي كلمه نك اولرنده اولان باء موحده صله در بو بادنصكره اوائل الفلرى باء تحتيه به قلب اولنور على ماسبق في الادوات البسيطة خواجه حافظ بيت بيا كه قصر امل سخت وسست بنيادست * بيار باده كه بنياد عمر بربادست

* بويله چنين اويله چنان چون كبي *

چنين * جيم فارسيه نك ضمي ونون ممدوده نك كسري ونون ثانيه ايله بويله وبو بجلين معناسنه اصلي چون اين ايدي واو ايله الف تخفيفا حذف اولنمشدر خواجه سلمان بيت تاجهان بود چنين بود چنين خواهد بود * همه را عاقبت كار همين خواهد بود * چنان * اويله وآنجلين معناسنه اصلي چون آن ايدي بنه بوندن دخي واو والف حذف اولندي لكن في الجمله اشباع ضمه ايله اوقنور ابو المعاني بيت چنان مستم چنان مستم چنان مست * نميدانم زخود نيستم وكرهست * چون * جيم فارسيه نك ضمي وواو مجهول ونون ايله ادات تشبيهدر كبي معناسنه خواجه حافظ بيت كر خلوت مارا شب از رخ بفروزي اچون صبح درآفاق جهان سر بفرازيم * اما جيمك تفخيمي وواو معروف يله چون لفظي نيجه ديمكدر كيف معناسنه جغتايده ادات تشبيه يانكليع لفظيدر

* چيست ندرآن اونيچون چرا *

چيست * نه در معناسنه خواجه حافظ بيت دوش ازمسجد سوي ميخانه آمد پيرما چيست ياران طريقت بعد ازين تدبيرما * مركبدر اصلي چه است ايدي چه ادات استفهامدر است ادات ربطدر على ماسبق في الادوات المركبة بومركبك كثرت استعمالي حسبيله چه لفظندن هاء رسميه حذف اولنوب

است

استدر الفی دخی باء تحتیه مشددیه ایله اولور چیست اولنه ی کیست دخی بویله در لکن چیست ایله ذوی العقولك غیرندن سؤال اولنور عربیده ما کبی کیست ایله ذوی العقولدن عربیده من کبی على ماسبق فی الادوات ایضا * آن همزهٔ ممدوده نك فتحی ونون ایله عربیده ذلك کبی اسم اشارت بعید درهم دخی جاذبهٔ دلبران که لسان ایله تعبیر اولنماز انجق مشاهده وذوق ایله معلوم اولور ایکی معنا حافظ بیت شاهد آن نیست که موی ومیانی دارد * بندهٔ طلعت آن باش که آنی دارد * لکن ناظم تحریر تفسیرده او مقابلنده شودیو تعبیر ایلسه اوفق واحسن اولوردی دیو فرق التنجی قطعه نك بیت حادی عشری شرحنده کلور * چرا * دخی مرکبدر منذ کور چه ایله ادات تعلیل اولان را دن تخفیف ایچون هادر سمیه حذف اولندی

* قسی کدام اوست اودر این بودر *

کدام * کاف فارسیه نك ضمی وذال ممدوده نك فتحی ومیم ایله جنس غائبدن سؤالدر قنقی دیمك معناسنه ابو المعانی بیت غمزه بلا کرشمه بلا چشم پر بلاست عاشق کدام دردو بلا رادهد رضا * اوست * مرکبدر چونکه او همزهٔ ممدوده نك ضمیله ضمیر منفصل غائبدر عربیده هو ترکیده دخی او جغتایده اوشال واوشول دیرلر است ادات ربطدر الفی تخفیفا حذف اولندی * این همزهٔ ممدوده نك کسری ونون ایله اسم اشارت قریبدر عربیده هذا کبی

* کیست دیمك کیمدر اوقنده نجا *

کیست * چیست کبی مرکبدر لکن فرقی کیست ذوی العقولدن سؤالدر دیو آنفا کچدی شیخ عمر خیام بیت ناکرده گناه در جهان کیست بگو * وآنکس که گنه نکرد چون زیست بگو * کافك ضمی وجیم ممدوده نك فتحی ایله قنده معناسنه که عربیده این کبی مکاندن سؤالدر خواجه حافظ بیت صلاح کار کجا ومن خراب کجا ببین تفاوت ره کز کجاست تا بکجا * همدخی کم معناسنه وچه معناسنه وکی یعنی چون معناسنه وهر جا معناسنه ده کلور جغتایده قنده یرینه یاقان وقید اددیرلر

* نجه چسان مثلی بسان بیل بدان *

چسان * جیم فارسیه نك وسین ممدوده نك فتحلری ونون ایله نجه معناسنه که عربیده کم خبریه کبی * بسان * باء موحده نك وسین ممدوده نك فتحلری ونون ایله بمعنی مثل ومانند خواجه حافظ بیت دل ز افکار دقیق افکار ومن در کار خود روز شب نالان وسرگردان بسان آسیا * بدان * دانستن لفظندن امر حاضردر

تنكيم اسم فاعلى قطعهٔ اولى نك بيت ثالثنده كچدى اولنده كى بلهٔ موحده صله در قطعه درتناقض هشت وحدت رابدان * وحدت موضوع ومحمول ومكان وحدت شرط واضافت جزؤ وكل * قوة وفعلست در آخر زمان

* بس بنشور بچه بسى و بسا *

بس * باء موحده نك فتحى وسين ايله بنشور معناسنه كه عربيده كافى ديرلر شيخ سعدى بيت چو يكبار كفتى مكو بازبس * كه حلوا چو يكبار خوردند بس همدخى بچه كه عربيده كيف معناسنه وبسيار كه عربيده كثير معناسنه مذكور بسى * باء موحده نك فتحى وسينك بين الفتح والكسر اماله سى وياء تحتيهٔ ساكنه ايله بچه وچوق معناسنه كه عربيده كم خبريه كبى فردوسى بيت چه تا خوش بود دوستى با كسى * كه مايه ندارد زدانش بسى * بسا * باء موحده نك وسين ممدوده نك فتحلريله اوچ معناسنده بس كبى محلنه كوره استعمال اولنور شاعر يعنى بچه بيت زهر بيرون بپسندى درونش همچنان باشد * بسا حلواى صابونى كه زهرش درميان باشد * همدخى مملكت فارسده برشهره بسا ديرلر

* دوشكون اولان عاشقه افتاده دى *

افتاده * فرق بشنجى قطعه نك بيت ثامنده كلان افتادن لفظندن اسم مفعولدر بويله اولنجه لغتده مطلق دوشكون معناسنه درلكن عاشق مزبوره اعلام غالبه دن اولمشدر خواجه حافظ بيت الا يا ايها الساقى ادركاسا وناولها * كه عشق آسان نمود اول ولى افتاد مشكلها

* داخى كوكل قاپوجيدر دلربا *

دلربا * وصف تركيبيدر چونكه دل كوكل ديواون يدنجى قطعه نك بيت ثالثنده كلور ربا فرقنجى قطعه نك بيت ثالثنده كلان ربودن لفظندن امر حاضر ياخود اسم فاعل مخففدر زيرا مستقبلاتى ربايد ورباينده كلور ابو المعانى بيت چه باشد كر نماند دردلم انديشهٔ ديكر * بلاى عشق او ارزد بدنيا دلربا دارم

* دخت قزه بكجيه پرواك دى *

دخت * دالك ضمى وخاء معجمه نك سكونى وتاء فوقيه ايله دختر لفظندن مختصردر قز معناسنه كه عربيده بنت ديرلر افضل الدين كاشى بيت آبى كه بروز كار بندد كى مخت * توكه پسرش نام نهى كاهى دخت * پرواك * پاء فارسيه نك فتحى ورانك سكونى وواو ممدوده نك فتحى وكاف فارسيه ايله بكجى معناسنه كه عربيده حارس ديرلر ابو المعانى بيت براى دفع رقيبان ازسر كويت * كه بكرددرت تاسحر شود پرواك

خادم

* خادم اغادردخی خواجه سرا *

خواجه سرا * خادم که سلاطین و وزرا و کبار سرایلرنده خدمت جرمه و محافظه یه موکل اوله لکن سلاطین آل عثمان ابدهم الله تعالی الی آخر الزمان حضراتی حرم همایون خدمتنده اولان مجبوب زنجیلره خادم اغا دیو تعبیر ایتدکلرندن ناظم نظیر دخی الناس علی دین ملوکهم مضمونی اجرا ایلیوب خادم اغا دیو تفسیر ایلدی فلله دره ما اتقی بیت * خواجه سرایان کروه دکر * بهریک از ایشان شکوه دکر * اصلی ترکیب اضافی اولمغله هاء رسمیه اوزره همزه نک یاخود یاء تحتیه نک کسریله خواجه سرا ایدی عظما و اکابر خانه سنک اولوسی و استادی و کدخداسی معناسنه بعده بو معنای عامدن معنای مذکوره نقل اولنجه علامت نقل همزه و یا حذف اولنوب فقط هاء رسمیه ایله خواجه سرا قالدی خواجه استاد دیو قطعه ثامنه نک بیت ثامننده کلور * سرا * سینک و راء ممدوده نک فتحلریله مطلق او و خانه معناسنه ایدی بیوک اولسون بیوک اولماسون صکره بیر ورایام و کرور اعوام ایله عظما و اکابر خانه لرنده غالب اولدی بونده یاء تحتیه ایله سرای دخی جائزدر

* زنکین اولان شخصه توانکر دینور *

توانکر * نونک سکونیله اسم فاعلدر بمعنی غنی چونکه توان تاء فوقیه نک ضمی و واو ممدوده نک فتحی و نون ایله توانستن لفظندن امر صیغه سی اولور و اسم مصدردر قوت و قدرت معناسنه غنا دخی نوعا قوت و قدرتدر کر * ادات اسم فاعلدر علی ما سبق فی الادوات المرکبه

* بهره نصیب اولدی دیلنجی کدا *

بهره * باء موحده نک فتحی و هانک سکونی و رانک فتحی و هاء رسمیه ایله بمعنی نصیب و حصه و اجرت لکن روزی لفظندن اعمدر چونکه روزی رزقه مخصوصدر شاعر بیت آنکه خط آفرید و روزی سخت * با فضیلت همیشه هست با بخت * کدا * کاف فارسیه ایله بمعنی سائل و فقیر ابو المعانی هزل کونه بیت کیر عریان مانده است در کوی تو دریوزه کر * بزدر کون بزرک و فربهست کشته کدا * آخرنده یاء تحتیه ایله کدای دخی جائزدر بعضلر وصف ترکیبیدر لر و کلیجی معناسنه کانه سائل قپو قپو کزوب سؤال ایتدیکیچون کدا ایله موسوم اولدی دیدیلر چونکه کد کاف عربیله بمعنی خانه آ آیدن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر بویله اولنجه کاف کدا عربیه اولور لکن شعوری مرحوم کاف فارسیه ده ایراد ایلدی فافهم

* خانهٔ درویش فقیرك اوی *

خانهٔ درویش * هاء رسمیه اوزرنده همزه نك یاخود یاء تحتیه نك علی الوجهین
کسر یله ترکیب اضافی فیدن فقیرك اوی معناسنه در اخانه هاء رسمیه ایله
او معناسنه که عربیده بیت دیرلر و شعره دخی خانه درلر بیت دیدکلری کبی
وشطرنج ونرد جدوللرینه دخی هم خانه و هم بیت دیرلر فرهنك شعوریده
مسطوردر که خانه آدمی منزلیدر چونکه خان هاء رسمیه سز مطلق
او معناسنه ایدی بعده عامه دن خاصه نقل او لنجه علامت نقل هاء رسمیه
زیاده قلنبدی بو علامت نقل او لان هاء رسمیه مرکبات منقوله ده شایعه در
اما مفردات منقوله ده آز بولنور * درویش * بمعنی فقیر و محتاج اصلنده موصوف
ترکیبیدر رقپو یه دوشنجی معناسنه چونکه در قپو دیو قرق التنجی قطعه نك
بیت رابعنده کلور و یش واو ممدوده نك کسری و شین معجمه ایله افتراش که
دوشمك معناسنه او لان و یشیدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر

* اسکی حصیر اندن کهن بوریا *

کهن * کافك ضمی و هانك فتحی و نون ایله اسکی که عربیده عتیق معناسنه
بونده کافك فتحی و هانك ضمی دخی جائزدر حاصلی سخن لفظی کبی بونده ایکی
لغت واردر بهرحال کاف ایله ها میاننده لفظا و خطا واو یوقدر نوعی خبوشانی
بیت کهن شد قصهٔ فرهاد و شیرین * چو عیش رفته و تقویم پارین * بوریا
بای موحدهٔ ممدوده نك ضمی و رانك سکونی و یاء تحتیهٔ ممدوده نك فتحی ایله بمعنی
وحصیر ایتدکلری ساز ابو طالب کلیم بیت دردمندی های من بر هیچکس پوشیده
نیست * مینماید از تنم مانند نقش بوریا * نکته ناظم نحریرك بو مصراع عدهٔ انده
لفظی اقسام و اتیان ایتمسی ما قبلنده کی مصراعه من حیث المعنی دخی
مرتبط اولسون ایچوندر زیرا سائر لغت ترجمه لیدن اصحاب منظومات کبی
ساده لغت بیاننه قصر اقتضی همان بو ایکی مصراعك مضمونی فقیر اوینده بولنان
اسکی حصیر اولدی فلله دره کانه محکمه ده بولنان دکمك ایله یمین مثلنه نظیر ایلدی

* آشجی یه آش پزدی یملك خوردنی *

آشپز * بمعنی طباخ میر نظمی مثنوی بدکان آشپز یکی نوجوان * همیر فت آشی
خوردنا کهان * بدید آمد آنجا کدای فضول * کرفتست کشکول و کرده
دخول * اصلنده وصف ترکیبیدر چونکه آش همزه نك مدی و شین معجمه ایله
هر برطعام مطبوخه شامل اسم جنسدر پز بای فارسیه نك ضمی ایله پختن لفظندن

امر

امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر نتکم اسم مفعولی فرق دردنجی قطعه نك
بیت سابعنده کلور مستقبلا تی پزدو پزنده کلور بونده قیاس اولان یاء
فارسیه نك ضمیدر لکن مستقبلا تنده علی الشذوذ مفتوح اولدی فاحفظ * خوردنی
آخرنده کی یاء تحتیه نسبیه ایله یمکه حاضر لنمش طعام که ترکیده اکامك دیرلر
حتی بو عصرده اسلامبولده هالبسی طعام حاضرلنوب اولنجه یمکی
کتورك دیو خطاب وامر ایدرلر طعامی کتور دیر آز بولنور ناظم
نحریر دخی لسان عصر اوزره یمك دیو تفسیر ایلدی فلله دره میر نظمی بیت
بر آورد خوردنی در پیش مهمان * بطبع خرم وبازوی خندان * فاما که یاء تحتیه
نسبیه سز خاء معجمه ممدوده نك ضمی وراء نك سکونیله خوردن لفظی مصدردر
یمك که اکل معناسنه در نتکم ماضی متکلم وحدهسی اون دردنجی قطعه نك بیت
ثانیسنده کلور بو تقدیرجه ترکیده یمك هم اسم طعام وهم مصدردر

* سیر طوق آج کرسنه وناشتا *

سیر * سین مهملهنك بین الفتح والکسر اماله سی وراایله طوق که عربیده شبعان دیرلر
ومجازا قانمش که عربیده ریان معناسنده کلور نتکم باآب کشت سیرست دیرلر
صو ایله اکین قانیجیدر معناسنه چغتایده توی دیرلر فاما که اماله سز کسره
صریحه ایله سیر صرمساق دیو یکرمی التنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کلور
بو ایکی معنایه ترتیب اوزره ابو المعانی بیت کر نباشی در جهان
باشیر وشکر خورده سیر * روقناعت کن بکنجی باپیاز و نان وسیر
کرسنه * کاف فارسیه نك ضمی وراء نك کسری وسینك سکونی ونونك فتحی
وهاء رسمیه ایله آج عربیده جایع دیرلر سکون را وکسر سین ایله ده صحیح
لغتدرینه بو معناده حتی آج کوزلویه کرسنه چشم وکدا چشم دیرلر * ناشتا * نون
ممدوده نك فتحی وشین معجمه نك سکونی وتاء فوقیه ممدوده نك فتحیله هنوز نسنه
نناول ایتمیش که آج قرننه دیرلر حاصلی ینه آج دیمکدر کمال اسمعیل
بیت محروم آن کرسنه که برخوان پادشاه * عمری نشسته باشد وکوینه ناشتا

* یك ایو حلوا ایمش افروشه هم *

افروشه * همزهنك فتحی وفانك سکونی وراء ممدوده نك ضمی وشین معجمه نك
فتحی وهاء رسمیه ایله زیاده لطیف حلوا شاعر بیت بنازك مشربان دیکر نباشد
درجهان توشه * خوشا پالوده شکر خوشا حلوای افروشه * بونده همزهنك
مدی وفانك سکونیله آفروشه وهمزهنك حذفی وفانك ضمیله فروشه دخی جائزدر

بو تقديرجه ممدوده دن مقصوره مقصوره دن محذوفه تخفيف اولنمشدر فرهنك شعوريده مسطوردر كه صنعتی روغن ساده يی قينادوب اوزرينه ايچه اتمش اونی دوكوب آهسته آهسته قرشدره تا كه دانه دانه اولنجه اوزرينه شكر ياخود عسل مصفی دوكوب قرشدره بی نظير سريع الهضم لطيف حلوا اولور

* شله ليبا تفشره دربقلوا *

شله * شين معجمه نك ضمی و لامك تشديدی وتخفيفی و هاء رسميه ايله اسفاناخ امثالی سبزه ايله مخلوط تربيه اولنور ربما ايچه پلاودر كه اكثر كيده لپا ديرلر شاعر بيت درميان پلاوهای شله خوب * نرم دسنست چون شاهد بازار * تنبيه بو معنالرده شله لغتلرده وفرهنكلرده ضمله ضبط اولنمشدر فاما كه ناظم تحرير فتحله تصحيحنی ادعا ايدر فالعهدة عليه نكته لفظ لپادن اسلامبول واطرافی لامی وپاءفارسيه يی تفخيم ايدرلر بزم سمتلرده اولان مملكتلرده ترقيق ايدرلر فقير عقل قصير مجه شويله فرقنی مناسب كوررمكه پادن صكره تفخيم صورتنده الف يازيله ترقيق صورتنده هاء رسميه يازيله همان بو اجلدن ناظم تحرير اسلامبول روشنده كوچوب پاءفارسيه دن صكره الف يازدی بويله اولنجه مرامی اوزره تفخيم ايله اوقنمق انسب واوفقدر بوندن صكره فقط لامك تشديديله شله اوچ معنايه دخی كلور اول بمعنی فرج كه كس معناسنه ثانی بمعنی موضع خس وخاشاك يعنی مزبله ثالث لنته يعنی زنانك حيض وقتلرنده استعمال ايلدكلری بزپارهلری فاما شين معجمهٔ مفتوحه اولنجه لامك تخفيفيله بمعنی قصاص وقود لامك تشديديله اوچ معنايه در اول بمعنی صنم ثانی بت پرست ثالث بمعنی عدل يعنی بولندنكی * تفشره * تاء فوقيه نك فتحی وفانك سكونی وشين معجمه نك ورانك فتحلری وهاء رسميه ايله اطعمه دن بقلوا معناسنه مير نظمی بيت خوان كوناكون كشيده بكسره * سكری پالوده حلوا تفشره * كورديكمز محللرده بقلوا لفظنده واودن صكره الف يازلمشدر هاء رسميه يازلمامش احتمالكه آنكيچون ناظم تحرير الف قافيه سنده ايراد ايلدی همدخی محلنه كوره اعتبار اولنسه ده بعيد دكلدر فافهم

* دكلر ايسك نصح ايدرم بن سكا *

بو مصراع كانه شاهدی مرحومك يازردم انده بر بيت هما يون قولنك مضمونی ساده تفسيردر مفسری بو مصراع

* كر شنوی پند كنم من ترا *

كر * ادات شرطدر كما سبق فی الادوات المركبة * شنوی * مضارع مفرد

مخاطبدر نتکم امر حاضری قطعهٔ اولی نك بیت سادسنده کچدی فارجع الی شرحه
بند * نصیحت دیو اون بدنجی قطعه نك بیت سادسنده کلو رکنم یکرمی بدنجی
قطعه نك بیت ثامنده کلان کردن افظندن فعل مضارع متکلم وحده در
زیرا مستقبلا تی علی الشذوذ کافك ضمی و نونك فتحی و دال ایله کندو کنده کلور
من بن دیو بو قطعه نك بیت اولنده کچدی * ترا * سکا دیو بیت مذکورده کچدی

* مفتعلن مفتعلن فاعلن *

یعنی بو قطعه بحر سریعدندر چونکه بحر سریع بحسب الدائره مسدسدر که
مفتعلن مفتعلن فاعلات مرتین لکن اصلی مستفعلن مستفعلن مفعولات
مرتین ایدی طی جمیع اجزاسنده بحسب الاستعمال واجب و لازم اولمغله
ارباب عروض فرس دائرهده دخی هر بر جزؤنی مزاحف اعتبار ایلدیلر
بو ندنصکره عروض و ضربده طیك عروض ایله یاوقفی یاخود کشفی
استعمال ایلدیلر بویله اولنجه بو قطعه نك عروض وضربنك جمیعسی مطوی
ومکشوفدر الابیت خامسك عروضی مطویه وموقوفه در النادر کالمعدوم اولمغله
ناظم نحریر بو تفاعیل مصراعی مکشوفه کتوردی تنبیه طی مستفعلن
مفعولات دن دردنجی ساکنی حذف در اول مستعلن ثانی مفعلات فالدقده
اول مفتعلن ثانی فاعلات یه نقل اولنوب مطوی تسمیه اولنور کشف مفعولات دن
تایی اسقاط ایدب مفعولا قالدقده مفعولن وزننه نقل اولنوب مکشوف تسمیه
اولنور وقف مفعولات آخرنده کی تایی اسکان ایدوب موقوف تسمیه اولنور

* اهل معارفله کورش دائما *

اهل * بمعنی صاحب * معارف * جمع معرفت علم ایله معرفتك فرقی وتفصیلی
دیباجه نك یکرمنجی بیتی شرحنده کچدی * دائم * معروف
بو مقامده اهل معارفدن مراد ناظم نحریر ادبادن اولمغله علوم ادبیه
صاحبلری اوله یاخود اهل الله اوله یاخود هر بر معرفت صاحبلری اوله

* این قطعهٔ بانکته زباچون کل شاداب *

این * بو دیو قطعهٔ ثالثه نك بیت رابعنده کچدی * قطعه * وهمزه سی قطعهٔ اولی
عنوانی شرحندن کچدی * با * بمعنی صاحب کما سبق فی الادوات البسیطة نکته
نونك ضمی و کافك سکونی وتاء فوقیه نك فتحی وهاء رسمیه ایله بمعنی نقطه و بمعنی
نشانه که پرمق و امثالیله یره وزنی بلمکه دیرلر عربیده وجه ودلیل معناسنه که جمعی
نکات کلور رقار سیده وعربیده دقیق و رمز لطیف معناسنه دخی استعمال اولنور

تکلم بو مقامده مراد بو در *ز* بمعنی من یعنی دن کما سبق فی الادوات البسیطة با
حروف تهجیدن و حروف معانیدن و حروف مبانیدن بنك اسمیدر لکن
بو مقامده مراد حروف مبانیدن اولاندر علی ما سبق فی شرح عنوان القطعة الاولی
چون *کبی دیو قطعهٔ ثالثهنك بیت ثالثنده کچدی *کل* کاف فارسیه نك ضمی
ولام ایله معروف عربیده ورد معناسنه فاما که عجمده هر چیچکه کل دیرلر کرك
اغاچده وکرك یرده بتسون لکن اکر قرینه دن مجرد مطلق کل ذکر اولنسه
معروف ورد مراد اولنور شیخ سعدی بیت *بچه کار آیدت زکل طبقی *از کلستان
من ببرورقی *واکر قرینه یه مقارن اولورسه مقتضای قرینه اولان شکوفه
مراد اولور مثلا کل نسرین وکل خیری وکل لیمون وکل بادام وکل شفتالو دیرلر
وعلی هذا القیاس شاعر بیت کل زنبق ولیکن ناشکفته *میان یاسمین ولاله خفته
استعاره طریقیله شرارهٔ آتشه وچراغه ده کل دیرلر *شاداب* تروتازه دیو
بو قطعه نك بیت ثالثنده کلور حاصل معنی تروتازه کل کبی حرف بادن نکته صاحبی
بو قطعه یا خود قطعه مدر یعنی بو قطعه ده سراپا مدکور اولان جناس وطباق
ومراعات نظیر امثالی صنعتلر ایله کله وصویه متعلق ومشابه معنیدار ونکته دان اولان
اشیانك اسامیلریدر مثلا بو مصراع آتیده تشنه ایله سیرابده طباق واردر وقس علیه

* تشنه صو صامش قانمش اولاندر دخی سیراب *

تشنه *تاء مثنات فوقیه نك فتحی و شین معجمه نك سکونی ونونك فتحی وهاء رسمیه
ایله بمعنی عطشان ابو تراب بیت ماخشك لبان تشنهٔ دیدار شرابیم *چون کاسهٔ
کشت تهی خانه خرابیم *استعاره طریقیله آرزومند معناسنده ده
استعمال اولنور *سیراب* سینك بین الفتح والکسر اماله سی ایله بمعنی ریان آدمی
اولسون غیریسی اولسون ابو المعانی بیت سیراب شاخ هر درخت بجود
برك وبرپس *از بهر تو حید خدا ایستاده است در بوستان *معنای
ترکیبیسی صو طوقی دیمکدر رخونکه سیر طوق دیو قطعهٔ ثانیه نك
بیت عاشرنده کچدی آب صو دیو بو قطعه نك بیت خامسنده کلور

* فرکند سیلك یاردیغی یر سیل صویی سیلاب *

فرکند *فانك وکافك فتحلری وراءنك ونونك سکونلری ودال ایله سیلك زوریله
یاردیغی یر کهجا بجا صو دخی طورمش اوله فرغر وفرکن وفرکنی دخی دیرلر بعض
فرهنکلرده منور قازلمش خرق دیو مرویدر شمس فخری در صفت اسب بیت
بوقت سیرش چه سیخ وچه دریا *پیش کامش چه کوه وچه فرکند *کذا فی فرهنك

جهانکیری اما تحفة الاحبابده مطلقا رهکذر آب دیومذکور همدخی طول مدت
ایله چوریوب دوکلمش نسنه یه فرکند دیرلر *سیلاب* سینک کسریله مرکبدر
سیل صویی معناسنه ابو المعانی بیت سیلاب اشک دیده ام طوفان زاده دل شده
کشته خراب ازدر دو غم آخر چو این شهر و جوده *چونکه سیل سینک
فتحی و یاء تحتیه نک سکونی و لام ایله فارسی ایله عربی میاننده مشترکدر
انجق فرق شو قدر وارکه کاهی اعجام سینی مکسورا وقورلر
خصوصا آخرینه اب لاحق اولنجه دائما مکسورا ایدرلر آب صودیو آنفا کچدی

شیره دی اوزم صویونه هم بکمزه دوشاب

شیره *شین معجمه ممدوده نک کسری و رانک فتحی و هاء رسمیه ایله اوزم صویی که
تازه صقلمش اوله ترکستانده چارکوشه سفره یه شیره دیرلر *دوشاب
دال ممدوده نک ضمی و شین معجمه ممدوده نک فتحی و باء موحده ایله مطلق بکمز
معناسنه عربیده دبس دیرلر میر نظمی بیت برندان چو زاهد زیک جای زاده
در اصلش یکی بود دو شاب و باده *فائده عربیده دبس او لاخرما ایچون
موضوع ایدی صکره کیدرك اوزم بکمزنده داطلاق اولندی
بعده اوزم خرمایه غلبه ایدوب اسمن و هم استعمالن اخذ ایلدی

بالی شهد دیو رشربته شهدابه و شهداب

شهد *شین معجمه نک فتحی و هانك سکونی و دال ایله بال معناسنه حتی مومی
آیرلدقدنصکره شهد فائق دیرلر عسل مصفی معناسنه مثلا شیخ سعدی
کلستان دیباجه سنده عصارۀ تابی بتربیتش شهد فائق
کشته بیوردی *شهداب *بال شربتی معناسنه چونکه معنای
ترکیبیسی بال صویی دیمکدر *شهدابه *آخرنده هاء رسمیه نسبیه ایله مثله

کلزار و کلستان کلی چوق یردخی کلشن

کلزار *لامك سکونیله کلی چوق یر و کل محلی هم دخی موسقیدن بر مقام
یاخود بر لحن آدیدر شاعر ایکی معنایه بیت خروشان بلبلان در صحن کلزار
بوقت صبحدم بر لحن کلزار *کلستان *لامك کسری یاخود سکونیله بودخی
کلی چوق بر و کل مکانی شاعر بیت بهار آمد دل از آلام ریشست *کلستان
شد جهان هنکام عیشست *کلشن *لامك سکونیله بمعنی کلستان ابو المعانی بیت
با فتاب قدح شعله زار کن ساقی بشوق عارض جانان ضیا کند کلشن
لکن بو بیتده کلشن مجاز اعشرتکاه معناسنه اولسه ده جائز بولفظلرك هر بری

مركبدر چونكه كل يسانى بو قطعه نك عنوانى شرحنده كچدى
زار وستان هر برلرى ادات اسم مكاندر على ماسبق فى الادوات المركبة
شن *شين معجمه نك فتحى ونونلبه بمعنى تازه وجلوه چونكه كلك شكوفه لر
ميانندملطافت وملاحتى حسيله مجلس ومكاننه كلشن ديو تسميه اولندى خواجه حافظ

* دى چار مرغ وتر وتازه ايسه شاداب *

مرغ *ميمك فتحى ورانك سكونى وغين معجمه ايله چايركه آنده قوشلر اولور همد خى
جاى فرحفزا معناسنده وبرنوع سبزه كه قوشلرك اكلى معناسنده كلور رفا ما ك
ميمك ضميله مرغ قوش ديو بكرمى التنجى قطعه نك بيت سادسنده كلور *شاداب
دال ممدوده نك فتحيله بمعنى تروتازه حكيم فردوسى بيتنوككفتى همه دشت
سهراب بود *بسان يكى سرو شاداب بود *هم دخى صولو كه آبدار معناسن
واعلام رجالدن دخى اولور معناى تركيبيسى فرحنالك صودمكدر زيرا شاد
شين معجمه ممدوده نك فتحى ودال ايله بمعنى مسرور وفرحنالك آب صو ديو بو قطعه د
برقاج كره مذكوردر *تروتازه *دخى فارسيدر لكن نشارده شيوعيله بو مقامد
تفسير قلندى تر ياش ديو الى برنجى قطعه نك بيت اولنده كلور تاز
معروفدر محبوبده وميوه ده وغيريده مستعملدر ابو المعانى بيت *خيا
تازه آن روى تازه دردلم تازه *شود بافكر وصل آن پرى رو دردو غم تاز

* شهوار دينور پادشهه لائق اولانه *

شهوار *هانك سكونيله مركبدر پادشهه لائق معناسنه چونكه شه پادش
معناسنه اولان شاه لفظندن مخففدر وار ادات لياقتدر على ماسبق
فى الادوات المركبة زر اشتت بهرا بيت درآ بجه نخ بهها بنهاده بسيار *برا
برجايهاى خوب وشهوار *پادشه دخى فارسيدر لكن تركيده شيوعى حسبي
ترجمه دن جزء قلندى تمه شاه شين معجمه ممدوده نك فتحى واظهار ها ا
يدى معنايه در اول اصل وصاحب معناسنه درحتى پادشاهلر عريق واصي
وصاحب مملكت اولدقلرى حسبيله شاه تسميه اولنديلر حكيم فردوسى بيت
اكر شاه را شاه بودى پدر *بسر برنهادمرا تاج سر *ثانى هرنسنه كه حس
وعظمتده امثالنه فائق واقرانندن بهتر وبزركتر اوله كاشاه د
مثلا يدتك اعلاسنه شاهيت وايو آتلويه شهسوار وقوشلرك جمله سند
بيوك برقوش وارا كاشاهرخ د يرلر ثالث شطرنج قطعه لرندن برقطعه د
رابع بمعنى فراخ وكشاده نتكم شاهراه ايشلك يول ديو اللى برنجى قطعه ن

بيت سادسنده كلور خامس يعني داماد سادس هندده مشهور بر نوع جامه در
سابع هندده برجانور اسميدر بو يدي معناده الفك تخفيفيله شه دخي جائزدر على
ماسبق في قواعد المقدمة * پادشاه * بافارسيه ممدوده ايله مركبدر پاد ايله شاهدن
چونكه پاد پاسبان و پايندو تخت معنالرينه اولمغله مناسبت ظاهره در بو نده شه
كبي الفك تخفيفيله پادشه دخي جائزدر بلكه الفك ابقاسي وهانك الغاسيله پادشا
دخي جائزدر شاعر بيت كه من تا ترا ديدم اي جان من * نيم پادشا بر دل خويشتن

* لذتلو صو خوشاب ايو انجو در خوشاب *

خوشاب * شين معجمه ممدوده نك فتحيله لذتلو صو معناسنه همدخي لولو وياقوت
ولعل وبونلرك امثالي نسنه لره صفت واقع اولور مثلا در خوشاب ديرلر ايو انجو
ديمك اولور حكيم اسدي بيتنده هر آهوان زابوي مشك ناب * نه از هر صدف در
خير وخوشاب * اصلي تركيب توصيفي اولمرق آب خوش ايدي خوب صو
معناسنه بعد التقديم سياه چشم كبي وصف تركيبي قلنوب لذتلو صو وخوب
صولو معناسنه اولدي چونكه خوش خاء معجمه ممدوده نك ضمي وشين معجمه ايله
يعني خوب ديمكدر كوبرلر ناصر خسرو بيتنده تو چه يكي زنكي نا خوب پير * دختركان
تو همه خوب وشاب * آب صودر بو قطعه ده بر قاچ كره مذكوردر بو معناي
تركيبي معناي اولك عيني ومعناي ثانينك مناسبيدر * در * دالك ضمي ورانك
تخفيفي ونشديديله فارسيده انجو معناسنه شايعدر لكن عربيده تشديد لازمدر
نكته بو معنا مدماسنه ترجمه سي اولان دلك كسريله در او قسه دخي
الوير ربو تقدير چه ايهام خطيدن وملاحتدن خالي اولماز فافهم

* جوي ايرمغه دي آب روان يعني آقر صو *

جوي * جيم ممدوده نك ضمي ويا تحتيه ايله ايرمق كه عربيده نهر چغتايده ساي
ديرلر همدخي جوي بايسته ديو اللي برنجي قطعه نك بيت سابعنده كلور آب روان
اسم يعني آقر صو كه عربيده ماء جاري ديرلر چونكه آب صو ديو قرقنجي قطعه نك
بيت اولنده كلور * روان * رانك وواو ممدوده نك فتحلري ونون ايله رفتن لفظندن
اسم فاعل ياخود صفت مشبهه در كيدبجي ديمكدر لكن استعمالده صالندرق
كيدبجي معناسنه شايعدر صوده دخي صالنوب كتمه اولمغله آب روان ديديلر
همدخي جائز وروا معناسنه ورايج معناسنه وهمان معناسنده كلور بونلردن
بشقه روان جان ديو اوتوز سكزنجي قطعه نك بيت ثالثنده كلور

* نيرمو لاتقدر دخي حوضك دي پاياب *

تیره * تاء مثناة فوقیه ممدوده نك کسری و رانك فتحی و هاء رسمیه ایله بولانق معناسنه شاعر بیت روشن بدیده ام نشود روی این جهان * کین چشم تیرکی بتواند نظر نکند * هم دخی ذاتنده قاره نسنه یه و صکره دن متغیر اولوب قاره ران نسنه یه و قاره کو کیجه یه و یاغ چقاردقلری آخج که عربیده شفتین دیرلر بو جمله یه تیره دیرلر اما که هاء رسمیه سز اوتوزدرت معنایه کلور نتکیم تفصیلی یکرمی برنجی قطعه نك بیت ثانیسی شرحنده کلور * پایاب * باء فارسیه و یاء تحتیه ممدوده تینك فتحلری و باء موحده ایله مرکبدر یعنی قعر الحوض چونکه پای یعنی ایاق دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کلور آب صو معناسنه دیو مناسبت ایله پیکار ایاغنه و مطلق صوینه اینه و دیبنه ایاق ایرشن صویه دخی پایاب دیرلر بونلردن بشقه پایاب طاقت و قدرت معناسنه و پاینده و ثابت معناسنه و نهایت و غایت معناسنده کلور

* سرکشته باشی دونمشه دی دونمکه کشتن *

سرکشته * رانك سکونی ایله ترکیب اضافیدر اصلی کشته سر ایدی تقدیم و تأخیر انجق کلاب کبی لفظده تخفیفی مفیددر بهر حال باشی دونمش معناسنه سرکردان کبی خواجه حافظ بیت رهبری جو که در این بادیه هر سوی رهیست * مرد سرکشته چه داند که بجا باید رفت * چونکه سر باش دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کلور * کشته * کاف فارسیه نك فتحی و شین معجمه نك سکونیله کشتن لفظندن اسم مفعولدر دونمش معناسنه زیرا کشتن مصدردر دونمك معناسنه هم دخی صیرورت و انقلاب معناسنه ده کلور رشد کبی لکن کینونت معناسنه اولماز

* دریاده صونك دونمسی چوریدیسی کرداب *

کرداب * کاف فارسیه نك کسری و رانك سکونی و دال ممدوده ایله اصلنده ترکیب توصیفی قبیلندن آب کرد ایدی مدور رود کرمی صو معناسنه بعد التقدیم والتأخیر سیاه چشم کبی وصف ترکیبی قلنوب دکرملو صو معناسنه اولدی بعده معنای مذکورده غالب اولدیکه عربیده دردور دیرلر میر نظمی بیت چو کشتی اندر افتاده بکرداب * مپرس زان بعد ازین راهیچ آسیاب * چونکه کرد دکرمی دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت ثامننده کلور آب صو کامز آنفا

* آتشده او حیوان که کزر آدی سمندر *

سمندر * سینك و میمك فتحلری و نونك سکونی و دالك فتحی و را ایله آتشده کزر بر حیواندر شویله روایت اولنور که مز بور رجا نور رقیون قدرا و لورلونی الوان اولور که بیاض و زمرد و سرخ و یشل و بنفشی تونی اکیر و بدستمال ایدرلر

کیرلند کده آتشه براغوب چرکی یانوب پاك ولطیف جدید کبی اولورلامع بیت
آتشم زخم جکرسوز نعام اولسه توله * دل آتشکده مه دوشیه سمندرکل اولور
بعض روایتده سمندر قوقنس قوشیدر که نمز یورقو شلك بیك بسنه عمری اولور
آخره ایردکده اودون جمع ایدوب نفسندن آتش پیدا اولوب اودونی یاقر کندی
بناردخی یانرکل اولور صکره مرور ایامله کلندن یاوروسی حاصل اولور آتش
یاقدوغنه مولانا جامینك بشو بیتی شاهددر بیت شو سمندر چو فروزد آتش
باش با آتش او خرم وخوش * بعض روایتده کلرقدر بر جانوردر هر ساعت
برلون ایله متلون اولور هند دخی هندستانده بر ولایته سمندر دیرلر که انده بی نظیر
عود اولور بو ایکی معناده بین الدال والرا واو ایله سمند ورو بو ایکی لفظده را
بدلنه لام ایله سمندل وسمندول دخی دیرلر بویله اولنجه بونده درت لغت وآردر
تنکم قوقنس لفظنده درت لغت اولدیغی کبی ققنس وقوقنس وققنوس وقوقنوس

* دیرلر صو قوشندن قاز بط اورد که مرغاب *

بط * بای موحده نك فتحیله قاز معناسنه اصلنده عربیدر طانك تشدیدیله لکن
فارسیده تخفیفیله دخی شایعدر شاعر بیت در شکم باز که چندین خطست
ند کره جان تذرو وبط نیست * قاز دخی فارسیدر ترکیده شیوعی حسبیله ترجمه
قلندی اما فرهنك شعوریده بط ایله قازی شویله فرق ایدر که اهلیسنه قاز وغاز
دیرلر دشتی سنه بط دیرلر لطیفی بیت باز سفید آفت طاوس وقاز * چرخ وکرز
بسته شود چشم باز * لکن ترکیده علی الاطلاق اهلیسنه ودشتی سنه قاز دیرلر
مرغاب * ترکیب اضافیدر مطلق صو قوشی معناسنه شوقدر که غینك کسره سی
فتحه یه وهمزه مدمیه تبدیل اولنوب اوردك معناسنه منقول اولدیغی بونده یاء نسبیه
ایله مرغابی دخی دیرلر هاتفی بیت میاور بان صید که ترکتاز * بمرغابیت نام میند ازباز
چونکه مرغ قوش دیو یکرمی التنجی قطعه نك بیت سادسنده کلور آب صو کامر آنفا

* ماهی بالغك آدی شناور دخی یوزکج *

ماهی * میم ممدوده نك فتحی وهاء ممدوده نك کسریله عربیده سمك معناسنه هر نوعنه
شامل اسمِ جنسدر شیخ عطار بیت آنکه بامرغ هوا ماهی دهد * بند کان را دولت
وشاهی دهد * شناور * شین معجمه نك کسری ونون ممدوده نك وواوك فتحلری ورا ایله
یوزکج که عربیده سابح دیرلر خواجه سلمان بیت بحر محیط همتش موج زده حباب وش
قبه نیلی فلك کرده زروشناوری * واو بدلنه باء موحده ایله شنا بر دخی بو معنایه در

* غوته صویه طالمق صولرك طلقه سی خیزاب *

غوته * غين معجمهٔ ممدوده نك ضمى وتاء مثنات فوقيه نك فتحى وهاء رسميه ايله
صويه طالمق كه عربيده غوص ديرلر طا ايله غوطه دخى جائزدر بو ايكى لفظده
غين معجمه نك فتحى وواولك سكونى دخى جائزدر ابو المعانى بيت در بحر غمش غوته
خوردا اين دل محزون * باشد كه خدا ساحل مقصود نمايد * خيراب * اصلنده
وصف تركيبى اوله رق آب خيز ايدى فالفجى صو معناسنه چونكه آب
صو كمامر خيز وصف تركيبى اوله رق يكرمى سكزنجى قطعه نك بيت
سابعنده كلور بعده طلغه مناسبه نقل اولنجه علامت نقل وتخفيف
ايچون تقديم وتأخير وزاى معجمه نك مفتوحه وهمزهٔ آبى حرف مد قلديلر

* دارشكنه معناسى سليمانى ديمكدر *

دارشكنه * دال ممدوده نك فتحى ورانك كسرى وشين معجمه نك كسرى وكافك
ونونك فتحلرى وهاء رسميه ايله زهرانو اعندن سليمانى ديدكلرى
نسنه در لغت نادره اولمغله فرهنك شعوريده مذكوردكلدر نتكم اواخر
دنيا جده وعدبيور مشيدى چونكه زمانمزده فرهنك لفظى غلبه ايله شعورى
كتابنه علم كبى اولمشدر لكن تحفة المؤمنين ده دارشكنه سليمانى ديو مذكوردر

* فراروكريزنده جيوه ژيوه وسيماب *

كريزنده * كاف فارسيه نك وراء ممدوده نك كسرلريله اسم فاعلدر قاچيجى
معناسنه عربيده فرار وفراره ديرلر مصدرى قرقنجى قطعه نك بيت ثالثنده
كلان كريختن ياخود كريزيدن لفظلريدر زيرا مستقبلاتى كريزد وكريزنده كلور نتكم
امر صيغه سى اوزره اسم مصدرى يكرمى سكزنجى قطعه نك بيت خامسنده
كلور * جيوه * جيم ممدوده نك كسرى وواوك فتحى وهاء رسميه ايله تركيده سندك
وعربيده زيبق ديدكلريدر كذا فى فرهنك شعورى بو جيوه لفظى نقدر فارسى
ايسه ده تركيده شيوعى حسبيله ژيوه وسيماب لفظلرينه ترجمه قلنمشدر * ژيوه
زاى فارسيهٔ ممدوده نك كسريله وزن ومعناده جيوه كبيدر * سيماب * تركيب
اضافيدر اصلى آب سيم ايدى كمش صويى معناسنه جيوه معناسنه نقل اولنجه
علامت ايچون تقديم وتأخير وتخفيف ايچون ميم مفتوحه وهمزه سى حرف مد
قلندى بويله اولنجه بونده حكمانك زيبق ايله كبريتى مزج ايدنجه كمش ياخود
التون اولور ديدكلرينه اشارت واردر نكته فرار وفراره لفظلرى ارباب
كيميا واصحاب اكسير اصطلاحنده جيوه نك علمى اولوب وجيوه دخى
فى نفس الامر فرار وذهاب ايله متصف اولمغله ناظم بحر برقاچيجى كريزنده

پيورسه

بيورسه وزن ومعنايه خلل كلمز ايكن ايهام حسن ايچون فراره كريزنده ديو تعبير بيوردى فلله دره مثنوى خذ الفرار والطلقا * وشبئا يشبه البرقا * فان احسنته سحقا * ملكت الغرب والشرقا * سؤال حكمانك بوقولى راستميدر ووجود خارجيسى وارميدر جواب راست وصوابدر نتكيم علم كيميايى حكمت طبيعيه فروعندن عد ايتدكلرى كبى همده وجود خارجيسى واردر نتكم قارونلدن ونيجه ارباب معارفدن منقول ومشاهد اولديغى كبى سؤال علم اولوب وجود خارجيسى اوليدى علوم سائره كبى على رؤس الازمان علماء كبار كذارى وحكماء معرفت شعارى اولوردى جواب حق جل وعلى حضرتلرى فقط كيميايى دكل بلكه بحسب الظاهر شهرت وشيوعى خطرناك اولان علملرى مثلا علم جفر وعلم حرف وعلم سيميا كبى علوملك اصحابنى كتم واخفايه موفق قلوب حتى اظهار سر كفر ديو اعتقاد ايتديردى يعنى اجانب وبيكانكانه ديمكدر فلاجل ذلك ارباب لايكاد يوجد درجه سنه رسيده اولديلر سؤال بو علم كيميا نه جهتدن سر اولدى جواب علم كيميا هر طرفيله سر دكلدر بلكه نقدين يعنى شمس وقمر حسبيله سر اولدى والا نماطيا حذاق نيجه معاجن كيميويه ترتيب وطائفه صاغه بى نهايه اجزاء كيميويه تركيب واعمال ايلدكلرى ظاهردر سؤال جدوسعيله نقدينه وصول ممكن اولمازمى جواب عزيزم امكاندن بشقه وجودى دخى محققدر لكن توفيق حقه محتاجدر سؤال مثلا عقرب وعلم الدين وعقاب وعبد يعنى كبريت وزرنيخ ونشادر وجيوه امتزاج ايدنجه شمس وقمر حاصل اولور ديديلر مع هذا مزج اولنسه لر حاصل اولمه دكل مشابه دخى اولامز بو تقديرجه كلاملرى نيجه صواب اولور جواب عزيزم انسان كافة حيواناته بلكه عامه كائناته نسبتله نه كونه كامل الوجود ايسه نقدين دخى بين المعادن كامل العيار در لكن شمس كامل حقيقى وقمر كامل اضافيدر ايشته بو تقديرجه انسان نه درلو روح انسانى يه وروح حيوانى يه وجسده محتاج ايسه نقدين دخى بو اوچنك امثالنه محتاجدر لكن بونلرده روح انسانى يرينه فقط روح وروح حيوانى يرينه نفس ديو تعبير اولنور امدى عزيزم حق تعالى حضرتلرى نه كونه روح انسانى يه يسئلونك عن الروح قل الروح من امر ربى نص فصيله كتم واخفا ايلديكى كبى بو روحى دخى براى حكمت عليه مختوم ومكتوم ايلدى حكما انكچون بو روحه كاهى روح الذهب ديو وكاهى جرم مكرم ديو تسميه وكافه كيميا كرانه مطلب اعلى ومقصد اقصى ايلديلر سؤال علماء

صوفیه و حکماء اشراقیه روح انسانیده بحسب الطاقة البشریة جسم‌ لر
و روح حیوانیله روح انسانی فرقنده عظیم تکاپولر ایلدکلری کبی بونده دخی
بر بیان وافی و فرق شافی وارمیدر جواب ایشته بو مقامک حلی فصول ثلثه‌یه
محتاجدر * فصل اول * جسد بیاننده که بو بابده جسد هم نامیه سبعه سیاره و امثالی
نسنه‌لردن هر بریدر * فصل ثانی * نفس بیاننده که بو خصوصده نفس ملوحات
نسمه و انواع کبریت و اصناف زرنیخ و اشباهی نسنه‌لردن حاصل اولور
فصل ثالث * روح بیاننده که بو ماده‌ده روح اشیاء سبعه‌نک بریدن اولور ۱ زیبق
۲ رصاص ۳ موی اطفال ٤ قشر بیضه ٥ دم یعنی قان ٦ مراره یعنی اود ۷
بول یعنی شاشی خلاصه بو یدیدن هر بری بشقه بشقه اکسیر اولور بری برینه
ضم و اضافتنه‌یه محتاج اولمزدیو شمس المعارفده نص و قطع ایلدی سؤال
بو نفس و روحدن هر برینی تحصیلی نه کونه اولور و نه طریق ایله وجود پذیر اولور
جواب مشهور بو طقوز امور که ۱ حل ۲ عقد ۳ تصعید ٤ تکلیس ٥ تحلیل
٦ ترکیب ۷ ترطیب ۸ تنقیه ۹ طرح ایشته ازجمله بو طقوز اموره موقوف
و محتاجدر و بو طقوز امورک اعمال و ترتیبی نیجه نیجه فرع و انبیق کبی آلاته
و کونا کون طین حکمت و نار حلقه کبی اسبابه محتاجدر و جمله‌سی دخی اسرار
مکتومه‌دندر ازجمله برماده‌نک سهله‌سنی حکایه ایدیم مثلا ترطیب دیو ملوحاتک
و امثالنک صوینی اخراج و امثالنه و اجساده و ارواحه اسقا و اشرابه دیرلر
ایشته بو مقوله عمللرینه قدر دشوار الحصول و صعب الوصولدر فتأمل سؤال
بو تفصیلاتک اقتضاسی کیمیا وار ایمش بو صورتده قلب حقایق لازم کلمزمی قلب
حقایق ایسه ذاتنده محالدکلی جواب عزیزم قلب حقایق محالدیمنک معناسی
ممکن واجب اولمز و اجب ممکن اولمزدیمکدر یوخسه ممکن ممکن آخره منقلب
و مستحیل اولور ازجمله بسیط بسیط آخره منقلب اولور مثلا ما و هوا کبی و مرکب
مرکب آخره منقلب اولور مثلا مملحه‌یه ساقط اولان حیوان کبی ایشته بو ایکی
صورتده ماده‌لر باقیه‌در منقلبه اولان فقط صورتدر کاهیجه اولور که ماده
و صورت ایکیسی معا باقیلردر فاتما که منقلب اولان یا بوکه کیف کیفه اولور مثلا
سود یوغورت و پینیر و یاغ اولدوغی کبی و نحو ذلک یاخود حال حاله اولور مثلا
صو بوز اولدوغی کبی فاتما که ماده و صورتیله انقلاب مسئله‌سی
اعادة المعدومک جوازی و عدم جوازینه منوطدر چونکه تجویز ایدنه کوره جائز
ایتمیه‌نه کوره جائز کلدر امدی عزیزم بو تفصیل معلوم اولدیسه اجساد

سبعهٔ مذکوره نك بر برینه انقلابی بسیطلك بسیطهٔ آخره انقلابی قبیلندن دکلدر چونکه موالید ثلثك بری در انجق یا بو که مرکبك مرکب آخره فقط صورتیله انقلابی قبیلندن اوله یاخود فقط یا حالله انقلابی قبیلندن اوله ایشته بو صورتده اکر کیفله انقلاب ایدرسه اصلنه رجوع ایتمز واکر حالله انقلاب ایدرسه بر سبب جزئیله اصلنه عودت ایدر یاخود مضمحل اولور فافهم سؤال اجساد سبعه وامثالی بالمشاهده بربرلرینه اضداد وقسیمات اولدوغنه فقط کیفله یاخود حالله انقلاب ایدردیمك منافی دکلی جواب جائز که اجساد سبعه وامثالی نوع واحددن اوله چونکه معدن اداخلی وطبیعه شخص کامل وتام العیار اولمغه طالب ومرکز حقیقیسی اولان کمالنه وتمامنه راغب ایکن هر برینه اتصال موانع وانتفاء شرائطه ملابسه سیله کمالنی احرازایده میوب بو درجهٔ سافله ده استقرار ایله کمی حدید وکمی نحاس وکمی رصاص وکمی آنك وکمی جرو امثالی اسماز ایله مسمی اولدیلر ایمدی عزیزم کورمزمیسن که اوزم اولا قورق ثانیا فریك ثالثا عنب رابعا عصیر خامسا دبس سادسا اقط اولدیغی کبی زیرا اوزم اجتماع شرائط وارتفاع موانع برله احراز کمال ایدرسه اقط اولورو اکرکه ناقص اولورسه مقامنه کوره برا سمله مسمی اولور کما سبق سؤال ارضك هر بقعه سنك برخاصه سی واردر بو تقدیرجه هر بقعه سی بر معدنك اقتضا ایتمه سی عقله امس ومشاهده یه اقرب دکلی جواب کورمزمیسن که جاموس وجمل وبقر وغنم فصول وخواصله بربرندن منفصل وممتاز انواع واضداد ایکن جمله سندن حاصل اولان سود نوع واحد وسوددن حاصل اولان پینرو یوغورت هر بری بر نوع واحد بومعدود درحتی کامل العیار اولان صمن نوع واحد در نتکم بونی مؤید اصحاب اکسیر وارباب کیمیا طهر الفضة الجذما ثم کلها حلال دیو طالبلرینه امر وترغیب ایتدیلر نتکم بو مضمون شمس المعارفدن دخی فهم اولنور چونکه عزیزم فضهٔ جذمادن مراد از جمله رصاص دیسك اکر انتفاء شرائط واجتماع موانع اولمسه ایدی کامل اضافی اولان فضه اولاجق ایمش بلکه کامل حقیقی اولان ابریز خالص اولاجق ایمش لکن بدن انسانه امراض مزمنه دن علت جذام اولوبده کانه دائرهٔ انسانیتدن اخراج ایتدیکی کبی رصاصه دخی برعلت مزمنه عارض اولمغله کرك کامل اضافی وکرك کامل حقیقی درجه سنه رسیده اولمامش سؤال رصاصده بو علت نه در جواب بدن انسانده جذام عصمنا الله تعالی اکر علت واحده دیو معدود ایسه ده فاما که جهت وحدتله

مضبوطدر ولان عللی متعدده اجتماعندن عبارت اولدوغی کبی ایشته بو رضاضده
دخی اجتماع عللی شایدن عبارت علت جذام کبی بر علت وارد رچونکه بو
رضاضده فهم قاصرانه مزه کوره بدی علت وارد رکه قضده بو قدر ۱ لینت
۲ سرعت ذوباب ۳ رسم ٤ جرب ٥ رقت ٦ بورت ۷ خشخشه خلاصهٔ کلام
ایشته بو بدی علت رضاضدن کیدبجه یکاد یکون فضیه لکن عزیزم بو قدر بحث
همان روح انسانی بحثی کبی تو معنی در بر علیله شفا بو قدر انجق عقلا یه لازم
اولان بو معقوله امر مشکلی الشیء بالشیء یذکر مضمونی بو قدر بحثیله اکتفا ایدوب
عملنه اشتغال ایله خیر الدنیا والاخره مصداقنه مظهر اولمیه لر تفطن فتح الله علیك

* کوز یاشندن اشك وسرشك اغلمه کریه *

اشك * همزه نك فتحی و شین معجمه نك سکونی و کاف ایله کوز یاشی که عربیده
دمع و قطره یاشه و قطره یه دخی دیرلر شیخ عطار بیت چنان شد ظلم در ایام اوکم
که اشکی در میان بحر قلزم * بو بیتده مطلقا قطره معناسنه در همدخی دولت
اشکانیانده اول پادشاهلک اسمی اشك ایدی جعنده اشکان نسبتنده اشکانی
وانلك جعنده اشکانیان دیدیلر علی ماسبق فی قواعد المقدمة چونکه سلطان
انبیا علیه افضل التحایا بعثندن اول معلوم اولان دول عجم درت طائفه در
بری پیشدادیان و بری کیانیان و بری دخی ساسانیان و بری اشکانیان دیو بعض
کتب تواریخده مشهور وحدر لکن کاتب چلبی مرحوم تاریخ تقویم نام کتابندمزمان
سعادتدن اقدم اولان دولتی یکرمی بشه اخراج و حصر ایلدی فاحفظ * سرشك
سینك و رانك کسر لری و شین معجمه نك سکونی و کاف فارسیه ایله اشك کبی کوز
یاشی معناسنه و مطلق یاش و قطره معناسنه دخی کلور همدخی سرشك شرارهٔ
آتش و خردهٔ آتش معناسنه و کل سرخ معناسنه و بر قرمزی شکوفه لی اغاج
معناسنه ده کلور شمس فخری قطعه پادشاها زشرم دست تو ابر رخ * سیاه آمدست
وریخت سرشك * نیسنش ره بسوی بحر کفت * وان همی باردش زدیده سرشك
رانکه کوزه بدیش از قبضت * لعل رستی بجای کل ز سرشك * اول مطلق
یاش و قطره معناسنه ثانی بمعنی دمع ثالث قرمزی شکوفه لو اغاج معناسنه تکمله
فرهنك شعوریده اشك کاف عربیله سرشك کاف فارسیله مضبوطدر فاحفظ * کریه
کاف فارسیه نك کسری و رانك سکونی و یاء تحتیه نك فتحی و هاء رسمیه ایله اسم
مصدر بمعنی بکا ابو المعانی بیت نوحه و کریهٔ دمادم من * کشته اند آسمان بیزار

* کریان دیمك اغلایجیدر فانلو صو خوناب *

كريان * كاف فارسيه نك كسريله كريستن امر حاضرينك آخرينه الف ونون الحاقيله اسم فاعل يا خود صفت مشبهه در زيرا مستقبلاتى كريه يو كرينده در كرى كلور مير نظمى بيت ز دست اختيارم چشم كريان * عنانش مى ستاند نسبت درمان بعض فرهنكده فدا و قربان معناسنه دخى ويلدر * خونابه * اصلنده واو عطفله خون وآب ايدى قان دخى صو معناسنه چونكه خون قان ديو اوتوزنجى قطعه نك بيت سابعنده كلور آب صو معناسنه كما سبق بعده وصف تركيبى اولمق ايچون واو حذف اولنوب تخفيف ايچون دخى نونى مقلوب جنسه وهمزه يى حرف مد قيلوب قانلو صو معناسنى مفيد اولدى مير نظمى بيت سرشكم خونابه شد ديده از غم * كه سوزد آتش ضبطها جكرهم * خونابه اكثرى كوز ياشنه مستعملدر

* مفعول مفاعيل مفاعيل فعولن *

يعنى بو قطعه بحر هزج مثمن الاجزادندر لكن صدرى وابتداسى اخرب وعروضى وضربى محذوف وحشولرى مكفوف قدر تنبيه خرب مفاعيلن اولنده ن ميمى وآخرندن نونى حذف ايدلوب فاعيل قالدقده مفعول يه نقل اولنوب اخرب ديو تسميه اولنور كف جزء سباعينك آخرنده كى سبب خفيفك ساكنى اسقاط ايتمكدر كه مفاعيلن وفاعلاتن نونلرينى دوشوروب مفاعيل وفاعلات قالدقده مكفوف ديو تسميه اولنور باقى اصطلاحلر ما سبقدن معلومكدر

* بكذر ز نقوش بو جهان تكيم اوله بر آب *

يعنى بو دنيا صو اوزرنده اولان نقوشدن بكذر چونكه * نقوش * جمع نقشدر جهان * بمعنى دنيا تكيم بكرمى ايكنجى قطعه نك بيت ثالثنده جهان كبى ديو كلور * بر * ادات استعلادر كما سبق فى الادوات المركبة * آب * معروف

* قطعه چون مهر ومه پرتو فزاى اى كتاب *

قطعه * وهمزه سى قطعه اولى نك عنوانى شرحنده كچدى * چون * كبى ديو قطعه ثالثه نك بيت ثالثنده كچدى * مهر * كنش ديو * مه * آى ديو بو قطعه نك بيت اولنده كلورمه اندن مخففدر * پرتو فزاى * وصف تركيبيدر زيرا پرتو شعاع ديو اوتوزالتنجى قطعه نك بيت رابعنده كلور فزاى فانك كسرى ووايى ممدوده نك فتحى وياء تحتيه ايله فزودن لفظندن امر يا خود اسم فاعل مخففدر چونكه مستقبلاتى فزايد و فزاينده كلور ديو لفظ واحد الى مثلا جانفزاى وفرحفزاى كبى فتح فاء ايله مشهورلردر لكن ارباب لغت مكسوره ده اثبات ايلديلر * اى * بو ديو قطعه ثالثه نك بيت رابعنده كچدى * كتاب * معروف حاصل معنا بنه حرف باده بو كتابه شعاع

ارتنجی سکون و آی کبی بر قطعه یا خود قطعه در چونکه بو قطعه ده
مراعات نظیر و طباق و امثالی صنعتلر ایله اکثری مذکور و مترجم
اولان شعاع و صفوت صاحبی و آنک اضدادی نسنه لر در رفتا حفظ

* آسمانک کوک و کنش و خورشید و مهر و آفتاب *

آسمان * همزه نک مدیله کوک که عربیده سما و فلک دیرلر کمال پاشا زاده بونده
تصرف خاص ایدوب بیورر که آسمان وصف ترکیبیدر دکرمنه بکزه یجی
معناسیله بعده نقل ایله یا خود غلبه ایله کوکه اسم قلنمشدر انتهی چونکه
آس دکرمن دیو بو قطعه نک بیت ثامنی شرحنده کلور مان قطعهٔ ثانیه نک بیت
خامسنده تکین ماندن لفظندن امر یا خود اسم فاعل مخففدر همدخی شهور
فارسیه نک یکرمی یدنجی کوننه آسمان دیرلر بو ایکی معنایه مسعود سعد سلمان
بیت آسمان روز ای چو ماه آسمان * باده نوش و دار دل را شادمان * و اول کونه
موکل فرشته یه دخی آسمان دیرلر * خورشید * خاء معجمه نک ضمی و واو مجهوله
و شین معجمه ممدوده نک کسری و دال ایله کنش معناسینه لفظ مرکبدر چونکه
خور شمس دیو یکرمی برنجی قطعه نک بیت ثالثنده کلور شید کنش دیو
اوتوز التنجی قطعه نک بیت رابعنده کلور بو ایکی لفظده مخانک ضمیله و شینک
کسریله اکتفا ایدوب خوردن واوی و شیددن یاء تحتیه یی حذف ایدوب
خرشد دخی جائزدر حاصلی بونده علی الانفراد و علی الاجتماع سکز لغت
واردر ١ خور ٢ خر ٣ شید ٤ شد ٥ خورشید ٦ خورشد ٧ خرشید ٨
خرشد * مهر * میمک کسری و هانک سکونی و را ایله بو دخی کنش معناسنه در
همدخی هر سال شمسیدن یدنجی آیک آدیدر که نیر اعظم برج میزانده اولدیغی
مدتدر و هر شهر شمسینک اون التنجی کونی اسمیدر و دخی روز مزبوره موکل
فرشته نک اسمیدر و شفقت و محبت معناسنه ده کلور موید الفضلاده مهر بمعنی
سنک سرخ دیو مرویدر و بعض فرهنکلرده استرنک معناسنه منقولدر * آفتاب
همزهٔ ممدوده نک فتحیله بو دخی کنش معناسنه مرحوم کمال پاشازاده بونده دخی
تصرف خاص ایدوب بیورر که آفتاب وصف ترکیبدر صو قزدیریجی معناسنه
چونکه آف اصلنده آب ایدی باء موحده فایه ابدال اولنمشدر * تاب * تاء فوقیه
ممدوده نک فتحی و باء موحده ایله تابیدن لفظندن امر حاضر یا خود اسم فاعل
مخففدر بعده کنشه خاص اولمشدر شیخ سعدی بیت عمر برفست آفتاب تموز
اندکی ماند خواجه غره هنوز * فائده عربیده کنشک اون اوچ اسمی واردر که

نظم لالك شو اوچ بیتیدن فهم اولنور بیت غورمو یوحی و یوح وجاریه وشمس ویوح * کون یوز یجی کس سبوح نجم وقر یلدز و آی * دیکر بیت صبح وجو ناود کاو بخو نه هم صفقانه کون * آی هم کوندز مهمان بوز ضیا او یرملک مزون * دیکر بیت کون بولك شق مصحف کوز نون قتی بحر بالیق * عین وغین فاء وقاف و کاف ولام ومیم ونون

* یلدز اختر ماه آی آیدنلغیدر ماهتاب *

اختر * همزه نك فتحی وخاء معجمه نك سکونی وتاء فوقیه نك فتحی ورا ایله یلدز که ستاره دخی دیرلر شمس فخری بیت مالك دین رابقدرت کرکر * کشت مسعود عاقبت اختر * همدخی بخت وطالع یعنی معناسنه وعلم که بیراق معناسنه ومراد مسعود معناسنه دکلور * ماه * میم ممدود منك فتحی واظهار ها ایله آی که عربیده قمر وهم نیر اصغر دیرلر کند وذاتنده نوری یوقدر بلکه شمسدن استفاده ایدر حاصلی سبعهٔ سیاره نك بریدر همدخی سنه نك اون ایکی بولکده بر بولکیدر عربیده آکا شهر دیرلر بودخی ایکی نوعدر بری شهر شمسیدر بری شهر قمریدر ایکیسی دخی حالا بلاد اسلامیه ده متداولدر که سنهٔ قمریه وسنهٔ شمسیه در سنهٔ قمریه اوچیوز اللی بش کوندر آیلری محرم وصفر وغیردلك سنهٔ شمسیه اوچیوز التمش بش کوندر آیلرینك اسمی یونان لساننده مارت ونیسان وباقیلری معلوم وفرس لساننده فروردین وآردبهشت وباقیلری معلوم شهر وقمر معناسنه حسن غزنوی بیت کردم سال وماه رادوار * مهر راسال راد وماه راماه * بو بیت بی نقط واقع اولمشدر بونلردن بشقه هرماه شمسینك اون ایکنجی کوننك اسمنده همدخی آکا موکل فرشته نك اسمنده ماه دیرلر * ماهتاب * ترکیب اضافیدر اصلی تاب ماه ایدی انجق تقدیم وتأخیر کلاب کبی لفظده تخفیف افاده ایلدی * ماه * آی دیو آنفا کچدی * تاب * تاء فوقیه نك فتحیله بمعنی شعاع وفروغ دیو بو قطعه نك بیت رابعی شرحنده کلور تکم تابدار پارلق دیو یکرمی دردنجی قطعه نك بیت اولنده کلور همدخی استعاره طریقیله روی دلبره ماهتاب دیرلر شاعر بیت آن قدسرو وروی ماهتابش * یاچو خورشید کشته پرتابش

* اویانق بیدار اومز غمش غنوده اویقو خواب *

بیدار * باء موحدهٔ ممدوده وذال ممدوده نك فتحی ورا ایله اویانق معناسنه عربیده یقظان وچغتایده اویغاغ دیرلر صائب بیت تاکی غبار هستی موهوم چون حباب * صائب حجاب دیدهٔ بیدار من شود * همدخی آکاه

ومتنبه معناسنده کلور * غنوده * غين معجمه نك ونون ممدوده نك ضملری
ودالك فتحی وهاء رسميه ايله مرغنوق يعنی اويقويه هنوز وارمش عربيده وسنه
ونعاس ديرلر * خواب * خاء معجمه نك بين الفتح والضم اماله سی وواو علامت
والف وبا موحده ايله بمعنی نوم همدخی رؤيا كه واقعه معناسنده كلور
ايكی معنايه حضرت مولانا بيت سرنهاد وخواب بردش خواب ديد * كامدش
ازحق نداجانش شنيد * وكاهی خوابيدن لفظندن امر حاضر دخی اولور

* اويومش خوابيده دونكی كيجه دوش ودوشده خواب *

خوابيده * اويومش معناسنده اسم مفعولدر مصدری خاء معجمه نك بين الفتح والضم
اماله سی وواو علامت والف وباء موحده وممدوده نك كسريله خوابيدن لفظيدر
دوش * دال ممدوده نك ضمی وشين معجمه ايله دونكی كيجه معناسنده عربيده بارحه
وليلة الامس كبی دوندن بشقه اوموز معناسنده كلور عربيده منكب كبی همدخی
دوشيدن لفظندن امر حاضر ده اولور * خواب * دوش معناسنده عربيده رؤيا
كبی كما سبق آنفا

* هيبت وحشمت شكوه اعلاء علك والاء ايش *

شكوه * شين معجمه نك وكاف ممدوده نك ضملری واظهار هاء ايله بمعنی هيبت
وحشمت ووقار ومتانت وزيبايی وتناسب خواجه سلمان بيت باشكوه كوه
حكمت ازكريان رجبال * باوجود جود دست برق خنداين درسحاب * همدخی
شكوهيدن لفظندن امراولور ورونقی صغير يه ده شكوه ديرلر * والا * واو ولام
ممدوديتنك فتحلريله بمعنی اعلی وبلندقدر وبحسب المرتبه بزركوار استاد
منوجهری بيت ازكرم ونعمت والای او * كس نشنيد از لب ها لای او *
همدخی اينجه ابريشمدن طوقنمش برلطيف نسنه درككه والاده دخی ديرلر

* جاه منصب ومراد يتنه ايرندركاميابب *

جاه * جيم ممدوده نك فتحی واظهار ها ايله بمعنی منصب ودولت وعزت
واقبال ورتبه وقدر عالی عربيده وفارسيده مستعملدر * كامياب * سكون
ميم ايله وصف تركيبيدر چونكه كام مراد ديو فرق دردنجی قطعه نك بيتنه
خامسنده كلور باب اللی بدنجی قطعه نك بيت حادی عشرنده
كلان يافتن لفظندن امر يا خود اسم فاعل مخففدر ابو المعانی بيت
سعی ميكردم كه باشم كامياب * ليك ازوصلت نكشتم كامياب

* تاب طاقت پيچ بوكلوم دوطولاشقدردخی *

تاب * تاء فوقيه ممدوده نك فتحی وباء موحده ايله بمعنی طاقت نكم تاب وتوان

دیرلر طاقت وقدرت معناسنه شاعر بیت سپهر با تو بهنکام کین ندارد تاب *
محیط با تو بروز سخا نکیرد پای * بوندن بشقه اون ایکی معنایه دخی کلور اول
بمعنی حرارت ثانی بمعنی ضیا وفروغ ثالث بمعنی رنج واضطراب رابع بمعنی پیچ
یعنی طولاشق نتکیم پیچ تاب دیرلر خامس بمعنی درد ومحنت سادس بمعنی مرد
عالم سابع بمعنی شورش ثامن بمعنی خشم وغضب تاسع بمعنی خوف وهراس
عاشر بمعنی کردیدن یعنی دوندرمك نتکیم روکردان مقیامند ورو تاب دیرلر
حادی عشر بمعنی تافتن یعنی بوکمك ثانی عشر بمعنی التماع بو اوج معناده اسم
مصدردر وامر ووصف ترکیبی دخی اولور رماهتاب وعالمتاب وموتاب کبی پیچ
باء فارسیه ممدوده نك کسری وجیم فارسیه ایله بوکلم وطولاشق وبورماج
معناسنه شاعر بیت ای بساکز آتش سودای آن مشکین رسن *
دود بجا پیچ دل زین آبکون چنبر کذشت * هم دخی پیچیدن لفظندن امر اولور

* اصطلاح اولمش دینور فکر وتلاشه پیچ تاب *

پیچ تاب * بو بیتك مصراع اولنده کچن ایکی لفظدن مرکبدر
فکر وتلاش معناسنه اصطلاحدر وجهی ماسبقدن ظاهردر

* فاش ظاهر درخبر معناسی پیغام وپیام *

فاش * فاء ممدوده نك فتحی وشین معجمه ایله بمعنی ظاهر وآشکار شمس فخری بیت
حدیث حاتم وکسری زمانه در پیچد * چنین در کرم وعدل شد شهرش فاش
پیغام * باء فارسیه نك فتحی ویاء تحتیه نك سکونی وغین معجمه ممدوده نك فتحی ومیم
ایله وفقط غینك حذفیله پیام وفقط الفك حذفیله پیغم ومعا ایکیسی حذفله
پیم بودرت کلمه خبر یعنی صالبق معناسنه نیروی الهی فی بیت عاشق از هر یك
نکه صد مدعا کوید بیار * عشق چون این رتبه دارد قاصد وپیغام چیست
حکیم انوری بیت نوك پیکانها چو پیکان قضا * از اجل آرند خصما نرا پیام

* اولدی پرسیدن سؤال ایتمك دخی پاسخ جواب *

پرسیدن * باء فارسیه نك ضمی ورانك سکونی وسین ممدوده نك کسری ودالك
فتحی ونون ایله مصدردر صورمق وسؤال ایتمك معناسنه * پاسخ * باء فارسیه
ممدوده نك فتحی وسینك ضمی وخاء معجمه ایله بمعنی * جواب * شیخ نظامی بیت
زبانش کرد پاسخ را فراموش * نهاد از عاجزی بر دیده انکشت

* بولاشق آلایش آلودن بولشمقدر دخی *

آلایش * همزه ممدوده نك فتحیله بو مصراعده مذکور آلودن لفظندن

امر حاضر صيغه سی آخرینه ماقبلی مکسور شین معجمه الحاقیله اسم مصدر ردر میر نظمی بیت * برای لقمه گشاده هان را * مسار آلایش منت زبان را * آلودن همزهٔ ممدوده نك فتحی ولام ممدوده نك ضمیله مصدر در هم لازم وهم متعدی اولور بولشمق وبولشدرمق معناسنه همدخی گناهکار لقده حقیقت عرفیه اولمشد شاعر بیت دعایی میکنم یارب بایی آلوده دامانی * تکن شرمنده پیش قدسیانم ازدعای خود * مستقبلانی واوك الف ویاء تحتیه ایله آلاید وآلاید کلور

* خالص وصافی وخاصك اولدی هپ مفهومی ناب *

ناب * نون ممدوده نك فتحی وباء موحده ایله بومصراعده ایکی معناسی مذکور در اول بمعنی خالص وصافی حتی بعض نسخه ده صفت اولور لعل ناب ومشك ناب کبی ثانی بمعنی خاص مختص همدخی ادیب صابر معناسنه ده کلور عزیزه سوزی دیشه ناب دیرلر که اکا ترکیده ایت دیشی دیرلر

* آرمیدن دکلنوب اکلنمه صبر اولدی شکیب *

آرمیدن * همزهٔ ممدوده نك وزانك فتحلری ومیم ممدوده نك کسریله مصدر در دکلنوب اکلنمك وصبر ایلمك وراحت اولمق معناسنه کمال خجندی بیت بی توازدردم آرمیدن نیست * وازتوام طاقت بریدن نیست * رادنصکره الف ایله آرامیدن وایکیسنده ده میمدنصکره یاء تحتیه یی حذفله آرامدن وآرمدن دخی بو معنایه در * شکیب * شین معجمه نك وکاف ممدوده نك کسرلری وباء موحده ایله بمعنی صبر وآرام حکیم اسدی بیت ندارد جهان بریکی شان شکیب فراز یست پیش از پس هر نشیب * همدخی شکیبیدن لفظندن امر اولور

* یك یلوب کرمك تکاپو یعنی ایو سکدر شتاب *

تکاپو * مرکبدر چونکه تك قوشش دیو قطعهٔ ناسخه نك بیت اخیرنده کلور بوقرفنجی قطعه نك بیت ثالثنده کلان پوییدن لفظندن امر صیغه سی اوزره اسم مصدر در بو ایکی لفظك بیننده کی الف توسلدر والف مقامنده واو مکتوبهٔ غیر ملفوظه ایله تك وپود دخی بو معنایه در * شتاب * شینك کسری وتاء فوقیهٔ ممدوده نك فتحی وباء موحده ایله شتابیدن لفظندن امر صیغه سی اوزره اسم مصدر در حکیم انوری بیت پای حلم تو ندارد خاك هنگام درنك * تاب حکم تو ندارد باد هنگام شتاب

* آبگیر اولمش صوجمع اولدیغی یرایاب لاهم *

آبگیر * وصف ترکیبیدر صو طوتجی معناسنه ایدی لکن مجمع ماده حقیقت عرفیه

اولمشدر

اولمشدر چونکه آب صو کما سبق فی خامس الرابعة کیر وصف ترکیبی اولەرق قطعۀ تاسعه نك بیت سادسنده کلور همدخی آبکیر رسپورکیه دیرلر که جلاهلر آنی صویه باتروب آنکله بز صولرلر بو ایکنجی معنایه حکیم خاقانی بیت برفتنۀ چند وماشوره وکلاوه وچرخ * باکیر وعشتوت ومیخکوب وطناب * تالاب * تاء فوقیه ولام ممدودە نك فتحلری وباء موحده ایله بودخی مجمع ماء معناسنه همدخی حوض معناسنده کلور

* آسیاکر دردکرمنجی دکرمن آسیاب *

اسیاکر * اسم فاعلدر چونکه آسیا آسیابدن مخففدر کر ادات اسم فاعلدر علی ماسبق فی الادوات المرکبة * آسیاب * همزۀ ممدوده وباء تحتیه ممدوده نك فتحلری وبیلرنده سین وآخرنده باء موحده ایله دکرمن عربیده رحی وطاحون دیرلر اصلنده ترکیب اضافی اولەرق آس آب ایدی صو دکرمنی معناسنه چونکه آس همزۀ ممدوده نك فتحی وسین ایله مطلقا دکرمن معناسنه نتکم آت دکرمنه آس اسب واشك دکرمنه آس خر دیدکلری کبی صو دکرمنده آس آب دیدیلر لکن کسر ایله الف ممدوده نك جمعنده نوع ثقلت اولمغله همزه‌یی یاء تحتیه‌یه قلب ایدوب آسیاب دیدیلر بعده اکثر دکرمن صو ایله اولمغله علی العموم دکرمنه تغلیبا آسیاب دیدیلر ابو المعانی بیت نه ایام عمرم محو شد * جوی اشکم کرده چشم آسیاب

* دست خوش عدر کتوردم خطه ایراندن *

دستخوش * دائما الده طوتیلان نسنه معناسنه وادات الفضلاده بمعنی دستمال ومجمع الفرسده بمعنی مسخره وسهل الحصول شیخ نظامی بیت بی سپر جرعۀ میر خوار کان * دستخوش بازی سیار کان * اصلنده ترکیب اضافی اولەرق خوشۀ دست ایدی ال باشنی معناسنه چونکه خوشه بیشق دیو قطعۀ عاشره نك بیت تاسعنده کلور دست الدیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کلور معنای مذکوره نقل اولنجه علامت نقل تقدیم وتاخیر وتخفیف ایچون خوشه آخرندن هاء رسمیه حذف واسقاط اولنوب دستخوش دیرلر خطه * خاء معجمه نك کسری وفتحی وطاء مشدده نك فتحی وهاء رسمیه ایله سنور واولکه معناسنه همدخی معمارلرك دیوار بناسنده چکدکلری ایپ معناسنه اصلنده عربیدر انشارده دخی شایعدر چفتایده اولکه ومملکت معناسنه جوی دیرلر * ایران * عجم دیو یکرمی اوچنجی قطعه نك بیت اخیرنده کلور

* کالهٔ ملك عجمدر بو کتاب مستطاب *

کاله * هـا بر سمیه ایله یکرمی یدنجی قطعه نك بیت خامسنده کلان کالا کبی قماش معناسنه وقماش خانه معناسنه ده کلور حضرت مولانا بیت نوخزانی که رسید ند بازار کهن * کالهٔ کاسد ایشان ببهای نرسید * ملك * معروف * عجم بمعنی ماعدای عرب و سکون جیم ایله نقطه واعراب و حرف معناسنه * کتاب ومستطاب عربیلردر وانشالرده دخی مستعملدر خاتمه بو قطعه دخی سابقه کبی بحر رمل مثمن الاجزادندر لکن جمیع ضربلری واکثر عروضی مقصور وبعض عروضی محذوف ماعداسی سالمدر بو قطعه وزنده قطعهٔ سابقه کبی اولمغله انك وزنی بیان ایله بوندن اکتفا ایلدی تنبیه قصر فاعلاتن ومفاعیلن وفعولن آخرلرنده اولان سببلرك ساکننی حذف و متحرکنی اسکاندر فاعلات و مفاعیل و فعول قالدقده مقصور دبو تسمیه اولنور باقیلرك بیانی سابقلرده مرور ایلدی

* قطعهٔ نادرهٔ خوب ادای ونایاب *

قطعه * وهمزه سی قطعهٔ اولی عنوانی شرحنده کچدی * نادره * و * ادا * عربیلردر انشالرده دخی شایعدر * خوب * کوزل دیو قطعهٔ عاشره نك بیت ثانیسنده کلور نایاب * بو قطعه نك بیت خامسنده کلور حاصل معنیسنه حرف باده قلیل الوجود ورنکین آدلو بر قطعه یاخود قطعه درز یرا بو قطعه ده اکثری بحسب الاستعمال قلیل الوجود وکوزدن نهان ومستور اولوب ذکری دخی مستهجن اولیان نسنه لردر همدخی دیباجه ده صنایع موعوده دن وامثالندن خالی دکلدر

* آبیار اولدی صواریجی صوسزدربی آب *

آبیار * وصف ترکیبیدر صو کتوریجی وصواریجی معناسنه چونکه آب صو معناسنه کامر فی خامس الرابعة یار اصلنده همزهٔ ممدوده نك فتحیله آریدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخفف اوله رق آرایدی تخفیف ایچون همزه سی یاء تحتیه یه ابدال اولندی ابو المعانی بیت خامه ام میراب کلزار سخن بود ستا * آبیار نخل معنی ریشه شد هر قطره اش * بی آب * صوسز معناسنه همدخی بی رونق وبی لطافت معناسنه ده کلور میرنظمی بیت همین از خمارم مکرشد کباب * شو دبزم بی باده وآب وتاب * چونکه بی ادات نفیدر علی ماسبق فی الادوات المرکبة آب معنالریله قطعهٔ رابعه نك بیت خامسنده وشرحنده کچدی

* صواقوب طولدیغی برداخی ستخر و کولاب *

ستخر * سینك کسری وتاء فوقیه نك فتحی وخاء معجمه نك سکونی ورا ایله
آبکیر وتالاب کبی مجمع ما معناسنه در همدخی فارس مملکتنده بر معظم ومشهور
قلعه اسمیدر قربنده بر معظم آبکیر اولمغله انك اسمیله مسمی در * کولاب * لام
ممدوده ایله ترکیب اضافیدر چونکه کول کاف فارسیهٔ ممدوده نك ضمی ولام ایله
فارسیده وترکیده مجمع ماء معناسنه معروف لغتدر آب صو معناسنه کامر آنفا

* حق قوشی مرغ شب آویز ایغندن اصلور *

مرغ شب آویز * اصلنده وصف ترکیبیدر چونکه مرغ قوش دیو بکرمی
التنجی قطعه نك بیت سادسنده کلور شب کیجه دیو قطعهٔ ثانیه نك بیت
سابعنده کچدی آویز فرق برنجی قطعه نك بیت حادی عشرنده کلان آویختن
لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر بو ایله اولنجه معناسی کیجه ایاغندن
آصلیجی قوش دیمك اولدی لکن حق قوشی یعنی دون قوشی کیجه ایله ایاغندن
آصلوب حق حق دیو بیدار وصدا پرداز اولمغله غلبه ایله آکا علم اولمشدر
شو قدر که ایغندن آصلور قولنك تفسیرده مدخلی یوقدر
فاما که ناظم نحریرك تعبیری ایضاح ونکته دن خالی دکلدر فافهم

* یراسه شب پره یلدز بوجکیدر شبتاب *

شب پره * سکون باء موحده ایله یراسه که عربیده وطواط وخفاش دیرلر
اصلنده هاء رسمیه سز کیجه اوچیجی معناسنه وصف ترکیبی ایدی چونکه شب
بمعنی کیجه کامر آنفا پر باء فارسیه نك فتحی ورا ایله پریدن لفظندن امر یاخود
اسم فاعل مخففدر بعده یراسه معناسنه نقل اولنجه علامت نقل برهاء رسمیه الحاق
اولندی * شبتاب * سکون با ایله یلدز بوجکی که عربیده یراع دیرلر فارسیده
چراغك وچراغله دخی دیرلر شیخ نظامی بیت چو شبتاب کرمی که تابدز دور
ز بی نوری شب زند لاف نور * همدخی کیجه پارلایجی معناسنه وصف ترکیبی
اولور چونکه شب کیجه کامر تاب تابیدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل
مخففدر نتکم اسم فاعلی قطعهٔ رابعهٔ عشرك بیت ثالثنده کلور

* کیجه دن قالمه شبینه کیجه لك اولدی شبی *

شبینه * کیجه دن قلان طعام وشراب بقیه سی همدخی اوزرینه کیجه کچمش
معناسنه چونکه شب بمعنی اللیل کامر آنفا یاء تحتیه نسبت ایچوندر نون
تأکید نسبتدر هاء رسمیه علامت نقلدر * شبی * آخرنده یاء نسبیه ایله

كيجه جامه سي معناسنه هم دخي باء تحتيه وحدت ايچون يا خود
مصدريه اولور بركيجه ياخود كيجه لك معناسنه شاعر بيت بكون تنك
آن دلبر كس دختر نمي ماند * اكر ماند شبي ماند شبي ديكر نمي ماند *

* اويقونك اولى معناسنه اولمش سرخواب *

سرخواب * تركيب اضافيدر عربيده سنه و نعاس معناسنه تركيده
مزغيمه ديرلر چونكه سرباش ديو يكرمي بدنجي قطعه نك بيت اولنده كلور
خواب اويقو ديو قطعهٔ خامسه نك بيت ثانيسنده كچدي مير نظمي بيت
بكفت اين ناله و زاري بكرديد * بسر خواب رفته او راخو ابراديد

* رهروان يولجيلره ديدي دواسبه اولاغه *

رهروان * يوله كيد بجي معناسنه وصف تركيبي اولان رهر و آخرينه جمع
ايچون الف و نون الحاقيله جمعدر چونكه راه يول ديو او توزسكز نجي
قطعه نك بيت ثانيسنده كلور ره اندن مخففدر رو قرق برنجي قطعه نك
بيت ثاني عشرنده كلان رفتن لفظندن امر ياخود اسم فاعل مخففدر تنكم
اسم فاعلي قطعهٔ ثانيه نك بيت عاشرنده كچدي * دواسبه * دالك ضمي
و واو مجهوله ايله اولاق معناسنه اصلي آخرنده هاء رسميه سز مركبدر ايكي آت
معناسنه زيرا دو ايكي ديو اون طقوزنجي قطعه نك بيت اولنده كلور اسب
آت ديو اون بد نجي قطعه نك بيت ثانيسنده كلور بعده معناى مذكوره نقل اولنجه
علامت نقل آخرينه هاء رسميه الحاق اولندي وجه تسميه چونكه اولاق اكثر
برآته بنوب بريني دخي يدكنه آلوب الغار ايتديكيچون دواسبه ديو مسمي اولدي

* يعني اياغي اوزنكيده ديمك پا بركاب *

پا بركاب * مركبدر چونكه پا اياق ديو يكرمي يدنجي قطعه نك بيت
رابعنده كلور باء موحدهٔ مفتوحه ادات ظرفدر علي ماسبق
في الادوات البسيطة ركاب زانك كسري و كاف ممدوده نك فتحي
و باء موحده ايله اوزنكي معناسنه عربيده و فارسيده شايعدر

* نابديد اولدي بلورسز يوق اولاندر نابود *

نابديد * مركبدر چونكه نا ادات نفيدر كما سبق في الادوات المركبه بديد
باء موحده نك فتحي و دال ممدوده نك كسري و دال ثانيه ايله بمعني ظاهر
وآشكار ور وشنا ابو المعاني بيت بحر عشق يا ربي پايان و ساحل نابديد *
در مطلب بي شمار قعر در يا نابديد * نابود * دخي مركبدر

چونكه

چونکه نا ادات نفیدر بود اللی التنجی قطعه نك بیت رابعنده کلان بودن لفظندن ماضی صیغه سی اوزره اسم مصدردر وجود معناسنه حاصلی بر نسنه نك وجودی وار ایکن یوق اولنجه نابود دیرلر میر نظمی بیت وجود هستیش نابود کشته * که کارش در جهان بی سود کشته

* بولنور ایسه ده پك آز بولنانه در نایاب *

نایاب * اصلنده نادان کبی وصف ترکیبیدر چونکه نا ادات سلبدر کما سبق فی الادوات المرکبة باب اللی بدنجی قطعه نك بیت حادی عشرنده کلان یافتن لفظندن امردر لکن معنای مذکورده حقیقت عرفیه اولمشدر فافهم

* مرغزن دیندی مزار آدینه هم کورستان *

مرغزن * میمك فتحی ورانك سکونی وزا و غین معجمه نك فتحلری ونون ایله بمعنی قبرستان ومزار استاد رودکی بیت هر کرا راه برزغن باشد * کذر او بمرغزن باشد * همدخی زای معجمه نك غین معجمه اوزره تقدیمیله مرزغن دخی بو معنایه در کورستان * اسم مکاندر زیرا کور کاف فارسیه ممدوده نك ضمی ورا ایله بمعنی قبر ومزار همدخی حمار وحشی معناسنه وعیش وعشرت معناسنه ده کلور ستان ادات اسم مکاندر علی ما سبق فی الادوات المرکبة

* قبه یاپلمش اولان تربه دیرلر کوراب *

کوراب * کاف فارسیه ممدوده نك ضمی ورا ممدوده نك فتحی وبا موحده ایله کنبدلو تربه معناسنه امیر خسرو بیت مردم دانا زهد زین دو کور * بالا کوراب وفرو چاه کور * همدخی بر شهر اسمیدر وسرداب معناسنه ده کلور واصلنده وصف ترکیبیدر معنای ترکیبیسی صولو قبر دیمکدر زیرا کور بمعنی قبر کما سبق آب صو دیمکدر کما سبق فی خامس الرابعة

* ایو سوز جمله سنیده دکله چورمه یوزیکی *

بو مصراع تفسیر وترجمه در مفسری مصراع ثانیدر

* همکی نیك سخن کوش کن روی متاب *

همکی * ها نك ومیمك فتحلری وکاف فارسیه ممدوده نك کسریله جمله سی وقوسی معناسنه * نیك * ایو دیو اللنجی قطعه نك بیت عاشرنده کلور * سخن * سوز دیو اوتوز برنجی قطعه نك بیت سابعنده کلور * کوش * کاف فارسیه نك ضمیله کوشیدن لفظندن امر صیغه سی اوزره اسم مصدردر استماع ودکلمك معناسنه کن * کافك ضمی ونون ایله یکرمی بدنجی قطعه نك بیت ثامننده کلور کردن

لفظندن امر حاضر در نتکلم مضارع متکلمی قطعهٔ ثالثه نك بیت ثانی عشرنده
کجدی شانی بیت رفتن نیکو نبود چو رفتی ببزم غم * خواهی بنوش باده و خواهی
نمــا ز کن * اولنده کی با موحده صله در کما سبق فی الادوات البسیطة * روی
بو ر ذ بو یکرمی بدنجی قطعه نك بیت اولنده کلور * متــاب * نهی حاضر در
زیرا اولنده کی میم مفتوحه ادات نهیدر کما سبق فی الادوات البسیطة تاب تاء فوقیهٔ
ممدوده نك فتحی و باء موحده ایله امر در مصدری تابیدن لفظیدر چورمك
وبوکلك معناسنه تمه بو قطعه نك بحری و احوالی سابقه لردن معلوم در تذکر

* قطعهٔ دلپسند و رونقیاب *

قطعه * وهمزه سی قطعهٔ اولی عنوانده کجدی * دلپسند * طبعه موافق کلان
دیو قطعهٔ عاشره نك بیت ثانیسنده کلور * رونقیاب * رونق بولیجی معناسنه
چونکه یاب وصف ترکیبی اولدیغی حالده قطعهٔ خامسه نك بیت ثالثنده کجدی
حاصل معنی طبعه موافق کلان و رونق بولیجی بر قطعه یا خود قطعه

* صوکبی چولده کیم کورنه سراب *

سراب * شعاع شمسدن و پرتو آفتابدن مسافهٔ بعیده ده صوکبی کورینور
بر معنادر اکثری زمین شوره ده و چول یرده مواقع اولور بعض ترکیده آکا الغیم
دیرلر ظهوری بیت جکر تشنکارا کدجان کباب * بصحرای دیو از زلال سراب
اصلنده ترکیب اضافیدر صو باشی معناسنه چونکه سرباش دیو یکرمی بدنجی
قطعه نك بیت اولنده کلور آب صو دیو قطعهٔ رابعه نك بیت خامسنده کجدی
لکن معنای مذکوره کوره نقل اولنجه علامت ایجون رامفتوحه وهمزه حرف
مدقلندی فلا تغفل

* دیندی کوراب هم نمایش آب *

کوراب * کاف ممدوده نك ضمی و راء ممدوده نك فتحیله بمعنی سراب مذکور
عنصری بیت بهر آب آرزوی سوی کوراب * کم کنی جان وزونیابی آب
اصلنده ترکیب توصیفیدر اعمی صو معناسنه چونکه کور اعمی دیو یکرمی برنجی
قطعه نك بیت سادسنده کلور آب قد سبق آنفا * نمایش آب * شین معجمه نك
کسریله بمعنی سراب مذکور ایضا اصلنده ترکیب اضافیدر صو کوسترشی
معناسنه چونکه نمایش کوسترش دیو اوتوزبنجی قطعه نك بیت
اولنده کلور آب معروف بعده معنای مذکوره نقل اولندی فاحفظ

* شرمسار او تنان خجل کبیدر *

شرمسار * میمك فتحیله بمعنی خجل یعنی اوتنان کسه حاصلی بو مصراع سه زباندر

حكيم اسدي بيت ازدهر يكي رخ همي نافتند * كبز و شرمساري همي يافتند * اصلده اسم مكاندر چونكه شرم اوتمق ديو فرق برنجي قطعه نك بيت اولنده كلور سار ادات اسم مكاندر كما سبق في الادوات المركبة لكن ميم اجتماع ساكنين ده نوعا ثقلت اولمغله تخفيف ايچون مفتوح قلندي

* پردكي اولكيم اوله اهل حجاب *

پردكى * بمعنى اهل حجاب و بمعنى مستور و مخفى عموما و بمعنى امرأة مستورة خصوصا نظامي بيت آنكه رخش پردكي خاص بود * آينه صورت اخلاص بود * اصلنده اسم منسوب صيغه سيدر چونكه پرده حجاب و نقاب معناسنه در آخرينه ياء تحتيه نسبيه لاحق اولنجه آخرنده كي هاء رسميه كاف اسم فارسيه مكسوره يه ابدال اولندي كما سبق في الادوات البسيطة

* پچه در چشم بند و چشم آويز *

چشم بند * سياه قيلدن و سياه بوياتمش حريردن طوقنمش بر معروف نسنه كه اني زنان يوزلرينه طوترلر اكاتركيده پچه عربيده برقع و شعريه دير لر اصلنده وصف تركيبيدر كوز بغليجي معناسنه چونكه چشم كوز ديو بكرمي يدنجي قطعه نك بيت اولنده كلور بند قطعه تاسعه ده ماضيسي كلان بنديدن لفظندن امر يا خود اسم فاعل مخففدر * چشم آويز * مثله شيخ اوحدي بيت سحر چشمان تو باطل نكند چشم آويز * مست هرچند بپوسند نباشد مستور اصلنده بودخي وصف تركيبيدر كوزه آصلان معناسنه تكم آويز وصف تركيبي اوله رق قرق بشنجي قطعه نك بيت خامسنده كلور

* هم ايازي ديمك دخي اونقاب *

ايازى * همزه نك وياء تحتيه ممدوده نك فتحلري وزاي معجمه ممدوده نك كسريله بمعنى چشم بند مذكور وزاي معجمه بدلنه سين ايله اياسي دخي بو معنايه در * نقاب نونك كسري وقاف ممدوده نك فتحي وباء موحده ايله معناي مذكور رده عربيدر فارسيده دخي شايعدر ابو المعاني بيت براي ديده عشاق را نقاب كند * بدست ناز كشايد وزلف مشك آكين * مزيد زاده بيت پرده غطا وستره وسر ادق وحجاب * وجهه دي يوز پرده سي اولدي نقاب

* احتلام اولمغه دينور كوشاسب *

كوشاسب * هم عربيه وهم فارسيه اولان كافك ضمي وواو مجهوله وشين معجمه ممدوده نك فتحي وسينك سكوني وباء موحده ايله بمعنى احتلام بوندن بشقه اوچ

معناسی دخی واردر اوّل بمعنی خواب کذا فی المجمع ثانی بمعنی جوان نوخط دیمده
کذا فی فرهنك میرزا ثالث بمعنی کابوس کذا فی کتاب السامی فی الاسامی
وادات الفضلاده باکاف و باء فارسیین بمعنی احتلام وجوان خط نیاورده
ولسان شعراده زیادهٔ تاء مثناة ایله کوشتاسب مسطوردر لکن فرهنك
شعوریده خطادر بو حکم اولندی چونکه درت و بش کتابده تاسز
منقولدر کتاب مزبورك کاتبی سهو ایتمش اوله دیو جواب ویرلدی

* هم خیالاتی کیجه نك کوشاب *

کوشاب * کاف ممدوده نك ضمی وشین معجمه ممدوده نك فتحی وباء موحده ایله
کیجه لر دءو اقع اولان خیالات معناسنه در همدخی احتلام معناسنه ده
مرویدر کذا فی فرهنك جهانکیری فاما که کاف فارسیه ایله کوشاب
بمعنی دوشاب یعنی بکمز کذا فی فرهنك جهانکیری وفرهنك شعوری

* ناتوان دینلور ضعیف اولنه *

ناتوان * نادن اکبی وصف ترکیبیدر چونکه نا ادات سلبدر کما سبق فی الادوات
المرکبة توان تاء فوقیه نك ضمی وواو ممدوده نك فتحیله توانستن لفظندن
امر صیغه سی اوزره اسم مصدردر بمعنی قوت وقدرت یاخود امر یاخود
اسم فاعل مخففدر زیرا مستقبلاتی سینك حذفیله توانند وتواننده کلور

* قوتی قالمیان دخی بی تاب *

بی تاب * بمعنی مذکوردر چونکه بی ادات نفیدر بمعنی بلا کما سبق فی الادوات
المرکبة تاب طاقتدر دیو قطعهٔ خامسه نك بیت رابعنده کچدی شاعر بیت ناتوان
بی تاب بود دست انکه در ضعف خرد * کرچه تابند وتوانا در بدن همچو جبال

* جاهل ومفلس اولان بی مایه *

چونکه * بی * بمعنی بلا قد سبق آنفا * مایه * میم ممدوده نك ویاء تحتیه نك فتحلری
وهاء رسمیه ایله بمعنی مقدار وبمعنی اصل مال همدخی خمیر مایه سی معناسنه وعموما
دیشی حیوان معناسنه وخصوصا دیشی دوه معناسنه ده کلور ایکی معنایه شاعر
بیت انکه بی مایه بود بی مایه بود * کرچه علم ومعرفت شانش بود * جاهل ومفلس
انشارده مستعمل عربیلردر بو مقامده ترجمه قلندیلر علی ما وعد فی الدیباجة

* مترادف انکله خانه خراب *

خانه خراب * مفلسده حقیقت لغویه جاهلده حقیقت عرفیه در چونکه
اصلی ترکیب توصیفی اوله رق هاء رسمیه اوزره همزه مکسوره ایله خانهٔ

خراب

خراب ایدی ویرانه او معناسنه بعد حذف الهمزة بنده ٔ بهادر کبی وصف ترکیبی قلنوب ویرانه اولو معناسنه اولدی خانه اودیو قطعه ٔ ثانیه نك بیت ثانیسنده کلدی خراب و ویرانه معناسنه در خرابه دخی دیرلر

* کاسه لیس اول چناق یلایجیکم *

کاسه لیس * شیخ بهاء الدین عاملی بیت دلبرا فروزان ازان نور جان چند باشی کاسه لیس بوعلی * اصلنده وصف ترکیبیدر زیرا کاسه کاف ممدوده نك و سینك فتحلری وهاء رسمیه ایله معروف مطلق چناق معناسنه و مجمع الفرسده اول یصی چناقدرکه چوبانلرده وکدالرده اولور کاس وکاش وکچکول وکشکول دخی دیرلر * لیس * لام ممدوده نك کسری وسین ایله یالامق معناسنه اولان لیسیدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر

* طالقان و قلقده اوله شهرتیاب *

چونکه بومثللو کسنه یه ترکیده طالقاوق دیو حقیقت عرفیه اولمشدر ایشته بو دخی ناظم تحریرك تفردایلدیکی تعبیرلردندر نتکم دیباجه ده وعدیورمشیدی شهرتیاب شهرت بولیجی معناسنه وصف ترکیبیدر شوقدرکه بومقامده تفسیردن جزؤدر

* یوسوزی سویلرم سکا اکله *

بو مصراع تفسیر و ترجمه در مفسر ومترجمی مصراع ثانیدر

* این سخن رابکو بمث درباب *

این * بودیو قطعه ٔ ثالثه نك بیت رابعنده کلدی * سخن * سوزدیو اوتوز برنجی قطعه نك بیت سابعنده کلور * را * ادات مفعولدر علی ماسبق فی الادوات المرکبة * بکو بمث * اللی بشنجی قطعه نك بیت سادسنده کلان کفتن لفظندن مضارع نفس متکلم وحده در زیرا مستقبلاتی کاف فارسیه ممدوده نك ضمی و یاء تحتیه نك فتحیله کویدو کوید مکلور کاسیجیء اولنده کی باء موحده صله در آخرنده کی میم مفتوحه ضمیر متصل متکلمدر فاعلدر تاء فوقیه ٔ ساکنه ضمیر متصل مخاطبدر مفعولدر علی ما سبق فی الادوات المرکبة درباب * اکله دیو قطعه ٔ اولی نك بیت سادسنده کلدی

* فاعلاتن مفاعلن فعلن *

یعنی بو قطعه بحر خفیف مسدس الاجزادندرکه صدر و ابتدا لری سالم وحشولری مخبون و عروض وضربلری کیمی مخبون مقصور و کیمی اصلم وکیمی اصلم مسبغدر تنبیه قصر فاعلاتن ومفاعلن و فعولن آخرلرنده

اولان سبب خفیفك ساكننی حذف ومتحركنی اسكاندن عبارتدر ایشته بو وزنلردن نونلری دوشوب ما قبللری اسكان اولنوب فاعلات ومفاعیل وفعول قالدقده مقصور ردبو تسمیه اولنورلر * تسبیغ * تفعیل وزننده مزبور وزنلرك آخرلرینه برر حرف زیاده ایتمكدن عبارتدركه فاعلاتان ومفاعیلان وفعولان قالدقلرنده مسبغ دیو تسمیه اولنورلر باقی اصطلاحلر ما سبقدن معلومدر

* دشمنكدر كورشدیكك احباب *

بو بله اولنجه احتراز واجتناب ایدوب حتی یالیتنی لم اتخذ فلانا خلیلا مضمونیله ندامت زده سینه وملامت كرده كینه اولمیه سك * دشمن * ذالك ضمی وواو مجهول وشین معجمه نك سكونیله بمعنی عدو وخصم فی الاصل واوسزدر لكن یاوزفشوادمی حاجت صاحبی ایدر مضمونی دوستك خاطری ایچون واوتحریر اولندی صائب بیت بر تواضعهای دشمن تكیه كردن نابلهیست * پای بوس سیل از پا افكند دیوارها

* قطعهٔ بوالعجب از نعمت رب *

قطعه * وهمزه سی قطعهٔ اولی نك عنوانی شرحنده كچدی * بوالعجب بمعنی ملازم تعجب واستغراب وبمعنی حقه باز وشعبده انداز شاعر بیت عشق جوان حقه وآن مهره دید * بوالعجبی كرد وبساطی كشید * اصلنده همزه نك فتحیله ابوالعجبدن مخففدر نتكم بوالهوس ابوالهوسدن مخفف اولدیغی كما سبق فی فوائد المقدمة * از * بمعنی من كما سبق فی الادوات المركبة * نعمت * دیباجه نك بیت اولنده كچدی * رب * دیباجه نك بیت تاسعنده كچدی حاصل معنی بنه حرف بادهٔ رب تعالینك نعمتندن اولدیغی حالده لازم التعجب یاخود حقه باز وشعبده انداز بر قطعه یاخود قطعه درزیرا بو قطعه ده مذكور مترجم اولی نك اكثری اول امرده نفسه اقبال ویره جك نسنه لردر

* نه كوزل یعنی زهی افد عجب *

زهی * زای معجمه نك فتحی وهاء ممدوده نك كسریله كلمهٔ تحسیندرنه كوزل معناسنه ابو المعانی بیت تعالی الله زهی رخش فلك سیر سبكرانی * كه او را صبح دولت بود ظاهر ماه پیشانی * افد * همزه نك فتحی وفانك سكونی ودال ایله بمعنی عجب اصلنده تعجب معناسنه اولان افدیدن لفظندن امر حاضر ایدی تعجب ایله معناسنه

* دخی شایسته وشایان انسب *

شایسته

شايسته * شين معجمه ممدوده نك وياء تحتيه نك فتحلرى وشينك سكونيله شايستن لفظندن اسم مفعولدر انسب ولائق معناسنه ميرنظمى بيت
هرآن سركه شايسته تاج نيست * باوملك راشاه محتاج نيست * شايان *
شايستن مذكوردن امر آخرينه الف ونون الحاقيله اسم فاعل ياخود صفت مشبهه درزيرا مستقبلاتى شايدوشاينده كلور شيخ فيضى بيت
درجدول توعالم امكان چوبنكرم * شايان دل تو بود باين كنج شايكان * سؤال
شايان لفظنى انسب ايله تفسير انسب اولسون فاماكه شايسته ندن مناسب جواب فارسيده اسم فاعل واسم مفعول بربرى معناسنه كلور

* اولدى چسپان مناسب ديمكه *

چسپان * جيم فارسيه نك فتحى وسينك سكونى و باء فارسيهٔ ممدوده نك فتحى ونون ايله ياقشقلو و يراشقلو معناسنه دبو كتب لغتده و فرهنكلرده ضبط وتفسير اولنمشدر ايشته بو يلجه چسپان لفظنك ياقشقلو و يراشقلو مفهومنه ديو ضبط وتفسير اولنمسى ناظم نحريرك وامثالنك چسپان بمعنى مناسب ديو تفسير ايتملرينه سبب اولدى نتكم مصراع ثانى انى افصاح ايدر

* يراشقلو ديمه مفهومى سبب *

خذ هذا وكن من الشاكرين ولا تحسب شيئا آخر فتكون من الخاطبين
ذاتنده چسپيدن لفظندن امر حاضر آخرينه الف ونون الحاقيله اسم فاعلدر
فارسيده دخى مستعملدر * مصراع ثانى يه مربوط ومرهوندر *

* عربيده چكه التى غبغب *

غبغب * ايكى غين معجمه نك فتحلرى وايكى باء موحده نك سكونلريله اصلنده صغرك بوغازى التنده صارقان درى يه موضوع ايدى صكره معناى مذكورده شايع اولدى لكن وضع قديمى عربيدر فارسيده سبب زنخدان ديرلر ابو المعانى بيت مسمط آن عارض كلبرك تر * باسم غبغب حسن وفر * هم چشم آهورا مكر * برده دل وجانم نهان * بونده غين ثانيه نك حذفيله غبب دخى جائزدر فلا تغفل

* همه دبنسه دوكلى ديراتراك *

همه * هانك وميمك فتحلرى وهاء رسميه ايله عربيده جميع وجمله تركيده دوكلى و هب چغتايده همزه نك فتحى وسينك كسرى وراء ممدوده نك ضميله * اسرو * معناسنه نتكم بيوردر

* اسرودير چغتاى يعنى هب *

بوندن بشقه اسرو بنه چغتایده مقام مبالغه‌ده مستعمل غایتله دیمکدر بو ایکی
معنایه میر علیشیر بیت کندلغونك اراسالما پیچ وتاب اسرو * کوکل شکنجه
سیکا ایشما کیل طناب اسرو * چغتای * جیم فارسیه نك وغین معجمه نك
وتاء فوقیهٔ ممدوده‌نك فتحه‌لری و یاء تحتیه ایله اصل ترك لسانیدر
حالا بزم بلده‌لرمزده مستعمل اولان اندن مأخوذ درو تراش اولنمشدر
تتکم قطعهٔ اولی نك بیت اولی شرحنده فی الجمله بیان اولنمشدر

* هرزه کوهر که سوزی صاچه اوله *

هرزه‌کو * وصف ترکیبیدر بیهوده‌کو ویاوه‌کو کبی چونکه هرزه‌ها نك فتحی
وراء نك سکونی وزای معجمه نك فتحی وهاء رسمیه ایله بمعنی باطل ویاوه وبیهوده
سوزده وغیریده مستعملدر کو وصف ترکیبی اوله‌رق قطعهٔ اولی نك بیت
خامسنده کچدی تنبیه بوش سوزه صاچه تعبیری ابتدا اسلامبولدن
نشأت ایدوب بعده الناس علی سلوك ملوکهم مضمونی حالیا عامهٔ ممالك
رومده صاچه کبی منتشر اولدی ناظم تحریر در قصیدهٔ سخن بیت
بود و مبشود و باشد و آمد شد ایله * فارسی اولدی صانور یادیغی صاچای سخن

* لاف معناسی کزاف ودخی کب *

کزاف * کاف فارسیه نك کسری وزای معجمه نك فتحیله لاف که دعوای
تفاخر ایلمك معناسنه بونده هاء رسمیه ایله کزافه دخی دیرلر حضرت مولانا
بیت زهی جهول که معشوق بخانهٔ او * بسوی خانه نباید کزاف می پوید
همدخی بسیار و بی حد معناسنه‌ده کلور بو ایکی معنادن عامه بونی ضم ایله اوقورلر
لکن شعوری مرحوم فرهنکنده مکسوره‌ده ایراد ایلدی * کب * کافك
فتحی و باء موحده ایله ایکی معنایه‌در اوّل بمعنی لاف مذکور خفاف بیت
تاکی از تو کب و این لاف بود * چون توکی همسر خفاف بود * ثانی آورد ایچی
معناسنه لکن بو مقامده مراد اولدر * لاف * لام ممدوده‌نك فتحی و فا ایله تفاخر
دعواسی ایلمکده فارسیدر لکن ترکیده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی شمس فخری
بیت هست عاری ر أفتش از حیف ومیل * هست خالی خصلتش از کبر ولاف

* دخت رز دختر رز باده دیمك *

دخت رز * تاء فوقیه نك کسری و راء واحده ایله * دختر رز * ایکی را ایله ایکسیده
ترکیب اضافیدر بمعنی باده یعنی شراب انکور ابو المعانی بیت بمهر دختر رز
میدهم نقود خرد * شوم ز درد وغم وفکر صحت آسوده * بونلرك معنای ترکیبیلری

اوزنم

اوزم قوری دیمك اولور زیرا راسر دخت قز دیو قطعهٔ ثالثه نك بیت سابعنده مكیدی را
ایله دختر قز دیو كرمی ایكنجی قطعه نك بیت رابعنده كلور* رز* رانك فتحی وزای
معجمه ایله اوزم وباغ معناسنه تنكم اوتوز اوچنجی قطعه نك بیت خامسنده رزبان
باغجی دیو كلور* باده* بای موحده ممدوده نك ودالك فتحلری وهای رسمیه ایله فارسیدر
عربیده خمر تركیده سچی معناسنه در لكن تركیده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی

* عربی ترجمه سی بنت عنب *

یعنی دختر معناسنك لغتنه واصطلاحنه عربیده دخی رعایت وار در
فاماكه فرزند رز وابن عنب دینمدی زیرا خمر مؤنث سماعیدر
تنبیه بادهیه دختر رز وبنت عنب اطلاق ایدوب وانلری باده ایله تفسیر حقیقتده
اوزمك عیزندن اولان خمره باده دینلدیكنه تنبیه ایچوندر لنا مقه الفقیر
بو زیلوب ام خبائث اولسه بنت عنب* لب آغوشه چكردم قدحی همچو بكور

* اولدی تبخاله كریوند اوچوق *

تبخاله* تاء فوقیه نك فتحی وبای موحده نك سكونی وخای معجمه ممدوده نك ولامك
فتحی وهای رسمیه ایله حرارت كبددن وتأثیر حمی دن شفه ده ظاهر اولان
قبرجق كه اكا تركیده اوچوق دیرلر واستعار مطریقیله قدحده كی باده اوزرنده
ظاهر اولان حبابه دخی دیرلر ایكی معنایه بر وجه ترتیب میر نظمی بیت
شده تبخاله لب شیرین دهن را* چنان تبخالهٔ می در پیاله* كریوند
كاف فارسیه نك وراء ممدوده نك كسرلری وواوك فتحی ونونك سكونی
ودال ایله بودخی مزبور اوچوق معناسنه بعضیلر كوردیمشلر

* درتمه ملك لرزه دینور رسمیه تب *

لرزه* لامك فتحی ورانك سكونی وزای معجمه نك فتحی وهای رسمیه ایله درتمه كه
عربیده رعشه دیرلر همدخی درتمسی اولمغله ستمه یه وزلزله ارضه ده دیرلر
میر نظمی بیت زمین آید بلرزه از سمندش* چنان تندو توانایش توندش* تب
تاء فوقیه نك فتحی وبای موحده ایله حمی علتی كه تركیده ستمه وایستمه دیرلر
وحرارت معناسنه اولان تاب لفظیله تركیب ایدوب تب تاب دیرلر ابو المعانی بیت
ضعیف وخسته شدم نی همین غم وحسرت* زبیم غمزه وتاب رخت شدم در تب
اكثر محمومك ساعدو كردانندلیلات بغلق مشهور اولمغین خواجه سلمان بیورر
بیت تب تیار رشته می بندند مردم لیك او* هر شبی بندد بتاب رشتهٔ تب خویشتن

* سعی كوشش اوقدر خواندن *

کوشش * کاف ممدوده نك ضمی وشین معجمه نك کسری وشین ثانیه ایله بمعنی سعی واهتمام یعنی چالشمق هاتفی بیت چو کوشش زهر دو طرف شد قوی شکوهنده شد دولت خسروی * همدخی جنك وجدال وحرب وقتال معناسنه ده کلور بو ایکی معناده کوشیدن امر حاضر ینك آخرینه ماقبلی مکسور شین معجمه الحاقیله اسم مصدر در علی ماسبق فی قواعد المقدمة بو نلر دن بشقه کوشش یاتق دیدکلری یصی ظرفده دیرلر * خواندن * خاء معجمه نك بین الفتح والضم اماله سی و واو علامت والف ایله قرأت یا خود دعوت معناسنه مصدر در زیرا بو لفظ خواندن ترکیبده او قتق کبی بو ایکی معنایه کلور علی ماسبق فی شرح سادس القطعة الاولی تنبیه لفظ کوشش ایله خواندنك امر حاضر لری قطعهٔ اولی نك بیت سادسنده کچدی

* خواجه استاد دبستان مکتب *

خواجه * خاء معجمه نك بین الفتح والضم اماله سی و واو علامت والف وجیمك فتحی وهاء رسمیه ایله استاد و خداوند خانه و صاحب مال و شیخ و حاکم و وزیر معنالرینه مستعملدر شیخ نظامی بیت خواجه مع القصه که در بند ماست * کرچه خدا نیست خداوند ماست * بو مقامده استاد تفسیر در خواجه مفسر در فاما که اون التنجی قطعه نك بیت اخیرنده علی العکسدر فانتظر * دبستان * دالك فتحی وکسری و باء موحده نك کسری ایله دبیرستان لفظندن مخففدر مکتب معناسنه اسم مکاندر چونکه دبیر کاتب دیو فرق اوچنجی قطعه نك بیت اولنده کلور ستان ادات اسم مکاندر کما سبق فی الادوات المرکبة حکیم خاقانی بیت چو دیدم کاین دبستان راست کلی علم نادانی * هر انجم حفظ جزوی بود شستم ز آب نسیانش * بو اوج کلمه که دبستان و دبیرستان و دبیر لفظلرینی شعوری مرحوم هم مفتوحده وهم مکسورده ایراد و فتحلرینی و کسرلرینی معناده تصریح ایلدی

* فاعلاتن فعلاتن فعلن *

یعنی بو قطعه بحر رمل مسدس الاجزادندر لکن اکثر صدر وابتداسی سالم و بعضیسی مخبون واکثر عروض وضربك کیمی محذوف ومخبون و کیمی اصلم وحشوی اکثری مخبون و بعضیسی سالمدر

* سبب رفعت اولور علم وادب *

سبب * دیباجه نك بیت حادی عشرنده کچدی * رفعت * عربیدر انشالرده دخی مستعملدر * علم * دیباجه نك بکرمنجی بیتنده کچدی * ادب معروفدر

هم دخی لغتهٔ ادب در برلر بو تقدیرجه عطف الخاص علی العام اولور

* قطعهٔ تابفلك چون مه تابنده رخست *

قطعه * وهمزه سی قطعهٔ اولی عنوانی شرحنده کچدی * تا * تاء فوقیهٔ ممدوده نك فتحیله حروف تهجیدن وحروف معانیدن وحروف مبانیدن ت لفظنك اسمیدر فاما که مقصود اولان حروف مبانیدن اولاندر * بفلك اولنده کی باء موحدهٔ مفتوحه بمعنی الباء الجارة فی العربی کما سبق فی الادوات البسیطة فلك فتحتین ایله آسمان معناسنه عربیدر انشالرده دخی مستعملدر لکن بو مقامده معنای مجازی انسبدر که فلکدن مراد بو منظومه اوله چونکه بو منظومه یکرمی سکز حرف اوزره مرتبدر نتکم فلك یکرمی سکز منزلی مشتمل اولدیغندن منازل قمر دخی یکرمی سکزدر نتکم بو قطعه ده جمع ایتمشدر قطعه کوکده یکرمی سکز منزل مهیا ماه ایچون عدایدم بر بر رضاء حضرت الله ایچون * ییلکه شرطین وبطین وهم ثریا پر شعاع * رابع ادبران وهقعه هنعه هم سابع ذراع * نثره طرفه جبهه زبره صرفه عوا وسماك * همدخی غفر وزبانا وداخی اکلیل ای سفاك * قلب وشوله هم نعایم بلده ذابح بلع تا * هم سعود اخبیه ومقدم مؤخرهم رشا * نتکم حق تعالی والقمر قدرناه منازل بیوررحق معنای مجازیه قرینهٔ قویه چون مه تابنده لفظیدر چونکه چون کبی د بو قطعهٔ ثالثه نك بیت ثالثنده کچدی مه * آی دیو قطعهٔ خامسه نك بیت اولنده کچدی تابنده لامع دیو اون دردنجی قطعه نك بیت ثالثنده کلور * رخ * یکاق دیو دخی تاج دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت ثانیسنده وشرحنده کلور * است * ادات ربطدر علی ما سبق فی الادوات المرکبة حاصل معنی حرف تا قطعه سی فلکه یعنی بو تحفه یه مه لامع کبی تا جدر یا خود یکاقدر چونکه بو قطعه فی الجمله اوائل تحفه ده اولمغله کانه تاج ویکاق اولدی ودرون نکت مشحونده مندرج اولان الی اخر القطعة بربرینه منازل قمر وحروف هجا کبی پیوسته ومتصلدر رفائده تابفلك تا بسحر کبی اولسه دمجا تزدر فافهم

* ویره سی اولدی پسادست و پشین پیشادست *

پسادست * باء فارسیه ایله وزه سی که عربیده نسئه دیرلر بونده باء فارسیه مقامنده باء عربیه ایله ده بسادست دخی جائزدر ابو شکور بیت ستدو دادمکن هرکز جز دستادست * که پسادست خلاف آرد والفت ببرد * پیشادست * باء فارسیه ایله

پشین که مقابل پسادستدر عربیده نقد معناسینه فارسیده دستادست کبی لبیبی بیت ستدودادجز به پیشادست * داوری ناشدوزبان شکست * بو ایکی کلمه ده کی الف الف نوسلدر چونکه معنای ترکیبلری صوکدن اله واوکدن اله دیمکدر چونکه پس اکسه دیو بکرمی طقوزنجی قطعه نك بیت رابعنده کلور پیش اوك دیوانوك زنجی قطعه نك بیت اولنده کلور دست ال دیو یکرمی بدنجی قطعه نك بیت رابعنده کلور بعده معنای عامدن معنای خاصه نقل اولنمشلردر * پیشین * دخی فارسیدر چونکه یاء تحتیه نسبت ایچوندر نون تأ کیددر لکن ترکیده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی تمه بو مقامده نقدونسئه ومراد فلری درهم ودیناره وغیر یسنه شاملدر رفاحفظ

* تنکدستان زوکردلرلی بوش باد بدست *

تنکدستان * کافك سکون وفتحیله تنکدستك جمعیدر فقیرلر وزوکردلر معناسنه همدخی بخیل وممسکلردنده کنایه ایدرلر آخرنده کی الف ونون ادات جمعدر علی ماسبق فی المقدمه میرنظمی بیت کشته ام درجهان آواره * مانده ام تنکدست وبیچاره * تنکدست اصلنده دست تنك ایدی ترکیب توصیفیدر طارال معناسنه زیرادست ال دیو آنفا کچدی تنك طاردیو اون بشنجی قطعه نك بیت ثامننده کلور فبعد التقدیم واتأخیر سیاه چشم کبی وصف ترکیبی قلنوب طاراللو معناسنه اولدی * باد بدست * یعنی تهی دستو یعنی حاصل والی بوش این یمین قطعه تکیه برچارحیرمی نکنی * که شوی زان امید باد بدست * بروخای زان تعصب عام * خوبی مردوتواضع مست * معنای ترکیبیسی الده یل وهوادیمکدر زیراباد یل دیو یکرمی ایکنجی قطعه نك بیت ثامننده کلور باء موجده مفتوحه ادات ظرفدر علی ماسبق فی الادوات البسیطة دست قد سبق آنفا

* دخی پیوسته وهمواره ودائم *

پیوسته * یاء فارسیه نك فتحی و یاء تحتیه نك سکونی وواوك فتحی وسینك سکونی وتاء فوقیه نك فتحی وهاء رسمیه ایله یعنی همیشه که دائم حکیم انوری بیت باد پیوسته ازسرشك حسد * روی بدخواه تو چو پشت پلنك * همدخی مصراع ثانیده کلان پیوست لفظنك اسم مفعولیدر یعنی متصل ومربوط یعنی بربرینه اولاشمش واولاشدرلمش میرخسرو بیت زان زروفولاد که پیوسته شد * راه خصومت زمیان بسته شد * تحفة الاحبابده پیوسته زباده کریه دن سوزه قادراولمامق والم وغمدن طقینه رق سویلمك فقیر شویله فهم ایدرمکه

بو اوچ معنی اتصاله مبنیدر * هموار * هانك فتحی و میمك سكونی
و واو ممدوده نك و رانك فتحلری و هاء رسمیه ایله بمعنی همیشه و دائم ایضا
همدخی اندن فقط واوك حذفیله همارة وفقط هاء رسمیه نك حذفیله
هموار و ایكیسنك ده حذفیله همار حاصلی بونده درت لغت واردر
همدخی بو درت لغتدن هر بری اندازه معناسنه و حساب معناسنده كلور

* اولاشوب بر برینه متصل اولدی پیوست *

پیوست * باء فارسیه نك فتحی و یاء تحتیه نك سكونی و واوك فتحیله فعل
ماضیدر مصدری پیوستن لفظیدر كه اولاشمق و اولاشدرمق
معناسنه هم لازم و هم متعدی اولور

* مجلسه بزم دی طورمه ایچه ایچ نوشانوش *

بزم * باء موحده نك فتحی و زای معجمه نك سكونی و میم ایله بمعنی مجلس شراب
وعیش و صحبت و مهمانی و خوشحالی حكیم نزاری قهستانی بیت اسباب طرب
جمع كن و بزم بیارای * اطباق سموات چه گسترده موجه طی * همدخی بزم برقریه
اسمیدر و جیه معناسنده كلور * نوشانوش * ایكی نوش میاننده الف توسل ایله
متصل شرابی ایچمكه دیرلر یعنی كیجه یی كوندزه قتوب جمعیت ایله شراب ایچمك
معناسنه چونكه بو مقامده نوش اوتوزنجی قطعه نك بیت اخیرنده كلان نوشیدن
لفظندن امر صیغه سی اوزره اسم مصدردر نفس امر دكلدر حاصلی نوشانوش
لفظندن و ایچه ایچ لفظندن مراد معنای مصدریدر امر دكلدر زیرا تركیده قیره قیر
اوره اور دیرلر معنای مصدری مراد ایدرلر خواجه حافظ بیت شراب خانكی
از ترس محتسب خورده * بروی یار بنوشیم و بانك نوشانوش * بو بیتدن بشقه نوش
لفظنك برازمعنالری دخی واردر یكرمی سكزنجی قطعه نك بیت ثانیسی شرحنده
كلور

* هم ادبسزلك ایدن سرخوشه دیرلر بدمست *

بدمست * دالك سكونیله تركیب توصیفیدر چونكه بد كتو معناسنه اولان
فنادیو اوتوزبشنجی قطعه نك بیت اولنده كلور * مست * میمك فتحی وسینك سكونی
وتاء فوقیه ایله اگرچه سرخوش معناسنه در لكن اما كه مست ایله سرخوش بیننده
فرق واردر مست شول كسنه یه دیرلر كه شرب مسكردن زیاده باشی دونوب كوزی
قارره و سرخوش اول مرتبه دن كمترجه اولانه دیرلر بویله اولنجه سرخوش
دخی فارسیدر تركیده وانشا اردده شیوعی حسبیله ترجمه قلندی

* قالقدی برخاست همان نیك عجله ایتدی تاخت *

ر * ادات تحسبند رعلى ماسبق فى الادوات المركبة * خاست * خاء معجمه ممدوده نك فتحى وسينك سكونيله خاستن لفظندن ماضيدر ميرزا قلى بيك بيت
از برم تار آمدن من برون شد * برخاست كرم وداد ون خار ابهانه ساخت * سؤال طلب معناسنه اولان خواستن ايله بو خاستن بيننده فرق نه كونه در جواب فرق ايكى جهتندر اول طلب معناسنه اولان بين الفتح والضم خانك املاسى واو علامت والف ايله در بو محلده اولان فتحه صريحه وفقط الفله در ثانى طلب معناسنه اولانك مستقبلاتى قياس اوزره سينك هايه ابداليله خواهد وخواهنده كلور بونك مستقبلاتى شذوذ اوزره خاء معجمه ممدوده نك كسرى وسينك زاء معجمه يه ابداليله خيزد وخيزنده كلور * تراخت * تاء فوقيه نك كسرى وراء ممدوده نك فتحى وخاء معجمه نك سكونى وتاء فوقيه ايله تراختن لفظندن فعل ماضيدر وبجمله ابتدى معناسنه ابو المعانى بيت اكر نيا رو وا ميكنند ازان خونى * بقتل عاشق نالان تراختن كرد

* ايچرو كلدى درآمد دخى اووردى نشست *

درآمد * ماضئ مركبدر چونكه در بمعنئ درون يعنى ايچرو ودر بو فرق التنجى قطعه نك بيت رابعى شرحنده كلور آمد كلدى ديو يكرمى طقوزنجى قطعه نك بيت اولنده كلور شاعر بيت * درآمد نفس درآمده جان * از رفتن آن همبر ودجان * ايشته بو بيتده ايكى در لفظنده درت صورت جائزدر يعنى ايكيسيده ايچرو معناسنه ياخود ايكيسيده ادات تحسين ياخود اول ايچرو معناسنه ثانى ادات ياخود بالعكس لكن ثانى مقامه مناسب دكلدر * نشست * نونك كسرى وشين معجمه نك فتحى وسينك سكونيله نشستن لفظندن ماضيدر نتكيم امر حاضرى قطعه ثالثه نك بيت ثانيسنده مكچدى

* قاچدى بكريخت قورتلدى يعنى رهيد *

بكريخت * كاف فارسيه نك وراء ممدوده نك كسرلرى ايله قرقنجى قطعه نك بيت ثالثنده كلان كريختن لفظندن ماضيدر لكن بو مقامده كافك سكونيله در اولنده كى باء موحده مكسوره صله در على ماسبق فى الادوات البسيطة كمال خجندى بيت آهوان بركوشه كارزار ديدند آن دو چشم * هر يكى با تير غمزه جانى بكريختند * رهيد * فعل مجرد مطلقدر چونكه نون مفتوحه ادات نفيدر على ما سبق فى الادوات البسيطة رهيدرانك فتحى وهاء ممدوده نك كسرى ودال ايله ماضيدر رهيدن رهيدن لفظندن ميرنظمى بيت اكر خواهى زدوزخ در رهيدن * فراغت كن پى نفست دويدن

كتدى

* كتدي رفت چكدي كشيد اوردي بزد قردي شكست *

رفت * بعينه قطعهٔ ثانيه نك بيت عاشرنده چكدي لكن بنه تكرار عد اولنماز چونكه مقامنه كوره معناسي بشقه در همدخي بعض نسخه ده رفت بدلنه شد واقع اولمشدر تكلم قطعهٔ اولى نك بيت سادسنده واقع اولديغي كبي بو صورتده سؤال تكرار مندفع اولور فافهم * كشيد * قرقنجي قطعه نك بيت سابعنده كلان كشيدن لفظندن ماضيدر * بزد * بو دخي بيت مزبورده كلان زدن لفظندن ماضيدر * شكست * شين معجمه نك كسري وكافك فتحي وسينك سكوني وتاء فوقيه ايله شكستن لفظندن ماضيدر تكلم نهي حاضري مشكن قيرمه ديو اللي وچنجي قطعه نك بيت رابعنده كلور خواجه حافظ بيت يارم چو قدح بدست سيرد * بازار بتان شكست كيرد * لكن بو بيتده شكست ماضي صيغه سنده اسم مصدردر

* دستكيرك هله معناسي طوتلمش قاچقن *

دستكير * اصلنده وصف تركيبيدر ال طوتيجي معناسنه چونكه دست الديو يكرمي يدنجي قطعه نك بيت رابعنده كلور كير كاف فارسيهٔ ممدوده نك كسري ورا ايله كرفتن لفظندن امر حاضر ياخود اسم فاعل مخففدر زيرا مستقبلاتي على الشذوذ كيرد وكيرنده كلور همدخي ال طوتيت معناسنه امر حاضر مركبدر رايشنه لغتلرده رسيدهٔ نظر اولان معنالر بونلردر فاما كه ناظم نحرير لك ايراده تصحيحنه كوره اسيري قاچن كسنه طوتلنجه الندن طوتوب كتوردكلري اجلدن طوتلان قاچقن معناسنه حقيقت عرفيه اولمشدر بمعنا لهر معنا به تركيبك مساعده سي واردر لكن فقط مساعده كفايت ايتمز بلكه استعمال شرطدر فلله دره

* طوتدي بكرفت ودخي باغلدي ببنديد وبيست *

بكرفت * كاف فارسيه نك وراناك كسرلري وفانك سكوني وتاء فوقيه ايله كرفتن لفظندن ماضيدر لكن بو مقامده كافك سكونيله در اولنده كي باء موحده مكسوره صيله در على ماسبق في المقدمه فارسيده كي كرفتن مقابلنده عربيده اخذ وامساك وقبض وحبس ومنع ديرلر تركيده طا ايله طوتمق چقنايه تله فوقيه ايله توتمياق ديرلر ذيرا چغتايده همشه مقام طاده تاء فوقيه استعمال ايدرلر * ببنديد * باء موحده نك فتحي ونونك سكوني ودال ممدوده نك كسري ودال ثانيه ايله بنديدن لفظندن ماضيدر بنديدن مقامنده عربيده ربط وتقييد كبي چغتايده امالله ايشمالك ديرلر * ببست باء موحدهٔ ثانيه نك

فتحی وسینك سكونی وتاء فوقیه ایله بستن لفظندن ماضیدر باء موحده مكسوره
اولی صله در خواجه سلمان بیت حدیث دوستان درست نتوانم شكستن در
ولیكن توبه نتوانم كه بازش میتوان بستن * بو بیتده واقع اولان مصدر در

* دادرس ایرشن امدادا یچون ایرشدی رسید *

دادرس * وصف تركیبیدر چونكه داد عدل دیو یكرمی دردنجی
قطعه نك بیت ثالثنده كلور لكن بو مقامده مجازا امداد معناسنه در
رس رسیدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر * رسید * رانك فتحی
وسین ممدوده نك كسریله رسیدن لفظندن ماضیدر

* یعنی قورتاردی رهانیدو خلاص اولدی برست *

رهانید * اون سكزنجی قطعه نك بیت سادسنده كلان رهانیدن لفظندن ماضیدر
برست * رانك فتحی وسینك سكونی وتاء فوقیه ایله رستن لفظندن ماضیدر اولنده كی
باء موحده مكسوره صله در علی ماسبق فی الادوات البسیطة خواجه
سلمان بیت نمیخواهم ازین نوبت زتوبه توبه كلی * بدست شاهدان كردان زدست
زاهدان رستن * لكن بو بیتده واقع اولان مصدریدر خلاص ونجات معناسنه

* قاپلان اولدی ربوده وكرفته طوتیلان *

ربوده * قرقنجی قطعه نك بیت ثالثنده كلان ربودن لفظندن اسم مفعولدر * كرفته *
دخی اسم مفعولدر تنكم ماضیسی ووصف تركیبیسی بو قطعه نك بیت سادسنده
كچدی

* تله ودام طوزاقدر بالق آغینه دی شست *

تله * تاء فوقیه نك ولام مشدده ومخففه نك فتحلری وهاء رسمیه ایله طوزاق كه
انكله قوش طوتارلر اكا تركیده فق عربیده فخ وشبكه طیردیرلر شمس فخری بیت
در ارتفاع دولت تو دست كبریا * بندد زقدر قائمه عرش بر تله * بوندن بشقه تله
سكز معنایه دخی كلور اول درزیلر خیاطت ایتدكدنصكره همواره محیط ایچون
اتخاذ ایتدكلری آلت كه اكا تركیده اوتو دیرلر ثانی ایكنه لك كه درزیلر ایكنه ایكنه
قورلر ثالث شونك كیسه كه درزیلر ایچنه بو كسوك و نباشیرو ابریشم قورلر كذا
فی المشكلات رابع مطلقا طوربه كه بزدن واپلكدن ایدوب ایچنه بعضی نسنه
قورلر بعضیلر ابریشمدن ایتدكلری طوربه دیو تفسیر ایلدیلر خامس یعنی
مسلخ كه اكا تركیده مقناره دیرلر سادس یعنی پایه نردبان سابع دلك زمقناسنه
مرویدر ثامن یعنی فستان كه تركیده بلكودیرلر * دام * دالك ممدوده نك فتحی ومیم
ایله مطلقا طوزاق كه هرنه نك اولورسه اولسون حكیم انوری بیت اكر از جود تو

كیتی

کیتی بمثل دام نهد * طائر وواقع کردونش در آیند بدام * همدخی چارپا جنسندن
برنجی اولمیان حیوانلره دیرلر تتکم برنجی به الفسز دد دیدکلری کبی کرک سباع
وکرک غیریسی عموما حیوانات مراد اوله‌قده ددودام دیرلر دد ایله دادمیانده
بوفرقی ایتمیان دد ایله دادی بیلمز شیخ نظامی بیت ددودام لز نشاط دانه
خویش * همه مطرب شده در خانه خویش * شست * شین معجمه نك فتحی وسینك
سکونی وتاء فوقیه ایله بالق آغی واکریجه دمور که آنکله بالق طوترلر عنصری
بیت طره او بدست من چون شست * من چو صیاد او چو ماهی شیم * بوندن بشقه
طقوز معنایه دخی کلور اول باش پارمغك یای چکیلان موضعی ثانی بمعنی
نیشتر فصاد ثالث زنار که راهبان کبران بللرینه بغلرلر رابع بمعنی مضراب که
انکله ساز چالرلر اکا ترکیده تزنه دیرلر خامس بمعنی سنبن که عقود ثمانیه‌دن التمش
معناسنه تتکم صاد ایله شصت اون طقوزنجی قطعه‌نك بیت ثالثنده کلور سادس
شرفنامه‌ده طنبور قیلی وابریشم تیلی که سازه بغلرلر سابع ینه حلقه رسن وحلقه
کمند ثامن فرهنك حسین وفائیده بمعنی زلف دلبران تاسع بمعنی زهکیر

* پشه درسوری سکك کهله سپس اولدرکش *

پشه * پاء فارسیه نك وشین معجمه مشدده نك فتحلری وهاء رسمیه ایله سوری سکك
معناسنه شیخ سعدی بیت پشه چو پرشد بزند پیل را * باد همه مردی وصلابت که
اوست * سپس * سینك وپاء فارسیه نك ضملری وسین ثانیه ایله کهله وبت که وسخ
فضلاتدن یعنی مساماتدن چیقان کیردن تکون ایدر اکا عربیده قمله دیرلر میر نظمی
بیت * سراپا چنان بود ناپاك جسم * ازان شد سپس درجهان منقسم * کش
کافك ضمی وشین معجمه ایله قتل معناسنه اولان کشتن یاخود کشیدن لفظندن
امر حاضر در زیرا مستقبلاتی ضم ایله کشد وکشنده کلور لطیفه کانه
ناظم نحریر بو مصراعده کل مضر یقتل مضمونه اشارت ایلدی

* پره در کیك وچکر که ملخ وصحرادی جست *

کیك * کافك فتحی ویاء تحتیه نك سکونی وکاف ثانیه ایله وکاف اولی نك کسری ایله
دخی مرویدر پره که عربیده برغوث دیرلر واماله ایله‌ده کوز ببکی معناسنه‌ده کلور
مردم چشم کبی شمس فخری بیت هنکام اجتماع بوقت مقابله * از کینه مهر
کند از دیده اش کیك * ملخ * میمك ولامك فتحلری وخاء معجمه ایله چکرکه که
عربیده جراد دیرلر برغریب جانوردر که انده سکز نوع حیوان‌دن
نشان وار درتتکم شاعر دیمشدر بیت خولك چشم ومار دم کرکس

پرو كرْدم شكم * شيرصد روپيل كركدن ناقه پا واسب بسر * جست اللي دردنجي قطعه نك بيت خامسنده كلان جستن لفظندن ماضيدر

* كو مطاغ بوجه بلندو بوقشه ديندي فراز *

كوه * كاف ممدوده نك ضمي واظهار ها ايله طاغ كه عربيده جبل معناسنه * بلند باء موحده نك ضمي ولامك فتحي ونونك سكوني ودال ايله بوجه كه عربيده عالي معناسنه مقابلي پست در تنكم شاعرك بو قولنده واقع در بيت جهانرا بلندي وپستي تويي * ندانم چه هرچه هستي تويي * فراز * فانك كسري وراء ممدوده نك فتحي وزاي معجمه ايله يوقش كه عربيده عقبه ديرلر مقابلي نون ايله نشيب درتنكم محقق مصراع ثانيده كلور استاد رودكي بيت شبت توبا فراز وفراز تو با نشيب فرزند آدمي بتواندر بشيب تيب * بوندن بشقه فراز اون اوچ معنايه دخي كلور اول بمعني بلند مذكور ثاني بمعني بالا كه ضد زير ثالث بمعني كشاده وپهن يعني هرنسنه كه آچق ويصي اوله رابع بمعني بسته يعني باغلو خامس بمعني قريب ونزديك سادس بمعني جمع سابع بمعني پيش آوردن ثامن بمعني اذين باز يعني بوندن كيرو تاسع بمعني فروز وفروزان يعني ياق وياندر عاشر بمعني فرا رفتن يعني ايلرو كتمك حادي عشر بمعني پوشيدن يعني ستر ثاني عشر بمعني خرزه ثالث عشر بمعني سركش

* دشت وهامون اوه در شيب انيش الجق پست *

دشت * دالك فتحي وشين معجمه نك سكوني وتاء فوقيه ايله بمعني بيابان وصحرا كه اوه معناسنه عموما همدخي ولايت خراسانده بر شهر اسميدر وتركستانده بر مشهور صحرا ناميدر دشت قيچاق دخي ديرلر وكورستان معناسنه دخي مرويدر هامون * هاء ممدوده نك فتحي وميم ممدوده نك ضمي ونون ايله بمعني دشت مذكور يعني اوه وصحرا شيخ سعدي بيت زدرياي عمان برآمد كسي * سفر كرده هامون ودريا بسي * بعض فرهنكده هامون بمعني دشت پهناور يعني زياده يصي ودوز اوه ديو مسطوردر شعوري مرحوم طاغ اراسنده اولان دوز يراولماسني تصحيح ايلدي * شيب * شين معجمه ممدوده نك كسري وباء موحده ايله براي تخفيف اولندن نون مفتوحه نك حذفيله نشيب لفظندن مخففدر انيش كه عربيده هبوط ديرلر مقابلي فراز مذكوردر ناصر الدين بجه بيت فراز وشيب اين راه هست بسيار * اكر مردرهي خضري بدست آر * همدخي كثرت امطار ايله مرطوب اولوب بعده تردد آيندمو روند ايله جابجا حفره لر پيدا اولمغله صعب السالك اولان زمينه ده نشيب دخي شيب ديرلر بونلردن بشقه شيب تازيانه

معناسنه

معناسنه ومدهوش ومتحير معناسنه ده كلور كذا فى فرهنك جهانكيرى والمجمع
تحفة الاحيا بده سين مهمله ايله روايت اولنمشدر شمس فخرى وحسين وفائى
تازيانه معناسنه اولان كمرهٔ ضربحه ايله طيب قافيه سنده ايراد وايكى معناده
اولان سبب وشكيب قافيه سنده ايراد ايتمشلردر * پست * باء فارسيه نك فتحى
وسينك سكونى وتاء فوقيه ايله الحق معناسنه مقابلى بلند مذكور
دخى بالادر شيخ سعدى بيت خدايى كه بالا وپست آفريد * زبردست
هر دست دست آفريد * استعاره طريقيله خسيس ودنى يه پست وضدينه بالا
اطلاقى شايعدر معنا رجاليده پست بمعنى كوتاه ديومرويدر

* مغ وكبر اولدى مجوسى ونصارى ترسا *

مغ * ميمك ضمى وغين معجمه ايله بمعنى آتشپرست كه عربيده مجوس ديرلر
استاد عنصرى بيت چو شب رفت وبرد ست پستى كرفت * هوا چون
مغ آتش پرستى كرفت * واحدى مغى نتكم مجوسده مجوسى ديدكلرى
كبى همدخى مغ مطلق كافر معناسنه ده كلور نتكم ابن كافره
مغ بچه ديرلر * كبر * كاف فارسيه نك فتحى وباء موحده نك سكونى
ورا ايله بو دخى مغ كبى مجوس معناسنه شيخ سعدى بيت اكر صد سال كبر آتش فروزد
اكربك دم فروافتد بسوزد * مطلق كافر معناسنه ده كلور همدخى كبر
بر سلاحدر كه آنى جنك وقتنده كيرلر اكا خفتان ديرلر * ترسا * تاء فوقيه نك فتحى
ورانك سكونى وسين ممدوده نك فتحيله بمعنى نصارى شيخ سعدى قطعه اى
كريمى كه از خزانهٔ غيب * كبر وترسا وظيفه خور دارى * دوستانرا كجا كنى محروم
توكه با دشمنان نظر دارى * واحدنده ترسايى ديرلر نتكم نصرانى ديدكلرى كبى

* طاپو بلا صورت محسوسه دى بت طاپدى پرست *

بت * باء موحده نك ضمى وتاء فوقيه ايله صورت محسوسهٔ معبوده كه عربيده
صنم ووثن ديرلر زمانا اى مسيحا يت دربت شكنى خليل عهدم هرچند * دربتكده
ام تيشهٔ آذر دادند * واستعاره طريقيله جوان محبوبه ده بت وصنم ديرلر
لفظ بت لسان عربه امده باء فارسيه ايله مشهوردر لكن باء عربيه ايله
مضبوطدر * پرست * باء فارسيه نك ورانك فتحلرى وسينك سكونى
وتاء فوقيه ايله مسترس اولديغى لغت كتابلرنده امر حاضر ووصف تركيبيدر
بت پرست كبى مصدرى عبادت وعبوديت معناسنه اولان پرستيدن
لفظيكه مصدردر اليدر نتكم بيت آتيده كى لفظ پرستش دخى بونى تأييد ايدر فاما كه

ناظم نحریر فعل ماضی عنوانیله تفسیر ایلدی بو تقدیرجه مصدر تاتی اولان پرستن لفظندن مشتق اولورد المیدن مأخوذ اولماز مکر ناظم نحریر مطلع اولمش اوله یاخود پرست ماضیلق وعناسنه اولان اسماء افعال فارسیه دن اوله فافهم

* این تلخ تار و پرسش بو قوشش بوطاپش *

این * بو دیو قطعهٔ ثالثه نك بیت رابعنده کجدی * تك * تاء فوقیه نك فتحی وکاف ایله سکردش وقوشش معناسنه پویدن ودویدن کبی عربیده عدو دیرلر شیخ سعدی بیت بتك زالهمیر بخت برکومود شت * توکفتی مکر ابر نیسان کذشت * اکثری بو معناده تك وپو دیرلر کما سبق فی سابع القطعة الخامسة همدخی زدن معناسنه ده کلور بو ایکی معناده تکیدن لفظندن امر صیغه سی اوزره اسم مصدردر بو معناده کاف فارسیه ایله دخی جائزدر بوندن بشقه تك التی معنایه دخی کلور اول تکیدن مذکوردن امر حاضر ووصف ترکیبی اولور ثانی بمعنی بن یعنی دیب که عربیده قعر دیرلر ثالث بمعنی اندك یعنی قلیل رابع براوتدر که بغدای ارasنده بتر و بغدای صاپندن پك اولور خامس براوتدر که صولرده بتر کاهی اندن حصیر ایدرلر ترکیده اکا بردی دیرلر سادس ادات تشبیه اولور مثلا ماه تك وبادتك دیرلر * تار * تاء فوقیه ممدوده نك فتحی وزای معجمه ایله تازیدن لفظندن امر صیغه سنده اسم مصدردر سکردش وقوشش معناسنه بوندن بشقه درت معناسی دخی واردر اول تازیدن مذکوردن صیغهٔ امر ووصف ترکیبی اولور ثانی مجمع الفرسده بمعنی فرومایه که عربیده سفله دیرلر ثالث بمعنی امرد فاسق که فسقه ایله معاشرت ایدر رابع تو پسر تازه دیو بکرمی برنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کلور * پرسش * پرسیدن مذکوردن امر صیغه سی آخرینه ماقبلی مکسور شین معجمه الحاقیله اسم مصدردر

* جمله سی التون ایچوندر همکی بهر زرست *

همکی * جمله سی دیو قطعهٔ سادسه نك بیت اخیرنده کجدی * بهر * باء موحده نك فتحی وهانك سکونی ورا ایله ادات تخصیص که ترکیده ایچون عربیده لام جاره فارسیده لفظ را معناسنه لکن لفظ را ایله بهرك میاننده فارسیده مفرق شوقدر که بهر اوّل کلمه یه داخل اولور لفظ را آخر کلمه یه لاحق اولور مثلا بهر شما دخی شمارا دیرلر بوندن بشقه بهر فارسیده اوچ معنایه دخی کلور اوّل بمعنی حصه ونصیب بهره کبی ثانی بمعنی شعاع قمر ونجوم ثالث بر ولایت اسمیدر عربیده ایکی معنایه در اول بمعنی تعجب ثانی بمعنی هلاك * زرست * هر کیدر چونکه زر التون دیو یکرمی

ايكنجي قطعه نك بيت ثانيسنده كلور راست ادات ربطدر لكن بو مقامده اولنده
همزه لفظا وخطا حذف اولندي على ما سبق في الادوات شاعر بيت * زرع
كن زيرا كه زرع از جمله كاري بهترست * زرع را ثلثان زرست ثلث باقي هم زرست
تمه * بو قطعه نك بحري رمل مثمن الاجزادر بياني ما سبقدن معلومدر

* قطعه كه اورا قلم بر سر لوحش نوشت *

قطعه * ما سبقدن معلومدر اما بو مقامده همزه بو قدر نتكم وزن شاهد عدلدر كه
ادات ربطدر على ما سبق في الادوات * اورا * اكا ديو فرق سكزنجي قطعه نك
بيت ثالثنده كلور * قلم * فرق اوچنجي قطعه نك بيت اولنده كلور * بر
بمعني على واداة مفعولدر على ما سبق في الادوات المركبة * سر * باش
ديو يكرمي بشنجي قطعه نك بيت اولنده كلور * لوحش * لامك فتحي
وواوك سكوني وحانك فتحي وشين معجمه ايله تركيب اضافيدر چونكه لوح
تخته و صحيفه معناسنه عربيدر وانشالرده دخي شايعدر شين معجمه ضمير غائبدر
على ما سبق في الادوات البسيطة بوندن بشقه لوحش ايكي معنايه دخي كلور
اول الله تعالى وحشت ويرمسون واراق ايلمسون ديمكدر اصلي لا اوحش الله ايدي
تخفيفا لوحش الله ديديلر ابو المعاني بيت لوحش الله زهي قصر رفيع البنيان * كه
شه ملك كرم كرد بهمت آباد * ثاني بمعني تحسين و آفرين خواجه حافظ
بيت زركناباد ما صد لوحش الله * كه عمر خضر مي بخشد زلالش * نوشت
يازدي ديو بو قطعه نك بيت رابعنده كلور حاصل معني قطعه كه انك قلم
سرلوحه يازدي يعني بو قطعه ده مذكور و مترجم اولانك اكثري سراي والاتره
و بيوت منازله متعلق اولان نسنه لردر چونكه ابنيه معظمه نك ختامي اكثر
خانه قپوسي اوزره دخي سرلوحه نام و تاريخ واكا مناسب شيلر ايله اولور

* كل جا مور آهك كرج وقوم ريك وخشت *

كل * كاف فارسيه نك كسري ولام ايله على العموم چامور معناسنه عربيده
صلصال وطين ديرلر شاعر بيت بكردش زآب وكل سوري رسيده * كل سوري
زاطراف رسيده * همدخي كل ترابكه طپراق معناسنه ده كلور * آهك * همزه
ممدوده نك وهانك فتحلري وكاف ايله كرج والحكه كرجلو چامور وقوملو كرج
معناسنه عربيده جص وكلس وصاروج ديرلر از تاج الماثر بيت
زمين ملاقات طوفان تيغش * همان خاصيت يافت كز آب و آهك
همدخي آهك توره كه مخرز معناسنه و كوكب الارض ديدكلري

بيالديرايق طاشي معناسنه ده كلور * ريك * رانك بين الفتح والكسر اماله سي وياء تحتيهٔ مجهوله وكاف فارسيه ايله قوم كه عربيده رمل ديرلر هاتفي بيت زريك بيابان فزون لشكري * زچوچي نژاد انش هرسو سري * همدخي بخت وطالع معناسنده كلور * خشت * خاء معجمه نك كسري وشين معجمه نك سكوني وتاء فوقيه ايله مطلق كرپچ معناسنه كرك پخته وكرك ناپخته شاعر بيت بوفاي تو اكر خشت زنند ازكل من * همچنان دردل من مهر وفاي تو بود * فاما كه پخته اولدقدنصكره رومده كرمد وتوغله وفارسيده خشت پخته وعربيده آجر ديرلر همدخي كوچك حربه دمورينه خشت ديرلر فرهنك جهانكيريده كتاب زند يكرمي برنسك اوزره مرتبدر اون ايكنجي نسككك اسمي خشتدر كتاب زندك يكرمي بر قسمندن هر برقسمنه نونك ضميله نسك ديرلر دقيقه ناظم يكرمي بوريك ايله خستي تفسيرده لف ونشر معكوس ايلمدي چونكه بو ايكي لفظك شهرتي واردر نظمه رعايت ايسه واجبهٔ ذمت وخاتمهٔ حالتدر

* كارد بچاقدر دخي نيزهٔ پرتاب خشت *

كارد * كاف ممدوده نك فتحي وراودال ايله بچاق كه عربيده سكين ديرلر شاعر بيت عاشقانرا كارد وخنجر ميرتند * غمزهٔ جلاد چشم خونيش * نيزهٔ پرتاب هاء رسميه اوزره همزهٔ مكسوره ايله برنوع قصه حربه در كه الده كتورورلر وكاهي ايكيسني واوچني برغلافه قيوب آت يانده طپوز طرفنه قورلر فارسيده وتركيده اكا خشت ديرلر بولفظ اصلنده تركيب توصيفيدر طلوطاقت اولان مزراق معناسنه ايدي چونكه نيزه مزراق ديو يكرمي ايكنجي قطعه نك بيت سادسنده كلوربرطلود يوقرقنجي قطعه نك بيت اولنده كلور تاب طاقت ديوقطعهٔ خامسه نك بيت خامسنده كچدي بعده معناي عامدن معناي خاصه نقل اولندي ياخود غالب اولدي نكته بوبيتده تجنيس تام واردر

* طبعه موافق كلان هرنه ايسه دلپسند *

دلپسند * وصف تركيبيدر چونكه دل قلب ديو اون يدنجي قطعه نك بيت ثالثنده كلور پسند قرق بشنجي قطعه نك بيت حادي عشرنده كلان پسنديدن لفظندن امر ياخود اسم فاعل مخففدر

* خوب كوزلدر دخي چركين اولان نسنه زشت *

خوب * خاء معجمه ممدوده نك ضمي وباء موحده ايله كوزل كه عربيده حسن ديرلر بعض محلده تركيب ايدوب خوب رو وخوب صورت ديرلر * زشت

زاء معجمه نك كسرى وشين معجمه نك سكونى وتاء فوقيه ايله چركين كه عربيده قبيح
ديرلر شيخ سعدى بيت * مكن همنشينى تو بابد سرشت * كه دزدو ازو طبع تو خوى
زشت * همدخى زشت بمعنى دويدن يعنى سكرتمك معناسنه ده كلور

* ملرت ابى آنا راونجى كونى نوروزايمش *

آذار * همزه ودال معجمه ممدود تينك فتحلرى ورا ايله سنه شمسيه دن اول بهار آيى
كه اكا مارت ديرلر فارسيده فروردين دخى ديرلر خواجه سلمان بيت آذار
برد آب رخ آذر وكانون * وزدرد سرهر دوامان داد جهانرا * عربيده دال
مهمله ايله معناى مرقومه استعمال ايدرلر واشعارلرنده دخى ايراد ايدرلر
شمس الدين احمد الطيبى بيت اسقنيها فى فضل آذار * حتى يصل السكر بى
الى تموز * فاما كه دالد نصكره الفسز سنه شمسيه دن طقوزنجى آيك اسميدر كه
اول آيده نير اعظم برج قوسده اولور * نوروز * واوينك سكونلريله سنه شمسيه نك
ايكى كوننددن هر برينك اسميدر اول نير اعظم برج حمله تحويل ايتديكى كوندر كه
مارت آينك اونجى كونيدر بوكا نوروز عامه ونوروز كوچك ديرلر ومطلق نوروز
ذكر اولنسه بو كون مراد اولنور وآنك وجه تسميه سنده ايكى روايت وارد ر
روايت اولى حق سبحانه وتعالى حضرتلرى عالمى وآدمى بو كونده خلق
ايلديكيچون نوروز ديو مسمى اولدى روايت ثانيه جمشيد شاه جمله جهانى
سير سياحت وكشت وكذار ايليوب آذربايجانه كلدكده انواع جواهر ايله مكلل
ومرصع بر تخت عالى نصب ووجهه سنى جانب شرقه توجيه وباشنه ذى قيمت
برتاج مجوهر كيوب وچقوب تخت اوزره جلوس ايلدى بو دمده كونش طلوع
ايدوب اول تاج وتخته طوقندقده بر رتبه شعاع وضيا وپرتو ظاهر اولديكه عالمى
روشن ايتمكله خلائق آنى كوروب جمله شادمان اولوب اين روز نوست ديديلر
وشاه مبشار اليهه دخى جمشيد ديلر اول بو يكى كوند زمعناسنه ثانى كونلو
پادشاه معناسنه چونكه روز كون ديو قطعه ثانيه نك بيت سابعنده كچدى نو يكى
ديو فرق يدنجى قطعه نك بيت ثانيسنده كلور جم پادشاه معناسنه ديباجه نك
فرق سكزنجى بيتنده كچدى شيد كونش ديو اوتوز التنجى قطعه نك بيت رابعنده
كلور نوروز ثانى اولدر كه مارت آينك التنجى كونيكه نامى خرداد لفظيدر
بو نوروز ثانيه نوروز بزرك ونوروز خاص دخى ديرلر وبونك وجه تسميه سى
شو يله در كه جمشيد اول كونده تخت اوزره طرزمذ كور ايله اوتوروب خاص
وعامه اذن ويروب جمله پيشكاهنه جمع اولدقلرنده نظام عالم ايچون ترتيب

اكرچه بود ميزبان خوش زبان * بزشكى نه خوب آمد ازميزبان

* كفت دبدى نيكترك ابود رخوشجه نشت *

كفت * اللى بشنجى قطعه نك بيت سادسنده كلان كفتن لفظندن ماضيدر * نيكتر * كافك سكونيله اسم تفضيلدر چونكه نيك ايو ديو اللنجى قطعه نك بيت عاشرنده كلور ترادات تفضيلدر على ماسبق فى الادوات المركبة * نشت * نونك كسرى وشين معجمه نك سكونى وتاء فوقيه ايله خوشجه معناسنه كذا فى فرهنك شعورى

* آصفيه آويزه وقبه به كنبد دينور *

آويزه * همزهٔ ممدوده نك فتحى وواو ممدوده نك كسرى وزاى معجمه نك فتحى وهاء رسميه ايله آصقى كه بللوردن وبيوض طيوردن وبونك امثالى نسنه لردن جامعلره ومعظم سرايلره تزيين ايچون آصرلر بوندن بشقه درت معنايه دخى كلور اوّل كوپه كه فارسيده كوشواره عربيده قرط ديرلر ثانى هر چنكالكه نسنه آصيلور ثالث مخصوصات آصد قلرى چنكال رابع بمعنى اطراف وجوانب كذا فى فرهنك شعورى * كنبد * كافك ضمى ونونك سكونى وباء موحده نك فتحى ودال ايله بمعنى قبه شيخ سعدى بيت صحبت نيكان نكير دهركه بنيادش بدست * تربيت ناا هل راچون كردكان بركنبدست * همدخى اتى نقل ايله سورمك معناسنده كلور

* صارقش اولان نسنه درهشته صالى ويردى هشت *

هشته * هانك كسريله اسم مفعولدر * هشت * ماضيدر مصدرى هانك كسرى وشين معجمه نك سكونى وتاء فوقيه ايله هشتن لفظيكه صالى ويرمك وصارقتمق معناسنه در شيخ نظامى بيت همه برقع فرو هشتند برماه * روان كشتند سوى حضرت شاه * همدخى هشتن قومق وترك ايلمك معناسنده كلور

* ارغج ارش تاروپود هم طوقق بافتن *

تار * تاء فوقيهٔ ممدوده نك فتحى ورا ايله ارغج معناسنه كه عربيده سدى ديرلر ضدى پود لفظيدر معا استعمال اولندقده تاروپود ديرلر حكيم فردوسى بيت زيزدان وازمابدان كس مرود * كه تارش خرد باشد وزادپود * شيخ نظامى بيت چند زتار طمع وپود لاف * برقد هر سفله شود جمله باف * بو بيتك مقتضاسى تار ارغج وپود ارش اولمقدر لكن ولايت رومده لغت بجمع وتحرير ايدنلر مثلا نعمة الله وحليمى وغيريلر پود ارغج تار ارش ديو يازمشلر دربونك

وجهى

وجهی لسان فارسیده متوغللری چندان اولمامقدر دیو فرهنك شعوریده تشنیع اولندیلر بو بله اولنجه ناظم تحریر کال حذاقت ایدوب تارا رغج پود ارش دیو تفسیر ایلدی فلله دره لکن شاهدی مرحوم رومی اولدیغی حسبیله عکس ایدوب بوور بیت دندان دیش ارشد وبلك تار ارشدر * پود ارغجه دی پشم پوکه قالیه پنستر * شاهدی شرحنده دخی حتی تصریح ایلدك همدخی تار بوندن بشقه طقوز معنایه دخی کلور اولدیه معناسنه که عربیده فرق دیرلر آدمك اولسون غیرك اولسون بو معناده تارك لفظندن مخففدر ثانی تاریك لفظندن مختصردر قرارمش نسنه معناسنه در کیجه اولسون غیری اولسون ثالث بولانق صویه دیرلر رابع ابریشم تلیدر خامس ساز قللی معناسنه سادس بمعنی وتر قوس سابع بمعنی میان بند ثامن بمعنی موی زلف وموی کیسو تاسع بر اغاجدر که خرما اغاجنه مشابهدر اندن برصو حاصل ایدرلر اکرچه کیف کتورر لکن دردسر ایراث ایدر تال دخی دیرلر کذا فی فرهنك جهانکیری * پود * باء فارسیه ممدوده نك ضمی واماله سی ودال ایله ارش که عربیده لحمه دیرلر تفصیلی آنفا کچدی همدخی کهنه وعتیق معناسنه ده کلور واماله سز اسکی بزی یاقوب قاو ایدرلر اکا عربیده حراق دیرلر شمس فخری بیت شك نیست که آتش زنه سنك بلارا * جزجان وتن دشمن جاهش نبود پود * بافتن * باء موحده ممدوده نك فتحی وفانك سکونی وتاء فوقیه نك فتحی ونون ایله مصدردر مطلقا طوقومق معناسنه قماش اولسون بز اولسون حصیر اولسون جمله سنه بافتن دیرلر عربیده نسج حقتاید متوقولماق دیرلر مستقبلا نی علی الشذوذ فانی ابقا ایله بافد وبافنده کلور علی القیاس باء موحده یه ابدال ایله بابدو بابنده کلور

* رشته دراییلك ستاد آلدی اکردی برشت *

رشته * رانك کسری وشین معجمه نك سکونی وتاء فوقیه نك فتحی وهاء رسمیه ایله ایبلك وابریشم تلی بوندن بشقه اوچ معنایه دخی کلور اول برمرضدر که انسانك اباغنده اولور ابتدا ایبلك کبی برنسنه ظاهر اولور کندکجه اوزار قیرلسه صاحبی هلاك اولور اکا واوا ایله تارو دخی دیرلر ثانی برنوع حلوادر اکا ایبلك حلواسی دیرلر بولوچ معناده اکرمك معناسنه اولان رشتن لفظندن اسم مفعولدر ثالث برطعامدر اکثر شوربا ایدرلر * ستاد * قرفنی قطعه نك بیت ثانیسنده کلان ستادن لفظندن ماضیدر * برشت * رانك کسری وشین معجمه نك سکونی وتاء فوقیه ایله رشتن لفظندن ماضیدر اکردی معناسنه ایبلك وابریشم وکتان هرنه

اولور سه همدخی پشدی و پشمش معناسنه دمکلور صائب بیته
زدردداغ محبت سرشته اندمرا * درآفتاب قیامت برشته اندمرا * هرحالده
اولندهکی باء موحدهٔ مکسوره زائده در على ما سبق فى الادوات البسيطة

* اربه جوارزن طر و بغدایه کندم دینور *

جو * جیمك فتحی و واو ایله اربه که عربیده شعیر دیرلر همدخی مجودیده بمعنی زحمة
مزامیردیومذکور در شرفنامه ده طقسان التی مثقال التونه درت درهم کش
اضافه ایدرلر که آتشه متحمل اولسون دیو ایشته او طقسان مثقال التونه دخی
جو دیرلر عربیده واوك تشدیدیله هوا تکیم جو سما دیرلر هوا معناسنه در * اورزن
همزه نك فتحی و رانك سکونی و زای معجمه نك فتحی و نون ایله طاروکه عربیده ذره دیرلر
کندم * کاف فارسیه نك فتحی و نونك سکونی و دالك ضمی و میم ایله بغدای که
عربیده حلبیلر لسانندهٔ حنطه و شامیلر لساننده قمح و مصریلر لسانندهٔ بر دیرلر لطیفه
برقحط اثناسنده خواجه عبدالله انصاری حضرتلرینه بر پیرزن بغدای رجاسیله
کلدکده خواجه حضرتلری انبار دارینه بر رقعه یازوب عورت یدیله رقعهٔ
مزبوره یی ارسال ایدریازمشکه ارزنی آید کندمش دهید ماش فرستادیم نخود آمده

* خوشه بشق آدیدر بزرا کین داخی کشت *

خوشه * خاء معجمهٔ ممدوده نك ضمی و شین معجمه نك فتحی و هاء رسمیه ایله بشق که
اکین بیچیلرکن یره دوکیلان صاپ و سنبل معناسنه عربیده عصافه دیرلر نظم لال
درمقام هضم نفس بیت اولارمسندنشین من در کزینم * اولار خرمن فکن
من خوشه چینم * همدخی خوشه اون ایکی بروجج سموادن برج سنبله معناسنه ده
کلور و برقوشه دخی خوشه دیرلر * بزر * باء موحده نك فتحی و زای معجمه نك
سکونی و را ایله مشهوردر اکین معناسنه عربیده زرع و حرث دیرلر نتکیم حارث
وزارع معناسنه بزرکردخی بویندیلر لکن فرهنك شعوریده زای معجمه نك اوزرینه
راء مهمله نك تقدیمیله مضبوطدر واضح اولانده بودر غالبا مشهورك اصلی ایکی
نسنه دراول زای معجمه نك تقدیمیله تلفظ آساندر ثانی فی الاصل عربی و فارسیده
دخی شایع اولوب تخم معناسنه اولان بذر لفظی ذال معجمه نك را اوزرینه
تقدیمیله مضبوطدر ایشته اکا اشتباهدر * کشت * کافك کسری
و شین معجمه نك سکونی و تاء فوقیه ایله بمعنی بزر مذکور شیخ نظامی بیت هرآن
همواره کشت ازنیروی بخت * چوکشت ترکلوخ ازمالش سخت

* اتمکه نان نانوا اتمکجیه دینورا تمکجی یه *

نان * نون ممدوده نك فتحى ونون ثانيه ايله خبز كبي اسم جنسدر هر نوع اتمكه
ديرلر شيخ سعدي بيت ابرو بادومه وخورشيدوفلك دركاربند * تانو ناني
بكف آري وبغفلت نخوري * نانوان * بمعنى خباز اسم فاعلدر چونكه
نان قدسبق آنفا وآن اداة اسم فاعلدر على ماسبق في الادوات المركبة

* بوفقه ايمش كرده اون آرد يوغردي سرشت *

كرده * كاف فارسيه نك كسري وراانك سكوني ودالك فتحى وهاء رسميه ايله
برنوع بوفقه اتمك معناسنه تركيده دخي بعض محللرده كرده ديرلر بوندن بشقه
كرده اوچ معنايه دخي كلور اول كوچك يصدق معناسنه كه كرده بالش دخي
ديرلر ثاني هرد كرمي اولان نسنه يه ديرلر ثالث برپارچه بز كه طائفهٔ يهود فرمان
سلطان ايله مسلماندن تميز ايچون اوموزلرينه ديكرلر اكا عربيده غيار ديرلر * آرد
همزهٔ ممدوده نك فتحى وراانك سكوني ودال ايله اون كه عربيده دقيق وطحين ديرلر
بغداي اولسون غيري اولسون همدخي قهر وخشم معناسنده كلور
سرشت * سينك وراانك كسرلري وشين معجمه نك سكوني وتاء فوقيه ايله ماضيدر
مصدري سرشتن لفظيدر تعجين وتخمير معناسنه خمير اولسون غيري اولسون
محسوسا ومعقولا استعمال اولنور هاتفي بيت اكر بيضهٔ زاغ ظلمت
سرشت * نهي زير طاوس باغ بهشت * سؤال بوقطعه ده عيوب قافيه دن
ايطا واردر كه سرشت لفظني ايكي بيت ايچمدن تكرار ايلدي جواب
معنالر بشقه اولنجه ايطا عد اولنمديغي علم قافيه ده مسطوردر

* طوز نمك وتخم مرغ اولدي يومرطه ادي *

نمك * نونك وميمك فتحلري وكاف ايله طوز كه عربيده ملح ديرلر استعارة مطربقيله
طعامه لذت ويرديكيچون محبوبلك لبلرينه اكا تشبيه ايدرلر * تخم مرغ
ميم اولي نك كسريله يومرطه كه عربيده بيضه ديرلر معناسي تركيبي
قوش بندري ديمك اولور چونكه تخم فارسيده وتركيده شايعدر مرغ
قوش ديو يكرمي التنجي قطعه نك بيت سادسنده كلور ابو المعاني بيت
باور مكن بوعده وزنهار دل مده * از ماكيان نسته به اين تخم مرغ نقصد

* طاوغه دي ماكيان هم رفدان نيم برشت *

ماكيان * ميم ممدوده نك فتحى وكافك كسري وياء تحتيه ممدوده نك فتحى ونون ايله
مطلقا طاوق معناسنه كه خانكي اولسون دهكي اولسون عربيده دجاجه
جفتا يده طاوغ ديرلر هاتفي بيت نه بال عقابان برتير كير * پر ماكيان نيست درخور تير

نمبرشت * میمك سكونی وباء موحده نك وراءنك كسرلریله رفدان یشمش بومرطبه
دیرلر واكا بكزرنه اولورسه كذا فی فرهنك شعوری اصلنده نیم بخت قیلندن
وصف تركیبیدر یارم یشمش معناسنه چونكه نیم یارم دیواون طقوز بجی قطعه نك
بیت سابعنده كلور * برشت * بوقطعه نك بیت ثامننده ماضی اوله رق كچدی
لكن بومقامده اسم مفعول معناسنه در على ما سبق فی قواعد المقدمة
رفدان * راءنك ضمیله هرندن اولورسه نیم بخت معناسنه بعض محلك تركیبیدر

* خاجه چلیپا دینور داخی برهمن پاپاس *

چلیپا * جیم فارسیه نك فتحی ولام ممدوده نك كسری وباء فارسیه ممدوده نك
فتحیله خاچ نصاری كه عربیده صلیب دیرلر بلكه صلیب اندن معربدر فائده طائفهٔ
نصاری صلیبی اغاجدن وكشدن والتوندن ایدوب اكا طاپرلر عقیدهٔ باطله لری
بویله در كه حضرت عیسى علیه السلامك صورت مصلوبه می اوله حاشا
ثم حاشا كه مصلوب اولمامشدر حتى قرآن عظیم الشانده وما قتلوه وما صلبوه
ولكن شبه لهم وارد اولمشدر وهرنه كه پیچ وتاب اوله اكا دخی چلیپا دیرلر شیخ
سعدی بیت كر بمسجد روم ابروی تو محراب منست * ور در آتشكدهٔ زلف تو
چلیپا دارم * برهمن * باء موحده نك وراءنك فتحلری وهاءنك سكونی ومیمك فتحی
ونون ایله بمعنی دانشمند نصاری كه اكا پاپاس دیرلر شیخ سعدی بیت بتقلید كافر
شدم چند روز * برهمن شدم در مقالات زند * همدخی برهمن دانشمند بت پرستان
معناسنه وحكیم فیلسوف معناسنه وبتكده معناسنه دخی كلور نكته برهمن راءنك
سكونی وهاءنك فتحیله دخی مرویدر لكن نظم تحفه یه مناسب اولان مضبوطمزدر

* چاكنه ناقوس دی یعنی كلیسا كنشت *

ناقوس * نون ممدوده نك فتحی وقاف ممدوده نك ضمی وسین ایله كفره كلیسالرنده
بعض مخصوص وقتلرده چالارلر اكثرا بیلورواوفقلو ایچی بوش اغاجلردر كه
بری بری یاننده دوزلمش كورك ایله نفس ویروب چالارلر بی نظیر صدا ظاهر اولوب
مقاملر پیدا اولور مولانا عرفی بیت طالب آلوده مهرسر توبه بكشایم لیك
بانك عصیان میر تند ناقوس استغفار ما * عربیده دخی ناقوس وجمعنه نواقیس
دیرلر لواحد من الشعرا بیت قد قلت للعین ای الضرب برملكا * ضرب النواقیس
ام ضرب البواقیس * همدخی بربیوك چاكدر كه مناره كبی بلند بنا اولنمش
موضع باشنده وضع ایدوب وقت معینده چالارلر صداسی برابكی فرسخ محله كیدر
بعضیلر ارغنون دیدكلری بیوك ساز معناسنه دیمشلر * كلیسا * كافك فتحی

ولام

ولام ممدوده نك كسرى وسين ممدوده نك فتحيله كفره عبادتخانه سى عبر بيده دير معنا سنه استاد لطيفى بيت ديلدم اندر مسجد خوبان چند * چون كليساى بتان بنداشتم * تركيده دخى شبوعيله ناظم نحريرانى بومقامده ترجمه ايلدى * كنشت * كافك ضمى ونونك كسرى وشين معجمه نك سكونى وتاء فوقيه ايله هر كليسايه ديرلر عموما ويهودى كليساسنه ديرلر خصوصا حكيم سنايى بيت زوفلك بوارمسجد مؤمن زوكنشت وكليساى ايمن فائد عربيده نصارى عبادتخانه سنه بيعه ويهود عبادتخانه سنه كنيسه ديرلر

* مفتعلن فاعلن منسرح اوزا نيدر *

يعنى بو قطعه بحر منسرح مثمن الاجزا دندر لكن جمله اجزاسى مطويه وجميع ضربى وبعض اعاريض موقوفه وحشولرى مكشوفه در باقى بو مقامه مناسب نسنه لر قطعه ثالثه نك بيت اخيرى شرحنده كچدى

* كسب كمال ايله كيم اولميه سك بدسرشت *

كسب * معلوم * كمال * اواخر ديباجه ده كچدى * بد * فنا ديو اوتوز بشنجى قطعه نك بيت اولنده كلور * سرشت * طبيعت ديو بو قطعه نك بت خامسنده كچدى

* قطعه در نظم لغتهاى عرب *

قطعه * قطعه اولى عنوانده كچدى * در * ادات ظرفدر على ماسبق فى الادوات المركبة * نظم * ديباجه نك بيت ثالث عشرنده كچدى * لغتها * جمع لغتدر لغت ديباجه نك بيت تاسعنده كچدى ها ادات جمعدر على ماسبق فى قواعد المقدمة * عرب * بيانى بيت مزبور شرحنده كچدى حاصل معنى عرب لغتلرى نظمنده قطعه چونكه بونده بيان ايده جكى سكز حرفى سه زبان ايده جكدر اكاتمهيد لازمدر

* ثاوحا وذال وصاد اى نور عين *

بو مقامده نور عين خطابدر چونكه مصراع ثانى آخرنده حرف عين كلور فلا تشتبه

* داخى ضاد وطا وظا وحرف غين *

بوسكز حروف اسماء عربدر تكميل تفصيلى قطعه اولى عنوانى شرحنده كچدى

* فارسيده قافيه اولمق محال *

قافيه * لغتده تابع معناسنه در اصطلاحده عربى اشعارنه متعلق علم قافيه ده اون ايكى درلو تعريف ايلديلر از جمله مصراع ثانيه قافيه ديديلر باقيلرى دخى محلنده مسطوردر فاما كه اشعار فارسيه ايچون ترتيب اولنان علم قافيه ده حرف روى يه قافيه ديرلر تكم ناظم نحريرك كلامنك سياق وسباقى انى اقتضا ايدر كاهى

حرف رويدن بشقه حرف روى كندوسندن جزء اولان كلمه يه ده اطلاق ايدرلر
لكن بو مقامده مراد حرف رويدر * محال * ممتنع معناسنه در
لكن بو مقامده مراد محال عاديدر نهايت وقوعى بوقدر

* يار مسم شايدا وله نقص كال *

شايد * احتمال ديو فرق التجى قطعه نك بيت رابع عشرى شرحنده
كلور * نقص * ضد كمالدر * كال * اواخرد يباجه ده كچدى

* بوسببدن اول سكز حرفه تمام *

سبب * ديباجه نك بيت حادى عشرنده كچدى * حرف * قطعه
اولى نك عنوانده كچدى تمام معروف

* بشقه اسلوبيله قيلدم خوش نظام *

اسلوب * اقنوم ورنده طرز وروش وقانون وقاعده معناسنه فارسيده
وتركيده دخى بومعناده شايعدر ابو المعالى بيت شيلم چنين كفت اسلوب
استاد * خورش را نباشد زاسلوب معتاد * فارسيده ايكى معناسى
دخى واردر برحكيم آدى ثانى برنوع طعامدر * خوش * بمعنى خوب
كما سبق فى رابع الرابعة * نظام * ديباجه نك بيت ثالث عشرنده كچدى

* ضم ايدوب تازى لغاتى آخره *

ضم * معروف * تازى * تاء فوقيه ممدوده نك فتحى وزاى معجمه
ممدوده نك كسريله عربى ديمكدر مثلا اسب تازى ولسان تازى ديرلر
شرف الدين يزدى درمعماى بوسه بيت * لعل يار خواهم ضد شرقى
بتازى بودرى وقلب وتصحيف * هم دخى تازيدن لفظندن اسم مصدردر
تكمله حل معماى بوسه ضد شرقى غربست ومصحف غرب عرب ومرادف
عرب تازى ومصحف تازى بازى ومرادف تازى لعب ومقلوب لعب
بعل ومصحف بعل بغل ومرادف بغل استر ومصحف استر اشتر
ومرادف اشتر جمل ومصحف جمل حمل ومرادف حمل بره ومصحف
بره بزه ومرادف بزه بقله ومقلوب بقله قبله كه اين مرادست

* قافيه ما ولدى انكله فاخره *

قافيه * قد سبق آنفا * فاخره * عربيدر انشالرده دخى مستعملدر مأخذ اشتقاقى
فخردر * اوچ لسان اوزره يازلدى اول حروف *

يعنى بوسكز حرفك قطعه لرى سه زبان اولدى نتكم بعض فضلا

مجموع تحفه سنی سه زبان ایلدیکی کبی چونکه لساندن مراد بو مقامده لغتدر نتکم تفصیلی دیباجه نك بیت سابعی شرحنده کچدی

* هب محلند مرتبند ومصفوف *

محل * و * مرتب * و * صفوف * عربیلردر انشالرده دخی مستعمللردر

* فاعلاتن فاعلاتن فاعلات *

یعنی بو قطعه بحر رمل مسدس سدندر لکن عروض وضربك کیمی مقصور وکیمی محذوفدر

* هب اوچ نجیدر عربجه اول لغات *

لکن فارسی وترکیده ترتیبه رعایت ایتمدی فتبصر

* قطعه درثا بسخن کرده لطافت ایرات *

قطعه در * قطعهٔ اولی عنوانده کچدی * ثا * حرف معهود * بسخن * اولنده کی باء موحدهٔ مفتوحه تعدیه ایچوندر علی ماسبق فی الادوات البسیطة سخن سوز دیواوتوز برنجی قطعه نك بیت سابعنده کلور * کرده * یکرمی بدنجی قطعه نك بیت ثامننده کلان کردن لفظندن اسم مفعولدر لطافت * ثلاثی * وایرات * افعال وزننده مصدر عربیلردر انشالرده دخی مستعمللردر حاصل معنی حرف ثاء مثلثه حقنده کلامه لطافت پیدا ایدر قطعه

* برز کردیندی اکنجی یه عربجه حراث *

برزکر * اسم فاعلدر چونکه برز رای مهمله نك زای معجمه اوزرینه تقدیمیله مضبوطدر نتکم قطعهٔ عاشره نك بیت تاسعنده کچدی کر ادات اسم فاعلدر علی ماسبق فی الادوات المرکبة * حراث * شده ایله مبالغهٔ اسم فاعلدر

* تشنکی اولدی صوسزلق هم اومعنا دلهاث *

تشنکی * عربیده لامك فتحی وهاء ممدوده ایله لهاث معناسنه که بنه عربیده ظمأ وعطش دخی دیرلر اصلنده مرکبدر چونکه تشنه صوسزدیو قطعهٔ رابعه نك بیت اولنده کچدی هم دخی آخرنده هاء رسمیه اولان کلمه یه یاء تحتیهٔ مصدریه لاحق اولنجه کاف فارسیهٔ مفتوحه یه منقلبة اولور دیو مقدمه ده کچدی

* قرطوغرماغه دی زایدن دخت واناث *

زایدن دخت * نونك کسریله ترکیب اضافیدر عربیده افعال بابندن اناث معناسنه چونکه زایدن زای معجمهٔ ممدوده نك فتحی ویاء تحتیهٔ ممدوده نك کسری ودالك فتحی ونون ایله مصدردر طوغرمق معناسنه عربیده تولد دیرلر انسان اولسون حیوان اولسون دخت قزدیو قطعهٔ ثالثه نك بیت سابعنده کچدی

* دی جماع ایتمکه کادن دینلور هم ارفات *

کادن * کاف فارسیه ممدوده نك ودالك فتحلری ونون ایله مصدردر بمعنی الجماع والوقاع که عربیده افعال بابندن ارفات دیرلر ثلاثیسی رفثدر ابو المعانی بیت بوقت کادن لعل لبش کردر دهن کیری * چوط الیغر یابی کادن اولدت بسیار * مستقبلاتی الفدن صکره یاء تحتیه مفتوحه ایله کایدو کاینده کاور

* جمله ارکك دینه مفهومی نران ایله ذکور *

نران * آخره الف ونون الحاقیله یکرمی اوچنجی قطعه نك بیت ثالثنده کلان نر لفظنك جمعیدر نتکم عربیده مفردنه ذکر جمعنه ذکور دیدکلری کبی

* مادکان اولدی دیشی جمعی آنك کبی اناث *

مادکان * بیت مزبورده کلان ماده لفظنك جمعیدر کاف فارسیه هاء رسمیه دن مبدلدر علی ماسبق فی قواعد المقدمة نتکم عربیده مفرده اناثی جمعنه کسر ایله اناث دیدکلری کبی

* دوشمه آدینه مندش دیدیلر یعنی بساط *

مندش * میمك کسری ونونك سکونی ودالك کسری وشین معجمه ایله دوشمه که عربیده بساط دیرلر استاد فرخی بیت نیلکون پرده برکشید هوا * باغ بنوشت مندش دیبا

* اوه تاعینه دی کاچال ودخی دینلدی اثاث *

کاچال * کاف ممدوده نك وجیم فارسیه ممدوده نك فتحلری ولام ایله او متاعی که عربیده کسر همزه وایکی ثاء مثلثه ایله اثاث همندخی اثواب منزل دیرلر عنصری بیت زود برکند وباز سود ندش * همه کاچالها نمودندش

* دستیار اولکه اعانت ایده مفهومی نصیر *

دستیار * معنای ترکیبیسی اللو دیمکدر زیرا دست ال دیو یکرمی بشنجی قطعه نك بیت رابعنده کلور یار ادات نسبتدر علی ماسبق فی الادوات لکن معین ونصیر معناسنده غالبا اولمشدر عنصری بیت دستیار وستور کار سفر ساخته کرد هر چه نیکوتر * نصیر * فعیل وزننده اسم فاعل عربیدر

* یاوری اولدی مددلقکه معناسی غیاث *

یاوری * عربیده غیاث واعانت معناسنده اصلنده مصدر کبیدر چونکه یاور یاء تحتیه ممدوده نك وواوك فتحلری ورا ایله بمعنی معین ونصیر آخرنده کی یاء تحتیه مصدریه در شاعر ترکی بیت یاور اولور رسه اکر لطف خدا بر قوله * بر پوله محتاج ایکن خلقه اولور پادشا * غیاث * اصلنده کسر غین معجمه ایله غواث ایدی

* دینلدی قارشمشه آمیخته ممزوج کبی *

آمیخته * اللی التنجی قطعه نك بیت خامسنده کلان آمیختن لفظندن اسم مفعولدر عربیده ممزوج ومخلوط دیرلر

* دی قریشدرمغه شوریدن داخی مثمات *

شوریدن * شین معجمه ممدوده نك ضمی وراء ممدوده نك کسریله مصدردر قریشمق وقریشدرمق معناسنه آمیختن لفظی کبی هم لازم وهم متعدی اولور شاعر در صفت عروسی بیت چو شوریده روغن بشهد وشکر * که پیچیده در جامه خواب یکدکر * عربیده قرشدرمغه مرج ومثمات دیرلر همدخی شوریدن بمعنی تیره کردن یعنی بولاندرمق معناسنه دخی دیوانه اولمق معناسنه دخی شستن یعنی غسل معناسنده کلور کذا فی فرهنك جهانکیری * مثمات * کسر میله زلزال کبی مصدر مضاعف عربیدر

* اولکه تنبلدر آنك آدی کنیرو عفشل *

کنیر * کافك فتحی ونون ممدوده نك کسری ورا ایله بمعنی کاهل وتنبل وبسیار خوار که عربیده عفشل ومتکاسل دیرلر میر نظمی بیت مشو در طعام دکر را کنیر * شود راضی مردان بنان وپنیر عفشل * جعفر وزننده عین وفا وشین معجمه ولام ایله مضبوطدر

* زودرو تیز یوریجی هم اومعناده دلاث *

زودرو * وصف ترکیبیدر عربیده دلاث وسریع السیر دیرلر چونکه زود تیز دیو یکرمی سکزنجی قطعه نك بیت تاسعنده کلور وقرق برنجی قطعه نك بیت ثانی عشرنده کلان رفتن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر نتکم اسم فاعلی قطعه ثانیه نك بیت عاشرنده کچدی * دلاث * کسر دال ولام ایله مضبوطدر

* کرویدن دی اینانماغه که ایمان کبیدر *

کرویدن * کاف فارسیه نك کسری ورانك فتحی وواو ممدوده نك کسریله بمعنی ایمان مصدردر ابو المعانی بیت وعده خوبان جهان را کرویدن نشود * دادن عاشق صادق بفریب استادند * همدخی رهن معناسنده کلور

* اولدی قندرمه خژولیدن هم استحثاث *

خژولیدن * خانك وزای فارسیه ممدوده نك ضمه لری ولام ممدوده ایله بمعنی تخضیض وتحریك وتشویق واستحثاث مصدردر * استحثاث * استفعال وزننده مصدر عربیدر

* صاتون الماغه خریدن دیدیلر یعنی شرا *

خریدن * خاء معجمه نك وراء ممدوده نك كسر لريله بمعنی شرا اوا شترا مصدردر كمال خجندی بیت حكمت فروش تاکی مرهم همیكند عرض * ماخستكان نخواهیم اینها بجان خریدن

* داخی كوندرمه فرستادن ایمش هم ابعاث *

فرستادن * فانك ورانك كسرلری وسینك سكونی وتاء فوقیه ممدوده نك فتحیله مصدردر عربیده افعال بابندن ابعاث وارسال وچغنایده ییبارمق دیرلر * ابعاث * وثلاثیسی بعث مترادفلردر

* هر لسانك عربی منتخبیدر چلبی *

لسان * دیباجه نك بیت سابعنده كچدی عربی ومنتخب * معروفلردر * چلبی * شاعر بیت چلبیلكده شهامدخلی بوقدر نسبك * علمله متصف اولان كسنه دیرلر چلبی

* فارسی كبرجه ایدر طبعه لطافت ایراث *

بونده البلاغة فی العرب والملاحة فی الفرس والسیاسة فی الترك كلامنه اشارت واردر بونك بحری سابقدن معلومدر همدخی بوقطعه ده ردالعجز علی الصدر كبی صنعت واردر فافهم

* قطعهٔ درجیم پر كوهرچو كنج *

قطعهٔ در * قطعهٔ اولی عنوانده كچدی * جیم * بومقامده مراد حروف مبانیدن اولاندر پر * طولی دیو ترقی قطعه نك بیت اولنده كلور * كوهر بیاتی دیباجه نك بیت عاشری شرحنده كچدی * چو * ادات تشبیهدر كما سبق فی الادوات المركبة كنج * خزینه دیو بوقطعه نك بیت اولنده كلور حاصل معنی جوهر طولی خزینه كبی جیم حقنده قطعه یاخود برقطعه درمنا سبت دخی ظاهردر

* كوشه در كنج وخزینه اولدی كنج *

كنج * كافك ضمی ونونك سكونی وجیم ایله بیغوله كبی كوشه معناسنه كه عربیده زاویه دیرلر كوشه دخی فی الاصل فارسیدر لكن تركیده دوانشاده شیوعی حسبیله ترجمه قلندی حكم فردوسی بیت كر تندبادی برآید زكنج بخاك افكند نارسیده ترنج * همدخی كنج مطلقا چین وشكنج معناسنده كلور * كنج * كاف فارسیه نك فتحی ونونك سكونی وجیم ایله خزینه ودفینه معناسنه درحتی كنز بوندن معربدر

* نوجوان شول كسه دركیم اوله كنج *

نوجوان * واواولی نك سكونیله مركبدر زیرا نو یکی دیو فرق بدنجی قطعه نك بیت ثانیسنده كلور * جوان * جیمك ضمی وواو ممدوده نك

فتحی ونون ایله تاره ویکت معناسنه انسانده وسائر حیوانده مستعملدر

* صایده اون بش اولور کرچه سه پنج *

سه پنج * سینك نصب کسره ها رسمیه ایله اون بش معناسنه که عربیده خمسة عشر کبی چونکه معنای ترکیبیسی اوچ بش دیمك اولور زیراسه اوچ پنج بش دیواون طقوزنجی قطعه نك بیت اولندیکلوز البته اوچ بش اون بش بش اولور بو معنی اکثر یینلرنده و اوزغاطفه اولنمازسه فاما که اواورسه اوچ دخی بش دیمك اولور مقام ترقیده مستعملدر ونهایت بدی معناسنه اولور

* عاریت داخی مسافر دو سپنج *

سپنج * ولوسر بو ها رسمیه سنزدرت معنایه دراولی بمعنی عاریت وامانت که دنیایه سرای سپنج دیرلر عاریت معناسنه ثانی بمعنی مسافر وهمان کبی حکیم فردوسی بیت که امشب درین خانه باشم سپنج * نباشد کسی را ز من هیچ رنج بوایکی معنایه مصراع اولدیغی اولان معنادن نقل او لنجه علامت نقل ها رسمیه وواو اسقاط اولندی مناسبت دخی خفیه دکلدر چونکه مسافر وار دیغی محلده قلیل المکث اولور وهم دخی مدت اقامت شرعا مسافر مافلی اون بش کوندر بو مناسبت ایله شعرا دنیایه سپنج دیرلر زیرا دنیاده ایکی اعتبار رو وار که بری اوچ کوندر یوم ذهاب ویوم ایاب ویوم مکث بری دخی بش کوندر چونکه شهور واعو امك اساسی اسبوعدر اسبوع دخی یدی کوندر بویله او لنجه یوم ایاب ویوم ذهابدن بشقه بش کون یوم مکثدر کانه دنیا بش کون اولمش اولدی بو مضمونه خواجه اشارت ایدر مصراع هر کسی پنج روز نوبت اوست ثالث بوستان وباغ وامثالی نسنه لرك بکجیلرینك ایندکلری خانه مختصردر که خس وخاشاکدن تدارك اولنمش اوله رابع بمعنی چراکاه حیوانات که آب وعلفی وافر اوله لکن بو مصراع مذکور ایکی اولکی معنادر نکته بو بیتده جناس تام وآردر

* اوجه یعنی اوتراق یری سرین *

سرین * سینك ضمی ویاء ممدوده نك کسری ونون ایله انسانك اوتراق یری که اکاترکیده اوجه دیرلر بولغظ اوجه فی الاصل جغتای لسانیدر زلالی خونساری بیت چوزین آرامکاه آن سرین شد * خبر قرص مه لبریز زین شد * همدخی هر چارپا حیوانك صغریسنه سرین دیرلر وبوایکی معناده راء ممدوده نك ضمیله سرون دخی دیرلر عنصری بیت کرینین هر کرندیدی ازکمان آویخته * بنکر ان فربه سرون وبنکر ان لاغر میان

* صاغری غنج وشنج ونازوشیوه غنج *

غنج * غین معجمه نك كسری ونونك سكونی وجیم ایله بمعنی سرین مذكور كه
صاغری دخی اوترق یری یعنی اوجه عربیده اوجه تعا مندمجبه صاغری معامنده
كفل دیرلر * شنج * شین معجمه نك كسری ونونك سكونی وجیم ایله بمعنی سرین
مذكورلر ایضا بو ایكی لفظی شمس فخری بیت بفرمانش حیوان وانس وپری
همه داغ دارند بر شنج غنج * شیوه * شین معجمه ممدوده نك كسری وواوك فتحی
وهاء رسمیه ایله ناز دلبران وجلوه مهوشان معناسنه كه خوبان محبوبانه
مخصوص بر وصفدر صو صمدر عربیده خدرود لال دیرلر بوندن بشقه درت
معنایه دخی شیوه دیرلر اول بمعنی طرز وروش ثانی بمعنی عمل نیك وطور خوب ثالث
بمعنی حسن وزیبایی رابع بمعنی هنر ومعرفت * غنج * غین معجمه نك فتحی ونونك
سكونی وجیم ایله بمعنی ناز دلبران ایضا بوندن بشقه حركت نازكانه معناسنه
وبر نوع الاجه چوال معناسنه ده كلور * ناز * دخی فارسیدر حتی قطعه ثانیه نك
بیت ثانیسنده ناز جلوه دیو كچدی لكن تركیده مو انشالرده شیوه عی حسبیله ترجمه
قلندی

* چوق قیورجق صاچ آدی مرغول ایمش *

مرغول * میمك فتحی ورانك سكونی وغین معجمه ممدوده نك ضمی ولام ایله
بمعنی مذكور كه عربیده جعد كثیر دیرلر بوندن بشقه بش معناسی
دخی واردر اول بمعنی پیچتاب ثانی بمعنی خط خوبان ثالث بمعنی
آواز رابع بمعنی نشاط وخرمی خامس بمعنی نغمه ونقره

* بوكلمه چین وشكن دی هم شكنج *

چین * جیم فارسیه ممدوده نك كسری ونون ایله بوكلم معناسنه كه عربیده علف
دیرلر شاعر بیت بچین زلف ترسابچه ایمان بدل كردم * كه هر موئی بمحشر خون
بهای صد مسلمانست * بوندن بشقه اوچ معناسی دخی واردر اول بمعنی راست
وصواب ثانی اسم مملكت كه معربی چین لفظیدر ثالث چیدن لفظندن امر حاضر
ووصف تركیبی اولور سخن چین كبی * شكن * شین معجمه نك كسری وكافك
فتحی ونون ایله چین مذكور كبی بوكلم معناسنه در مثلا شكن زلف وشكن
جامه دیرلر كمال اسماعیل بیت درست كشت همان شكستكی منش * كه نیك
ازان بشكستست زلف پر شكنش * بوندن بشقه شكن یدی معنایه دخی كلور اول
بمعنی تندی وتیزی واعراض ثانی بمعنی خوردن وخاییدن ثالث بمعنی هزیمت
عسكر وشكستكی لشكر رابع بمعنی اصول خامس بمعنی مكر وحیله سادس ثاد

ولا يتدر اما بو معناده مؤيد الفضلاده فتح شين وسكون كاف ايله مر ويدر سابع
بمعنى لحن وسرود * شكنج * شين معجمه نك كسرى وكافك فتحى ونونك سكونى
وجيم ايله بو كلم معناسنه در چين مذكور كبي مطلقا مير خسرو بيت كيسوى شكنج
نازمانندش * نركس ز كرشمه باز مانندش * بوندن بشقه در رت معناسى دخى وار در
اول بمعنى شكنجه كه مجرمه تعذيب ايچون ايدرلر ثانى بر نوع مار سرخ اديدر ثالث
اصول كه موسقيده اولور رابع بمعنى مكر وحيله وضم كافله بر مقله بر عضوك
جلدنى طوتوب صقماغه ديرلر كما كابعض تركيده چمديك ديرلر
ادات الفضلاده قبرجق علتلرندن بر علتدر كه خيارك دخى ديرلر ديو مرويدر

* سر كلو اولدى ز كام آماس شبش *

سر كلو * تخفيف ايچون رانك سكونيله اكرچه ناظم بحر بر زكام
ديو فرهنك شعورى قعرد ماغده بر علتدر ديو تفسير ايتديلر معناى
تركيبيسى بوغاز باشى ديمكدر چونكه سرباش ديو يكرمى يدنجى قطعه نك
بيت اولنده كلور كلو بوغاز ديو قطعه مزبوره نك بيت ثالثنده كلور بو بهر
حالده مناسبت ظاهر يدر چونكه زكامك اكثرى اثرى بوغاز باشنده
ظاهر اولور * آماس * همزه وميم ممدودتينك فتحلرى وشين ايله شبش كه
انسان وحيوان وجودنده ظاهر اولور عربيده ورم ودمل ديرلر شمس فخرى
بيت مباد خرمى خصم تو بخبر زجنون * مباد فربهى دشمن مكر ز آماس

* او كسور كدر سرفه هم ديرلر سكنج *

سرفه * سينك ضمى ورانك سكونى وفانك فتحى وهاء رسميه ايله
او كسورك كه عربيده سعال ديرلر مير نظمى بيت نشان تنكى سينه است سرفه
طبيعت را دهد بسيار كلفه * سكنج * سينك كسرى وكاف فارسيه نك
فتحى ونونك سكونى وجيم ايله سرفه كبي بمعنى سعال همدخى
تراش كردن معناسنه وكزيدن يعنى اصرمق معناسنه كه سكنجيدن
لفظندن امر صيغه سى اوزره اسم مصدر در وبر نوع بيولك زهرناك ايلاندر

* درد سر باش آغريسى دشوار كوج *

درد سر * تركيب اضافيدر چونكه درد مصراع ثانيده كلور سرباش ديو
يكرمى يدنجى قطعه نك بيت اولنده كلور * دشوار * دالك ضمى وشين معجمه نك
سكونى وواو ممدوده نك فتحى ورا ايله كوج كه عسير معناسنه جلالاى شيرازى
بيت مكس آسان بشهد افتد * ولى دشوار برخيزد * اصلى تاء مثنات فوقيه نك

وخاء معجمه نك فتحلری و واو علامت ایله دشخوار ایدی حاصلی بونده اوچ لغت
واردر اول دشخوار انوری بیت هرچه پنهان قضا خرم تو پیدا داشته
هرچه دشخوار قدر عزم تو آسان یافته * ثانی اندن مخفف تانك حذفیله
دشخوار ناصر خسرو بیت کر آسانی همی بایدت فردا * مکیراز
بهر دنیا کار دشخوار * ثالث اندن مخفف دشوار مذکور

* درد محنت رنج اینجتمه مرنج *

درد * دالك فتحی ورانك سکونی وذال ایله بمعنی محنت ورنج ومشقت میرخسرو
رباعی عشقی دارم وسینه سوزانی * دردی دارم ودیده کریانی * عشقی وچه
عشق عشق عالمسوز * دردی وچه درد دردبی درمانی * رنج * رنجیدن
لفظندن امر صیغه سی اوزره اسم مصدردر * مرنج * نهی حاضردر چونکه
میم مفتوحه ادات نهیدر علی ما سبق فی الادوات البسیطة رنجیدن اینجمك
دیو فرق بشنجی قطعه نك بیت اولنده کلور همان بو اجلدن بو مقامده اینجتمه
لفظی ماقبلنده رنج لفظنی تفسیر اولسه ده جائزدر مابعدنده مرنج لفظنی
تفسیر اولسه ده جائزدر زیرا لفظ اینجتمه ترکیده هم اسم مصدردر
وهم نهی حاضردر علی ما لا یخفی علی من له ذوق من الکلام

* یاره مشهول مسهل ایارج حیدر *

یاره * یاء مثنات تحتیه ممدوده نك وراءنك فتحلری وها در سمیه ایله بر مشهور
مسهل حب ترکیبیدر که لطیف ونازکدر همزه ایله ایاره وایارج دخی دیرلر
ناظم نحریرك مسهل ایارج حیدر دیو تفسیرینك نکته سی بودر که ایارج لغت
کتابلرنده همزه نك وراءنك فتحلریله مضبوطدر اکثری تفسیر اوله رق ذکر ایلدیلر
ناظم نحریر دخی اکثره تابع اولدی شهر یاری رباعی با تیغ جفا کر جکرم پاره کند
تا چاره آن پزشك بیچاره کند * از اشك چو یاقوت وز دیروخ خویش * ای خسته
جکر مفرح ویاره کند * بوندن بشقه یاره بش معنا یه دخی کلور اول بمعنی دوست
لفظ یار کبی ثانی بمعنی قوت وقدرت ثالث عورتلر قوللرینه طاقدقلری اینجو
ولعل امثالندن قولباغی رابع زمان قدیمده علامت بندکی ایچون
آلتون وکومشدن بندملر قوللرینه طاقدقلری قولباغی خامس بمعنی جرح

* دیدیلر راونده هم ریوند ومج *

ریوند * راء ممدوده نك کسری و واوك فتحی ونونك سکونی ودال ایله راوند که
بر مشهور کوکدر اعلاسی ولایت چینده اولاندر وروم دیارنده دخی اولور

جکری

جكری تازه لرده دافع حرارت ومخرج صفرا غایتله نافع ومعتبردر داروی را اکثر مسهل اشربه لرده استعمال ایدرلر * راوند * دخی فارسیدر لکن ترکیده وکتب طبده شیوعی حسبیله ترجمه قلندی * منج * میمك فتحی ونونك سكونی وجیم ایله بمعنی راوند مذکور

* باء روغن جرب یغلو نسنه در *

روغن * راء ممدوده نك ضمی وغین معجمه نك فتحی ونون ایله مطلق یاغدر عربیده سمن ودهن معناسنه اکثری محصول عنه معتاد کرا ولنمسی قاعده در مثلا روغن ساده وروغن زیت وروغن کنجد وروغن لوزد یرلر اما که عربیده روغن ساده یه سمن وروغن بادامه دهن لوز دیرلر فارسیده جمله سنه روغن دیرلر * جرب جیمك فتحی وراءنك سكونی وباء موحده ایله یاغلو که دسومتلو اولان نسنه در حکیم خاقانی بیت جرب شیرین نعمت دنیا * بمکس راندش نمی ارزد * عربیده فتح را ایله وجود انسانده برخارش وحکه در که اکا ترکیده اویوز دیرلر

* دنبه قویرق ایچ یاغی پیه ورزدنج *

دنبه * دالك ضمی ونونك سكونی وباء موحده نك فتحی وهاء رسمیه ایله مطلقا قویرق معناسنه قوزی وقیون نوآت وسائر حیوانده استعمال اولنورلکن عربیده مدور بنه الیه طوبلنمه ذنب دیرلر وکوبکاه محبوبلنده استعاره طریقیله دنبه دیرلر ابو المعانی بیت نصیحتی شنوازمن که اختیار مده * برای دنبه فربه دلت همین از دست * پیه * باء موحده ممدوده نك کسری واظهار ها ایله ایچ یاغی که عربیده شحم دیرلر وقویرق یاغنده دیرلر * زدنج * زای فارسیه نك ودالك فتحلری ونونك سكونی وجیم ایله بمعنی پیه مذکور ابو المعانی بیت مهتر نبود اندرین بزم جهان را که فلك * از زدنج در دمندان کرد وشمع مغفر وخت

* کوفته یعنی دوکلمش کوشت ات *

کوفته * کاف ممدوده نك ضمی وفانك سكونی وتاء فوقیه نك فتحیله مطلقا دوکلمش معناسنه هرنه اولور سه اولسون همدخی دوکلمش ات که معروف طعامدر شیخ سعدی بیت کوفته بر سفره من کومباش * کوفته را نان تهی کوفتنست * اسم مفعولدر مصدری کوفتن که مطلقا دوکك معناسنه مثلا هوانده دوککه وخرمنده دوککه وقپو قمقمه وامثالنده شاملدر * کوشت * کاف فارسیه ممدوده نك ضمی وشین معجمه نك سكونی وتاء فوقیه ایله مطلقا ات معناسنه آدمده اولسون حیوانده اولسون طیورده اولسون عربیده لحم معناسنه

* طولو مبارزه دی جرغند ورونج *

جرغند * جیمك فتحی وراناك سكونی وغین معجمه نك فتحی ونونك سكونی ودال ایله قیمه ایله مملو منبار كه جكر آكنده وروبج وزوبج دخی دیرلر عربیده معصب معناسنه جیم فارسیله دخی منقولدر مجمع الفرسده بمعنی چراغدان واقع اولمشدر معنای اوله ابو المعانی مثنوی روستایی برفته دربازار * زیرو بالا چو كرده كشت و كذار * پیش آشپز رسید میدناكه * دید چرغند پزیده بود تبه * اشتهایش بروچو غالب بود * بخریدن بجان طالب بود روبج رانك وواوك فتحلری ونونك سكونی وجیم ایله بمعنی جرغند مذكور

* اوقو وزنیله بو نظم دلكشی *

وزندن مراد وزن عروضیدر وتتكم اواخر دیباجه شرحنده كجدی * نظم دیباجه نك بیت ثالث عشرنده كجدی * دلكش * كوكل چكیجی دیو قطعهٔ ثانیه نك عنوانی شرحنده كجدی

* اوله سك سنجیده طبع ونكته سنج *

سنجیده * سینك فتحی ونونك سكونی وجیم ممدوده نك كسریله طارتلمش وبكنلمش معناسنه وصاحب تجربه معناسنه كلور اسم مفعولدر مصدری سنجیدن لفظیدر * طبع * معروف * نكته سنج * وصف تركیبیدر سردقیق وزن ایدیجی معناسنه زیرا نكته سردقیق دیو عنوان رابعه شرحنده كجدی سنج سنجیدن مذكوردن امر یاخود اسم فاعل مخففدر تنبیه بحر قطعه ما سبقدن معلومدر

* قطعه درحا بسپهر است فروزان چو صباح *

قطعه درحا * بیانی قطعهٔ اولی عنوانی شرحنده كجدی * سپهر * كوك دیو فرق سكز نجی قطعه نك بیت سادسنده كلور اولندكی باء موحدهٔ مفتوحه انتهاء غایت ایچون عربیده الی معناسنه در علی ما سبق فی الادوات البسیطة است * ادات ربطدر علی ما سبق فی الادوات المركبة * فروزان * فانك وراء ممدوده نك ضملری وزای معجمه ایله فروختن لفظندن امر حاضر آخرینه الف ونون الحاقیله اسم فاعلدر براق و مشتعل معناسنه در تتكم فروزنده یارلیجی دیو اوتوز بشنجی قطعه نك بیت رابعنده كلور چو * ادات تشبیهدر علی ما سبق فی الادوات المركبة * صباح * معروف حاصل معنی صباح كبی كوكده دلك مشتعل اولان حرف حاحقنده قطعه در

* آچیجی اولدی كشاینده عربجه فتاح *

كشاینده * كافك ضمیله اسم فاعلدر عربیده شدّه ایله فعال وزننده فتاح معناسنه در مصدری كشایدن یاخود كشودن لفظلریدر

بونك كافي مشهور اولان عربيدر فرهنك شعوريده كاف فارسيه ايله مضبوطدر

* دي اناخترديه جك يرده مژنك ومفتاح *

مژنك * ميمك وزاي فارسيه نك فتحلري ونونك سكوني وكاف ايله كليد كبي اناختر معناسنه عربيده مفتاح ديرلر لكن فرهنك شعوريده اغچ كليد ديو ضبط ايلدي بعض نسخه ده زاي فارسيه بدلنه دال مهمله ايله مدنك واقع اولمشدر لكن رسيده نظر فقير اولان لغتلرده مدنك لفظي بيلنه كليد يعني كليد يري ديو مذكوردر

* تكري آدي ايله بانام خدا بسم الله *

بانام خدا * بمعنى بسم الله چونكه باء موحده ممدوده ادات الصاقدر كما سبق في الادوات المركبة نام آددر بوفرقه درد نجي قطعه نك بيت سادسنده كلور خدا تكري ديو قطعهٔ اولي نك بيت اولنده كچدي

* سيب خوردم يدم المايي اكلت التفاح *

سيب خوردم * تركيب اسناديدر عربيده اكلت التفاح معناسنه چونكه سيب المادر بو الفنجي قطعه نك بيت سادسنده كلور خوردم ماضي متكلم وحده در مصدري خوردن قطعهٔ ثالثه نك بيت عاشرنده كچدي

* پارليان نسنه يه تابنده ولامع دينلور *

تابنده * اسم فاعلدر عربيده لامع ومشتعل ومضئ معناسنه مصدري تاء فوقيه ممدوده نك فتحي وباء موحدهٔ ممدوده نك كسري ودال ونون ايله تابيدن لفظيدر كه شعله وضيا ويرمك ولمعان ايتمك وقزمق وقزدرمق وطاقت كتورمك وبوكلك معنالرينه در

* شمع ايزان چراغك اديدر هم مصباح *

شمع ايزان * جزء ثانيسي همزهٔ ممدوده نك كسري وزاي معجمهٔ ممدوده نك فتحي ونون ايله مركب اوله رق چراغ معناسنه در عربيده كسر ايله مصباح ديرلر فرهنك شعوريده فرهنك جهانكيريده باغمش چراغ وينه اجق چراغ ديو مذكوردر * چراغ * دخي فارسيدر تركيده شيوعي حسبيله ترجمه قلندي

* طسه معناسي غمنك ودخي بلبال اوله *

غمنك * باء موحده نك كسري وميمك فتحي ونونك سكوني وكاف ايله غصه وانده كه عربيده ايكي باء موحده نك فتحيله بلبال وحزن ديرلر

* شاد كردن دي سوندرمكه يعني افراح *

شاد كردن * مصدر مركبدر عربيده تفريح وافراح معناسنه

چونكه شاد بمعنى مسرور وفرحناكدر بو قطعهٔ رابعه نك بيت ثالثنده
كچدى كردن ايتمك ديو يكرمى يدنجى قطعه نك بيت ثامننده كلور

* صاقلق اولدى نهفتن كه مالى اخفا *

نهفتن * نونك وهانك ضملرى وفانك سكونى وتاء فوقيه نك فتحى ونون ايله
عربيده ستر واخفا معناسنه مصدردر خواجه سلمانك بيت كورىٔ
چشم مخالف من حسبنى مشربم * راه حق اينست نتوانيم نهفتن راه راست

* آشكار ايلمه واكردن ايمش هم ايضاح *

واكردن * مصدر مركبدر عربيده ايضاح معناسنه همدخى ربودن
معناسنه وخراب كردن معناسنه ده كلور چونكه وا ممدوده نك
فتحيله والفظى آچق معناسنه على ماسبق فى اثناء الادوات المركبة
بو مقامده مذكور اوچ معناده مطابقة وتضمنا والتزاما
اخذى ممكندر كردن بمعنى ايتمك كماسبق آنفا ايضاح اخفانك واضحدر

* كوشهٔ چشم دى كوز اوجنه هم غمز العين *

كوشهٔ چشم * تركيب اضافيدر ايكى معنايه اول كوز قويروغى ثانى بمعنى
نظر نهان يعنى كوزلو جيله بقمق عربيده لحظ ديرلر بو ايكى معنايه تركيده كوز اوجى
وعربيده غمز العين ديرلر حافظ درمعناى ثانى بيت آنانكه خاك را بنظر كيميا كنند
آيا بود كه كوشهٔ چشمى بما كنند * معناى تركيبيسى كوز بوجاغى ديمكدر چونكه
كوشه كاف عربيه نك يا خود فارسيه نك ضميله بوجق وپيغوله معناسنه كماسبق
فى اولى الثالثة عشر چشم كوز ديو يكرمى يدنجى قطعه نك بيت اولنده كلور
غمز العين * تركيب اضافىٔ عربيدر چونكه غمز * غين معجمه نك فتحى وميمك سكونى
وزاى معجمه ايله كوزقپامغه ديرلر بو صورتده غمز العين تركيبنده تجريد واردر
لكن كوز اوجى اولمسى حقيقت عرفيه اولمغه محمولدر كما يقال نظر اليه بغمز العين

* نكريدن دينلور باقمغه داخى المباح *

نكريدن * نونك كسرى وكاف فارسيه نك فتحيله مصدردر
نكريستن ونكرستن كبى عربيده نظر والماح ديرلر

* قوجيه ديندى سخن چين دخى نمام اوله *

سخن چين * بمعنى نمام اصلنده وصف تركيبيدر سوز ديرمك معناسنه زيرا سخن
سوز ديو اوتوز برنجى قطعه نك بيت سابعنده كلور چين جيم فارسيه ممدوده نك
كسرى ونون ايله امر حاضر يا خود اسم فاعل مخففدر مصدرى چيدن لفظيدر

نتكيم

تنكم اسم مفعولى اوتوزيدنجى قطعه نك بيت سادسنده كلور زيرا مستقبلاتى خلاف قياس اورزه چيند وچيننده كلور تمام شدّه ايله وزن ومعناده غماز كبى

* كوپكك اورمه سى لايدن بسك يعنى نباح *

لايدن سك * تركيب اضافيدر چونكه لايدن لام ممدوده نك فتحى وياء تحتيه ممدوده نك كسريله كوپك وچقال وامثالى حيوانا تك اورمه سى واولومه سى معناسنه عربيده كوپك اورمه سنه نونك ضمى وباء موحده ايله نباح ديرلر مجمع الفرسده بمعنى بيهوده كفتن يعنى هرزه سوز سويلمك ديو منكور درسك كوپك ديو فرق برنجى قطعه نك بيت سابعنده كلور

* شايكانى دى اوجورلوغه رفاغه كبيدر *

شايكانى * شين معجمه ممدوده نك فتحى وياء تحتيه نك سكونى وكاف فارسيه ممدوده نك فتحى ونون ممدوده نك كسريله اوجوزلق وبوللق كه عربيده رفاغه ورخا ووسعت ديرلر آخرنده كى ياء تحتيه نسبيه در چونكه اللى ايكنجى قطعه نك بيت ثانيسنده كنج شايكان جكلور تفصيل انده در رفاغه * رانك وفاء ممدوده نك وغين معجمه نك فتحلريله مضبوطدر

* خشك سال اولسه كيم قحط وغلا اوله كلاح *

خشك سال * قحطلو وغلالو سنه كه عربيده كافك ضميله كلاح وسنين ديرلر اصلنده تركيب توصيفيدر چونكه خشك قورو ديو اللى برنجى قطعه نك بيت اولنده كلور سال ييل معناسنه در عربيده سنه وعام ديرلر جغتايده ايغله وايل ديرلر

* ايلكلك ايله بكا آچ قپويى اى آچيجى *

بو مصراع ساده تفسير وترجمه در لكن مفسرى فقط عربى قيلدى كانه عربى جمله لسانك اشرفى ومنتجى اولديغنه اشارت ايلدى كما اعترفه آنفا

* افتح الباب باكرامك لى يافتاح *

بحمد الله الملك المنان عربينك بلاد مزده بلكه كافۀ بلاد اسلاميه ده شهرت وشيوعى حسبيله فارسى يه اولان معامله كبى تفصيل اولنمدى همان ناظرك ذهننه احاله اولندى تمه بحر قطعه ما سبقلردن معلومدر

* قطعه درخا چو شكرخاى وبكن استنساخ *

قطعه درخا * بيانى قطعه ولى نك عنوانى شرحنده كچدى * چو * ادات تشبيهدر كما سبق فى الادوات المركبة * شكرخا * وصف تركيبيدر شكر چينيجى معناسنه زيرا شكر شين معجمه نك وكاف مشدده ياخود مخففه نك

فتحلری وراالله معروف شکر وقندمعناسنه مصراع شکر بتزازوی وزارت برکش * لکن بوعنوان قطعه ده شین معجه تخفیفله درخای وصف ترکیبی اولدیغی حالده بوقطعه نك بیت خامسنده کلور * بکن * ایله دیو قطعه سادسه نك بیت اخیرنده بکدی اولنده کی باء موحده مکسوره تحسین لفظ ایچوندر * استنساخ * استفعال وزننده نسخه المق معناسنه حاصل معنی حرف خا حقنده اولان قطعه بی شکر چینیجی کبی استنساخ ایله

* اغاجك دالی نهال اولدی هم آنك کبی شاخ *

نهال * نونك کسری وهاء ممدوده نك فتحی ولام ایله عربیده غصن معناسنه میرزا فصیحی بیت تنها نشینی با غمت سوادی بسیار آورد * آخر نهال عشق تو دبو انگی بار آورد * هم دخی پسترکبی قا لیچه معناسنه چغتایده نال دیرلر * شاخ شین معجمه ممدوده نك فتحی وخاء معجمه ایله نهال مذکور کبی غصن معناسنه ملا غیاث بیت کشته دستم شاخ کل از بسکه دارد راغها * یادکار باغ نومیدست برسر میزنم * بوندن بشقه شاخ اون ایکی معنایه دخی کلور اول بوقطعه نك بیت ثانیسنده بو ینوزد بوکلور ثانی فرخال کبی بولك صاج معناسنه ثالث پاره معناسنه مثلا شاخ شاخ دیرلر پاره پاره دیمك اولور رابع بمعنی قدح شراب منقولدرکه کورجستانده صغر واوکوز بوینوزندن موزون قدح دوزوب باده ایچرلر بواجلدن نقل یاخود غلبه ایله هرظرف شرابه شاخ دبندی خامس اوزون دیرك که اوزرینه سقف خانه ایدرلر اکاشاه تیرو فرسب دخی دیرلر سادس بمعنی پیشانی سابع قوله دیرلر تااوموز باشند ن ال اوجنه دلك عربیده ید کبی ثامن نهر کبیردن متشعب نهر صغیر معناسنه تاسع بمعنی قفتانو کوملك عاشر خوشبو اولان عطر یاندن زباد وامثالی قوبدقلری ظرفه هم مظروفه دیرلر حادی عشر بمعنی استخوان پهلو یعنی ایکو ککی ثانی عشر ایاقکه او تورا قدن پرمقلره وارنجیه دلك عربیده رجل کبی مؤیدالفضلاده کلاب ایله ممزوج شرابه دخی شاخ دیرلر

* یبراغه برك دینوردا له بوداغه دخی شاخ *

برك * باء موحده نك فتحی ورانك سکونی وکاف ایله یبراقکه ایکی نوعدر اول اغج یبراغیدر نتکم شیخ سعدی بیورر بیت برك درختان سبز درنظر هوشیار هرورقی دفتر یست معرفت کردکار * ثانی شکوفه ونبات زمین یبراغیدر خواجه حافظ بیت بلبلی برك کلی خوش رنك درمنقار داشت * واندران برك نواخوش ناله های زار داشت * بوایکی نوعه عربیده ورق دیرلر بوندن بشقه

برك طقوز معنايه دخي كلور اول تدارك مهمات سفر ثاني اسباب ولوازم راه ثالث انتظام حال ومآل ومنال ولوتباط كلام رابع بمعنى ساز ونغمه وآهنك ونوا خامس بمعنى سر انجام سادس بمعنى عزم وقصد سابع بمعنى پروا ثامن بمعنى رزق وذخيره تاسع بمعنى سر وسامان * فاخ * فاء ممدوده نك فتحي وخاء معجمه ايله بمعنى نهال وشاخ يعني اغاجك دالي وبوداغي مير نظمي بيت بهر سوي بافراشت فاخ دراز * شده سايه چون خيمه هر برك ساز

* كچي بز اوغلغه بزغاله دي قوزويه بره *

بز * باء موحده نك ضمي وزاي معجمه ايله بوزن رخ اهلي كچي كه عربيده معز ديرلر زبرادشتي سنه بزهك ديرلر نتكم بو شعرده دلالت واردر بيت بلي بز راچو كيرد آخرين خواب * بپاي خود رود در كوي قصاب * بزغاله باء موحده نك ضمي وزاي معجمه نك سكوني وغين معجمه ممدوده نك ولامك فتحلري وهاء رسميه ايله كچي اوغلاغي كه عربيده جدي ديرلر وصغر بوزاغيسيكه عربيده عجول ديرلر * بره * باء موحده نك ورانك فتحلري وهاء رسميه ايله قوزيكه عربيده حمل ديرلر بو معناده رانك تخفيف وتشديدي جائزدر بو مناسبتله حمل برجنه برج بره ديرلر نتكم جدي برجنه برج بز ديدكلري كبي ميرزا فصيحي بيت آهوي آتشين دم چون از بره برآيد * كافور خشك كردد با مشك تر برابر بو برمصنع بيتدر چونكه آهوي آتشين دم كنشدر بره برج حملدر كافور خشك روزدر مشك تر شبدر همدخي بره ابره لفظندن مخففدر رقعنانك يوزي معناسنه

* كوسفند اولدي قيون هم دخي بوينوزدر شاخ *

كوسفند * كاف فارسيه ممدوده نك ضمي وسينك سكوني وفانك فتحي ونونك سكوني ودال ايله قيون كه عربيده ضأن ديرلر فا موضعنه باء فارسيه ايله كوسپند دخي جائزدر * شاخ * اون اوچ معنايه دربري بوينوز كه عربيده قرن ديرلر باقيسي بيت اولك شرحنده كچدي همان معنالر معنا براولمغله عيب ايطا مدفوعدر

* اكلمق اولدي شناسيدن هم فهميدن *

شناسيدن * شين معجمه نك كسري ونون ممدوده نك فتحي وسينك كسري ايله مصدردر شناختن معناسنه ايكيسبنكده مستقبلاتي شناسد وشناسنده كلور فهميدن * فانك فتحي وهانك سكوني وميم ممدوده نك كسري ايله مصدردر شاعر بيت شعر كفتن كرچه در سفتن بود * ليك فهميدن به از كفتن بود

* ديندي ظن ايتمكه پندار وكمان ايتمكه راخ *

پندار * پاء فارسیه نك كسری ونونك سكونی وذال ممدوده نك فتحی ورا ایله پنداشتن یاخود پنداریدن لفظندن امر صیغه سی اولور ره اسم مصدردر بمعنی ظن وگمان هم دخی زعم ووهم معناسنده كلور وامر حاضر ووصف تركیبی دخی اولور * راخ * راء ممدوده نك فتحی وخاء معجمه ایله بمعنی ظن وگمان ایضا ابو المعانی بیت ندارم راخ با من چرخ گر دون ندو سی دارد * باین علت كه از روز ازل بختم سیه بودست * هم دخی غم واندوه معناسنده كلور * كمان دخی فارسیدر لكن تركیده شیوعی حسبیله ترجمه قلندی

* قصر نعمانه خورنق دینلور كیم مشهور *

خورنق * خاء معجمه نك وواوك فتحلری وراءنك سكونی ونونك فتحی وقاف ایله بر قصر عجیبدر كه نعمان شاه بنا ایتدرمشدر و بر روایتده بهرام گور گوشكیدر اما اصحی نعمان شاه بنا ایتدرمشدر اسم معماری سنمار ایدی عجائب البلدانده مسطوردر كه ظهر كوفه ده نعمان بن امری القیس امر یله سنمار بنایی اتمام ایدوب نعمان كلوب سیر وتماشا ایدوب مبالغه ایله تحسین وآفرین ایتدكدنصكره سنماره سؤال ایدر كه بو قصرك انهدامنه باعث اولور بناسنده محل وار می سنمار بلی بر موضعده بر طاش قومشم اگر بر كسنه اول طاشی قوپرسه فی الحال قصر منهدم اولور دیوجك نعمان دیدیكه اول محلی سندن غیری كسنه بلور می سنمار بندن غیری كسنه بیلمز دیدكده نعمان شاه بالای قصردن سنماری آتوب هلاك ایلدیكی بو حكایه میان خلقده مشهور اولوب ضرب مثل اولدی بیت جهانده ایلكه ایلك اولیدی * كه نعمان شاه سنماره ایدردی شاعر بیت نه قصر قصر خورنق نشانكه بنیادش * نمیتوان كه كند صد هزار شه نعمان سنمار سینك ونونك كسرلری ومیم مشدده ممدوده نك فتحی ورا ایله بر استاد معمار ادیكه نعمان شاهه قصر خورنق وعمارت سدیری بنا ایتدی اصلی سنام نسلندن ایدی شیخ نظامی * مثنوی * هست نام آوری ز كشور روم زیركی كو زسنك سازد موم * چابك وچرب دست وشیرین كار سام نسلی ونام او سنمار * بونده میمك نونه اوزره تقدیمی دخی لغتدر

* زینت وحسنه دی رونق دخی كوشكك ادی كاخ *

رونق * بمعنی زینت وحسن ولطافت میر نظمی بیت رونق وحسن توای رشك جهان * كرده آشفته نكه دیده جان * كاخ * كاف ممدوده نك فتحی وخاء معجمه ایله كوشك معناسنه شمس فخری بیت برای نزهت طبع

مبارك بش دائم * كند سعادت ترتيب باغ وحجره وكاخ * بوندن بشقه درت معنايه دخى كلور اول بمعنى خانهٔ بالا ثانى بمعنى تماشاكاه كه عربيده منظره دير لر ثالث بمعنى بلوان رابع نون مضافاتندن برقصبه ناميدر

* ژاژخا خلط كلام ايدجى كبرن لفاف *

ژاژخا * وصف تركيبيدر بمعنى بيهوده كو زيرا ژاژ ايكى زاى فارسيه بينده الف مدايله فائده سز برد كلنلو او تدر خاى خاء معجمه ممدوده نك فتحى وياء تحتيه ايله خايدن لفظندن امر ياخود اسم فاعل مخففدر بو تقديرجه ژاژخانك معناسى مزبور ديكنى چينيجى ديمك اولور چونكه مزبوره ديكنى چينيان حيوان بوداميوب بوغازنده قالديغى كبى هرزه كودخى اكا تشبيه اولنوب ژاژخاى هرزه كو معناسنه استعاره قلندى حضرت مولانا بيت بردلبر ما هيچ كسى را مفزايد * مانندهٔ او نيست كسى ژاژ مخايد * كبرن * وصف تركيبيدر فعال وزننده لفاف معناسنه درچونكه كب لاف نديو قطعهٔ نامه نك بيت خامسنده كچدى زن فرفتحى قطعه نك بيت سابعنده كلاف زدن لفظندن امرياخود اسم فاعل مخففدر زيرا مستقبلاتى خلاف قياس اوزره زاى معجمه نك ونونك فتحلر يله زندوزننده كلور خفاف بيت تاكى ازتو كب واين لاف بود * چون توكى همسر خفاف بود

* طرز واطوارى اولان بى ادبانه كستاخ *

كستاخ * كاف فارسيه نك ضمى وسين مهمله نك سكونى وتاء فوقيه ممدوده نك فتحى وخاء معجمه ايله طرز واطوارى وروش واوضاعى بى ادبانه اولانه ديرلر مير نظمى بيت بيزم خاص آن بى شرم وكستاخ * در آمد مست وآزرمى بدرو باخ * كستاخ لفظى ميان عوامده كاف عربيله اوقنوراما غلطدر فصيحى كاف فارسيه ايله در

* برتفسيرجه دى چاك يارق اولدى شكاف *

چاك * جيم فارسيه ممدوده نك فتحى وكاف ايله بو مقامده ايكى معناسى منظوردر اول يرتقكه عربيده مخروق ومشقوق ديرلر ابو المعانى بيت تابكى از هجوم دردو غمت * دامن وجيب صبر سازم چاك * ثانى يرتما جكه فقنان آيكنده و يكنده ايدرلر اوله بيت كشته از درد وحسرت رو بيت * دامن وآستين صبرم چاك بو ايكيدن بشقه چاك بش معنايه دخى كلور اول بمعنى حجت كه عربيده صك وقباله ديرلر ثانى بمعنى بياض صباح ثالث بمعنى صداى شمشير وخنجر وتير رابع اول كوچك بنجره لر كه بيوك قپولر وقلعه قپولرى ايچنده اولور خامس بمعنى حاضر وآماده شكاف * شين معجمه نك كسرى وكاف ممدوده نك فتحى وفا ايله يارق كه

عربيده شق ديرلر خواجه سلمان بيت آتش دلرا درون پوشيده ميدارم ولى موستره موتراش وهيچ نتواند شكافت * همدخى شكافتن لفظندن امر حاضر واسم مصدردر ووصف تركيبى اولور سينه شكاف كبى وكاهى استعاره طريقيله تحقيق وتدقيق ايدنلره موشكاف ديرلر همدخى ابريشيم كلاوه سنه شكاف ديرلر

* كد كه رخنه دينور دلكى دلكد رسوراخ *

رخنه * رانك فتحى وخاء معجمه نك سكونى ونونك فتحى وهاء رسميه ايله كدك ودلك معناسنه كه عربيده فله وثقبه ديرلر بولفظ رخنه ديوار ده وخنجر وقلج امثالى نسنه لرده وغيرى شيلرده مستعملدر هاتفى بيت يكى كوه ازرخنه ديوار بست زده در كريبان آن رخنه دست * شمس فخرى بيت ابواسحق سلطانى كه در ملك * نهشت انصاف وعدلش هيچ رخنه * وباى كزى معناسنده استعمال اولنور ومحسوس اولميان نسنه لرده دخى استعمال اولنور خواجه حسين ثنايى بيت زمستى كه شد رخنه سد حضور * مرتب نماند سراى حضور * تحفة الاحباده رخنه بمعنى كاغد واقعدر لكن بومعنى مستغربدر سوراخ * سين ممدوده نك ضمى وراء ممدوده نك فتحى وخاء معجمه ايله عموما دلكه ديرلر عربيده ثقبه كبى خواجه سلمان بيت افعى مهره رباى سررمح ازدست * كرد سوراخ دل خصم دران ثقبه خريد *

* حسد ايدجى بداندیش ايكى يوزلو دوروى *

بداندیش * وصف تركيبيدر بمعنى حسود مير نظمى بيت مزن كوش هر سخنهاى بداندیش * دهد بر طبع پاكش رنج وتشويش * زبرابد فنا ديواو توز بشنجى قطعه نك بيت اولنده كلور انديش وصف تركيبى اولديغى حالده اوتوزنجى قطعه نك بيت ثانيسنده كلور * دوروى اصلى تركيب توصيفى اوله رق روى دوايدى ايكى يوزلو معناسنه زيرا دوايكى ديواون طقوزنجى قطعه نك بيت اولنده كلور روى يوز ديو يكرميدنجى قطعه نك بيت اولنده كلور رفعا للتقديم والتأخير سياه چشم كبى وصف تركيبى قلنوب ايكى يوزلو معناسنه اولدى

* الچه نك قلبى منافق كشينك آدلرى ماخ *

ماخ * ميم ممدوده نك فتحى وخاء معجمه ايله ايكى معنايه در اولى سيم وزردن خالص اولميان قلب الچه معناسنه ثانى منافق آدم معناسنه ايكى معنايه شمس فخرى بيت بصاع ودامن من نخل زر تمام عيار * نه سيم ماخ دهد بر مثال مردم ماخ *

* تنكنا طاريره دی بوفقه تنك طارد رتنك *

تنكنا * تاء مثنات فوقيه نك فتحی ونون نك سكونی وكاف فارسيه نك ونون ممدوده نك فتحلريله بمعنی محل تنك وجای مضيق * تنك * تاء فوقيه نك ونونك ضملری وكاف ايله بوفقه كه عربيده رقيق ديرلر وبوفقه لقدن تحملی اولميان نسنه يه ده تنك ديرلر ابو المعانی بيت تنك ظرف ان عالم راسزا نيست باشاميدن آن باده عشق * تنك * تاء فوقيه نك فتحی ونونك سكونی وكاف ايله طار معناسنه كه عربيده ضيق ديرلر ابوالمعانی بيت بدن تنك آمد وبرجان ازان زوسينه كردم چاك * ميند او يكه از شكوی كريبان پاره ميكردم * بوندن بشقه بمعنی ضيق اولان تنك اون ايكی معنايه دخی كلور اول يوكدنكی معناسنه عربيده عدل ديرلر ثانی بمعنی بار بسته يعنی بغلو يوك ثالث نقاشك اوزرينه پرصنعت تصويرايلديكی صفحه يه دير رابع نونگار خانه يه ديرلر خصوصا ارتنك وارژنك كبی رابع آنك ايرينی ضبط ايچون ايتدكلری قولان معناسنه خامس بمعنی دره كوه يعنی طاغ اراسنده اولان دره سادس بمعنی تهور وغضب وخشم سابع بمعنی اختناق يعنی بوغلق ثانی بمعنی نزديك تاسع بمعنی ناياب وعديم المثل عاشر بمعنی نيرعصار يعنی دهن عصر ايتدكلری آلت معروفه حادی عشر بمعنی شيخ ثانی عشر مسدينه بدخشانه قريب برموضع اسميدر كه اهاليسنه تركان تنكی ديرلر

* بوللغه دينيدی فراخی اچغه بوله فراخ *

فراخی * فانك وراء ممدوده نك فتحلری وخاء معجمه ممدوده نك كسريله بمعنی وسعت وفسحت وانكشاف كه تركيده بوللق وآچقلق ديرلر چونكه فراخ بول وآچق معناسنه كه عربيده واسع ومكشوف ديرلر آخرنده كی يا تحتيه مصدريه در جامی بيت كل اين باغچه كرسر شاخ * صحدم كوش كشاد ست فراخ

* نسخه نادره در فن لغتده بو كتاب *

نسخه ونادره وفن ولغت وكتاب عربيلردر انشارده وفارسی وتركيده مستعملدر

* جمله ارباب هنر ايتسه سزا استنساخ *

جمله * ديباچه نك بيت ثانيسنده * ارباب * بيت تاسعنده * هنر * اوتوز سكزنجی بيتلرنده كچدی سزا لائق ديو قطعه اولی نك بيت سادسنده كچدی استنساخ معلوم

* چه دلجو قطعه در حرف دالش كرده ام انشاد *

چه * نه ديو بو قطعه نك بيت ثانی عشرنده كلور * دلجو * پك مقبول اولان ديو

یکرمی بشنجی قطعه نك بیت اولنده کلور * قطعهٔ در حرف دال * قطعهٔ اولی عنوانده کچدی دالش آخرنده کی ما قبلی مفتوح شین معجمه ضمیر غائبدر علی ماسبق فی الادوات البسیطة * کرده ام * ایلشم معناسنه ماضی متکلم وحده در چونکه کرده یکرمی یدنجی قطعه نك بیت ثامننده کلان کردن لفظندن اسم مفعول صیغه سی اوزره ماضی در وقد مر تحقیقه فی قواعد المقدمة ام ضمیر متکلم در علی ماسبق تحقیقه فی المیم البسیطة من المقدمة * انشاد * افعال بابندن مصدر در شعر اوقق معناسنه * حاصل معنی حرف دال حقنده نه یك مقبول قطعه یاخود بر قطعه که اتی انشاد ایلشم

* مبارك فرخ و فرخنده و معمور در اباد *

فرخ * فانك فتحی و راء مشدده نك ضمی و خاء معجمه ایله مبارك و میمون معناسنه که ترکیده قوتلو دیرلر امیر خسرو بیت براهم طالع میمون زد این فال * کت از فرخ رخی فرخ شود حال * هم دخی خجسته مسترفه سال ملکی دن ایکنجی کونك اسمی در اما که رانك سکونیله فرخ عربیده ایکی معنایه در اول قوش یاوریسی معناسنه ثانی مزروعات صاپنده اولان کوچك دانلر معناسنه * فرخنده * فانك فتحی و رانك سکونی و خاء معجمه نك ضمی و نونك سکونی و دالك فتحی و هاء رسمیه ایله بمعنی مبارك و میمون ایضا فرخجسته و خجسته کبی شیخ نظامی بیت بفرخنده کی فال زن ماه و سال * که فرخ بود فال فرخنده حال * آباد * همزه و باء موحده ممدودتینك فتحلری و دال ایله بمعنی معمور شمس فخری بیت ذکر دکار برین پادشاه یاد آباد * که کرد ملك جهان را بعدل و داد آباد * بو بیتده آباد اول بمعنی همیشه و دائم بو ایکی معنادن بشقه آباد بش معنایه دخی کلور اول بمعنی آفرین و تحسین ثانی بمعنی خانهٔ کعبهٔ معظمه ثالث بمعنی خوب و نیك رابع بمعنی خوش آمد خامس بمعنی صحرا و فضا بونلردر که بعض صحرا زه اسد آباد و قار آباد دیرلر اسد صحراسی و قار اوواسی دیمك اولور بعض جمجار اغم آباد دخی دیرلر

* سونمش خرم و دلشاد هم محزون در نا شاد *

خرم * خاء معجمه نك ضمی و رانك تشدیدی و فتحی و میم ایله بمعنی شاد و مسرور شیخ سعدی بیت پشت دوتای فلك راست شد از خرمی * تا چو تو فرزند زاد مادر ایام را * بوندن بشقه سکز معنایه دخی کلور اول بمعنی مکان نزهت و جای فرحفزا ثانی زمانه صفت اولور ثالث بمعنی کشایش خاطر و سرور بال رابع نیر اعظمك برج جدیده اولدیغی قیش آیی معناسنه خامس ماه دیدن روز پیاور

دیدکلری کونه زوز خرم دیرلر اولکونده عجم شاهلری زمینه بیاض دوشادوب وبیاض کیوب وخاص وعامه اذن ورخصت ویررلر وهر کسك رجاسنی قبول ایدرلر سادس رانك سکونیله قبر اسکندر اولدیغی محلك آدیدر روایت اولنور که اسکندر ذو القرنین وفات ایدیجك مدفن ایده جکلری محلده اختلاف ایتدیلر انجامکار بر عاقل حکیم قطع نزاع ایچون اول خرم دیدکلری محلی تعیین ایتدی سابع بر سرخ رنك چچکدر بعد القلع مدت مدیده طورر صولمز ثامن اعلام رجالدندر نتکیم بعض پادشاهلره خرم شاه دیدکلری کبی * دلشاد * لامك سکونیله اصلی ترکیب توصیفی اوله رق لام مکسور ایدی بعد الاسکان خوش دل ومسرور الفؤاد معناسنه اولدی زیرا دل قلب دیواوندیدنجی قطعه نك بیت ثالثنده کلور شاد بمعنی سرور کما سبق طالب آملی بیت ما که ویران شد کانیم بدین دلشادیم * که جهان شده آباد زویرانی ما * ناشاد * بمعنی محزون چونکه نون مفتوحه ممدوده ادات نفیدر کما سبق فی الادوات المرکبة باقی بیت دیمیم بر بوسه ویر جاناد بر احسان ایتمدی لیلی * جمال باغنك شفتالوسندن قیس ناشاده

* دی پیکر صورته ارژنك بر صورت کتابیدر *

پیکر * باء فارسیه نك فتحی ویاء تحتیه نك سکونی وکافك فتحی ورا ایله هیئت وصورت وشکل معناسنه کالبد ایله پیکر من وجه مشترکدر ارالرنده فرق بو جهتدندر که کالبدده هیئت وشکل وصورت معتبردکلدر انجق شخصیت مراددر اما که پیکرده هیئت وصورت معتبردر سعد سلمانك بیت بپا آن باد پای وکوه پیکر * زمین کوب وره انجام وتك آور * ارژنك * همزه نك فتحی ورانك سکونی وتاء فوقیه نك فتحی ونونك سکونی وکاف فارسیه ایله نقاش مانی نك دستور العمل اولان کتابی معناسنه که عجیب فن نقوشدن منتهی کتابدر شمس فخری بیت چو حسن صورت نقاش نقش نامیه دید * بابداد زمانه صحائف ارژنك * آب داد ضرب مثلدر ایشه صورت ویردی معناسنه بو معناده ثاء مثلثه ایله ارثنك دخی جائزدر نتکیم حسین وفائیده مصرح حدر حتی لغت فارسیه ده ثاء مثلثه واقع اولمامش الا ارثنك دخی ثغ لفظلری وارد اولمشدر همان بو سببدن بونده اولان ثاء مثلثه یی زاء فارسیه یه وجیم فارسیه یه وسین مهمله یه ابدال ایدوب ارژنك وارچنك وارسنك دخی دیرلر بویله اولنجه بو معناده بش لغت واردر بوندن بشقه تاء فوقیه ایله ارتنك نفس مانی یه ونکارخانه یه ده اطلاق اولنور

* ایکی نقاش مشهور آدیدر مانی ایله بهزاد *

مانی * میم ممدوده نك فتحی ونون ممدوده نك كسریله برمشهور نقاشك اسمیدر كه نقش وسیاه قلمده جهانه مثلی كلامشدر منقولدر كه بردیواره المدن یكرمی زراع برخط یاخود برداٸره چكر ایمش جدول وبركار ایله تجربه ایدرلر سرمو سقامت بولمز ایمش همدخی كروه مجوسدن طاٸفهٔ مانویه نك رٸیسنه مانی دیرلر طاٸفهٔ مزبوره زردشت دینی اوزره آتش پرست مجوسدر كه نور فاعل خیر ظلمت فاعل شر دیرلر نتكم اشعر الشعرا هم رتبهٔ كوكب شعرا متنبی انلرك خوف وشرندن برشب تارده امین اولدیغندان طاٸفهٔ مزبوره نك ردنده مناسب بیورمشلردر بیت وكم لظلام اللیل عندی من ید تخبران المانویة تكذب * همدخی قطعهٔ ثانیه نك بیت خامسنده كچن ماندن لفظندن بكزرسك معناسنه مضارع مفرد مخاطبدر * بهزاد * بامو حده نك فتحی وها نك سكونی وزای معجمهٔ ممدوده نك فتحی ودال ایله برمشهور نقاشدر

* سیه چرده دی اسمر چهره لویه یعنی كندم كون *

سیه چرده * ها نك سكونیله اصلی تركیب توصیفی اوله رق چردهٔ سیه ایدی لون سود معناسنه فبعد التقدیم والتأخیر سیاه چشم كبی وصف تركیبی قلنوب اسمر چهره لو معناسنه اولدیكه عربیده آدم واسمر تركیده قاره یغز دیرلر قوهٔ جاذبه شرطیله ساده رو محبوبلره صفت ایدرلر خواجه حافظ بیت آن سیاه چرده كه شیرینیٔ عالم باا وست * چشم می كون لب خندان دل خرم باا وست چونكه سیه قاره دیو فرق برنجی قطعه نك بیت خامسنده كلور چرده جیم فارسیه نك فتحی ورانك سكونی ودالك فتحی وهاء رسمیه ایله بمعنی لون ورنك نتكم صاری یاغز آدمه زرد چرده دیرلر ودخی اصلی اولمیان آته چرده دیرلر لكن مجمو دیده خصی یعنی اكدیش دیو مسطوردر * كندم كون * میمك سكونیله تركیب ومعناده سیه چرده كبی چونكه كندم بغدای دیو قطعهٔ عاشره نك بیت تاسعنده كچدی * كون * درلو دیو فرق طقوزنجی قطعه نك بیت ثامننده كلور خواجه سلمان بیت خال مشكین تو بر عارض كندم كون دید * آدم آمد زپی دانه در ودام افتاد * بو بیتده دخی لون مزبورده جاذبهٔ مقناطیسیه اولدیغنی اشعار ایدر

* ایكی محبوبی چوق شهره دینورمش خلخ ونوشاد *

خلخ * خاء معجمه نك ولام مشدده نك فتحلری وخاء معجمهٔ ثانیه ایله ولامك ضمی دخی مرویدر خطا مملكتنده برمشهور شهر عظیمدر كه غایت محبوب ومحبوبه سی چوقدر حافظ بیت قدافزای سهی سروان خلخ * جمال آرای رعنایان كلرخ

بو بيتده ضم لام ايله درشرفنامه صاحبي ابراهيم فاروقي فتحتين ايله روايت ايلمشدر نوشاد * نونك فتحي وواوك سكوني وشين معجمه ممدوده نك فتحي ودال ايله ولايت تركستانده برشهر مشهوردر كه خوبلري بي نظيردر فاريابي بيت مرا ازانچه كه سيمين بريست در كشمير * مرا ازانچه كه شكر لبيست در نوشاد * فاتما كه معناي تركيبيسي يكي مسرور ديمكدر چونكه نو يكي ديو فرق يدنجي قطعه نك بيت ثانيسنده كلور شاد مسرور ديو قطعهٔ رابعه نك بيت ثالثي شرحنده كچدي

* ايچنده آي كورنمش برقيودر چاه نخشب هم *

چاه نخشب * اضافتله ولايت نفسده حكيم ابن مقنعك برطاغده برقيو قازوب علم حكمتدن سحر وشعبده ايله ايچندن برآي كوسترمشكه ماه آسمان طلوع ايتدكده عكسندن زمينه برآي ظهور ايدردي اطرافنده ايكيبشر فرسخ يره پرتو وشعاع صالاردي التمش كيجه بومنوال اوزره كوستردي اول قيويه چاه نخشب واول آيه ماه نخشب ديرلر نتكيم مصراع ثاني بيان ايدر

* او آيدر ماه نخشب ابن مقنع ايلمش ايجاد *

چاه * قيو ديو يكرمي سكزنجي قطعه نك بيت ثامننده كلور * ماه * آي ديو قطعهٔ خامسه نك بيت اولنده كچدي * نخشب * نونك فتحي وخاء معجمه نك سكوني وشين معجمه نك فتحي وباء موحده ايله بعضيلرمز بو رقيونك اسمي بعضيلر طاغك اسمي بعضيلر شهر نسفك اسمي بعضيلر حكيمك اسميدر ديديلر هم دخي نخشبك معناي اصليسي تابان اولمغله بو مقامه مناسبتي ظاهره در مولانا جامي يوسف جاهده اولديغي محلده دربيت سه روز آن ماه درچه بود تاشب * چو ماه نخشب اندر چاه نخشب * هم دخي اول ماهه ماه سيام وماه كش ديرلر چونكه * سيام * سينك كسري وياء تحتيه ممدوده نك فتحي وميم ايله چاه نخشبك اولديغي طاغك اسميدر كش كافك فتحي وشين معجمه ايله شهر نسفك اسميدر استاد رودكي بيت نه ماه سيام ونه ماه فلك * كنايتت غلامست وآن پيشكار * شمس فخري بيت كرچه مقنع برآوريد مهي * ازچه نخشب وز كوه سيام * ابو الخطير بيت تارخ او غيرت خورشيد ورشك ماه شد * ماه كردون همچو ماه كش نهان در چاه شد

* درفش كاوياني شول دري براقكه ايتمشدر *

درفش كاوياني * و * درفش كاويان * ايكيسيده اضافتله فريدون شاهك سنجاغي اسميدركه كاويان نام آهنكر رفع ايدوب ضحاك اوزرينه خروج ايتمشيدي تفصيلي مصراع ثانيده ضحاك شرحنده كلور امير معزي بيت كر فريدون را

خبر بودی زرای فرخت * قال نکر فتی فریدون ازدرفش کاویان * چونکه
تحلیل اولنسه درفش دالک کسری وراثک فتحی وفانک سکونی وشین معجمه ایله
بدی معنایه در اول آهنکرلرک اوکلرینه قوشاندقلری دری معناسنه در ثانی مطلق
سنجاق وعلم معناسنه ثالث بمعنی برق یعنی شمشک رابع بمعنی درفشنده هرنه
اولورسه درفشان دخی دیرلر خامس مغفر یعنی توغلغه اوزرینه صاردقلری شال
سادس اوجی سوری حربه معناسنه سابع کفشدوز وسراج آلتلرندن بیز واوجی
سوری دمور و بیل معناسنه ده کلور وهر رنکدن علامت معناسنه ده مرویدر
کاویانی * کاف ممدوده نک فتحی وواوک سکونی ویاء تحتیه ممدوده نک فتحی ونون
ممدوده ایله علم کاویان کند ویه منسوب آهنکرک اسمیدر کذا فی بعض فرهنک
بو معناده آخرنده یاء تحتیه سزکاویان دخی مرویدر کما عرفت آنفا

* دمرجی کاوه ضحاکی انکله اغلدوب برباد *

کاوه * کاف ممدوده نک وواوک فتحلری وهاء رسمیه ایله بوزن یاوه آهنکر مشهورکه
ضحاک اوزرینه هجوم وخروج ایدوب فریدونی شاه ایلدکدنصکره ضحاکی
قتل ایلدیلر حکیم خاقانی بیت کاوه یم پتک زنم برسر دیو * درد کان کوره وسندان
چه کنم * بوکا کاویان وکاویانی دخی دیرلر علی ماسبق آنفا هم دخی کاوه
نافه مشک معناسنه ده کلور * ضحاک * مشهور پادشاه نامیدر اصلی ده آک ایدی
یعنی اون عیبلو دیمکدر چونکه ده اون دیو طقوز نجی قطعه نک بیت ثانیسنده
کلور آک همزه ممدوده نک فتحیله عیب ونقصان معناسنه ترکیب مزبوری عرب
تعریب ایدوب دالی ضاد معجمه یه ابدال ایله ضحاک دیدیلر کذا فی فرهنک شعوری
بو تقدیرجه تشدید حاء مهمله لحن وغلطدر لکن مشهور اولان تخفیف وتشدیدی
واردر واقعدر نتکم ناظم نحریرک بو مصراعنده تشدید ایله اولدیغی کبی همدخی
تشدید ایله عربیده خندان یعنی ضحک ایدیجی معناسنه اولور اسم مزبور اولمسا ز
مثال مخفف حلوائی سمرقندی بیت زلف ترازیب بکردن کرفته بود * ضحاک را
بزحمت ماران کند شنیم * مصراع ثانی ضرب مثلدر مثال مشدد قاضی ابن
سینا الملک بیت اسمی بضحاک فوزی فیک من طرب * وفوزی غیری بسمیه بعباس
تنبیه ضحاک شاهک ایکی اوموزی باشنده ییلان شکلنده ایکی یاره ات پیدا
اولوب جمیع اطبا اندن عجز کتوردکده ابلیس علیه اللعنه برکون طبیب
صورتنده ایچرو کلوب دیدیکه بو مرض عظیمدر شو قدرکه زحمتنی دفع
ایچون بومیه ایکی صبی اوشاق دماغی اوزرینه وضعه محتاجدر فی الحقیقة تجربه

ایلدیلر اکرچه دفع ایتمدی فاما کم مستریح اولدی بعدزین کونده ایکی صبی اهلاك
ایدوب بینی سنی اوررلردی حاصلی اوشاق سالیانه سی ایندیلر بویله روزمره
اضرار وغدر اوزره ایکن مرزبور کاوه نك ایکی اوغلو وارایدی برینی اهلاك
ایتمشلر ایدی برینی دخی کلوب دمرجی کورکنك خلفندن کتوروب آلوب
کیدرکن شفقت پدریه زیدابوك عطوفا مضمونی غلبه ایدوب نه اولمق احتمالی
واردیوب اوغرینه قوشاندیغی سختیانی برعصایه کچروب آنی دشتنه علم ایدوب
هرچه باداباد صدا اسیله نعره کش وصبت پردازو یاشمه قائل اولان کلسون
دیو حرف انداز وزبلندراز اولمغله ناس دخی ضحاك الندن دلکیر اولدیغی اجلدن
باشنه بی شمار خلق جمع اولوب جمهور ایله سرای ضحاکی صاروب ضحاکی
تختندن خلع ایدوب قتل ایده جك اولدیلر ساحر وکاهن اولمغله بردرلو سلاح
وزهر تأثیر ایتمدی انجامکار برغاره حبس ایدوب جوعله هلاك ایتدیلر بعده
ناس کاوه یی تخته تکلیف ایتدیلر کندو قبول ایتمدی لکن اول زمان جمشید اوغلو
فریدون زاولستانده ضحاکدن فرار ایتمشدی آنی دعوت ایدوب کتوروب
تخته اجلاس ایلدی فریدون دخی کندویی وزیر وسرعسکر ایدوب واول
سختیانی انواع جواهر ایله آراسته ایدوب لاتشبیه سنجاغ رسول کبی جروب
عظیمه لرده برابر کتوروب شویله اعتقاد ایدرلردیکه آنك بولندیغی عسکر
منصور ومظفر اولور بیلورلردی واول سنجاغه درفش کاوه ودرفش
کاویانی ودرفش کاویان دیو تسمیه ایدرلردی حتی قرنا بعد قرن ساسانیان
واکاسره اعتقاد واعتبار ایدرك کلدیلر نهایت حضرت عمر رضی الله عنه
خلافتی زمانه کلدی اولوقت سعد بن ابی وقاص رضی الله تعالی عنه
حضرتلری سرعسکر ایران ایدی تختکاه ایران اولان مدینهٔ مداینی آخر
اکاسره اولان یزدجرد شاهك قبضهٔ تصرفندن اخراج وحوزهٔ خلافته
ادراج ایتدکده خزینهٔ اکاسره دن اخذ ایلدیکی تحف نادیده لردن
درفش کاویانی وفرش زمستانی تحف ناشنیدهٔ سائره یه اضافه وعلاوه وجانب
خلافتپناهه ارسال بیوردیلر وصولنده حضرت عمر الفاروق رضی الله تعالی عنه
حضرتلری دخی اعلاء کلمهٔ علیا ایچون فرش زمستانی ودرفش کاویانی
ومعاینچه تحفلری پاره لدوب موجود اولان اصحاب کزینه یغما ایتدردی
حتی شبر اقی شبر مقداری حضرت علی رضی الله تعالی عنه حضرتلرینه
اصابت ایتمکله بیع مراد ایتدیلر اون بیك دینار قیمت کسدی حاصلی نه قدر

جواهر وتحف ذوات قيم وارايسه دنياده خزينهٔ اكاسره يه مجتمع اولمشدي اولوقت منقسم اولدي چونكه اقطار ارضدن جو هرفروشان وتحف خران پيشگاه خلافت پناهه جمع اولوب ايادئ غنائمدن اشترا ايليوب كتوردیلر فرش زمستان بر پستر نادیده وبساط ناشنيده ايديكه وسعتی ايوان كسری مقداری ايدی وايوان كسری اوچيوز ارشون انی واوچيوز ارشون اوزونی وار ايدی وانواع جواهر ايله مكلل وهر شكوفه انجنده رنكارنك مصور ايدی هنكام شادهٔ پستر مذكوری ايوانه بسط ايدوب وميانده تخت شاهی بی قوروب كانه ايام تا بستانده انواع ازهار ايله مالا مال اولان رياض پر حيا ضده كبی صفا ياب اولورلردی

* محابا احتراز اولدی دخی پروا اومعناده *

محابا * ميمك ضمی وحاء مهمله وباء موحدهٔ ممدودهنك فتحلريله بمعنی احتراز واجتناب شيخ علی نقی بيت چه عجب كر حذر از نالهٔ دلها نكنی * كه تو بی باك زشمشير محابا نكنی * همدخی مدارا ايدوب موافقت برله ترك نزاعه محابا ديرلر بوتقديرجه معنيان ميانه سنده مناسبت ظاهردر * پروا باء فارسيه نك فتحی ورانك سكونی وواو ممدودهنك فتحی ايله بمعنی احتراز محابا كبی كمال اسماعيل بيت كمال از عاشقی پروانه دارد * كه اين ازسوختن پروا ندارد * مير خسرو بيت جوان وشوخ وفراموشكار وبی پرواست * زمان زمان زمن خسته دل كه يار دهد * بوندن بشقه پروا التی معنايه دخی كلور اول بمعنی توجه والتفات ثانی بمعنی طاقت وآرام ثالث بمعنی دانش وعرفان رابع بمعنی سرو برك خامس بمعنی فراغت وترك سادس بمعنی سراسيمه وسست اندامی

* ديمكدر هر نه اولور ايسه اولسون هرچه باداباد *

هرچه باداباد * مركبدر چونكه هر ادات عمومدر عربيده كل معناسنه تركيده دخی مستعملدر چه عربيده ما تركيده نه معناسنه ادات استفهامدر تحقيق جيم بسيطه ده كچدی باد اولسون ديو قطعهٔ ثانيه نك بيت مبادسنده كچدی بادا باد ديننده اولان الف الف توسل والف مقابله در شاعر بيت هرچه باداباد حرفی چند ميكويم بتو * غايتش رين وصل ناجنبان مرا مهجور دار * بونده الفی حذفله هرچه باد باد دخی جائزدر

* كدر اولسه كوكلده خارخار وسولك ماتمدر *

خارخار * الفاظ مكرره دندر بمعنی دغدغه در ونوالمدل لطيفی بيت درون

خار خار محنت از هجر * گدا پروای گلگشت بهارست ابو المعانی بیت
خار خار دل من کشته غمی هجرانش * زان کرده تنم محنت دل ویرانش * همدخی
مطلق تعلق قلب معناسنده کلور فاما که غیر مکرر راولان فقط خار التی
معنایه در تفصیلی یکرمی برنجی قطعه نك بیت ثالثنده وشرحنده کلور * سوك *
سین ممدوده نك ضمی وکاف ایله در کاهی واو مجهول ایله ده اوقنور
یعنی یأس وماتم حکیم اسدی بیت جگر ستن بهنکام باسوك ودرد *
به از خنده بهنکام سرد * بوندن بشقه بغدای واریه وسنبله سنده اولان
دکن یعنی قلچق معناسنه وکوسه صقال معناسنه ده کلور

* چغرمق آه چکمدر فغان وناله وفریاد *

فغان * فانك کسری وغین معجمه ممدوده نك فتحی ونون ایله افغاندن مخففدر
خواجه حافظ بیت فغان کین لولیان شوخ وشیرینکار وشهر آشوب * چنان
بردند صبر از دل که ترکان خوان یغمارا * ناله * نون ممدوده نك ولامك فتحی وهاء
رسمیه ایله یعنی فغان مذکور میر نظمی بیت کندبی ناله وطنبور وزاری * هر آنم
میکند او نغمه کاری * فریاد * فانك فتحیله کذلك شیخ سعدی بیت پیش که
برم ز دستت فریاد * هم پیش تو از تو میخواهم داد * آه * دخی فارسیدر
فرق دردنجی قطعه نك بیت تاسعنده کلور زرکیده شیوعی حسبیله ترجمه قلندی

* بشك کهواره مام ناف ابه قاری دخی باراج *

کهواره * گاهواره دن مخففدر بشك معناسنه که عربیده مهد دیرلر حکیم
سنائی بیت دایه عقلست از برای سخن * مجتهد را بگاهوارهٔ ظن * مام ناف
ابه قاری که عربیده قابله دیرلر اصلنده ترکیب اضافیدر کوبك اناسی معناسنه
چونکه مام میم ممدوده نك فتحی ومیم ثانیه ایله مادر کبی انا معناسنه در ناف اللی
بدنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کلان نافه دن مخففدر کوبك معناسنه چونکه
قابله لر کوبك کسدکلری ایچون مام ناف دیو موسومه اولدی * باراج
باء موحدهٔ ممدوده نك وراء ممدوده نك فتحلری وجیم ایله یعنی قابله ایضا

* چوجق کودك یکی طوغمش اولان نوزاده ونوزاد *

کودك * کاف ممدوده نك ضمی ودالك فتحی وکاف ثانیه ایله یعنی طفل میر
نظمی بیت هر که کودك را بیاموزد ادب * گر شود کامل نمی باشد عجب * شاهدی
مرحوم بو مصراعنده دی اوغلانجغه کودك وکنك کرز * بیوردیغندن کاف
ثانیه تصغیر ایچون اولمه سی فهم اولنور فاما که کتب موثوقه لرده کاف ثانیه

سزكود طفل معناسنه نقل اولنمادى فلله در الناظم. نوراده* هاء رسميه ايله نوراد هاء رسميه سز ايكيسيده سكون واو ايله يكى طوغمش اولان معناسنه مركبدر چونكه نو يكى ديو قرق بدنجى قطعه نك بيت ثانيسنده كلور زادنجى زاده قرقنجى قطعه نك بيت سادسنده كلان زادن لفظندن مشتق ومأخوذدر

* ترحم مهربانى ونوازش اوخشمه معتدرهم *

مهربانى* آخرنده كى ياء تحتيه مصدريه در مهربان مرحمتلو ديو قطعهٔ اولى نك بيت ثالثنده كچدى همدخى بر نوع حرير باف جامه يه مهربانى ديرلر* نوازش نك وواو ممدوده نك فتحلريله نواختن لفظندن امر حاضر آخرينه ماقبلى مكسور شين معجمه الحاقيله اسم مصدردر چونكه مستقبلاتى خاء معجمه نك زاى معجمه يه ابداليله نوازد ونوازنده كلور على ماسبق فى قواعد المقدمة

* ستمكر دينندى ظالم كمسه يه ظلمه دينور بيداد *

ستمكر* وستمكار ايكيسيده كاف فارسيه ايله اسم فاعلدر چونكه ستم ظلم معناسنه در كر وكار ايكيسيده اسم فاعل اداتيدرلر لكن ستمكار ميان عوامده كاف عربيله مشهوردر فاما كه فصيحى كاف فارسيدر مير نظمى مثنوى بعدل وسخاوت بشو سرفراز* نيابد ستمكار عمر دراز* بهشتست جاى سرور كريم كه دوزخ مكان ستمكر لئيم* بيداد* بمعنى ظلم وجوردر چونكه بى ادات نفيدر بلا معناسنه كما سبق فى الادوات المركبة داد عدل ديو يكرمى دردنجى قطعه نك بيت ثالثنده كلور همدخى بيداد تركستانده بر شهر اسميدر پادشاهنه كافور ديرلر ايدى بر مردم خوار كافر ايدى صكره رستم اول شهرى فتح ايلدى

* جهالت اولدى نادانى معاذا الله ديمك بركس *

نادانى* آخرنده ياء تحتيهٔ مصدريه ايله بمعنى جهالتدر نادان جاهل ديو قطعهٔ اولى نك بيت حادى عشرنده كچدى

* بيلجى كمسه دردانده دانش علم واستعداد *

دانده* دانستن لفظندن اسم فاعلدر نتكم ماضئ متكلم وحده سى يكرمى طقوزنجى قطعه نك بيت ثالثنده كلور چونكه مستقبلاتى سينك حذفيله داند ودانند كلور* دانش* دانستن مزبورامر ينك آخرينه ماقبلى مكسور شين معجمه الحاقيله اسم مصدردر بمعنى علم واستعداد

* دى طاشلو يره سنكستان وطاشلق سنكلاخ اولمش *

سنكستان* اسم مكاندر چونكه سنك طاش ديو قطعهٔ ثانيه نك بيت تاسعنده

كچدى

یکدی سنان ادات اسم مکاندر علی ما سبق فی الادوات المرکبة میر نظمی بت
نباید نظم خوب از طبع کردون * چو سنکستان نباشد جای کلشن * لکن بو بیتده
مقطعهٔ مجرمعناسنه درفافهم * سنکلاخ * مرکبدر چونکه لاخ لام ممدوده نك فتحی
وخاء معجمه ایله هر قنغی اسمه لاحق اولورسه وفرت و کثرت معناسنی افاده ایدر
میر نظمی بیت * بنا باقی سراسر سنکلاخست * درو آدم نبوده دیو لاخست

* دخی دیوارك آدی لادودیوارك دبی بنلاد *

لاد * لام ممدوده نك فتحی ودال ایله عمنی دیوار که عربیده حائط دیرلر مختاری
درهجو بیت همت همی از طاقت سائل بکذاری * سر لاد چنان بند که
بردارد بنلاد * دیوار * دخی فارسیدر لکن شیوعی حسبیله ترجمه قلندی صائب
بیت بر تو اضعهای دشمن تکیه کردن ابلهیست * پای بوس سیل از پا افکند
دیوارها * بوندن بشقه لادیدی معنایه دخی کلور اولدیوار درجه سی که ترکیده
قور عربیده مدمك دیرلر ثانی بمعنی قاش لطیف ثالث بمعنی خاك یعنی تراب رابع
بمعنی کل و شکوفه خامس بمعنی آبادانی و تعمیر سادس لادن لفظندن تخفیف
اولنمشدر سابع شهر لارك بر نامی دخی لاددر * بنلاد * ترکیب اضافیدر
چونکه بن باء موحده نك ضمی ونون ایله هر نسنه نك غایتی واغاجك کوکی
وقیونك وحوضك قعری حاصلی بن لاد دیوار دبی معناسنه تنکم
سر لاد دیوار باشی معناسنه اولدیغی کبی کلامی اصفهانی بیت یقین
شناس که چندان بقا نه خواهد ماند * بنای عمر عدورا چو بدبود بنلاد

* چه میکوبی نه سویلرسك نمی دانند بیلزلر *

چه * نه معناسنه کامر وغیر مره * می * ادات حالدر کما سبق فی الادوات المرکبة
کوبی * مفرد مخاطبدر تنکم متکلم وحده سی قطعهٔ سابعه نك بیت
تامنده یکدی * نمیدانند * جمع غائب نفی حالدر چونکه نون مفتوحه نافیه در

* کجایی قنغی یردنسك تو بی بیکانه سن سك باد *

کجایی قنغی یردنسك و قنده ایدیك و قندن کلورسك دیمکدر چونکه آخر نده کی
یاء تحتیه خطابیه در کما سبق فی الادوات البسیطة کجا اونده دبو قطعهٔ ثالثه نك
بیت رابعنده یکدی خواجه حافظ بیت صلاح کار کجا و من خراب کجا
ببین تفاوت ره کز کجاست تا بکجا * تو بی * تاء فوقیه نك ضمی وواو مجهول و یاء
تحتیه ممدوده نك کسریله سن سك معناسنه حکیم سنایی بیت چه کنم رحمت
تو بی و دوبی * چو یقین شد که من منم تو تو بی * چونکه تو سن دیو قطعهٔ ثالثه نك

بیت ثانیسنده کچدی یاء تحتیه اولی ثانیه به مسندو معتمد اولسون دیو زیاده
اولندی یاء ثانیه خطاب ایچوندر * بیگانه * باء موحده ممدوده نك كسری
وکاف فارسیه ممدوده نك ونون نك فتحلری وهاء رسمیه ایله یاد
واجنبی معناسنه که مقابلی آشنادر مولانا صائب بیت ای دل
راوضاع جهان بیگانه شو بیگانه شو * با آن نگار خاکی همخانه شو همخانه شو

* مفاعیلن مفاعیلن هزجدر بحرینك آدی *

یعنی بو قطعه بحر هزج مثمن الاجزادندر شو قدر که ضربی مذالدر چونکه اذاله
دیو سبب خفیف آخرینه برحرف ساکن زیاده ایتمکه دیرلر مثلا مفاعیلن مفاعیلان
اولور * ایشتدم خواجه دن بر بر شنیدم یك یك از استاد *

شنیدم * فرق بشنجی قطعه نك بیت عاشرنده کلان شنیدن لفظندن
ماضیء متکلم وحده در * یك * بردیو اون طقوزنجی قطعه نك بیت اولنده
کلور * از * بمعنی من علی ماسبق فی الادوات المرکبة * استاد
همزه نك ضمیله معروف معلم وفننده ماهر کسنه معناسنه در حکیم انوری
بیت تمنی که من از خلق جهان دارم * همان جفای پدر بود سلهٔ استاد * چونکه
کسر الفله عربیدر بمعنی سید وصاحب عبید ومالك وجواری تنبیه عجم
بو مقوله لری تصرف ایدوب کندو لسانلرنده استعمال ایتدکلرنده بعضیجه ابدال
حروف وابدال حرکات ایدرلر فافهم خواجه دخی فارسیدر لکن ترکیده شیوعی
حسبیله ترجمه قلندی نتکم قطعهٔ ثامنه نك بیت ثامننده معکوس اولدیغی کبی

* قطعهٔ معجزادادر نزد هر مشکل پسند *

قطعهٔ در * بیانی قطعهٔ اولی عنوانی شرحنده کچدی * معجز * افعال بابندن
اسم فاعل عربیدر * ادا * معروف معجزادا سیاه چشم کبی وصف ترکیبیدر
معجزادا الو معناسنه * در * ادات ظرف دیو ادوات مرکبه ده
کچدی * نزد * یان دیو اللی برنجی قطعه نك بیت اخیرنده کلور هر ادات عمومدر
مشکل پسند * وصف ترکیبیدر چونکه مشکل افعال بابندن اسم فاعلدر
پسند وصف ترکیبی اولدیغی حالده قطعهٔ عاشرنك بیت ثانیسنده کچدی
حاصل معنی هر مشکل قبول ایدیجی عندنده معجزادالو قطعه یاخود بر قطعه در

* کبرایدن خود بین کند و بین نکمش خود پسند *

خود بین * وصف ترکیبیدر بمعنی متکبر ومتعجب ابو المعانی بیت درد وعالم
همی شود مذموم * نکند سود ظالم وخود بین * چونکه خود کند و دیو

اوتوز

اوتوزنجی قطعه نك بیت رابعنده کلور بین دیدن لفظندن امر حاضر باخود اسم فاعل مخففدر بیانی قطعهٔ اولی نك بیت ثالثی شرحنده کچدی خودپسند * دخی وصف ترکیبیدر علی ما عرفته آنفا کمال خجندی بیت بام خودرا کردما نندی کل از باد هوا * کفت درویش صبا این خودپسندی تابکی

* هم اورون بو بلویه هم ممتازه دیرلر سربلند *

سربلند * را نك سکونیله مرکبدر چونکه سرباش دیو بکرمی بدنجی قطعه نك بیت اولنده کلور بلند بوجه دو قطعهٔ تاسعه نك بیت عاشرنده کچدی ایکی معنایه کوره دهالوبرر ابو المعانی بیت بجاه ورتبهٔ عشقش چو سربلند شده ام * اسیر خال وخط وزلف دلبرکند شده ام

* بی نوا دیندی نصیبی اولمیان بیچاره یه *

بی نوا * مرکبدر چونکه بی ادات نفیدر کما سبق فی الادوات المرکبة نوا نصیب وچاره دیو قرق بشنجی قطعه نك بیت خامس عشری شرحنده کلور بیچاره دخی فارسیدر لکن ترکیده شیوعی حسبیله ترجمه ده ذکر اولندی

* قلبی محزون هم نیازاهلی دیمکدر مستمند *

مستمند * اسم منسوبدر ایکی معناده زیرا مست میمك ضمی وسینك سکونی وتاء فوقیه ایله ایکی معنایه در اول بمعنی غم واندوه وحزن ثانی بمعنی نیاز وشکایت ورجا مند ادات نسبتدر کما سبق فی الادوات المرکبة مستمند بمعنی محزون وغمناك شیخ سعدی بیت آتش سوزان نکند با سپند * آنچه کند دود دل مستمند * وبمعنی نیازمند ومشتکی کمال خجندی بیت کفتی بپرسش توچو آیم چه آورم * رحمی بیار برمن وبر مستمند

* دلستان دلدار تعبیر اولنور دلبرلره *

بو اوچ کلمه دن هر بری وصف ترکیبیدر چونکه دل کوکل دیو بومصراع ثانیده مذکوردر ستان قرقنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کلان ستادن لفظندن امر یا خود اسم فاعل مخففدر وتکم امر اولدیغی حالده اللی برنجی قطعه نك بیت سابعنده کلوردار بو قطعه نك بیت سادسنده کلان داشتن لفظندن امر یا خود اسم فاعل مخففدر بر وصف ترکیبی اولدیغی حالده قطعهٔ اولی نك بیت خامسنده کچدی فاما که دلبر فارسی ایکن ترکیده شیوعیله ترجمه قلندی

* دل کوکلدر قلب معناسنده بغلامه مبند *

دل * دالك کسری ولام ایله قلب که ترکیده کوکل دخی بورلر

دیرلر داننده بر کوشت پارهء در که صنوبری الشکل معلق بالکبددیو تعریف ایدرلر حضرت مولانا بیت سر بنشتر عشق برلک روح زدند * یکقطرهٔ خون چکید ونامش دل شد * مبند * نهی حاضردر چونکه میم مفتوحه ادات نهیدر علی ماسبق فی الادوات البسیطة بند بندیدن امر حاضردر نتکم ماضیسی قطعهٔ تاسعه نک بیت سادسنده کچدی * آچلش اولدی کشایش بسته بغلنمش دیمک *

کشایش * کاف فارسیه نک ضمیله کشودن یاخود کشایدن لفظلرندن امر حاضر آخرینه ماقبلی مکسور شین معجمه الحاقیله اسم مصدردر نتکم اسم فاعلی کشاینده اوندردنجی قطعه نک بیت اولنده کچدی میرنظمی بیت کشایش هذکار هار اخدا * عقیده ات شود کرد رست باخدا * بسته بستن لفظندن اسم مفعولدر نتکم ماضیسی قطعهٔ تاسعه نک بیت سادسنده کچدی بو مناسبتله اکثر اصول موسقی یه مربوط اولان شعره ده بسته دیرلر کذا فی تحفة الاحباب هم دخی نسیج قماش ایچون تخته پاره لرینه الوان حریر صاررلر کا دخی بسته دیرلر کذا فی الجمع

هم دو کوم آدی کره او جقوردر شلوار بند

کره * کاف فارسیه نک وراء نک کسرلری واظهار ها ایله تعنی عقده حتی باغ و بنده خصوصا اوچقورده و قوشاقده اولان عقده یه کره هبند دیرلر ابو المعانی بیت کشاد داد کره هبند پرده نورش * بکف آورده مفتاح کنج پنهانش شلوار بند * وصف ترکیبیدر چونکه شلوار طون دیو قرق یدنجی قطعه نک بیت اولنده کلور بند بندیدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر کما سبق بیانه آنفا معنای ترکیبیسی طون بغلایجی دیمکدر لکن اوچقورده غالب اولدی ابو المعانی بیت شلوار بند بسته منقش کره مبود * بر کنج شایکان چو مار مطلسمست

* طتلو کلمک در شکر خند واطیفه بذله در *

شکر خند * وصف ترکیبیدر ضدی زهرخند شاعر بیت خندهٔ ماهرو شکرخنداست * خندهٔ اهرمن زهرخنداست چونکه شکر فارسیده و ترکیده معرفدر لکن فارسیده تشدید کافله ده جائزدر عربیده سکر و قند دیرلر زهر معرو قدر عربیده سم دیرلر خند اوتوزیجی قطعه نک بیت ثامنده کلان خندن لفظندن یاخود قرق بشنجی قطعه نک بیت اخیرنده کلان خندیدن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر * بذله * باء موحده نک کسری وذالک سکونی ولامک فتحی و هاء رسمیه ایله معنی لطیفه لکن عربیده ایش اسبابی معناسنده در

* کلمک استهزا ایله هم خنده ریش وریشخند *

تركيبده معناى لغويسي اولان صقنا له كلمك دخي بو معناده اصطلاح اولنشدر چونكه بونلر تركيب اضافيلردركه * خند * امر صيغه سي اوزره اسم مصدردر * ريش * صقال ديو اللي اوچنجي قطعه نك بيت ثالثنده كلور

* دا شتن طوتمق شنودن ايشدوب طوتمق ديمك *

داشتن * دال ممدوده نك فتحي وشين معجمه ايله طوتمق معناسنه مصدردر كرك محسوس كرك معني خواجه سلمان بيت ملك را اميد از چرخ بايد قطع كرد چشم بر كردسمند شاه بايد داشتن * مستقبلاتي شين معجمه نك راء مهمله يه ابداليله دارد ازدو دارنده كلور * شنودن * شين معجمه نك ونون ممدوده نك ضمليله بمعني استماع يعني ايشدوب طوتمق كه قبول اتمك معناسنه مصدردر ميرنظمي بيت شنودن آن سخن شهريار جهان * بزانو نهاده سر فكر زان مستقبلاتي شنود وشنونده كلور على ماسبق بيانه في سادس القطعة الاولى

* هم قبول اتمك پذيرفتن نصيحت اولدي پند *

پذيرفتن * باء فارسيه نك فتحي وذال معجمه ممدوده نك كسري وراء نك فتحيله مصدردر مستقبلاتي على الشذوذ پذيردو پذيرنده كلور ياخود قياس اوزره پذيريدن لفظندن مشتق اوله * پند * باء فارسيه نك فتحي ونون نك سكوني ودال ايله بمعني نصيحت * هم دخي زغن كبي چايلق معناسنه دخي كلور

* سركش اولدر كيم اطاعتسز اوله بدخوي اوله *

سركش * بو معناده انسانه وحيوانه صفت اولور حتى منحرف قطع اولنمش قلمه ده سركش ديرلر اصلنده وصف تركيبيدر باش چكيجي معناسنه زيرا سرباش ديو يكرمي يدنجي قطعه نك بيت اولنده كلور كش قر فنجي قطعه نك بيت سابعنده كلان كشيدن لفظندن امر ياخود اسم فاعل مخففدر هم دخي ايكي مطرب وار ايديكه برينه سركش وبرينه سركب ديرلر ايدي زمانلرنده بي نظير استادلر ايدي * بدخوي * دخي فارسيدر اصلنده سياه چشم قبيلندن وصف تركيبيدر فنا طبعلو معناسنه چونكه بد فنا ديو اوتوز بشنجي قطعه نك بيت اولنده كله رخوي بمعني طبيعت ديو اللي بدنجي قطعه نك بيت سابعي شرحنده كلور

* مشت بو مرقسله درسبلي اورر لر ميرتند *

مشت * ميمك ضمي وشين معجمه نك سكوني وتاء فوقيه ايله بو مرقكه عربيده لكمه ديرلر بوندن بشقه اوچ معنايه دخي كلور اول بمعني كف وراحه حتى براوج معناسنده يكمشت ومشتي ديرلر ثاني بمعني چيز اندك

يعني شيء قليل ديمكدر ثالث بمعنی مالیدن یعنی مشتن لفظندن اسم مصدر در
سیلی * سین ولام ممدودنینك کسرلریله صحیحی بو وجهله درکه بر آدم یارمقلرین
راست ایدوب یومغ کف ایله خط‌ـا ایدن کیمسه نك بو ینه تیغ واری اوررلر عامه
غلط ایدوب طبنجـه دیرلر حکیم فردوسی بیت بغرمود تادست سیلی کند
بسیلی قفا کهش نیلی کنند * لکن طبنجه اولدیغنه بو بیت شاهددر رهائی بیت
نخورده غزالی چو سیلی زشیر * کـند جلوه در رسید کاهش دلیر * چونکه
ارسلاندن وجهه کوراوزره اورمق ملحوظدکلدر انجق کف ودستله راست
اورر * می * ادات حالدر علی ماسبق فی الادوات المرکـبة * زنند * فرقنجی
قطعـه نك بیت سابقنـده کلان زدن لفظنـدن جمع مضـارع غائب در

* بورغـه آت اولدی نکاور یاغز مشبد یزدی *

نکاور * بورغه آت معنـاسنه اولدیغی کبی مطلق آت معناسنده ده کلور خواجه
سلمان بیت رتاب رخش نکاور بزیر او می ماند * بآتشی که بر انکیزد آب حیو انش
فی الاصل وصف ترکـیبیدر چونکه نك قوشش دیو قطعه تاسعه نك بیت
اخیرنده کچدی آورو وصف ترکیبی اوله رق یکرمی برنجی قطعه نك بیت اخیرنده
کلور * شبدیز * باء موحده نك سکونیله هر سیـاه آته دیرلر عموما زیرا شب کیجه
معناسنه اولدیغندن سیـاه لازمیدر دیز دال ممدوده نك کسری وزای معجمه ایله
اسب کبی آت معناسنه در خواجه سلمان بیت ازپی شبدیز شیدی شب رکاب زرزند
نقره خنك آسمـانرا نعل زرین برزند * هم دخی خسرو پرویزك مخصوص آتنك
اسمیدر که یاغز ایدی مجمع الفرسده نام اسب شیرین در که خسرو مو پرمش دیوب
بو بیتله تمسك ایلدی بیت چو پرویز آن سخن بشنید شد تیز * بجست از جای وشد
بر پشت شبدیز * فائده تاریخ طبریده مسطوردر که مذکور آت دنیاده اولان آتلردن
درت قارش یوکسك ایدی وقو بروغی سائرآتلرك ایکی قو بروغی قدروار ایدی
وایکی بولك طوررردی وهر یاغنه اون ایکی میخ ایله نعل اوررلردی خسرو کندو
طعـا مندن اکا یدیرز ایدی وهر نه طعـام ایسه یردی مزبور آت اولدکده
برمرمر شفافده صورتنی تصویر ایتدیردی حالا اول طـاش شهر کرمانده درد یرلر

* اسب آت اشکنلورهـو اروقوله آند رسمنـد *

اسب * همزه نك فتحی وسینك سکونی وباء موحده ایله مطلق آت معناسنه عربیده
فرس کبی * رهوار * سکون ها ایله بمعنی فرس فاره زیرا رامیول دیو اوتوز سکزنجی
قطعـه نك بیت ثامنده کلور رهوار ادات نسبت وادات صفتدر علی ماسبق

في

في الادوات المركبة مير نظمی بيت زبراورا هوار خوش رفتار * بود در پی صبا نميد غبار * مير خسرو بيتبه از عنان ادب در كشم درين ميدان * كه نشبيو فراوش بپای رهوارست * سمند * سينك و ميمك فتحلری ونونك سكونی و دال ايله قوله آته دیدیلر عموما آت معناسنه مخصوص حكيم فردوسی بيت نشسته بر تازی اسب سمند * همی تاخت ترسان زبيم گزند *

* كويلرك بيلكچ كبی سوز صاحبی دهقان ايمش *

دهقان * دالك كسری وهانك سكونی وقاف ممدوده نك فتحی ونون ايله كويلرك سوز صاحبی معناسنه كما كابعضلر بيلكچ وبيلجين ديرلر فرهنك شعوريده كويلو معناسنه ديو تفسير ايلدی كمال پاشازاده مرحوم كندو تصرف خاصيله بيورر كه دهقان لفظ معربدر فارسيسی دهخان ايدی اصلی خان ده علم اولنجق مضاف اليه تقديم اولندی چونكه خان رئيس معناسنده ده قريه معناسنه در نتكم عمدة المحققين سعد الدين رحمه الله تعالی بيضاوی حاشيه سنده تصريح ايتمشدر بو عباره سيله الدهقان رئيس القرية ومقدم اصحاب الزراعة وهو معرب انتهی بيت * چو آيد بتخت دهقان در گرانی * دلش مائل شود بر جفت رانی * كمال پاشازاده بو بيتی مدعاسنه شاهد كتوردی لكن شعوری مرحوم بيورديكه بو بيتدن رئيس اولمق فهم اولنمازانجق كويلو اولمسی فهم اولنور چونكه كويده رئيس اولان جفت سورمز انتهی فقير شويله فهم ايدرم كه شاعرك مرادی رئيس معناسی اولديغی بعد تعمق النظر ظاهر در همان ناظم نحرير بو اجلدن رئيس معناسنده اولان سوز صاحبی ديو تفسير ايلدی بلكه ناظمك تعبيرنده بو ايكی ميانده توفيقه دخی اشارت وار در كما لا يخفی

* روستا وده ديمك كويدر هم اول معناده كند *

روستا * راء ممدوده نك ضمی وسينك سكونی وتاء فوقيه نك فتحيله بمعنی قريه حضرت مولانا بيت قول پيغمبر شنو ای اوستا * كور عقل آمد وطن در روستا * بونده ولوسز رستا وايكی صورتده آخرنده ياء تحتيه ايله رستای وروستای دخی جائزدر بو تقديرجه بونده درت لغت وار در عرب تعريب ايدوب رستاق ديدیلر كمال پاشازاده مرحوم بونده دخی تصرف خاص ايدوب بيورركه في الاصل روستا مزرعه معناسنه چونكه رست رستن لفظندن اسم مصدر در آی مد ايله آيدن ياخود آمدن لفظندن امر ياخود اسم فاعل مخففدر * ده * دالك كسری واظهار ها ايله ديه لفظندن مخففدر قريه معناسنه حضرت

مولانا بیتده مرد چون مرد را احمق کند * عقل را بی نور بی رونق کند * کند کافك فتحی ونونك سکونی ودال ایله دهکی قریه معناسنه کمال پاشازاده مرحوم دیر که کندی ارباب لغت کوی معناسنه تحریر ایتدیلر اما بلمدیلر بلکه مدینه یعنی شهر معناسنه در بو مدعاسنه شاهد سمرقندکه اصلی شمرکند ایدی تعریب ایدوب سمرقند دیدیلر زیرا شهر مزبور شمر نام برجاریه ایچون بنا اولنمشدر اوّل امرده کند شمر دینلوب بعده علم اولمق ایچون مضاف الیه تقدیم اولندی ابن خلکان تاریخنده یازمشکه ان شمر اسم جاریة الاسکندر مرضت فوصف الاطباء ارضا ذات هواء طیب واشار الیه بطاهر صفة فاسکنها اباها فلما طابت بنی مدینة وکند بالترکی هو المدینة فکانه یقول بلد شمر بو سببدن سمرقند دینلمشدر انتهی لکن بو یله اولقدن قریه معناسنه اولماملق لازم دکلدر جائزکه ایکیسی بیننده مشترك اولسون بهرحال ناظم تحریر ارباب لغته تابع اولدی فلله درّ مؤلّفه بشقه کند اوچ معنایه دخی کلور اوّل بمعنی شکر که معرّبی قنددر ثانی بمعنی ریش یعنی جراحت ثالث بمعنی کریز یعنی فرار

* آیغك باش اوزره قورلر اوکر نورسك معرفت *

ترجمه وتفسیردر * کر بیاموزی هنر پای ترا بر سر نهند *

کر * ادات شرطدر کما سبق فی الادوات المرکبة * بیاموزی * قرق ایکنجی قطعه نك بیت تاسعنده کلان آموختن لفظندن مضارع مفرد مخاطبدر اولنده کی باء موحده صله در کما سبق فی الادوات البسیطة * هنر * هانك ضمی ونونك فتحی وزا ایله بمعنی معرفت وصنعت میر نظمی بیت * هنر صاحبش را بعالم همی * میان کسانرا کند آدمی * پای * آیاق دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کلور * ترا * تحقیق قطعهٔ ثانیه نك بیت اولی شرحنده کچدی فافهم * بر * ادات استعلادر علی معناسنه کما سبق فی الادوات المرکبة * سر * باش دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اوّلنده کچدی * نهند * نونك کسری ایله نهادن لفظندن مضارع جمع غائبدر نهادن مقامنده عربیده وضع وحط دیرلر

* قطعه درذال بخوانش که کنی استلذاذ *

قطعه درذال * بیانی قطعهٔ اولی عنوانی شرحنده کچدی * بخوان * اوقو دیو قطعهٔ اولی نك بیت سادسنده کچدی آخرنده کی ماقبلی مفتوح شین معجمه ضمیر غائبدر علی ماسبق فی الادوات البسیطة * که ادات ربطدر کما سبق ایضا * کنی ایدرسك دیو یکرمی طقوزنجی قطعه نك بیت اخیرنده کلور * استلذاذ * استفعال

وزننده در حاصل معنی حرف ذال حقنده اولان قطعه‌نی اوقو که استلذاذ ایده سك

* دور کردن اوراق ایتمك که عربجه اشقاذ *

دور کردن * مصدر مرکبدر چونکه دور اوراق دیو یکرمی برنجی قطعه‌نك بیت رابعنده کلور کردن ایتمك دیو یکرمی بشنجی قطعه‌نك بیت ثامننده کلور * اشقاذ افعال وزننده مصدر عربیدر ثلاثیسی شین معجمه‌نك فتحی و قاف ایله شقذ در بعد معناسنه

* دی یقلدا یعنی جنبیدن او معناده نباذ *

جنبیدن * جیمك ضمی و نونك سکونی و باء موحده ممدوده‌نك کسریله مصدر در عربیده نون ممدوده‌نك باء موحده اوزره تقدیمی ایله نباذ دیرلر حرکت مراد فدر خواجه سلمان بیت صبا ببوی تو چندان دوید و بوکه دوش * نداشت تا بسحر که مجال جنبیدن

* زود رفتار او که یك یوریه یعنی حذحاذ *

زود رفتار * سیاه چشم کبی وصف ترکیبیدر اصلی رفتار زود ایدی سیر سریع معناسنه زیرا زود تیز دیو یکرمی سکزنجی قطعه‌نك بیت تاسعنده کلور رفتار یورمك دیو قطعه ثانیه‌نك بیت ثانیسنده کچدی فبعد التقدیم والتأخیر سریع السیر معناسنه اولدی عربیده صلصال وزنی اوزره ایکی حاء مهمله ایله حذحاذ دیرلر

* پویه کردن یورمك سرعتله هم احواذ *

پویه کردن * مصدر مرکبدر عربیده افعال وزننده احواذ و اسراع معناسنه زیرا پویه یلمك دیو یکرمی سکزنجی قطعه‌نك بیت سابعنده کلور کردن قدسبق آنفا احواذ * افعال وزننده مصدر در عربیدر ثلاثیسی حاء مهمله‌نك فتحی و واو ایله حوذ یعنی سرعت و شتابدر حاصلی بونده ثلاثی و مزید فیه بر معنایه در

* در شدن کرمکه دیرلر که آنك کبی وقوب *

در شدن * رنك سکونیله مصدر مرکبدر ایچرو کیرمك معناسنه عربیده دخول و وقوب دیرلر زیرا در یعنی درون دیو فرق التنجی قطعه‌نك بیت رابعی شرحنده کلور شدن اولمق و کتمك دیو قرق بشنجی قطعه‌نك بیت سادسی متن و شرحنده کلور * وقوب * واو وقاف و باء موحده ایله وزن و معناده دخول کبیدر

* کذرانیدن ایمش یعنی کچورمك انفاذ *

کذرانیدن * کاف فارسیه‌نك ضمی و دال معجمه‌نك و راء ممدوده‌نك فتحلری و نون ممدوده‌نك کسریله کذاشتن لفظندن مصدر متعدیدر عربیده افعال وزننده انفاذ معناسنه ثلاثیسی نفوذ در حقنده ایده او تکارمك دیرلر

* پاره پاره دیمه درلت لت و شعه شعه *

لت لت * لامينك فتحلري وتاء فوقيتينك سكونلريله پاره پاره معناسنه عربيده قطعه قطعه وشقه شقه ديرلر زيرا بو لفظ مكرردر فقط لت طقوز معنايه در اول بمعنى پاره وشقه ثاني بمعنى ضرب يعني اورمق ثالث بمعنى كرز رابع كتان بزي خامس بمعنى درست وصواب سادس قپو قنادي سابع بررود خانه اسميدر ثامن كوتك معناسنه تاسع بمعنى شكم

* پارچه مفهومي كراره هم اومعناده جذاذ *

كراره * كافك وراء ممدوده نك وراء ثانيه نك فتحلري وهاء رسميه ايله پارچه وجامهٔ كهنه معناسنه كه عربيده جيمك ضمي وايكي ذال معجمه ايله جذاذ ديرلر همدخي راء ثانيه مقامنده دال ايله بو معنايه در كما في المجمع حتى يدمرده اولان متن دخي دال ايله در

* قاوغه ديندي كلوته كه عماره كيدر *

كلوته * كافك ولام ممدوده نك ضملري وتاء فوقيه نك فتحي وهاء رسميه ايله قاوق كه عربيده قلنسوه وعماره ديرلر لكن عماره فتحله مطلق باشه كيلان نسنه در هرنه اولور سه اولسون ايشته بو دخي تعريف لفظيده جائزدر حكيم سوزني بيت صوفي شدي زصوف سيه شد لباس تو * چون صوفيان كلوته بسر بر عقيق رنك

* صارغك آدينه دستارد بنورهم مشواذ *

دستار * عربيده عمامه كبي ميمك كسري وشين معجمه وواو ايله مشواذ معناسنه همدخي مقرمه يه ودستماله ده دستار ديرلر شيخ سعدي بيت اي تهي دست رفته دربازار * ترسمت پر نياوري دستار * في الاصل وصف تركيبيدر ال كتورر معناسنه چونكه دست ال ديو يكرمي يدنجي قطعه نك بيت رابعنده كلور آرمد همزه ايله آريدن لفظندن امر ياخود اسم فاعل مخففدر رفلله در الناظم النحرير كه تكثير فوائد ايچون لفظ كلوته ولفظ دستاري عربيده لغت غير مشهوره ايله تفسير ايلدي

* اولدي قورتلمه رها يافتن هم استخلاص *

رها يافتن * مصدر مركبدر عربيده نجات واستخلاص معناسنه چونكه رها قورتلمق ديو قطعهٔ اولي نك اون ايكنجي بيتنده كچدي يافتن بولمق ديو اللي برنجي قطعه نك بيت حادي عشرنده كلور

* دخي قورتارمه رهانيدن اوله انقاذ *

رهانيدن * رانك وهاء ممدوده نك فتحلري ونون ممدوده نك كسري يله رهيدن لفظندن مصدر متعديدر عربيده نون وقافله افعال وزننده انقاذ كه انجا معناسنه نظامي بيت من سر كشته راز كار جهان * تو تواني رها ندبازرهان

دیدیلر قورقق اولان کسه یه غردل رعبوب

غردل* غین معجمه نك فتحی ورانك سکونیله عربیده رعبوب وخائف دیرلر فی الاصل مرکبدر رخبه بوركلو معناسنه چونکه غر معنی رخبه دل کوکل و یورك دیوان یدنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی تنکم اکا مرادف شتردل دیندیکی کبی چونکه شتردو معناسنه میر نظمی بیت نباید کار مردان از شتردل * که غردل هم نباشد مرد مقبل* رعبوب* راو عین وایکی باءموحده ایله عصفور وزننده مضبوطدر

دی صغمـاغه پناهیدن اومعنـاده معاذ

پنـاهیدن * باءفارسیه نك ونون ممـدوده نك فتحلری وهـاء ممدوده نك کسریله مصـدردر عربیـده فتح میمله معـاذ والتجا معنـاسـنه حکیم فردوسی بیت بدیدازبدونیك بازاراو * بیزدان پنـاهیـد از کاراو

باصمغه دیندی بهیدن که مرادفدر دوس

بهیدن * باءموحـده نك فتحی وهـاء ممدوده نك کسریله مصدردر عربیـده دوس دیرلر حتی پاپوشـه مداس تعبیری بوندندر

غالب اولماغـه دی فیروزودخی استحواذ

فیروز * فانك فتحی و یاء تحتیـه نك سکونی و راء ممـدوده نك ضمی وزای معجمه ایله عربیـده ظفر وغلبه واستحواذ معنـاسنه عبدالواسع چلبی بیت دولت فیروز وورای روشن وبخت جوان * همت والاوعزم فرخ امر روان همـدخی فیروز برطـاغ اسمیدر وخمسهٔ مسترقه دن اوچنجی کـونك اسمیدر وقبـاد شهـریارك پدری اسمیدر * استحواذ * استفعال وزننـده مصدر عربیدر تنکم حق تعـالی استحوذ علیهم الشیطـان بیورمشـدر

فارسی وعربی ایـله سوزم شیروشکر

فارسی * دیبـاجه نك یکرمی طقوزنجی بیتی شرحنده عربی دیبـاجه نك بیت تاسعی شرحنده بیـانلری کچدی * شیر * سـود دیو اوتوزیدنجی قطعـه نك بیت سـابعنـده کـلور * شکـر * معروف

اوقیـان کـودك نوساله ایدر استلذاذ

کـودك* چوجق دیو قطعهٔ سـادسـهٔ عشرك بیت ثامننده کچدی * نو یکی دیو قرق یدنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کـلور * سـال * ییل دیو قطعهٔ رابعهٔ عشرك بیت ثامننده کچدی بونده اولان هـاء رسمیه هاء مقداره قریب هـاء نسبیه در * استلذاذ * بو قطعه نك عنوانده کچدی بوتقدیرجـه

كانه بو قطعه ده رد العجز على الصدر كبي صنعت وار در فاحفظ

* قطعهٔ رائيه را از همه رنكين شمار *

قطعهٔ رائيه * حرف رايه منسوبه قطعه ديمكدر * را * ادات مفعولدر * از * بمعنى من كما سبق في الادوات المركبة * همه * هب ديو قطعهٔ ثانيه نك بيت رابعنده كجدى رنكين * بيانى قطعهٔ ثالثه نك عنوانى شرحنده كچدى * شمار صاى ديو بو قطعه نك بيت اولنده كلور حاصل معنى حرف رايه منسوبه اولان قطعه يى جمله سندن رنكلو وز بيا صاى

* يك و دو سه او چ در ده دى چار و چهار *

يك * اصلنده ياء مثناة تحتيه نك فتحه صريحه سيله اول مراتب اعداد در كاهى اماله ايله دخى تلفظ اولنور شاعر بيت يك ساعت يك لحظه يك دم * ذكر كون ميشو داحوال عالم * دو * دالك ضمى ايله عدد ده ايكى معناسنه در افصحى بودر كه واو اشباع اولنميه كاهى ضرورت وزن ايچون اشباع جائز اولور حكيم اسدى بيت بخنده عقيقين نقط ميم كرد * شب آهك در ميم دو نيم كرد وكاهى اولور كه آخرينه حرف ياء الحاق اولنوب موى وروى قافيه سنده استعمال اولنور كمال اسماعيل بيت طاق ورواقم ز يكى طاق بود * خود بجهان طاق نبو دست دوى * وكاهى آخرينه ياء مصدريه لاحق اولدقده البته واو ثابته اولور حكيم سنايى بيت چه كنم زحمت تويى ودويى * چو يقين شد كه من منم تو تويى * سه * سينك بين الفتح والكسر اماله سى وهاء رسميه ايله مضبوطدر چار * جيم فارسيه ممدوده نك فتحى وراايله بمعنى اربعه حكيم انورى بيت ز حسن يوسف رايش بعصر چرخ چارم در * دل خور شيد با يك خانمان درد زليخايى بوندن بشقه چار ده ن مخففده اولور رهم دخى برداق وابريق سفالين معناسنه كلور * چهار * جيم فارسيه نك وهاء ممدوده نك فتحلرى ورا ايله چاركبى بمعنى اربعه هم دخى خرچنك يعنى سرطان معناسنه ده كلور

* پنج بش والتى شش هفت يدى صاى شمار *

پنج * باء فارسيه نك فتحى ونونك سكونى وجيم ايله مراتب اعداددن بمعنى خمسه شيخ نظامى بيت پنج نماز ستبه از پنج كنج * به كه بدين پنج شوى كنج سنج * شش شين معجمه نك فتحى وشين ثانيه ايله بمعنى ست زمراتب اعداد جفتنايده التى اودير لى التبسى بله ديمكده التى اولا اوچا ولا يك اولادخى بوكا قياس * هفت فتحله بمعنى سبعه * شمار * شين معجمه نك ضميله شماريدن لفظندن

امر در بو ندن بشقه عدد و حساب معناسنه و مودت و محبت معناسنه
ومثل و مانند معناسنه و صنا غلطی محتمل جرح معناسنه ده کلور

هشت سکز نه طقوز ده دخی اوندر تمام

هشت * فتحله یعنی ثمانیه از مراتب اعدادتکم سکز جنت معناسنه
هشت بهشت دیرلر * نه * نونک ضمی و اظهار ها ایله یعنی تسعه چغتایده
توغوز دیرز سبعه سیارده افلاک حقنده دیر بیت نه بنه پرده لارار پرده
بیر بیرایچره اتوغوز سراپرده * ده * دالک فتحی و اظهار ها ایله یعنی عشره
از مراتب اعدادهم دخی دادن لغظندن امر حاضر در

بست یکرمی اوتوزسی و چهل قرقدر

بست * باء موحده نک کسری و سینک سکونی و تاء فوقیه ایله یعنی
عشرین از عقود ثمانیه اعداد اصلی باء موحده ممدوده ایله بیست ایدی
ابو المعانی بیت چارده ساله گرچه محبوبست * بیست ساله چوانست
مطلوبست * سی * سین ممدوده نک کسریله یعنی ثلثین * چهل * جیم فارسیه نک
وهانک کسرلری ولام ایله یعنی اربعین بونده هانک سقوطیله چل دخی دیرلر

اللی یه پنجاه دی شصت التمشه

پنجاه * باء فارسیه نک فتحی ونونک سکونی و جیم فارسیه ممدوده نک فتحی
واظهار ها ایله یعنی خمسین از عقود ثمانیه * شصت * شین معجمه نک فتحی
وصادک سکونی وتاء فوقیه ایله یعنی ستین فصیحی صاد مقنامنده سین ایله
شست اما شیوعی صاد ایله در بو نمن بشقه سین ایله شست سکز معنایه دخی
کلور اول اولته دیدکلری اکیر یحه دمور که آنکله بالق طوترلر ثانی باش
پارمغک یای چکن بری ثالث یعنی نیشتر فصاد رابع یعنی زنار رهبان خامس
یعنی مضراب که آنکله ساز چالارلر سادس یعنی تار طنبور سابع یعنی حلقه رسن
وحلقه کمند وامثالی نسنه لر ثامن یعنی زلف دلبران و کیسوی محبوبان

* التمشه هفتاد یاز دفتره ای نامدار *

هفتاد * هانک فتحیله یعنی سبعین از عقود ثمانیه اعداد

سکسانه هشتاددی طقسان اولدی نود

هشتاد * هانک فتحیله یعنی ثمانین نود نونک وواوک فتحلری ودال ایله یعنی تسعین
از مراتب اعداد میر نظمی بیت چون رسد عمر تو بسال نود * از جهان رخت زند
کانی بند *

* صد یوز اولور صایده بیکه کاه هزار *

صد * فتحله بمعنی مائة ازمراتب اعدد ظهوری بیت زراحت دل ازپردهٔ خبر
دید * که درسینه صدزخم غم سپرد ید * چغتایده ضم همزه ایله اوزدیرلر بونك دخی
فصیحی سین ایله چونکه فارسیده اصلی اولهرق صاد بولنماز دیو بوندن اقدم
تصریح اولندی * هزار * فتحله بمعنی الف آخر مراتب اعداد هم دخی هزار بلبل
دیوفرق یشنجی قطعه نك بیت خامس عشرنده کلوب بلبله مشابه برقوش دخی وآره ز
اکا هزار داستان دیرلر بو ایکی معنایه ترتیب اوزره حافظ بیت صدهزاران
کل شکفت وبانك مرغی برنخاست * عندلیبان راچه پیش آید هزاران راچه شد

* اوچده بری سه یکی دردده بری چاریك *

سه یکی * یاء تحتیه ایله سه یك یاء تحتیه سز اوچده بر معناسنه * چاریك
وچاریکی وامثالی بوقیاس در نتکم بیوررد

* هب بوقیاس لو زره تااونده قیلورسك قرار *

مثلا بشده بره پنج یك آلتیده بره شش یك دیرلر وقس علی هذا
* آخر آحاده برمیم کتورسك همان * مرهون

* جمله ایکنجی دوم کبی اولور آشکار *

مثلا ایکنجی مقامنده * دوم * دردنجی مقامنده چارم اونجی یرنده دهم یکرمنجی
یرنده بیستم دیرلر قاعده فارسیده ایکنجی واوچنجی وامثالی مقاملرنده عدد آخرینه
برماقبلی مضموم میم زیاده ایدرلر کما عرفت آنفا لکن سوم واواوزرنده همزهٔ
مضمومه ایله اوچنجی معناسنه سی ام یاء تحتیه یه کسرهٔ صریحه ویروب همزهٔ
مفتوحه ایله اوتوزنجی معناسنه حافظ تنبیه بوتقدیرجه ناظم بحر یرلك مرادی
آحاددن عموم مجاز طریقیله افراد اعداد دیمکدر کرك بالذات آحاد عرفیه دن
اولسون کرك عقود عددیه دن اولسون تذییل عربیده عددی فاعل وزننه قورلر
مثلا ثالث ورابع دیرلر اوچنجی ودردنجی دیمك اولور وقس علیه سائرهما

* نیم یارم یاریسی نیمه بتوندر درست *

نیم * نون ممدوده نك کسری ومیم ایله یعنی نصف شیخ سعدی بیت نیم نانی کرخورد
مرد خدا * بذل درویشان کند نیم دکر * نیمه * هاء رسمیه ایله مطلقا نصف معناسنه
کرتمام نصفی وکر نصف نصفی آنکچون ناظم بحر برایکی معنایه احتمال ایله تفسیر
ایلدی فتدبره * درست دالك ضمیله بتون وصحیح که ضدی شکست معناسنه

* صایسی قاچدر دیمك چند ایکی کرّه دوبار *

چند * جیم فارسیه نك فتحی ونونك سکونی ودال ایله بمعنی سؤال عن المقدار

عدد

عدد ده وغیریده استعمال اولنور میرزا فصیحی مصراع چندک قتم غم دل
باتوازان خوارشدم * دوبار * ایکی کره معناسنه زیرا دوقد سبق آنفا بارکره
معناسنه بارك باقی معنالری یکرمی نجی قطعه نك بیت اولی شرحنده کچلور

* پانزده اون بش دیمك بشیوزه پانصد دینور *

پانزده * باء فارسیه ممدوده نك فتحی ونونك وزای معجمه نك سکونلری ودالك
فتحی واظهار ها ایله بمعنی خمسة عشر * پانصد * بمعنی خمسمائه
تتکم اون بره یانزده اون ایکی یه دوازده اون التی یه شانزده اون طقوزه
نوازده دیدکلری کبی بونلرك شرحی شاهدی شرحنده مشروحدر

* اون بیکه بیور دخی یوز بیکه دی صد هزار *

بیور * باء موحده ممدوده نك کسری وواوك فتحی ورا ایله بمعنی عشرة آلاف حکیم
فردوسی بیت کجا بیور آن پهلوانی شمار * بود در زبان هادری ده هزار * بو لفظی
محمود بیغشانی باء فارسیه ایله ضبط وتصحیح ایلمش همده دخی بیوراسب لفظندن
مخنف اولدیغی حاشیده صحاح فارینك اسمیدر * صد هزار * یوز بیك دیمکدر
اکر هزار وصد دینسه بیك یوز دیمك اولور مفردلری ماسبقدن معلومدر

* بو یله جفا سنك فلك صاینمز ایتدی بکا *

ناظم بحر بو جفایی حق تعالی یه اسناددن تأدب ایدوب انبت الربیع البقل اسلوبنده
اداء مرام ایلدی * چرخ چنین جور خود کرد مرا بی شمار *

چرخ * جیم فارسیه نك فتحی ورانك سکونی وخاء معجمه ایله فلك معناسنه عموما
وفلك اطلس معناسنه خصوصا بوندن بشقه چرخ طقوز معنایه کلور اول
بمعنی دولاب وامثالی ثانی مطلقا دوران صاحبی اولان نسنه لره چرخ دیرلر مثلا
صوفیلرك دور وسماعی وذکرمالك معروف چرخی وعربه تکرلکی وامثالی
والحاصل فی الجمله کندوده دور اولان اشیایه اطلاق اولنور انجق بعضیسی
امتیاز ایچون اضافتله استعمال ایدرلر ثالث بمعنی کریبان جامه رابع بمعنی پیرامن
واطراف خامس غزنین مضافاتندن بر قصبه اسمیدر سادس بمعنی
طاق ایوان ورواق کیوان سابع بر نوع بیاض کوکرك طوغانه دیرلر ثامن فلکك
حرکه دوریه سنه اطلاق ایدرلر حاصلی جمیع معنالرنده دور معتبردر وبالجمله
کندوده دور اولان نسنه یه اطلاق اولنور * چنین * بو یله دیو قطعه ثالثه نك
بیت ثالثنده بکچدی * جور * بمعنی ظلم وجفا * خود * کندو دیوا وتوزنجی
قطعه نك بیت رابعنده کلور کردیکرمی یدنجی قطعه نك بیت ثامنده

كلان كردن لفظندن ماضيدر * مرا * بكا ديو قطعه ثالثه نك بيت اولنده كچدى بى * ادات نفيدر بلا معناسنه كما سبق فى الادوات المركبة * شمار * بمعنى عدد كما سبق فى شرح عنوان هذه القطعه بو قطعه ده دخى ردّ العجز على الصدر كبى صنعت وارد رتمه بو قطعه لرك تحرارى ماسبقلردن معلوم اولمغله بيانه تعرض اولنمدى

* قطعه با صنعت اعنات لطافت كستر *

قطعه * معلوم ما سبق * با * بمعنى مع كما سبق فى الادوات المركبة * صنعت بو مقامده مراد محسنات لفظيه دن ومحسنات معنويه دن بريدر مثلا ايهام وجناس كبى * اعنات * افعال وزننده لغتده بركسنه كوجى تعديكندن برايشى براقغه ديرلر اصطلاحده قافيه ده ياخود سجعده ياخود فاصله ده رديف ياخود دخيل ياخود حرف مخصوص التزام ايتمكه ديرلر كقوله تعالى واما اليتيم فلا تقهر واما السائل فلا تنهر وقوله عليه الصلوة والسلام اذا شاط السلطان تسلط الشيطان تذييل رديف علم قافيه ده قبل حرف الروى متصلا واقع اولان حرف لينه ديرلر مثلا بال وتقريب ويعقوب كبى لفظلرده الف وياء وواوه رديف ديرلر دخيل رديفدن مقدم للفد نصكره واقع اولان حرفدر مثلا رواحل كبيده حاء دخيلدر لطافت كستر * وصف تركيبيدر چونكه لطافت معلومدر كستر كستريدن لفظندن امر ياخود اسم فاعل مخففدر تكم امر حاضر اوله رق بو قطعه نك بيت ثالثنده كلور حاصل معنى صنعت اعنات ايله لطافت دوشيجى قطعه چونكه بو قطعه ده سين وتاء فوقيه حرف رويدن مقدم التزام اولندى سؤال بوندن مقدم قطعه لرده دخى اعنات وار ايدى نيچون بومقامه تخصيص بالذكر اولندى جواب انلرده بر حرفله اعنات واردرتا بو قطعه يه كلنجه يه دكن فاما كه بو قطعه ده ايكى حرفله اعنات واردر انكيچون تخصيص بالذكر اولندى

* باركش بولك چكيجيدر دخى خواهد استر *

باركش * وصف تركيبيدر چونكه بار يوك ديو بكرمى برنجى قطعه نك بيت اولى شرحنده كلور كش وصف تركيبى اوله رق قطعه تاسعه عشرلك بيت سابعنده كچدى * خواهد * خاء معجمه نك بين الفتح والكسر اماله سى وواو معدوله ايله خواهيدن لفظندن مضارع مفرد غائبدر

* خر الاغ اشكه دينلدى قاتردر استر *

خر * خاء معجمه نك فتحى وراء ايله اشك معناسنه عربيده اهلبسنه حمار وعيرد يرلر اما بريسنه حمار وحشى ديرلر كه فارسيده كور ديرلر حضرت مولا بيت كوش

خر بفروش دیکر کوش خر * کین سخن را بر نیاید کوش خر * بوندن بشقه خر درت معنایه دخی کلور اول قره اوزلو بتاق چامور که حیوان دوشنجه چقمسی عسیر اوله ثانی آلات لهوک کاسه لری اوزرنده قیللر چکیلان اغاج معنا سنه ثالث خریدن لفظندن صیغهٔ امر و وصف ترکیبی اولور رابع بدکی کاله ایرمش نسنه آلاغ * همزه و لام ممدود تینک فتحه لری و غین معجمه ایله خر کبی اشك معنا سنه دیو ناظم تحریر ایراد ایلدی فاما که عند مزده موجود کتب لغاتنده موجود اولمادی غالبا ناظم تحریرك بو دخی مجعولاتندندر * استر همزه نك فتحی و سینك سکونی و تاء فوقیه نك فتحی و را ایله قاتر که عربیده بغل دیرلر

* ممه پستان بکشا آچ قیامه یعنی میوش *

پستان * باء فارسیه نك کسری و سینك سکونی و تاء فوقیهٔ ممدوده نك فتحی و نون ایله ممه معنا سنه عربیده ثدی دیرلر صائب تبریزی بیت عقل دور اندیش برما راه روزی بسته است * ورنه هر انکشت پستا نیست طفل شیر را * بکشا امر حاضردر مصدری کشایدن لفظیدر اسم فاعلی قطعهٔ رابعهٔ عشرك بیت اولنده کچدی اولنده کی باء موحده صله در * میوش * نهی حاضردر اولنده کی میم مفتوحه ادات نهیدر کما سبق فی الادوات البسیطة مصدری باء فارسیهٔ ممدوده نك فتحی و شین معجمه ایله پوشیدن لفظیدر که متعدی صورتنده لازمی پوشانیدن اوتوز التنجی قطعه نك بیت ثامننده کلور والحاصل بونده لازم متعدی و بالعکس درتنکم عربیده کب ایله اکاب کبی

* باقرم می نکرم هم دخی بنما کوستر *

می * ادات حالدر کما سبق فی الادوات المرکبة * نکرم * اون دردنجی قطعه نك بیت سادسنده کچن نکریدن لفظندن مضارع متکلم وحده در * بنما امر حاضردر اولنده کی باء موحده صله در مصدری نونك و میم ممدوده نك ضمه لریله نمودن لفظیدر زیرا مستقبلانی واوك الف و باء تحتیه یه ابدالیله نماید و نماینده کلور

* ناز بالش دیمه بو یاصدیغی معنا سنه در *

ناز بالش * زاء معجمه نك کسریله ترکیب اضافیدر چونکه ناز جلوه دیو قطعهٔ ثانیه نك بیت ثانیسنده کچدی کانه بو یصدیغنه جلوه لازم کبی بو معنادر بالش باء موحدهٔ ممدوده نك فتحی و لامك کسری و شین معجمه ایله بانین کبی یاصدق معنا سنه عموما و قوللتق یاصدیغی معنا سنه خصوصا ابو المعانی بیت * می نهد بر ناز بالش آن پری رخسار رو * پرتو خورشیدا فتادست بر کل تودة را

* جامه خواب اولدی يتاق هم دوشه دیرسه کستر *

جامه خواب * يتاق معناسنه كه يورغان و دوشكدن عبارتدر اكابرك عرفنده يتاق ديرلر اصلی همزه ايله جامهٔ خواب ايدی مطلق اويقو اثوابی معناسنه علميه نقل اولنجق علامت اضافت اولان همزه حذف اولنمشدر مولانا جامی بيت جدا كرد پس يوسف زرف باب * ز پيش زليخا بشب جامه خواب * چونكه جامه اثوابدر بو فرق بدنجی قطعه نك بيت اولنده كلور خواب اويقودر بو قطعهٔ خامسه نك بيت اثنينده كچدی * كستر * كاف فارسيه نك ضمی و سينك سكونی و تاء فوقيه نك فتحی و زا ايله كستريدن و كستردن لفظلرندن امر حاضردر دوشه يعنی تمهيد و تمكين و فرش ايله معناسنه شاعر بيت اكر خواهی كه باشی جاودانه * بساط عدل كستر در زمانه * وصف تركيبی دخی اولور شاعر بيت كريم كرم كستر كارساز * كه دارای خلقست و دانای راز

* دينلدی يورغانه دواج و دخی ياصديق بالين *

دواج * دالك فتحی و ضمی و واو ممدوده نك فتحی و جيم ايله يورغانكه عربيده ملحفه ديرلر همدخی چادرشب كه نسوان عجم فراجه مقامنده طشره يه چقدقلرنده بورينورلر اكثر ديار رومده آنك يرينه فراجه كيرلر لكن بزم مملكتلرده دخی چادرشب قوللنورلر مير نظمی بيت * بپوشيده دواج از اطلس سرخ زباب می رخش رنكين فرخ * و خاصه دالك فتحيله بخت و سرور و فرخی معناسنه ده كلور * بالين * باء موحده ممدوده نك فتحی و لام ممدوده نك كسری و نون ايله مطلق ياصديق معناسنه صائب اصفهانی بيت با خيال يار دريك پيرهن خوابيده ام * برندارد سر ببالين هر كه بيدارم كند * و اعتماد معناسنه ده كلور

* چارشب چارشفه ديرلر كه دوشكدر پستر *

چارشب * رانك كسر و سكونيله چادرشبدن مخففدر دوشك چارشفی معناسنه و زنان باشلرينه بوريدكلری نسنه كه يا كز چادر دخی ديرلر چونكه چادر جيم فارسيه ممدوده نك فتحی و دال بعده را ايله ايكی معنايه در اول بمعنی خيمه ثانی نسوان باشلرينه بوريدكلری اورتی شب كيجه دير بو قطعهٔ ثانيه نك بيت سابعنده كچدی بو تقديرجه چارشفه چارشب ديمك مناسب اولدی پستر * باء فارسيه نك كسری و سينك سكونی و تاء فوقيه نك فتحی و را ايله دوشك و دوشمه كه عربيده فراش و بساط ديرلر طالب آملی بيت بيمار اشتياق ترا آتش فراق * اجزای آب كشته ز پستر فرو چكد

* هیزم وهیمه اودوندرکور آدی انکشت *

هیزم * هاء ممدوده نك كسری وزای معجمه نك فتحی ومیم ایله اودونکه عربیده حطب دیرلر * هیمه * آخرنده هاء رسمیه ایله مثله خواجه سلمان بیت ناسزای نه آتش قهرتو دررویش شعله زد * تا قیامت هیمهٔ دوزخ شدو اینش سزاست * ارباب لغت فی الجمله هیمه وهیزم بر معنایه دردیدیلر امجق کمال پاشازاده مرحوم بونده دخی تصرف خاص ایدوب بیورر هیزم بمش وبرو اغاجلردن اولمیوب وهنوز کسلمش اوتوب برنده بتور اوله نکم بو بیتدن ظاهردر بیت چو آمد بدآ نکونه هیزم فراز * بدانست بالا و پست ودراز فامانه کسلدکده نصکره یانمق ایچون آماده اولمش اودونه هیمه دیرلر اصلنده دخی میوه سزاوله انتهی * انکشت * همزه نك فتحی ونونك سكونی وكافك كسری وشین معجمه نك سكونی وتاء فوقیه ایله بمعنی فحم شیخ نظامی بیت باغ شعله دردهقان انکشت * بنفشه مید رودولاله میکشت * فاماکه کاف فارسیه نك ضمه سیله پارمق معناسنه در

* قور ٭ اخکرد بنلور هم کلمه خاکستر *

اخکر * همزه نك فتحی وخاء معجمه نك سكونی وكافك فتحی ورا ایله آتش قوری معناسنه که زلك دخی دیرلر حکیم خاقانی بیت از درومشرق آتش افروزد سوی هر روزن اخکر مدازد * خاکستر * خاء معجمه ممدوده نك فتحی وكافك كسری وسینك سكونی وتاء فوقیه نك فتحی ورا ایله کل که عربیده رماد دیرلر صبری سمرقندی بیت نسیم غیری برخاکسترم کر بکذرد روزی * هزاران شعلهای غیرت ازخاکسترم ریزد * شعرا خاکستری طپراق یرینه استعاره طریقیله استعمال ایدرلر چونکه هرشی مقرر که بعد الفنا کل وطپراق اولور

* اسکنه بورغود بمکدر که دروکر دولکر *

اسکنه * همزه نك كسری وسینك سكونی وكافك ونونك فتحلری وهاء رسمیه ایله نجار آلتلرندن بورغو که انکله تسفه دلرلر عربیده بیرم دیرلر حضرت مولانا بیت جوروجفاودوری کاکنکار میکند * بردل جازابنزاسکنه کار میکند * دروکر اسم فاعلدر یعنی نجار کمال خجندی بیت بکجا کنند درست اهل زهد تختهٔ عشق که مشکلست بمیون دروکری آموخت * چونکه درو اصلنده دالك ورا ء ممدوده نك ضملری ودال ایله درود ایدی بیچمك معناسنه نتکم قطعهٔ اولی نك بیت تاسعی شرحنده کچدی بونده دال ثانیه نك حذفیله درو نتکم تا ظلم نحر ولك

کلامنده اولدیغی کبی همدخی دال وواوك حذفیله درجائزدر کر
ادات اسم فاعلدر بوتقدیرجه بونده اوچ لغت واردر ۱
درود کر ۲ درودکر ۳ درکر بلکه دوالکر دخی بوندن محرف اوله

* بچقی ارّه دخی البچقسی اولمش دستر *

ارّه * همزه نك وراء مشدّده نك فتحلری وهاء رسمیه ایله مطلقا بچقی معناسنه که عربیده منشار دیرلر تخفیف ایله دخی جائزدر میر نظمی درتعریف بسمله بیت نقطهٔ با نکتهٔ سرّ اله * سین بو دارهٔ نخل کاه * دستر * مرکبدر بمعنی منشار یدا صلنده دست ارّه ایدی حاصلی بونده اوچ لغت واردر بری فقط همزه نك حذفیله بری فقط هاء رسمیه نك حذفیله بری ایکیسنك معا حذفیله تتکم بو مقامده وارد اولان ثالثدر

* قوندزك خایه سنه کندبدستر دیرلر *

کندبدستر * کافك ضمی ونونك سکونی ودالك کسری وباء موحده نك فتحی وکسری ودالك فتحی وسینك سکونی وتاء فوقیه نك فتحی ورا ایله قوندز دیدکلری حیوانك خایه سی که اطبا بعض معالجه یه ادخال ایدرلر اخراج ریحه ودفع امراض بلغمیه وسودایه نافعدر کاف موضعنه جیم ایله جندبدستر دخی بو معنایه در کذا فی فرهنك شعوری بو اضافتك مقتضاسی کند مطلق خایه معناسنه اوله فاما که بدستر همدخی باء ممدوده نك فتحیله بادستر همدخی کسرایله بیدستر قوندز معناسنه دیو لغتلرده مسطوردر قندز قافك ضمی ونونك سکونی ودالك ضمی وزای معجمه ایله جانورلردن برجانوردر دریسنی قلبق ایدرلر لکن خایه سی نافعدر کتاب عجائب المخلوقات کتابنده مسطوردر که دریا کنارلرنده کندی ایچون اوپارحتی متعدد اولر ایدر ایمش برینی کندی دیشی سیله ساکن اولمق ایچون بری یاوریلری ایچون ایدرمش وخدمتکارلری دخی اولورمش انلر ایچون دخی اوایدرمش وهر اوه ایکی قپو قور ایمش بری دریایه وبری قاره یه وصیادلردن منقولدر کندوبی خایه سی ایچون صید ایلدکلرینی حس ایدوب خایه سنی قوپاروب دریا کنارینه اتروصیادی کوردکده ارقسی اوزره یاتوب خایه سی اولمدیغنی کوستررمش احمد کرمانی بیت عریان شود ازسپهر بدرام * ازقاقم صبح وقندز شام * سیاهلغندن کنایه در مجمع الفرسده قندز ایکی معنایه در اول نام ولایتدر ثانی برجانوردرکه دریسنی کورك ایدوب سلاطین کیرلر وقلبق ایدرلر کذا فی الادوات حکیم خاقانی

بيت اى چشم تو فتنهٔ فلك قلاوز * وى ابروى تو بر كلاه خوبى قندز * غالبا عجم ديارنده غايت ايو تويلوسى اولور ايمش كه سلاطين كورك ايدر ايمش والا بزم بلديكمز بز خشين تويلو درتيسى اولور ايسه صباغ اولميوب قيلان پوستلرينه پرواز ايدرلر كذا فصله الشعورى

* كند وسكلاب وسكاب ودخى بيدستر *

سكلاب * سينك فتحى وكاف فارسيه نك سكونى ولام ممدوده نك فتحى وباء موحده ايله قندز مرقوم كند ومعناسنه مختارى بيت جو بند جو سكلاب باموى بخسبند * يعنى بكل وخشت برارند به بيكند * باء موحده يرينه واو ايله سكلاو دخى جائزدر بو ايكى صورتده بادن وواودن صكره ياء تحتيه ايله سكلابى وسكلاوى دخى جائزدر * سكاب * قندز مرقوم معناسنه ايضا بو لفظك بروجه اضافت تركيبندن ظاهر اولان صوايتى ديمك اولور بو تقديرجه بزم شهرمز البستانك وسطندن جريان ايدن جيحانده برحيوان اولور كه اكا دخى صوايتى ديرلر بعض ديارلرده صوسمورى ديرلر فقيرك فهمنه كوره او الحيوان بشقه قندز بشقه غاية مافى الباب نوع واحددن اوله سمور ايله زردوا كبى بيدستر * باء موحدهٔ ممدوده نك كسريله قندز مذكور معناسنه ايضا كامر آنفا فرهنك شعورى يده مسطوردر كه او الحيوانه سك بحرى ديرلر انتهى

* اين مثلث قطعه از پيمانهٔ حور راست خور *

اين * بو ديو قطعهٔ ثالثه نك بيت رابعنده كچدى * مثلث تفعيل بابندن اسم مفعولدر اوچ كوشه لو نسنه معناسنه وشول شرابه ديرلر كه ثلثانى كيدوب برثلثى قالنجه قيناد مبعده كشيده كوپوكلنه فاما كه بو مقامده مثلث لفظنك ايرادى على وجه التشبيهدر وتشبيهدن مقصود كرچه معناى ثانى اما معناى اوله دخى اشارت وايماوار در كما سيجيئ انشاء الله تعالى * قطعه از * قطعهٔ اولى نك عنوانى شرحنده كچدى * پيمانه * قدح ديو للنى الثنى قطعه نك بيت سابعنده كلور * حور * حاء ممدوده نك ضمى وزا ايله جنت دلبرلرينه ديرلر فى الاصل عربيدر فارسيده دخى استعمالى شايعدر لكن عربيده جمعدر مفردى احور وحورا كه صيغهٔ مشبهه صيغه‌در بهجهٔ صبيان بيت اعين بيوك كوزلودر عينا مونث جمعى عين * احور كوزى قاره تى غايتده آق درجمعى حور شوقدر كه فارسيده حور حورا كبى مفرد اولديغى حالده استعمال اولنور شيخ سعدى قطعه اى سيرتر انان جو بن خوش نمايد * معشوق منست آنكه

بر دلکتور نشست * جو ان بهشتی راد ورخ بود اعراف * اندورخیان پرس که اعراف بنشست * هاتی بیت سمنبری جهره حور اسرشت نه حور و بهشتی که خرّم بهشت * است * ادات ربط در کما سبق فی الادوات المرکبة * خور * قطعهٔ ثالثه نك بیت عاشرنده یکن خوردن لفظندن امر در اکن بو مقامده مجازا ایج معناسنه در باقی سکز معناسی دخی وار در بو قطعه نك بیت ثالثی شرحنده کلور حاصل معنی بو مثلث قطعه در خورقدح ندن ایج یا خود بو مثلث خورقدحندر ایج وعلی کلا التقدیرین مقصود ظاهری قطعه یی صفا بخش اتمده شراب مثلثه تشبیهدر و بو نکته یه بو قطعه ده ایراد وذکر اولنان کلماتك جمله سی اوچر حرفلو اولوب زیاده اولمدیغنه وهر مصراعده اوچر کلمه اولوب زیاده اولمدیغنه و بو اوچر حرفلو کلماتك اولی سنك اولی مفتوح ثانیه سنك اولی مکسور ثالثه نك اولی مضموم اولدیغنه اشارت دخی وار در بلکه مقصود حقیقی بو اشارتدر چونکه ناظم نحریر بو قطعه ده ایراد ایلدیکی کلمات فارسیه یی جهات ثلثه دن مثلث ایلدیکی کبی جهاتی اوچ ایتمسی دخی بر تثلیث آخردر فلله دره * سؤال * مصراعلرده حروف مدلك اوچنه رعایتی تربیع جهات دکلمی جواب تثلیث حروف مده تثلیث حرکاته رجوعندن بشقه اکثریدر کلی دکلدر تکرر ذات کبیدر تخلف ایدر کما لا یخفی علی من له ادنی مسکه

* بار میوه بر بنا قدر فستق رنك اولدی بور *

بو مصراعده تثلیثات ثلثه یه بعد الرعایة کلمه لرك اولی باء موحده آخری رادر بار * مطلق میوه معناسنه درکرك استعماله قابل اولسون کرك ا ولمسون عربیده ثمر دیرلر شاعر بیت چو باشد ابر دولت بر تو پر بار * فروتر باش همچون شاخ پربار * خصوصیله انسان یدیکی میوه معناسنه در که عربیده فاکهه دیرلر بوندن بشقه بار یکرمی التی معنایه دخی کلور اوّل اسم شریف خدای تعالی کما سبق فی الاسماء الحسنی ثانی بمعنی کرّه و مرّه ثالث بمعنی اذن ورخصت واجازت رابع بمعنی بارکاه بطریق اختصار خامس بمعنی بیخ و بن سادس مرادف کار تکم یکرمی دردنجی قطعه نك اون ایکنجی بیتنده کار و بارایش کوچ دیو کلور سابع بمعنی جای جمعیت ومحل بسیاری ثامن بمعنی بارنده که زلف مشکبار وابر باران دیرلر تاسع بمعنی حاصل نباتات عاشر عش اولمق که زعفران ومشك کبی نسنه لر غیری نسنه لره آمیخته اوله حادی عشر بمعنی

دیکدان یعنی ساچ اياغی ثانی عشر بمعنی پرده وبستره ثالث عشر بمعنی دوست وصدیق رابع عشر بمعنی حمل زنان وحمل سائر حیوان خامس عشر بمعنی انبار که ایچنه غله وتخل قورلر سادس عشر بمعنی قلعه وحصن سابع عشر بمعنی یولك که کرك انسان ارقه سنده اولسون کرك حیوان ارقه سنده ثامن عشر برکمسنه ایله ملاقات ایلمك تاسع عشر بمعنی طریق وسبیل عشرون بمعنی کناه وذنب حادی وعشرون بمعنی تمنی وترجی ثانی وعشرون بمعنی دیوان شاهان ثالث وعشرون بمعنی آلت لهو وساز رابع وعشرون بوزه که برنج وطاریدن ایدرلر خامس وعشرون بمعنی شکوفه سادس وعشرون نیسابور مضافاتندن برقریه اسمیدر * میوه * شرحی اللنجی قطعه نك بیت عاشری شرحنده کلور بیر * بوزن چیر بمعنی جامه خواب که یتاق دیو بکرمنجی قطعه نك بیت ثالثنده کلجدی شمس فخری بیت نو آن شهی که همیشه عادت میکویند * مسافران همه در راه وخفتکان در بیر * همدخی صاعقه معناسنده کلور بور * بوزن نور رفستق رنك معناسنه بعضیلر قیزیله مائل آت وبعضیلر دخی بوز آت دیدیلر وهندستانده جمیع اهالیسی کفره بر شهرك اسمیدر حتی عجملر کافر شدید وبی رحم مقامنده کافر بور دیرلر

* پاریلدر قوجه آدم پیر اوغلدر داخی پور *

بو مصراعده دخی بعد رعایة التثلیث مذکوره اولان کلمه لرك اولی باء فارسیه آخری کذلك رادر * پار * بمعنی سال کذشته که ترکیده بیلدر دیرلر کچن ییل معناسنه طالب آملی بیت طالب چراغ بخت ترا کم نکشته نور * امسال نیز بزم چو پار از تو روشنست * هم دخی پارمو قطعه معناسنه وپاریدنو پریدن معناسنه ودباغت اولنمش صغر جلدی معناسنده کلور * پیر * بمعنی مسن واختیار همدخی مرشد طریقت معناسنده کلور خواجه حافظ دوش از مسجد سوی میخانه آمد پیرما * چیست یاران طریقت بعد ازین تدبیرما * وفتح باء فارسیه ایله بوزن سیر فرهنك جهانکیریده بمعنی پدر مسطوردر * پور * بمعنی ولد حکیم خاقانی بیت دل در سخن محمدی بند * ای پور علی ز بوعلی چند * فرهنك جهانکیریده خاصه کنوج حاکمنه پور هم دخی فوردیرلر دیو مسطوردر نسخه میرزا ابراهیمده بمعنی تجاهل یعنی کندینی جاهل کوسترمکه پور دیرلر دیو مسطوردر

* تار تو پسر تازه کسکین تیر هم کشت ایله توز *

بو مصراعك کلملری بعد رعایة التثلیث اولی تاء فوقیه آخری زای معجمه در * تار

بمعنى ساده رو محبوبكه تازه دخى ديرلر حكيم فردوسى بيتيدر وكفت مادر كه اى
تاز نام * چه بودى كه كشتى چنين زرد وام * هم دخى امرد فاسق و پشت اوغلانى
معناسنه وفرومايه و پس پايه معناسنه هم دخى تازيدن لفظندن صيغهٔ امر و وصف
تركيبده اولور * تيز * بوزن چيز بمعنى حديد يعنى كسكين كه شمشير و خنجر
وسكين و امثالى نسنه لرده استعمال اولنور هم دخى اكشى وطتلو و اچى
نسنه لرده استعمال اولنور مثلا تيز تيز و روغن تيز ديرلر هم دخى ريح سفلى كه
ضرطه و فسوه معناسنه ده كلور * توز * امر حاضر در مصدرى توزيدن
وتوختن لفظلريدر كسب ايله و حاصل ايله معناسنه در هم دخى
كذار كبى ادا ايله معناسنه و كش كبى چك معناسنه و شتاب
كبى سكرت معناسنه ده كلور و بو معنالرده وصف تركيبى دخى اولور
بو نلردن بشقه آغج قبوغنه ده و سرحد فارسده برشهره ده توز ديرلر

* تار ظلمت حصنه دز تير ودينور معشوقه تور *

بونده دخى بعد رعاية التثليث اولى تاء فوقيه آخرى رادر * تار * بمعنى ظلمت مطلقا
ظلمت الليل اولسون غيرى اولسون بو معناده تاريك لفظندن مختصردر حكيم
انورى بيت اى بجنب همت تو پايهٔ اجرام پست * وى پيش طلعت تو چشمه
خورشيد تار * بوندن بشقه طقوز معنايه دخى كلور اول ارشكه ضدى پود در معا
استعمال ايدوب تار و پود ديرلر ثانى بولانق صو معناسنه در ثالث ابريشم تيلى
رابع سار قيلى خامس ياى كريشى كذا فى المجمع و فرهنك جهانكيرى سادس
صحا خده بمعنى ميان بند سابع موى زلف محبوب ثامن بر نوع اغاجدر خرما
اغاجنه بكزر تاسع ذپه معناسنه عربيده فرق ديرلر * تير * بمعنى حصه و نصيب
بوندن بشقه مجمع الفرس ده و فرهنك جهانكيريده و ساير فرهنكلرده دسترس
اولنان معنالرى اون اوچدر اول هر ماه شمسينك اون اوچنجى كونى اسميدر ثانى
سال شمسينك ماه رابعى اسميدر هر بر نام روز كه ماهه موافق كله فارسيان اول كونى
مبارك عد ايدوب انده امور خيريه يى اتيان ايدرلر بو تقديرجه بو ماه رابعك يوم
ثالث عشرى روز مبارك در شاعر بيت بروز تير و مه تير عزم شادى كن * كه از سپهر
ترا تير نصرت آمد * بو بيتده تير اول بمعنى روز مذكور تير ثانى بمعنى ماه مزبور
تير ثالث بمعنى حصه و نصيب ثالث بر فرشته نك اسميدر كه ستوران اوزره
موكلدر و تدبير امور ماه مزبور مفوضدر رابع بمعنى سهم و نشاب خامس بمعنى
كوكب عطارد سادس سقف خانه تحتنه قونيلان عريض و طويل عمود كه

اکا ترکیده کرش دیرلر سابع بمعنی قهر و غضب ثامن بمعنی تنك و طار تاسع بمعنی
تاریك و تیره عاشر بمعنی فصل خریف حادی عشر بمعنی سر قوم و رئیس جماعت
ثانی عشر قمار اویونلرندن بر لعبك اسمیدر که اون سهم قلنور و هر سهمه بر حصه
تعیین اولنوب اوچ سهمی خالی قالوری اکا تیر دیرلر همدخی قداح میسردن هر برینه
عربیده قدح دیدکلری کبی فارسیده تیر دیرلر ثالث عشر کیلرده یلکن بغلدقلری
سرن دیدکلری دیرکه دیرلر رابع عشر بمعنی قدر و مرتبه خامس عشر هر طوغرو
و اوزن اغاجه دیرلر سقف خانه کریشی و یکی سرنی و ترازو کفه سنی اصد قلری
آغجنو معصرو ایکی دیدکلری اغج و اوقلاغی و دخی هر نه که بونلره بکزر علی العموم
اکا اطلاق اولنور سادس عشر صبان اوقی خاصة سابع عشر پنبعقو پار مجق
اینجه و اوزن دمور ثامن عشر بمعنی صاعقه یعنی یلدرم تاسع بمعنی شکوفه
خرماکه عربیده طلع دیرلر العشرون بمعنی دلیل و رهبری حادی و عشرون
بمعنی تاب و توان یعنی طاقت ثانی و عشرون بر نوع یلان که اینجه اولور چوق
اوزن اولماز اما پر تاب ایتدکده دمور دن کچر حتی بعضی انلونك اورنکبسنی
دلدیکی واقعدر ثالث و عشرون جنس طیوردن بر نوع قوشدر رابع و عشرون
ففتان تکینك طولامسی خامس و عشرون اخکر سوزنده یعنی یانمش کوز
سادس و عشرون بر نوع فرنجه سابع و عشرون بمعنی کرباس یعنی بز ثامن
و عشرون تازه کسن چمکنه دیرلر تاسع و عشرون شول نسنه یه دیرلر که
کند و جنسی افرادندن بهتر اوله الثلثون طوب و توفنك کله سی حادی و ثلثون
بلولك معنا سنه ثانی و ثلثون بمعنی موی یعنی قیل ثالث و ثلثون بمعنی رشته یعنی
ایپلك * تور * بوزن جور بمعنی معشوق حکیم قطرانی بیت هیچ توزی را تفرماید
فلك پیکار تو * ور بفرماید بخون اندر شود مستور تور * لکن اصل صدد مزمصراع
ثانیده اولان تور لفظید زانده نسبه عقله امس اولان معشوق هیر معنا سیدر تتکم
فرس قدیمده اولدیغی کبی کذا فصله فی فرهنك شعوری فاما که فطن حاذقه
خفی دکلکه بیت مزبورده مطلق معشوق معنا سنه اولمبوندن بشقه تور اولن
بو معنا یه دخی کلور اول بمعنی بهادر و پهلوان نتکم بیت مزبورده کی
تور اول کبی ثانی فریدون شاهك بیوك اوغلونك اسمیدر که تورج
دخی دیرلر توران زمین اکا منسوبدر ثالث مملکت توراندر که تخفیفا
تور دیرلر رابع بمعنی بیوه یعنی طول عورت معنا سنه خامس شر فناده
دختر ایرج که منوچهر اندن وجوده کلمشدر سادس اداة الفضلاده نام

مهمانی واقعدر سابع مجمع الفرسده بمعنی اوانی وظروف ثامن فیما قلو
یشمش پالوده تاسع بمعنی رم ایورکك کنه تو ریدن ورمیدن معناسنه
عاشر بمعنی تجسس وتفحص حادی عشر براکشی اوتك طعامه قورلر

* خانه طبراقدر طلوم خیك اولدی خنز برآدی خوك *

بو مصراعده دخی بعد رعایة التثلیث ارلی خاء معجمه آخری کاف اولان کلمه لردر
خاك * طبراقکه چغتاییده توفراغ دیرلر * خیك * بالوباغ وصوامثالی قویدقلری
طلومه دیرلر * خوك * آزو سز کفره اولرنده تربیه ایلدکلری خنزیر اهلی معناسنه
اماو حشیسنه کراز دیرلر تکلم بو بیتدن فهم اولنور بیت خوك که دندان
کرازی نمود * طعمه سك شد نه کرازی چه سود * لکن ناظم
تحریرك وشاعدی من حومك تعبیر لرندن منفهم اولان علی الاطلاق قدر

* هم دیکندر خار شاشمش خیر شمشك آدی خور *

بونده اولی خاء معجمه آخری را اولاندر * خار * بمعنی شوك مطلقا شیخ سعدی
بیت جهان کرچه سراسر لاله زارست * برهنه پامرو آنجا که خارست * بوندن
بسقه بش معنایه کلور اول بمعنی ناز و کرشمه ثانی بمعنی ماه بدر ماهتاب کبی ثالث
سنك خارایه خار دیرلر رابع ری مضافاتندن بر قصبه اسمیدر خامس خاریدن
لفظندن امر ووصف ترکیبیدر * خیر * بوزن شیر بمعنی سرکشته وحیران یعنی
شاشمش حکیم قطرانی بیت ای بخوبی بریتان کابلی وکشمیر میر * ماندم ازبس
کاوری در عهدها تاخیر خیر * بوندن بشقه التی معنایه دخی کلور اول بمعنی هرزه
وبی سبب ثانی کوزده غبار معناسنه ثالث اعضاده او یوشق معناسنه رابع بمعنی
ناچار خامس برشکر فه اسمیدر سادس بمعنی زندو دلیرود لاور بو معنالرك جمله سنده
ها ء رسمیه ایله خیره دخی جائزدر * خور * کونش معناسنه در تکلم شرحی قطعه
خامسه نك بیتی اولنده خورشید معناسیله کچدی بوندن بشقه فقط خور سکز
معنایه دخی کلور اول شهور شمسیه نك اون برنجی کونی اسمیدر ثانی بهرام کورك
مشهور کوشکی اسمیدر قصر خورنق دیرلر ثالث خوردن لفظندن امر
ووصف ترکیبی اولوردیو بو قطعه نك عنوانی شرحنده کچدی بومذکوره دوت
معنایه مسعود سعد سلمان بیت روز خورست ای بروز رخ هم چو خور * باخت
خور از چرخ فلك باده خور * رابع بمعنی لائق وسزادر خور کبی
خامس بمعنی شریك مثل انباز سادس بمعنی جانب مشرق مثل خاور
سابع بمعنی خوردنی کما مر فی القطعة الثالثة ثامن بمعنی کره و فره

* دادويردى ديد كوردى هم توتون معناسى دود *

بو مصراعده بعد رعاية التثليث مذكور اولان كلمه لرك اولى دال و آخرى ايضا دالدر * داد * دادن لفظندن ماضيدر كاهى مصدر دخى اولور مثلا مى بايد داد ديرلر ويرمك كرك معناسنه بوندن بشقه درت معنايه دخى كلور اول داد عدالت ديو يكرمى ايكنجى قطعه نك بيت ثانيسنده كلور ثانى عدل ايتمك معناسنه ثالث يعنى عمر سن رابع بر نوع عقربجق كه عربيده قوبا ديدكلرى علتدر * ديد * قرق بشنجى قطعه نك بيت ثالثنده كلان ديدن لفظندن ماضيدر شاعر بيت نامى پخته بينى اندر جام * ديد بايد هزار غوره خام * وظاهر اولدى معناسنه دخى كلور * دود يعنى دخان اسم عامدر هر شينك توتوننه ديرلر همدخى لوله دموچه معروف اوزره استعمالى شايع اولان توتون معناسنه كه فارسيده تنبا كو عربيده طبقه ديرلر فتحات ثلثه ايله دقيقه اكرچه مز بور توتون مجددر وحدوثى دخى تاريخ هجرت سكز يوزى كچوب طقوز يوزه قريب اولدقده يكى دنيايى بولدقلرى اثناده ظاهر اولوب و كمال شهرتى بيك اون تاريخنده اولدى لكن اولمرتبه قوت ظهور بولمشدر كه جهاندن رفعى درجه محاله رسيده اولمشدر حتى بعض اولى الابصار ذوى الاعتبار دن منقولدر كه لفظ طبقه و لفظ قهوه واسماء حسنى دن لفظ قوى هر برلرى حسابده يوز اون التى اولوب مزبور طبقه وقهوه اسم قوى يه حسابده تساوى يلريله جهاندن رفعى ممكن اولمدى ديو بيورديلر همدخى مجازا دود دل ديرلر غم و اندوه معناسنه

* دار طوت كيج اولدى دير ودير يلراوزاغه دور *

بو مصراعده اولى دال آخرى رادر * دار * اونبشنجى قطعه نك بيت سادسنده كچن داشتن لفظندن امردر و وصف تركيبى دخى اولور بوندن بشقه دار بش معنايه دخى كلور اول هر ديكلوب طوران آغج معناسنه ثانى آدم صلب ايتدكلرى آغج معناسنه ثالث جانبازلرك اويناديغى رسندن بو قارو ديكديكى ايكى آغج كه ارالرنده اولان رسن اولقدر كرلمش دكلدر اول اغاجه جانباز اصطلاحنده دار و اينه اچلمشكي ديرلر و بعض نسخه ده جانباز ايپنك جمله اغاجلرينه ديرلر رابع سقف خانه يى اوزرينه قويدقلرى اغاجه ديرلر خامس هندستانده مالده مضافاتندن برشهر اسميدر * دير * بوزن زير كيج معناسنه شاعر بيت معشوقه كه دير دير بپند * آخر به ازان كه سير بپند * ودخى اكلمك معناسنه دير آمدن ديرلر وچوق معناسنى دخى افاده ايدر * دور * يعنى بعيد

مقابلی نزدیکدر میر نظمی قطعه اکر از آستانت دور رفتم * مپندار ی که مدحترا نکفتم * دعا کوی توام نزدیک اکر دور * مپند از این دل محزون مهجور

* زفت ششمان قاره ساقز زفت هم آچ کوزلو رفت *

بو مصراعده دخی بعد رعایة التثلیث اولی زاء معجمه و آخری تاء فوقیه واوسطی فادر * زفت * فتحله ششمان و بوغون وقالین وبدانداممعناسنه شمس فخری بیت بروز بر رکابش چو اسب تازی شد * مباش در ره حکمش چو کاو کاهل و زفت * کتاب السامی فی الاسامیده ضیق ومحکوم دیو مسطوردر زفت * کسر ایله معروف قاره ساقز که عربیده قیر دیرلر * زفت * ضم ایله بمعنی بخیل و خسیس کهاندن ترکیده آچ کوزلو دیو تعبیر ایدرلر شمس فخری بیت با عطای شیخ ابو اسحق زاده * بحر و کان ممسک شمار و ابر زفت

* ایکنجی زار اشاغه زیر کوج قونده زور *

بو مصراعده دخی بعد رعایة التثلیث اولی زاء معجمه آخری راء مهمله در * زار بمعنی نالان بوندن بشقه اوچ معنایه دخی کلور اول زاریدن لفظندن اسم مصدردر ثانی بمعنی رقت حال ثالث ادات اسم مکان اولور لاله زار و نمکزار کبی زیر * اشاغی معناسنه مقابلی بالا که زیر و بالا دینلور شاعر در وصف اسب بیت * زیر و بالا دوی چو باد صبا * که بیکدم شود جهان پیما * بوندن بشقه درت معنایه دخی کلور اول آلت معناسنه مقابلی زبر که آلت واوست دیمکه زیر و زبر دیرلر ثانی بمعنی پوشیده و پنهان ثالث باغ بوده یجق آلتدر رابع هر نسنه که ضعیف اوله * زور * کوج وقوت معناسنه برخاتندر که تاب ایله توان میاننده اولور شاعر بیت چنان باشد اول که کوی نیش * دو دل دارد از تاب و زور و توان بوندن معلوم اولدیکه زور تاب و توان دن غیری بر قوتدر اما اصح اولان بودر که زور کسبی اولان کوجدر که ادما نله زیاده اولور اما توان خلقی کوجدر که کسب ایله اولمز

* کان معدن کین هم کزلو غضبدر بر کون *

بو مصراعده مذکور کلمه لرک اولی کاف و آخری نوندر * کان * بمعنی معدن هم دخی کندن لفظندن امر حاضر بو وصف ترکیبی دخی اولور استاد فرخی بیت * بار زوی کف راد اوز کار کهر * کهر نزاید بی کوهکان و بی میتین * کین درونده کزلو غضب معناسنه میر نظمی بیت بدو کن از دلت کین و عداوت مکن از بهر دنیا را خصومت * کون * واو معروف ممدود ایله عربیده دبر واست معناسنه میرزا الوغ بیت تا توانی کز کونی کور کن * کاحسن الاشکال شکل مستدیر

* کار ایش کیر آلت معهوده اعمی داخی کور *

بو مصراعده دخی مذکور اولان کلمه لرك اوّلی کاف آخری رادر * کار * بمعنی شغل و عمل و ایش بوندن بشقه ایکی معنایه دخی کلور اوّل بمعنی زراعت کاریدن معناسنه اسم مصدردر و امر حاضر دخی اولور اکمك معناسنه ثانی بمعنی جنك و رزم که کارزار دیرلر و پیکار دخی دیرلر * کیر * آلت معهوده اولدیغی عامه نك معلومیدر و شاهدی عندنده بله دورحتی عصب علی عنقه جراب فیه بیضتان مفهوم کلبسنه حصر اما صدقدر نکته ناظم تحریره صد هزار آفرین که هر کسی کور صانوب کون ایله کیر میاننده کار کتوردی * کور اعمی و بی چشم معناسنه معروفدر فاما کما اصلنده اعمایه نابینا دیرلر کور صکره دن کوزی چیقانه دیرلر شاعر بیت سپهر اول کند چشم خرد کور * پس آنکه بر خردمند افکند زور

* مردمك ماش و قیوندر میش داخی فاره موش *

بو مصراعده دخی بعد رعایة التثلیث کلمه لرك اوّلی میم آخری شین معجمه در ماش * حبوباتدن شول معروف دانه که اکا مردمك دخی دیرلر حکیم شیراوی بیت باد نالك آمد نخود و هم خطیر * دجر و فول و ماش و نجو هم شعیر * هم دخی مرکب اولور ما ایله شین معجمه دن بزانی معناسنه نتکم بر عورت خواجه عبد الله انصاریدن بغدای التماس ایتدکده انبارداو یندیبو رمشدر بیت ارزنی آید کندمش دهید * ماش فرستادیم نخود آمده * میش * قیون معناسنه شمس فخری بیت کر از نهیب عدل تو اندر دیار تو * از بیم میش بدرقه کیرو سك شبان کوسفندکبی اهلیسی بر انیسی میاننده لا فرق در کمال پاشازاده نك اهلیسنه میش دشتی سنه کوسفند دیرلر دیو تصرّفی و اهیدر چونکه قیونی اکثر اوقاتده صحراده تربیه ایدرلر نادرا قیش اولنجه اوده قالور بو یله اولنجه قیونده دشتی بشقه اهلی بشقه اولماز * موش * بمعنی فاره شیخ سعدی بیت کربه شیرست در کرفتن موش * لیك موشست در مصاف پلنك ترکیده صچان چقنایده چیچقان دیرلر فلله درّ المص سوء تعبیر ایتمدیلر

* مار خسته هم یلاندر میر بك قاربجه مور *

بونده دخی اوّلی میم آخری رادر * مار * بمعنی مریض و علیل بیمار کبی و بمعنی حیه یعنی یلان بوندن بشقه بش معنایه دخی کلور اوّل بمعنی ام یعنی انا بو تقدیرجه مادردن مخففدر ثانی میمار لفظندن مخففدر کتورمه معناسنه ثالث حکام غرجستاندر که غرجستان خانلرینه شار مار دیرلر رابع بمعنی زدن خامس بمعنی

حساب وارقام * میر * هر زمره نك باشنه دیرلرحتی رئیس الخله عربده یعسوب فارسیده میرزنبور دیرلر * مور * بمعنی نمله شیخ سعدی بیت هر کجا چشمهٔ بود شیرین مردم ومرغ ومور کرد آیندهم دخی جسم آهنده اولان ایس پاس معناسنه دخی کلور

* برنشاط آور مشلند ربو نظم دلکشم *

نشاط آور * وصف ترکیبیدر چونکه نشاط معروف آور همزهٔ ممدوده نك وواوك فتحه لریله آوریدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر بو لفظی بعضیلر واوك ضمیله ضبط یلمشلر لکن سودی مرحوم ضمه ضبط ایده نك اوردی برتلسون دیو تشنیع بشیع ایدر * دلکش * کوکل چکیجی دیو قطعهٔ ثانیه نك عنوانی شرحنده کچدی * مثلث * قد سبق فی عنوان هذه القطعه * نظم * دیباجه نك اون اوچنجی بیتی شرحنده کچدی

* نوش ایدن معنای رنکین اید رکسب سرور *

نوش * نون ممدوده نك ضمیله اوتوزنجی قطعه نك بیت اخیرنده کلان نوشیدن لفظندن امر صیغه سی اوزره اسم مصدردر مطلق ایچمك معناسنه لکن باده ایچمکده حقیقت عرفیه اولمشدر کما هو المراد ههنا * رنکین * بیانی قطعهٔ ثالثه نك عنوانی شرحنده کچدی * معنی و کسب وسرور معروفلردر

* زهی این قطعهٔ شاهانه چون افسر پراز کوهر *

زهی * نه کوزل دیو قطعهٔ ثامنه نك بیت اولنده کچدی * این قطعه * قطعهٔ رابعه نك عنوانده کچدی * شاهانه * شاهه لایق معناسنه زیرا آخرنده کی الف بعده نون بعده هاء رسمیه لیاقت ایچوندر کما سبق بیانه فی الادوات * چون * کبی دیو قطعهٔ ثالثه نك بیت ثالثنده کچدی * افسر * تاج دیو بوقطعه نك بیت اولنده کلور * پر * طولی دیو قرقنجی قطعه نك بیت اولنده کلور * از * بمعنی من کما سبق فی الادوات المرکبة * کوهر * دیباجه نك بیت عاشری شرحنده کچدی حاصل معنی جوهر دن طولی تاج کبی شاهه لایق نه کوزل بو قطعه چونکه مناسبت ظاهره در

* اولو سلطانه شاهنشاه دی حکم ایدیجی دوار *

شاهنشاه * ایکی الفله * شاهنشه * فقط الف اول ایله * شهنشاه * فقط الف ثانیه ایله * شهنشه * بلا الف جمله سی هاء اولی نك کسری ونونك سکونی ایله اول اولو پادشاهه دیرلر که عصرنده اولان پادشاهلرك جمله سندن قوت وعسکر وشوکت وخزینه وممالکتی زیاده اوله وانك امدادیله نیجه لرمما لکنه سلطان وپادشاه اولملر بوذکر اولنان شروطك جمیعسی برذاتده بولنمه نیجه بو لفظلری اطلاق ایتمزلر

چونکه

چونکه بونلرك اصلی شاه شاهسان ایدی اضافتله مضاف الیه مضافه تقدیم اولنوب و بعضی حرفی دخی حذف اولنوب بوصف ترکیبی اولدی نتکم تحقیقی شاهدی شرحمزده مهما امکن ذکر اولندی فارجع الیه * داور * دال ممدوه نك وواوك فتحلری ورا ایله بمعنی صاحب حکومت شاعر بیت ازتو بکه نالم که دکر داور نیست * وز دست تو هیچ دست بالا تر نیست * بوندن بشقه درت معنایه دخی کلور اول اسماء شریفهٔ حاکم حقیقی جلت عظمته دندر کما سبق فی الاسماء الحسنی ثانی مجازا هر پادشاه عادله دیرلر بلکه اصلی دادور ایدی کثرت استعمال ایله دال ثانیه حذف اولندی بو تقدیرجه حقیقت اولور ثالث بمعنی درمان ورابع بمعنی خصم

* دخی اورنك تخت وتاج ایمش دیهیم هم افسر *

اورنك * همزه نك فتحی وواوك سکونی ورانك فتحی ونونك سکونی وکاف فارسیله پادشهلرك تختی معناسنه شمس فخری بیت خدیو ملك سلیمان ملاذ وسیف قلم * عزیز خلق جهان زیب افسر واورنك * بوندن بشقه یدی معنایه دخی کلور اول بمعنی عقل ودانش ثانی بمعنی زینت وزیبایی ثالث بمعنی شادی وسرور رابع بمعنی حیات وزندکانی خامس کلچهر نام محبوبه نك عاشقی آدیدر غایت مشهور ایدی شاعر در تعداد عشاق قطعه * بلبل چو شیرین کل همچو خسرو پروانه آتش هم شمع شیرین * آدم بحوا یوسف زلیخا مجنون لیلا فرهاد شیرین * کلچهر اورنك آرزوی قنبر کلشاه ورقه ویسه برامین * افتادکان عشق مجازی انجام ایشان شوق الهی * چونکه مجازی جسر حقیقی کفتند آنها اصحاب تمکین * سادس استعاره طریقیله آسمانه ده اورنك دیرلر سابع بمعنی مکر وحیله * تخت * دخی فارسیدر ترکیده شیوعی حسبیله ترجمه قلندی * دیهیم * دال وهاء ممدودتینك کسرلری ومیم ایله عجم شاهلرینه مخصوص اولان مرصع تاجدر شمس فخری بیت شهریار جهان طلعت اوست * زینت تخت وزیور دیهیم * بونده یاء اولی یی حذفله دهیم ویاء ثانیه یی حذفله دیهم دخی بو معنایه در حاصلی بونده اوچ لغت واردر * افسر * همزه نك فتحی وفانك سکونی وسینك فتحی ورا ایله بمعنی تاج مرصع ایضا حکیم سنایی بیت برافسر شهان جهانم بدی فخر * کز بار دم مرکبش افسار منتی * هم دخی افسار لفظندن مخففدر * تاج * فی الاصل عربیدر فارسیده وترکیده شیوعی حسبیله تفسیر وترجمه قلندی

* دینور هم پادشاهه شهریار وخسرو ودارا *

شهریار * را دنصکره یاء تحتیه ایله زمانه ده اولان شاهلردن اعظم وذی قوت

پادشاه معناسنه کذا فی المجمع * پادشاه * بیانی قطعهٔ رابعه نك بیت رابعی شرحنده کچدی * خسرو * خاء معجمه نك ضمی وسینك سکونی ورانك فتحی وواو ایله بمعنی پادشاه ذی قوت وذی قدرت ایضا هم دخی اعلام رجالدندر * دارا * دال وراء ممدودتینك فتحلریله بمعنی پادشاه ذی شوکت وذی هیبت ایضا بوندن بشقه دزت معنایه دخی کلور اول شراب دردیکه کوپ دبنده قالور بوایکی معنایه عنصری بیت زمی کر نباشم زدارا کشم * اکرچند سلطان ودارا وشم * ثانی بر مشهور پادشاه نامیدر که کیقباد وداراب دخی دیرلر آنی اسکندر ذو القرنین قتل ایلدی ثالث اسکندر رومی دیمکله معروف اولان اسکندر ثانینك پدری اسمیدر چونکه اسکندر ایکیدر ذو القرنین لقبیله مشهور اولان اسکندرك پدری فیلقوس جبری دردیرلر رابع داشتن لفظندن مبالغه اسم فاعلدر طوتوجی معناسنه

عدالت داد اطاعت ایدیجیدر امره فرمانبر

داد * بمعنی عدالت شیخ سعدی بیت * پیش که میبرم زدستت فریاد * هم پیش تو ازدست تو میخواهم داد * باقی معنالری یکرمی برنجی قطعه نك بیت رابعی شرحنده کچدی * فرمانبر * وصف ترکیبیدر چونکه فرمان پادشاه امری دیو اللی التنجی قطعه نك بیت ثالثنده کلور بر وصف ترکیبی اولدیغی حالده قطعهٔ اولی نك بیت خامسنده کچدی هاتفی بیت رسانند فرمان بفرمانبران * پذیرنده آن همه سروران

* ستم ظلم وشکایتجیلره هم دادخواهان دی *

ستم * بمعنی ظلم وجور ترکیده دخی معروفدر شاعر بیت بیخ بیضه که سلطان ستم روا دارد * زنند لشکریانش هزار مرغ بسیخ * همدخی دیدنو دانستن معناسنه وعمدا وقصدا معناسنه ده کلور * دادخواهان * وصف ترکیبی اولان دادخواهك جمعیدر آخرنده کی الف ونون علامت جمعدر چونکه داد بمعنی عدالتدر کماسبق آنفا خواه خواهیدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر نتکیم مضارعی یکرمنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی

جهان گیتی رعایا زیردست اقلید رکشور

گیتی * کاف فارسیه وتاء فوقیه ممدودتینك کسرلریله بمعنی عالم کون فساد یعنی دنیا وجهان شمس فخری بیت تا که باقیست نام گیتی باد * ذات تو پادشاه درگیتی * جهان * دخی فارسیدر ترکیده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی زیردست * معنای ترکیبیسی ال التی دیمکدر چونکه زیر الت دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت خامسی شرحنده کچدی دست ال دیو یکرمی بدنجی قطعه نك

بيت رابعنده كلورلكن كتب لغتده زبردست رعايا وقول وخدمتكار معنالرنده حقيقت عرفيه اولمشدر نتكم صاحبلرينه زبردست حقيقت عرفيه اولديغي كبي شيخ سعدي بيت اي زبردستنو بردست آزار* كرم تاكي بماند اين بازار* كشور كافك كسري وشين معجمه نك سكوني وواوك فتحي ورا ايله بمعني اقليم ومملكت وولايت شمس فخري بيت همچو شيراز خرم از عدلت* نيست اقليم در همه كشور* كمال پاشازاده مرحوم بونده تصرف خاص ايدوب بيورر كشور لفظي كش ايله ورددن مركبدر اصلي كشتورايدي كشت اكين معناسنه ورد ومعناسنه دركه اكيلود يمك اولور بعد التركيب تا حذف اولنوب كشور ديديلر رعايانك اكوب بچوب اوتوردقلري يره ديرلر انتهى اقليم* بيانى ديباچه نك اوتوزبرنجى بيتي شرحنده كچدي

مكان جاي زمين يردر قلمرو الده كي اولكه

جاي* جيم ممدوده نك فتحي وياء تحتيه ايله بمعني محل ومكان ومنزل حقيقة ومجازا شاعر بيت بتون وبتچه باب سپاه* بجايي كه هركز نرويد كياه* زمين* زاي معجمه نك فتحيله بمعني ارض مقابلي آسماندر كمال پاشازاده بونده دخي تصرف ايدوب بيورر زمين لفظي مركبدر بر جزؤي زم صوق معناسنه خاكك طبيعتي بارد ويابس اولمغله برودت مقرره در وياء تحتيه نسبت ايچوندر وآخرنده كي نون تاكيد نسبتدر اول طريق ايله ارضه زمين تسميه اولندي انتهى لكن بوكا كوره زاي معجمه مكسوره اولمق لازمدي فاما كه كافة كتبده مفتوحه در* قلمرو اصلنده وصف تركيبي در قلم بورويجي ديمكدر چونكه قلم معروف رو رفتن لفظندن امر حاضر ياخود اسم فاعل مخففدر فاما كه الده كي اولكه معناسنه اولديغي فرهنكده بوقدر ايشته بودخي ناظمك تحريرك تصحيحاتندندر

بودر مشهوري مغرب باختر مشرق اوله خاور

باختر* باء موحده ممدوده نك فتحي وخاء معجمه نك سكوني وتاء فوقيه نك فتحي ورا ايله* خاور* خاء معجمه ممدوده نك وواوك فتحلري ورا ايله مضبوطدر كلمه لم تفصيلنه متأخرين خاوره مشرق ديو وباختره مغرب ديو نص ايلديلر اما متقدمين عكس اولمق اوزره بيان ايلديلر يعني خاور مغرب باختر مشرق ديو يازديلر ناظم تحرير دخي متأخرينه تابع اولدي حتى آفتاب قصيده سنده بيورر* بيت خاورستاندن كلوب هركون ايدر وضع جبين* آستاننده نه دربيلم رجاي آفتاب تمه جميع ارباب لغت بو ايكي لفظده اختلافاتي فصل ايتميوب باختري كبي

مشرق و کیمی مغرب دیو یازدیلر کانه هر بری شعرادن برینک شعریله استشهاد
ایتدیلر مثلا شمس فخری معیارده باختر مشرق باشد پیش اغلب شعرا از باختر
غرض مغرب وازخاور مشرقست دیوب بو بیتی نظم ایلمش بیت خورشید
واردرایت صبت وصدای تو * بگرفت بخاور وازحد باختر * وهند وشاه
صحاحده باختر مشرق وخاور مغرب بست دیمشدر بو قولی مؤید حکیم لامعی
بیت خورشید راچون بست شد ازجانب خاور علم * پیدا شد اندر باختر
بر آستین شب علم * حکیم خاقانی خاور مشرق باختر مغرب اولمق اوزره بیورر
بیت ماه چون در جیب مغرب بردسر * آفتاب ازجانب خاور بزار

* سپاه هم سپه لشکر دینور باشبوغه سرکرده *

سپاه * سینک کسری وباء فارسیه ممدوده نک فتحی واظهار هاایله بمعنی لشکر
وعسکر لکن سپاه جمعنه وافرادنه دیتلور اما لشکر مجموع سپاهه دینلور الفک
اسقاطیله * سپه * دخی جائزدر ماه ومه قاعدهسی اوزره * سرکرده * رانک
سکونیله باشبوغ ورئیس معناسنه معنای ترکیبیسی باش قلنمش دیمکدر چونکه
سر باش دیو بکرمی یدنجی قطعه نک بیت اولنده کلور * کرده * رانک سکونیله
قطعه مزبوره نک بیت ثامننده کلان کردن لفظندن اسم مفعولدر بوندن بشقه
سرکرده ایکی معنایه دخی کلور اول کاف عربیله ایشه باشلمق معناسنه ثانی کاف
فارسی ایله باشی دونمش معناسنه سرگردان کبی بو ایکی معنایه بروجه ترتیب شاعر
بیت * چو سرکرده بکار عشق خوبان * شود در دشت غم سرگرده
حیران * باشبوغ معناسنه اولنجه بهرحال کاف عربیدر فلا تغفل

* سپهبد دیتدی سردار سپهسالار سر عسکر *

سپهبد * سینک کسری وباء فارسیه نک فتحی وهانک سکونی وباء موحده نک فتحی
ودال ایله بمعنی سردار عسکر شمس فخری بیت بودترک کردون کینه سپهبد
وکر رستمت کوبد ایام شاهی * معنای ترکیبیسی صاحب عسکر دیمک اولور
چونکه سپه بمعنی عسکر کما سبق آنفا بد فرس قدیمده بمعنی صاحب * سردار
دخی فارسیدر ترکیده شبوعی حسبیله تفسیر قلنندی اصلنده وصف ترکیبیدر
باش طوتیجی معناسنه چونکه سر باش معناسنه دار داشتن لفظندن امر باخود
اسم فاعل مخففدر معجم البلدانده مسطوردر که سپهبد طبرستان پادشهلرینه
مخصوص اقبدر نتکیم قیصر وخاقان وفغفور ورای وکسری وتبع ونجاشی
وامثالی هر برلری بر پادشاه مملکتنک لقب مخصوصلری اولدیغی کبی

سپهسا

سپهسالار * بمعنی سرعسکر میر نظمی بیت سپهسالاران رستم نهادان
پسندیده نکه کرد جنك مردان * فقط جزء ثانی سالار دخی بو معنایه در
سرعسکر * دخی فارسیده وشیوعی حسبیله ترجمه قلندی بو لفظلرك
وامثالنك فرقلری هر دولتك وهر اهل مملکتك عرفلرینه کوره در

* سپر قلقان زره جوشن جبه زرخ آدید رجمله *

سپر * سینك کسری وباء فارسیه نك فتحی ورا ایله قلقانکه عربیده مجنه وجنه دیرلر
هم دخی سپریدن لفظندن صیغهٔ امر ووصف ترکیبی اولور تملم ایله وکیت
معناسنه * زره * زای معجمه نك ورانك کسرلری واظهار ها ایله دموردن
منسوج معروف قفتانکه جنك ایامنده کیرلر ترکیده دخی زره وزرخ دیرلر عربیده
درع ولبوس دیرلر خواجه سلمان بیت که دو پیکر زره کذارستان * شده یکتن
چو توامان باشد * بوندن بشقه زره ایکی معنایه دخی کلور اولّی افراسیاب
اقرباسندن بر پهلوان نامید رثانی ولایت سیستانده بر ناحیه اسمیدر * جوشن
جیمك فتحی وواوك سکوتی وشین معجمه نك فتحی ونون ایله زره مرقوم معناسنه
ترکیده دخی مستعملدر استاد فرخی بیت مژکانت همی کذر کند راز جوشن
مانند سنان کبود در جنك پشن * سین مهمله ایله دخی لغتدر * جبه * جیمك وباء
موحده نك فتحلری وهاء رسمیه ایله بمعنی جوشن مذکورها تفی بیت
رسیدن خوارز میان فوج فوج * زدا زجبه پوشان همه دشت موج

* قلیچ شمشیر وتیغ ونیزه مزراق دشنه درخنجر *

شمشیر * اکرچه عامه لسانده شین اولی نك کسریله مشهوردر فاما که افصحی
فتحله در بمعنی سیف * تیغ * تاء فوقیه ممدوده نك کسری وغین معجمه ایله
هر کسکین وتیز اولان نسنه یه دیرلر عمومادمور اولسون غیری اولسون فاما که
تفصیلی ازجمله قلیچ معناسنه شاعر بیت عالمی را کشت ودست وتیغ او رنکین نشد
تیزیٔ شمشیر پاك از خون کند شمشیر را * فارسیده وعربیده قلیجك هر برنده
فرقردن زیاده اسملری وارد ردیو شعوری مرحوم تصریح ایلدی هم دخی تیغ
خنجر دموری واوق دموری ومزراق دموری وبچاق دموری ومجلد وسرّاج
وکفشکر استعمال ایلدکلری بیچغی دموری معنالرینه وطاغ ذیه سنك سیوری
یری وهر نسنه نك یوکسکی وسیو ریسی وکنار سطوح معنالرینه وخروس تیغی
معناسنه وفروغ وروشنی معناسنه وبرق وصاعقه معناسنه وکفشکر بیزی
معناسنه دخی کلور * نیزه * نون ممدوده نك کسری وزای معجمه نك فتحی وهاء

رائ مهمله ایله یعنی مزراق ترکیده سکو دیرلر مزراق دخی عربیدر ترکیده شیوعی ایله تفسیر قلندی * دشنه * دالک فتحی وشین معجمه نك سکونی ونونك فتحی وهاء رسمیه ایله خنجر مخصوص وصنك اسمیدر بر نوع خنجر تیغی که اولقدر عریض اولمیه ابو المعانی بیت ز مژکان دشنه هاز دهمینهٔ دلی * شده حال دل بیچاره مشکل * خنجر * عربیدر ترکیده شیوعی ایله تفسیر قلندی

* دمور آهن قلای ارزیز باقر مس روی توج درهم *

آهن * همزهٔ ممدوده نك وهانك فتحلری ونون ایله مطلق دمور معناسنه هم دخی قلج معناسنده کلور * ارزیز * همزه نك فتحی ورانك سکونی ورای معجمه نك کسری وزای ثانیه ایله معادندن قلایدر که عربیده رصاص دیرلر مس * میمك کسری وسین ایله معادندن باقر که عربیده نحاس دیرلر ابو المعانی بیت اکر بخت کندیاری بهر کار * شود مس سیم وزر در دست بازار * روی رانك ضمی وواوك اماله سی ویاء تحتیه ایله توج که عربیده صفر دیرلر فاما که اماله سز یش معناسنه در از جمله بری بوزدیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کلور

* دیمشلر قورشنه اسرب کومشدر سیم التون زر *

اسرب * همزه نك ضمی وسینك سکونی ورانك ضمی وباء موحده ایله قورشونکه عربیده آنك دیرلر فائده بو قورشون بر معدندر که کمش ایله بر معدنده حاصل اولور روزنده التون ایله جیوه دن ماعدا معدنلردن کران اولور غایتده نرم اولور جمیع معادنلردن الین درو الماس که جمیع معادنلردن سختتردر قورشون جمله دن نرم وسست ایکن صونپاره جی قورشونه قویوب الماس تراش ایدرلر شاعر بیت آنچه در سختی بحد بوده است الماس بین * اینقدر سستی ز اسرب میتراشد چون پنیر * سیم * سین ممدوده نك کسری ومیم ایله کمش که عربیده فضه دیرلر فرهنك میرزاده بر نوع بیاض بالغه ده سیم دیرلر زر * زای معجمه نك فتحی ورا ایله التونکه عربیده ذهب دیرلر کاهیجه تشدید را ایله ده استعمال ایدرلر شاعر در معمای زر قطعه قطران دائره که دور محیط * جذر تصحیف ضد نسئه بود * همنشینش مصحف کردم * نام آنست که بنده را نبود * شاعر در لغز بیت زرع کن زیرا که زرع از جمله کاری بهترست * زرع اثلثان زرست ثلث باقی هم زرست * بوندن بشقه زر ایکی معنایه دخی کلور اول بمعنی پیر یعنی قوجه ثانی نام پدر رستم جهانکیر تنبیه اشبو معمای اولك توجیهی شویله در که ضد نسئه دن مراد نقد که مصحف تفدر

تفه دخی حسابده دربوز سکسان درت که جذری یکرمی ایکیدر ایشته
بو یکرمی ایکینک قطری یدیدر اشبو یدیدن * ز * مراد درانک انیسی تصحیف
ایکردم دزجو نسکه برج عقربک حرفی زای معجمه در
مصحفی راء مهمله دز بو تقدیرجه زرحاصل اولمش اولور فاحفظ

* دکر دریا کمی کشتی رئیسی ناخدا یل باد *

دریا * ترکیده دخی شایعدر شیخ سعدی بیت بدریا درمنافع بی شمارست
اکرخواهی سلامت درکنارست * کشتی * کافک فتحی وشین معجمه نک سکونی
وتاء فوقیهٔ ممدوده نک کسریله کمی که عربیده زورق وسفینه ومرکب البحر دیرلر
شمس فخری بیت چودین راتو بیت فرمود رایش * همه کفار بکسستند کشتی
ناخدا * نون ممدوده نک فتحی وخاء معجمه نک ضمی ودال ممدوده نک فتحیله بمعنی
مهتر ملاحان یعنی کمی رئیسی دیمکدر بو لفظ مفرددر وزنهار مرکب فهم ایلمه میر
نظمی بیت چوملاحان همه آماده بودند زکشتی ناخدا آزاده بودند * باد * بمعنی ریح
وهوا باقی اون معناسی دخی واردر قطعهٔ ثانیه نک بیت سادسی شرحنده کلدی

* آچق یلکن کشاده بادبان بغلودمور لنکر *

کشاده * کاف فارسیه نک ضمیله آچق وآچلمش معناسنه اسم مفعولدر
کشادن لفظندن بوماده نک جمیعنی شعوری مرحوم کاف فارسیه ده ذکر
وایراد ایلدی فلا تغفل * بادبان * دالک سکونیله کمی یلکنی که عربیده شراع
دیرلر حکیم انوری بیت آسمان درکشتئ عمرم کند دائم دوکار * که شادی
بادبانی وقت انده لنکری * معنای ترکیبیسی یله منسوب دیمکدر چونکه بان
بومقامده ادات نسبت دیو ادوات مرکبه ده کلدی بوندن بشقه بادبان ایکی
معنایه دخی کلور اول قفتان و پیراهن بقه سی ثانی استعاره طریقیله بمعنی
ساغر بعض فرهنکلرده سرن درکی دیو تفسیر ایلدی اما یلکن معناسنه
اولمسی انسبدر * لنکر * ترکیده دخی شایعدر نظم اللآل بیت لنکره
مرسات دی یلکن شراع * اسکله کلا وجزیره اطا * بوندن بشقه
درت معنایه دخی کلور اول بمعنی خانقاه یعنی تکیه ثانی بمعنی وقار وتمکین ثالث بمعنی
مکار ومحیل وصاحب خدعه رابع بمعنی قلندرخانه ومکان رندان

* یقین اولمه مشو نزدیک سلطانا زاسلاطینه *

مشو * فرق لشیخی قطعه نک بیت سادسنده کلان شدن لفظندن نهی
حاضر در اولنده کی میم مفتوحه ادات نهیدر کما سبق فی الادوات البسیطة

ورسميه ايله بمعنى مزراق ترکيده سکو ديرلر مزراق دخى عربيده ترکيده شيوعى ايله تفسير قلندى * دشنه * دالك فتحى وشين معجمه نك سکونى ونونك فتحى وهاء رسميه ايله خنجر مخصوص ومك اسميدر بو بر نوع خنجر تيغى که اولقدر عريض اولماز ابو المعانى بيت از مژگان دشنه هاى زد سينه دلى * شده حال دل بيچاره مشکل * خنجر * عربيدر ترکيده شيوعى ايله تفسير قلندى

* دمور آهن قلاى ارزيز باقر مس روى توجدرهم *

آهن * همزهٔ ممدوده نك وهانك فتحلرى ونون ايله مطلق دمور معناسنه هم دخى قليج معناسنده کلور * ارزيز * همزه نك فتحى ورانك سکونى وزاى معجمه نك کسرى وزاى ثانيه ايله معادندن قلايدر که عربيده رصاص ديرلر مس * ميمك کسرى وسين ايله معادندن باقر که عربيده نحاس ديرلر ابو المعانى بيت اکر بخت کند يارى بهر کار * شود مس سيم وزر در دست باراز * روى رانك ضمى وواوك اماله سى وياء تحتيه ايله توج که عربيده صفر ديرلر فاما که اماله سز روش معناسنه در ازجمله برى يوز ديو يکرمى يدنجى قطعه نك بيت اولنده کلور

* ديمشلر قورشنه اسرب کومشدر سيم التون زر *

اسرب * همزه نك ضمى وسينك سکونى ورانك ضمى وباء موحده ايله قورشونکه عربيده آنك ديرلر فائده بو قورشون بر معدندرکه کمش ايله بر معدنده حاصل اولور وزنده التون ايله جيوه دن ماعدا معدنلردن کران اولور غايتده نرم اولور جميع معادنلردن الين دروالماس که جميع معادنلردن سختتردر قورشون جمله دن نرم وسست ايکن صونپاره دن قورشونه قويوب الماس تراش ايدرلر شاعر بيت آنچه در سختى بحد بوده است الماس بين * اينقدر سستى ز اسرب ميتراشد چون پنير * سيم * سين ممدوده نك کسرى وميم ايله کمش که عربيده فضه ديرلر فرهنك ميرزاده بر نوع بياض بالغه ده سيم ديرلر زر * زاى معجمه نك فتحى ورا ايله التونکه عربيده ذهب ديرلر کاهيجه تشديد را ايله ده استعمال ايدرلر شاعر در معماى زر قطعه قطران دائره که دور محيط * جذر تصحيف ضد نسئه بود * همنشينش مصحف کردم * نام آنست که بنده را نبود * شاعر در لغز بيت زرع کن زيرا که زرع ازجمله کارى بهترست * زرع را ثلثان زرست ثلث باقى هم زرست * بوندن بشقه زرايکى معنايه دخى کلور اول بمعنى پير يعنى قوجه ثانى نام پدر رستم جهانکير تنبيه اشبو معماى اولك توجيهى شويله در که ضد نسئه دن مراد نقد که مصحف تقدر

تقد

تقددخی حسابده درتبو ز سکسان درت که بجذری یکرمی ایکیدر ایشته
بویکرمی ایکینک قطری بیلیدر اشبو بیدن * ز * مراد در ایلک انیسی مصحف
ڪکژدم دژجو نسکه برج عقربک حرفی زای معجمه در
مصحفی راء مهمله دژ بو تقدیرجه زرحا صل اولمش اولور فاحفظ

* دکر دریا کی کشتی رئیسی ناخدا یل باد *

دریا * ترکیده دخی شاهدر شیخ سعدی بیت بدریا در منافع بی شمارست
اکرخواهی سلامت درکنارست * کشتی * کافک فتحی وشین معجمه نک سکونی
وتاء فوقیهٔ ممدوده نک کسریله کمی که عربیده زورق وسفینه ومرکب البحر دیرلر
شمس فخری بیت چودین را تو بیت فرمود رایش * همه کفار بکسستند کشتی
ناخدا * نون ممدوده نک فتحی وخاء معجمه نک ضمی ودال ممدوده نک فتحیله بمعنی
مهتر ملاحان یعنی کمی رئیسی دیمکدر بو لفظ مفرددر ونهار مرکب فهم ایله میر
نظامی بیت چوملاحان همه آماده بودند کشتی ناخدا آزاده بودند باد * بمعنی ریح
وهوا باقی اون معناسی دخی واردر قطعهٔ ثانیه نک بیت سادسی شرحنده کجدی

* آچق یلکن کشاده بادبان بغلودمور لنکر *

کشاده * کاف فارسیه نک ضمیله آچق وآچلمش معناسنه اسم مفعولدر
کشادن لفظندن بوماده نک جمعیتی شعوری مرحوم کاف فارسیه ده ذکر
وایراد ایلدی فلا تغفل * بادبان * دالک سکونیله کمی یلکنی که عربیده شراع
دیرلر حکیم انوری بیت آسمان درکشتی عمرم کند دائم دوکار * که شادی
بادبانی وقت انده لنکری * معنای ترکیبیسی یله منسوب دیمکدر چونکه بان
بومقامده ادات نسبت دیو ادوات مرکبه ده کجدی بوندن بشقه بادبان ایکی
معنایه دخی کلور اول قفتان و پیراهن یقه سی ثانی استعاره طریقیله بمعنی
ساغر بعض فرهنکلرده سرن درکی دیو تفسیر ایلدی اما یلکن معناسنه
اولمسی انسبدر * لنکر * ترکیده دخی شاهدر نظم اللآل بیت لنکره
مرسات دی یلکن شراع * اسکله کلا وجزیره اظا * بوندن بشقه
درت معنایه دخی کلور اول بمعنی خانقاه یعنی تکیه ثانی بمعنی وقار وتمکین ثالث بمعنی
مکار ومحیل وصاحب خدعه رابع بمعنی قلندر خانه ومکان رندان

* یقین اولمه مشو نزدیک سلطانرا سلاطینه *

مشو * فرق ایشنجی قطعه نک بیت سادسنده کلان شدن لفظندن نهی
حاضردر اولنده کی میم مفتوحه ادات نهیدر کما سبق فی الادوات البسیطة

میر نظمی بیت مشو تا بنقد ر بجور و غدار * نماند آنچنین پر کرم بازار * نزدیك نونك فتحی وزای معجمه نك سكونی ودال ممدوده نك كسری و كاف ایله یقین كه عربیده قریب معناسنه اصل نزد قرب معناسنه آخرنده كی یاء تحتیه نسبت ایچوندر كاف الحاقیله نزدیك دیرلر باریك وتاریك كبی وقرب معناسنده در كلور ابو المعانی بیت بنزدیك تو جای عاشقان نیست * كرفته جای نزدیك تو اغیار * سلطانرا * آخرنده كی لفظ را ادات مفعولدر كما سبق فی الادوات المركبة فاما كه سلاطینه دیو ناظم نحریرك تفسیری حبر نفیده ونهیده واقع اولان نكره عمومی مفید اولدیغنه مبنی اوله فتأمل

* اوزاقدن كور ببین از دور داخی باقی دیمك بنكر *

ببین * فرق بشنجی قطعه نك بیت تاسعنده كلان دیدن لفظندن امر حاضردر مستقبلا تنده اولمقامه رجوع اولنه اولنده كی باء موحده صله در كما سبق فی الادوات البسیطة صائب تبریزی بیت جلوهٔ مستانهٔ آن سرو قامت راببین * چشم بكشا موجهٔ دریای رحمت راببین * از بمعنی من كما سبق فی الادوات المركبة * دور اوزاق دیو یكرمی برنجی قطعه نك بیت رابعنده كچدی * بنكر * اون دردنجی قطعه نك بیت سادسنده كچن نكریدن لفظندن امردر اولنده كی باء صله در

* زخویش آكاه باشد آنكه كرد این قطعه را از بر *

ز * بمعنی من كما سبق فی الادوات * خویش * كندو دیو اوتوزنجی قطعه نك بیت رابعنده كلور * آكاه * همزه نك مدیله خبردیو یكرمی بشنجی قطعه نك بیت خامسنده كلور * باشد * اوله دیو قطعهٔ ثانیه نك بیت سادسنده كچدی آنكه * اولكم دیو یكرمی طقوزنجی قطعه نك بیت اولنده كلور * كرد ایتدی دیو یكرمی یدنجی قطعه نك بیت ثامننده كلور * این قطعه * قطعهٔ رابعه نك عنواننده كچدی * را * ادات مفعولدر * از بر * همزه نك فتحی وزای معجمه نك سكونی وباء موحده نك فتحی ورا ایله حفظ ایلمك معناسنه حكیم خاقانی بیت روزی هزار بار بخوانم كتاب صبر * چشم نبست لاجرم از بر نمیشود حاصل معنی كندودن آكاه وخبردار اولور اول كسنه كه بو قطعه یی حفظ ایلیه

* پدر بابا پسر فرزند اوغلدر هم انا مادر *

پدر * معروف بابا و آنه عربیده اب دیرلر حضرت آدمه دخی پدر و بابا واب وآنه دیرلر حافظ بیت پدرم روضهٔ رضوان بدو كندم بفروخت * ناخلف باشم اكر من بجوی نفروشم * پسر * باء فارسیه نك كسریله اوغل معناسنه

فرزند * فتحله بمعنى ولد اكرچه ذكر وانثايه شاملدر لكن ذكرده استعمالى غالبدر * مادر * بمعنى والده وام شيخ سعدى بيت پشت دوتاى فلك راست شد از خرمى * تاچو تو فرزند زاد مادر ايام را

* فرنداشدر برادر دادر و همشيره درخواهر *

برادر * باء موحده نك كسريله حقيقة قرنداش معناسنه هاتفى در ليلى ومجنون بيت صد بار بود سك موافق * بهتر ز برادر منافق * دادر بمعنى برادر ايضا حضرت مولانا بيت تلخ خواهى كرد بر ما عمر ما * كه بدين ميدارد دادر ترا * بعض نسخه ده يار مشفق ومحب صادق معناسنه مرويدر * خواهر * خاء معجمه نك بين الفتح والكسر امالهسى وواو وبعده الفله بمعنى همشيره عربيده اخت ديرلر * همشيره * دخى فارسيدر تركيده شيوعيله تفسير قلندى

* نبا اولدى بيوك بابا نبيره اوغلنك اوغلو *

نبا * نونك كسرى وباء تحتيه ممدوده نك فتحيله بمعنى جد يعنى بيوك بابا كه تركيده دده دخى ديرلر * نبيره * نونك فتحى وباء موحده نك كسرى وراءنك فتحى وهاء رسميه ايله اوغل اوغلو تركيده طورن عربيده سبط وحفيد ديرلر حكيم فردوسى بيت نبيره كه چشم اوردبا نبا * هم از ابلهى باشد وكيميا

* نبيسه هم قز اوغلو در برادرزاده درافدر *

نبيسه * نونك فتحى وباء ممدوده نك كسرى وسينك فتحى وهاء رسميه ايله قز اولادى حاصلى اوغل اولادى نبيره قز اولادى نبيسه * افدر * همزه نك فتحى وفانك سكونى ودالك فتحى وراء ايله بمعنى برادرزاده بعض فرهنكلرده بمعنى همشيره زاده ديو مسطوردر ابو شعيب بيت سلسله جعدى بنفشه عارضى * كت ستاوش افدر وپرويز جد

* ديشى درماده عورت زن دينور طول عورته كالم *

ماده * ميم ممدوده نك ودالك فتحلرى وهاء رسميه ايله بمعنى انثى هرنه نك اولورسه مقابلى نر لفظيدر دال مشدده ايله عربيده اصل معناسنه * زن * زاى معجمه نك فتحى ونون ايله عورتكه عربيده امرأه ديرلر مقابلى مرد لفظيدر شاعر بيت درين مزرعه اكر مرد ستى اكر زن * كسى كندم نخورد از كشت ار زن * همدخى زدن لفظندن صيغه امر ووصف تركيبى دخى اولور * كالم * كاف فارسيه نك ولامك فتحلرى وميم ايله طول عورت معناسنه شمس فخرى بيت دشمن ذر كه ترا باشد * بچه دائم يتيم وزن كالم

* ار اولدى شوى وشوهر يعنى زوج اركك ديمكدر نر *

شوی * شین معجمه نك ضمی و واو مجهول و یاء تحتیه ایله بمعنی زوج یعنی عورتك اری و واو معروف ایله شستن لفظندن امر و وصف ترکیبی دخی اولور جامه شوی کبی * شوهر * شین معجمه نك فتحی و واوك سکونی وهانك فتحی و را ایله بمعنی زوج مذکور استاد لبیبی بیت زن دنیا عجوز حیله اندیش * کند هر پنج روزی شوهر خویش * نر * نونك فتحی و را ایله ارکك معناسنه هر نه نك اولور سه بو بش معنایه دخی کلور اول بمعنی آلت رجل کیر کبی ثانی بمعنی زشت و قبیح ثالث نام پدر سام که نرمو نریمان دخی دیرلر رابع بمعنی موجهٔ آب خامس اغاج اورته سنده اولان شاخلر بو معنالرده آخرنده هاء رسمیه ایله نرمو شنده ایله نره دخی دیرلر نتکم فرق برنجی قطعه نك بیت ثالثنده کلور

* دو کون سور اویون بازی ضیافت اولدی مهمانی *

سور * سین ممدوده نك ضمی و را ایله دو کون معناسنه خواجه سلمان بیت حبذا سوری و سروری که اکر در نکری * خانهٔ زهره بود برجی از ان عالم سور * همدخی ایام سرور و هنکام حبور ده اولان ضیافت معناسنه و قلعه سوری معناسنده ده کلور * بازی * باء موحدهٔ ممدوده نك فتحی و زای معجمهٔ ممدوده نك کسریله بمعنی لعب یعنی اویون ابو المعانی بیت طفلی چو کند بجان عاشق بازی * باید که کند عاشق او سر بازی * بعض نسخه ده جانباز معناسنده کلور مهمانی * آخرنده یاء مصدریه ایله بمعنی ضیافت و قونقلق ابو المعانی بیت خیال آن پری کاشانهٔ دلرا اکر آید * کنم باخون دل بخت جکر ترتیب مهمانی چونکه مهمان مسافردر بو فرق سکزنجی قطعه نك بیت اولنده کلور

* سونمك شادمانی باکره دوشیزه قز دختر *

شادمانی * دالك سکونی و ضرورت وزنده کسری بو آخرنده یاء مصدریه ایله بمعنی فرح و سرور چونکه یاء تحتیه بسز شادمان فرحناك معناسنه ابو المعانی بیت یکنفس بالطف جانانرا نکشتم شادمان * در همه عمری ندانستم که چون شادی شود * دوشیزه * دال ممدوده نك ضمی و شین معجمهٔ ممدوده نك کسری و زای معجمه نك فتحی و هاء رسمیه ایله بکر قز معناسنه کمال اسمعیل بیت دوشیزکان خاطر من بببن که غنچه وار * برزخ کرفته اند زتوشر مسار دوست * جمع قلندقده هاء رسمیه کاف فارسیه یه ابدال اولنمسی قاعدهٔ کلیه در نکته بکر قز معناسنه باکره نه قدر که غلط دیدیلر ایسه ده لکن غلط مشهور لغت فصیحه دن اولی او لمغله غلط اختیار اولندی * دختر * دالك ضمی و خاء معجمه نك سکونی

وتاء مثناة فوقیه نك فتحی ورا ایله بمعنی بنت راسـزدخی بو معنا به در

* خصملر جمله خویشاوند و نزدیکی بقینلقدر *

خویشاوند * خاء معجمه نك بین الفتح والکسر امالهسی وواو مجهولی و یاء تحتیه نك سکونی وشین معجمهٔ ممدوده نك وواوك فتحلری ونونك سکونی ودال ایله بمعنی اقربا یعنی خصملر تنکم مفردی خویش خصم دیو اوتوزنجی قطعه نك بیت رابعنده کلور حاصلی خویشاوندی الجمله خلاف قیاس اوزره مجمع در * نزدیکی * آخرنده کی یاء تحتیه مصدریه در نزدیك یقین دیو یکرمی ایکنجی قطعه نك بیت اخیرنده کچدی

* اوکی اوغل پسندر هم اوکی بابا پدراندر *

پسندر * باء فارسیه نك ضمی وسینك فتحی ونونك سکونی ودالك فتحی ورا ایله اوکی اوغل معناسنه عربیده ربیب دیرلر چونکه اوکی معناسنی مفید اولان کلمه نك اکثر آخرنی حذف ایدوب بعده بر نون ساکن بعده بردال مفتوحه بعده بر راء مهمله کتورولر نتکم مادندر اوکی انا ودختندر اوکی قز معناسنه اولنغلری کبی استاد عنصری بیت چز بمادندر بماندای جهان کینه جو * باپسندر کینه دارد همچو باد ختندرا پدراندر * راء اولی نك سکونی وهمزه نك فتحیله اوکی بابا معناسنه رانك وهمزه نك حذفیله پندر دخی دیرلر استادلیبی بیت از پدر چون از پدندر دشمنی بیندهمی * مادرازکینه بردمانند مادندر شود

* کشی زاده ماولان والا نژاد پاك کوهردر *

والا نژاد * کشی زاده معناسنه چونکه والا اعلی دیو قطعهٔ خامسه نك بیت ثالثنده کچدی نژاد نونك کسری وزای فارسیهٔ ممدوده نك فتحی ودال ایله بمعنی اصل * پاك کوهر * مثله چونکه پاك بمعنی طاهر کوهر بیانی دیباجه نك بیت عاشری شرحنده کچدی

* تبار وخاندان قوم وقبیله جمله سی یکسر *

تبار * تاء مثناة فوقیه نك وباء موحدهٔ ممدوده نك فتحلری ورا ایله بمعنی قوم وقبیله عربیده تبار هلاك معناسنه در * خاندان * لغتلرده وفرهنکده اهل بیت وحرمدن کنایه دیو مفسردر اما که قوم وقبیله معناسنه کلدیکی بودخی ناظم تحریرك غالبا اهل ایراندن روایت خاصه سیدر * یکسر * یاء تحتیه نك فتحی وکافك سکونی وسینك فتحی ورا ایله جمله سی معناسنه که ترکیده انلر براوغوردن اولشدن باشه دیو تعبیر ایدرلر

* فرومایه دنی ضویسر شخص بد اختر اوغورسزدر *

فرومایه * معنای ترکیبیسی دخی اصلی الحق معناسنه زیرا فرو فانك ورانك

ضملری واخفاء واو واظهار ایله پلحق ودون معناسنه مایه بمعنی اصل شیخ سعدی
بیت * بافرومایه روز کارمبر * کز نی بوریا شکر نخوری * بداختر * بمعنی مشؤم
الطالع و بدبخت یعنی اوغورسز چونکه بد فساد یو او تو ز بشنجی قطعه نك بیت
اولنده کلور اختر طالع دیو قطعهٔ خامسه نك بیت اولی شرح جنده کچدی عبدالله
هاتفی بیت ز انعام واحسان صاحب قران فراموش کردند بداختران
فائده فرودرت معناسیه در اول اشاغی و پلحق معناسنه ثانی بمعنی بلع یعنی یوتمق
ثالث صو یمطالمق معناسنه رابع تحسین لفظ ایچون اوائل مشتقاته داخل اولور
مایه بش معناسیه در اول بمعنی اصل مثلا سرمایه کبی ثانی هر حیوانك دیشیسی
عموما ودوه نك دیشیسی خصوصا ثالث خمیر مایه سی رابع بمعنی قدر ومقدار
خامس فریدونی تربیه ایتدکلری کاوه دیرلر کذا فی فرهنك جهانکیری

* تلنکی آج ومحتاجه دینور جری اولان بیزر *

تلنکی تاء فوقیه نك ولامك ضملری ونونك سکونی وکاف فارسیهٔ ممدوده نك
کسریله بمعنی آج ومحتاج وسائل کمال اسمعیل بیت بکیش خلم طمع خواندو یکی
بی نفس یکی تلنکی کابل بکیش خواری خاو * بیزر * بمعنی فقیر ومسکین یعنی
جری معنای ترکیبیسی التونسز واقچه سز دیمکدر چونکه بی ادات نفیدر کما سبق
فی الادوات المرکبة زر التون دیو یکرمی یکنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی

* سخی آدم جوانمرد با غسلا یبچی بخشنده *

جوانمرد * نونك سکونیله بمعنی سخی وکریم النفس ترکیده جومرد دیوندن
غلطدر معنای ترکیبیسی کنج آدم دیمك اولور اما بو معنایه استعمالی یوقدر
بخشنده * باء موحده نك فتحی وخاء معجمه نك سکونیله بخشیدن لفظندن اسم
فاعلدر جامی بیت جرم بخشنده و بخشاینده * در بروی همه کشاینده

* خسیس والچغه ناکس دینور اسکلو خواهشکر *

ناکس * بمعنی خسیس وسفله ودون معنای ترکیبیسی آدم وانسان دکل دیمکدر
چونکه نا ادات نفیدر کس آدم وانسان معناسنه معروفدر شیخ سعدی بیت
هان کس نان کس نباشی * با کرمه خوان کس نباشی * خواهشکر * اسم
فاعلدر چونکه خواهش خاء معجمه نك بین الفتح والکسر املاسی وواو علامت
والفله خواهیدن لفظندن امر آخرینه ماقبلی مکسور شین معجمه الحاقیله
اسم مصدردر کر ادات اسم فاعلدر کما سبق فی الادوات المرکبة

* عجمدن بن کتوردم بو یله ایجو بو یله جوهرهم * تفسیردر

زابرانه

* زایران من بیاوردم چنین دروچنین گوهر *

ز * بمعنی من کما سبق فی الادوات * ایران * همزهٔ ممدوده‌نك کسری وراء ممدوده‌نك فتحی ونون ایله مجموع ولایت عراق وفارس وآذربایجان وخراسان مملکتلریدر که فریدون شاه فرزند کبیری ایرج شاهه ویرمشدی اول اجلدن ایران تسمیه اولنمشدر ونهر جیحونك اوته جانبنی تور نام اوغلونه ویرمشیدی توران تسمیه اولنمشدر رهمدنی ایران نام هوشنك شاه بن سیامك شاهدر * من بن دیو قطعهٔ ثالثه‌نك بیت اولنده کچدی * بیاوردم * ماضی متکلم وحده‌در کتوردم معناسنه مصدری همزه‌نك مدیله آوریدن لفظیدر نتکم وصف ترکیبی اولدیغی حالده آوریکرمی برنجی قطعه‌نك بیت اخیرنده کچدی اولنده‌کی باء موحدهٔ مکسوره صله‌در چونکه آوردم همزه سی یائحتیه یه ابدال اولنمشدر علی ماسبق فی المقدمة * چنین * بویله دیو قطعهٔ ثالثه‌نك بیت ثالثنده کچدی * در * اینجو دیو قطعهٔ رابعه‌نك بیت رابعنده کچدی * گوهر * معرب جوهر در بیانی دیباجه‌نك بیت عاشری شرحنده کچدی

* قطعهٔ چون مهر رخشان درجهان پرتونثار *

قطعهٔ چون مهر * قطعهٔ خامسه‌نك عنوانده کچدی * رخشان * رانك فتحی وخاء معجمه‌نك سکونی وشین معجمه ایله رخشیدن لفظندن امر آخرینه الف ونون الحاقیله اسم فاعلدر بمعنی لامع ومشرق ناصر الدین بلخی بیت * زخ رخشان اوخورشیدجان باد * لب لعلش حیات وجاودان باد * در * بمعنی فی کما سبق فی الادوات المرکبة * جهان * بمعنی دنیا کما سبق آنفا * پرتونثار * وصف ترکیبیدر شعاع صاچیجی معناسنه چونکه پرتو شعاع دیواوتوز التنجی قطعه‌نك بیت رابعنده کلور نثار نونك کسری وثاء مثلثهٔ ممدوده‌نك فتحی ورا ایله صاچق وصاچیجی معناسنه میوه واقچه وامثالی لکن بومقامده اسم فاعل معناسنه‌در نتکم گوهر نثار کلمه سنده اولدیغی کبی فی الاصل عربیدر فارسیده‌وانثارده‌شایعدر جامی بیت اصبحت زائرالك یاشحنة النجف بهر نثار مقدم تو نقدجان بکف * حاصل معنی شعله صاچیجی جهانده اشراق ایدیجی کونش کبی برقطعه یاخود قطعه‌در ماسبقلرکبی مناسبت ظاهره در

* رخش آتیارلا یجی رخشنده یارلق نابدار *

رخش * رانك فتحی وخاء معجمه‌نك سکونی وشین معجمه ایله بمعنی اسب یعنی آت میر نظمی بیت رخش ودولت همیشه درزین باد * نرود از کفش عنان مراد

في الاصل رخش رستمك مشهور رابرش ديدكلري آتنك دولي اسمي ايديكه اكا
فردوسي بو رابرش ديو تعبير ايدر وصكره غلبهٔ استعمال ايله كيده‌رك مطلق آت
معناسنه اولدي هر نه رنكده اولورسه اولسون وشعرا استعاره طريقيله ممدوح
آته رخش ديرلر بوندن بشقه رخش بش معنايه دخي كلور اول بمعني قوس قزح
ثاني ضيا وفروغ ثالث آيينه وامثالي براق نسنه‌دن ظاهر اولان عكس معناسنه
رابع بمعني دورنك سرخ وسپيد خامس بمعني فرخ ومبارك * رخشنده * فتحله
رخشيدن لفظندن اسم فاعلدر * تابدار * باء موحده‌نك سكونيله ضيالو وحرارتلو
معناسنه‌در اما اكثر فروغ وضيا وشعله معنالرينه استعمال اولنور عنصري بيت
كه غنچه تهي بر ني دلم آن تابدار زلف * كفتا كه مشكناب ندارد قرار وتاب

* پك لطافتلو طراوتلو ديمكدر آبدار *

آبدار * باء موحده‌نك سكونيله بمعني طري ولطيف وتازه ميوه اولسون غيري
اولسون بوندن بشقه اوچ معنايه دخي كلور اول بمعني مردمصاحب ومجلس
آرا ثاني بمعني تيغ وخنجر جوهردار رابع برنوع كياه كه ليف خرمايه مشابه
براوتدر في الاصل آبدار وصف تركيبيدر آب طوتيجي معناسنه نتكم
تابدار تاب طوتيجي معناسنه اولديغي كبي چونكه آب معنالريله قرقنجي
قطعه‌نك بيت اولي متن وشرحنده كلور تاب معنالريله قطعهٔ خامسه‌نك
بيت خامسنده كچدي دار داشتن لفظندن امر ياخود اسم فاعل مخففدر

* عاشقك معناسي اولمش دوستار ودوستدار *

ايكيسيده وصف تركيبيدر چونكه دوست معلوم آر مدّ همزه ايله آريدن
لفظندن امر حاضر ياخود اسم فاعل مخففدر دار داشتن لفظندن كذلك شاعر
بيت دوستدار الم ودشمن شادي شده‌ام * جانب عشق عجب حال دكر ميباشد

* بر برينه راست كلمك دوچهار ايله دوچار *

بو ايكي لفظك معناي تركيبيلري ايكي درت ديمك اولور نتكم اون طقوزنجي
قطعه‌نك بيت اولنده كچدي * دوچهار * استاد فرخي بيت * هر كه
باتو بجنك شد دوچهار * باظفر نرد او يكبست بحرب * دوچار * حضرت
مولانا قدس سره بيت * برد با من ميان دامنكي * دوچاري ودوچاري
ودوچاري * بو ايكي بيتده مراد بر برينه راست كلمك معنالريدر

* دادكر عدل ايديجيدر جبر ايديجي زوركار *

دادكر * اسم فاعلدر بمعني عادل چونكه داد عدالت ديو يكرمي ايكنجي قطعه‌نك

بيت ثانيسنده مجدى كرادات اسم فاعلدر كما سبق فى الادوات المركبة منلا عبد الواسع بيت * كرچه چون ضحاك ظالم بر جهان وى ظلم كرد * داد چون نوشين روان داد بكر خر وار او * بوندن بشقه داد كر ايكى معنايه دخى كلور اول حضرت حاكم حقيقى جل شانه كما سبق فى الاسماء الحسنى ثانى مان ملكى چشنلرندن برچشن اسميدر زور كار * اسم فاعلدر بمعنى ظالم وجائز چونكه زور كوج ديو يكرمى برنجى قطعه نك بيت خامسنده مجدى كارادات اسم فاعلدر كما سبق فى الادوات المركبة

* فرصت وعصر و زمان داخى هوادر روزكار *

روزكار * راى مهمله نك سكونيله اوچ معنايه در اول بمعنى فرصت ثانى بمعنى عصر وزمان ثالث بمعنى هوا وباد معناى تركيبيسى كونجى ديمكدر لكن انده استعمال يوقدر

* قوچقه ديندى دراغوش وداخى آغوشتن *

دراغوش * اسم مصدردر امر صيغه سى اوزره چونكه درنجسين لفظ ايچونه در آغوش مد همزه ايله آغوشتن لفظندن مشتقدر يا خود در بمعنى فى كما سبق فى الادوات المركبة آغوش قوچاق ديو اوتوزبرنجى قطعه نك بيت ثانيسنده كلور استاد لطيفى بيت * وه كه من وى نتوانم كه ببوسم پى او * اى بسا كس بتصرف زده دراغوش كذشت * آغوش همزه ممدوده نك فتحيله مصدردر بمعنى در آغوش مذكور فرق اعتبار يدر

* هم قوجاق اولدى كنار آلمق قوجاغنه دركنار *

كنار * آغوشكه قوجاق معناسنه عربيده حجر ديرلر طرف وجانب معناسنه ده كلور ايكى معنايه معكوسا حضرت سلطان ولد بيت خود حديث عشق رانبود كنار * كير دائم عشق را اندر كنار * دركنار * بونده در بمعنى فى در

* ساختن دوزمك دخى يول طاقيدر برك ساز *

ساختن * مصدردر دوزمك ويابمق وقلمق معناسنه مستقبلاتنده خاء معجمه زاى معجميه ابدال اولنوب سازد وسازنده ديرلر * برك ساز * بمعنى مهمات سفر ولوازم طريق ساز مقدم برك مؤخر اولديغى حالده ساز برك دخى بو معنايه بو ايكى صورتده واو عطفيله وواوسز دخى مستعملدر فقط لفظ برك وفقط لفظ ساز دخى بو معنايه در بو يله اولنجه بونده آلتى لغت واردر رفافهم شاعر بيت راه تودور آمدو منزل دراز * برك راه توشه منزل بساز * خواجه سلمان بيت ساقيا بركه طرب ساز كه از بلبل وكل * كار وبار چمن امروز ببركست وساز فائده فقط برك اون معنايه كلور رنتكم اون بشنجى قطعه نك بيت اولى شرحنده

بگدی فقط ساز اون معنایه درایضا اول بمعنی تدارك سفر كما عرفت آنفا
ثانی بمعنی انتظام حال ثالث بمعنی معروف رابع بمعنی سامان اتماسامانك
اون ایکی معناسی واردر اکثرینه استعمال اولنور خامس بمعنی سلاح
جنك سادس بمعنی تدارك ضیافت سابع بمعنی مکر وحیله ثامن بمعنی نفع
وفائده تاسع بمعنی مثل ومانند عاشر صیغهٔ امر ووصف ترکیبی اولور

* منتظم درسازمند ویك موافق سازكار *

سازمند * زای معجمه نك سكونیله اسم منسوبدر چونكه ساز بمعنی انتظام
كما عرفت آنفا منداداتِ نسبتندر كما سبق فی الادوات المركبة شیخ نظامی
بیت برین سازمندی جهانگیرشاه * برافراخت رایت زماهی بماه * سازكار
زای معجمه نك سكونیله ایضا چونكه كار ادات نسبت واسم فاعلدر میر نظمی بیت
ای زلطفت سازكار عاجزان * كار عاجز سازو احسانت رسان * فاما كه
كسر زای معجمه ایله بمعنی آلت اهل صنایع معنای تركیبی به دخی اوفق اولور

* شول كه ما كولاتدن مجوش اوله خوشخورد ینور *

خوشخور * شین معجمه نك سكونیله اطعمه واشربه ومیوه لردن برمقدار
چوشنلی اولانه دیرلر ناظم نحریرك ماكولاته قصری تغلیب یاخود
مجازدر اصلنده وصف تركیبیدر چونكه خوش قطعهٔ رابعه نك
بیت رابعی شرحنده بگدی * خور * خوردن لفظندن امر یاخود اسم فاعل
مخففدر * مجوش * دخی فارسیدر تركیبده شبوعی ایله تفسیر قلندی

* هم گواریدن سكرمك هضمی آسان خوشگوار *

گواریدن * كاف فارسیه نك ضمی وواو ممدوده نك فتحی وراء ممدوده نك كسریله
مصدردر بمعنی هضم * خوشگوار * اصلنده وصف تركیبیدر
هضمی آسان معناسنه واطعمه دن واشربه دن لطیف ولذیذ معناسنه
ابو المعانی بیت چوما قل خوشخوار وبارنكو * می خوشگوار از كف خوبرو

* اولدی فكر ایتمك نهیدن هم سگالش اوله در *

نهیدن * نونك فتحی وهاء ممدوده نك كسریله مصدردر فكر ایتمك معناسنه
همدخی غم خوردن معناسنه ونهادن معناسنه ده گلور كذا فی فرهنك زفانگویا
سگالش * سینك كسری وكاف ممدوده نك فتحی ایله سگالیدن لفظنك امری
آخرینه ماقبلی مكسور شین معجمه الحاقیله اسم مصدردر بمعنی فكر واندیشه
استاد رودكی بیت ای مج كون توشعر من ازبركن وبخوان * ازمن دل وسگالش

وارتو

وارتوتن وزبان * مجمع الفرسده بمعنی اندیشه مند ومتفکر اسم فاعل دیو مرویدر کذا فی فرهنك میرزا ابراهیم همدخی حیله وخدعه معناسنده کلور

* ایشته تأخیر وتأنی ایلمکدر بردوبار *

بردوبار * باء موحده نك ضمی ورانك ودالك سکونی وباء موحده ممدوده نك فتحی ورا ایله ایشمتأنی وتأخیر وسکونت ووقار ایتمك معناسنه شیخ عطار بیت بردوباری جوی وبی آزار باش * تا که کردد درهمزنان توفاش

* صلح معناسنده دریعنی بارشمق آشتی *

آشتی * همزه ممدوده نك فتحی وشین معجمه نك سکونی وتاء فوقیه ممدده نك کسریله بارشمق که عربیده صلح معناسنه عرفی مقابلی ایله ذکر ایلمشدر بیت جنك آتش آشتی آتش مدارا آتشست * خوش سروکاری ازان بدخو مرا نا آتشست

* جنك ایمش پرخاش ورزم وکیرودار وکارزار *

پرخاش * باء فارسیه نك فتحی ورانك سکونی وخاء معجمه ممدوده نك فتحی وشین معجمه ایله بمعنی جنك وغوغا شمس فخری بیت کرا مجال که پادشاه ابو اسحاق کند تصور کین وتخیل پرخاش * رزم * رانك فتحی وزای معجمه نك سکونی ومیم ایله بمعنی جنك وجدال ایضا خواجه حسین ثنایی بیت مردیش روز رزم نیست مرد ازبرادر بخواهر اندازد * همدخی هیمه وهیزم معناسنده کلور * کیرودار کاف فارسیه ممدوده نك کسری ورانك ضمی وواو مجهول ودال ممدوده نك فتحی ورا ایله بمعنی جنك وآشوب ایضا معنای ترکیبیسی اورطوت دیمکدر اکثر صفت جنك اولور ومطلق جنك معناسنده اولور نتکم بو مقامده اولدیغی کبی میر نظمی بیت بجوش آمده شورش کیرودار * زهر دوطرف کسته شد بی شمار بو معنایه دارو کیر دیرلر کذا فی فرهنك شعوری * کارزار * سکون راء اولی ایله بمعنی جنك وجدل ایضا حکیم سوزنی بیت بنفشه سمن آمیغ تیغ تو ملکا بلاله کاشتن دشت کارزار تو باد * معنای ترکیبیسی آهلو ایش دیمك اولور جنك * دخی فارسیدر ترکیده شبو معنی حسبیله تفسیر وترجمه قلندی

* طاسه لو انده وهکین وطاسه اولمشدر فرزم *

اندوهکین * اسم منسوبدر چونکه اندوه همزه نك فتحی ونونك سکونی ودال ممدوده نك ضمی واظهار ها ایله بمعنی غم وغصه کین ادات نسبتدر کما سبق فی الادوات المرکبة * فرزم * فانك وزای معجمه نك فتحلری ومیم ایله بمعنی غم وغصه اندوه کبی وزای فارسیه وراء مهمله ایله دخی مرویدر

لطیفی بیت چه شور ازدلت ای شاه کرم * برهاند دل مارا ازفزم
* قلبی محزون خاطری مجروحه دیرلردلفکار *

دلفکار * لامك سكونيله بمعنى محزون القلب ومجروح الخاطر معناى تركيبيسى دخى بويله در چونكه دل قلب ديو اونيدنجى قطعه نك بيت ثالثنده كچدى فكار فانك كسرى وكاف فارسيهٔ ممدوده نك فتحى ورا ايله بمعنى مجروح ومشوش كاهى مجروح خاطر معناسنده كلور ابو المعالى بيت رسد زخنجر جانان راحتى بدل * نهد بدست كرم سينهٔ فكار ما

* دازمفهومى بنا دازارهم معمار ايمش *

داز * دال ممدوده نك فتحى وزاى معجمه ايله بمعنى بنا وبالحق همدخى تشديدنون ايله بنا معناسنده كه يا پوجى ديمك اولور وبغداى بواريه سنبله سى قلچغى كه داس معناسنده كلور * دازار * بمعنى معمار وبمعنى بنا يعنى يا پوجى همدخى حق جل وعلى حضرتلرينه اطلاق اولنور كما سبق فى الاسماء الحسنى اصلنده وصف تركيبيدر چونكه داز بنا ديو آنفا كچدى آرمد ايله آريدن لفظندن امر ياخود اسم فاعل مخففدر اصلى آور ومصدرى آوريدن ايدى

* يازاوى تخكم دخى محكم ديمكدر استوار *

تخكم * تاء فوقيه نك فتحى وخاء معجمه نك سكونى وكاف فارسيه نك فتحى وميم ايله بمعنى خانهٔ تابستان همدخى تركستانده براوكه اسميدر * استوار * همزه نك ضمى وسينك سكونى وتاء فوقيه نك ضمى وواو ممدوده نك فتحى ورا ايله بمعنى محكم ومتين مسعود سعد سلمان بيت پايدار واستوار ست زتودين ومملكت * پايدار وپايدار واستوار واستوار * وبوندن بشقه درت معنايه دخى كلور اول بمعنى معتمد وامين ثانى اينانمق معناسنده ثالث بمعنى تمام شدن رابع بمعنى برابر آمدن

* ريزه ريزه پاره پاره طارطغاندر ترت مرت *

ريزه * راء ممدوده نك كسرى وزاى معجمه نك فتحى وهاء رسميه ايله بمعنى قطعه وپارچه وخرده * پاره * باء فارسيه ايله فارسيده وتركيده دخى شايعدر بويله اولنجه ريزه ريزه معناسى پاره پاره ديمك اولدى * ترت مرت * تاء فوقيه نك وميمك ضملرى بعد همارا وتاء فوقيه ايله بمعنى تارومار يعنى طارطغان ديمك اولور توابع الفاظ قبيلندندر شمس فخرى بيت بدسكالان نيكوخواهش تارومار * نيكخواه بدسكالش ترت مرت * همدخى ترت مرت بدانجام وبد اسلوب ونظنده جقير معناسنده در فرهنك جهانكيريده فتحه ايله روايت اولنمشدر وبر معناسى دخى تاراج ديو منقولدر

خرده

* خرد مرد اوفق تفك يعنى طاغلمش تارمار *

خرد مرد * خاء معجمه نك و ميمك ضملرى بعدهما راو دال ايله توابع الفاظ قبيلندندر اوفق تفك معناسنه در و واو معروف ايله خورد مرد دخى بو معنايه در * تارمار * دخى توابع الفاظ قبيلندندر بمعنى پراكنده و پريشان يعنى طاغلمش شمس فخرى بيت عالى كردى زتاب تيغ بران ترت مرت * كشورى كردى زسهم تير پران تارمار جغتايده الاقاق دبرلر كه الاق بولاق بوندندر قاعده توابع الفاظ قبيلندن اولمه نك معناسى اكثر بر كلمه دنصكره كلمهٔ مذكوره نك حرف اولى يرينه ميم كوروب تكرار ايدرلر مثلا تارومار و خرد مرد كبى بو صورتده ايكى كلمه اراسنده كاتب واو يازمديغو تركنده مختاردر لكن بهر حال واو اوقنماز فاحفظ

* ايش قيار ايشليجى يه قيار آور دينور *

قيار * قانك و ياء تحتيهٔ ممدوده نك فتحلرى و را ايله بمعنى شغل و عمل لطيفى بيت نيست جز عشقت اختيار مرا * نيست جز ذكر تو قيار مرا قيار آور * وصف تركيبيدر چونكه قيار قد عرفت آنفا آور وصف تركيبى اولديغى حالده يكرمى برنجى قطعه نك بيت اخيرنده كچدى

* ايش طوتيجى كاردار ايش كوج ديمكدر كاروبار *

كاردار * وصف تركيبيدر چونكه كار ايش كوج ديو يكرمى برنجى قطعه نك بيت خامسنده كچدى دار داشتن لفظندن امر يا خود اسم فاعل مخففدر بوندن بشقه كاردار جامع اموال و صاحب ديوان و وزير معنالرينه در كلورزار اتشت بهرام بيت درين خرج زمال كارداران * نكشت اى شه يكى از صرف هزاران * كاروبار * زانك سكونى و بينلرنده واو غير ملفوظ ايله و واوسز ايش و كار و كسب معناسنه ابو المعانى بيت كار بارم در جهان شد عشق يار * زانكه نيستم در جهان بى كاروبار * فقط كار قد سبق آنفا فقط بار بمعنى عمل و كار ديو يكرمى برنجى قطعه نك بيت اولى شرحنده كچدى

* آولامق اولدى شكردن هم دميدن اوله در *

شكردن * شين معجمه نك كسرى و كافك فتحى و رانك سكونى ايله مصدردر بمعنى اصطياد حكيم فردوسى بيت جهانرا ندانم چرا پرورى * كه پروردهٔ خويش را بشكرى

* سوركون آوى چركه و آو داخى نخجير و شكار *

چركه * جيم فارسيه نك فتحى و رانك سكونى و كاف فارسيه نك فتحى و هاء رسميه ايله سوركون آوى معناسنه طالب آملى بيت بصحن دشت چو حكم شكار

جرکه نمود * زمین چو گوی در حلقهٔ سوار افتاد * نخجیر * نونك فتحی وخاء معجمه نك
سکونی وجیم ممدوده نك کسری ورا ایله بمعنی صید یعنی آو میر خسرو بیت باران
سوار مست نخجیر میرود * رستم ز کار زار تدبیر میرود * هم دخی اولنان جانور
معناسنه عموما وطاغ کچیسنه دیرلر خصوصا * شکار * کسر ایله بمعنی صید نخجیر کبی

* هر نه استرسك ایسته دائما اللهدن * تفسیر و ترجمه در

* هرچه میخواهی بجو همواره از پروردگار *

هرچه * هر نه دیو اون التنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی * می * ادات حالدر
کما سبق فی الادوات المرکبة خواهی خواهیدن لفظندن مضارع مخاطب در تکلم
مفرد غائبی یکرمنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی * بجو * جیمك ضمیله جوییدن
وجستن لفظلرندن امردر راسته وطلب ایله معناسنه اولنده کی باء موحدهٔ
مکسوره صله در * همواره * دائم دیو قطعهٔ تاسعه نك بیت ثانیسنده کچدی * از
بمعنی من کما سبق فی الادوات المرکبة * پروردگار * قطعهٔ اولی نك بیت ثانیسنده
کچدی

* این قطعهٔ شیرین بود دلتشنگان را جوی شیر *

این قطعه * قطعهٔ رابعه نك عنوانده کچدی * شیرین * طتلو دیو قرق سکزنجی
قطعه نك بیت اخرنده کلور * بود * اولور دیو قرق یشنجی قطعه نك بیت عاشرنده
کلور * دل * قلب دیو اون یدنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی * تشنگان * تشنه
آخرنده علامت جمع اولان الف ونون الحاقی وهاء رسمیه نك کاف فارسیه یه
ابدالیله تشنه نك جمعیدر تشنه صوصامش دیو قطعهٔ رابعه نك بیت اولنده
کچدی * را * ادات مفعولدر کما سبق فی الادوات المرکبة * جوی * ایرمق دیو
قطعهٔ رابعه نك بیت خامسنده کچدی * شیر * سود دیو اوتوز یدنجی
قطعه نك بیت رابعنده کلور هم دخی جوی شیر فرهادك معشوقی شیرین
ایرماغی دیو اوتوز سکزنجی قطعه نك بیت سادسنده کلور حاصل معنی
بو شیرین وطتلو قطعه کوکل صوسزلره سود ایرماغی اولور

* دلجو ودلاویز اولکه پك مقبول اوله هم دلپذیر *

بونلر وصف ترکیبیلردر هر برلری محبوبه وامثالنه صفت اولور
چونکه دل بمعنی قلب کما سبق آنفا جو جوییدن لفظندن
امر یاخود اسم فاعل مخففدر آویز همزهٔ ممدوده نك فتحی وواوك کسریله
آویختن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر چونکه مستقبلاتی خاء
معجمه نك زای معجمه یه ابدالیله آویزد وآویزنده کلور پذیر اون یدنجی قطعه نك

بيت سادسنده كلان پذيرفتن لفظندن امر ياخود اسم فاعل مخففدر

* داخي دلاوركبي هر صاحب شجاعتدر دلير *

دلاور * وصف تركيبيدر بوركلو وصاحب شجاعت وبهادر معناسنه چونكه دل بمعنى قلب كما سبق آنفا آور وصف تركيبي اولديغي حالده ميكرمي برنجي قطعه نك بيت اخيرنده كچدي * دلير * دالك ولام ممدوده نك كسري وزا ايله بمعنى شجيع وبهادر ايضا ثنايي بيت زقوت تهي مرد بازو دلير * ز بهر زبوني سر افكنده زير

* اولدي نشيمن اوتوراق برخيز ديشه طورمه قالق *

نشيمن * نونك وشين معجمه ممدوده نك كسرلري وميمك فتحي ونون ايله اوتوراق واوتوراجق يرمعناسنه شمس فخري بيت زتاب انتقام سطوت تو * كنده بكپارهء كي ترك نشيمن * بر * ادات تحسين وتأكيددر كما سبق في الادوات المركبة همان ناظم نحريرك طورمه لفظني تفسيره ضمي بونك تأكيدا ايچون اولديغنه مبنيدر * خيز * خيزيدن ياخود خاستن لفظندن امردر چونكه مستقبلاتي خاء معجمه ممدوده نك كسري وزاء معجمه نك فتحيله خيزد وخيزندكلور نتكم ملضبسي قطعهء تاسعه نك بيت رابعنده كچدي حافظ بيت ساقيا برخيز درده جام را * خاك بر سركن غم ايام را

* ثابت قدمدر پايدار برلشمش اولان جايگير *

پايدار * سكون ياء تحتيه ايله وصف تركيبيدر بمعنى ثابت قدم ومحكم واستوار وقائم چونكه پاي اياق ديو يكرمي بدنجي قطعه نك بيت رابعنده كلور * دار * داشتن لفظندن امر ياخود اسم فاعل مخففدر شيخ سعدي بيت يار ناپايدار دوست مدار * دوستي را نشايد اين غدار * جايگير * بودخي ياء تحتيه نك سكونيله وصف تركيبيدر برلشمش وبرنده ثابت وصاحب قرار معناسنه چونكه جاي مكان ديو يكرمي يكنجي قطعه نك بيت رابعنده كچدي كير وصف تركيبي اولديغي حالده قطعهء تاسعه نك بيت سادسنده كچدي

* كهتر كوچوكدر دخي مهتر بيكدر بيك بيولك *

كهتر * اسم تفضيلدر بمعنى اصغر واحقر چونكه كه كافك كسري واظهار ها ايله بمعنى صغير وحقير * تر * ادات تفضيلدر كما سبق في الادوات المركبة * مهتر * اسم تفضيلدر ايضا بمعنى اعظم واكبر زيرا مه ميمك كسري واظهار ها ايله بمعنى عظيم وكبير ابو المعاني بيت زنهار بامهتران عمر ومال وجاه را * بي توقف جرأت كفتار واوضاع مكن

* شهناي وخالو زورنه در طاول دهل كوسدر تبير *

شهناي * شاهنايدن مخففدر ايكيسيده هانك سكونيله زورنه ديه كلري

دودك معناسنه معنای ترکیبیسی شاه دودکی دیمك اولور چونکه سلاطین عظام ووزراء کرام نوبت وقتنده طبل ونقاره ایله مزبور دودیکی آهنك ایدیررلر سین ایله سورنا دخی فارسیدر بومعنایه شاعر بیت شودانس وملکرا شوق افزون * اکر بشنیده شهنای ونفیرش * خالو * خاء معجمه ممدوده نك فتحی ولام ممدوده نك ضمیله شهنای مرقوم معناسنه هم دخی طبلی معناسنه که عربیده خال دیرلر دهل * دالك وهانك ضملری ایله طاولکه عربیده طبل دیرلر هاتفی بیت دهل زن فراموش کرد از دهل * بکردن دوالش شد از دیده غل * تبیره * تاء فوقیه نك فتحی وباء موحدهٔ ممدوده نك کسری وراءنك فتحی وهاء رسمیه ایله بمعنی کوس وطبل استاد منوچهری بیت تبیره زن بزد طبل نخستین * شتربانان همی بندند محمل

* یولدن خبر ایله کلوب کیدن ایمش پیك وبرید *

پیك * پاء فارسیه نك فتحی ویاء تحتیه نك سکونی وکاف ایله بمعنی قاصد ونامه وشاطر معناسنده کلور * برید * باء موحده نك فتحی وراء ممدوده نك کسری ودال ایله بمعنی قاصد ایضا شاعر بیت تا که ها بن ظنا هرشد از جانب برید کش پیام دوست در کوشم رسید * عربیده اون ایکی فرسخه برید دیرلر

* مژده نویدو مژده مر مفهومی اولمشدر بشیر *

نوید * نونك فتحی وواو ممدودهنك کسری ودال ایله بمعنی مژده ظهیر فاریابی بیت مرا مبشر اقبال بامداد بکاه * نوید عاطفت آورد از آستانهٔ شاه * مژده دخی فارسیدر ترکیده شیوعی ایله تفسیر قلندی شاعر بیت مژده اقبال دارد جنبش ادبارها * یك دو خطوه باز رفتن پرده د وثاب را * بو نفن بشمقتو ید اوچ معنایه دخی کلور اول بمعنی متحرك ولرزان ثانی بمعنی نواله ثالث بمعنی قوت مژده بر * وصف ترکیبیدر چونکه بر پیغمبرده کی برکیبیدر * بشیر * بوزن فعیل مژده جی معناسنه فی الاصل عربیدر فارسیده وترکیده شایعدر

* دریافتم بن اکلدم بتشناس توسن اکله هم *

دریافتم * ماضی متکلم وحده در مصدری دریافتن لفظیدر متکلم امر حاضری قطعهٔ اولی نك بیت سادسنده کچدی شاعر بیت بی هنر اهل هنر انشود دریافتن سخن اهل هنر هم هنرست دریافتن * بو بیتده ایکنجی دریافتن ایرشمك وبولمق وملاقی اولمق معناسنه در تنبیه ناظم نحریرك بن لفظنی تفسیرده ادراجی مجرد رشاقت نظمه اصابت عین اولماسوك دیو یوخسه چندان تفسیرده مدخلی یوقدر زیرا دریافتم لفظندن ترجمهٔ مطابقه سی لفظ بن اولمقسز فقط اکلدم

لفظیدر فاما که تفسیرده بن اولنجه مفسرده من اولملو ایدی کما لا یخفی علی من له
معرفة بالتراجیم نتکم بشناس توسن اکله هم قولی بوکا شاهد عدلدر * بشناس
اون بشنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچن شناسیدن لفظندن امر حاضردر اولنده کی
باء موحده صله در علی ما سبق فی الادوات * تو * سن دیو قطعهٔ ثالثه نك بیت ثانیسنده
کچدی

* غایت زکیدر تیز دل آکاه معناسی خبیر *

تیز دل * سکون زای معجمه ایله اصلی ترکیب توصیفی اوله رق دل تیز
ایدی کسکین کوکل معناسنه فبعد التقدیم والتأخیر سیاه چشم کبی وصف
ترکیبی اولوب کسکین کوکللو معناسنه اولدی چونکه تیز کسکین دیو
یکرمی برنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کچدی دل بمعنی قلب * آکاه * همزه
وکاف فارسیه نك مدلری واظهار ها ایله بمعنی خبیر ومتیقظ میر نظمی بیت
بپای در رسید ز انسوی ناکاه * ز احوال ولایت کشته آکاه * هم دخی
آکاهیدن لفظندن امر حاضر واسم مصدردر ووصف ترکیبده اولور

* نومید اوکیم مأیوس اوله حیف اولمش افسوس ودریغ *

نومید * نونك فتحی وواوك سکونی ومیم ممدوده نك کسری ودال ایله
بمعنی مأیوس ومحروم * افسوس * همزه نك فتحی وفانك سکونی وسین
ممدوده نك ضمی وسین ثانیه ایله بمعنی حیف وحسرت هم دخی تحسیر
ومأیوس معناسنه ومنع وتقصیر معناسنه ده کلور * دریغ * دال وراء ممدوده نك
کسری وغین معجمه ایله بمعنی حیف وحسرت وبمعنی منع وتقصیر خواجه
حافظ بیت * قدم دریغ مدار از جنازهٔ حافظ * اکرچه غرق کناهست میرود
ببهشت * ایشته خواجه حافظ بیتنك کرامتواری برقصهٔ مشهوره سی واردر

* هم انتقام الق دماوردن هم اولدی طوت بکیر *

دماوردن * دالك ومیم ممدوده نك وواوك فتحلری ورانك سکونی ودالك فتحی
ونون ایله بمعنی اخذ وانتقام مصدردر * بکیر * کرفتن لفظندن امردر چونکه
مستقبلاتی کاف ممدوده نك کسریله کیرنده کلور اولنده کی باء موحده صله در

* تنزوی تنسوخك آدی خوش بوی ایو قوقولیدر *

تنزوی * زای معجمه ایله تنسوخ معناسنه دیو عند مزده موجود لغتلرده رسیدهٔ
نظر اولمدی غالبا بو دخی ناظم نحریرك مرویات خاصه سندندر * خوش بوی
بو دخی سیاه چشم کبی وصف ترکیبیدر چونکه خوش قطعهٔ رابعه نك بیت
رابعی شرحنده کچدی بو قوقو دیو یکرمی التنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کلور

شیخ سعدی بیت کلی خوشبوی در حمام روزی * رسید از دست محبوبی بدستم

* غایت لطیف اشکرف تنسخ دیمکدر بی نظیر *

اشکرف * همزه نك کسری وشین معجمه نك سکونی وکاف فارسیه نك فتحی وراء نك کسری وفا ایله غایت لطیف معناسنه بوندن بشقه اوچ معنایه دخی کلور اول بمعنی بزرك مرتبه ثانی بمعنی قوی وتوانا ثالث بمعنی وقار وحشمت وتمکین * تنسخ تاء فوقیه نك فتحی ونون نك سکونی وسینك ضمی وخاء معجمه ایله بمعنی بی نظیر ونادر وغایتده نفیس عرب تعریب ایدوب تنسوق دیدیلر

* صوباشیه داروغه دی داخی کلانتر محتسب *

داروغه * دال ممدوده نك فتحی وراء ممدوده نك ضمی وغین معجمه نك فتحی وهاء رسمیه ایله صوباشی معناسنه که حکام قبولرنده برشخص صاحب مرتبه نامیدر فی الاصل چغتای لسانیدر صوباشی نقد رصاد ایله معروف ایسه ده صحیحی سین ایله سوباشی دیمکدر بولك وطرف شی معناسنه فافهم کلانتر * سکون نون ایله اسم تفضیلدر بمعنی محتسب وبمعنی اعظم واکبر چونکه کلان کبیردر بو مصرع ثانیده کلور تر ادات تفضیلدر ابو المعانی بیت اگرچه دیده ام خرطوم پیلی * نباشد همچو بینی از کلانتر

* کرچه کلان معناسیدر جمله لغتلرده کبیر *

کلان * کاف ولام ممدوده نك فتحلری ونون ایله بمعنی کبیر وعظیم وجسیم الجثه حکیم فردوسی بیت عدو را بکوچك نباید شمرد * که کوه کلان دیدم ازسنك خرد * ناظم بحر یرك کرچه کلان معناسیدر جمله لغتلرده کبیر دیمکدن مرادی چونکه محتسبه کلانتر دینور کلان دخی عظیم معناسنه اولدقده محتسب زیاده بیوك رتبه صاحبی اولمق اقتضا ایدر مع هذا محتسبلر پس پایه دردیو تلمیح رمکر اوائلده محتسبلرك رتبه سی بیوك اوله

* مستفعلن مستفعلن بحر رجزدر بوکهر *

یعنی بو قطعه بحر رجز مثمن الاجزادندر چونکه بحر رجز مثمن سکز کره مستفعلن در

* جوهر کبی حفظ ایلسه شایسته مخدوم وزیر *

جوهر * دیباجه نك بیت عاشری شرحنده کچدی * حفظ * معروف شایسته * انسب دیو قطعه ثامنه نك بیت اولنده کچدی * مخدوم بیانی دیباجه نك اوتوزالتنجی بیتی شرحنده کچدی * وزیر * معروف

* قطعه در زارکه هر ها شده گنجینهٔ راز *

قطعه‌ده درزا * مثلی قطعهٔ اولی عنواننده کچدی بو تقدیرجه زا حرفدر بوندن
بشقه درزا دالك ضمیله ایچو طوغروجی معناسنه درزای لفظندن مخفف
وصف ترکیبیده اولسه جائزدر چونکه درایچو معناسنه کامرّ غیرمرّة زای
اون ایکنجی قطعه‌نك بیت ثانیسنده کچن زایدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل
مخففدر * ز * بمعنی من کما سبق فی الادوات * کهرها * آخرنده علامت جمع
اولان ها لفظی الحاقیله کهرلك جمعیدر کهر دیباجه‌نك بیت عاشرنده کچدی
شده * فرق بشنجی قطعه‌نك بیت سادسنده کلان شدن لفظندن اسم مفعولدر
کنجینه * خزینه دیو اللی ایکنجی قطعه‌نك بیت ثانیسنده کلور * راز * راء
ممدوده‌نك فتحی و زای معجمه ایله بمعنی سر کرك قول و کرك فعل شاعر بیت چو آمد
برین روز کار درراز * سپهر آن زهر کس که میداشت راز * بوندن بشقه آلتی
معنایه دخی کلور اول بمعنی رنك درزنك ثانی بمعنی خار پشت یعنی کرپی ثالث
باالحق ایله یاپیلان دیوار معناسنه رابع بر شهر یاخود بر قصبه نامیدر خامس
شهر سبزوار ه بر فرسخ یرده واقع بر قصبه اسمیدر سادس بر کتاب
حاشیه سنده امام فخر الدین رازینك خطیله تحریر اولنمشکه زمان سابقده ایکی
شاهزاده وار ایدی برینك نامی راز برینك اسمی ری ایدی اتفاقله شهر
بنا ایدوب هر بری کندو نامیله تسمیه مراد ایلدی میانه‌لرنده منازعه واقعه
اولوب محاربه‌یه موٴدی اولدقده عقلای رجال دولت و مدبران امور
مملکت بو یله معقول کوردیلرکه شهری برینك اسمنه مضاف و اهل
شهری برینك اسمنه مضاف ایلیه‌لر بناء علیه شهره ری و اهل شهره رازدیدیلر
اما عربیده رئیس المعمارین والبنایین معناسنه درکذا فی فرهنك شعوری
حاصل معنی حرف زا حقنده اولان قطعه خزینهٔ اسرارا ولمش کهرلرندندر

* چوق رسا چوق یمه بسیار مخور اندك آز *

رسا * رانك وسینك ممدوده‌نك فتحلریله بمعنی کثیر میر نظمی بیت بسلك خدم کرد رایم
روا * چو من بندکان ذرد اور سا * بسیار * باء موحده‌نك کسری وسینك سکونیله
بمعنی کثیر ایضا * مخور * قطعهٔ ثالثه‌نك بیت عاشرنده کچن خوردن لفظندن
نهی حاضردر اولنده‌کی میم مفتوحه ادات نهیدر کما سبق فی الادوات البسیطة
اندك * همزه‌نك فتحی ونونك سکونی و دالك فتحی و کاف ایله بمعنی قلیل که مقابلی بسیار
مذکوردر میر نظمی بیت اندك اندك نوش کرد باده را * بهتر از بسیار خوار افتاده را

* اولدی خرسند قناعت ایدیجی حرصه دی آز *

خرسند * خاء معجمه نك ضمی ورانك سكونی وسینك فتحی ونونك سكونی ودال ایله بمعنی قانع وقناعت معناسنه در كلی رمیر نظمی بیت فرود رخش بدبده ام تور خرسند نیم بنظاره ار تور * آز * همزه ممدوده نك فتحی وزای معجمه ایله بمعنی حرص وطمع حكیم خاقانی بیت قسم عقبل بایدت برسر * از سر آز خون دل چه كنی

كندناد برومه سبزه سبزه صار مساق مقوبوی

كندناد * كاف فارسیه نك فتحی ونونك سكونی ودال الف ونون ممدوده نك فتحلریله پراسه دیدكلری بدو یحه لو صرمساغك بر نوعی مثللو سبزه در كه اسلامبولده غایت بیت ولیدر حكیم شفائی در هجو ملا جلیل طبیب قطعه بروزن فعولن فعولن فعولن فعولات جلیل منجم كه از طب بنداند * سفوف اوا یارج شراب ازمعاجین * نه دانسته از كندناد ارچین * رفته پر بوند از ماه پروین * نه دو گفتم از طب چها خوانده گفت * گلستان وبستان وفرهاد وشیرین * چو یارج حوان تو پرسیدم از وی * كه گیلان بناكی كرده گیست چندین * بگفت آن بنارا علیشیر كرد * بهندوستان درحوالی قزوین * بگفتم كه رستم كه بود دست دستان فرامرز وگودرز بهرام وچوبین * چونكه بو قطعه نك صاحبه واری اولدیغنك حكمتی گیلان خوارزم اتصالنده عجم داخلنده بر مملكتدر علیشیر پادشاه تركستاندر قزوین دخی ایران داخلنده در رستم معروف پادشاهدر باباسی اسمی دستان ایدی اوغلونك اسمی فرامرز در گودرز طائفهٔ ساسانیاندن شاپور اوغلودر چوبین دخی نام پادشاهدر بولرك ماقبلی دخی معلومدر سیر * سینك ممدوده نك كسرهٔ صرمحه سی وراایله صرمساق كه عربده ثوم دیرلر قاتبا كه قطعه ثالثه نك بیت عاشرنده سیر طوق دیو كچدی اماله ایله در * بوی باء موحدهٔ ممدوده نك ضمی و یاء تحتیه ایله بمعنی رایحه بوندن بشقه شر فساده بش معناسنی دخی ذكر ایلدیكه ١ امید ٢ محبت ٣ طمع ٤ خوی ٥ پس روی

دینلور قوقسه كندیده صوغان یعنی پیاز

كندیده * كاف فارسیه نك فتحی ونونك سكونی یله كندیدن لفظندن اسم مفعولدر لكن متبادری بدقوقش معناسنه در * پیاز * باء فارسیه نك كسری وباء تحتیهٔ ممدوده نك فتحی وزای معجمه ایله مطلق صوغان معناسنه عربده بصل دیرلر میر نظمی بیت كرنباشد ز بستن بارك ساز * همچو سنبل میتوان بایك پیاز

اولدی پروند قورمساق كه دیمكدر پوزونك

پروند * باء فارسیه نك فتحی ورانك سكونی وواوك فتحی ونونك سكونی ودال ایله

عاشق ایله معشوق میاننده اولان واسطه که عجم قورمساق و ترك پوزونك دیرلر بو معنایه میر نظمی بیت میان یار و با من نیست پروند * مکر دل دامن آهم کند بند بجمع الفرسده پروند بمعنی امرد یعنی ساده روز بو تفسیر ایلدی

* ابنه کانی و غلامپاره به دیرلر بچه باز *

کانی * کاف ممدوده نك فتحی و نون ممدوده نك کسریله ابنه که یفعلنمکه راضی اولان اوغلان یاخود عورت معناسنه لکن اوغلانده غالبدر * بچه باز * غلامپاره معناسنه فی الاصل وصف ترکیبیدر چونکه بچه بوری دیو بو قطعه نك بیت سادهسنده کلور باز قرفنجی قطعه نك بیت ثامننده کلان باریدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر * غلامپاره * دخی فارسیدر شیوعی ایله تفسیر قلندی چونکه باره باء عربیه ایله بمعنی دوست و یار و ماثل لکن بین الناس باء فارسیه ایله مشهور اولمشدر * ابنه همزه نك کسریله فی الاصل ابن لفظنك مؤنثیدر عربیدر لکن ترکیده و فارسیده معنای مزبورده غالب و شایعدر

* مول اوبناش دخی دیوسه دینور کردنکل *

مول * میم ممدودهنك ضمی و لام ایله شول معشوقه که ترکیده اوبناش عربیده خدن دیرلر حضرت مولانا بیت آن زنك میخواست تا با مول خویش * میزند در پیش شوی کول خویش * بوندن بشقه درت معنایه دخی کلور اوّل مولیدن لفظندن امردر ا کلن معناسه ثانی بمعنی صبر و تأخیر اسم مصدردر ثالث بمعنی بازکشت رابع بمعنی نازو جلوه * کردنکل * کاف فارسیه نك فتحی ایله بمعنی دیوث و احمق کدی ابو المعانی بیت بکند ضبط زن فاحشه اش * اکه کردنکل عالم باشد * معنای ترکیبیسی بوینی چامورلی دیمکدر چونکه کردن بیون دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت سابعنده کلور کل چاموردر بو قطعه عاشره نك بیت اولنده کچدی مناسبت ظاهردر ترکیده بو یله کمسه یه بوینوزی چامورلو دیرلر * دیوث * آخرنده ثاء مثلثه ایله مضبوطدر کما فی القاموس لکن ترکیده ثاء مثلثه اولمدیغی حسبیله اتراك سین ایله تکلم ایدرلر

* روسپی به جاف جلبدی باشی اچق سربار *

جاف * جیم ممدوده نك فتحی و فا ایله نساده روسپی و قحبه ورجالده بی وفا معناسنه هم دخی خسك معناسنه ده کلور * جلب * جیمك و لامك فتحلری و باء موحده ایله بمعنی روسپی عورت ابیض شمس فخری بیت کسی که بکسر مو

ازهواش برکرد د * یقین که ماد راوزانیداست وزنش * برمعنا سی دخی زنخ که چالارلر وترفنده اولان نسنه معناسنده کلور * سرباز * وصف ترکیبیدر باشی اچق معناسنه وشجیع وبهادر معناسنه ده کلور ایکی معنایه بیت توان کفتن مراورا مرد سرباز * شود درروز میدان مرد سرباز

* یصی پهن اینجه ده باریك ستبر اولدی قالن *

پهن * باء فارسیه نك فتحی وهانك سکونی ونون ایله یصی معناسنه در شاعر بیت زررا برای صرف کند سکه دار پهن * لعنت برآن کسی که وراکرد میکند اما اصلنده عریض کبی اینلو معناسنه ده کلور کما سیجیء بعد المصراع * باریك باء موحده ممدوده نك فتحی وراء ممدوده نك کسری وکاف ایله اینجه واینجلمش معناسنه باردخی دیرلر لکن بعض ارباب لغت فرق ایتدیلر فرق دخی ظاهردر شاعر بیت چشمان خوش ومیان باریك * ما اطیب فاك جل باریك ستبر * سینك کسری وتاء فوقیه نك فتحی وباء موحده نك سکونی وراایله قالن وبوغون معناسنه اکثر ارباب کتابت بونی طاایله سطبر یازرلر وطاایله اوقورلر لکن غلطدر چونکه فارسیده طا بولنمازدیو تحدی حکیم فردوسی بیت چوجندی برآمد برش سالیا * به بد سرو بالا ستبرش میال

* اینلو پهنا قصه کوته واوزن داخی دراز *

پهنا * باء فارسیه نك فتحی وهانك سکونی ونون ممدوده نك فتحی ایله اینلو که عرب عریض دیر چونکه پهن الغسز ابعاد ثلثه دن برینك علی التعیین اسمیدر که عرب عرض فرس پهن ترك این دیرلر * کوته * کاف ممدوده نك ضمی وتاء فوقیه نك فتحی واظهار ها ایله کوتاه لفظندن مخففدر قصه که عرب قصیر دیرلر مقابلی * دراز دالك کسریله اوزن که عرب طویل دیرلر بعض ترکیلرده صفت واقع اولور شب درازو عمر دراز کبی شاعر بیت نکو نسازکشتی بجاه دراز * که هرکز ازو برنیابی دراز

* قوش یمی چینه وبوری بچه لانه یووه در *

چینه * جیم ممدوده نك کسری ونونك فتحی وهاء رسمیه ایله قوش یمی معناسنه شیخ سعدی بیت مرغ آنجا رود که چینه بود * نه بانجا رود که چه نبود * بچه باء عربیه نك وجیم فارسیه نك فتحلری وهاء رسمیه ایله بوری معناسنه اسم عامدر ترساوده قان بچه کبی بو السنده باء فارسیه مشهوردر اما فصیحی باء عربیه ایله در چونکه باء فارسیه ایله پچه صرماشق معناسنه در * لانه * بوزن دانه آشیان کبی یووه معناسنه در شیخ مغربی بیت مرغ دل ماز هردوعالم * اندر بروکرفت

لانه * فرهنك جهانكيريده آشيانهٔ پرندەدن غيري آشيانهٔ چرندەيه
دخي ديرلر بوندن بشقه لانه اوچ معنايه كلور اول بمعني صدا ونغمه
پردازي ثاني بمعني كاهل وبيكار وآوره ثالث بمعني خانهٔ زنبور

* مرغ قوش بال قنددر دخي اوچمق برواز *

مرغ * ميمك ضمي وراءنك سكوني وغين معجمه ايله عموما قوش معناسنه عربيده
طائر كبي بوندن بشقه ايكي معنايه دخي كلور اول نيراعظم اسماسندن براسمدر ثاني
بمعني زنجبيل كه مرتاده اولور * بال * باء موحدهٔ ممدودەنك فتحي ولام ايله بمعني
جناح طائر همدخي سائر حيوان قنادي معناسنەده كلور طالب آملي بيت
باختلال نسيم صبا عجب نبود * كه شمع كلبن پروانه را بسوزد * بال بوندن بشقه
التي معنايه دخي كلور اول چارپا حيوانك اللرينه ديرلر ثاني انسانك قوللرينه ديرلر
ثالث برنوع ماهي كه غايت ايري اولور رابع بمعني نشو ونما خامس پرچك كه
عورتك قصه صاچي سادس بمعني مال وكاله * پرواز * باء فارسيه نك فتحي
وراءنك سكوني وواو ممدودەنك فتحي وزاي معجمه ايله اوچمق وقناد آچمق
معناسنه وقناد آچيجي معناسنه دخي كلور چونكه پرقناد معناسنه
واز واو ممدودەنك فتحي وزاي معجمه ايله بمعني كشاده باز كبي شمس فخري
بيت زمانه برمن چون مشفقي نهاد آغاز * كرفت مرغ دلم درهواي حق پرواز

* فائده سود وكزند اولدي ضرر صاندي فروخت *

سود * سين ممدودەنك ضمي ودال ايله بمعني فائده بوندن بشقه ايكي معنايه دخي
كلور سودن لفظندن ماضيدر واسم مصدر دخي اولور ثاني بمعني چشم
وشادماني عربيده اسودك جمعيدر چغتايده فائدەيه آسيغ ديرلر اصي اندن
عبارتدر چونكه لسان تركده مواقع اولان صادي اللرسينه قلب ايدرلر نتكم
دالي وطايي تاء فوقيه يه ابدال ايتدكلري كبي * كزند * كاف فارسيه نك ضمي وزاي
معجمه نك فتحي ونونك سكوني ودال ايله بمعني ضرر وزيان مقابلي سودمند كور
ميرنظمي بيت جوهر كه كزند قصد ديكر كند * بجان خودش را كزند سر كند
فروخت * فانك وراء ممدودەنك ضمەلريله فروختن لفظندن فعل
ماضيدر بو لفظ فروختن ايكي معنايه كلور اول بمعني بيع ثاني بمعني
احراق معناسنه لكن مستقبلاتي بيع معناسنه اولنجه خاء معجمه نك شين معجمه يه
ابداليله فروشد وفروشنده كلور واكر احراق معناسنه اولورسه خاء معجمه نك
زاي معجمه يه قلبيله فروزد وفروزنده كلور خواجه حافظ بيت پدرم جنت

رضوان بدو گندم بفروخت * ناخلف باشم اگر من بجوی نفروشم

* رایکاندی اوجوز مفته هم او رناق انباز *

رایکان * باء تحتیه نك سکونیله ایکی معنایه در اول بمعنی ضد گران یعنی اوجوز خواجه سلمان بیت رایکان درتقدمش چون سرو زر باختهام * سرچرا برمن دلخسته گران میدارد * ثانی بمعنی مفت یعنی بی مشقت وبی عوض الهکبره حکیم سنایی بیت هیچ طاعت باید ازهمچنین بی علتی * رایکان ما آفریدی رایکان مادزپذیر * اصلی راهکان ایدی ها یاء تحتیه یه ابدال اولنمشدر * مفت * میمك ضمی وفانك سکونیله فارسیدر ترکیده شیوعی حسبیله ترجمه قلندی ثابت بیت ثابت بزه انفاسی حساب اوزره وبررلر * برمفت صولق یوق یا بوغوغانه بلادر * انباز * همزه نك فتحی ونونك سکونی وباء موحده ممدوده نك فتحی وزای معجمه ایله بمعنی شریك میرنظمی در توحید بیت اوست در قدرت بصنعش بی نظیر * نیست وانبازو وکیل وهم و زیر

* صپانك آدی فلاخن چوبانه دیندی شبان *

فلاخن * فانك ولام ممدوده نك وخاء معجمه نك فتحلری ونون ایله صپانکه آنکله طاش آترلر عربیده مقلاع دیرلر اکثر چوبان طائفه سی استعمال ایدرلر حکیم اسدی بیت بسنك فلاخن زصد گام خوار * بنوزند در خواه بیخ استوار * اکا فلاخان وفلاسنك وفلباسنك دخی دیرلر * شبان * شین معجمه نك ضمی وباء موحده ممدوده نك فتحی ونون ایله چوبان معناسنه کمال اسماعیل بیت بعهد عدل توکرك از پی خوش آمد مبش * چو خرس مصطبه بازی کند بچوب شبان * چوپان * باء فارسیه ایله بودخی فارسیدر ترکیده شیوعی حسبیله تفسیر وترجمه قلندی

* اتمق انداختن طاش اتیجی سنك انداز *

انداختن * همزه نك ودال ممدوده نك فتحلریله مصدر در اتمق معناسنه عرفی بیت ای متاع درد دربازار جان انداخته * گوهر هرسود درجیب زبان انداخته مستقبلاتی خاء معجمه نك زای معجمه یه ابدالیله انداز دوانداز نده گلور سنك انداز * وصف ترکیبیدر چونکه سنك طاش دیو قطعه ثانیه نك بیت تاسعنده بگدی انداز آنفامذکور دن معلوم مدر بوندن بشقه سنك انداز مدمن خر معناسنه وقلعه کنگره سنده اولان اوفق سوراخلر معناسنه دخی کلور

* کرم وسر دینه باقلما زبو فنادنیانك *

کرم * کاف فارسیه‌نك فتحی ورانك سکونی ومیم ایله بمعنی خار یعنی اسی که چفتایده لبسیغ وایسیق دیرلر * سرد * سینك فتحی ورانك سکونی ودال ایله شاعر بیت روز ست خوش هوا نه کرم ست ونه سر * ابر از رخ گلستان همی کرد شود

* ایله وقتکی ضیا یعدیمه قیش یاز اوقویاز *

فلله در الناظم که مزهی تجنیس سلیس تام ایلدیکه نظیر قبول ایتمز تنبیه بو قطعه بحر رمل مثمن الاجزادندر یعنی فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن لکن صدر وابتدا وحشولری بعضلری مخبون وبعضلری سالمدر وضربلری بعضا مخبون مقصور وبعضا مخبون محذوف وبعضا اصلم وعروضلری مقصوره‌در

* این قطعهٔ فرخنده دم چون روز روشن دلفروز *

این قطعه * قطعهٔ رابعه‌نك عنوانندن کچدی * فرخنده * مبارك دیو اون التنجی قطعه‌نك بیت ۲ اولنده کچدی * دم * دالك فتحی ومیم ایله بمعنی وزن شعر حضرت مولانا بیت بس کن وهیچ نکو کرچه دهان پر شکرست رانکه این وزن ودم وقافیه هم عیارند * بوندن بشقه اون طقوز معناسی دخی وار در تکم تفصیلی یکرمی طقوزنجی قطعه‌نك بیت ثانیسی شرحنده کلور چون * کبی دیو قطعهٔ ثالثه‌نك بیت ثالثنده کچدی * روز * کون دیو قطعهٔ ثانیه‌نك بیت سابعنده کچدی * روشن * ایدین دیو اوتوزنجی قطعه‌نك بیت ثالثنده کلور * دلفروز * وصف ترکیبیدر کوکل یاقیجی معناسنه لکن بو مقامده مجازا کوکل ضیالندیریجی دیمکدر چونکه دلك کوکل دیو اون بدنجی قطعه‌نك بیت ثالثنده کچدی فروز قطعهٔ سابقه‌نك بیت سابعنده تحقیق کچدی حاصل معنی بو مبارك وزنلو قطعه ایدین کون کبی کوکل ضیالندریجیدر

* سر باش وپیشانی آلن ابرو دی قاشه چشم کوز *

سر * معروف باش معناسنه بوندن بشقه اوچ معنایه دخی کلور اول هر نسنه‌نك اوجی وطرفی مثلا سر انکشت دیرلر ثانی بمعنی هوس ومحبت بو اوچ معنایه خواجه سلمان بیت خاك پادا سرمن کر سرا فسر دارم * تاز خاك سر کوی تو سرم آبخور ست * ثالث بمعنی سر عسکر وسر قوم وسر کروه وتشدید ایله سر بار معناسنده کلور * پیشانی * باء فارسیهٔ ممدوده‌نك کسری وشین معجمهٔ ممدوده‌نك فتحی ونون ممدوده‌نك کسریله آلن معناسنه که عربیده جبین وجبهه دیرلر شیخ نظامی بیت به پیشانیش داغی بر کشیده * چو خطی بر خطابی بر کشیده همدخی متابعت نفس ودلخواهی معناسنده کلور * ابرو * همزه‌نك فتحی وباء

موحده نك سكونى ورآء ممدوده نك ضمى ايله قاش معناسنه عربيده حاجب
ديرلر ايكى جانبى مراد اولدقده ابروان ديرلر شاعر بيت ابروانست طاق
ايوان جمال * آب روى حسن خوبان ابرو يت * چشم * جيم فارسيه نك
فتحيله كوز معناسنه عربيده عين چغتايده قاراق وقاراغ ديرلر يده ايله فرقى
فرق بشنجى قطعه نك بيت تاسعى شرحنده كلور بوندن بشقه چشم يكرمى
اوچ معنايه دخى كلور اول بمعنى مفصل عضو ثانى مجرم اياغنه اورد قلرى
بوقاغى ثالث صندوق وسبت قپاقلرينه وقپوو پنجره قنادلرينه مخلد قلرى دمور
رابع بمعنى قفل خامس بمعنى مكر وحيله سادس بمعنى زيلو فريب سابع بمعنى
عهد ويمين ثامن بمعنى غم وغصه تاسع بمعنى كره وعقده عاشر صو بند يكه اكين
وبستان ايچون ايدرلر حادى عشر بمعنى خيال وملاحظه ثانى عشر بمعنى توقع
واميد ثالث عشر كمربند وميان بند قوشق وقلچ وتيركش باغى رابع عشر
قپاباغلرى كه ايلك ودوكه برينه خامس عشر بمعنى ريسمان وطناب سادس
عشر ترجيع وتركيب بيتنه ديرلر كه برقافيه ده برقاچ بيت نصكره ايراد ايدرلر
سابع عشر بمعنى كرو يعنى رهن ثامن عشر كورشجى اويونى تاسع عشر
طومار كاغده ديرلر عشرون دار الحرب دن اسير طوتمق حادى وعشرون بچاق
وامثالى نسنه لرك باغى ثانى وعشرون چيلاق قوشى ثالث وعشرون بمعنى بستر

* كرپك مژه مردم بيك بينى بورونه رروى يوز *

مژه * ميمك ضمى وزاى فارسيه نك فتحى وهاء رسميه ايله كرپك
معناسنه كه عربيده هدب ديرلر * مردم * ميمك فتحى
ورانك سكونى ودالك ضمى وميم ايله كوز ببكى كه عربيده انسان العين ديرلر
خواجه سلمان بيت مملكت را مردم عين وعين مردمى * سلطنت را درة التاجى
وتاج سرورى * هم دخى آدم وانسان معناسنه ده كلور * بينى * باء موحده نك
ونون ممدودتينك كسرلرى ايله بورونكه عربيده انف ديرلر هم دخى كورسك
معناسنه مضارع مخاطبدر * روى * راء ممدوده نك ضمه صريحه سى وياء تحتيه ايله
يوز كه عربيده وجه ديرلر شاعر بيت محبوب خوب صورت وپاكيزه روى را نقش
ونكار وخاتم فيروزه كومباش * بوندن بشقه بش معنايه دخى كلور اول بمعنى زرق
وريا ثانى بمعنى اميد وتوقع ثالث بمعنى بيداد كردن وتفحص نمودن رابع بمعنى سبب
وعلت خامس اماله ايله توجه ديو يكرمى ايكنجى قطعه نك بيت سابعنده كچدى

* رخسار ورخ عارض يكاق دندان ديشدر لب طوداق *

رخسار* یکاق معناسنه عربیده خدد برلر اگرچه رویدن غیری مخصوص یکاغك آدیدر اما اکثرا استعمال ایله رویه بدل جمله چهره یه دخی اطلاق اولنور کمال پاشا زاده نك بونده اولان تصرف خاصی ادوات مرکبه دن سار لفظنی تحقیقده کچدی یعنی مرکب اعتبار ایلدی فاما که کتب معتبرهٔ لغاتده اسم مفرددر یکاق معناسنه ابو تراب بیت عمری نظران مهر برویت کردم* نظارهٔ رخسار نکویت کردم رخ* رانك ضمی و خاء معجمه ایله بو دخی یکاق معناسنه حتی شعرا بعض تراکیبنه جزو ایدوب مثلا گلرخ و پری رخ دیرلر غیاثای حلوایی بیت پیش کلزار رخت لیلی وگل مجنونست* سرو در پیش قدت مصراع ناموزونست* بوندن بشقه رخ بش معنایه دخی کلور اول بر عظیم الهیکل وکبیر الجثه قوشدر عنقا کبی وجود خارجیسی یوقدر شطرنج قطعه لرنده اولان رخ اول قوشدن عبارتدر یعنی آنك اسمیله تسمیه اولنمشدر ثانی بمعنی عنان اسب یعنی آت دیزکنی ثالث برنوع تاجدر سلف پادشاهلر کیرلر ایدی رابع بمعنی سوی وجهت خامس براوندر* عارض کسر را ایله بو دخی یکاق معناسنه در فی الاصل عربیدر خواجه حافظ بیت زشرم روی تو خورشید کشته غرق عرق* ترا ادر ماندمیه آسمان ازان عارض* بوندن بشقه عارض درت معنایه دخی کلور اول بمعنی بناکوش ثانی بمعنی عسکر و لشکر ثالث بمعنی نویسنده یعنی کاتب رابع هنوز قنا تلنمش قوش معناسنه عربیده نسکر معنایه کلور محلنده مسطوردر دندان* دالك فتحیله دیش معناسنه که عربیده سن دیرلر چغتایده تیش دیرلر* لب طوداق معناسنه هم دخی کنار معناسنه ده کلور

* اغز دهان دیل زبان کفتار ایمش معناده سوز *

دهان* دالك و هاء ممدوده نك فتحلریله اغز معناسنه که عربیده فم دیرلر الفسر دهن دخی بو معنایه در دهان باسده دالك کسریله مشهور لکن فرهنك شعوریده ایکیسنی ده دال مفتوحه ده ایراد ایلدی فلا تغفل* زبان* زای معجمه نك و باء موحدهٔ ممدوده نك فتحلریله بمعنی لسان زانك ضمه سیله دخی روایت اولنمشدر شیخ سعدی بیت زباد ر دهان ای خردمند چیست* کلیددر کنج صاحب هنر* لکن فتح زالازمیدر شویله جهنمدر عدونك صحبتی زیرادلی طورماز* محبت اهلنه چونکه عذاب ایدن زبانیدر* و برقومك استعمال ایتدکلری لغته دخی زبان دیرلر لسان دیدکلری کبی کفتار کفتن لفظندن ماضی آخرینه الف و را الحاقیله اسم مصدردر علی ماسبق فی قواعد المقدمة

حکیم فردوسی بیت بعبری زبان تیز بگشاده * بگفتا ورداد سخن داده

* سینه گوکس بوغاز کلو پشکنج مفهومی بلك *

سینه * معروفدر عربیده صدر دیرلر حکیم فردوسی بیت برو سینه آن صنم سیمرنك همیداشت از تخته سیم رنگها * گلو * کاف فارسیه نك فتحی ولام ممدوده نك ضمی ایله بوغاز که عربیده حلقوم دیرلر شانی تکلو ن بیت نوهر می که زجام بگلو میریزد بگلو ناشده از دیده فرو میریزد * پشکنج * بای موحده نك فتحی و شین معجمه نك سکونی و کافك فتحی ونونك سکونی و جیم ایله بلك معناسنه که عربیده منجلعدیرلر بعض فرهنکلرده بمعنی دستچپ یعنی صول ال دیو مذکوردر

* وارن دیمشلردیرسکه پشت ارقه اولمش دوش اوموز *

وارن * واو ممدوده نك وراننك فتحلری ونون ایله دیرسك که عربیده مرفق دیرلر ورانك کسری ایله دخی شایعدر واغاجی بیت زمانی دست کرده جفت رخسار زمانی جفت زانو کرده وارن * پشت * بای فارسیه نك ضمی وشین معجمه نك سکونی وتاء فوقیه ایله ارقه معناسنه که عربیده ظهر دیرلر هم دخی ولایت نیشابورده بر شهر اسمیدر و نواحی هراتده بر قریه اسمیدر کذا فی المجمع * دوش دال ممدوده نك ضمی و شین معجمه ایله اوموز معناسنه که عربیده منکب دیرلر هاتفی بیت کشیده دوش کردان کار * زرهای داودی زرنکار هم دخی دون کیجه معناسنه که عربیده بارحه دیرلر

* انکشت پرمق دست ال زانو دیز اولدی پای ایاق *

انکشت * همزه نك فتحی ونونك سکونی وکاف فارسیه نك ضمی وشین معجمه نك سکونی وتاء فوقیه ایله پرمق که عربیده اصبع دیرلر محمد قولی سلیم بیت مکن بحلقه آن زلف تابدار انکشت * که هیچکس نکند در دهان مار انکشت * دست معروف المعنا سنه که عربیده یدیرلر بروجه حقیقت و مجاز شیخ سعدی بیت از دست و زبانکه بر آید * کز عهده شکرش بدر آید * بوندن بشقه اون معنایه دخی کلور اول بمعنی نفع و فائده ثانی بمعنی نصرت و ظفر ثالث بمعنی مقام عالی رابع بمعنی صدر مجلس خامس بمعنی قوت و قدرت سادس بمعنی غلبه و تسلط سابع بمعنی طرز وروش ثامن برنسنه تمام اولمق تاسع بمعنی کرة و مرتبه عاشر بمعنی دستور و اذن * زانو * زای معجمه ممدوده نك فتحی و نون ممدوده نك ضمیله دیز معناسنه که عربیده رکبه دیرلر میر نظمی بیت بماندهء دکل حیرت بزانو * ندارد پای رفتن را بکسو * چغتایده تیز دیرلر هم دخی زانو تعظیم و تفخیم معناسنه ده

کلور * پای * پاء فارسیه ممدوده نك فتحی و یاء تحتیه ایله ایاق معناسنه که عربیده رجل دیرلر بوندن بشقه درت معنایه دخی کلور اول بمعنی تاب و طاقت ثانی بمعنی مقاومت ثالث بمعنی اثر یعنی ایز رابع پاییدن لفظندن امر حاضر و وصف ترکیبی اولور

* هم طرنغه ناخن دنسو وقاشی بخار کراو یوز *

ناخن * نون ممدوده نك فتحی و خاء معجمه نك ضمی و نون ایله طرنق که عربیده ظفر دیرلر میر نظمی بیت خراشیده رخ دلجو بناخن * بجای اشك رفت ازدیده اش خون * چغنایدو تیرناغ دیرلر * بخار * خاء معجمه ممدوده نك فتحی و را ایله خاریدن لفظندن امر در او لنده کی باء موحده مکسوره صله در علی ماسبق فی الادوات المرکبة * کر * کاف فارسیه نك فتحیله او یوز که عربیده جرب دیرلر بر علتدر که فضلات صفراورمندن وجود انسانده ظاهر اولور حکیم ناصر خسرو بیت کر نخواهی رنج کر از کر کیان پرهیز کن جهل کر ست ای پسر پرهیز کن زین زشت کر * بوندن بشقه درت معنایه دخی کلور اول ادات شرطدر ثانی ادات اسم فاعلدر علی ماسبق فی الادوات المرکبة ثالث بمعنی مقصود و مراد رابع بمعنی قدرت و مکنت

* دکانلو یوللر کوچه و تجار در سوداکران *

کوچه * کاف ممدوده نك ضمی و جیم فارسیه نك فتحی و هاء رسمیه ایله دکانلو یوللر معناسنه بوندن بشقه اوچ معنایه دخی کلور اول بمعنی ارتحال و انتقال ثانی عظیم و کبیر نابت فقطان و بنفشه مثللو نباتاتک انتهاسنده دیکیلان دکه * سوداکران جمعدر بمعنی تجار چونکه سودا سینك فتحی و واوك سکونی و دال ممدوده نك فتحیله سود کبی فائده معناسنه کر ادات اسم فاعلدر کما سبق فی الادوات المرکبة الف ولون ادات جمعدر علی ماسبق فی قواعد المقدمة کانه تاجرلر طالب فائده لردر آنکیچون سوداکران دیو تسمیه اولندیلر بوندن بشقه سودا ایکی معنایه دخی کلور اول اخلاط اربعه دن برینك اسمیدر ثانی بطریق الاستعاره شب تاریکده اطلاق اولنور مذکور اوچ معنایه میر نظمی تقاضا کرد سوداشام سودا * سفر کرد از بخارا بهر سودا

* داد وستد آلش و یرش کالا قماش ارزان اوجوز *

دادستد * دال ثانیه نك کسریله بمعنی بیع و شرا و اخذ و عطا بو ایکی لفظلر ماضی صیغه سی اوزره اسم مصدرلردر چونکه داد و بردی دیو یکرمی دردنجی قطعه نك بیتلرا بعنده کچدی ستاد آلدی دیو قطعهٔ عاشره نك بیت ثامننده کچدی همدخی دادستد انتقام معناسنده کلورلکن بو معناده دال ثانیه موقوفه

اولور * کالا * کاف ولام ممدودتینك فتحلریله بمعنی قماش ومتاع حکیم سنایی بیت
چو علم آموختی از حرص آنکه ترس کاندر شب * چو دردی با چراغ آید گزیده
تر برد کالا * همدخی اثاث المنزل معناسنه وصوت وصدا معناسنه ده کلور
ارزان * همزه نك فتحی ورانك سکونی وزای معجمه نك فتحی ایله اوجوز که
عربیده رخیص معناسنه میر نظمی بیت غم جانان بجان ارزان ستانند
یعنی تن دهند وجان ستانند * همدخی لایق وسزا معناسنه ده کلور

* کرملو تابستان یاز ساحل محلدر کرمسیر *

کرما * کاف فارسیه نك فتحی ورانك سکونی ومیم ممدوده نك فتحیله یاز فصلیدر که
مقابلی سرما که مصراع ثانیده کلور انجق بو مقامده یازدن مراد فصل صیفدر
فصل ربیع دکلدر چونکه وضع قدیمده ترك ربیعه زای معجمه ایله یا صیفه یاء
تحتیه ایله یای دیرلردی کیده رك ایکی فصله بردن یاز دیدیلر لکن بنه یاز صیفده
غالب اولدی اشته بونده مراد غالبدر شاعر بیت زمین پرنکار وهوا مشکبار
نه کرما نه سرما همیشه بهار * معنای ترکیبیسی اسی کلیجی دیمکدر چونکه کرم
اسی دیو قطعهٔ سابقه نك بیت اخیری شرحنده کچدی آ آیندن لفظندن امر
یاخود اسم فاعل مخففدر * تابستان * باء موحده نك کسری وسینك سکونیله
کرما کبی بودخی صیف معناسنه در معنای ترکیبیسی اسم زماندر زمان حرارت
معناسنه در چونکه تاب حرارت دیو قطعهٔ خامسه نك بیت رابعی شرحنده کچدی
ستان ادات اسم زماندر کما سبق فی الادوات المرکبة * کرمسیر * غایت اسی وحار
موضع معناسنه در نتکم غایت صاوق موضعه سردسیر دیدکلری کبی معنای ترکیبیسی
اسی طوق دیمکدر چونکه کرم اسی وسرد صاوق دیو یکرمی التنجی قطعه نك
بیت اخیری شرحنده کچدی سیر طوق دیو قطعهٔ عاشره نك بیت عاشرنده کچدی

* قیشدر زمستان وه ی سرمادخی پاییز کوز *

زمستان * قیش فصلی معناسنه اکرچه زم زای معجمه ایله صاوق معناسنه در
لکن السنه ده کسر زا ایله مشهوردر انکچون ارباب لغت زمستان لفظنی کسر
فصلنده یازدیلر علی ما صرحه فی فرهنك شعوری خواجه سلمان بیت شها
جهان حزف را کذشت فصل خریف * رسید کوکبهٔ موکب زمستانش
دی * دالك فتحی ویاء تحتیه نك سکونیله بوزن می بودخی فصل شتا معناسنه
امیر خسرو بیت بجان میداد راحت دیدن ازوی * چو برف اندر تموز
وشعله در دی * بوندن بشقه ایکی معنایه کلور اول سال شمسیدن اونجی ماهه

دبزل

دیرلر ثانی برفرشته نامیدر که ماه دیده تدبیرامور ومصالحه موکلدر
سرما * سینک فتحی و رانک سکونی و میم ممدوده نک فتحی ایله بمعنی فصل شتا
ایضا * پاییز * باء فارسیه ممدوده نک فتحی و یاء تحتیه ممدوده نک کسری
وزای معجمه نک فتحی ایله بمعنی فصل خریف یعنی کوز میر نظمی بیت
شراب کهنه خورد در فصل پاییز * بهار کهنه باروساقی جائز

* یغمور باران برف قار داخی بولت رابر و میغ *

باران * معروف یغمور معناسنه همدخی باریدن لغظندن اسم فاعل اولور
یاء عجمی معناسنه و بهارده سحر وقتی رطوبت هوادن حاصل اولور اکا دخی
باران دیرلر * برف * باء موحده نک فتحی و رانک سکونی وفا ایله قار که عربیده ثلج
دیرلر میر نظمی بیت * پاره یخ بوده خنجر بکف * کرد بخیز دبسر دهر برف
ابر * همزه نک فتحی وباء موحده نک سکونی ورا ایله بمعنی سحاب یعنی بولت
شیخ سعدی بیت ابر و باد ومه وخورشید وفلک درکارند * تاتو
نانی بکف آری و بغفلت نخوری * میغ * میم ممدوده نک کسری وغین
معجمه ایله ابرکبی سحاب معناسنه همدخی طومان معناسنه کلور

* بخنونه دیرلر شمشکه یخجه طلوع اولدی بوز *

بخنونه * باء موحده نک فتحی وخاء معجمه نک سکونی ونون ممدوده نک ضمی
ونون ثانیه نک فتحی وهاء رسمیه ایله بمعنی برق یعنی شمشک بخنود دخی
دیرلر ابو المعانی بیت تاب رو یش راپوشد طره هنا * زیر تار زلف
چون بخنونه است * یخجه * یاء تحتیه نک فتحی وخاء معجمه نک سکونی وجیمک
فتحی وهاء رسمیه ایله طلو معناسنه که تکرکدخی دیرلر عربیده برد دیرلر
بدر الدین شاشی بیت درعنبر تولاله رسید تولولو * درغنچه تو نسرین در
یخجه آذر * یخ * یاء تحتیه نک فتحی وخاء معجمه ایله بوز که عربیده جمد چغتایده موز دیرلر

* کردن بیوندر اتمکه کردندی کردان دونجی *

کردن * کاف فارسیه نک سکونی ودالک فتحی ونون ایله بیون معناسنه که
عربیده رقبه وعنق وجید دیرلر شاعر بیت زکردن فرازان نکوست * کدا کر
تواضع کند خوی اوست * همدخی مکنت وقدرت معناسنه ده کلور * کردن
کاف عربی ایله ایتمک معناسنه مصدردر لکن فعل عام اولدیغی حسبله برنسنه یه
اضافته محتاجدر مثلا کار کردن وعمل کردن کبی چغتایده ایتماک دیرلر
ماضیسنده ایتی دیرلر همدخی ایلاب دیرلر ایلیوب دیمک اوور وایلابان دیرلر

ایلیوبن دیمك ابولور ودخی ابتکای دیرلر لیدمدیمکدر * کردان * کاف فارسیه نك فتحی وراءنك سکونی ودال ممدوده نك فتحی ایله کرد دیدن لفظندن اسم فاعلدر مثلا چرخ کردان دیرلر چرخ دوار معناسنه هم دخی کباب معناسنه ده کلور که عربیده مشوی دیرلر

اولدی دکرمی کرده هم کردابتدی داخی کردتوز

کرده * کاف فارسیه نك کسری وراءنك سکونی ودالك فتحی وهاء رسمیه ایله دکرمی نسخه معناسنه که عربیده مدور دیرلر بونده هاء رسمیه سز کرد دخی بو معنایه در بوندن بشقه کرده اوچ معنایه دخی کلور اول برنوع یوفقه اتمك معناسنه ثانی بر پارچه صاری بز که یهود طائفه سی فرمان پادشاهله اوموزلرینه دکرلر مسلماندن امتیاز ایچون ثالث عربیده غبار دیرلر ثالث بمعنی کرده بالش کرده * مصراع اولده یکچن کردن لفظندن ماضیدر * کرد * کاف فارسیه نك فتحی وراءنك سکونیله توز معناسنه که عربیده غبار وقتره ونقع وهبا دیرلر شیخ نظامی بیت کرد بود خاك برانکیخته * خاك تهی به که در آمیخته * بوندن بشقه طقوز معنایه دخی کلور اول کردیدن لفظندن امردر دوندر معناسنه ثانی بمعنی کردون وفلك ثالث نیر اعظم اسمناسندن بر اسمدر رابع بمعنی بوی خوش خامس بمعنی نفع وفائده سادس بمعنی فرح وسرور سابع بمعنی غم واندوه ثامن بمعنی عکس تاسع ابریشمیدن برنوع

* مکرای مال وجاه رامیل ایتمه مال ومنصبه *

مکرای * نهی حاضردر میل ایتمه معناسنه مصدری کافك کسری وراء ممدوده نك فتحی وسینك سکونیله کراستن لفظیدر چونکه مستقبلاتی سینك یاء تحتیه مفتوحه یه ابدالیله کرایدو کراینده کلور مال * معروف * جاه * منصب دیو قطعهٔ خامسه نك بیت ثالثنده کچدی

علم ومعارف کسب ایدوب جاه حسودك نغرین اوز

علم ومعارف * فرقلری دیباجه نك بکرمنجی بیتی شرحنده کچدی کسب وجمله وحسود اصللری عربیدر آنشارده دخی شایعدر تنبیه ایشتدبو قطعه یکرمی یدنجی قطعه در وزنی بوندن اقدم کچن یکرمی بشنجی قطعه نك وزنی کبی بحر رجز مثمن الاجزادندر یعنی هر بیتی سکز کره مستفعلن در فاحفظ

* قطعه چون آب کهر پاش ومیز *

قطعه چون * قطعه خامسه نك عنوانده کچدی * آب * صو دیو فرفتحی

قطعه‌نك بيت اولنده كلور* كهر* ديباجه‌نك بيت عاشرنده كچدى* پاس اوتوز بشنجى قطعه‌نك بيت جامسنده كلان پاسيدن لفظندن امر در حفظ ايله معناسنه باقى معنالرى فرق سكزنجى قطعه‌نك بيت تاسعى شرحنده كلور* مر پز نهى حاضردر اولنده‌كى ميم مفتوحه ادات نهيدر نتكيم امر حاضرى بو قطعه‌نك ايكنجى بيتنده كلور حاصل معنى كوهر صوينى كبى اولان قطعه‌يى حفظ ايله‌ده دوكمه بعض نسخه‌ده پاس موقعنه شين معجمه ايله پاش واقعدر بو صورتده كهر پاش كهر صاچيجى معناسنه وصف تركيبى اولور چونكه پاش پاء فارسيه ممدوده‌نك فتحى و شين معجمه ايله پاشيدن لفظندن امر حاضردر فافهم

* بعض برخى شمدى اكنون داخى نيز *

برخى* باء موحده‌نك فتحى و رانك سكونى و خاء معجمه ممدوده‌نك كسرى ايله براز و بعضى معناسنه همدخى فدا معناسنه‌ده كلور* اكنون* همزه‌نك فتحى و كافك سكونى و نون ممدوده‌نك ضمى و نون ثانيه ايله شمدى معناسنه عربيده حالا و الآن ديرلر عرفى مصراع خم بجوش آمد بكو كه توبه اكنون* و الفسز كافك كسريله كنون دخى ديرلر* نيز* نون ممدوده‌نك كسرى و زاى معجمه ايله دخى معناسنه عربيده واو عاطفه معناسنه جغتايده داغى ديرلر

* هست وار در نيست يوقدر نسنه چيز *

هست* هانك فتحى و سينك سكونى و تاء فوقيه ايله وار در معناسنه چونكه ها وار معناسنه است ادات ربطدر على ماسبق فى الادوات المركبة بو تقديرجه هست اصلنده‌ها است ايدى الفى حذف اولنوب هست اولدى كاه اولور كه فقط است معناسين مفيد اولور شاعر بيت بين دل من و پيكان بحساب دور* كه هست كوه غم و چشمها آب دور* نتكيم كاهى است هست معناسنى مفيد اولديغى كبى هستك مقابلى نون ممدوده‌نك كسريله* نيست* كه يوقدر معناسنه خواجه حافظ بيت در عشق خانقاه و خرابات فرق نيست* هر جا كه هست پرتو روى حبيب هست* چونكه نى نونك كسرى و ياء تحتيه مجهوله ايله حرف نفيدر يوق و دكل معناسنه عربيده ليس و لا جغتايده ايماس ديرلر حكيم انورى بيت چنان كامل كمنى كر مستنى سرد* چنان عادل كه نى خشك نى تر* لكن نى لفظى است ايله ياخود ميم متكلم ايله تعانق ايدنجه ياء مجهول معروفه مبدل اولور است ايله تعانقى و مقامده كورلدى ميم ايله تعانقى فرق يدنجى قطعه‌نك بيت اخيرنده كلور* چيز* جيم فارسيه ممدوده‌نك كسريله نسنه

معناسنه كه عربيده مشى ديرلر شيخ سعدى بقطعه كلى خوش بوى در حمام
روزى * رسيد از دست محبوبى بدستم * بدو كفتم كه مشكى يا عبيرى
كه از بوى دلاويز تو مستم * بكفتا من كلى ناچيز بودى * وليكن مدتى
با كل نشستم * كمال همنشين در من اثر كرد * وكرنه من همان خاكم كه هستم

* يك طلو سرشار دشنيد ورسبو *

سرشار * راء اولينك سكونيله بمعنى لبريز كه پك طلو معناسنه صائب بيت يارب
از عرفان مرا پيمانهٔ سرشار ده * چشم بينا جان آكاه و دل بيدار ده * معناى
تركيبيسى باشدن صو سسى ديمكدر چونكه سر باش ديو يكرمى بشنجى قطعه نك
بيت اولنده كچدى * شار * شين معجمه نك فتحيله شاريدن لفظندن امر ياخود اسم
فاعل مخففدر شاريدن صو آقركن مسموع اولان سسه ديرلر * سبو * سينك فتحى و باء
موحده نك ضميله دستى كه ايچنه صو و شراب قورلر بابا فغانى بيت
وقتست اى حريف كه مى در سبو كنند * درديكشان بمنزل مقصود رو كنند

* ايچ بنوش صاچ بيفشان دوك بريز *

بنوش * اوتوزنجى قطعه نك بيت اخيرنده كلان نوشيدن لفظندن امردر اولنده كى
باء موحده صله در على ما سبق فى الادوات البسيطة كمال خجندى بيت ياد لعل
دلبر خون دل نوش * شراب لعل نوشيدن چه كارست * بيفشان * فرق ايكنجى
قطعه نك بيت عاشرنده كلان افشاندن لفظندن امر حاضردر چونكه اولنده
صله اولان باء موحده داخل اولنجه ابتداده كى همزه ياء تحتيه يه ابدال اولندى
على ما سبق فى المقدمة * بريز * بيت مزبورده كچن ريختن لفظندن امردر چونكه
مستقبلانى خاء معجمه نك زايه ابداليله ريزد و ريزنده كلور اولنده كى باء موحده صله در

* قول رهى بنده كوله زنكى عرب *

رهى * قول و بنده معناسنه كمال پاشازاده بيور ديكه رهى يوله كيدوب كلان
خدمتكاره ديرلر چونكه معناى تركيبيسى يوله منسوب ديمكدر اوده خدمت ايده نه
غلام ديرلر نتكم بو بيتدن فهم اولنيور شعر پدرى و برادرى بكذار * اين رهى و آن
غلام در همه كار * انتهى بو فرقى مرحومدن ماعدا ارباب لغت ذكر ايتمامشدر
انجق رهى بمعنى بنده ديو مطلق تفسير ايلديلر كذا فى صله الشعورى لكن
شو قدر كه غلام خوبرو كشى زاده اولسه رهى سياه زنجى و يوللق يو مشغلق
اولسه جائزدر * بنده * مطلق قول معناسنه لكن باركلك اولمق شرطيله انكچون
كوله ايله تفسير ايلدى كرك حقيقت و كرك مجاز و كرك كفاردن سبى اولسون

كرك اولمسون جمله يه اسم عامدر حكيم فردوسي بيت سپاه اندر ايران پراكنده شد
زن ومرد وكورك همه بنده شد * زنكى * زنك ولايتنه منسوب اولان سياهكه
اكا تركيده عرب ديو تعبير ايدرلر اكثر انلردن قول وكوله اولور وهر سياه لون
اولان آدمه ديرلر استعاره طريقيله جمعى زنكيان كلور خواجه ثنايي
از اسكندر نامه بيت چو از زنكيان رانده انا سخن * شد آن بزم همچون تن اهرمن

* نغز دلبر جاريه اولدى كنيز *

نغز * نونك فتحى وغين معجمه نك سكونى وزاى معجمه ايله بمعنى دلبر ولطيف استاد
عنصرى بيت بكويش كه من نامه نغز نالك * فراز آوريدستم از مغز پالك * كنيز
كافك فتحى ونون ممدوده نك كسرى وزاى معجمه ايله بمعنى امه وجاريه
حكيم اسدى بيت بروى كنيز بجان دوست كشت * كه ناكاه روزى
برو بر كذشت * همدخى دختر يعنى مطلقا قز معناسنه ده كلور

* دى نبهره ناسره قلب اقجه يه *

نبهره * نونك وباء موحده نك فتحلرى وهانك سكونى ورا ايله بجمز قلب اقجه
وفنا نسنه وفرومايه آدم معناسنه هاء رسميه ايله نبهره دخى ديرلر * ناسره
نون ممدوده نك وسينك ورانك فتحلرى وهاء رسميه ايله بو دخى نبهره كبى
قلب اقجه ومتاع كاسد معناسنه چونكه سره بجر اقجه ومتاع
رايج معناسنه همدخى نا سره كشتزار يعنى اكنلك معناسنه ده كلور

* اولمش الداغمق فريب پول پشيز *

فريب * فانك وراء ممدوده نك كسرلرى وباء موحده ايله اوتوز التنجى قطعه نك
بيت سابعنده كلان فريبيدن لفظندن امر صيغه سى اوزره اسم مصدر ده در و
شمس فخرى بيت ايام عدل خسرو رستم مهابت نيست * نه زور كار زرق فسون نيست
با فريب * پشيز * باء فارسيه نك فتحى وشين معجمه نك كسرى وزاى معجمه ايله
پول معناسنه كه باقر دن وبرنجدن ايدرلر شيخ سعدينك بيتى چنان روز كارش
بكنجى نشاند * كه بر يك پشيزش تصرف نماند * شمس فخرى بردرهم
برينه بجر اقجه ديو تفسير ايلدى مجمع الفرسده منقسر ديو تفسير ايلدى

* قورقودر بيم وهراس وترس و بالك *

بيم * باء موحده ممدوده نك كسرى وميم ايله بمعنى خوف وخشيت شاعر بيت
هم اندر زمان روى او شد سفيد * مرا اى خداوند بيم واميد * هراس * هانك
كسرى ورانك فتحيله اوتوز التنجى قطعه نك بيت سادسنده كلان هراسيدن

لفظندن امر صيغه سى اوزره اسم مصدردر شيخ سعدى بيت امید وهراسش نباشد زكس * بر بنست بنياد توحيد بس * ترس * تاء فوقيه نك فتحى ورانك سكونى وسين ايله ترسيدن لفظندن امر صيغه سى اوزره اسم مصدردر * باك * باء موحده ممدوده نك فتحى وكاف ايله بمعنى خوف ايضا اما كه بيم ايله بونك فرقى بودركه بيم اصلنده خوف معناسنه باك صكره دن خوف واحتراز معناسنه شمس فخرى بيت رحمتى آخر اى منه بى باك * نظرى آخر اى بت چالاك حاصلى باك خوفه مخصوص دكلدر كاه قورقودن كاه اجتنابدن كاه حيادن اولور عربيده اول حالاتى مبالات ايله تعبير ايدرلر

* قاچه جق يردر دخى جاى كريز *

جاى كريز * تركيب اضافيدر بمعنى ملجاء وملاذ چونكه جاى مكان دبو يكرمى ايكنجى قطعه نك بيت رابعنده كچدى كريز قرقنجى قطعه نك بيت ثالثنده كلان كريختن لفظندن امر صيغه سى اوزره اسم مصدردر

* كت برو هم اوز بزن بكريز قاچ *

برو * رفتن لفظندن امردر تكلم مضارعى قطعه ثالثه نك بيت ثانيسنده كچدى بزن * قرقنجى قطعه نك بيت رابعنده كلان زدن لفظندن امردر چونكه مستقبلاتى نون ايله زند وزننده كلور * بكريز * كريختن مصدرندن امردر چونكه مستقبلاتى خاء معجمه نك زاى معجمه ايله ابدالى ايله كريزد وكريزنده كلور بو اوچ كلمه نك اولنده كى باء موحده صله در

* قارشقلق شورش وغوغا ستيز *

شورش * اون ايكنجى قطعه نك بيت سادسنده كچن شوريدن لفظندن امر صيغه سى آخرينه ماقبلى مكسور شين معجمه الحاقيله اسم مصدردر قارشقلق وغوغا وفتنه معناسنه * ستيز * سينك وتاء فوقيه ممدوده نك كسرلريله بمعنى غوغا وخصومت شيخ سعدى بيت چو جنك آورى با كسى در ستيز * كه ازوى كريزت بود يا كريز * غوغا * دخى فارسيدر تركيده مشبوعى ايله تفسير قلندى همدخى ستيز تعصب وسركشى معناسنه وخشم وكين معناسنه ده كلور

* پويه يلك بكيجه قوشمق تركتاز *

پويه * باء فارسيه ممدوده نك ضمى وياء تحتيه نك فتحى وهاء رسميه ايله يلك ويورمك معناسنه اسم مصدردر اشتاد لبيبى بيت بكرمى جو ورق وبزمى چو ابر * به پويه جو رنك وبكينه چو ببر * پويدن بشقه ايكى معنايه دخى كلور اول بمعنى آرزو

باضطراب ثنی دیلمی طائفه سندن بر شخصك نامیدر كه اولادلری برمدت پادشاهلق ایلدیلر طبقه لری توار یخده مسطوردر آل بویه دیو تسمیه اولنورلر زیاده كزیده لری عضد الدوله یدی * تركتاز * تاء فوقیه نك ضمی و رانك سكونی و كافك كسری و تاء فوقیه ممدوده نك فتحی و زای معجمه ایله یكجه سكرتمك و خبرسز چاپمق و یغمایه سكرتمك معناسنه حكیم سنایی بیت تركتازی كنیم و برشكنیم * نفس زنگی مزاج دربازار * جامی آمدی بیت تركتاز ایلر ایسم صید كه معناده * بند فتراكم او رصید فروعیله اصول اصلنده ترك ایله تاز لفظندن مركبدر چونكه ترك یغما و غارتده چاپكلردر تاز اسم مصدردر تكم اسم مفعولی اوتوز یشنجی قطعه نك بیت اولنده كچلور

* داخی پلك چاپك كیدندر كرمخیز *

كرمخیز * وصف تركیبیدر بمعنی سریع السیر هاتفی بیت چو در پیش كیرند راه كریز برانكیخت بر توسن كرمخیز * چونكه كرم حرارت دیو یكرمی النجی قطعه نك بیت اخیری شرحنده كچدی خیز خیزیدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر تكم امر اولدیغی حالده یكرمی اشنجی قطعه نك بیت ثانیسنده كچدی

* شور طوزلو ژرف و مغ یعنی درنك *

شور * شین معجمه ممدوده نك ضمی و را ایله بمعنی شیء مالح یعنی طعامده و ذائقه ده طوزلو اولان نسنه بوندن بشقه سكز معنایه دخی كلور اول بمعنی غوغا و فتنه ثانی بمعنی نحس و شوم ثالث بمعنی سعی و كوشش رابع بمعنی نفیر خامس بمعنی ورزیدن یعنی اهتمام سادس بر بیته اورمق معناسنه سابع بمعنی مشغله ثامن بمعنی غسل و شستن * ژرف * زای فارسیه نك فتحی و رانك سكونی و فا ایله بمعنی عمیق یعنی درین حضرت مولانا بیت صد هزاران ماهی از دریای ژرف خرد جان هر یكی را در شكرف * بوندن بشقه یدی معنایه دخی كلور اول بمعنی بسیار و كثیر ثانی بمعنی بزرك و كبیر ثالث هر نسنه یی كهیله بیلجی معناسنه رابع بمعنی دقیق خامس بمعنی عاقبت و انجام سادس بمعنی دور و دراز سابع بمعنی امعان نظر و اتقان فكر * مغ * میمك فتحی و غین معجمه ایله ژرف كبی درین و عمیق معناسنه صاحب فرهنك منظومه بیت ژرف را كفته اند مغ یعنی * كه بتركی درین دور معنی * بعضی رود خانه معناسنه دخی كلور

* قویی چاه و قوجیدر چاه و یز *

چاه * جیم فارسیه ممدوده نك فتحی و اظهار ها ایله مطلقا قویی معناسنه صویی

اولسون اولماسون عربیده بزر وحضیره دیرلر * چاهوبز * هانك سكونیله قیوجی یعنی قیو پاك ایدیجی وقیو پاك ایده جك آلته دخی دیرلر چونكه اصلنده وصف تركیبیدر كه ویز واو ممدوده نك كسریله ویختن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر فقیر شویله ظن ایدرمكه ویختن بیختن معناسنه اوله یعنی الهمك وسچمك چونكه فارسیده بین الباء الموحده والواو تبادل شایعدر

* تند باد اولدی قصرغه زود تیز *

تندباد * دال اولینك كسریله قاصرغه وشدید روزكاره عربیده اعصار دیرلر شاعر بیت اكر تند بادی برآید زكنج * بخاك افكند نارسیده ترنج * چونكه تند تاء فوقیه نك ضمی ونونك سكونی ودال ایله بمعنی تیز وكسكین بادیل دیو یكرمی ایكنجی قطعه نك بیت ثامنده كچدی زود زاء معجمه نك ضمی ودال ایله بمعنی سریع وچابك یعنی تیز دیمكدر

* هم دخی خشم وغضبدر تند تیز *

تند تیز * بیتلرینه موا و سر بمعنی خشم وغضب واو ایله تند وتیز كسكین وحدید معناسنه چونكه تند قد سبق آنفا تیز كسكین دیو یكرمی برنجی قطعه نك بیت ثانیسنده كچدی

* مغز اچیدر كیم عربجه لب دینور *

مغز * میمك فتحی وغین معجمه نك سكونی وزای معجمه ایله مثلا مغز بادم ومغز فستق دیرلر وخاصه آدم بینی بسنه ده مغز دیرلر شیخ سعدی بیت باش تا دستش ببنید در روزكار * پس بكام دوستان مغزش برآر

* پسته فستق درقوری اوزم مویز *

پسته * باء فارسیه نك فتحی وسینك سكونی وتاء فوقیه نك فتحی وهاء رسمیه ایله فستق معناسنه درتكم آغزی آچلمش فستقه پسته خندان دیرلر صائب تبریزی بیت مهر زن بردهن خنده كه در باغ جهان * سرخود بخورد آن پسته كه خندان باشد * مویز میمك فتحی وواو ممدوده نك كسری وزای معجمه ایله قوری اوزم كه عربیده زبیب دیرلر

* باد زن یلپازه دردا خی دینور *

بو بیتك ایكی مصراعنده كلان لفظلری بالجمله یلپازه معناسنه كه عربیده مروحه دیرلر جمله نسنك جزء اولی باد لفظی جزء ثانیلری حركاتیله بیان اولنور * بادزن دالك سكونیله اصلنده وصف تركیبیدر چونكه زن زاء فتحی قطعه نك بیت رابعنده كلان زدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر ابو المعانی بیت آتش سوز دلم تسكین نكردد بادزن * شعله آتش شود افزون از باد وزان

باد

* بنا فه بیزن باد بناو بباد بیز *

بادبیزن * دالك سكونی و باء موحدهٔ ممدوده نك كسری و زای معجمه نك فتحی ونون ایله مضبوطدر كمال خجندی بیت بادبیزن كه كسی بر من بیمار زند از ضعیفی چو مكس باد برد پیكر من * بادباز * باء موحدتینك فتحلری ودالك سكونی و زای معجمه ایله مخفوظدر * باد بیز * اصلنده یل صاچیجی معناسنه وصف تركیبیدر چونكه بیز باء موحدهٔ ممدوده نك كسری و زای معجمه ایله المك وسچمك معناسنه اولان بیختن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر

* سن هملن سعی ایله ای نور بصر * لفظلری یاندن مستغنیدر

* علم و عرفانه صنا جبین ابلر عزیز *

علم و عرفان * فرقلری دیباجه نك یكرمنجی بیتی شرحنده متبعا كچدی تنبیه بو قطعه نك وزنی فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن ایكی كره اكثر عروضی محذوفدر كه فاعلن وزننده بعض عروضی وجمع ضربلری فاعلات وزننده مقصوردر فاحفظ

* قطعهٔ سینیه رادرسینه كن بهتر هوس *

قطعه * بیانی قطعهٔ اولی عنوانی شرحنده كچدی * سینیه حرف سینه منسوب دیمكدر * را * ادات مفعولدر * در * ادات ظرفدر علی ماسبق فی الادوات المركبة سینه * كوكس دیو یكرمی بشنجی قطعه نك بیت ثالثنده كچدی * كن * ایت معناسنه امردر تكمیل بیانی قطعهٔ سادسه نك بیت اخیرنده كچدی * بهتر * یك ایو دیو اللنجی قطعه نك بیت عاشرنده كلور * هوس * میل دیو بو قطعه نك بیت اخیرنده كلور حاصل معنی حرف سینه منسوب اولان قطعه یه سینه كده یك ایو میل ایله نكته كلنه بو قطعه ده رد العجز علی الصدر مثللو صنعت واردر

* كلدی آمد كلدی خندید انكه اولكیم كیمسه كس *

آمد * همزه نك مدیله ماضیدر مصدری قرق بشنجی قطعه نك بیت تاسعنده كلور خندید * قطعهٔ مزبوره نك بیت اخیرنده كلان خندیدن لفظندن ماضیدر * انكه همزهٔ ممدوده نك فتحی ونونك سكونی وكافك كسری وهاء رسمیه ایله اسم موصولدر عربیده الذی والتی تركیده اولكیم دیرلر عرفی بیت با انكه یقین است كه فردوس * صد كل تبهی دستی هر خار فروشند * كس * كمسنه معناسنه تركیده دخی شایعدر شیخ سعدی بیت افتاده ایست آزاده * كس نباید بجنك افتاده

* قوبروغه دنباله ودمدی بر معناسی كس *

دنباله * دالك كسری ونونك سكونی و باء موحدهٔ ممدوده نك ولامك فتحلری

وهاء رسمیه ایله قوپرواق معناسنه هاء رسمیه سز دنبال ونون برینه میم ایله دمبال ودمباله دخی جائزدر شاعر بیت مبادا هیچکس را تنگی حال * بحال فرق نبود پیش دمبال * وکوزقوپروغنه دمبال چشم دیرلر * دم * دالك ضمی ومیم ایله دنبال کبی قوپروق معناسنه که هر نسنه نك ذنب والیه سی دیرلر * بیر * قرق بشنجی قطعه نك اوننجی بیتنده کلان بریتن لفظندن نام در اول فنده کی باء موحده صله در

* صولومقدر دم زدن هم دم مصاحب راز ستبر *

دمزدن * صولومقدر یعنی تیرتیر تنفس ویرمك معناسنه مصدرمرکبدر چونکه * دم * تنفس دیو بو بیتك مصراع ثانیسنده کلور * زدن اورمق دیو قرقنجی قطعه نك بیت سابعنده کلور * همدم * سکون میم ایله مصاحب وقرین معناسنه چونکه هم بمعنی مع دیوادوات مرکبه ده کچدی راز سردیو یکرمی التنجی قطعه نك عنوانی شرحنده کچدی

* اوفلمك هم ظاهر اولمقدر دمیدن دم تنفس *

دمیدن * دالك فتحی ومیم ممدوده نك کسریله مصدردر اوفلمك معناسنه همدخی ظاهر وآشکاره اولمق معناسنه ابو المعانی بیت دمیدصبح سعادت بروی خندانت * رسید مژده بشب غمکشان هجرانرا * بونلردن بشقه دربت معنایه دخی کلور اول اورپرمك معناسنه مثلا سبزه بتمك کبی ثانی بمعنی نمو یعنی اغاج واوت بتمك معناسنه ثالث بمعنی لاف زدن رابع بمعنی حمله آوردن * دم * دالك فتحی ومیم ایله بمعنی نفس بوندن بشقه اون طقوز معنایه دخی کلور اول بمعنی وزن شعر دیو یکرمی بدنجی قطعه نك عنوانی شرحنده کچدی ثانی دم وقت دیو قرق اوچنجی قطعه نك بیت سادسنده کلور ثالث بمعنی فریب یعنی الدامق رابع بمعنی کبرونخوت خامس بمعنی بوی که شم سادس بمعنی آه وانین سابع بمعنی افسون ثامن بمعنی دهن تاسع بمعنی ظاهر وآشکار عاشر برابچم صو معناسنه حادی عشر کورك که دموربجی وقیومجی آتکله آتش یاقرلر ثانی عشر بمعنی عیش وعشرت ثالث عشر قلج اغزی یعنی کسکین طرفی رابع عشر اوق دمرنی ونیزه اوجی خامس عشر مقراض اوجی سادس عشر فرون اغزی سابع عشر بمعنی دهن ماهی ثامن عشر سرور وحبور تاسع عشر بمعنی عجب

* سن بولشدم کفتمی بلمش ایدم دانستمی *

کفتمی * ماضی متکلم وحده در آخرنده یاء تحتیه حال ماضیه یی حکایت ایچوندر علی ماسبق فی الادوات البسیطه مصدری اللی بشنجی قطعه نك بیت سادسنده

کلانه

کلان کفتن لفظیدر * ودانستن * امر و نهی حاضر کفتن کیبی مصدری دانستن لفظیدر

* بسکه از بسکه بچه اچو قسدن میزد انجی زبس *

بس * بانک موحده نک فتحی و سینک لیله لوچ معنایه در اول بچه که عربیده کیف معناسنه شیخ سعدی بیت ای بسا السبت تیز رو که بماند * بس خر لنک جان بمنزل برد * ثانی بسیار دیمکدر و چوق معناسنه اولور ایضا بیت بس نامور بزیر زمین دفن کرده اند * کز هستیش بروی زمین بر نشان نماند * ثالث معنی کافی یعنی یتر وله ایضا بیت چو یکبار کفتی بکو باز پس * که حلوا چو یکبار خوردند بس * بسکه * آخرنده کی لفظ ادات ربط در * از * معنی من یعنی دن کما سبق فی الادوات المرکبه * زیرا منه حاصلی بسکه بو مقامده ایکی معنایه در بری بچه بر بیراز بسکه چوق دیمک معناسنه زمین دیمکی چوق دیمک معناسنه فلا تغفل

* اوکده کیدن پیشرو و کیرو قلان پسما نده در *

پیشرو * وصف ترکیبیدر اوکنده کیدن معناسنه مقدمه جیش و غیری شیخ سعدی بیت چو کرکیه لیپش رو لشکر اسلام بود * کافر از بیم توقع برود تا بدر چین * بو سیاره مطلقدم اندا اولنسان آهنک معناسنه در که لور چونکه پیش اولندیو قطعه آتیه نک بیت اولنده کلور و ورفتن لفظندن امر با خود باسم فاعل مخففدر متکلم امرا اولدیغی حالده تکری مکرر نجی قطعه نک بیت ساد سند کچدی * پسمانده * معنی بقیه مثلا فضیله طعام و مخلفات بیت کبی چونکه پس اکسه بو معنی اعطا ایند مکلور مانده مقطعه ثانیه نک بیت مخلصنده کچن ماندن لفظندن اسم مفعولدر و

* صکر مسیدر و اپسین هم صکر در هم اکسه پس *

واپسین * واو ممدوده نک و بای فارسیه نک فتحلری و سین ممدوده نک کسری و نون ایله هر نسنه نک صوکی مثلا نفس واپسین دیرلر صولک نفس معناسنه پس * بای فارسیه نک فتحی و سین ایله اکسه و قفا و ارد معناسنه که عربیده وراء دیرلر مقابلی پیشدر حکیم فردوسی بیت پس و پیش بودی کان طوس رنک چپ و راست شیران پولاد چنک * همدخی صولک معناسنه کلور عربیده بعد دیرلر شیخ سعدی بیت پس از مرک دشمن یکی شربت آب * بخوان ملک کاوس و آفراسیاب

* ساربان صوچیان دوه اشتربو لاریه چهار *

ساربان * دوه چی معناسنه که ترکیبی مصوران النعلیدر و بعضا لردیرلر چونکه ساربان * سینک ممدوده نک فتحی و دانا الوجمله معناسنه بیر دوه معناسنه در کما سبق

فى المقدمه بيان ادات اسم فاعلده كما سبق فى الاول وات المركبه خواجه سلمان بيت
كوس رحيل ميزند اى خفته ساربان * برخيز وراه روكه روانست
كاروان * اشتر * همزه نك ضمى وشين معجمه نك سكونى وتاء فوقيه نك
ضمى وراء ايله در ومعنا سنده عربيده اسماسى جو قدر مثلا جمل وناقه
وبعير وبعير كبى همزه نك اسقاطى وضم شين ايله شتر دخى لغتدر
شيخ سعدى بيتى نه باشترى سوارم نه چو اشتر زير بارم * نه خداوند رعيت
نه غلام شهريارم * مهار * ميمك وهاء ممدوده نك فتحلرى وراء ايله دو ه يولاريدر
عمو مامير نظمى بيت هزاران مهار از اشتر سوفراو * كه مارش مناعست بهر جهاز

* بانك پس چك مر ابرآيد نه اولمش جرس *

بانك * باء موحده ممدوده نك فتحى ونوننك سكونى وكاف فارسيه ايله پك سس كه
عربيده صوت شديد ديرلر عرفى بيت مالب آلوده بهر تو بكشايم ليك * بانك
عصيان ميزند ناقوس استغفار ما * هم دخى براغاجكه خوشبو شكوفه سى اولور
عربيده قضيب البان ديرلر تحفه حب البان دينلكلرى كبى * درا * دالك وراء
ممدوده نك فتحلرى ايله درا لفظندن مخفف رچان معناسنه عربيده جرس
ديرلر كاسترى حكيم انورى بيت آن يكى كه تر قيب كرد نظر * وآن يكى كه سهيل بانك
دراى * بوندن بشقه اوچ معنايه دخى كلور اول دمور چى چكيجى معناسنه ثانى
سوزه شروع ايتمك معناسنه ثالث ايچرو كل معناسنه وو صف تركيبى دخى اولور
جرس * جيمك وراءنك فتحلرى وسين ايله چان معناسنه عربيده وفارسيده شايعدر
خواجه حافظ بيت مرا در منزل جانان چه جاى عيش چون هردم * جرس
فرياد ميدارد كه بربنديد محملها * هم دخى زندان يعنى سجن معناسنده كلور

* عقربه كزدم دخى ضد پايه ديرلر طلبه *

كژدم * زاى فارسيه نك سكونيله معنى عقرب كه ده ده نلسا قو يروغى اكرى
طوتدوغندن اكرى قو يروق ديو تسميه اولندى چونكه كژ كافك فتحيله اكرى
معناسنه دم قو يروق ديمكدر قطعه لك بيت اولنده كجدى مشهور رومعروفدر كه
عقرب اناسندن طوغماز ولادتى قرنى اولدقده قارننى يرتر طشره چقار
اناسى هلاك اولور ابو المعانى بيت قطعه پس ناخلف چو بد بختست *
درحق او دعاى هر دو بود * لا اينكه در رحم همچو كژدم او * بكشد مادر وشكم
بدرد * ضد پايه * سكون دالك ايله اغاج قوردى كه تركيده طور طور ديرلر كذا
فى فرهنك سعورى تركيبده بلام ايله طر طار دخى لغتدر بعضلر چيسان دخى

تفسیر ایلدی نتکم شاهدی مصراع عقرب ایله چیان آدی کژدم دی وصد پایه
ابو المعانی بیت درخت امید من سراپا نخورد * غم حسرت دل چو صد پایه بود
معنای ترکیبیسی بو زنبلقلو دیمک در * چونکه آخر بنده کی ها رسمیه نقله
علامتدر یاخود نسبیه در زیرا بو حیوانده ایاقی کبی خرده نسنه چوقدر

* هم اورمجکدر تننده اولدی سنك آدی مکس *

تنند * تاء فوقیه نك ونون اولی نك فتحلری ونون ثانیه نك سکونی ودال ایله اورمجك که عربیده عنکبوت دیرلر استاد اغاجی بیت زناربکی وسستی هردو پایم * تو میکوبی مکر پای تنندست * همدخی کاهل وتنبل معناسنده کلور مکس * میمك وکاف فارسیه نك فتحلری وسین ایله سنك که عربیده ذباب دیرلر بال ارسنده دخی دیرلر نتکم اکا ترکیده سکك دیدکلری کبی شاعر بیت یکی آن مکس که انکبین کر بود * به از صد مکس که انکبین خور بود * بو بیتده مکس اول بمعنی نحل مکس ثانی بمعنی ذباب جغتایده کسرتین ایله چبین دیرلر

* فشقی سرکین وسپلوب سپورمه اولمش رفت روب *

سرکین * سینك فتحی ورانك سکونی وکاف فارسیه ممدوده نك کسری ونون ایله فشقی که حیوانات ترسی معناسنده معربی سرقین لفظیدر ابو المعانی بیت روی ناشسته او کشته فراهم سرکین * ریش کج مج چو چمن برسر سرکین رشته رفت روب * سپلوب سپورمه معناسنه چونکه رفت قطعه ثانیه نك بیت عاشرنده کی ماضی صیغه سی اوزره اسم مصدردر * روب * راء ممدوده نك ضمیله اسم مصدردر نتکم وصف ترکیبی اولدیغی حالده اللی بشنجی قطعه نك بیت خامسنده کلور بوندن بشقه رفت روب جاروب کبی سپورکه معناسنده کلور

* چورچو بهسو پرندی به خاشاك دی هم خار وخس *

خاشاك * خا وشین معجمتین ممدودتینك فتحلری وکاف ایله چورچوب وسو پرندی که عربیده قمقم وکناسه دیرلر * خار * خاء معجمه ممدوده نك فتحی ورا ایله * خس * خاء معجمه نك فتحی وسین ایله خاشاك مذکوره مرادفلردر شاعر بیت زخاشاك وازخار وشاخ درخت * یکی آتشی برفروزنده بخت * عطفله خس وخاشاك دخی خار وخاشاك بو معنالرده شایع در بوندن بشقه خار لفظنك درت معناسی دخی وار در نتکم یکرمی برنجی قطعه نك بیت ثالثی متن وشرحنده کچدی خس بش معنایه دخی کلور اول بمعنی فرومایه و مرد رذیل معناسنه ثانی بمعنی بخیل وخسیس ثالث

صواوق زنده او جان حیوان معناسنه رابع طورنه دن کوکچوجك بوقوشدر خابس یعنی کاهو یعنی مارول دیدکلری سبزه در

* آبشار یعنی شلاله یول یا عشق شبا بشا چمن *

آبشارنه باغ موجهنه بیت بیکوانیله یعنی مثانه که ترکیده قاوق دیرلر بوندن بشقه قاون و قارپوز معناسنه و صوجمع اولدیغی معناسنده کلور معنای ترکیبیسی صو مکانی دیمکدر چونکه آب صودیو قر فتحی قطعه نك بیت اولنده کلور دای ادات اسم مکاندر علی ما سبق فی المقدمه * شاباشا * ایکی شین معجمه ممدوده ملوسن فتحه لریله یعنی یولده * چمن * نرجیمك فتحی و میم ممدوده نك کسره سی و نونیله یعنی یول ایضا حضرت مولانا بیت چاره نبود در جهان نوا این چمن * لیك نبود این چمن ملا مغنیین * حافظ معناسنه دخی کلور وله ایضا بیت بلبلانرا جای میزیبد چمن * مر جعل را در چمن خوشتر وطن

* ضرطه تیز و فارسی کافیله کوه اولدی نجس *

تیز * یعنی ریح سفلی که عربیده ضرطه دیرلر باقی معنالری بکرمی برنجی قطعه نك بیت ثالثیسی متن و شرح خنده نکچدی میر نظمی بیت منکر هر نعمت حق مدبر است * تیزبند و سبلت هرکه منکر ست * کوه * کاف فارسیه ممدوده نك ضمی و اظهار هاسیله یعنی نجس و واو ایله دخی مرویدر

* ای اکر تو رسك ازکنی سن تو بیا موذی چو من *

تو * سن دیو قطعه ثالثه نك بیت ثالثنده نکچدی * بیاموز * او اکر تورسك دیو اوننجی قطعه نك بیت اخیرنده کچدی * چو * ادات تشبیهدر کما سبق فی المقدمه * من * بن دیو قطعه ثالثه نك بیت اولنده کچدی

* میل اید رسك کر بو ر کدن کر کنی از دل هوس *

کر * ادات شرطدر کما سبق فی المقدمه * کنی * یکرمی برنجی قطعه نك بیت ثامنده کلان کردن لفظندن مضارع مخاطبدر * از * یعنی من کما سبق فی الادوات المرکبه * دل * کوکل دیو اون برنجی قطعه نك بیت ثامنده کچدی هوس * یعنی آرزو و خواهش و دلخواه فارسیده و عربیده و ترکیده مستعملدر خواجه حافظ بیت حال دل با تو کفتم هوست * خبر جان شنفتم هوست * قاضی السعید ابن سینا بیت لا اسمع العذل انی عنه فی شغل * عذل العواذل اعلا رتبة الهوس

* قطعه در شین منشین تا نکنی در دل خویش *

قطعه

قطعه درشین قطعه ثالثنك شرحنده كچدی منشین اوتورمه معناسنه تهی حاضردر
چونكه میم مفتوحه ادات نهیدر كما سبق فی الادوات البسیطه نشین اوتورد بو قطعه
ثالثه نك بیت ثانیسنده كچدی نا بمعنی حتی كما سبق فی الادوات المركبه نكنی مضارع
مخاطبدن منفیدر اگر اولنده كی نون مفتوحه اولورسه یاخود مخاطب مثبتدر
اگر اولنده كی با موحده مكسوره اولورسه مصدری بكری بد نجی قطعه نك
بیت ثانیسنده كچن كردن لفظیدر كما سبق آنفا در بمعنی فی كما سبق فی الادوات
المركبه نك قلب دیواون بد نجی قطعه نك بیت ثالثنده كچدی خویش كندو
دیو بو قطعه نك بیت رابعنده كلور حاصل معنی حرف شین حقنده بر قطعه
اوتورمه جهتی یكنیك در خاطر ایلیسك یاخود حتی كنمدك در خاطر ایتمه بكه

* پیش اوكده ایلرو ایلرو دی پیشا پیش *

پیش * باء فارسیه ممدوده نك كسری و شین معجمه ایله اوك معناسنه مقابلی
پس لفظیدر و ایلرو معناسنده كلور حكیم اسدی بیت آیا های الوان
زصد كونه پیشم * بخوانهای زرین نهاد ند پیش * حرسیده امام دیرلر
پیشا پیش * ایلرو ایلرو معناسنه چونكه ایكی پیش اراسنده كی
الف مساوات و توسل ایچوندر كما سبق فی المقدمه

* اكسكه كم دینلو اولدی زیاده دخی بیش *

كم * كافك فتحی و میم ایله ابتدادن ناقص اولاندر مقابلی بیش مد كوردر
شیخ سعدی بیت بشهر این مثل شهره عالمیست * كه هر كس هنر بیش دوزی
كست * مكر بدن نقصان پذیر اولنه كا بیت دیرلر همدخی كم بمعنی قلیل
یعنی آز معناسنده كلور * بیش * با موحده ممدوده نك كسری و شین
معجمه ایله ابتدا ده زائد معناسنه فاما كه كیدیك آرتنه
افزون دیرلر شكم فرق طقوز نجی قطعه نك بیت عاشرنده
كلور همدخی بركوكدر كه اصلا دوب كا عدمسو رلدكده سوده مائل ایدر

* خرده بین اولكه بقار دقتله هر ایشده *

خرده بین * دالك فتحی و هاء رسمیه ایله همدخی خرد بین هاء رسمیه سز
دالك سكونیله یكیسیده وصف تركیبیدر یعنی مدقق و محقق و دقتله بقان
معناسنه كمال خجندی بیت نادیمانت هست پیدا اگر نظرها شد نهان * خرده بینان
وصف آن پیداد پنهان كرده اند * چونكه خرد و خرده
خاء معجمه نك ضمی و رانك سكونیله اوفاق و كوچك معناسنه

بين وصف تركيبي اولديغي حالده اولور يعني قطعه سنك بيتي اولانده بكمدوق

* هر شيك جا قبنن فكر ايدجي دور انديش *

دور انديش * وصف تركيبيدر چو نكه دور واوزاق ديمك در برنجي قطعه نك بيتنده بكمدي * انديش * همزه نك فتحيله انديشيدن لفظندن امر يا ايمك ديمك در اسم فاعل مخفف در

* قائمه ده دو لغزش و غلطيده يوارلنمش *

لغزش * لامك فتحي و غينك سكوني و زاى معجمه نك كسريله لغزيدن لفظندن امر حاضر آخرينه ما قبلي مكسور شين معجمه الحاقيله اسم مصدردر سورجمك و قايمق معناسنه عربيده زللدر * غلطيده * غين معجمه نك فتحي و لامك سكوني و طاء ممدوده نك كسريله غلطيدن لفظندن اسم مفعولدر يوارلنمش معناسنه ظهورينك بيتدر لطف صبا شاخ كل در چمن * چه دستانه غلطيده برياسمن * اصلنده تاء فوقيه ايله غلتيده ايدي چونكه فارسيده طا اصلي الفاظ يوقدر بو لغت ديو اوتنجي قطعه ده بكمدي

* فوروب اجق كه انا عه يا يتسور ديدي خلپش *

خلپش * خاء معجمه نك و لام ممدوده نك كسرلري و شين معجمه ايله شول قوبو بالجغه ديرلر كه آدم بصدقده اياني كوجله قالقار كذا في ادات الفضلا

* اكيدن كندو بني تسنه يه ديرلر خود رو *

خود رو * وصف تركيبيدر چونكه خود كندو ديمكدر و مصراعنك تابيده كلور روراء ممدوده نك ضميله روستن لفظندن امر يا خود اسم فاعل مخففدر چونكه مستقبلاتي خلاف قياس اوزره سيتلك واو مدنيه ابداليله رويد و رويند كلور

* كندو خود هم خصمه كندو سنه ديرلر خويش *

خود * خاء معجمه نك فتحي و واو مجهول و دال ايله بو وزن شد كندو عربيده بنفسه معناسنه و واو معروف ايله تو غلغه كه عربيده مغفر ديرلر كه جنكده كيدكلري دمور كلاهدر * خويش * خاء معجمه نك بين الفتح والكسر اماله سي و واو علامت و ياء تحتيه نك سكوني و شين معجمه ايله التي معنايه كلور لكن بو مصراعده ايكي اولمق منصكور در اول بمعنى قريب و ذي رحم يعني خصم ثاني بمعنى خود يعني كندو و كندوسي بو معنا ده خويشاوند دخي ديرلر ثالث بمعنى شكاوآهن و نخوش كار مرزاع رابع بمعنى وجود و هستي خامس بمعنى خوش و خوب سادس بر نوع غليظ طو قمش كتان

* میده مستوره اولان یعنی عفیفه خاتون *

میده * میم ممدوده نک کسری ودالک فتحی وهاء رسمیه ایله پاک دامن مستوره وعفیفه عورت معناسنه میر نظامی بیت بکی پیر بوده در انجامه ام * زنش میده بوده است هم خوش خرام * خاتونه فی فارسیده زن ترکیبه مشبوعیله تعبیر قلندی

* عاقله معتمد قادینه هم دینلدی خدیش *

خدیش * خاء معجمه نک فتحی ودال ممدوده نک کسری وشین معجمه ایله وزرا وامرا وسلاطین خانه لرنده کتخدا قادین کبی عاقله ومعتمده قادین معناسنه که اکا کدبانو دخی دیرلر استاد رودکی بیت نکو گفت مزدور با آن خدیش * مکن بد اگر بد نخواهی بخویش

* پیش مزد اولکه مقدم ویرلورا جرتدن *

پیش مزد * با جیمی واهل صنعته عملندن اول ویریلان اجرت معناسنه چونکه پیش اولدیغی قطعه نک اولنده کچدی مزد اجرت دیو اللی اوچنجی قطعه نک بیت رابعنده کلور میر نظامی بیت بو عدو صالش بجا باشد بلی * بده پیش مزدش اگر عاقلی

* حاضر آماده دخی اوکده دیمکدر در پیش *

آماده * همزه ومیم ممدوده نک ودالک فتحلری وهاء رسمیه ایله آمادن لفظندن اسم مفعولدر معنی حاضر ومهیا میر خسرو بیت تو دادی بدل گنج آماده مرا تو کردی بلند آدمی زاده را * هم دخی اولمش وتمش ودیرلمش معناسنده استعمال اولنور * در پیش * اوکده معناسنه چونکه در معنی فی کما سبق فی الادوات المرکبة

* قانه خون وطمره رک دیرلر که در دخی ریم *

خون * خاء معجمه ممدوده نک ضمی ونون ایله قانکه عربیده دم دیرلر شیخ سعدی بیت خونش بکیر خشم پدرت را بزن بکش * عیبش مکن که عمی تو بند برادر منکنی رک * رانک فتحی وکاف فارسیه ایله طمرکه عربیده عرق دیرلر خواجه حسین ثنایی بیت فسرده که بخصم تو کبر د خون در رک * بکش دزد ونه جگر کرد کار چونه تیر * ریم * راء ممدوده نک کسری ومیم ایله ایرک معناسنه که عربیده قیح دیرلر جراحتدن ودمامیلدن خروج ایدر شمس فخری بیت بسکه پیوسته ریم ریزد خصم * کشت چشم عدوش همچو سقنم

* یاره دیش واجبانک قلبی کدردن دلریش *

ریش * راء ممدوده نک بین الفتح والکسر امالهسی وشین معجمه ایله یعنی جراحت ویاره عموما میرزا فصیحی بیت با انقلاب دهر بچه سازم که درد دوست * دی

روزریش بوده وامروز مرهم است * هم دخی شوربای غلیظ معناسنه که شله
اشلری اوزرینه دوکرلر فاما که اماله سین کسرهٔ مصرحه ایله مصطالوقهروبولندیو
اللی اوچنجی قطعه نك بیت ثالثی متنی وشرحنده کلور * دلریش * لامك سکونیله
سیاه چشم کبی وصف ترکیبیدر کوکلو یارهلو معناسنه چونکه دل کوکل دیو
اون یدنجی قطعه نك بیته ثالثنده کچدی ریش یاره معناسنه کما سبق آنفا

* ایکلیش نالش وزاری دخی کولمك خندن *

نالش * نالیدن امرینك آخرینه ماقبلی مکسور شین معجمه الحاقیله اسم مصدردر و
زاری * آخرنده کی یاء تحتیه مصدریه در زار ایکلیجی دیو یکرمی برنجی قطعه نك
بیت خامسنده کچدی * خندن * خاء معجمه نك فتحیله بمعنی ضحك مصدردو

* دیندی سخریه ایله کولمکه هم خنده خریش *

خنده خریش * ایکی خاء معجمه نك فتحیله مضبوطدر فرخی بیته ای کرده
مرا خنده خریش همه کس * مار از تو بس جانا مار زتو بس * چونکه هاء رسمیه بمعنی
ضحك خریش خراشیدن معناسنه اسم مصدردر خاء ثانیه نك حذفیله
خنده ریش دخی بو معنایه درتنکم اون یدنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی

* ماده کاو اولدی اینك بوزاغیسی کوساله *

ماده کاو * اینك معناسنه معنای ترکیبیسی دیشی صغیردیمك اولور و چونکه
ماده دیشی دیو یکرمی اوچنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی کاو صغر دیو
بو مصراع ثانیده کلور ابو المعانی بیت نباید کار مرد از دست نامرد
نباشد شیر نر هر ماده کاوی * کوساله * کاف فارسیهٔ ممدوده نك
ضمیله بوزاغی که عربیده عجول دیرلر اصلی کاوساله ایدی
استخفاف ایچون الف حذف اولنوب و کاف دخی مضموم اولدی

* هم صغر کاو قیونك دیشی سی ماده میش *

کاو * کاف فارسیهٔ ممدوده نك فتحی و واو ایله اهلی صغردر که
او کوز دیرلر شیخ سعدی بیت اسب لاغر میان بکار آید * روز میدان
نه کاو پرواری * هم دخی بر نوع صراحیدر او کوز صورتنده دوزوب
شراب ایچرلر * ماده میش * دیشی قیون معناسنه در چونکه
ماده قد سبق آنفا میش قیون دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی

* دی معنا یاوز ره اولان کافره ناکرویده *

ناکرویده * کاف فارسیه نك فتحی ایله بمعنی مذکور اصطلاح خدر

معناسی ترکیبیسی دونماش دیمکدر چونکه نا ادات نفیدر کماسبق فی الادوات المرکبة کردیده کردیدن لفظندن اسم مفعولدر نتکم اسم فاعلی یکرمی بدنجی قطعه نك بیت ثامننده کچدی

* یك جفا کارده تعبیر اولنور کافر کیش *

کافر کیش * رانك سکونی وکسریله یعنی جفا کار اصطلاحدر معناسی ترکیبیسی کافر مذهبدر چونکه کیش ملت ومذهب دیو قطعۀ اولی نك بیت تاسعی متن وشرحنده کچدی مولانا جامی بیت این نه صوفی کردی ونه درویش * نا مسلمانی وکافر کیشست

* زهر ایچمك کبیدر اجی سوز آدم اولانه * تفسیر وترجمه‌در

* سخن تلخ بمرد است چو نوشیدن نیش *

سخن * سوز دیو اوتوز برنجی قطعه نك بیت سابعنده کلور * تلخ * آجی دیو فرق برنجی قطعه‌نك بیت سادسنده کلور * بمرد * لفظنده‌کی باء موحده ادات مفعولدر کما سبق فی الادوات البسیطة مرد آدم دیو اللی اوچنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کلور * است * ادات ربطدر کما سبق فی الادوات المرکبة چو * ادات تشبیهدر کما سبق ایضا * نوشیدن * نون ممدوده نك ضمیله مصدردر ایچمك معناسنه شراب اولسون صو اولسون کمال خجندی بیت بیاد لعل دلبر خون دل نوش * شراب لعل نوشیدن چه کار ست نیش * زهر دیو فرق برنجی قطعه نك بیت سادسنده کلور

* کوعت قطعۀ رنکین بکوش *

کوعت * سویلرم سکا دیو قطعۀ سابعه نك بیت ثامننده کچدی * قطعۀ رنکین قطعۀ ثالثه نك عنوانده کچدی * بکوش * کاف عربیۀ ممدوده نك ضمیله چالش ودورش معناسنه امردر مصدری کوشیدن لفظیدر اولنده‌کی باء موحده صلهدر کما سبق فی الادوات البسیطة یاخود کوش کاف فارسیه ایله قولق معناسنه‌در بو صورتده باء مفتوحه ادات مفعولدر کما سبق ایضا حاصل معنی قطعۀ رنکینی سکا سویلرم دورش یاخود قطعۀ رنکینی قولاغکه سویلرم

* طوشنك آدی اکرچه خرکوش *

خرکوش * اصلنده رانك سکونیله سیاه چشم کبی وصف ترکیبیدر اشك قولقلو دیمکدر چونکه خراشك دیو یکرمنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی * کوش * قولق دیو بو قطعه‌ده کلور طوشنك دخی

قولقلری اوزن اولمغله خرکوش دیو تسمیه اولندی شاعر بیت کوش خر بفروش دیگر کوش خر * کین سخن رادر نیابد کوش خر

* دی یلان نوعده یه خواب خرکوش *

خواب خرکوش * بانک موحده نک کسری ایله یلان نوعده و اصلسز سوز معناسنده اصطلاحدر ترکیده دخی طوشان اویقوسی ویردی دیرلر ابو المعانی بیت بو عده وصلتش عمرم کذشت وماندم اما محرم * بجای خواب راحت خواب خرکوشم دهد هر دم * خواب * اویقو دیو قطعهٔ خامسه نک بیت ثانیسنده کچدی

* قاچدی بکریخت کرفته طوتمش *

بکریخت * کریختن لفظندن ماضیدر او کنده کی بای موحده صله در * کرفته * کرفتن لفظندن اسم مفعولدر

* کدیه کربه دینور وفاره یه موش *

کربه * کاف فارسیه نک ضمی ایله کدی معناسنه عربیده هر کبی * موش * بمعنی فاره کلستان بیت کربه شیرست در کرفتن موش * لیک موشست در مصاف پلنک

* صاریلوب قوچمقدر آغوش دیمک *

تکرمی دردنجی قطعه نک بیت رابعنده در آغوش قوچمقده دینلدی دیو کچمسنده تکرار بو قدرزیرا قوچمق ایله صاریلوب قوچمق میاننده فرق ظاهردر حاصلی ایکی معنایه در فافهم

* بر دینور کوکسه قوجاقدر آغوش *

بر * بای موحده نک فتحی و را ایله کوکس معناسنه سینه کبی بوندن بشقه اون سکز معنایه دخی کلور اول تحسین ایچون اوائل مشتقاته داخل اولور ثانی بمعنی علی استعلا ایچوندر ثالث بمعنی فی ظرفیت ایچوندر رابع بمعنی اطراف سینه خامس بمعنی کناده آغوش سادس یکاغك جانب بالاسنه دیرلر که عذاره مساوی اولان موضعدر سابع فرهنك جهانکیریده مخففی برلك استعمال اولنور ثامن برمیوه دیو اللنجی قطعه نك بیتنه عاشرنده کلور تاسع بمعنی حاصل نباتات که بستانده و تارلاده اولور عاشر بمعنی بذر یعنی تخم حادی عشر بمعنی نصیب وحصه ثانی عشر بمعنی قرارکاه وخانه ومسکن و وطن ثالث عشر بردن لفظندن صیغهٔ امر و وصف ترکیبیدر دلبر وهو شبرکبی رابع عشر بمعنی پهنا یعنی بضی خامس عشر بمعنی زن تازه سادس عشر بمعنی یاد وحفظ مثلا ازبر حفظدن معناسنه سابع عشر بمعنی طرف وجانب ثامن عشر بمعنی نزد وقرب

آغوش * همزهٔ ممدوده نك فتحی وغین معجمهٔ ممدوده نك ضمی وشین معجمه ایله قوجق که عربیده حجر فارسیده کنار دیرلر شیخ سعدی بیت در آغوش آنچنان کیرم تنت را * که نبود آکهی پیراهنت را * همدخی قوچاغه المق معناسنه وقوچاغه صیغاجق نسنه معناسنه و بنده یعنی قول معناسنه ده کلور

* هم قولاق توزی بناکوش اولدی *

بناکوش * باءموحده نك کسری ونون ممدوده نك فتحی وکاف فارسیه ایله عربیده عذار دیدکلری قولاغك توزی یعنی دبنده بیاض یری شعرا شعرلرنده چوق استعمال ایدرلر صائب بیت از خجلت روی تو که سر جوش بهارست * شبنم عرق شرم بناکوش بهارست * وقولاغك کوپه طاقه جق یری معناسنه ده کلور شیخ سعدی بیت انکشت خوبروی و بناکوش دلفریب * کوشوار و خاتم پیروزه شاهدست *

* کوپه منکوش قولقدر دخی کوش *

منکوش * میمك فتحی ونونك سکونی وکاف فارسیهٔ ممدوده نك ضمی وشین معجمه ایله کوشوار کبی کوپه معناسنه عربیده قرط دیرلر چغتایده ایسبرغه دیرلر کوش * کاف فارسیهٔ ممدوده نك ضمیله بوزن هوش یش معنایه در اول قولاق معناسنه بو مقامده مراد دخی بودر ثانی بمعنی کوشه ویغوله ثالث بر فرشته اسمیدر که امور مهمات خلائقه موکلدر رابع شهور شمسیه نك اون دردنجی کونی آدیدر که بو کونی عید جشنی ایدوب عظیم اعتبار ایدرلر خامس بمعنی نظر وانتظار

* هم صاحب عقله خردمند دینور *

خردمند * اسم منسوبدر چونکه خرد خاء معجمه نك کسری ورانك فتحی ودال ایله بمعنی عقل و بصیرت مند ادات نسبتدر کما سبق فی الادوات المرکبة

* عقله اوص دیر چغتای یعنی هوش *

هوش * هاء ممدوده نك ضمی وشین معجمه ایله بمعنی عقل کذا فی المجمع ترکیده اوص دیرلر اصلی چغتایدر فرهنك شعوریده هوش اکر چه عقل ذو فنتقل ایدرلر اما اصح عقلك وراسنده اولور بر حالتدرکه کسب ایله تزاید ایدر ضد بنده عربیده اغما تعبیر ایدرلر چونکه عقل کندوذاتنده مزیاده ونقصان قبول ایتمز فسطر یدر مکر علت واقع اوله دبو بیورد یعنی مجنیل تأمل درشمس فخری بیت ز مدهٔ کی شهی چون تو سحر چراتابد * کسی که باشد یك ذره عقل او باهوش * بو بدن بشقه هوش اوچ معنایه دخی کلور

اوّل بمعنی جان یعنی روح ثانی بمعنی هلاك ومرك ثالث بمعنی زهر یعنی سم

* عقلی نقصانه سراسیمه دینور *

سراسیمه * بمعنی متحیر وعقلی نقصان شاعر بیت مابیم سراسیمه در اطراف جهان * ازنیك وبد خلق روکردان * کال پاشا ذاده بونده دخی تصرّف خاص ایدوب بیورر که سراسیمه لفظی مرکبدر بر جزوی سر باش معناسنه وبر جزوی دخی آسیم لفظیکه وزن ومعناده آسیب کبی فتنه معناسنه دربلکه آسیب لفظنده کی باء موحده میمه قلب اولنمش اوله آخرنده کی هاء رسمیه نقله علامتدر انتهی

* بایلوب کندوبی بیلز مدهوش *

مدهوش * بوزن مفعول اصلی عربیدر فارسیده وعربیده شایعدر شمس فخری بیت حدیث خلق تومیکفت دوش باد صبا * بباغ بلبل ازان کشت واله ومدهوش

* می ومل باده شرابك آدیدر *

می * میمك فتحی ویاء تحتیه ایله بمعنی شراب انکوردیو معرّ وفدر مجازا مایه عشق معناسنده کلور خواجه حافظ بیت بده ساقی می باقی که در جنت نخواهی یافت * کنار آب رکنا باد وکل کشت مصلارا * همدخی می پیاله وجام معناسنه وکلاب معناسنده کلور * مل * میمك ضمیله بمعنی شراب ایضا خواجه حافظ بیت در حلقهٔ کل ومل خوش خواند دوش بلبل * هیا توا الصبوح هبوا یا ایها السکاری * باده * بمعنی شراب ایضا لکن هر شراب مسکره باده دیلمز انجق تازه اوزمدن چقنه اولانه باده دیرلر همدخی پیاله معناسنده کلور حکیم سنائی بیت چون شوخ نه بسان نرکس * یك باده دهد زباده رنکت باده اوّل بمعنی پیاله باده ثانی بمعنی شراب جغتایده شرابه چاغیر وچاقیر دیرلر ترکیده سنجی عربیده خمر دیرلر عربیده اسامیسی قتی چوقدر صبوح کبی

* بزه درجرم وکناه انجمه منوش *

بزه * باء موحدونك وزای معجمه نك فتحلری وهاء رسمیه ایله بمعنی جرم وکناه وخطا شیخ عطار بیت خلق خودرا پاك کرد از هر بزه * تا بیفتی در وبال وبزه * عربیده دخی بو معنایه در عماد الکاتب الاصفهانی بیت وعزیز علی ان اصطباری * فیه قد غرة الغرام وبزه * منوش * قطعه سالفه نك بیت اخیرنده چکنی نوشیدن لفظندن نهی حاضردر انجمه معناسنه اولنده کی میم مفتوحه ادات نهیدر کما سبق فی الادوات البسیطه

* سوز سخن سو یلنجیدر کو یا *

سخن

سخن * سینك ضمی وخاء معجمه نك فتحی وعكسیله سوز معناسنه عربیده كلام كبی لفظی ونفسی قسملرینه شاملدر لفظ كبی دكلدر شیخ نظامی بیت فاتحهٔ فكرت وختم سخن * حمد خدا ایست بروختم كن * كویا كفتن لفظندن امر آخرینه الف الحاقیله اسم فاعلدر نتكم مضارع متكلم وحده سی قطعهٔ سابعه نك بیت ثامننده كچدی هم دخی كویا مثلا دیو قطعهٔ ثانیه نك خامسنده كچدی فارجع الی شرحه

* تن زده سو یلمین یعنی خموش *

تن زده * بمعنی ساكت وصامت كه خموش معناسنه خواجه سلمان بیت روان شد مركب جانان چراتن میزنی ای جان * چو خواهی رفت ازین خوشتر نخواهی یافت همراهی * معنای تركیبیسی دوكلمش بدن معناسنه اما عرفده حصرا خموش معناسنه در چونكه تن بدن دیو فرق یدنجی قطعه نك بیت اولنده كاورزده قرقنجی قطعه نك بیت سابعنده كلان زدن لفظندن اسم مفعولدر

* اولدی یغمورلق ادی بارانی *

بارانی * آخرنده یاء تحتیهٔ نسبیه ایله یغمورلغك علمیدر باران یغموردیو فرق یدنجی قطعه نك بیت سابعنده كچدی حكیم انوری بیت تاچه ابریست كمان شانكه چو باران بارد * آسمان برسر خورشید كشد بارانی

* اویله اوسته كیلن بالاپوش *

بالاپوش رومده قونتوش وفراجه وغیری اسملری واردر اصلنده وصف تركیبیدر چونكه بالا یوجه دیو قطعهٔ ثانیه نك بیت اولنده كچدی پوش پوشیدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر نتكم نهی حاضری یكرمنجی قطعه نك بیت ثانیسنده كچدی تفسیرو ترجمه در * بویله سن كبندوقاشك صباتمه *

* توچنین كاله خودرا مفروش *

تو * سن دیو چنین بویله دیو قطعهٔ ثالثه نك بیت ثانیسی وثالثنده كچدیلر كاله قماش دیو قطعهٔ خامسه نك بیت آخری شرحنده كچدی خود كندو دیو اوتوزنجی قطعه نك بیت رابعنده كچدی * را * ادات مفعولدر كما سبق فی الادوات المركبة مفروش * نهی حاضردر مصدری فانك ضمیله فروشیدن لفظیدر صاتمق معناسنه اولنده كی میم مفتوحه ادات نهیدر علی ما سبق فی الادوات البسیطة

* زصاد قطعهٔ صافیست پاك وخالص وخاص *

زصاد قطعه * مثلی قطعهٔ رابعه عنوانده كچدی * صافی * بمعنی خالص ضد مغشوش * است ادات ربطدر كما سبق فی الادوات المركبة

پاك * بمعنی طاهر * خالص وخاص * عربلردر انشالرده دخی مستعملردر حاصل معنی حرف صاددن صافی وپاك وخالص وخاص برقطعه یاخود قطعه در بعض نسخه ده خاص الخاص واقعدر

* نغوومینه اریك آدیدر عربجه اجاص *

نغو نونك وغین معجمهٔ ممدوده نك ضملریله اریك معناسنه هم میوه سنه وهم اغاجنه اطلاق اولنور * مینه * میم ممدوده نك کسری ونونك فتحی وهاء رسمیه ایله نغو کبی اریك معناسنه عربیده همزه نك کسری وجیم ممدوده نك تشدیدیله اجاص دیرلر فارسیده آلو دخی اسمیدر

* دراز دیندی اوزن نسنه یه هم اویله شناص *

دراز * دالك کسریله اوزنکه طویل معناسنه مقابلی کوتاهدر شاعر بیت نکونسار کشتی بجاه دراز * که هرکز از وبرنیابی دراز * عربیده شین معجمه نك ونونك فتحلریله شناص طویل کبی مستعملدرهم دخی دراز ازعج معناسنه ده کلور تار کبی

* کروغ اولدی یلان زور ایله مرادفدر *

کروغ * کاف فارسیه نك وراء ممدوده نك ضملری وغین معجمه ایله وزن ومعناده دروغ کبی یلان معناسنه عربیده زور وکذب دیرلر حکیم فردوسی بیته بکی دیکری زن برین بر نشان * کروغ ازکنا هست برسر کشان

* دروغزن دی یلانجی یه هم دخی خراص *

دروغزن * وصف ترکیبیدر عربیده کذاب وخراص معناسنه ابو المعانی بیت دروغزن شده برشاخ کل هزار چن * اکر بعشق صداقت بری نکر درفاش * زیرا دروغ یلان دیو اوتوزیدنجی قطعه نك بیت اخیرنده کلور زن وصف ترکیبی اولدیغی حالده اون بشنجی قطعه نك بیت خامسنده مکچدی * خراص * خاء مهمله ایله وزن ومعناده کذاب کبی

* تکو قورجق اولان صاچه دیندی جعد کبی *

تکو * تاء فوقیه نك فتحی وکاف فارسیهٔ ممدوده نك ضمیله قورجق صاچ معناسنه که عربیده جیمك فتحی وعین مهمله ایله جعد دیرلر کذا فی المجمع وفرهنك جهانکیری امیر خسرو بیت ای نکار سیه چشم وتکو موی * سرو قد ونکو روی ونکو کوی * ونسخهٔ میرزا ابراهیمده مطلق موی معناسنه مرویدر

* دی چیزه قیلی بولاجق نسنه یه داخی منماص *

چیزه * جیم فارسیهٔ ممدوده نك کسری وزای معجمه لك فتحی وهاء رسمیه ایله

جنبسترە معناسنە کە بر دمور آلتدر آنکلە قیل یوللر و خردە نسنەلری طوترلر عربیدە منماص دیرلر میر نظمی بیت بودە در جبین خط ناچیزە * موی رو کردە پاك یاچیزە * منماص ذاتندە اسم آلتدر قیل یولدقلری معهود نسنەدر مصدری نونك فتحیلە نمص قیل یولمق معناسنەدر حتی ماشطەیە نامصە دیدکلری قیل یولدیغیچوندر

* توانکری دیمە زنکنلك اولدی یعنی غنا *

توانکری * قطعۀ ثالثەنك بیت ثامنندە کچر توانکر لفظنك آخرندە یاء تحتیۀ مصدریە ایلە زنکنلك معناسنە عربیدە غنا دیرلر

* زو کردە خستە دینور هم زو کرتنکدە خصاص *

خستە * خاء معجمەنك فتحی و شین معجمەنك سکونی و تاء فوقیەنك فتحی و هاء رسمیە ایلە عربیدە مفلس و خصیص درکە عربیدە مصدری افلاس و خصاصە و خصاص لفظلریدر حتی حق تعالی ویؤثرون علی انفسهم ولو کان بهم خصاصة بیورمشدر کسر خاء معجمە ایلە خستە دخی مرویدر

* شو نسنەکە اولە اکری دینور کج و معوج *

کج * کافك فتحی و جیم ایلە اکری معناسنەکە عربیدە معوج و سقیم چغتایە ایکمە و اکری دیرلر کسر الفلە یوندن بشقە کج اوچ معنایە دخی کلور اول کرج کە عربیدە جص دیرلر ثانی ابریشمك فناسی کە کژ دخی دیرلر ثالث قانجە کە اوچی اکری دمور معوج افعلال بابندن اسم فاعل عربیدر ثلاثیسی عوج در

* دی طوغری ایتمکە راست کردن و اتراص *

راست کردن * مصدر میمی کبیدر عربیدە اتراص و تصویب و تقویم دیرلر چونکە راست طوغرییە دیو قطعۀ اولینك بیت خامسندە کچدی * کردن ایتمك دیو بکرمی یدنجی قطعەنك بیت ثامنندە کچدی * اتراص * افتعال وزنندە مصدر عربیدر ثلاثیسی تاء فوقیەنك فتحیلە تراص بمعنی صوابدر

* زیل آدی تال دخی صنج ایمش او معنادە *

تال * تاء فوقیە ممدودەنك فتحی و لام ایلە زیل کە کوچکلر پارمقلرینە طاقوب چالوب اوینارلر عربیدە اکا صنج دیرلر ایشتە بودخی ناظم تحریرك کشف و حل ایلدیکی الفاظدندر چونکە لغتلردە برصنیدە نظر اولانن بو معنی مقامندە تال برنجدن ایکی کوچك طبقدر کە رقاصلر رقص ایدرکن زیل کبی بر برینە اوروب اصولە آهنك ایدرلر کە اکا چار پارە دخی دیرلر امثالی عبارتدر عینیلە زیل دیو تصریح کورلمدی هم دخی صنج معرب چنك کە بر معروف

ساز و آلت لهودیو ذکر اولندی عینیله ذیل دیو تصریح کورلمدی لکن
صنج حقنده ناظم تحریرك کشفنی تأیید و تقویه ایدر شیخ نظامینك
شو بیتی ره بط بازنیز آهنك مبرند* برقص کبك شاهین چنك می زد

کوجك که اوینایه بازیکر اولدی هم رقاص

بازیکر* بمعنی رقاص اسم فاعلدر چونکه بازی اویون دیو یکرمی اوچنجی
قطعه نك بیت رابعنده کچدی کر ادات اسم فاعلدر کما سبق فی الادوات المرکبة

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلات

یعنی بو قطعه بحر مجتث مثمن الاجزادندر اصلی مستفعلن فاعلاتن درت کره مخبون
ومقصوردر *بو بحره کیرنده بولور کوهر استین غواص*

بونده ایهام حسن واردر هم دخی مراعات نظیر صنعتندن ایهام تناسب
نوعی واردر چونکه بحر و کوهر و غواص بربرینه مناسبدر

قطعه در رضاد بخوان سینه تهی از اغراض

قطعه در ضاد* قطعه اولی عنوانندە مثلی کچدی* بخوان* اوقو دیو قطعه
اولینك بیت سادسنده کچدی* سینه* کوکس دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت
ثالثنده کچدی* تهی* بوش دیو قرقنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی* از
بمعنی من کما سبق فی الادوات* اغراض* همزه نك فتحی وکسری بومقامده
الویرر فتح صورتنده غین معجمه ایله غرضك جمعی اوله یا خود مهمله ایله عرضك
جمعی اوله عین مهمله ایله عرض مرضدن وغیریدن انسانه عارض اولان
نسنه ودراهم ودنانیردن وسائر امتعه دن مال معناسنه ودخی کتب
کلامیه ده وحکمیه ده جوهرك مقابلی درکه اعراض تسعه ومقولات
تسعه دیرلر نتکه قطعه بشنو از من ده مقولات حکم* یك یك از بر بکن شو
محترم* جوهر وفعل انفعال ووضع وملك * هم متی واین اضافت کیف
وکم* حاصل معنی ضاد حقنده قطعه یی اوقو سینه اعراضدن خالی

یا فتی افروختن اولدی عربیسی ارماض

افروختن همزه نك فتحیله مصدردر یاقق معناسنه چراغ اولسون آتش
اولسون کمال خجندی بیت شبی کز آتش عشق تو جانم سوختن کیرد* چراغ
دوشم آن شب زسر افروختن کیرد* عربیده افعال وزننده ارماض وایقاد
واشعال دیرلر لفظ ارماضك ثلاثیسی رمض رمضانك دخی مأخذ اشتقاقیدر

شمشکك چاقمه سنه رخشش ایمش هم ایماض

رخشش * رانك فتحیله رخشیدن لفظندن امر حاضر آخرینه ماقبلی مكسور شین معجمه الحاقیله شمشك چاقمسی معناسنه اسم مصدردر یعنی برق اورمسی عربیده همزهٔ ممدوده نك كسریله افعال وزننده ایماض دیرلر همدخی سائر منوّر نسنه لرك برق اورمه سنه دخی دیرلر نتكم یكرمی دردنجی قطعه نك بیتی اولنده رخشنده كچدی

* برزه قرپندی دیمكدر كه قراضه كیدر *

برزه * بای موحده نك فتحیله بو وزن هرزه قرپندی كه بریده مقراضدر عربیده مقراضه دیرلر فائده فانك ضمیله فضاله عربیده فضله و بقیه معناسنه وزن شایعدر نتكم كاسه سو پرندی عصاره صیرقندی كساره قرپندی معنالرینه مستعملردر

* كاردو دیندی مقص آدینه یعنی مقراض *

كاردو * كاف ممدوده نك فتحی و رانك سكونی و دال ممدوده نك ضمیله مقصكه عربیده مقراض دیرلر مقص دخی عربیدر تركیده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی لكن عربیده میمك كسری لازمدر همدخی كاردو خرما چكی معناسنه و بیات اولمش نسنه معناسنه و مقصدن چیقان قرپندی معناسنه ده كلور

* ایش كورن آلدیغیدر ساره مألی رشوت *

ساره * سین ممدوده نك و رانك فتحلری و هاء رسمیه ایله بو وزن چاره بمعنی رشوت یعنی ایش كورن آدمك آلدیغی نسنه در همدخی هندولر كیرلر برنوع سرپوش معناسنه و هندستانده اشلنور برنوع فوطه معناسنه و بوده كه حجاب معناسنه ده كلور

* قرض باشك هم اودنج آلمق ایمش استقراض *

باشك * بای موحدهٔ ممدوده نك و شین معجمه نك فتحلری و كاف له لغت جدیده اولمغله غالبا بو دخی مصحّحات ناظمدندر

* دیده بان كوزجی دیمكدر هم او معناده رقیب *

دیده بان * عربیده رقیب معناسنه اسم فاعلدر چونكه دیده كوزدر بو قرق بشنجی قطعه نك بیت عاشرنده كلور بان ادات اسم فاعلدر كما سبق فی الادوات المركبة جلالی بیت بر آن كو مسر بانك زد دیده بان * كه از كرد شد تیره روی جهان

* همدخی كوز قپامق اولدی كلوج و اغماض *

كلوج * كاف فارسیه نك و لام ممدوده نك ضمه لری و جیم ایله كوز قپامق كه سویلركن بالخفی اشارت اوله یاخود معتاد ایدنمش كوز قپارق سویلر عربیده افعال وزننده اغماض دیرلر میر نظمی بیت مكر بوده كلوجی اندران بزم * كشیده اینچنین وضع آن پری شرم

* دينلور باغجي يه رزبان دخي ناطور اوله *

رزبان * باغجي معناسنه اسم فاعلدر عربيده ناطور ديرلر چونكه رزرانك فتحي وزاي معجمه ايله بمعني درخت انكوريعني اوزم چبوغي كما سبق في دختر في سادس الثانية ناطوربورزن لاهور باغ بكجيسي معناسنه در بيدر

* باغچه پاليز ديمك روضه كبي جمعي رياض *

پاليز * پاء فارسيه ممدوده نك فتحي ولام ممدوده نك كسري وزاي معجمه ايله باغچه وبستانه عربيده روضه ديرلر جمعي رياض كلور همدخي لفظ مزبوري تعريب ايدوب فاليز دخي ديرلر

* صاقلمق اولدي نكه داشتن وخول ديمك *

نكهداشتن * هانك سكونيله مصدر مركبدر صاقلمق وكوزتمك ومحافظه ايتمك وبصيرت اوزره اولمق معناسنه جغتايده ايسرامق ديرلر چونكه نكاهونك كسري وكاف فارسيه ممدوده نك فتحي وهانك اظهاريله باقمق وكوزتمك معناسنه الفك حذفيله نكه دخي بو معنايه داشتن طوتمق ديو اوننيه نجي قطعه نك بيت سادسنده كچدي خول خاء معجمه نك فتحي وواونك سكوني ولام ايله بمعني محافظه در بيدوفا حفظ

* صيغناجق يرك آدي پناه كاه اضاض *

پناكاه * اسم مكاندر عربيده اضاض وملجأ معناسنه اصلي پناهگاه ايدي تخفيفا هاء اولي حذف اولندي چونكه پناه اظهار ها ايله اولور سكزنجي قطعه نك بيت سابعنده كچن پناهيدن لفظندن اسم مصدردر كاه ادات اسم مكاندر كما سبق في الادوات المركبة * اضاض * كسر همزه ايله مضاعف عربيدر فافهم

* امكه دينيدي مزيدن دخي مص اوله امش *

مزيدن * ميمك فتحي وزاي معجمه ممدوده نك كسريله بمعني مكيدن يعني امك كه عربيده مضاعفدن مص ديرلر حكيم سوزني بيت دررخ چون جنبش كردم نگاهي هر زمان * از لب چون كوثرش بوسه مزيدم چون شكر * هم دخي ظاتمق وچيمك معناسنه ده كلور

* دي اصرماغه كزيدن هم اودر عض وعضاض *

كزيدن * كاف فارسيه نك فتحي وزاي معجمه ممدوده نك كسريله مصدردر اصيرماق معناسنه عربيده مضاعفدن عض وعضاض ديرلر كمال خجندي بيت كفتمش از دهانت اي بت حيق * كام من غير اب كزيدن نيست * زاي فارسيه ايله كژيدن دخي جائزدر

* اولدي اينيدرمه فرو كردن اهباط اوله *

فروكردن * مصدر مركبدر عربيده افعال وزننده اهباط معناسنه ثلاثيسي هبوطدر فرو بونده تحسين لفظ ايچون ذكر اولمشدر بلكه فرواشاغي ديو يكرمي اوچنجي قطعهنك بيت سابعي شرحنده كچدي كرهن ايتمك ديو يكرمي يدنجي قطعهنك بيت ثامننده كچدي

* ديندي قالدر مغه افراشتن هم انهاض *

افراشتن * همزهنك فتحيله مصدردر عربيده افعال وزننده انهاض معناسنه ثلاثيسي نهوضدر شيخ سعدي بيتنجه * خوالهي ازطارم افراشتن * همينست

بس ازبهر بكذاشتن * بزه يارب ايكي دنيا صاحبي آسان ايت *

ترجمهدر مترجمي خضاغ بيدر كه انا افصح من تكلم بالضاد بيدائي من قريش حديث شريفنه اشارت بيوردي زيرا ضاد عربيه مخصوصدر

* سهل الامر بها زينلنا يا فياض *

سهل * تسهيلدن امردر * الامر * مفعول بهصريحدر * لنا * غير صريحدر * يا * حرف ندادر * فياض * وزن ومعناده وهاب كبي حق تعالينك اسم شريفيدر فافهم

* قطعه درطا كه زخويست حد افراط *

قطعه درطا * مثلي قطعه اولي عنوانده كچدي * كه * ادات ربطدر كما سبق في الادوات * خويست * مركبدر چونكه خوب سكونلي ديو اونجي قطعهنك بيت ثانيسنده كچدي يا تحتيه مزبوره مصدريهدر است ادات ربطدر كما سبق في الادوات المركبة * حد * غايتده ديمكدر چونكه باء موحده مفتوحه ادات ظرف قدر بمعني في كما سبق في الادوات البسيطه حد بمعني نهايت وغايت * افراط * ضد تفريط حاصل معني حرف طاده قطعه كوزللكده غايتده افراطدر

* يوله هنجار دينور مش عربيسنده صراط *

هنجار * هانك فتحي ونونك سكوني وجيم ممدودهنك فتحي ورا ايله بمعني طريق وصراط وسبيل ونهج شيخ نظامي بيت وهنجار ديكر برآمد بروم * فرومانده كنج اندران مرزوبوم * تحفة الاحبابده ايشلك اولميان يول معناسنه فرهنك وفائدهمو للفدن چتوب يولهبرابر يردن كتدكلري ووضع كه تركيبدا كا قياق ديرلر و مجاز اسلوب وروش معناسنده كلور

* هم اوزاقلق ديمه مفهومنده دوري وشطاط *

دوري * يكرمي برنجي قطعهنك بيت رابعنده كچن دور آخرينه ياء مصدريه

الحاقیله اوزاقلق معناسنه عربیده فتح شین معجمه ایله مصدر در مضاعفدن شطاط

وبعد دیرلر

* صقالك پك قیاسی بلمه وهلوفه ایمش *

بلمه * بای موحده نك فتحی ولامك سكونی ومیم ممدوده نك فتحی وهاء رسمیه ایله قباصقالكه بلمه ریش دیرلر حضرت مولانا بیت آنچه كوسه داند از خالك كشتان بلمه از خالك خور رش كی داند آن * عربیده هانك كسری ولام مفتوحه نك تشدیدیله سنوره وزننده هلوفه دیرلر فائده مفتاح السعاده ده یازار كه حضرت معاویه حضرت علی حقنده هلوفه یحملها مائق دیو تعریض ایتدیلر حضرت علی دخی حضرت معاویه والذی خبث لا یخرج الا نكدا دیو تعریض آمیز اشراب جواب ایلدیلر رضی الله تعالی عنهما ونفعنا من بركاتهما

* كوسه یه دینلدی تنك ریش او معناده سناط *

تنك ریش * سیاه چشم قیلندن وصف تركیبیدر طار صاقللو معناسنه كوسه ده حقیقت عرفیه در چونكه تنك طار دیو اون بشنجی قطعه نك بیت ثامننده كچدی ریش صقال دیو اللی اوچنجی قطعه نك بیت ثالثنده كلور عربیده كوسه یه سینك كسری ونون ایله سناط دیرلر * كوسه * دخی فارسیدر تركیده شیوعی ایله ترجمه قلدی حتی معربی كوسج كلور

* قاره قولاغه فرانق دینلور داخی عناق *

فرانق * فانك وراء ممدوده نك ونونك فتحلری وقاف ایله قاره قولاق دیدكلری حیواندر كه عربیده تفه وعناق دیرلر ومنقولدر كه دائما ارسلانك اطرافنده تعیش ایدر یعنی ارسلانه قلاغوز اولوب شكار كوستررو الدیغی شكارك فضله سندن غدا ایدینور نتكیم شاعر دیور رمثنوی فرانق شیر را جاسوس بوده * همیشه شیر را صیدی نموده * چو صیدی میكند كه كه آن شیر از آن صیدش فرانق میشود سیر * عناق عینك فتحی ونون ایله مضبوطدر

* ایری ارسلان دیمه در شیرژیان كبی عطاط *

چونكه شیر * ارسلان دیو قرق برنجی قطعه نك بیت سابعنده كلور * ژیان رای فارسیه نك ویاء تحتیه ممدوده نك فتحلری ونون ایله بمعنی خشمناك ومهیب هر مرد شجیعه صفت واقع اولور وزای فارسیه بدلنه غین معجمه ایله ویاء تحتیه بدلنده را ایله غران وغرین دخی لغتدر عربیده شیرژیان مقامنده فتح عینه مضاعفدن عطاط دیرلر میر نظمی بیت درآمد بمیدان چو شیر ژیان * نموده هنر آن یل پهلوان

* اوكى قوشنه دينور كوف دخى ضوع اوله *

كوف * كاف ممدوده نك ضمى و فا ايله اوكى قوشى كه عربده فتح ضاد معجمه و واو و عين ايله ضوع و هامه ديرلر شمس فخرى بيت
جمال ملك و دين كاندر ديارش * ندارد هيچ مأوى و مقر كوف

* يراسه آدى شب انكيز هم اولدر وطواط *

شب انكيز * يعنى شب پره كه عربده خفاش و وطواط ديرلر نتكم امام ابى يوسف لبن الوطواط كنى الرجال بيورمشدر هم دخى كيجه ظاهر و آشكار اولجى معناسنه وصف تركيبى دخى اولور چونكه شب كيجه ديو قطعهٔ ثانيه نك بيت سابعنده كچدى انكيز همزه نك فتحى و نونك سكونى و كاف فارسيهٔ ممدوده نك كسرى و زاى معجمه ايله انكيزيدن لفظندن امر حاضر ياخود اسم فاعل مخففدر انكيزيدن ظاهر و آشكار اولمق معناسنه مصدردر

* طسه معناسى فزم كريه مراد فدرهم *

فزم * فانك و زاى معجمه نك فتحلرى و ميم ايله بعض نسخده زاى فارسيه ايله دخى مرويدر طاسه معناسنه كه عربده كربه و غصه ديرلر

* شاد كامى ديى سوينمكلكه مانند نشاط *

شاد كامى * آخرنده ياء مصدريه ايله سوينمك كه عربده نشاط و فرح ديرلر چونكه شاد كام شين معجمهٔ ممدوده نك فتحى و دالك سكونى و كاف فارسيهٔ ممدوده نك فتحى و ميم ايله بمعنى مسرور و فرحناك مثلا ها تفى بيت كه اعداى دين شاد كامى كنند * بحزن ره جى كنند كامى كنند * مانند * ادات تشبيهدر تفسيرده اخلندمدر

* ياورنده دخى يارد مجى معاون كبيدر *

ياورنده * ياء تحتيهٔ ممدوده نك فتحيله ياوريدن لفظندن اسم فاعلدر يارد مجى كه عربده معاون و معين و نصير ديرلر

* داد كردن ديمه عدل ايتمك ايمش هم اقساط *

داد كردن * مصدر مركبدر عربده افعال وزننده اقساط معناسنه ثلاثيسى قسطدر چونكه داد عدالتدر ديو يكرمى ايكنجى قطعه نك بيت ثانيسنده كچدى كردن ايتمك ديو يكرمى بشنجى قطعه نك بيت سابعنده كچدى

* بالواسه ديرلر ايلكه بر آديده خيط *

بالواسه * باء موحدهٔ ممدوده نك فتحى و لامك سكونى و واو ممدوده نك و سينك فتحلرى و هاء رسميه ايله طوقمق ايچون حاضر لنمش ايلك كه

تانه دخی دیرلر عربیده خیط کبی کذا فی فرهنك جهانکیری

* ایکنه نك یوردیسی سوفاردخی سم خیاط *

سوفار * سین مهمله مضمومه وفاء ممدوده نك فتحی ورا ایله ایکنه دلوکی معناسنه عربیده سم الخیاط دیرلر وچوالدوز دلکونه وهر طاردلوکه سوفار دیرلر حکیم سوزنی بیت باید برون زخانهٔ اخوان حسود تو * تا در نشد بسوفار سوزن در جمل بوندن بشقه اوق کرزی معناسنه وسفالدن اولان ظروف وکوٴس معناسنده کلور سم خیاط ترکیب اضافی عربیدر چونکه سم فتحله یوردی و دلوك معناسنه خیاط ایکنه معناسنه ابره کبی نتکم حق تعالی حتی یلج الجمل فی سم الخیاط بیورمشدر

* دی اورشمساعه زدش یعنی تضارب دیمه دز *

زدش * زاء معجمه نك فتحی ودالك کسری وشین معجمه ایله امر حاضر آخرینه شین معجمه الحاقیله اسم مصدر اصل مصدری زدیدن لفظیدر ایشته بو دخی غالبا لغتلرده بولنیوب مخترعات ناظمدندر بو تقدیرجه زدن ایله زدیدن میاننده فرق زدن اورمق زدیدن اورشمق معناسنه در فافهم

* اولدی غوغا غلبه لنبر انك کبی هباط *

غوغا * بمعنی غلبه وجمعیت ترکستانده مقریلتای وبزیم ولایتلرده مقریاق دیرلر حکیم سوزنی بیت شه غوغاء غوغاشکن کز تیر ووهم او * بنات النعش بر کردون زپروین بشکند غوغا * عربیده هانك کسری ویاء تحتیه ایله هیاط دیرلر ویقال الغوغا من الناس الکثیر المختلطون هم دخی محاربه وهنکامه معناسنه ده کلور بو معنی جمله خلقك معلومیدر * لنبر * لامك فتحی ونونك سکونی وباء موحده نك فتحی ورا ایله غوغا کبی غلبه معناسنه فرهنك جهانکیریده بمعنی فربه وشیرین دیو مسطوردر

* دیده دن قطرهٔ اشکم دو کلور دل مجروح *

مرهوندر بو ایکی مصراع ناظمك برك اسمی حقنده معمادر

* اسممی خوندلمدن ایده سن استنباط *

دیده * کوز دیو فرق بشنجی قطعه نك بیت عاشرنده کلور * قطره * طمله معناسنه عربیدر انشالرده دخی مستعملدر اشك کوز یاشی دیو قطعهٔ رابعه نك بیت عاشرنده کچدی * دل * قلب دیو اوننجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی مجروح * معلومدر * اسم * بمعنی نام * خون * قان دیو اوتوزنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی دل قدسبق آنفا استنباط بمعنی استخراج حل معمی دیده دن چشم مراددر نقطه لر دوکلوب قلبی یعنی سین مجروح ومسقوط اولنجه

حبقالو ویعده خوندندم مراددرحم ایله ترکیب وقلب اولنجه محمد اولور
بو تقدیرجه بونده اعمال معمویه دن ترادف واسقاط وانتقاد وترکیب
وقلب عمللری واردر همدخی بونده حل معمی بشقه کونه ده ممکندر مثلا
خوندل لفظنك انتقاد قاعده سیله دیده سندن قطره یعنی اولندن نقطه
دوکلوب هم دخی قلبندن واو بحر وح وساقط اولنجه درت حرف اوزره
حندل قالور که حساب جملده طقسان ایکی عدد اولور محمد دخی طقسان ایکی
عدددر چونکه اسم ناظم محرر محمددر مخلصی وهبی درکه دیده ایله وهبی
حسابده مساوی اولوردر بویله اولنجه بونده اعمال معمویه دن انتقاد واستعاره واسقاط
وامثالی نسنه لر واردر سؤال ناظم محرر بو اسمنی معمایه بو قطعه آخرینی تخصیصك
وجهی نه در جواب حروف تهجی مزدوجه یکرمی طقوز اولدیغی قول اوزره
حرف طا عین وسط حقیقیدر یکرمی سکز اولدیغنه کوره نصف نصف
وسط حقیقیدر ومن حیث الابیات دخی بیت معمی وسط تقریبیدر سؤال
عین وسط حقیقی اولنجه نه کونه اولور ونصف نصف وسط حقیقی
اولنجه نه کونه اولور جواب اسامی حروفك حرفلرینی تعداد ولام
الفی دخی التی حرف حساب ایدنجه طانك ماقبلی اوتوز سکز حرف اولدیغی کبی
مابعدی دخی اوتوز سکز حرف اولور ایشته بو صورتده طا عین وسط حقیقی
اولمش اولور همدخی حروف مزدوجه یی حروف منفرده کبی طبایع عناصره
دیباجه ده ابجد شرحنده بکدیکی وفقنجه تقسیم اولنسه شو ترتیب اوزره اولور

نار	ا	ج	ذ	ش	ظ	ق	ن
هوا	ب	ح	ر	ص	ع	ك	و
ماء	ت	خ	ز	ض	غ	ل	ه
تراب	ث	د	س	ط	ف	م	ی

ایشته بو تقدیرجه نصف نصف وسط حقیقی اولور سؤال نصف
نصف نیچون اعتبار اولندیده عین وسط اعتبار اولنمدی جواب
نصف نصف مزبور عین وسط حقیقی مرتبه اخری اولمغله کانه
انما الاعمال بالخواتیم مضمونه رعایت ایلدی فافهم

* قطعه درظا که بظاهر همه رنکین الفاظ *

قطعه درظا * قطعه اولی عنوانده مثلی کچدی * که * ادات ربطدر کما سبق
فی المقدمة * بظاهر * اولنده کی با موحده ادات ظرفدر کبی * همه رنکین

اون طقوزنجی قطعه نك عنوانده کچدی * الفاظ * جمع لفظدر عربیدر
حاصل معنی حرف ظاهر حقنده قطعه که ظاهر دمجله رنکین الفاظلو

* دیمدی خشم ایتمکه ارغیدن و تازیدن نکاظ *

ارغیدن * همزه نك فتحی و رانك سکونی و غین معجمه ممدوده نك کسریله مصدردر
بمعنی خشم و غضب و تهور * تازیدن * تاء فوقیه ممدوده نك فتحی و زای معجمه
ممدوده نك کسریله یلمك و سکرتمك و عجله معناسنه که عربیده نون ایله نکاظ دیرلر

* بدمنش اولدی فناخو یلوهم اوله جنعاظ *

بدمنش * بمعنی سیئ الخلق عربیده جیمك فتحی و نونك سکونی و عین مهمله
ممدوده ایله جنعاظ دیرلر چونکه بد باء موحده نك فتحی و دال ایله فنا و کتو
معناسنه مقابلی نیك لفظیدر شیخ سعدی بیت پرتو نیکان نکیرد هرکه بنیادش
بدست * تربیت نا اهل را چون کردکان بر کنبدست * اسلامبولده و اطراف
ممالکده اکثری کتو مقامنده فنا دیرلر ناظم تحریر دخی اکا تابع اولدی
منش طبیعت دیو قطعه عاشره نك بیت خامسنده کچدی * خوی * دخی
فارسیدر تورکیده شیوه حسبیله ترجمه دن جزو قلندی

* جنکه پیکار دینور زمش مترادف حرب *

پیکار * باء فارسیه نك فتحی و یاء تحتیه نك سکونی و کاف ایله بمعنی جنك
و جدال عربیده حرب دیرلر شیخ سعدی بیت به پیکار دشمن دلیران فرست
هزبران نبرد و شیران فرست * باء مکسوره ایله دخی جائزدر

* دخی جنك ایتمه ستیزیدن هم اوله تماظ *

ستیزیدن * سینك و تاء فوقیه ممدوده نك کسرلری و دال و نون ایله مصدردر
بمعنی جنك و عناد و لج عربیده تماظ دخی دیرلر شاکر بخاری بیت هرانکس که
جانش زدانش تهیست * ستیزیدنش مایه ابلهیست * تماظ تاء مثنات فوقیه ایله
تفاعل بابندن مصدر عربیدر تماظ القوم دیرلر کذا فی و انقولی

* دیدیلر اویقودن اوینمغه بیدارشدن *

بیدار شدن * مصدر مرکبدر چونکه بیدار اویانق دیو قطعه خامسه نك
بیت ثانیسنده کچدی شدن فرقی بشنجی قطعه نك بیت سادسنده کلور

* کوزیکی آچ که او معناده ایمش استیقاظ *

یعنی اکله و کوزیکی آچ که بیدار شدن مقامنده معرب استفعال
وزننده استیقاظ دیرلر بونده دخی لطافت واردر فتدبر

* هم فروزنده و بارق دیمه در پارلیجی *

هم فروزنده * فانك و واء ممدوده نك ضمیله فروختن لفظندن اسم فاعلدر عربیده
باء موحده ایله بارق معناسنه چونكه فروختن ایكی معنایه در اوّل بمعنی بروق
و شروق و لمعان ثانی بمعنی بیع و شرا لكن مستقبلاتی صورت اولیده قیاس
اوزره خاء معجمه نك زای معجمه یه قلبی ایله فروزد و فروزنده كلور صورت ثانیه ده
شنود اوزره خانك شین معجمه یه ابدالیله فروشد و فروشنده كلور مولانا
جامی بیت نقطها یش چو فروزنده نجوم * بشیاطین قوی و هم رجوم

* آتشك شعله سنه دیندی تبش یعنی شواظ *

تبش * تاء فوقیه نك فتحی و باء موحده نك كسری و شین معجمه نك
سكونیله تاب معناسنه اسم مصدردر عربیده شین معجمه ایله شواظ دیرلر یعنی
شعلهٔ نار دیمك همده خی حرارت و كرمیت معناسنه ده كلور شیخ
سعدی بیت همی بر فلك شد ز مردم خروش * دماغ از تبش می در آید بجوش
فرهنك جهانكیریده تابش لفظنك مخففی دیو مسطوردر

* كیزلین اولدی نهفته دخی مكتوم اویله *

نهفته * اون دردنجی قطعه نك بیت خامسنده نهفتن لفظندن
اسم مفعولدر عربیده مستور و مكتوم دیرلر

* دیندی حفظ اتمكه پاسیدن او معناده لحاظ *

پاسیدن * پاء فارسیهٔ ممدوده نك فتحی و سین ممدوده نك كسریله
مصدردر بمعنی حفظ و نكهبانی عربیده كسر لام ایله لحاظ دخی دیرلر

* دیمش ایو درمكه اعجال و شتابانیدن *

شتابانیدن * شین معجمه نك كسریله شتابیدن لفظندن مصدر
متعدیدر عربیده اعجال دیرلر لازمده عجله دیدكلری كی

* یعنی تعجیل آنك كبی هم او یله انكاظ *

یعنی عربیده افعال بابندن اعجال دیدكلری كبی تفعیل بابندن تعجیل و افعال بابـ
نون ایله انكاظ دیرلر * كوشواره كوپه معناسنه در قرطه مثال *

كوشواره * كاف فارسیهٔ ممدوده ... به معناسنه كه
عربیده ضم قاف ایله قرط دیرلر میر نظمی بیت ... شاهواره
بكوش آو یزه كرد چون كوشواره * هاء رسمی ... دیرلر

* طوت قولاغك كه لالی كبیدرلر

لآلی جمع لؤلؤدر عربیدر بو مصراع اخیرك مصراع اوله ارتباطنده خوش لطافت واردر فتأمله دزه

قطعه‌ی رعین بو عیان چون مهر از خیط الشعاع

قطعه در *قطعه اولی عنوانده کچدی* عین* حرف معروف و کنش و چشم معنالرینه در *عیان* معروف* چون* کبی دیمکدر قطعه ثالثه نك بیت ثالثنده کچدی * مهر * کنش دیمکدر اول ماسنده ده کچدی * از * بمعنی من کما سبق فی المقدمة خیط الشعاع *بمعنی ابیض که حق تعالی حتی یتبین لکم الخیط الابیض من الخیط الاسود بیوردی بو مقامده مقصودنه اولدیغی حاصل معنادن ظاهر اولور حاصل معنی بو قطعه عین حقنده وظهورده خیط ابیضدن کنش کبی یعنی خیط ابیض عقبنده ظاهر اولان کنش کبی چونکه بو قطعه ایچنده کونش وسائر ظاهر اولان نسنه لر واردر

قوله بازو دیندی معناسی عربجه اولدی باع

بازو *با موحده ممدوده نك فتحی وزای معجمه ممدوده نك ضمی ایله قول معناسنه در همدخی قولك طرف بالاسی که ترکیده قراجه عربیده باء موحده ایله باع دیرلر شیخ سعدی بیت هر که با پولاد بازو پنجه کرد * ساعد سیمین خود را رنجه کرد

کز دخی ارشون دیمکدر کیم مرادف در ذراع

کز کاف فارسیه نك فتحی وزای معجمه ایله ارشون معناسنه کرباسی اولسون بجاری اولسون عربیده ذراع دیرلر بوندن بشقه درت معنایه دخی کلور اول کزیدن لفظندن امر و وصف ترکیبی دخی اولور ثانی بر اغجدر اکثر صو کنارلرنده بتر وایلغون اغاجی دخی اولمق مرویدر ثالث برنوع یلاندر رابع برنوع اوقدر نی پرو پیکان

ایچمك آشامیدن وهم اقتباع واقتماع

آشامیدن *همزه نك وشین معجمه نك مدلریله مصدردر مطلقا ایچمك معناسنه عربیده اقتباع واقتماع دیرلر ایکیسیده معنا افتعال بابندن مصدر عربیلردر شوقدرکه برینك عین الفعلی باء موحده برینك عین الفعلی میمدر

یوتمقدیندی فرو بردن دینور هم ابتلاع

فرو بردن * مصدر مرکبدر یوتمق که عربیده افتعال وزننده ابتلاع معناسنه واشاغی ایلتمك معناسنه ده کلور چونکه فرو اشاغی دیو یکرمی اوچنجی قطعه نك بیت سابعی شرحنده کچدی بردن باء موحده نك ضمیله ایلتمك معناسنه افعال عامه دن مصدردر ها تفی بیت فرو برده سر در کریبان فراغ * فرو مرده آسوده کی چراغ

اولدی نو پیدا او محدث شیکی ایجاد اولنان

نوپيدا * عربيده اسم مفعول وزننده محدث معناسنه چونکه نوپيکی ديو فرق پدنجی قطعه نك بيت ثانيسنده کلور پيدا پاء فارسيه نك فتحی و ياء تحتيه نك سکونی ودال ممدوده نك فتحيله بمعنی ظاهر و روشن و آشکار مقابلی نهاندر شيخ سعدی بيت بگفتا احوال ما برق جهانست * دمی پيدا و ديگر دم نهانست

* تاخی پيدا کردن ايجاد ايلك هم اختراع *

پيدا کردن * مصدر مرکبدر عربيده ايجاد و اختراع معناسنه چونکه پيدا اقدم سبق آنفا کردن ايتمك ديو بکرمی پدنجی قطعه نك بيت ثامننده کچدی

* شيد اولمشدر کنش داخی آنك کبی ذکا *

شيد * شين معجمه ممدوده نك کسری ودال ايله کنش معناسنه عربيده ذال معجمه نك ضميله ذکا کبی حکيم فردوسی بيت بدو گفت ازان سو که تابنده شيد * برآيد بکی پرده بينم سپيد * بعده خور لفظيله ترکيب اولنوب خورشيد دخی ديرلر لکن مرکبی مفردندن شايعدر نتکم تفصيلی قطعهٔ خامسه نك بيت اولی شرحنده کچدی

* ايشغه آيد ينلغه پرتو ديمشور يعنی شعاع *

پرتو * پاء فارسيه نك فتحی و رانك سکونی وتاء فوقيه نك فتحی و واو ايله عربيده شعاع وضيا معناسنه عمو ماسيف الدين اسفرنگی بيت بياض صبح نمود از دل شب ديجور * چنانچه پرتو نور از سواد ديده حور

* شمشکه ديرلر درخش اولمش هم اول معناده برق *

درخش * دالك کسری ورانك فتحی وخاء معجمه نك سکونی وشين معجمه ايله شمشك که عربيده برق ديرلر عنصری بيت کر بلرزانيش باد سست از بجنبانی درخش اوبند از يش تير سست از نجمانی کمان * هم دخی درخشيدن لفظندن امر واسم مصدر اولور

* يارلق اولدی درخشيدن نظيری التماع *

درخشيدن * مصدردر عربيده افتعال وزننده التماع چغتايده ايشناوق ترکيده يارلق معناسنه نتکم ماه درخش قمر لامع معناسنه

* ديندی قورقتمغه باکانيدن و ترهيب هم *

باکانيدن * باکيدن لفظندن مصدر متعديدر عربيده ترهيب وتخويف معناسنه نتکم اسم مصدر لازمی يکرمی سکزنجی قطعه نك بيت خامسنده کچدی

* خوف ايتمکدر هراسيدن مثالی ارتياع *

هراسيدن * هانك کسری ايله مصدردر عربيده خوف وروع وارتياع معناسنه کمال اسماعيل بيت چه بايدش ز ستمکار کان هراسيدن * کسی که حفظ

خدایش نکاهبان آمد * ارتباع اصلنده ارتواع ایدی واو یاء تحتیه یه ابدال اولندی

* آلدامق اولدی فریبیدن که غبن آنك كبی *

فریبیدن * فانك وراء ممدوده نك كسریله مصدردر عربیده غبن وتغریر معناسنه مولانا الجامی بیت تادرین طبع فریبنده وسرای تنهند حاسنه زلزله پای * چغتایده الدراغ

دیرلر * دی فریبانیدن آلداغمق یعنی انخداع *

فریبانیدن * مصدردر آلدانمق که عربیده انخداع دیرلر بو لفظ نقدر فریبیدن صیغه سندن متعدی صورتنده ایسه ده لکن فریبیدن متعدی فریبانیدن لازمدر عربیده دخی بونك نظیری واردر که مثلا ثیدن كب لفظی یوزی اوزره دوشرمك معناسنه افعالدن اکباب یوزی اوزره دوشمك معناسنه حاصلی بویله محللرده اللازم متعد والمتعدی لازم دینسه صحیح اولور فلا تغفل

* اولدی پوشانیدن اورتونمك تستر كبیدر *

پوشانیدن * پاء فارسیه ممدوده نك ضمی ایله مصدردر اورتمك معناسنه عربیده تستر كبی صورتده پوشیدن لفظندن متعدی صیغه سی فاما که فی نفس الامر معكوسدر كما سبق آنفا * هم آچلمق در كشانیدن مثالی انجلاع *

كشانیدن * مصدردر عربیده انجلاع معناسنه عند مزدماولان نسخه ده نون ممدوده نك كسری ودالك فتحیله واقعدر غالبا كشادن لفظندن متعدی صورتنده در فاما كه بنه آنفا كچن اللازم متعد والمتعدی لازم قاعده سی اوزره اولمغله انفعال بابندن انجلاع ایله تفسیر ایلدی فلله دره

ترجمه در * حقدر انجق قائل اولماغه هم اویماغه سزا *

* انما الحق حقیق بالرضا والاتباع *

بو قطعه سه زبان اولدیغی حسبیله بو بیتده مفسر محضا عربیدر انما * اداة حصردر * حقیق * بمعنی سزا اولایق باقی لفظلر معلومدر

* قطعه درغین بعین دل وطبعست فروغ *

قطعه درغین * مثلی قطعهٔ اولی عنواننده كچدی * بعین * لفظنك اولندكی باء موحده بمعنی فی ظرفیت ایچوندر عین كوز یاخود كنش معناسنه عربیدر * دل قلب دیو اون بدنجی قطعه نك بیت ثالثنده كچدی طبع بمعنی مزاج عربیدر است * ادات ربطدر كما سبق فی الادوات المركبة * فروغ * آیدینلق دیو بو قطعه نك بیت رابعنده كلور حاصل معنی غین حقنده اولان قطعه قلب وطبعك كوزنده نوردر یاخود كنش كبی اولاندل

وطبعده

وطبعنده وضیاده بمعنه حال ایست معناده فروغ لفظنه مرتبطدر

کوسترش اولدی نمایش بوجه وتیه آمروغ

نمایش * نونك ضمی ایله نمودن لفظندن امر حاضر آخرینه ماقبل مکسور شین معجمه الحاقیله اسم مصدر چونکه نمودن مستقبلاتی واولك الفی یاء تحتیه یه ابدال ایله نمایدوغاینده کلور میر نظمی بیت کمدر بود مرا بی‌بوزونمایش * که یعنی داد مدر جنبش فزایش * آمروغ * همزهٔ ممدوده‌نك فتحی ومیمك وراء ممدوده‌نك ضمی وغین معجمه ایله بمعنی قدر ومرتبهٔ عالیه کذا فی فرهنك جهانکیری ابو شکور بیت ندانند دل آمروغ بیوندیدو سیت * ندانند کمهی دوستکاوش نکوست * هم دخی مقدار چرزی معناسنه ونفع وفائده معناسنه‌ده کلور لکن بو لفظ آمروغ * فرهنك شعوریده بو اوج معناده رادن صکره واو سز ولمقدر

هم اوزن بویلو یه هم دینه‌دی وقاره آموغ

آموغ * همزهٔ ممدوده‌نك فتحی ومیم ممدوده‌نك ضمی وغین معجمه ایله ایکی معنایه‌در اول بمعنی طویل القد والقامه ونفس قد وقامه معناسنه‌ده کلور ثانی بمعنی وقار وهیبت میر نظمی مثنوی بکیرد لرزه در اندام شیران * ز آموغ ووقار شاه ایران * نکیرد جای هرکز کوه از بیم * که آموغ شاه از تاج ودیهیم

ایوغنك یازه وخیازه کگرمك آروغ

یازه * یاء تحتیه ممدوده‌نك وزای معجمه‌نك فتحلری وهاء رسمیه ایله اسنمك که عربیده تثاوب دیرلر بو کامار سیده آسا دخی آساو مه دخی یاسك دخی دهان دره دخی فاژه مراد فلر درموید الفضلاده یازه بمعنی لرزه دیو مسطوردر * خمیازه * خاء معجمه‌نك فتحی ومیمك سکونیله یازه کبی اسنمك معناسنه بو معناده یاء تحتیه بدلنه باء موحده ایله دخی مرویدر ابو المعانی بیت از شراب عشق دل خمیازهٔ حسرت کشد * در همه بزم محبت را نشد مست وصال * وخاء معجمه دن صکره الفیله خامیازه دخی دیرلر شیخ عطار بیت خامیازه فعل شیطانست وبی * ای پسر ایمن نماش از مکروی * آروغ * همزهٔ ممدوده وضم راء مهمله وغین معجمه ایله گگرمك که طعام معده‌ده غلیان ایدوب هضمه قریب اولدقده ریح عارضی حرکت ایدوب فم معده‌دن ظاهر اولان صدادر عربیده جشا دیرلر

اولدی آمیغ قارشمش دینور آز نسنه یه شوغ

آمیغ * همزهٔ ممدوده‌نك فتحی ومیم ممدوده‌نك کسری وغین معجمه ایله بمعنی آمیخته ومختلط حکیم خاقانی بیت بحریست کفش که ماهیش تیغ * بر ماهی

بحر کوهر آمیغ * هم وهنی مجاهعت ومباشرت معناسنه در بکلور * شوغ * شینك معجمه ممدوده نك ضمی وغین معجمه ایله بمعنی اندك چیز یعنی شئ قلیل

* روشنایی دیشور آیدنلغه روشنلق ایدیجی *

روشنایی * آخرنده یاء تحتیه ایله ایکی معنایه در اول بمعنی آیدنلق وضیا معناسنه اسککی یا تحتیه مصدریه اولور وبمعنه ثانی بمعنی ذکی شعاع وذوی ضیا اکر یاء نسبیه اولورسه چونکه روشنا راء ممدوده نك ضمی وشین معجمه نك کسری ونون ممدوده نك فتحیله بمعنی ضیا وآیدنلق کمال خجندی بیت دارم اندك روشنایی بر نظر * در جمال اوروی فیه نظر * بو بیتك معنا یقی معنای اوله ظاهره دیز فاما کتخر هنك شعوریه معنای ثانی به تلاخته ایلدی * روشن راء ممدوده نك ضمی ایله آیدن لمعناسنه بعض نسخه لره صفت اولور وزر روشن وهوش روشن وراه روشن کبی حسین ثنایی بیت پای تا سر سوزم وروشن نکردد دا تشم * کی دهند از پس کید ورت آتش ما روشنی

* دینی آیدنلغه همیار لاپشه دینه ی فروغ *

فروغ * فانك وراء ممدوده نك ضمی وغین معجمه ایله ایکی معنایه در اول بمعنی ضیا وشعاع یعنی آیدنلق ثانی بمعنی شرق ولمعان یعنی پار لامق کمال اسماعیل بیت شب سیاه فروغ بیاض دیوار ش * موذنان الزصبح در کمان افکند

* شیر سود ماست یوغرت تره یاغی مسکه *

شیر * شین معجمه ممدوده نك کسری صر محه سی وراء ایله سود که عربیده حلیب ولبن دیرلر منلا وفائی مولوی بیت تی جنونم مجنون ماند وتی عقل بعقل آنچه ما در بکلور بخت مرا شیر نبود * بو بدن صکره شیر ارسلان دیو فرق بر نیجی قطعه نك بیت سابعنده کلور لکن آنده اماله ایله در * ماست * میم ممدوده نك فتحی وسینك سکونی وتاء فوقیه ایله یوغرتکه عربیده لبن ورائب دیرلر * مسکه میمك فتحی وسینك سکونی وکاف فارسیه نك فتحی وهاء رسمیه ایله تره یاغی که چوق ترکیده تاء فوقیه مقامنده کاف ایله صکره یاغی دیو تعبیر ایدرلر حکیم شیرازی بیت حلیه وکنجد بجکند زانکبین * مسکه وهم روغن کاو ایجنین

* فله دیرلر آغز فیقه توایران دوغ *

فله * فانك حرکات ثلثه سی ولامك فتحی وهاء رسمیه ایله آغز که سوددن اولور عربیده لبأ دیرلر تحفة الاحباده پینر تازه دیو تفسیر ایلدی بو لفظده لامك تخفیفی وتشدیدی جائزدر منوچهری بیت نوای مطربان دارم وبربطهای کوینده

مساعد

مساعد ساقيان دارم و ساعد هلى چون فلهٔ بو يتده بيغزلغه معناسنه اولمسى جقله امستدر * توه * تاء فوقيه نك ضمى و واو معروف ايله سود قيناغيكه عربيده قسطلدير بو لغت بوينده قات معناسنه و يزده معناسنه ده كلور حضرت مولانادر معناى بقات بيت من اين ايوانده تو را خنيدانم عميدانم من اين نقاش جانتو را عميدانم عميدانم * همدخى تو من ذ بو قطعهٔ ثالثه نك بيت ثانيسنده كجسد عيلكن آنده واو مجهول ايله در * دوغ * دالك مدوده نك ضمى و غين ايله ايرانكه يوغرت صناولور كاهى يو غرت معناسنه كلور حكيم شيرازى بيت هم بعسل در دوغ آغشته بخور * يا از آن دوغ ترش كشته بخور

* يقاموق شستن و يقانمش شويده دينور *

شستن * شين معجمه نك ضمى و سينك سكونى ايله مصدردر عربيده غسل ديرلر شويده * شين معجمهٔ ممدوده نك ضمى و ياء تحتيهٔ ممدوده نك كسريله شويدن لفظندن اسم مفعولدر عمر بينده و مغسول ديكي ابو المعانى بيت نشويده همه در عمر روى بش * مكر نشويد در آخر مرده شويش

* چرك دى كيره دخى كير ايله پلسه آژوغ *

چرك * جيم فارسيه نك كسرى و رانك سكونى و كاف ايله كير و پاس معناسنه همدخى ايرك كه جرا خندن و چشمدن چقرا كا شوخ و شوغ و شوق دخى ديرلر مير نظمى بيت هيچ رو ايش نشسته آتيد جال * كوش و بينى ز چرك مالامال آژوغ * همزهٔ ممدوده نك فتحى و زاء فارسيهٔ ممدوده نك ضمى و غين معجمه ايله كير و پاسكه دموروده واشناسنده اولور ابو المعانى بيت خصمت نتواند كه كشد تيغ از نيام * از وهم تو آژوغ كير قست در بغل

* دريلوب دوشربلن چيده و برچيده ايمش *

چيده * چيم فارسيه ممدوده نك كسريله چيدن لفظندن اسم مفعولدر خواجه سلمان بيت بغيرلك كلتكلن غمنوانم چيد * كه هيچ روى مرا نيست بر كل وچيده * دخى چيدن مذكوردن اسم مفعولدر چونكه بر تحسين لفظ ايچون زائدر على ما سبق فى الادوات البسيطة عمق بخارى بيت هواى قيركوزن برچه نقاب قيركون از رخ * سپهر ساج كون نهاد تاج طاج كون بر سر

* دينلدي پروننواش صار قيسنه بو غچه به بوغ *

بوغ * باء موحدهٔ ممدوده نك ضمى و غين معجمه ايله بوغچه كه ايچنه البسه و اثواب قورلر مير نظمى بيت بنا اهلاين چنان ارزان فروشند * متاع دلبران در بوغ بستند

* قلبزن کلمه‌سنی متضمن دال مهمله ایله دغلزن دیمکدر *

دغلزن * لامک سکونیله ایکی معنایه‌در اول بمعنی قلبزن که قلب اقچه کسیجی ثانی بمعنی دیتوشک که فاحشه صورتلو کاهی زن لفظی تقدیمیله زن دغل دخی دیرلر میر نظمی بیت مکینم کار دغل ای زن نا بچپل * تا بکی این کار بد ای زن دغل * ویا دغل دالک وغین معجمه‌نک فتحلری ولام ایله باطلی ظاهره غیر موافق اولیانه دیرلر بو قلب یعنی عیب وفساد معنالرینه در کلو وزن وصف ترکیبی اولدیغی حالده اون بشنجی قطعه‌نک بیت خامسنده کچدی همدنی زن عورت دیو یکرمی اوچنجی قطعه‌نک بیت ثالثنده کچدی قلبزن فارسیده وصف ترکیبیدر متبوعی حسبیله تفسیر قلندی

* دخی مجهول اولان نسنه‌یه دیرلر آشوغ *

آشوغ * همزه ممدوده‌نک فتحی وشین معجمه ممدوده‌نک ضمی وغین معجمه ایله شئ مجهول معناسنه حکیم طرطری بیت چه کنم از جفای دهر که من * هستم آشوغ در میان سپاه

* طتلو طلو یعنی سوز جرب زبان شیرینکو *

جرب زبان * سیاه چشم کبی وصف ترکیبیدر یعنی فصیح اللسان وشیرین سخن وخوش صحبت ولطیفه کو ابو المعانی بیت لسان منطقم بسته از غم هجران * که شرح دل نکند هیچ کلک چرب زبان * چونکه جرب یاغلو دیو اون اوچنجی قطعه‌نک بیت ثامنده کچدی زبان دخی دیو یکرمی یدنجی قطعه‌نک بیت ثالثنده کچدی * شیرینکو وصف ترکیبیدر چونکه شیرین طتلو دیو قرق سکزنجی قطعه‌نک بیت اخیرنده کلور کو وصف ترکیبی اولدیغی حالده مقطعه اولی نک بیت خامسنده کچدی

* سغلغز دیدیکی سخنساز ویلان اولدی دروغ *

سخنساز * وصف ترکیبیدر چونکه سخن سوز دیو اوتوز برنجی قطعه‌نک بیت سابعنده کچدی ساز یکرمی دردنجی قطعه‌نک بیت خامسنده کچدی ساختن لغتندن امر یا خود اسم فاعل مخففدر * دروغ * دال مهمله ورا مهمله ودونک ضملری وغین معجمه ایله بمعنی کذب وصدقک مقابلی واسندر کما قیل دروغ مصلحت آمیز * به از راست فتنه انکیز

* جاهله عالمه رفعتی کلور وعالمده *

چونکه معرض بیانده سکوت حصر مفید اولور قاعده سنه مبنی اولدیغی حالده حق تعالی یرفع الله الذین امنوا والذین اوتوا العلم درجات یوردی دیکم ادات حصر صریحله انما یخشی الله من عباده العلماء

یور

بیوردیغی حکمی لکن آیت ثانیه ده مد اراسته لا لفظه جلالك رفعیله علمانك نصبی قرائتیدر نکته بومصرا عده جناس تام واردر خلله در

✱ علم امیر از معارف در لولان صاحب طوغ ✱

علم افراز ✱ وصف ترکیبیدر بیراق قالدیریجی معناسنه چونکه علم بیراق دیو فرق اوچنجی قطعه نك بیت اخیری شرحنده کلور ✱ افراز ✱ همزه نك فتحی وفانك سکونی ورای ممدوده نك فتحی وزای معجمه ایله افرازیدن لفظندن امر مأخود اسم فاعل مخففدر ✱ معارف ✱ و ✱ صاحب ✱ معروفلردر ✱ طوغ ✱ مشهوری طا ایله در لکن فصیحی تاء مثناة فوقیه مضمومه ایله در شول معروف الاجه قیلدر که نیزه باشلرینه ایدرلر انجق دولت علیه عثمانیه ده شول معروف نسنه در که وزیر اوچنی میرمیران ایکیسنی میرلوا برینی طاشرلر وهرطا ئفه نك اعتباریده انکله در بلکه بومقامده ناظم تحریك مر اد ایده بو اولمسی غالبدر زیرا زمانه ده اندن اعظم باعث رفعت اولور نسنه یوقدر فافهم

✱ قطعه چون بوی عنبر قوت آرددو دماغ ✱

قطعه چون ✱ قطعه بنا مسنده کچدی ✱ بوی ✱ فقو دیو یکرمی التنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کچدی ✱ عنبر ✱ بیانی اللی یدنجی قطعه نك بیت اولی شرحنده کلور ✱ قوت ✱ بمعنی قدرت عربیدر ✱ آرد ✱ همزه ممدوده نك فتحیله آریدن لفظندن فعل مضارعدر ✱ دو ✱ بمعنی الباء الجارة کما سبق فی الادوات المرکبة دماغ ✱ معروف حاصل معنی را یحه عنبر کبی دماغه قوت کتورور برقطعه

✱ سرچه گنجشك وکوکرچندر کبوتر قارغه زاغ ✱

گنجشك ✱ کافك ضمی ونونك سکونی وجیمك کسری وشین معجمه نك سکونی وکاف ایله سرچه معناسنه عربیده عصفور دیرلر خصوصا وسائر کوچك قوشلره دیرلر عموما شمس فخری بیت خسرو دررمان معدلت ✱ ندهت بازرحمت گنجشك ✱ کبوتر ✱ کافك فتحی وباء موحده ممدوده نك ضمی وتاء فوقیه نك فتحی ورا ایله انواع کوکرچنه اطلاق اولنور عربیده حمامه دیرلر حکیم خاقانی بیت انکسانکه طریق تومیروند ✱ زاغندوزاغ راروس کبك آرزو همدنی کوشه نجان معناسنه وعلم موسقیدن برلحن معروف معناسنه ده کلور

✱ خنج بایقوش اوکیکه زفا خته قوزغون کلاغ ✱

خنج ✱ خاء معجمه نك ضمی ونونك سکونی وجیم ایله بوزن قفل بیقوش که عربیده بوم دیرلر ✱ فاخته ✱ لغت مشترکه در عربیده دخی بومعنایه دردانده برخوش

آواز وخوب اندام قوش اولمغله اکثر شعرا اشعارلرنده ذکر ایدرلر عربیده ججی
فوا خیت کلور ابو المعانی بیت سحر که بر سر سرو وسر افراز
شود فاخته بعشق یار دمساز * کلاغ * کافک ولام ممدوده نک فتحلریله
قوزغونه که عربیده غراب دیرلر استاد عنصری بیت هر که را رهبری کلاغ
کند * بیکمان دل بر خمه داغ کند * بو مضمونی عربیده دخی
نظم ایتمشلردر شعر اذا کان الغراب دلیل قوم * سیهدیهم الی دار البوار

* داخی قرلنقج پرستو آشیان اولدی یوه *

پرستو * بای فارسیه نک ورانک کسرلری وسینک سکونی وتای فوقیه ممدوده نک
ضمی ایله قرلنقج که عربیده خطاف دیرلر شمس فخری بیت همای فتح ز ایوان
قدرت * نهادست آشیانه چون پرستو * آشیان * آخرنده های رسمیه سز
وهای رسمیه ایله یوه معناسنه عموما عربیده وکر دخی عش دیرلر
عرفی بیت ای نه فلک زخوشه صنع تو دانه * در جنب کبرای تو عرش
آشیانه * وقوش یوه سنه دیرلر خصوصا کاهی وطن معناسنه ده کلور

* کاغ آتش قارغه وقوزغون صداسی کاغ کاغ *

کاغ * کاف ممدوده نک فتحی وغین معجمه ایله آتش که عربیده نار دیرلر حکیم
قطران ارموی * از ابر تیره برق بتابد بروز پاك * چون سرخ زاغ از شب تیره
زدوده کاغ * بوندن بشقه ایکی معنایه دخی کلور اول کویش که حیوانات
یدیکی علفی چیقروب بکرار چینیوب یودرلر ثانی ناله وفریاد عموما وناله کلاغ
خصوصا مجمع الفرسده ناله طاوس دیو مسطوردر * کاغ کاغ * مکرر
اولدیغی حالده قرغه وقوزغون آوازی برهان الدین بر زبیت شد ز لون مختلف
چون جامه صباغ باغ * زاغ بیرون شد ز راغ وماند اندر کاغ کاغ

* زنده کانی دیرلك اولدی زندکی صاغلق دیمك *

زندکانی * آخرنده یای تحتیه ایله بمعنی حیات * زندکی * کذلك چونکه آخرنده
های رسمیه اولان کلمه یه ادات جمع یاخود یای تحتیه مصدریه لاحق اولنجه
های مزبوره کاف فارسیه یه ابدال اولنور دیو مقدمه ده کچدی شیخ عمر خیام
رباعی می نوش که عمر جاودانی اینست * خود حاصلت از روز جوانی اینست
هنکام کل وباده ویاران سرمست * خوش باش دمی که زندکانی اینست

* جان روان مرك اولومدر مرده اولمش زنده صاغ *

جان * بمعنی * روان * وبالعکس ارباب لغت اکرچه جانی روان وروانی جان ایله

تفسیر

تفسیر ایتمشلردر واما که بینلرنده فرق وارلردر چونکه روان انسانه مخصوص
اولان روح که سائر حیوانده اولمازاکا علوم عقلیه ده نفس ناطقه واسان حکماده
نفس مجرده دمولسان صوفیه ده روح انسانی دیرلر حق سبحانه وتعالی آنك حقنده
یسئلونك عن الروح قل الروح من امر ربی بیورمشدر ایشته روان بودر اما جان
روح حیوانی که هر زنده ده اولورحتی حکیم ابن سینا رسالهٔ معراجیه سنده
مراد از روان نفس ناطقه باشد واز جان روح حیوانیست دیمشدر همدخی
روانك روح انسانی معناسنه اولدیغنی شیخ سعدی بو بیتده تصریح ایتمشدر
بیت سپردم تراجان ورفتم بخاك * ببردم روان روان را بیزدان پاك * جانك
روح حیوانی معناسنه اولدیغنی بو بیت ناطقدر بیت کر بجان زنده کیست
حیوانرا * زندکانی تومیدهی جانرا * فرهنك شعوریده کاهی روان جان
معناسنده استعمال اولنور حکیم اسدی وز زخم سنان بیش زخم زبان
که این تن کند خسته وآن روان * دیو مسطوردر ناظم نحریردخی ارباب لغتك
تفسیرلری وبو استعماله اوزره تفسیر بیوردیلر باقی تفصیل دیباجه نك بیت
سادسنده کچدی نکته معلوم اولمونکه ترتیب مصراعه کوره جان مفسر روان
تفسیر در مشهوره کوره معکوسدر * مرك * میمك فتحی ورانك
سکونی وکاف ایله بمعنی موت هاتفی بیت بود مرك به از زبون زیستن
به از زهرخند ست بکریستن * مرده * میمك ضمیله مردن لفظندن
اسم مفعولدر * زنده * زای معجمه نك کسریله بمعنی حی که مقابلی مرده در
شیخ عمرخیام رباعی هر پای اجل چون افکنده شوم * وز دست غمش
زبیخ برکنده شوم * زنهار کلم بجز صراحی میکنید * تا چونکه زباده پر شوم زنده
شوم * بوندن بشقه درت معنایه دخی کلور اول بمعنی فقیر ودرویش ثانی ولایت
اصفهانده بر نهر عظیم اسمیدر که زنده رود ده دخی دیرلر ثالث بمعنی بزرك وعظیم
رابع توران پهلوانلرندن بر پهلوان نامیدر که انی رستم بر مشت ایله هلاك ایتمشدر

* یك طولی لبریز اومعناده لبالب اویله در *

لبریز * وصف ترکیبیدر یك طولی معناسنه ودوداغنده نظاشوب
دوکلن نسنه معناسنه خوض اولسون غیری اولسون زیرالب دودق
دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کچدی ریز فرق ایکنجی قطعه نك بیت
عاشرنده کلان ریختن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر رشید فی بیت
ساغر جانم بزهر غصه لبریزست ومن * تا نکردد مدعی خوش دل تبسم میکنم

زیبالب * الف توسل ایله مثله مصراع لبالبدیمت زخونك جكرم پیاله‌ما

* هم دخی ساغر قدحدر بیوك اولسه تفاغ *

ساغر * غین معجمه‌نك فتحیله بمعنی قدح صبری سمرقندی بیت من آن شیدایم ای صبری که دست ساقی * کوثر * اکرکر در خلید با شم زهر غم در ساغرم ریزد * فی الاصل شراب طولی قدحه دیرلردی صوکره مطلق قدحده استعمالی غالب اولدی * تفاغ * تاء فوقیه‌نك وفاء ممدوده‌نك فتحلری وغین معجمه ایله بمعنی قدح عظیم وساغر بزرك انکله آخر بر نمده طولی ایچرلر شمس فخری بیت در بزم عیش دولتی باد اهرار صال * بر دستکیر نوش بکن کاسهٔ تفاغ * هم دخی آهسته یعنی قفالکوکی معناسنده کلور معنای اولده بو معنادن استعاره طریقیله در چونکه زمان اولده مشاهیر شجعان دیو کله‌سن ساغر ایدوب شراب ایچرلردی صکره‌دنك ساغر معناسنه اولدی

* چاغ وقت اما عجم خاطر سؤال ایتدی کجه‌دیو *

چاغ * جیم فارسیهٔ ممدوده‌نك فتحی وغین معجمه ایله بمعنی وقت وهنکام کبی هم دخی عنکبوت معناسنه‌ده کلور بو لفظ اصلنده جغتای لسانیدر

* صباغ اولاسك برینه باشده ماغت کولك چاغ *

معنای ترکیبیسی دماغك زمانی اوزره صداللواولسون دیمکدر چونکه * باشد مضارع صیغه‌سنده امر غائبدر * دماغ * عربیدر فارسیده دخی مستعملدر تاء فوقیهٔ ساکنه ضمیر خطاب متصلدر * کولك کاف ممدوده‌نك ضمی وکاف ثانیه ایله بمعنی آواز بلند وصوت اعلا هم دخی مارول معناسنه‌ده کلور اکا کاهو دخی دیرلر عربیده خس دیدکلری در خاصه‌سی جلب نوم واصفیهٔ دمدر * چاغ زمان ووقت دیو آنفا کچدی بو تفصیل معلوم اولدیسه کانه دماغ اعضای رئیسه‌دن اولدیغی علاقه‌سیله مجازا جمله آدمدن عبارتدر بو تقدیر مجه بوزاتك زمانی اوزره صداللو اولمسنه صاغلق لازم کلورایلشنه بو توجیه فقیرکدر ولکن بعضیلر بویله توجیه ایتدیلر که کولك چاغندن مراد مارول اولدوقی دیمکدر یعنی وقت ربیع وفصل بهار معناسنه بو تقدیرجه باشد دماغت کولك چاغ ترکیبنك معناسی دماغك وقت ربیع کبی پربند وونما اولوب طراوتلو وملا حتلو اولسون دیمکدر

* جوی شیر اول صوکه آقش بر زمانه شیرینا ایچون *

جوی شیر * اضافتله جوی شیرین لفظندن مخففدر معنای ترکیبیسی شیرین ارماغی دیمکدر چونکه جوی ایرمق دیر بو قطعه‌لرا بعه‌نك بیت خامسنده

کلدی * شیرین * فرهادك معشوقی اسمیدر قصه‌لری محلنده مسطوردر

*** کوهکن فرهاد و کوه بی ستون دلدیکی طاغ ***

کوهکن * فرهادك اسمیدر اصلنده وصف ترکیبی ایدی طاغ قازیجی معناسنه چونکه کوه طاغ دیو قطعه تاسعه‌نك بیت عاشرنده کلدی کن اللی اوچنجی قطعه‌نك بیت سادسنده کلیجك کندن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففیدر فرهاد چالشوب طاغی قازدیغی ایچون کوهکن دیو مسمی اولدی کوه بی ستون دیار عجمده بر مشهور طاغدر که فرهاد آنی کسوب صو کتورمك قصدیله بو قدر زمان عشق شیرین ایچون چالشوب و هر کسدیکی طاشه شیرینك صورتنی قازوب نقش ایتمشدر معنای ترکیبیسی دیرکسز طاغ یعنی اغاچسز طاغ دیمك اولور چونکه کوه قد سبق آنفا بی ادات نفیدر کما سبق فی الادوات المرکبة ستون * دیرك دیو اللی اوچنجی قطعه‌نك بیت سابعنده کلور

*** اصفهان شهرنده‌کی نهرك آدی زاینده رود ***

زاینده رود * یعنی نهر مزبور که زنده رود دخی دیرلر کما سبق فی شرح هذه القطعة معنای ترکیبیسی طوغیجی چای دیمك اولور زیرا که زنده رود دیری چای معناسنه اولدیغی کبی چونکه زاینده اون ایکنجی قطعه‌نك بیت ثالثنده کچن زاییدن لفظندن اسم فاعلدر * رود * راء ممدوده‌نك ضمیله چای و نهر معناسنه

*** بر مزین باغچه در یانده آنك چار باغ ***

یعنی شهر اصفهانده زاینده رود عندنده بر عظیم و معمور و مشهور باغچه در که شاه باغچه سیدر حقنده دینلمشدر بیت کرند بدوی در جهان باغ ارم * کن تماشا چار باغ پر نعم * حتی ناظم نحریر ایرانه سفارتله کتدکده باغچه مزبوره‌یی و نهر مزبوری سیر و تماشا ایلمش نتکیم بر قطعه سندمدر قطعه شکایت کرچه تیر غمزه جادولرندندر * بنم چکدکلرم اما کمان ابرولرندندر * صفاهانده کوروب بر چار ابرویی خطنی صوردم * دیدی بو چار باغك سنبل و شبولرندندر * هم دخی چار باغ عناصر اربعه معناسنه ده کلور نتکیم اصطلاحك بیت خامس عشرنده کلور معنای ترکیبیسی درت باغ دیمك اولور باغك بیانی بو قطعه‌نك بیت اخیرنده کلور

*** راه یول کمراه ازغون ضایع اولمش کم شده ***

راه * اظهار رها ایله مطلق یول که عربیده طریق دیرلر شیخ عمر خیام رباعی راهیست بمیخانه بمقصد پیوست * وز جانب میخانه ره دیکر هست * لیك ره میخانه ز آبادانی * راهیست که کام میتوان داد بدست * بوندن بشقه یدی معنایه دخی

كلور اوّل بمعنى رسم وعادت ثانى بمعنى كرّه وفرّه ثالث بمعنى هوش وعقل رابع بمعنى مقام موسيقى خامس بمعنى سخن سادس بمعنى درون شخص معناسنه سابع هندستان پادشاهلرينه راى ديدكلرى كبى راه دخى ديرلر بو سكز معناده الفك حذفيله رهدخى جائزدر * بكراه * وكره ايكسيده ازغون ويولى يترمش معناسنه مخشو شده ومعقولده مستعملدر مثلا جامى بيت آن نميكويم كه بودم سالها در راه تو * هستم آن كمره كه اكنون روبراه آورده ام * معناى تركيبيسى دخى بويله در چونكه كم كاف فارسيه نك ضمى وميم ايله ينك وضايع معناسنه * راه * قد سبق معنا * كم شده * ضايع اولمش معناسنه چونكه شده فرق بشنجى قطعه نك بيت سادسنده كه لازم شدن لفظندن اسم مفعولدر

* هم قلاوز رهنما وبدرقه رهبر سراغ *

رهنما * الفله راهنمادن مخفف وصف تركيبيدر بمعنى مرشد ودليل وهادى چونكه راه يول ديو آنفا كچدى * نما * نوك ضميله نمودن لفظندن امر باخود اسم فاعل مخففدر تنكم امر اولديغى حالده يكرمنجى قطعه نك بيت ثانيسنده كچدى ابوطالب كليم بيت صاحب قرانى وشاه جهانكه رخت او * هر لحظه اش بعمر آمد رهنما شود * بدرقه * باء موحده نك فتحى ودالك سكونى وراءنك وقافك فتحلرى وهاء رسميه ايله بمعنى مرشد وهادى ودليل ايضا مير نظمى بيت راه طلب بدرقه در پيش كير * بيت صافى رهمه خويش كير * رهبر * بو دخى الفله راهبردن مخفف وصف تركيبيدر چونكه بر وصف تركيبى اولديغى حالده قطعهٔ اولى نك بيت خامسنده كچدى خواجه حسين ثنائى بيت رهنماى رهى كه سختى آن * هر قدم پاى رهبر انداز د * سراغ * سينك ضميله بمعنى رهنماى ايضا محتشم كاشى مصراع سراغ يوسف من كن كه بنده و آزاد * بوندن بشقه ايكى معنايه دخى كلور اوّل يول صورمق معناسنه ثانى بمعنى ضال يعنى ازغون عربيده بمعنى سؤال وتفقد وطلب

* ياق بيفروز بيار اينجا كتور يونده ديمك *

بيفروز * اوتوزاوچنجى قطعه نك بيت اولنده كچن افروختن لفظندن امر حاضردر چونكه مستقبلاتى خاء معجمه نك زاء معجمه يه ابداليله افروزد وافروزنده كلور اولنده كى باء موحده صله در اوائل مشتقاته داخل اولوجه الفات باء تحتيه به منقلبه اولور ديو مقدمه ده كچدى * بيار * واولك حذفيله آوردن لفظندن امر حاضر در تنكم مضارع متكلم وحده سى يكرمى اوچنجى قطعه نك بيت

اخير

اخيرنده كچدى * اى نجا * بونده معناسنه مركبدر چونكه اين بودر بو قطعه نك ثالثه نك بيت رابعنده كچدى جامكان ديو يكرمى ايكنجى قطعه نك بيت رابعنده كچدى

* شمعدان اولدى لكن ياغمش فتيله دى چراغ *

لكن * لاملك وكاف عربينك فتحلرى ونونك سكونيله يعنى شمعدان شيخ سعدى بيت

ميل در سر مدان چنين سخت * كن بن شمع در سر لكنى * بونده بشقه التى معنايه دخى كلور اول يعنى آفتابه ثانى يعنى شمعدان تبسيبى ثالث يعنى فانوس كوملكى رابع آتش منقلى خامس يعنى بخوردان وعودسوز سادس كارى بوكسك طبق معناسنه * چراغ * جيم فارسيه نك فتحى وكسريله يانان شعله نك آديدر همدخى مجاز ايچنده ياغ وفتيل قيوب ياقدقلرى آلته ده ديرلر كذا فى المجمع

* ياقى ايچون شولكه دمردن داغلغى داغينه هم *

داغينه * آخرنده نسبت ايچون يا تحتيه ونون مفتوحه وهاء رسميه الحاقيله داغ لوراجق دمور آلت كه اكا عربيده مكواة تركيده داغلغى ديرلر ابو المعانى بيت آسمان ار معقد مش با فتمشرف * مهر بر پيشانيش داغينه است ناظم نحرير بو بيتده ايهام سباقى بى شمار لطافت ايلمدى فلله دره

* كى قاچى داغى عربجه يا فيدركى يعنى داغ *

كى * كافك فتحيله فارسيده درت معنايه در اول زمان مجهولدن سؤالكه تركيده نه وقت عربيده متى ايله تعبير ايدرلر لطيفى بيت تراكى خداداد وقدر وجلال خداداده را نيست هرگز زوال ثانى كى پادشاه ديو اللى التنجى قطعه نك بيت ثالثنده كلور ثالث عناصر اربعه دن هر برينه كى ديرلر جمع مراد اولندقده كيان وكيانديرلر رابع يعنى يالكز وياكيز عربيده كى ايكى معنا بوددر اول يعنى داغ كه آتش ايله ياقارلر خواجه حافظ بيت بصوت بلبل وقمرى اگر ننوشى مى علاج كى كنمت آخر الدواء الكى * ثانى ادات تعليلدر ايچون معناسنه عربيده فارسيده داغدن حاصل اولان بدن انسانده وبدن حيوانده اولان داغ نشانه سنه ده ديرلر

* بو كنامبر كلستاندر اوقو بلبل كى *

كلستان * كلى چوق يردر بو قطعه رابعه نك بيت ثالثنده كچدى * بلبل ضمتين ايله معروف قوشدر عربيده وفارسيده وتركيده مستعملدر قطعه اذا اهتاج قمرى وقد ناح بلبل * لازهار روض فوق غصن مسول * فبادتهما البيغاء فى السجن حسرة * فقانبك من ذكرى حبيب ومنزل * عربيده خاصة اسمى عندل وعندليب وجوجم لفظلريدر مزيدزاده در مستزاد نظم الفرائد

بيت فى جنتك عندليب وصلى لينادى * ازو جهلك ياور د * باغكده سنك بلبل كوكلم ايدر آواز * كوستريوزيك اى كل * مثنوى فلك از بسكه بارد برسرم خون * مرا شد طرۀ دستار كلكون * دمادم بلبلان بوسند دستم * كه پندارند كل برسرز دستم شاعر تركى بيت اكر زاغ اولميوب بلبل اولورسك * نه غم يرسك سنكدر آشيانه

سبزه كلزار منهاجت ايشته بو دو باغ وراغ

كلزار * كلى جوق يرديو قطعۀ رابعه نك بيت ثالثنده كجدى * باغ * معروف وباغچه وتفرجگاه واشجار وازهاريى مشتمل مسيره كاه صائب تبريزى بيت چندانكه بهار نيست وخزانيست در ين باغ * چشم دل شبنم نكرانست درين باغ راغ * راء ممدودەنك فتحى وغين معجمه ايله بمعنى چمنزار وشكوفه زار وتفرجگاه شاعر بيت تا باران مركب توپى سبز * همه تن روى كشته لاله راغ * كذا فى المجمع ودامن كوه وقله جبال معناسنه ده كلور كذا فى فرهنك جهانكيرى وبعضيجه ايكيسى ترادفدن باغ وراغ دخى ديرلر كما كان هنا

* قطعه درغار نكهر پرچو صدف *

قطعه درغار ثانى قطعۀ اولى عنوانده كجدى * ز * بمعنى من كما سبق فى الادوات كهر * يانى ديباجه نك بيت عاشرى شرحنده كجدى * پر * طولى ديو قرفنجى قطعه نك بيت اولنده كلور * چو * ادات تشبيهدر كما سبق فى الادوات المركبة صدف * فتحتين ايله اينجو قابى كه انده اينجو اولور مولانا جامى بيت شاه والا كهر ودريا كف * كه فلك كوهر اوراست صدف * عربيده فتحتين وضمتين ايله يوكسك اولو طاغ معناسنه وقرأ ان عظيم الشانده واقعدر بين الصدفين اى بين الجبلين المرتفعين همدخى هرنه كه مرتفع اوله اكا ديرلر وداخل الاذنين معناسنه ده كلور حاصل معنى كهردن طلو صدف كبى حرف ما حقنده قطعه

* رده ورسته ورده جمله سى صف *

رده * رانك ودالك فتحلرى وهاء رسميه ايله بمعنى صف مطلقا حكيم فردوسى بيت رده بركشيد ند ايرانيان * بپستند خون ريختن راميان * همدخى خرمن سوره جك دكن معناسنده كلور كه اكا عربيده مرضه ديرلر رسته * رانك فتحى وسينك سكونى وتاء فوقيه نك فتحى وهاء رسميه ايله رده كبى صف معناسنه نتكم رسته مردم ورسته لشكر ورسته دندان ديرلر لطيفى بيت خروشيد بر رسته وآميخت كرك * پراكنده كردش چو كله ز كرك * بوندن بشقه اوچ معنايه دخى كلور اول بمعنى خلاص شده يعنى قورتلمش ثانى بمعنى بازار يعنى سوق ثالث بمعنى

شارع عام وشاهراه * زده * زای معجمه‌نك و دالك فتحلری و هامر سمیه ایله بعنی صف ایضا حکیم فردوسی بیت کشیدنه کردان زده برزده * بطوق و بزنجیر زرین زده * بوند نه بشقه بدی معنایه دخی کلور اول بعنی خورده ثانی بعنی بریده ثالث بعنی ظهور کرده رابع زدن لفظندن اسم مفعولدر بعض تراکیبده صفت واقع اولور رسوا زده و دم زده کبی سادس بعنی سیلور کلنمسابع بعنی کهنه

* سوبسو هر یکا و رسوی طرف *

سوبسو * میانه‌ده‌ملحوحده تو سلیه ایله هر یکا و هر طرف معناسنه چونکه سوی سین ممدوده نك ضمی و یاء تحتیه ایله بعنی جانب و طرف میر نظمی بیت اشارت از شه عالم بدیدند * پرستاران بهر سو پش دویدند * بونده یانك حذفیله سو دخی دیرلر

* زند اوآتش زنه چاقمق آدیدر *

زند * زای معجمه‌نك فتحی و نونك سکونی و دال ایله بوزن بند چاقمق که دمور دن ایدرلر بو معناده مغ بیله مشترکدر خاصه عربیده مقدحه دیرلر حکیم سوزنی بیت چون خاطر من مدح تو زاید چون زند * اشکستنش دزند و فرزند شکسته بوندن بشقه درت معنایه دخی کلور اول بعنی بزرك و عظیم ثانی مورداغاجی که ایکا عربیده آس دیرلر ثالث شنلم کتاب مجوس رابع بعض فرهنکلرده صحف ابراهیم معناسنه فرس قدیمده جانور ذی روح معناسنه ده کلور * آتش زنه فی الاصل و صفه ترکیبی ایدی آتش اوریجی معناسنه آخرنده علامت نقل ایچون هاء رسمیه کتوروب چاقمق معناسنه خاص اولمشدر چونکه زن وصفه ترکیبی اولمرق اون بشنجی قطعه‌نك بیت خامسنده کچدی

* کل قفلجم دیمه درقاو در خف *

کل * کاف فارسیه‌نك ضمی و لام ایله نه قدر زور ده معناسنه ایسه ده لکن استعاره طریقیله قفلجم کمشرارهٔ آتش معناسنده استعمال اولنور نتکیم شعوری مرحوم تصریح ایدر زیرا ارباب لغت کاهیجه معانیٔ مجازیه دخی بیان ایدرلر میرخسرو بیت برك میریزد زنکل دائم خزان خواهد رسید * میهمان آید بخانه چونکه کل بارد چراغ * خف * خاء معجمه‌نك فتحی و فاء ایله بوزن کف قاو که عربیده حروقه دیرلر بزدن و غیر یدن ایدرلر شمس فخری بیت آتش زنه سنك شبانان شمار * از اطلس افلاك هم چرخ برین خف هم دخی ایچنه اسباب قودقلری بوغچه معناسنه ده کلور

* صاحب بخت خنك داخی صاوق *

خنك * خاء معجمه‌نك و نونك ضملری و کاف فارسیه ایله ایکی معنایه در اول بعنی

صاحب بخت ومسعود طالع شیخ سعدی بیت نیك وبد چون همی بباید مرد
خنك انكس که کوی نیکی برد * ثانی بمعنی سرد عربیده بود دیرلر کمال خجندی بیت
باشد اینها حرکات خنك وباد سری * که دران روضه کنی کشته شبستان کستاخ

* سنکچه دیدکلری طولی یه قاره خشف *

سنکچه * سینك فتحی ونونك سکونی وکاف فارسیه نك وجیم فارسیه نك فتحلری
وهاء رسمیه ایله طولی که بحجمله تکرلنده بخیه دیرلر عربیده وبود دیرلر * خشف * خا
وشین معجمه نك فتحلری وفا ایله معنی برف که عربیده ثلج ترکیده قار دیرلر

* اولدی یه عمق ایرمك سوز وکداز *

سوز * سین مهمله ونك ضمی وزای معجمه ایله سوختن یا خود سوزیدن لفظندن
اسم مصدردر وامر حاضر ووصف ترکیبی دخی اولور عالمسوز کبی * کداز
کاف فارسیه نك ضمی ودال مهمله نك فتحی وزای معجمه ایله کداختن وکدازیدن
لفظندن اسم مصدردر وامر حاضر ووصف ترکیبی دخی اولور جانکداز کبی
استاد لطیفی بیت تا نمودی بزحب شیوه وناز * کار من شد بدرد سوز وکداز

* سوخته یا نمشه دی یلکه تف *

سوخته * سین مهمله نك ضمیله سوختن لفظندن اسم مفعولدر همدخی
حرقه که قاو معناسنه ده کلور شیخ سعدی بیت در سوخته نتوان نهان داشتن
آتش * ما هیچ نکفتیم وحکایت بدر افتاد * تف * تاء فوقیه نك فتحی وفا ایله
یالکو پرتو وروشنی معناسنه حکیم خاقانی بیت آه من چند لن فروزان
شد که کوران نخشب * از تف این آه سوزان رشته در سوزن
کشند * همدخی حرارت معناسنه وبخار معناسنه ده کلور

* صاقسینك آدی سفال اما کیم *

سفال * سینك کسریله صاقسی وچناق وچولمك وامثالی
نسنه لر که عربیده خاصة فخار وفاخور دیرلر شمس فخری بیت بکام بخشش
از غایت سخاوکرم * چه لعل وکوهر نزدیك او چه سفال
همدخی جوز وفستق وبادم وامثالی نسنه لرك قبوغنه سفال دیرلر

* مشترکدر عربی ایله خزف *

خزف * خا وزای معجمه نك فتحلری وفا ایله سفال مذکور معناسنه
عربیده وفارسیده علی الاشتراك مستعملدر میر نظمی بیت کهر بود
نطقت که دارد شرف * که کفتار می بود اینجا خزف

قور

* قور بغا غوك دی ارغه‌جك كاريز *

غوك * غين معجمه‌نك و واو ممدوده‌نك ضمی و كاف فارسیه ايله قور بغا كه عربيده ضفدع ديرلر فارسيده وزغ و چغز دخی ديرلر امير خسرو بيت مكو بشنو تيان ماجرای عشق مپرس * حديث بحر زغوكی كه در سمر باشد * كاريز * كاف فارسيه ممدوده‌نك و راء ممدوده‌نك كسری و زای معجمه ايله صويولی كه پاك اولمسون چركاب اولمسون تركيده ارق عربيده نهر صغير ديرلر شمس فخری بيت زلطف طبعش اكر باد و آب برخ يابد * ز سنك خاره مهر سوزو آن كند كاريز

* ديشندی قابلو مبغه داخی كشف *

كشف * كافك و شين معجمه‌نك فتحلری ايله قبلو بغه كه قبلو مبغه و طو سبغه دخی ديرلر عربيده سلحفات ديدكلريدر خواجه سلمان بيت اژدهای رايتت در دامن آخر زمان * فتنه‌هارا چون كشف سر در كريبان يافته * بوندن بشقه برج سرطان معناسنه و ماهی بردق معناسنه‌ده كلور

* اينجو معناسنه‌در مر وارید *

مروارید * ميمك ضمی و رانك سكونی و واو ممدوده‌نك فتحی و راء ممدوده‌نك كسری و دال ايله اينجو كه عربيده لؤلؤ و در ديرلر ابو المعانی بيت حباب باده كه كون بساغر چو مروارید و لعل اندر كشيده‌در و الف ضميله فارسيده‌ده دخی شايعدر نتكم درشهوار ديرلر يك ابو اينجو معناسنه بويلما و لنجه ناظم نحريرك بو بيتنده ايهام حسن واردر و لله دره

* كوش ماهی ايشيدرسلك دی صدف *

كوش ماهی * يعنی صدف كه ايچنده اينجو اولور امير خسرو بيت چو لولو باشد اندر كوش ماهی * سرش را باز كن كر ديد خواهی * همدخی ماهی يا ذبو بجقلر كه دريا كنارلرنده اولور دوشريب دوه و قاطر بولار لرينه ذيكرلر كاده كوش ماهی ديرلر معنای تركيبيسی بالق قولاغی ديمك اولور چونكه كوش قولاق ديو اوتوز برنجی قطعه‌نك بيت ثالثنده بكچهی ماهی بالق ديو قطعه رابعه‌نك بيت ثامننده كچدی بو يله اولنجه ايشيدرسلك لفظی دخی بو مقامده ملاحتدن خالی دكلدر فلله دره * صدف * بيانی بو قطعه‌نك عنوانی شرحنده كچدی * فائده صدف ذاتنده قابلو بغه كبی بر حيواندر اكثر هند و چين ديارلرنده اولور ماه نيسان نصفيله ايكرمبسنی بيننده غالبا اون سكزنجی كوننده دريا يوزنده اغزين آچر يغان يغمور قطره‌لرندن بر دوشرسه برتك اينجو اولور اكا در يتيم دخی فريده ديرلر و اكر ايكی دوشرسه اكا اخوان ديرلر لكن قيمتده اولكنه اصلا مماثل اولماز

بوينده نصكره اوچ قطره يه اوچ اينجو درت قطره يه درت اينجو وقس على هذا حاصلي عددي زياده اولدقجه بهاسي ناقص اولور * حكمت * صدف ابتداء امرده حيوان بعده اينجويي آلنجه قعر دريايه چوكر اغاج كوكي كبي يره كوك صالر بعده طاش كبي اولور بر طرفه حركت ايتمز حاصلي اطوار ثلثه صاحبي اولور طور اول حيوانيت كه اينجو تحملنه قابل اولمق ايچون طور ثاني شجريت كه في الجمله نمايه قابل اولمق ايچون طور ثالث حجريت كه حركت ايله جلوه فسلدا برشماسون ديو عبرت * صدف تحمل در ايچون نيسانك يوم معروفنده طغمور زدن قطره آلديغي كونده يلان يوريلوي كزلك برينه كيرك بحرده اغزن آچر حاصلي صدفه دوشن قطره اينجو اولور يلان اغزينه دوشن قطره زهر قاتل اولور رقطعه ازي الاحسان عند الجود دنيا * وعند النذل منقصة وذما * كقطر الماء في الاصداف درا * وفي جوف الافاعي صار سما * سبحان الذي تحير العقول في عجائب صنعه

* هم ستور اولدي بنك حيواني *

ستور * سينك وتاء فوقيه ضمه وديه نك ضمله ري وراء ايله ركوب حيواني كه دوه وآت وقاطر امثالي شيخ سعدي قطعه آن شنيدستي كه وقتي تاجري * در بياباني كه افتاد از ستور * كفت چشم تنك دنيا دار را * يا قناعت بر كند يا خاك كور

* داخي حيوان يه جك نسنه علف *

لفظ علف في الاصل عربيدر فارسيده دخي شايعدر

* مشترك جمله لسانده صابون *

صابون معروف هر لسانده صابون ديرلر سبب تسميه سند مشهوله روايت ايدرلر كه موجدي شمس المعارف صاحبي شيخ عبد الرحمن البوني ابتدا صابوني تصنيف ايتدكده برمناسب اسم لازم اولمغله اصحاب البوني ديديلر يعني بوني اصابت ايلدي ديمك اولور بعده مرور ايام ايله تخفيف اولنوب صابون ديديلر مير نظمي بيت بكيرد ويبح از غم ماجرا * بصابون باده بشوي سينه را * كذا في فرهنك شعوري فقير كوتاهيه مقتبسي صاحب فرائد الفنون عبد الله افندي مرحوم ومغفورله حضرتلرينه بيك يوز طقسان درت سنه سي ايلدي سلطانم عند شر يفكزده فرهنك شعوري وارمي ديو سئوال ايلدم جواب ده بيلرسن بر كتابي كه زمان سعادتده موجود اولان صابوني شمس المعارف صاحبنه اسناد ايدر ديو بيوردبلر والله تعالى اعلم بحقيقة الحال

* فارسيده كيو سكه ديرلر كف *

كف * فارسيده ايكي معنايه در اول مطلقا كپوك معناسنه در بانك اولسون
غيرنك اولسون ثاني مشاطه لر زلفلك ابروسنه سوردكلري وسمه يه ديرلر بو ايكي
معناده مظلنك تخفيف وتشديدي جائزدر عربيده كف اوچ معنايه در اول ال اياسي كه
راحه دخي ديرلر ثاني بمعنى منع وزجر ثالث بمعنى كفايت ايلدي

* اب وجد لك كبي جد اوزره اولوب *

لفظ جد * فتحيله بمعنى دده كسرايله بمعنى سعي عربيدر
بونده ناظم محرر بابا سيلك ودده سينك اهل فضل اولديغنه اشارت ايلدي

* ايله كسب هنر اي خير خلف *

خلف * لامك فتحيله نتيجه خير ده لامك كسريله نتيجه شرده مستعملدر
لكن خير خلف ديو السنده شهر تكبر اولديغي تجريد وتأكيد ده مجمولدر

* سيمرغ كوه قافسن اي قطعه ام رونق *

سيمرغ * عنقا ديو قرق ايكنجي قطعه نك بيت سادسنده كلور مرغ مزبورك
كوه قافه نسبتي واردر حتى حضرت اسكندر ذو القرنين كوه قافه وارد قده
اسكندر ه بولوشوب سويلشمش انسان كبي تكلم ايدر ايمش ديو قطعه مزبوره نك
بيت سادسي شرحنده كلور * كوه * طاغ ديو قطعه تاسعه نك بيت عاشرنده كچدي
قاف * اوچ معنايه در اول مشهور طاغدر كه دنيايي احاطه ايتمشدر فقيرك
ريحانيه نام بر قصيده مزواراننده ابيات مباهات شاعرانه مزدن بر بيت جبل قاف
كالم يم ادراكي محيط * فلك اطلس علمم كره دانشه سور * ثاني حروف هجادن
بر حرفدر ثالث بمعنى خشك يعني قوري عربيده بمعنى طويل ودراز هم قرأن
عظيم الشانك اسميدر نظم اللآل بيت كون وبولت وشق ومصحف كورنون
في خمر وبالق * غين وغين وفاء وقاف وكاف ولام وميم ونون * است * ادات
ربطدر كما سبق في الادوات المركبة * اي * بو ديو قطعه ثالثه نك بيت رابعنده
كچدي * قطعه * وهمزه سي قطعه اولي عنواني شرحنده بيان اولندي * ميم
ساكن متكلم وحده ايچوندر * رونق * لغطنده مياء موحده ظرفيت ايچوندر
رونق حسن وزينت ديو اون بشنجي قطعه نك بيت رابعنده كچدي
حاصل معني بو قطعه م رونقده جبل قافك سيمرغيدر * نكته * كانه
بو قطعه يي كوه قافه تشبيه ايلدي چونكه قافنه كوه ته دنيايي محيط
ايسه بو قطعه دخي معناده دنيا قدر معنيدار الفاظي محيطدر بو تقديرجه
بو قطعه مطبوعه كوه قافك سيمرغنه مشابه اولمش اولدي فافهم

* بوشدر تهی طولی بر صو آب کوزه بردق *

تهی * تاء فوقیه نک فتحی و کسر ی و ها ء ممدوده نک کسریله بوش که عربیده مصغر وخالی دیرلر * پو * باء فارسیه نک ضمی و را ء اهمله طولی که عربیده مملو معناسنه چغتا یده تولون و تولا دیرلر هم دخی کثیر و بسیار معناسنه ده کلور صائب تبریزی بیت چار بازار عناصر پر مکرر کشته است * وقت آن آمد که برچیند این بازارها * آب همزه ممدوده نک فتحی و باء موحده ایله صویک مخصوص اسمیدر سراج الدین بلخی بیت آب دارد طبع آتش راست کوی بدر تموز * فصل آتش خاصیت پیدا کند در طبع آب * بوندن بشقه بیدی معنا ایله دخی کلور اول بمعنی لطافت و ملاحت ثانی بمعنی رونق و زینت ثالث بمعنی طرز و روش رابع بمعنی قدر و اعتبار خامس بمعنی مراد و مقصود سادس بمعنی طریق و سبیل سابع شهور رومیه دن آخر صیف که اغستوس دخی دیرلر * کوزه * بردق معناسنه که عربیده دخی مستعملدر نکته بو مصراعده تهی مقابلی پر اولمغله جمع الاضداد صنعتی وار در فتدبر *

* تیره شده بولانق هم جو بیار ارمق *

تیره شده * اسم مفعولمرکبدر چونکه تیر مبولانق دیو قطعهء رابعه نک بیته خامسنده کچدی شده اسم مفعولدر مصدری فرق بشنجی قطعه نک بیت سادسنده کلور * جو یبار * یاء تحتیه نک سکونی ایله ارمق معناسنه که عربیده نهر دیرلر هم دخی اقر صو و کار آب معنالرینه ده کلور اصلنده اسم منسوبدر چونکه جوی ارمق دیو قطعهء رابعه نک بیت خامسنده کچدی بار ادات اسم منسوبدر کما سبق فی الادوات المرکبه میر نظمی بیت پسند اهل دل فصل بهارست * کنار جو یبار و سبزه زارست

* اصمرلمق سپردن کوندردی هم فرستاد *

سپردن * سینک کسری و باء فارسیه نک فتحی و رانک سکونی ایله مصدردر عربیده تفویض دیرلر سپاریدن کبی * فرستاد فانک کسریله ماضیدر مصدری اون ایکنجی قطعه نک بیت تاسعنده کچدی

* سچملک کزیدن اولدی داجی ستادن المق *

کزیدن * کاف فارسیه نک ضمی و زای معجمهء ممدوده نک کسریله بمعنی انتخاب و اختیار و تمیز مصدردر * ستادن * سینک کسری و تاء فوقیهء ممدوده نک فتحیله مصدردر بمعنی اخذ و قبض

* قابمغه دی ربودن یلمک دخی دو یدن *

ربودن * رانك ضمی والی مووحده نك ضملری ایله مصدردر عربیده حفظ تركیبه قاپمق دیرلر قاعده اوزره واو مستقبلاتنده الفه و یاء تحتیه یه مبدل اولور ربایه وربانیده دیرلر * دویدن * دالك فتحی وواو ممدوده نك كسریله مصدردر یلمك وسكرتمك معناسنه عربیده ركض وعدو دیرلر كمال خجندی بیت مادرد تو رسیم كه در فتی بقصد شباب * كی عمر رفته كس بدویدن كرفته است

* قاچمق كریختن هم پوییدن اولدی قوشمق *

كریختن * كاف فارسیه نك وراء ممدوده نك كسرلری وخاء معجمه ایله قاچمق معناسنه مصدردر عربیده مفر اردیرلر مستقبلاتنی خاء معجمه نك زای معجمه یه ابداليله كریزد وكریزنده كلور * پوییدن * باء فارسیه ممدوده نك ضمی و یاء تحتیه ممدوده نك كسری ایله یلمك قوشمق معناسنه مصدردر عربیده عدو دیرلر كمال خجندی بیت این خبر جستن و پرسید نست * این طلب كیست چه پوییدنست

* بون كسه یه دیی كودن فرتوت هم بونامش *

كودن * كاف فارسیه نك فتحی وواوك سكونی ودالك فتحی ونون ایله بون واحمق معناسنه خنجدی بركبیر سلطان ولد قدس سره بیت این جهان منزل یكی شتینیست * دل نهاد نیدر جهان از كودنیست * بونلر بشقه ایكی معنایه دخی كلور اول قوجه یاشلو یوربماز كیر ثانی بر كوچك قوشدر كه مزروعاته موضوع كناررلرنده اولور * فرتوت * فانك فتحیله بن یاد پیر لكدن بونالمش كسه عربیده معتوه دیرلر شمس فخری بیت شاه آفاق شیخ ابو اسحق * عقیل بار ای او شود فرتوت

* شیدا اولور عكدر كالیوه شاشقین احمق *

شیدا * شین معجمه نك فتحی و یاء تحتیه نك سكونی ودال ممدوده نك فتحی ایله سودا غلبه سی یاخود عشق استیلاسی ایله آشفته دماغ اولانه دیرلر كثرت استعمال ایله دیوانه معناسنده استعمال اولنمشدر شیخ سعدی بیت چه خوش كفت شیدای شوریده * چو آبی كه شاید نوشتن بزر * كالیوه * كاف ممدوده نك فتحی ولام ممدوده نك كسری وواوك فتحی وهاء رسمیه ایله بمعنی سرسم ومختل الدماغ وابله وشاشقن احمق منوچهری بیت نالهٔ بلبل سحر كاهان باد مشكبو * مردم سرمست را كالیوه و شیدا كند * هم دخی صالغر وكندفهم معناسنده كلور

* پیرایه وزیب وزیور آرایش اولدی زینت *

پیرایه * باء فارسیه ممدوده نك كسری وراء ممدوده نك فتحی و یاء تحتیه نك فتحی

وهاء رسميه ايله زينت وبزك ورونق وپاقشق معناسنه پيراستن لفظندن اسم مصدردر حكيم انوري بيت بهتر از كوهر تودست قضا * هيچ پيرايه بر زمانه نبست * زيب * زاء مكسوره نك كسري وباء موحده ايله پيرايه مذكور معناسنه زيبيدن لفظندن اسم مصدردر خواجه سلمانك بيت سابقى لطف خندد اشيخ اويس انكه ازوست * زيب وتاج وشرف سلطنت عزت دين * كاهي فو لغظيله مرادف ذكر ايدرلر * زيور * زاء معجمه مفتوحه نك كسري وواوك فتحي وراايله پيرايه كبي زينت ورونق وبزك معناسنه كرك آلتون وكمش وكرك اقشه وكرك جواهر حاصلى هرنه ايله اولورسه اولسون * آرايش * مصراع ثانيده كلان آراستن لفظندن امر آخرينه ماقبلي مكسور شين معجمه الحاقيله اسم مصدردر بمعني پيرايه مذكور عرفي بيت نازم اين تحفه بتكميل عرش * زوكم آرايش قنديل عرش * بوندن بشقه ايكي معناسيله دخي كلور اول بمعني رسم وآيين ثاني علم موسيقيده برنوع اسميدر بو الفاظك جمله سي مفسر در الا زينت تفسيردر

* اراستن بزمك پيراستن طونانمق *

آراستن * همزه وزاء ممدوده نك فتحلري وسينك سكونيله بزمك وتزيين ايتمك معناسنه مصدردر مستقبلاتي سينك يا تحتيه به ابداليله آرايد وآرايند كلور بو لفظده مرادف نصكر مالفك حذفيله آرستن دخي جائزدر عنصري بيت بتام كنيت آرسته بادا * ستايشكاه شعر وخطبه تاحشر * پيراستن * باء فارسية ممدوده نك كسري وراء ممدوده نك وسينك سكوني ايله جميع فرهنكلرده بزمك وطونانمق معناسنه هم دخي اغاج وباغ بوده امق وزراعت ايچون تار ولا اصلاح ايتمك وچقور طولدرمق معنالرينه ده كلور مصدردر اما كه فرهنك جهانكيريده پيراستن ضد آراستن از ان جهت كه آراستن بمعني افزون كردن است وپيراستن بمعني كم كردن بو معنايه شاهد اولدركه شول وقت كه سلطان محمود خاص ايازه امر ايلديكه زلفن كسو بكيده رما ايازامري برينه كتوريجك سلطان محمودني تاب اولدي يعني عنصري نظم ايتمشدر رباعي ككر عيب سر زلف بت از كاستن است * چه جاى بغم نشستن وخاستن است * جاى طرب نشاط مي خواستن است * كاراستن سرو ز پيراستن است

* آبستن وستر ونبو كلو قصر دېشيلر *

آبستن * همزه ممدوده نك فتحيله بوكلو عورت وبوكلو حيوانه ديرلر عربيده حامل معناسنه انوري الفتاني بيت حتو ادنثر افلاك آبستن است هر شام

حكمت

حکمت زای * که صد کونه حوادث زاید از وی پیش خورشیدش فارسیلر شب ابستنست دیرلر اللیلة حبلی معناسنه * سترون * سینک و تاء فوقیه نک فتحلری و راینک سکونی و واوک قتحی و نون ایله قصر عورت وحیوانکه عربیده عاقر وعقیم دیرلر حسن کاشی درمنقبت علی رضی الله تعالی عنه بیت گر نبودی ذات پاکش آفرینش راسبب * تا ابد حوا سترون بودی وآدم عذب * نکته ناظم نحریرک دیشیلری دیو تصریحنده ایرککه سترون دینمز ایمش دیو اشارت وار در نتکم ترکیده قصر دینمدیکی کبی فافهم

* طوغمق غده دیندی زادن هم زاستن طوغرمق *

زادن * مصدر در طوغمق و طوغرمق معناسنه هم لازم و هم متعدی اولور عربیده تولد و ولادت دیرلر شیخ سعدی بیت پشت دوتای فلک راست شد از خرمی * تا چو تو فرزند زاد مادر ایام را * زاستن زای معجمه ممدوده نک فتحی و سینک سکونی ایله طوغرمق معناسنه مصدر در مستقبلاتی سینک یاء تحتیه یه ابدالیله زاید و زایند مه کلور

* اورمق زدن لکد زن تپمه اوریجی یعنی *

زدن * زای معجمه نک ودالک فتحلری و نون ایله مصدر در اورمق معناسنه هرنه اولورسه اولسون مستقبلاتی خلاف قیاس اوزر منونک داله تقدیمیله زند وزنند ه کلور * لکدزن * وصف ترکیبیدر بمعنی چفته زن یعنی تپمه اوریجی که قاطر و دوه امثالنده استعمال اولور چونکه لکد لامک و کافک فتحلری ودال ایله تپمه که ایاق ایله اورمق معناسنه انسانده اولسون حیوانده اولسون زن وصف ترکیبی اولور ق اون بشنجی قطعه نک بیت خامسنده کچدی

* چکمک کشیدن اولدی انگیختن قوپرمق *

کشیدن * کافک فتحیله چکمک معناسنه مصدر در عربیده جر وسحب دیرلر میر نظمی بیت چو بر کل بنفشه رسیدن گرفت * بزنجیر دل را کشیدن گرفت انگیختن * همزه نک فتحی و نونک سکونی و کاف فارسیه ممدوده نک کسری وخاء معجمه ایله مصدر در قوپارمق معناسنه ابو المعانی بیت چو باغبان فلک دید قامت خوبت * بدست رشک برانگیخت سروها از باغ * بوندن بشقه اوچ معنایه دخی کلور اول بمعنی دور کردن ثانی بمعنی پیدا کردن ثالث بمعنی بر کشیدن

* اوینارایکن بونولمق معناسی باختن هم *

باختن * باء موحده ممدوده نک فتحی وخاء معجمه نک سکونیله مصدر در لعب

معناسنه در رقص معناسنه دکلدر مثلا کوی وچوکان وشطرنج وقمارا اوینامق
کبی کمال اسماعیل بیت مهرها چشم کردانی وبار نهابری * تو حریفی شوخ
چشمی با تونتوان باختن * لکن اوینارایکن بو تلمق تعبیری دخی غالبا مصحفات
ناظمندندر فافهم * مستقبلا تنده خاء معجمه ایله قلب اولنوب بازدو بازنده دیرلر
اما بو قول نعمة الله وحلیمی وامثالی کسنه لرك قولیدر فاما که مولانا شارح کلستان
و دیوان حافظ اولان سودی مرحوم بو سوزه راضی اولمیوب باختنك
مضارعی بازد کلمکه سبب بندر انجق بازد بازیدن لفظندن اولمق فصاحت
و بلاغته انسبدر دیدی وحق یدنده در نتکیم مقدمه ده بیان اولندی

* بازیدن اوینامقدر بازیچه دراوینجق *

بازیدن * بامو حده ممدوده نك فتحی وزای معجمه ایله مصدر در اویون
اوینامق وکیر وایتمك واوچق معنالرینه * بازیچه * اسم تصغیر در
چونکه بازی اویون دیمکدر می اوچنجی قطعه نك بیتر ابعنده کجدی چه
ادات تصغیر در کاسبق فی الادوات هم دخی بازیچه ناز کلك وخرده کاری
و ملعبه معنالرینه ده کلور مثلا نظیری بخاری بیت صنعت بازیچه
چندست ومارا همچون طفل * بهر دفع کریه مشغول تماشا ساخته

* مستفعلن فعولن مستفعلن فعولن *

یعنی بو قطعه بحر رجز مثمن الاجزادندر لکن عروضی وضربی وایکی حشولری
خبن و قطعله در * حقه توکل ایدندانم اولور موفق *

بوندماولان کلمات معروفه در * قطعه کافی کممعنی را کند اکسیرنك *

قطعه * بیانی قطعه اولی بیاننده کجدی * کافی * حرف کافه منسوب معناسنه در
همدخی کیمیا ارباب کاف دیو تعبیر ایدرلر بو مقامده اکا دخی رمز وایما واردر
بونلردن بشقه کاف کافتن لفظندن یارمق معناسنه اسم مصدر اولور
همدخی امر ووصف ترکیبده اولور کمال پاشازاده مرحوم دقائق نام کتابنده
بازمشکه ارباب لغت کافی شکافله تفسیر ایتمشلر لکن فرقی وار ایدی کین بیلمامشلر
چونکه کافده آیریلوب کتمك لازم دکلدر انجق یارقدر اما شکافده آیرلمق لازمدر
لسان عربده فصم ایله قصم کبی لکن بنه مجازا بریری مقامنده استعمال اولنورلر * که
ادات ربط دیو لدوانده کجدی * معنی * معلوم * را * ادات مفعولدر کاسبق
فی الادوات المرکبه * کند * ایدر دیو اللی اوچنجی قطعه نك بیت ثانیسنده
کلور * اکسیر * بوزن قطمیر کیمیا معناسنه عربیده و فارسیده

مستعملدر

مستعملدر * رنك * كونه ديو بو قطعه نك بيت ثاني سنده كلور
حاصل معنى كاف منسوب بر قطعه كه معنا به كيميا رنكي ايلر يعني كيميا رنكي ويرر

* شيوه كر دربجلولي نازك كوزلده رشوخ وشنك *

شيوه كر * اسم فاعلدر بجلولي معناسنه چونكه شيوه بجلوه ديو اون اوچنجي قطعه نك بيت ثالثنده كچدي كر ادات اسم فاعلدر كما سبق في الادوات المركبة همدخي شيوه كر محبوب ظريف معناسنه ده كلور ابو المعاني بيت تنها نكند عاشق ازين جود تو فرياد * عالم همه آشوب باين جلوه كري داد * شوخ * شين معجمه ممدوده نك ضمي وخاء معجمه ايله بمعنى نازك وكوزل وكشاده رو وآسوده طبع ولطيفه كو وحاضر جواب وشاطر كاربو معنالر بر برينه قريبدر خواجه حافظ بيت فغان كين لوليان شوخ وشيرين كار وشهر آشوب * چنان بردند صبر از دل كه تركان خوان يغمارا * همدخي شوخ چرك معناسنه ده كلور تكم شوخكين ديرلر چركين معناسنه * شنك * شين معجمه ايله بوزن رنك بمعنى دلبر شيرين حركات ومحبوب پري صفاتكه دلبر شوخ وشنك ديرلر خواجه سلمان بيت جوان شنك وسماع وسماع چنك وشراب * شراب لعل صبوح وصبوح عيش بهار * بوندن بشقه بش معنايه دخي ديرلر اول بمعنى قطاع طريق ثاني بمعنى خرطوم فيل ثالث نخو ملق خيار كه بوستانده البقورلر رابع بمعنى درخت ومرو خامس بمعنى مكابره ومجادله

* عشوه نازو بوس اوپوشد رشرم اوتنمق عار تنك *

عشوه * عينك كسري ايله بمعنى نازو غنج و دلال خواجه حافظ بيت عشوه ميدار كه از كوي ارادت نروم * ديده آخر كه چنان عشوه مخر بديم وبرفت * بوس * باء ممدوده نك ضميله اوپوش معناسنه عربيده قبله ديرلر لكن فارسيده باء موحده فارسيه در تعريبله عربيده عربيه دونمشلر اصلنده بوسيدن لفظندن اسم مصدر در وصف تركيبي دخي اولور دامن بوس كبي وامر حاضر دخي اولور مثال امر مير نظمي بيت ببوس خاك درش اي نسيم وقت سحر * زشام حسرت دل عرضه ده بحالك نياز * شرم * شين معجمه نك فتحي ورانك سكوني وميم ايله بمعنى حيا وحجاب لطيفي بيت شد بچكانم كه در آد اب رخت * شرم جوانم بكذارد زنان * همدخي آلت رجل معناسنده كلور * تنك * نون اولى نك فتحي ونون ثانيه نك سكوني وكاف فارسيه ايله عار وناموس مير نظمي بيت نيست پروا هركرا از ننك وعار * نيست آدم هركز او عاقل مدار

* بيوه طول كرميده قرمشدر زبقجى سعترى *

بيوه * باء موحده ممدوده نك كسرى وواوك فتحى وهاء رسميه ايله طول عورتكه بيوه زن دخى ديرلر مولانا جامى بيت هيچ غم نيست كرش غصب كنان * شحنهٔ ده كشيد از بيوه زنان * عربيده ارمله جغتايده تول ديرلر * كرميده * كاف فارسيه نك فتحيله كرميدن لفظندن اسم مفعولدر قرمش معناسنه * سعترى * سينك فتحى وعينك سكونى وتاء فوقيه نك فتحى وراء ممدوده نك كسريله زبقجى عورت معناسنه اصلنده اسم منسوبدر چونكه سعتر زبق معناسنه آخرنده كى ياء نسبيه در مولانا جامى بيت نفس را پنيد از كلو كن كر زنان سعترى * فارغست انكس كه قوت اوز نان وسعترست

* هم زبق آدى محاجنك اولدى داخى چيز چنك *

محاچنك * ميمك وجيم فارسيه ممدوده نك وجيم فارسيه نك فتحلرى ونونك سكونى وكاف ايله تركيده زبق ديدكلرى آلتدر كه عورات بللرينه بغليوب بربرلرينه جماع ايدرلر آلت رجله مشابه اغاجدن ياخود دريدن ايدوب اوزرينه قطيفه چكرلر عورات عرضى خوفيله زعملرنجه كوياز نادن قاچوب بونى استعمال ايدرلر شمس فخرى بيت كندا عداى جاهت ماده ونر * زمغرو دست نقل وپا محاچنك * چيز چنك * جيم فارسيهٔ ممدوده نك كسرى وزاى معجمه نك سكونى وجيم فارسيه نك فتحى ونونك سكونى وكافله بودخى زبق معناسنه

* كان جماع آلت معهوده نك آدى نره در *

كان * كاف فارسيهٔ ممدوده نك فتحى ونون ايله بمعنى جماع ابو المعانى بيت سرفرو چون كيرد ار دهر كه باشد كان دوست * باخصوص ابا شد او را كان كردن پيره زن * نره * نونك وراء مشدد ومخففه نك فتحلرى وهاء رسميه ايله بمعنى آلت رجل يعنى ذكر انسان بوندن بشقه بش معناسى دخى وار در نسكم يكرمى اوچنجى قطعه نك بيت ثالثى شرحنده كچدى

* فرج كس هم آب پشت اولمش منى ار كن ملنك *

كس * كافك ضمى وسين ايله بمعنى فرج زن يعنى موضع معهودهٔ نسوان عربيله مشتركدر شاعر بيت زجر كس آمده وغارت اولس كرده * دوبرك كل بهم آورد ونام كس كرده * آب پشت * تركيب اضافيدر بمعنى نطفه يعنى منى ابو المعانى بيت آن قدر دارد فضائل از نيا واز پدر * آرد از سر چشمهٔ عرفان كويا آب پشت * معناى تركيبيسى ارقه صويى ديمكدر چونكه آب صو ديو قرقجى

قطعه نك بيت اولنده كچدى پشت ارقه ديو يكرمى بدنجى قطعه نك بيت ثالثنده كچدى * ملنك * ميمك ولامك فتحلرى ونونك سكونى وكاف فارسيه ايله بمعنى مردمجرد يعنى اركن كيمسه عربيده عذب ديرلر بوندن بشقه ايكى معنايه دخى كلور اولى باشى واياغى آچق وجبلق معناسنه شاه داعى شيرازى بيت صفات نور تورو مى رخسان بسته نقاب * صفات ظلمت توز نكيان عور وملنك * ثانى نهى حاضر درا قسمه معناسنه

* كور نابينا ودغمر باشى طاز لق كل كچل *

نابينا * بمعنى كوريعنى اعمى خواجه سلمان بيت دواد والك كمالات خرد چند انكه ميكوشد * همان مقدارى مى بايد كه از آيينه نابينا * اصلنده مركبدر چونكه نا ادات نفيد و بينا كوربجى ديو قطعه اولى نك بيت ثالثنده كچدى * كور * اعمى ديو يكرمى برنجى قطعه نك بيت سادسنده كچدى انجق نابينا كوزسز طوغان معناسنه عربيده اكاكمه ديرلر اما كور صكره دن اولانه ديرلر ديو بيت مربور شرحنده كچدى لكن بومقامده تفسيرا ولدبغى تركيده مطلقا اعمى به كور ديو شبوعه مبنيدر دغمر * دالك فتحى وغين معجمه نك سكونى وسينك فتحى ورا ايله باشنده قيل اولميان آدم تركيده اكا طازلق ديرلر كذا فى فرهنك جهانكيرى بوندن منفهم اولان دغ لفظى قيلسز وتويسز معناسنه ايمش * كچل * كافك وجيم فارسيه نك فتحلرى ولام ايله باشى كل آدم معناسنه كه عربيده اقرع ديرلر شريف تبريزى بيت زسر كدام كچل شوره بختو زكون ريخ * كه باشدت زپى نوره آهك وزرنيخ * هم دخى اكرى اياقلو آدم وحيوان معناسنه وبرمخصوص جانور معناسنه ده كلور

* كر صاغر ديرلر چولاغه چنك دى طو باله لنك *

كر * كافك فتحى ورا ايله صاغر كه عربيده اصم واطراش ديرلر چنك * جيم فارسيه نك فتحى ونونك سكونى وكاف فارسيه ايله چولق كه عربيده اشل ديرلر بوندن بشقه سكز معنايه دخى كلور اول برمعروف ومشهور آلت لهو معناسنه ثانى بمعنى خميده يعنى اكرى ومنحنى ثالث بمعنى چنكال رابع بمعنى قلاب عموما وقلاب فيل خصوصا بودرت معنايه حكيم سوزنى بيت پيران چنك پشت وجوانان چنك زلف * درچنك جام باده ودر كوش بانك چنك * خامس نام نكارنامه مانى كه ارچنك لفظندن مخففدر سادس درنده قوشلرك طرناغى سابع مرزلميردن بر مشهور رمزمازدر ثامن طريق استعاره ايله پنجه انسانه ده ديرلر * لنك * لامك فتحى ونونك سكونى وكاف فارسيه ايله

طویل که عربیده اعرج واغسق معناسنه وآلت رجل معناسنه ده کلور

* قرمزی سرخ سیا مقاره یشل سبز آق سفید *

سرخ * خصوصیله بمعنی لون احمر عارضه ومعروضه اطلاق اولنور طالب آملی بیت . رسید از آتش می چهره چون کلستان سرخ * بچون اهل وفا دست سرخ ودامان سرخ * همدخی زنجفره وزنجفر مدن یاپلان مرکبه ده دیرلر سیاه * وسیه اظهار ها ایله قاره معناسنه که عربیده اسود دیرلر بوندن بشقه التی معنایه دخی کلور اول بجکین سرخوشکه سیه مست دخی دیرلر ثانی بمعنی غلام هندی وچاکر حبشی ثالث خطوط سبعهٔ جام جمدن برینک اسمیدر رابع بمعنی شوم ونحس خامس اسفند یارك بر سیاه رنك آتنك اسمیدر سادس مصنفات زردشتدن بر کتاب نامیدر * سبز * یشل معناسنه که عارضه ومعروضه اطلاق اولنور عربیده اخضر دیرلر بوندن بشقه بدی معنایه دخی کلور اول سبا چرده محبوبه دیرلر بو ایکی معنایه هاتفی بیت در ختلن سبز ش همه دلپسند * چو سبزان رعنای بالا بلند * ثانی بمعنی سیاه صافی ثالث پولادکه ازرق اللون اولا نه دیرلر رابع بمعنی تیغ جوهردار خامس بمعنی خنجر سادس دمور دن اولان جوشن معناسنه سابع بمعنی چشم کبود ثامن بمعنی چابك وچست * سفید سینك کسریله بمعنی ابیض که عارضه ومعروضه اطلاق اولنور همدخی فاسی وضمنه یا ءفارسیه ایله سپید دخی بو معنایه در

* کوك کبود صاری زرد بوینه فام کوینه رنك *

کبود * کافك فتحی وباء موحدهٔ ممدوده نك ضمی ودال ایله کوك رنك که عربیده ازرق دیرلر عارضه ومعروضه اطلاق اولنور ابو المعانی بیت میرود براوج هردم دود دل * زانکه بسته آسمان در رنك کبود * همدخی بر ملوی قوندی درسی که اعلاسی خراسانده اولور قلتیق ایدرلر * زرد * صاری لون که عارضه ومعروضه اطلاق اولنور عربیده اصفر دیرلر شاعر بیت روی زردو جامه زرد وریس زرد قلتبان در زعفران غلطیده * فام * فاء مدوده نك فتحی ومیم ایله بویه معناسنه در لکن اکثری کلمه آخرینه لاحق اولوب اوج جهتدن استعمال اولنور اول لون ورنك جهتندن مناسبتی اولانه نسبتلو ایله مثلا ازرق فام وسبز فام دیرلر مراد رنکی بیاندر خواجه حافظ بیت ساغری برکفنه تا زسر * برکشم این دلق ازرق فام را * ثانی طعم جهتیله میر خسرو بیت نواسازی که بوی دوش بادرنه تلخ * تلخ ساخت آن روز انکبین فام * ثالث جنسیت جهتیله خواجه حافظ رباعی انصاف

بده اي فلك مينا فام * تازين دو كدام خوبتر كرد خرام * يا مهر جهانكرد تو از مشرق صبح * يا ماه جهانكير من از جانب شام * بوندن بشقه ايكي معنايه دخي كلور اول بمعني دين مثل وام ثاني خراسان مضافاتندن بر ولايت آديدر حتي اكمل الشعرا شهاب الدين ناميلك جاي ولادتيدر * رنك * معروف كونه كه لون معناسنه محتشم كاشي بيت صد رنك بو العجب هست در حسن ليك از انها بالاتر از سياهي بالاي چشم ابرو * بوندن بشقه اوتوز ايكي معنايه دخي كلور اول بمعني حصه و نصيب ٢ بمعني عيب و شين ٣ بمعني رنج و محنت ٤ بمعني قوت و زوري ٥ بمعني جان و روح ٦ بمعني شتر قوي كه نتايج ايچون بسلرلر يعني ديشي دوه يه اشرمق ايچون ٧ بمعني ذهب يعني التون ٨ بمعني نفع و منفعت ٩ بمعني حالت و احوال ١٠ بمعني چاره و امداد ١١ بمعني طمع و اميد ١٢ بمعني ژنده يعني ثوب مرقع و خرقه ١٣ بمعني طرز و روش و رسم ١٤ بمعني بزكوهي يعني طاغ كچيسي ١٥ بمعني مكر و حيله ١٦ بمعني رستن يعني بتمك مثلا خودرو اولان نباته خود رنك ديرلر ١ بمعني خوبي و نيكي ١٨ بمعني خوشي ١٩ بمعني خجلت و شرمندكي ٢٠ بمعني خون يعني قان ٢١ بمعني رونق كار ٢٢ بمعني مايه اندك ٢٣ بمعني زر و سيم ٢٤ بمعني بسر و قار ٢٥ بمعني والي و خداوند ٢٦ بمعني بدبو و كريه الرايحه ٢٧ بمعني نقطه ٢٨ بمعني شيرين كار ٢٩ بمعني خلاخل ٣٠ بمعني خشم و غضب كه نجاستدن عارض اولور ٣١ بمعني شبيه و مانند ٣٢ بمعني خيانت * كونه * فارسيدر تركيده شيوعي حسبيله تفسير قلندي كونا كون كبي نكته بو بيتده جمع الاضداد صنعتي واردر

* منج و زنبور آري كندو قوغان بال انكبين *

منج * ميمك فتحي و نونك سكوني و جيم ايله بمعني زنبور عموما شرف شفروه بيت قهر اندر دوده غوغاييان * هم چنان دود يست در منج آشيان * و بمعني زنبور عسل خصوصا استاد منجيك بيت هر چند حقيرم سخنم عالي و شيرين * آري عسل شيرين نبايد مكر از منج * زنبور * آري معناسنه در لكن بال آريسي اوليوب نيشتر شديد صاحبي صاري آري اولديغي تصحيح ايلمشلردر عربيله مشتركدر شاعر بيت كه بافت اين قصب سكري بقامت ني * كه دوخت اين عسل خرقه برقد زنبور * كندو * كاف فارسيه ايله بال قوانى كه ايچنده آري بال ايدر شاعر بيت قلم زنبور و كاغذ را چو كندو * حروفش همچو شهد و انكبين است انكبين * همزه نك فتحي و نونك سكوني و كاف فارسيه نك ضمي و باء موحده ممدوده نك كسري و نون ايله بال كه عربيده شهد و عسل ديرلر

* طتلو نوشین آجی تلخ وزهر نیش وهم شرنك *

نوشین * نون ممدوده نك ضمی وشین معجمه ممدوده نك كسری ونون ایله بمعنی شیرین وطتلو خواجه سلمان بیت آن خداوندی كه چون از عدل میران سخن درتن نوشین روان نوشین روان می آورد * بو معناده فقط نوش دخی دیرلر تلخ * تاء فوقیه نك فتحیله آجی كه عربیده مر دیرلر خواجه حافظ بیت بدم گفتی وخرسندم عفاك الله نكو گفتی * جواب تلخ میزیبد لب لعل شكر خارا نیش * نون ممدوده نك كسری وشین معجمه ایله ایكی معنایه در اول زهرناك حیوانلرك ایكنه سی وعقرب وزنبور امثالی شیخ عطار بیت زنیش پشه سازد ذو الفقاری * چنان كز عنكبوتی پرده داری * ثانی فصاد نیشترندن مخفف در كمال پاشازاده مرحوم بونده دخی بیورر كه نیش سوری نسنه در حتی دشتی طكوزدیشی نه ده دیرلر كذا فصله الشعوری فاما كه ناظم نحریرك زهر ایله تفسیری مجازیدر فافهم * شرنك * شین معجمه نك ورانك فتحلری ونونك سكونی وكاف فارسیه ایله زهر معناسنه عربیده سم كبی ملا وقوعی تبریزی بیت آنچنان هوش ربایند مزدلهاست كه كام * شهد را وقت تماشا نشناسد چو شرنك * زهر * دخی فارسیدر عربیده سم تركیده آغو دیرلر لكن تركیده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی شیخ سعدی بیت رشكم از پیرهن آید كه در آغوش تو خسبد * زهرم از غالیه آید كه باندام تو ساید بوندن بشقه زهر فارسیده غضب وخشم معناسنه وغم وغصه معناسنه ده كلور عربیده شكوفه معناسنه در

* خرس ایو پوزینه میمون سك كوپكدر كرك قورد *

خرس * خاء معجمه نك كسری ورانك سكونی وسین ایله ایو كه عربیده دب دیرلر میر نظمی در صفت ابله وكول بیت چنان كردند تعلیم وتفهیم * كه نتواند كند چون خرس تقلید * پوزینه * باء فارسیه ممدوده نك ضمی وزای معجمه ممدوده نك كسری ونونك فتحی وهاء رسمیه ایله میمون كه كبی دخی دیرلر عربیده قرده معناسنه بونده ژای فارسیه ایله پوژینه دخی جائزدر * سك * كاف فارسیه ایله كوپك اولدیغی معلوم عالمیاندر * كرك * كاف فارسیه نك ضمی ورانك سكونی وكاف عربیه ایله قورد كه عربیده ذئب وسرحان دیرلر شیخ سعدی بیت عاقبت گرگ زاده گرگ شود * گرچه با آدمی بزرگ شود

* شیر ارسلان دلكی روباه مودخی قبلان پلنك *

شیر * شین معجمه نك بین الفتح والكسر اماله سی ایله ارسلان معناسنه عربیده اسد

دیر

دیرلر چوق اسامیسی دخی واردر اما کسرهٔ صریحه ایله سود دیو اوقوریدنجی قطعه نك بیت سابقنده کچدی * سروبام * رانك ممدوده نك ضمی و باء موحده مسوده نك فتحی واظهار ها ایله دلکوکه عربیده ثعلب دیرلر اوچ نوعی اولور بیاض وصاری وسیاه اعلاسی سیاهدر غایتده ذی قیمت اولور طالب آملی بیت

چو عدل او کند امداد عاجزان شاید * که پوستین ز رانِ شیر بر کشد روباه *

دلکی کرکی تازه جوانه و محرور المزاجه مناسبدر کلدر املیرو اختیاره و بارد المزاجه نافعدر چقتلیدرو تلکو دیرلر * پلنگ * باء فارسیه نك ولامك فتحلری ونونك سکونی وکاف فارسیه ایله قپلان که عربیده نمر کبی شعوذی مرحوم بو لفظی کاف عربی ایله ضبط ایلدی لکن اما که شیخ سعدی ناظم نحریر کبی کاف فارسیه قافیه سنده ایراد ایلدی قطعه

گرچه شاطر بود خروس بجنگ * چه زند پیش بازِ روئین چنگ *
گربه شیر است در گرفتن موش * لیك موشست در مصاف پلنگ *

جائز که ایکیسیده مروی اوله شو قدر که شیخ سعدینه اقتدا اعلیٰ اقتدادر

* قورباغه یه دیو وزغ قپلو مغایه سنك پشت *

وزغ * واوك وزای معجمه نك فتحلری وغین معجمه ایله قورباغا که عربیده ضفدع کبی فارسیده غوك وچغز دخی دیرلر * سنك پشت * قپلو مغا که عربیده سلحفات کبی هیلتی بیت

گروهی چو کفت سقبهان سرشت * وطن سنگلاخ و خورش سنگ پشت *

معنای ترکیبیسی طاش ارقه لو دیمکدر چونکه سنك طاش دیو قطعهٔ ثانیه نك بیت تاسعنده کچدی پشت ارقه دیو یکرمی بدنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی مناسبت خفیه دکلدر

* کنکیجه خرچنك وکرپی خارپشت و پنجه چنك *

خرچنك * خاء معجمه نك فتحی وراءنك سکونی و جیمك فتحی ونونك سکونی وکاف فارسیه ایله کنکیج که عربیده سرطان دیرلر شاعر بیت

چو برزد سر چنگ خرچنگ مور * جهان گشت روشن بسان بلور *

خارپشت * سکونلر ایله کرپی که عربیده قنفذ دیرلر اصلنده سیاه چشم کبی وصف ترکیبیدر دیکن ارقه لو معناسنه چونکه خار دیکن دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی پشت قد سبق آنفا مناسبت ظاهره در شاعر بیت

فتاده بر آن بهن بنشسته درشت * سر ناتراشیده چون خارپشت *

چنك * طقوز معنایه در بری پنجه معناسنه که قوش پنجه سی اولسون انسان پنجه سی اولسون شیخ نظامی بیت

بره بطبطاز تیر آهنگ میزد * برقص کبك شاهین چنگ

میرزدر * باقی معنالری بو قطعه‌نك بیتنده یازلمشدر و شرحنده یکیدی

* کپلنگ کلنگ کلنك ایله باشلنه‌نلر *

کپلنك * کافك فتحی و بانك فتحی و لامك سکونی و کاف فارسیه ایله که کلنك که عربیده
جعل و فحمد دیرلر خواجه سلمان بیتنده بو معناده در بیت آن ماز کوبه رفتار وزین کپلنك
رشته کم کرده نه خسرو بیتش الکشت کو زید * باشنه باء موحده‌نك ضمی و دالك وشین
معجمه‌نك فتحلری و هاء رسمیه ایله بو رشلاشه معبد دیدکلری اتیجی قوش که
عربیده بغیر عیسی ایدر نجلتی قیسبلر هیلتی بیك و باشنه چه اندیشه
دارد عقاب * سیها چیبت نزد بلند آفتاب * شهناز * مشهور پادشاهلر
عندنده معروف و طوغانجیلر که عربیده بازی دیرلر شاعر بیت
بکف شهسوار وزه رو بر اسب تازی * سلاح آبرستنه بغو دی بازی

* چالغی آدی غلبواژ و زغن طوزنا کلنك *

غلبواز * غین معجمه‌نك فتحی و لام مدوده‌نك کسری و واو ممدوده‌نك فتحی و زای
فارسیه ایله چیلاق قوشی معناسنه که عربیده حداه دیرلر شاعر بیت مکوای زاغ
خاییء بیهده زاغ * بیا مشه ز زاده‌نك غلبواژ * زای فارسیه موقعنده جیم عربی ایله
غلبواج دخی مرویدر * زغن * فتحتین ایله غلبواز مرقوم معناسنه عجیبه منقولدر که
بو قوش التی ماه ارکك و التی ماه دیشی اولور انتهی وهو علی کل شیء قدیر امیر
خسرو بیت بهر این مرد لوچیست که زن کاه و زن * چون غلبواجی که ششماهه
ماده و شش ماهه نرست * بعضیلر دیرلر که بر ییل ارکك و بر ییل دیشی اولور حکیم
انوری قطعه عنقا که ز نازك منشی جای نکه داشت * هرکز طرف دامنش از
عار تر آمد * وز هرزه دوی سر چو پر جای فرو کرد * یکساله زغن ماده و یکساله
نر آمد * لطیفه بر کیسه بو چیلاغ علی شعالی عجبا و لقعمیدر دیو بر ظریفه سؤال
ایلدکجه ظریف جوابنده بو منقوله نسبتهی تصحیح ز قاج شد چیلاق و لقه
محتاج دیو الزام ویوردیلر کلنك * کاف فارسیه‌نك ضمی و لامك فتحی
و نونك سکونی و کاف فارسیه ایله طورنه قوشی که عربیده کرکی دیرلر

* یای کمان زه کرش پیکان دمرن اوج اوجی *

کمان * معروف یای که عربیده قوس دیرلر هم دخی برج قوسه اطلاق ایدرلر حکیم
فردوسی بیت بسلم اندرون جست ز اختر نشان * ستاره زحل بود و طالع کمان
زه * اطبها رها ایلیهای کرشی که عربیده وتر دیرلر خواجه سلمان بیت چو از
شست بکشاد خسرو کره * زهر کوشه برخاست آوازه * بو بیتده صنعت

تجنیس واردر معنا ایبی تحریر بیانیه گشاد ویرنجه صکره دخی هر طرفدن گریشه
گشاد ویردی بوندن بشقه التی معنایه دخی گلور اول تحسین معناسنی افاده ایدر
زهی گبی ثانی بمعنی خوش ثالث بمعنی گریبان یعنی یقه رابع بمعنی کنار وطرف
خامس بمعنی اغری که عورتلر اوشنی طوغورر کن طوتلور سادس وهیه بن لطفلندن
امر دیو * بیکلبند * بلدقامر میه ایله اوق دمرنی ومنزوی حربه سی طالب آملی بیت
خدنك آتشین پیکان او لنکاندر دل اعدا * خیانش حلقه چشم زره زجنگ بردم
مژگانی * نوك * نونك فتحی وواوك سکونی وکاف فارسیه ایله هر شیوری نسته نك
اوجی معناسنه قلم وتیر ونیزه ودیکن وقیل وامثالی عموما وخصوصا شمس فخری
بیت چو گیرد شهنشه قلم در بنان * رخ شیر گردون بخارد بنوك

* هم نشان آماج اوقت رماوك وتیر وخدنك *

آماج * همزه نك ومیمك مدودیله بیتك فتحلری وبجیم ایله اوق وامثالی نشانه معناسنه
عربیده هدف گبی طغی بیت هر تیر کاز شصت قضا وقدر آید * پیشش تن
بدخواه شهنشه شده آماج * بوندن بشقه بش معنایه دخی گلور اول قیلدن
بر طوربه اچنده پینه قیوب اوق اعنه انکله مشق ایدرلر ثانی باغچوقی ثالث
ارباب زراعت آلترندن وآتندر رابع بمعنی تخت شاهی خامس برفرسخلك یکرمی
درت بولکده برپولوکی معناسنه * ناولك * واوك فتحیله اوق معناسنه عموما
عربیده سهم گبی وقوغوشن اوقنه دیرلر خصوصا که زنبرك ایله اتیلور شمس
فخری بیت دیدهٔ دوستت نوروشن باد * سینهٔ خصمت پرزناولك چرخ * بونده
تجنیس واردر که ایهام معناسنه چونکه خصوصیت اولیه قی زنبرك اوقی اولور
دیرا چرخ زنبرك معناسنه در عموم ایله اولورسه فلك معناسنه اولان چرخك اوقی
دیمك اولور * تیر * اوقی دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت ثالثنده گچدی ومعنای
سائرسی دخی الف شرحنده بیان اولندی مناسبتلو ایله اولدیغیندن تکرار عهد
اولنمادی * خدنك * خانك مجموعی الك فتحلری ونونك سکونی وکاف فارسیه ایله
اصلنده قیین اغاجنه اسمیدر که اندن اوق ایدرلر حتی اندن ده قیلان اوقه تیر
خدنك دیرلر صکره کثرت استعمال ایله تیر حذف اولنوب خدنك اوقه علم اولمشدر
حضرت مولانا بیت جمله ادراکات برخرهای لنك * او سوار باد پران چون
خدنك * نعمة الله نسخه سنده گرپی اوقنه دخی پکنجه ده خدنك دیرلر
دیو واقعدر فاتلکه مشهوری مرحوم استعاره مطرنقیله گرپی اوقنه
خدنك دینسه جائزدر اما پکنجه مناسبتی یوقدر دیو طعن ایلدی

فقیر ظن ایدرم جهکه مشترکدر اولمسون نیچه شعر ایدوار شعر و بیتو

* دزد خرسز ایپ رسن آور کتور وآویز آص *

دزد * دالك ضمیله خرسز معناسنه که عربیده سارق دیرلر هم دخی دزدیدن لفظندن اسم مصدر وامر حاضر دخی اولور میر نظمی بیت نکو بوده است آنجا دزد بدنام * که دزد سر ره از چشم بهرام * رسن * فتحتین ایله ایپ که عربیده مشترکدر ابو طالب کلیم بیت شهاب لائم ازو شك رائی روشن او همی رهانید بر خود جو تاب داده رسن * للشیخ بهاء الدین العاملی بیت من فتی لم یعشق الوجه الحسن * قدم الرجل الیه والرسن * آور * همزۂ ممدوده نك وواوك فتحلری وراایله آوردن لفظندن امر حاضردر و مطلق کتور معناسنه تکمیل وصف ترکیبی اولدیغی حالده بکرامی برنجی قطعه نك بیت اخیرنده کچدی * آویز همزۂ ممدوده نك فتحیله آص معناسنه امر حاضردر ورهرنه اولورسه اولسون کمال خجندی بیت تازکی و لطف دزد زند از بنا کوش تودر غوطه داد در آب دادند آنکهش آویختند * مصدری آویختن لفظیدر مستقبلاتنده خاء معجمه نك زای معجمه یه ابدالیله آویزد و آویزنده * تتمه * بعض نسخه ده دزد خرسز ایپ رسن اصمق دخی آویختن واقع اولمشیدر لکن اول افیددر فافطن

* یول کسیجی راهزن شهر تلوسی شنك ومشنك *

راهزن * وصف ترکیبیدر بمعنی قطاع طریق چونکه راه یول دیو اوتوز سکزنجی قطعه نك بیت ثامننده کچدی * زن * وصف ترکیبی اولدیغی حالده اون بشنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی هم دخی راهزنه مسروده کوی ومطرب معناسنده کلور * شنك * شین معجمه نك فتحی ونونك سکونی و کاف فارسیه ایله مشنك * میمك و شین معجمه نك فتحلری و نونك سکونی و کاف فارسیه ایله بو ایکی لفظدن هر بری بر مشهور راهزن آدلری و عالری ایدی مسکره مرور ایامله هر دزد و راهزنه اطلاق اولندی حکیم سوزنی بیت ای خسرو سپاه دین برملکت شرف * مالش تو بی مخافت تاراج دزد و شنك * هم دخی شنك دلبر شیرین حرکات و پری صفت معناسنه ده کلور دخی دلبر و شوخ و لشنك دیرلر

* بیشه دیرلر سوار و یول دولاشیجی رهنورد *

سوار * سینك ضمی و واو ممدوده نك فتحی ورا ایله بمعنی فارس وخیالور اکثر خواجه سلمان بیت هر سواری بوکه کامی جمله در دشت نبرد * آهن کوهی روان در عرصه کامی مجشوی * رهنورد * یول دوریجی و یورغه آت معناسنه

وصف ترکیبیدر چونکه زمبول معناسنه کما سبق آنفا * نورد * نونک و واوک فتحلری و دال ایله نورد یدن لفظندن امر حاضر ویاخود اسم فاعل مخففدر شاعر
بیت اسب تازی بود چندان وهنورد * وقت رفتن میر سلند چرخ کرد

* هم پیاده کتمک پیاده رفتن اکلنمک درنک *

پیاده * پاء فارسیه نک کسریله پیانکه هر پیده راجل معناسنه بوندن بشقه اوچ معنایه دخی کلور اول بر نوع کل ثانی شطرنج قطعه لرندن بر قطعه که هر پیده دیرلر ثالث بر نوع سکوندر * رفتن * رانک فتحیله کتمک معناسنه مصدر که عربیده رواح وذهاب دیرلر نکم ماضیسی قطعه ثانیه ده و تاسعه ده کچدی مستقبلاً فی خلاف قیاس اوزره فانک واوه ابدالیله رود و رونده کلور امیناه مجنی بیت رفتن نکو نبوده چو رفتی ببزم خیر * خواهی بنوش باده و خواهی عما وکن * درنک دالک کسری ورانک فتحی و نونک سکونی و کاف فارسیه ایله بمعنی آرام و ثبات یعنی اکلنمک همدخی خلود وابدی معناسنه ده کلور بو ایکی معنایه حکیم فردوسی بیت چو سازی درنک اندرین جای تنک * شود دشمنت بر تو بر تو سرای درنک * بونلردن بشقه درت معنایه دخی کلور اول بمعنی وقت وساعت وزمان ثانی بمعنی رنج ومحنت ثالث ساز وناقوس وشکستن چینی وشیشه صداسی رابع درنکیدن لفظندن امر حاضر واسم مصدر ووصف ترکیبی اولور

* فهم ود انشله اولور اقران ایچنده سرفراز *

فهم * معروف * دانش * علم دیوان التنجی قطعه نک بیت عاشرنده کچدی * اقران معروف * سرفراز * ایکی معنایه در اول بمعنی ممتاز ومقبول ثانی بمعنی قدو بالا وقامت بلند ایکی معنایه میر نظمی بیت شده در حسن وخوبی ز باستر افراز * ایلیغ حسن شد سرو سرافراز * اصلنده وصف ترکیبیدر سرآفراز لفظندن مخففدر و همزه برای تخفیف حذف اولندی چونکه سر باش دیو بکر می یدنجی قطعه نک بیت اولنده کچدی افراز فرازیدن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر

* کیم اوقورسه بو کتابی باشنه طاقسون چلنک *

* قطعه درلام همتالش بجهانست محال *

قطعه درلام * مثلی قطعه اولی عنوانده کچدی * همتالش * ونک مثلی دیمکدر چونکه همال مثل دیو بو قطعه نک بیت ثانی عشرنده کلور شین معجمه ضمیر غائبدر کما سبق فی الادوات البسیطة * بجهانست محال * دنیاده محالدر معناسنه چونکه باء موحده مفتوحه بمعنی فی کما سبق فی الادوات جهان بمعنی دنیا

كما سبق من ان الهيئة ادات ربطيدر كما سبق في الادوات المركبة محال معلوم
حاصل معنى بلام جقندر اولان قطعه نك دينادة مثلى و تغييرى محاله در

* غازه كلكونه قزلجه كه ايدر و خلري آل *

غازه * غين معجمه ممدوده نك و زاي معجمه نك فتحي و هاء رسميه ايله قزلجه كه زنان
رخلوينه آنكله آل ايدرلر و بو معناي فارسيه ايله غارمه دخي حمرو غيوغه بيده غمزه
ديرلر مير خسرو بيتلته تهكلكونه موده الهسته سوه و رويني كونيلن * غازه بمجاز لعبت
فرخار نيايد * بوندن نسنقه اوج معنيه دخي كلور اولي بمعني ندا و صندلثاني بمعني
بيچ دم و پيچ بر يعني قو يرق و قصاد كوكلوني تابث و بقعه چناقد قلري چوي
كلكونه * ايكي كاف فارسيه نك ضمي ايله مرقوم قزلجه معناسنه غازه كبي خواجه
سلمان بيت بر عارض نسروين جو رند صبح سيند * كلكونه كند تاغ رخ لالهستان را
غين معجمه ايله كلغونه دخي بو معنايه در هاء رسميه ني حذف ايله كلكون دخي جائزدر
اصلنده سبلو چشم كبي و صف تركيبيدر كل رنكلو معناسنه چونكه كل
معروف كلكونه رنكنده بو فرق برنجي قطعه نك بيتنخاسنده كچدي

* وسمه قاشه چكيلان و استعه ديرلر بكه خال *

وسمه * واوك فتحي و سينك سكوني و ميمك فتحي و هاء رسميه ايله چويد يراغيكه زنان
عجم دو كوب و قتا دوب قاشلرينه شور زلر سياه ايدرهم قاشلرينك بياض قيللرينه
خضاب ايدرلر تركيده ماكار استغ و خداد ديرلر خواجه سلمان بيت كه از قوس قزح
بالين هوا را و سمه بونك ابرو * كه از نجم و شجر بيني زمين را آسمان آما * خال * بك
معناسنه كه عربيله مشتركدر فارسيده شام و شامه كبي محبوبلرده بك مقبولدر و لطافة
شعرا استعارات و مجاز ايله مدح ايدرلر تقدير سياه و ازرق اولنيه مقبولدر مير نظمي
بيت آن خال سيا معنبر آكين * از مردم ديده بود رنكين * بوندن بشقه طقوز معنايه
دخي كلور اول بمعني جفت ثاني برقوش كه جثه سي قارغه كبي اتي طعمده قاز اتنه
بكزر ثالث بمعني تير و سهم رابع بمعني سياه خامس بمعني ابر بارنده سادس
بمعني نشان روي سابع شتر بزرك ثامن برد يمانك بر نوعنه ديرلر تاسع بمعني
اثر و حسير عاشر هند پادشهلرينه ديرلر عربيده برادر مادر و خال ديرلر

* بر ولايت آدي در فرخار كه دلبري چوق *

فرخار * فانك فتحي و رانك سكوني و خاء معجمه ممدوده نك فتحي و را ايله ولايت
تركستانده بر شهرك اسميدر محبوبلري غايت چوقدر اولور اطلق بيت بفرخار
درماهرويان بسي * چنان شهر مردم نه بيند كسي * بوندن بشقه ايكي معنايه

دخی کلور اول پوشیده و بت خانه در و بولنمش اوله که بتمش عدد قزل اولورن نقشلرین بت خانه سنه وقف ایلمش و اطباء [illegible] انک خشلی بر جیلده ختن دخی کلور اول اعظم شهرستانی بولنور کمالکربر کافر کلور ادخل بیلور منجیه ایلیه بعده ملوک تحفه زاهدلری مز بوده قولری عرض ایله [illegible] ایدرسه اولی قزل کا التفات ایلدوبه خلوته [illegible] و بحرا دین حاصلی ایدر زعمنده چوق خیانت ایلدوب چوق ثواب تحصیل ایتمش اولورلر ثانی مصراع ثانیده [illegible] لا ان عزیزنا ان مطلبا بینه بحو نکه الو [illegible] المالة وهم لا اله الا الله انتهی

* هر طرف قدن صنا النسان صالحه در نور وشن قزخلق *

بو معنی کافله فسوتا انده نجی بر الحکتاب الصافی فی الاستعانه قرخلال طلمی الشعر الذی لا یجمعوده فیه یعنی اول صالح سقو زنجی اولیه

* چشم زخمی اولدی نظر نه کسه تعوذ بالله *

چشم زخم * کوزدکمک معناسینه کلور بیته اصابت عین دیرلر عین دخی دیرلر ابو المعانی بیت کلات کمصقدر تا رسهر ادفع کرنده * ز چشم زخم زمانه ملکوند نش آوبختنه اطلنده زخم چشم ایدی تخفیف ایچون مضاف الیه تقدیم اولندی معنای ترکیبیسی کوز یاره سی دیمکدر چونکه چشم کوزه بو بکرمی بدنجی قطعه ننک بیت اولنده کدی زخم یاره دیو فرق سکز نجی قطعه ننک اون بدنجی بیتنده کلور * نکته * نعوذ بالله قولنک تفسیرده دخلی بو قدر قاتا کما العین حق حدیثنه اشارت ایلدی فالعدو

* دشمنک دامی فنا یوده سی صانوسی شکال *

شکال * شین معجمه ننک فتحی و کاف الله معنی مکر دشمن و حیله عدو که اشکیل و اشکل دخی دیرلر حضرت مولانا بیت چون ارقم از درون همه پر زهر از برون جر کیش رنک رنک شکال شکن نیند * همه دخی حیوانک ایاغنه اوردقلری کوستک عموما و آت ایاغنه اوردقلری کوستک خصوصا مجمع الفرسده شکال معنی شغال دیو مسطور در

* قیروانی ملک و کلرک اطرافی مسلم بلدق *

قیروان * قاف ممدوده ننک کسری و رانک سکونی و واو ممدوده ننک فتحی و نون ایله معنی اطراف آسمان خواجه سلمان بیت ای رسید معدلت اندر غرت صبح شهاب همچو نور آفتاب از قیروان تا قیروان * همه دخی مشرق و غرب طرفلرینه یعنی برجانبدن برجانبه و اورنجه معناسنده در [illegible] مجمع الفرسده اطراف معمور معناسنه در و قرینه لشکر عظیم معناسنه و قافله و کاروان معناسنه قاحفظ * ستاره * سینک کسری و تاء فوقیه ممدوده ننک فتحی

ورایله اختر کبی یلدز معناسنه عربیده نجم وکوکب کبی جمعی سنا کان کلور اختران کبی کانه ذی روح مرتبه‌سنه تنزیل اولنوب ماخوذ اهل فرس کوکبه ذی روح دیو اعتقاد ایدرلر اوله میر نظمی بیت چنان روشن شده کو یا که روز بهت ستاره هر یکی مشعل فروز ست * پوندن نشقه بش معنایه دخی کلور اول بر نوع چارکه زنان باشلرینه اورتر لر ثانی مسطره که انکله جدول چکرلر ثالث اوچ قیللی طنبوره رابع بمعنی پرده مقابلک اوچنجی اوبونی معناسنه خامس بمعنی بخت وطالع بومعنی یلدز واسطه‌سیله در

* یکی آی ماه نو لو لسی عربی اده‌ی هلال *

ماه نو * عربیده هلال معناسنه اصلینده مرکبدر چونکه ماه آی دیو قطعه خامسه‌نک بیت اولنده بکچدی نو یکی دیو فرق ایدنجی قطعه‌نک بیت ثالثنده کلور همدخی استعاره طریقیله محبوبلرک قاشنه ده ماه نو دیرلر پونده‌نده که بر کیسنه بر کمسنه‌دن نفسیع کورد که ماه نو بروی اوند یدم لفظیله ضرب مثل ایدرلر خواجه حافظ بیت عید است وموسم کل و یاراندنا انتظار * ساقی بروی شاه ببین ماه نوی بیار

* چشم سوزن دیمه مفهومیدر ایکنه دلکی *

چشم سوزن * ایکنه‌نو چوالدوز دلکی معناسنه عربیده سم الخیاط کبی شمس فخری بیتیدر بو ده چو چشمهٔ سوزن بچشم اعدا است * ز بیم بلاو محن عالمی بدین فراخ معنای ترکیبیسی ایکنه کوزی دیمکدر چونکه چشم کوز دیو آنفا کچدی سوزن ایکنه دیو فرق ایدنجی قطعه‌نک بیت سادسنده کلور

* هم او معناده دخی اوق کزی اولمش سوفال *

سوفال * سین ممدوده‌نک ضمی وفاء ممدوده‌نک فتحی ولام ایله ایکی معنایه‌در اول ایکنه‌و چوالدوز دلکی خصوصا وسائر امثالی دلکی عموما ثانی اوق کزی معناسنه شمس فخری قطعه‌سنده اربعاده ملکنه چون شهنشه مهر * ترست در چمن عدلک همچو شاه نهال * چو عمرنی کشته ز سهم تو جانهای کمان * بخیره نکر فت ایچ مرد همان سوفال * همدخی سفال کبی ساقیسی معناسنده کلور

* ادی عنقا قوشنک واراییسه سیمرغ ایمش *

سیمرغ * سین ممدوده‌نک کسری ومیمک ضمی وراءنک سکونی وغین معجمه ایله عربیده عنقا دیرلر بر عظیم الهیکل وعجیب الخلقه بر قوشدر حضرت سلیمان علیه الصلوة والسلامک دیوانه حاضر اولورلر ایمش اندن صکره بنی آدم

کورمدی وربع مسکونه چیقمدی دیرلر بعض روایتده حضرت اسکندر ذو القرنین کوه قافه وارد قده اسکندره بو لوشوب سو یلشمش انسان کبی تکلم ایدر جمله طیورك پادشاهی اولمش العلم عند الله تعالی الحالة هذه بین الناس موجود الاسم و معدوم الجسم دیو معروف ومشهور اولدیغنه ناظم نحریر وارایسه قولیله اشارت ایلدی فلله دره

* قنادك باشلری شهپر دخی اویله شهبال *

شهپر * هانك سکونی ایله بمعنی رأس الجناح خواجه حافظ بیت شکر خدا که باز درین اوج بارکاه * طاوس عرش میشنود صیت شهپرم * م اصلنده ترکیب اضافیدر تخفیف ایچون آخر مضاف اسکان اولندی قنادك اعلاسی معناسنه چونکه شاهدن مخففدر هر شیئك ممتازی واعلاسی دیو قطعهٔ رابعه نك بیت رابعی شرحنده کچدی پر پله فارسیه نك فتحیله قناد معناسنه * شهبال * دخی هر جهتله شهپر کبیدر فاحفظ

* دیشی آیو به چقل کاهیجه طاغلرده اشوب * مرهون

* طوغرر آیو اوجیوانی که دیرلر کرشال *

کرشال * کاف فارسیه نك فتحی ورانك سکونی وشین معجمه ممدودهنك فتحی ولام ایله برنوع حیوان وحشی که ایو ایله چقالدن تولد ایدر چقال ایویه اشنجه اولمقوله بو العجب حیوان متولد اولور ایکیسندن دخی نصیب خاصیتی وارد ابو المعانی قطعه مطرفه شخص حرامزاده مشود * کربکوینند نام او کرشال * مادرش بوده خرس بدهیات * پدرش دزد کار همچو شغال

* خاکسار اولکه توز وطپراغه بولشمش اوله *

خاکسار * اسم منسوبدر چونکه خاك طپراق دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی سار ادات نسبتدر علی ما سبق فی الادوات المرکبة ابو المعانی بیت آن همای اوج استغنا مکر روزی بلطف * سایه انداز سر این خاکساران میشود

* ایقاً لتنده سورنمش دیه لنمش پامال *

پامال * اصلی یاء تحتیه ایله پای مال ایدی وصف ترکیبیدر چونکه پای اياق دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی مال مالیدن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر همدخی پامال لفظی استعاره طریقیله زبون وحقیر معناسنده استعمال اولنور میر نظمی بیت شدم پامال جور چرخ غدار * که آه وناله شد شام وسحر کار * ابو المعانی بیت پایمال غم

هجران تو بود دم آکتون * مدد م کر نرسی حالد کر کمون باشد

* دیندی آموختن اوکرنمکه کسب ایلمکه *

آموختن * همزهٔ ممدوده نك فتحی ومیم ممدوده نك ضمی وخاء معجمه ایله ایکی معنایه مصدردر اوّل اوکرنمك واوکرتمك معناسنه هم لازم وهم متعدی اولور عربیده تعلیم وتعلم کبی بو تقدیرجه اوکرنمك لفظی نون ایله اوقونسه لازم اولور تاء فوقیه ایله اوقنسه متعدی اولور حاصلی خط مساعددر فلیتدبر ثانی کسب ایلمك معناسنه مستقبلانی خاء معجمه نك زای معجمه یه ابدالیله آموزد وآموزنده کلور

* هم حرام اولدی شفورد خی مسراد حلال *

شفور * شین معجمه نك وفاء ممدوده نك ضملری وراایله بمعنی حرام که ضد حلالدر همدخی پورسق دیدکلری جانور معناسنه ده کلورکه مزبور حیواندر وکدکچه سمرر ایکی معنایه بروجه تشویش ابو المعانی بیت هرکه از تیر شفور کرد دروی * نام مردی شفور باد اورا * مسراد میمك فتحی وسینك سکونی وراء ممدوده نك فتحی ودال ایله بمعنی حلال میر نظمی بیت هر انکس را به نیکی بود معتاد * همه کارش شود تحصیل مسراد

* صاچمق افشاندن وریختن اولمش دوکمك *

افشاندن * فتحله صاچمق وسپالمك وسلکمك معناسنه مصدردر افشاندن کبی مستقبلاتی افشاندو افشانده کلور * ریختن * راء ممدوده نك کسری وخاء معجمه نك سکونیله دوکمك معناسنه مصدردر عربیده صب کبی مستقبلاتی خاء معجمه نك زاء معجمه یه ابدالیله ریزد وریزنده کلور کمال خجندی بیت خواهیم نقد جان وسر در پای جانان ریختن * در خاك کویش خون اشك از چشم کریان ریختن

* پرشده طولمش اولان پك طولیدر مالامال *

پرشده * اسم مفعول مرکبدر چونکه پر طولی دیو قرفتحی قطعه نك بیت اولنده کچدی شده اسم مفعول بسیطدر مصدری قرق بشنجی قطعه نك بیت سادسنده کلور * مالامال * ایکی مال میاننده الف توسل ایله زیاده طولی معناسنه در شمس فخری بیت کرفته عرصهٔ کرم ثنات میلامیل * کشیده طبعم جام هوات مالامال * فاما که فقط لفظ مال بمعنی قرار وآرام ومالیدن لفظندن امر واسم مصدر وو صف ترکیبیدر

* اولدی قالیچه نهال کچه نك آدی نمد *

نهال * نونك وهاء ممدوده نك فتحلری ولام ایله بمعنی بساط وفراش یعنی قالیچه وکچه واکا مشابه نسنه * نمد * نونك ومیمك فتحلری ودال ایله کچه معناسنه عربیده لباد کبی هاتفی بیت خروشی چوابر بهار ازستم * نکردن نمد کرده از دیده کتم

هکبه

* هکبه خرچین وغرار ایمش اوقیلی قاره چوالی *

خرچین * جیم فارسیه ایله کانه یاء تحتیه ٔ تسبیه ونون مؤکده ایله هکبه معناسنه که عربیده عیبه دیرلر فارسیده وعربیده وترکیده خرج دیرلر * غرار غین معجمه نك وراء ممدوده نك فتحلری وراء ثانیه ایله معروف یکی قلندن طوقنمش چوال که اکثری قاره اولمغله تغلیبا قاره ایله تقیید ایلدی

* یاشده کیم اولسه برابر اکا همزاد دینور *

همزاد * سکون میم ایله بمعنی همسن وهمسال یعنی یاشداش بوندن بشقه ایکی معنایه دخی کلور اول بمعنی رفیق زاد وزواده لری بر محلده اوله ثانی اهل فرس زعمنجه بر ولد دنیایه کلنجه بر جنی دخی دنیایه کلور ایمش دائما اکا همراه وهمنشین اولورایمش اول جنه همزاد دیرلر چونکه هم بمعنی مع کما سبق فی ادوات المقدمة زاد زادن لفظندن اسم مصدر در تولد معناسنه

* دخی ماننده کی مثل ونظیر اولدی همالی *

مانند * بمعنی مثل ونظیر شکم قطعهٔ ثانیه نك بیت خامسنده کچدی لکن تکرار عد اولنمازچونکه بو مقامده همال لفظنه مشبه اوله رق تفسیر داخلنده درقاما که سابقده مفسر در * همال * هانك و میم ممدوده نك فتحلری ولام ایله بمعنی مثل ونظیر مانندکی طالب آملی بیت عدیل خواهی در ساحه زمانه عدیل همال جویی در عرصهٔ جهان همال * همدخی محبت ومودت معناسنده کلور * مثل ونظیر * عربیلردر اصطلاحده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی

غصه دن ایکلمه فکر ایله شکر ایت حقه تفسیر وترجمه در

* شکر ایزد کن از انده وه میندیش ومنال *

شکر * معروف * ایزد * همزه ممدوده نك کسری وزای معجمه نك دخی کسری ودال ایله حق تعالی نك اسماء شریفه سندندر کذا فی فرهنك شعوری لکن محل آخرده زاء معجمه نك فتحی وکسری جائز درلکن فتح فصیح کسر شایع دیو رسیدهٔ نظیر اولمشدر شیخ سعدی بیت اول دفتر بنام ایزد دانا * قادر روزی رسان حی وتوانا * کن * قطعهٔ سادسه نك بیت اخیرنده کچدی * از * بمعنی من کما سبق فی الادوات المرکبة * اندوه * همزه نك فتحی ونونك سکونی ودال مهمله نك ضمی واظهار ها ایله بمعنی غم وغصه * میندیش * همزه نك فتحیله اندیشیدن لفظندن نهی حاضردر اولنده کی ادات نهی اولان میم مفتوحه اولئله داخل اولنجه الفات اولئله یاء تحتیه یه منقلب اولمسی

قاعدهٔ مقرره در * مثال * دخی نهی حاضر در مصدری مالیدن لفظیدر
اولنده کی میم ادات نهیدر کما سبق فی الادوات البسیطة

* این قطعه را کشیده ام ازمیم در رقم *

این قطعه * قطعهٔ رابعه عنواننده کچدی * را * ادات مفعولدر کما سبق
فی الادوات المرکبة * کشیده ام * همزه نك فتحیله اسم مفعول صیغه سی اوزره
ماضیٔ متکلم وحده در همان بو اجلدن میمدن مقدم اولان همزه مفتوحه در
قرقنجی قطعه نك بیت سابعنده کچن کشیدن لفظیدر چونکه احیانا ماضی
فارسیده اسم مفعول صیغه سی اوزره کلور لکن مش معناسنی متضمن اولور
کماذکره السودی رحمة الله علیه * ازمیم * مثلی قطعهٔ اولی عنواننده کچدی
در * بمعنی فی کما سبق ایضا * رقم * فتحتین ایله یازی ویازلمش ونشان اولمش
معناسنه ابو المعانی بیت قضا که در دغم در ازل رقم کرده * برای صورت
حسن تراقلم کرده * حاصل معنی بو قطعه یی حرف میمدن رقمه چکمشم

* کاتب دبیر وخامه وکلك اولدی هم قلم *

دبیر * دالك فتحی وباء موحدهٔ ممدوده نك کسری ورا ایله بمعنی کاتب که یناغ دخی
دیرلر عنصری بیت ببوسه دادن نامش بمدح در عنوان * فرو روبصبر از دیده
سوی دست دبیر * خامه * بمعنی قلم که یازی یازرلر هاتفی بیت این نامه که خامه کرد
بنیاد * توقیع قبول روزیش باد * بوندن بشقه اوچ معنایه دخی کلور اول بمعنی
صراحی ثانی یغن که کومه اولمش نسنه ثالث قلدن طوقنمش او معناسنه * کلك
کافك کسری ولامك سکونی وکاف ثانیه ایله کافك ایکیسیده عربیه در قلم اولان
قامشه دیرلر خصوصا حکیم انوری بیت کلکت چه قابلست صاحب قران نطق
یعنی که نفس ناطقه در جنبش الکنست * وهر قامشه دیرلر عموما حضرت مولانا
بیت نه هر کلکی شکر دارد نه هر زیری زبر دارد * نه هر چشمی نظر دارد نه هر بحری
کهر دارد * بعض نسخه ده کلك شول قامش که یونلمامش اوله عربیده براعه
دیرلر یونلدقدنصکره یازویازمغه صالح اولهخامه دیرلر بو بیتدن فهم اولنور
نویسنده از کلك چون خامه کرد * شوی مادر روشنك نامه کرد * قلم * تراشیده
وناتراشیده سنه علی الاطلاق شاملدر فی الاصل عربیدر اما که فارسیده وترکیده
شیوعی حسبیله تفسیر قلندی همدخی تقدیرا زلیه ده قلم دیرلر ابو المعانی بیت
شد نی شد چون شد آخر زچه فریاد کنی * در قلم از بد ونیك هرچه که مبرفت قلم

* مکتوبك آدی نامه یازلمش نوشته هم *

نامه

نامه * شول مکتوبکه اولنده یاخود آخرنده اسم یازلمش اوله و کتاب
معناسنده کاور شرفنامه و شهنامه کبی ترکیده بتی دیرلر همدخی
سیلاب معناسنه ده کلور * نوشته * نونک و واوک کسرلریله اسم
مفعولدر و متکلم ماضیسی قطعه عاشره نک بیت رابعنده کچدی

* کزلك قلمتراشه و عینك دخی کوزلکه *

کزلك * کاف فارسیه نك فتحی و زای معجمه نك سکونی و لامك کسری و کاف ایله بر
نوع قلمتراشدر که اوجی کیر و دونمش اولا انکله غلط حك ایدرلر اکرچه مشهوری
فتح لامله در اما فرهنك جهانکیریده کسر ایله ضبط اولنمشدر حکیم خاقانی
بیت کزلك شاه سعد ذابح دان * که بمریخ ماند از کهر او * عینك * عینك فتحی و یاء
تحتیه نك سکونی و نونك فتحی و کاف ایله کوزلك که هر شیئی ایری کوستر ر
ظهوری بیت توان دید از دورن بی نقاب * اکر عینك آرد قدح از حباب

* پشم دوات کرچه دیمش لیقه یه عجم *

پشم دوات * میمك کسریله شمس فخری و بعض اصحاب فرهنك دوات لیقه سی
دیو تفسیر ایلدیلر و معنای ترکیبیسی دخی بویله در اما شرفنامه ده یکجه لرده
صحه قریبا اولان بر و دت دیو واقعدر معنای ترکیبیسی ایسه بونی اقتضا اتمز
چونکه پشم یوك دیو قطعه تاسعه نك بیت تاسعنده کچدی * دوات * دالك و واو
ممدودنك فتحلری و تاء مثناة فوقیه ایله معروف ترکیده دخی مستعملدر میر
نظمی بیت چو نزدیك بوده دوات و قلم * نوشته بر آن نامه پر ستم * عربیده دوات
دیدکلری کبی محبره دخی دیرلر کرچه کاف فارسیه نك کسری و رانك سکونی و جیم
فارسیه نك فتحی و هاء رسمیه ایله مفرد دخی مذکور لیقه معناسنه کذا فی نعمة الله

* درهم اودر که بورتشه قارش بورش اوله *

درهم * دالك فتحی و رانك سکونی و هانك فتحی و میم ایله دوریلوب
جمع اولمق مثلا یوز بوزتشوب قارش بورش اولمغله روی درهم کشید
دیرلر حکیم انوری بیت تاره درهم نیاید کرد کیت * ثابت ارکان تو
زخرم استوار * و اینجمکدن کنایه ایدوب درهم شد دخی دیرلر

* و برینه یاشمش اوله دینور بهم *

بهم * بر برینه متصل اولان شیلره دیرلر چونکه هم بمعنی مع
باء موحده مفتوحه آدانکدر کما سبق فی المقدمه

* دیوان خانه آدیده تالار ایمش دخی *

تالار* تاء فوقيه ولام ممدودتينك فتحلري ورا ايله ديوانخانه كه درت ياخود زياده عمود اوزره موضع اولنمش اولا مير نظمى بيت نشسته برسرير چارپارا* شده تالار عز وجاه مأوى* فرهنك جهانكيريده درت صفه لو كوشك معناسنه ديو مذكوردر

* شبخانه پادشاه سرايندهكى حرم *

شبخانه* سكون باء موحده ايله حرم سراى پادشاهان ودخى بعض فرهنكلرده اول خانه يه ديرلر كه انده كيجه احيا اولنوب عبادت اولنه كذا فى المجمع معناى تركيبيسى دخى بو يله اقتضا ايدر فافهم چونكه شب كيجه ديو قطعهٔ ثانيه نك بيت سابعنده كچدى خانه او ديو قطعهٔ تاسعه نك بيت تاسعنده كچدى

* اولمش پرستنه بسمله عورت مقوله سى *

پرسته* باء فارسيه نك وراءنك كسرلرى وسينك سكونى وتاء فوقيه نك فتحى وهاء رسميه ايله عورت خدمتكاره ديرلر كذا فى فرهنك جهانكيرى مجمع الفرس ده فتح باء موحده ايله مرويدر شمدى تركيده اكا بسلمه ديرلر

* چاكر قول اولدى داخى پرستار ايمش خدم *

چاكر* جيم فارسيهٔ ممدوده نك وكافك فتحلرى ورا ايله مطلقا بنده معناسنه اركك اولسون ديشى اولسون مير نظمى بيت بندهٔ حلقه بكوش فرمانيم چاكر خاندان سلطانيم* پرستار* باء فارسيه نك وراءنك فتحلرى وسينك سكونى وتاء فوقيهٔ ممدوده نك فتحى ورا ايله خدم معناسنه مطلقا فردوسى بيت پرستار زاده نيايد بكار* اكر باشدش خود پدر شهريار* لكن بو بيتده جاريه معناسنه دراصلنده وصف تركيبيدر چونكه پرست ماضى صيغه سى اوزره اسم مصدردر اصل مصدرى پرستن افظيدر

* يك قوتلو نسنه اولدى همايون هماكبى *

همايون* اسم منسوبدر همايه منسوب معناسنه واو ونون نسبت ايچوندر لكن قوتلو ومبارك معناسنده حقيقت عرفيه اولمشدر چونكه هما سايه سى مبارك بر قوش ديو مشهوردر حتى هر كيمك باشنه سايه سى دوشسه پادشاه اولور ديرلر شيخ سعدى بيت كس نيايد بزير سايهٔ بوم* كر هما از جهان شود معدوم بو تقديرجه همايه بركت لازم كلور همان بو اجلدن ارباب لغت هما وهمايون لفظلرينى مطلقا مبارك وخرم وسعد وعالى معنالرينه استعمال ايلديلر شمس فخرى بيت شكر حق كر شكوه طلعت شاه* طالع سلطنت همايونست خواجه سلمان بيت اى هماى همت ممتاز عنقا يافته* آن همايون مرغ همتا

برنتابيتيش اربن * حالا خاندان سلاطين آل عثمان ابدهم الله تعالى الى آخر الزمان حضراتلرينى تعظيمده سايرنا سدن تمييز ايچون انلره متعلق اولان امورى همايون لفظيله توصيف ايدرلر مثلا طبع همايون توسراى همايون كبى

* وقت مبارككه دينلور رهم جسته دم *

جسته دم * يعنى وقت مبارك مركبدر چونكه جسته خاء معجمه نك ضمى وجيمك فتحى وسينك سكونى وتاء فوقيه نك فتحى وهادر سميه ايله يعنى ميمون ومبارك عنصرى بيت مكن خلاف دل او زنا جستكى برهان * خلاف كردن او سخت ناجسته بود * بو معناسى دخى بر نوع صارى كلدر وسطنده سياهى اولور * دم * نفس ديو بكرمى طقوزنجى قطعه نك بيت ثانيسنده كچدى

* خم كوب ديمكدر اكرى خم وكژ دينور دخى *

خم * خاء معجمه نك ضمى وميم ايله كوبكه عربيده دخى كوب همدخى دن دير حتى ميخانه يه خمخانه ديرلر شراب كوپلرى اولغله ميرنظمى بيت بخمخانه آى وبعشرت بكوش * بيك از ساغر بخم مى بنوش * شيخ بهاء الدين عاملى بيت هاتها صهباء من خم الجنان * دع كووسا واسقنيها بالدنان * بو بيت عربيدر دنان جمع دندر بو يندن بشقه خم مزبورا وج معنايه دخى كلور اول يعنى كوس رحيل كه اكثرى دوماو زرنده چالارلر ثانى يعنى قيد وكنيد ثالث يعنى خاموش وسكوت قلماكه فتحله خم بوزن دمى اكرى معناسنه كه عربيده منحنى ومعوج ديرلر شمس فخرى بيت خم كردون وطاق حشمت او * بافت چون قامت حسودش خم بوندن بشقه التى معنايه دخى كلور اول يعنى صف ثانى يعنى تابخانه ثالث يعنى طاق ايوان وكرو عمارت رابع يعنى پيچ وتاب كمند خامس بوكلم كه خميدن لفظندن مأخوذدر سادس يعنى كرز وهرب * كژ * كافك فتحى وزاى فارسيه ايله اكرى معناسنه كه خم ثانى كبى جيم ايله كج دخى ديرلر حكيم سنائى بيت خلق سايه است وشاه پرمايه * پايه كژ كرا فكند سايه * مقابلى راستدر همدخى احول معناسنه وكژى ديدكلرى حر برمعناسنده كلور

* بو كلمنوبطولاشمش اولان نسنه خم بخم *

خم بخم * بو ايكى خم ميانده باء موحده مفتوحه الف توسلى معناسنه در خم اندر خم دخى بو معنايه در

* پاپوشه پايدان ودخى كفش وسردينور *

پايدان * تركيده جيم ايله پابوج ديرلر عربيده مداس معناسنه اصلنده اسم مكاندر اياق محلى ديمكدر چونكه پاى آيق ديو بكرمى بدنجى قطعه نك بيت رابعنده كچدى

دان اداتدر اسم مکاندر کما سبق فی الادوات المرکبة * پاپوش * دخی فارسیدر ترکیده
شیوعی حسبیله تفسیر قلندی اصلنده وصف ترکیبی ایدی چونکه پوش وصف
ترکیبی اولور اولور برنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی * کفش * کافك فتحی
وفانك سکونی وشین معجمه ایله پلیدان کبی پاپوج وپاشمق معناسنه * سر * سینك ضمی
وزا ایله کذلك حتی کفشکر مسر کر دخی دیرلر وچاروق معناسنه دخی مذکوردر شمس فخری
بیت در بادیه مانده پر از خار وخسك * نه نان ونه آب مانده ونه کفش ونه سر

* هم جرموزه موچاروغلق آدیدر شم *

موزه * میم ممدوده نك ضمی وزای معجمه نك فتحی وهاء رسمیه ایله جزمه که عربیده
جرموق وجغتایده اوتوك دیرلر * شم * فتحتین ایله چاروق معناسنه شاعر بیت
هرانکس که نبود بطبعش کرم * بکف باد عصا و بپایش شم * چاروق لفظ
ترکیدر فارسیده بلکه عربیده مستعملدر شرف الدین یزدی در معمای چاروق
قطعه نقش تصحیف ذود سینهٔ من * بردل جان اکر شود ملحق * باز مجنون ربع
دامن ما * کر بپایش رسد شود مطلق * توجیه معما بویله درکه ذود عربیدر فارسیده
کسر ایله کرم معناسنه کرمدن مراد مصحفی فتحله کرم اندن دخی مراد عربیسی
حا رانی دخی نقطه ایله تصحیف ایتدك چار اولدی جاندن مراد و حذر قلبی
واودر چار واو اولدی دامن مادن مراد القدر القدن مرادیکی لفظیدر یکی حسابده
قرقدر ربعی اون اونك مجذوری یوز یوزك حرفی قافدر چاروق اولدی فافهم

* مفعول فاعلات مفاعیل فاعلن *

یعنی بو قطعه صدر وابتداسی اخرب وحشولری مکفوف وعروض وضربی
محذوف اولان بحر مضارعدندر زیرا اصل مضارع مفاعیلن فاعلاتن مفاعیلن
فاعلاتن مرتین چونکه خرب مفاعیلن اولندن میم وآخرندن نون اسقاط
اولنوب فاعیل قالدقده مفعول برینه وضع اولنجق کا اخرب دیو تسمیه اولنور
کف ید نجی ساکنی اسقاطه دیرلر که فاعلاتن ومفاعیلن آخرلرندن نون
دوشوب فاعلات ومفاعیل اولمغله مکفوف دیو تسمیه اولنور حذف قد سبق

* رایتکشان علم ومعارف اولور علم *

رایتکشان * بیراق چکیجی معناسنه وصف ترکیبیدر چونکه رایت عربیدر
فارسیده دخی مستعملدر کشان امر حاضر آخرینه الف ونون الحاقیله اسم
فاعلدر مصدری قرقنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی علم ایله معرفت فرقلری
دیباجه نك یکرمنجی بیتی شرحنده کچدی * علم * فتحتین ایله سکز معنایه کلور اول

شول عالم فاضله دیرلر که بین الناس مشهور اوله بو مقامده مراد دخی بودر ثانی بمعنی جبل یعنی طاغ ثالث قفتان بقاسنه واوکلرینه دیرلر کلری اینجو معناسنه رابع کاو بحری یعنی دکز صیغری ترسی یعنی زبلی خامس بمعنی نشان وعلامت سادس ذی قیمت اثواب واقمشه یه اوردقلری نقشه معناسنه سابع سنجف که اثوابك کنارینه ایتدکلری علم معناسنه ثامن اوستدن داغك یار یغنه وکدیکنه ده دیرلر

قطعه چو مشك ختن بوی دهد در مشام

قطعه * بیانی قطعهٔ اولی عنوانینده کچدی * چو * ادات تشبیهدر کما سبق فی الادوات المرکبة * مشك * بیانی اللی یدنجی قطعه نك بیت ثانیسی شرحنده کلور ختن * خاء معجمه نك ضمی وتاء فوقیه نك فتحی ونون ایله مشهور ومعروف بر مملکتدر که انده بی نظیر قاشلر ومتاعلر ونازك محبوبلر اولور وآهوی مشك انده چوق اولور حتی مشك ختن دیرلر خواجه حافظ بیت باهمه عطر دامنت آیدم از صبا عجب * کر کذر توبخاکر امشك ختن نمیکند * بوی * قوقو دیو یکرمی التنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کچدی * دهد * دهیدن لفظندن فعل مضارعدر ویرر معناسنه * در * بمعنی فی کما سبق فی الادوات المرکبة * مشام * میمك فتحیله مشم لفظنك جمعیدر اصلی عربیدر انشا ارده دخی مستعملدر حاصل معنی مشك ختن کبی قطعه مشامه قوقو ویرر

بام سحر قوشلغه چاشت دی اخشام شام

بام * باء موحدهٔ مفتوحه نك فتحیله بمعنی سحر ووقت صباح شیخ سعدی بیت نیمشب دیدهٔ موٴذن شام * دیده اش سوی شام وزانسو بام * بوندن بشقه اوچ معنایه دخی کلور اول طام دیو بو قطعه ده قریبا کلور ثانی طنبور ده م دیدکلری قبا صیدالو قیل معناسنه ثالث بمعنی وام یعنی بورج * چاشت * جیم فارسیهٔ ممدوده نك فتحی وشین معجمه نك سکونی وتاء فوقیه ایله قوشلق وقتی که عربیده ضحی دیرلر همده دخی اول وقتده تناول اولنان طعام معناسنه که عربیده اول طعامه غدا دیرلر * شام * بمعنی اخشام که عربیده مغرب دیرلر هم دخی اخشام طعامنه ده شام دیرلر نتکم عربیده عشا دیدکلری کبی ابو المعانی بیت شود خون جکر روزم مرا چاشت * چنان باشد غم وآلام شام * وعربیده شام ایکی معنایه در اول بمعنی خال یعنی بك که فارسیله بو معناده مشترکدر ثانی عربستانده بر نیجه شهردن عبارت ولایتدر که دمشق وایالتی وحلب وایالتی بعضیلر عندنده جانب جنوبی عریش تلم مجلدن تا جانب شمال وغربده جیحان صویی کنارینه کلنجه جمله شام اعتبار اولنور اراضی مقدسه دندر فائده بو تقدیرجه مسقط رأسمز اولان البستان قصبه سی

اراضئ مقدسه دن اولور چونکه جیحانك وسطنده درفاتما که مقبره سی وقربنده
اوبه نام محله سی اراضئ مقدسه دن اولمسنده اشتباه یوقدر بو محلهٔ مزبوره
ومقبره جنوب نهر مزبورده در چونکه جیحان نهر مصیصه که متنبی قصبهٔ
البستاندن نصف ساعت بو قرودر سیحان نهر آدنه در جیحون نهر بلخ وبخارا
وسمرقند که ماوراء النهر مملکتنه وجه تسمیه بودر سیحون هندده بر نهر عظیمدر

* چاشته یملك ایمش وقت ضحاده طعام *

چاشته * اختصاص ونسبت ایچون هاء رسمیه ایله یعنی طعام مزبور * چاشت قد سبق آنفا

* سایه دینور کولکه یه سایه زده جن طوتان *

سایه * کولکه که عربیده ظل دیرلر همدخی ماز ندران دیولرندن بر مشهور دیو معناسنه خصوصا ومطلق دیو معناسنه عموما هما نبوا جلدن جن طوتمشه سایه زده دیرلر وسایه دار دخی دیرلر امیر خسرو بیت بسکه زمین شد یعلم سایه دار * مانده چو سایه زدکان بیقرار لکن بونده اولان سایه دار معنای مزبوره دکلدر کذا فی المجمع

* قوکشو یه همسایه دی طامه دخی دینور بام *

همسایه * بمعنی جار چونکه هم لفظنده معیت ومقارنت معناسی وار سایه قد سبق آنفا * بام * بمعنی سطح یعنی طام باقی تفصیلی آنفا کچدی شیخ نظامی بیت زحل بر بام او از پاسبد اران * فلك بردر کهش از روز بانان

* باور اینانمق یمین آدیده سوکند ایمش *

باور * قطعهٔ اولینك بیت ثانیسنده کچن باوریدن لفظندن امر صیغه سی اوزره اسم مصدردر شیخ سعدی بیت ملحبه کرسنه وخانهٔ خالی بر نان * عقل باور نکند کز رمضان اندیشد * سوکند * سینك وکاف فارسیه نك فتحلری وواوك ونونك سكونلری ودال ایله آندکه عربیده یمین وحلف وقسم دیرلر میر نظمی بیت هم یکبرد سوکند بیر دلن پاك * نبودش خبر کشته شه شرمناك

* شاهده دیرلر کواه رهنه کرو بورجه وام *

کواه * کاف فارسیه نك ضمی وواو ممدوده نك فتحی واظهار ها ایله بمعنی شاهد میر نظمی بیت از غم عشق تو شد قدم دو تاه * روی زرد ودیدهٔ پرخون کواه * کرو کاف فارسیه نك کسری وراءنك فتحی وواو ایله بمعنی رهن ایکی جهتدن اطلاق اولنور یا دینی مقابلهسنده اوله یا خود قمار وبیسر مقابله سنده اولان شرط اوله ابو المعانی بیت بود عشقش بر ابنك بلازیده ام دل از کفت * غیر نقد جان نمی خواهم که می باشد کرو * وام * واو ممدوده نك فتحی ومیم ایله بمعنی دین یعنی

یورج شاعر بیت زن مخواهی اکرت دختر قیصر بدهند * وام مستانی اکر وعده قیامت باشد * همدخی بام کبی سطح معناسنه ده کلور

* ترکی یه فتراك دی كسمه یه بركستوان *

فتراك * فانك كسری وتاء فوقیه نك سكونی وراء ممدوده نك فتحی وكاف ایله تركی معناسنه كه عربیده كفل وردف دیرلر جامی بیت صید راز خسم فتراك آویخت جانب پیر جنیبت انکیخت * وتركی باغی معناسنه ده كلور ردیومر ویدر * بركستوان باء موحده نك فتحی وراءنك سكونی وكاف فارسیه نك ضمی وسینك سكونی وتاء فوقیه نك وواو ممدوده نك فتحلری ونون ایله ایراوزندن اورتدقلری كسمه معناسنه كمال اسماعیل بیت از تیغ مهر وناوك انجم خلاص یافت * این ابلق زمانه ز بركستوان

* زین ایره رکه دیزکینه دیرلر لکام *

زین * زای معجمه ممدوده نك كسری ونون ایله ایركه عربیده سرج دیرلر حكیم فردوسی بیت بفرمود تا رخش را زین كنند * دم اندر دم نای زرین كنند * همدخی زین یوندن معناسنه چونكه ز بمعنی من كاسبق این بود بو قطعه ثالثه نك بیترا یعنده كچدی * لكام * لامك كسری وكاف فارسیه ایله اویان معناسنه كه كم ودیزكین وباشلق مجموعنه دیرلر معربی لجامدر شاعر بیت طبع را كرچه خوش آید دلبران شوخ طبع * ضبط از ممكن نباشد همچو اسب بی لكام

* كام دماغه دینور داخی مراد ومرام *

كام * كام لفظنك بو مصراعنده كافی عربیدر وایكی معناسی مذكوردر اول دماغ كه اغزك ایچنده اولور عربیده اذیك دیرلر بو تقدیرجه دماغ دالك فتحیله در كسریله دكلدر فلا تغفل ثانی بمعنی مراد ومرام بو ایكی معنایه جامی بیت كسی كه كام در این بحر مینهد بر كام * بكام میرسد آخر ولی بكام نهنك * بو بیتده درت كام واردر اول بمعنی خطوه یعنی آدیم ثانی كذلك ثالث بمعنی مراد ومرام رابع دماغ معناسنه در بونلردن بشقه كاف عربی ایله كام اوچ معنایه دخی كلور اول بمعنی كوارنده یعنی طعامی هضم ایدیجی هر نه اولورسه بعضی نسخه ده بمعنی لقمه خاینده ثانی آغاج كلید معناسنه ثالث اغیل كه ایچنه قیون وصغر یاتوردلر اما كه كاف فارسیه ایله كام اوچ معنایه در اول بمعنی خطوه درنتكیم بو مصراعده مذكوردر

* آدیمه هم فارسی كافله آد اولدی كام *

شاعر بیت كوشه كیران ستوده نام بود * كوچه كرد ان فراخ كام بود * ثانی بمعنی لكام یعنی تخفیف لام محذوفدر ثالث طمباق معناسنه

ایضا چونکه بو معناده کاف هم فارسی وهم عربیدر رفا حفظ

* نام دیمک آد ایمش آدی چقان نامدار *

نام * آد معناسنه که عربیده اسم وجغتاییده آت دیرلر شیخ سعدی بیت بنام خداوندجان آفرین * حکیم سخن در زبان آفرین * نامدار * وصف ترکیبیدر چونکه دار وصف ترکیبی اولدیغی حالده اون یدنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی

* شهرت وشانی اولان کسنه یه دیرلر بنام *

بنام * باء موحده نك فتحیله بمعنی نامدار معروف ومشهور راسدی بیت سراپرده شاه ایران تمام * بکرد آمده پهلوان بنام * همدخی باء موحده معیت ایچون اولوب بنام فلان دینسه فلانك اسمیله دیمك اولور

* تربیه سز شخصه ناپخته دیمك اصطلاح *

ناپخته * بمعنی تربیه سز چونکه نا ادات نفیدر کما سبق فی الادوات پخته پشمش دیو مصراع ثانیده کلور ناظم تحریر د رقصیده سخن بیت بر الای شاعر ناپخته لری عصر منزك * نظم رسوایی ایله ایلدی رسوای سخن * همدخی ناپخته خام یعنی چیك معناسنه ده کلور بلکه معنای ترکیبیسی ده بودر معنای اول بوندن منقول اولمغله اصطلاح دیو تعبیر بیوردی

* پخته دینور پشمشه چیك دیمه معناسی خام *

پخته * اسم مفعولدر مصدری باء فارسیه نك ضمیله پختن لفظیدر همدخی جهان دیده وگرم وسرد کشیده معناسنه مستعاردر ومصطلحدر ابو المعالی بیت معنی نتوان که فکه تادر نکند سفته * بسیار تعب باید تا خام شود پخته خام * ضد پخته در طعامده ونانده ومیوه ده مستعملدر عربیده نی دیرلر شرفنامه ده بی تجربه دیو مسطوردر شاعر بیت صوفی نشود صافی تا در نکشد جامی * بسیار سفر باید تا پخته شود خامی * ابو المعانی بیت تا چند مرا تجربه با جور وستم در عشق ترا پخته شدم خام نیم * بوندن بشقه خام التی معنایه دخی کلور اول شراب بر باشمیده خام ثانی بمعنی جلد غیر مدبوغ ثالث بمعنی کمند ربع اسار قیلی ایندکلری ابریشم معناسنه خامس ابریشمدن ایندکلری دام مرغان معناسنه سادس خامه دن مخفف قلم معناسنه

* رم سوری داخی رمه اورکسنه رمکرده دی *

رم * رانك فتحی ومیم ایله سوری معناسنه که حیوانلردن هرنه سوریسی اولورسه اولسون حتی انسان جماعتنه ده دیرلر شاعر بیت زهر سو رم آهوورنك وغم

زدلهنادم گل زدانیده کرم * عربیده ثلاوطالفه دیرلر * زمه * بها رسمیدایله
کذلك فردوسی بیت گر این خواسته رو بریزم همه * رمق کرده
آراده شاه رمه * رمکرده * اورکش معناسنه چونکه رم سوزی معناسنه اولدیغی
کبی اورکك معناسنه اولان رمیدن لفظندن اسم مصدر رد ر
کرده قطعهٔ ثانیه نك بیت ثامنده یکن خویکرده نك کرده سی کبیدر

* دکلنش آرام ایمش یعنی مطیع اولدی رام *

آرام * همزهٔ ممدوده نك فتحیله آرامیدن لفظندن امر صیغه سی اوزره اسم
مصدردر عربیده قرار و سکون معناسنه امر حاضر دخی اولور ایکی معنایه
سیف الدین زهری بیت ای بزده زمن قرار و آرام * بزده من بی قرار و آرام * رام
راء ممدوده نك فتحیله یعنی مطیع و منقاد و فرما نبر همده ضمیر شهور فارسیه نك
یکرمی ایکنجی کونی اسمیدر بو ایکی معنایه مسعود سعد سلمان بیت رام دوروست
وبخت و دولت رام ای دلارام خیز و در ده جام * بو ایکی معنادن بشقه بش معنایه
دخی کلور اول یعنی عیش و خوش وقت ثانی ویسه نام محبوبه نك عاشقنك اسمیدر
چونکه عاشق مزبورك اسمی رامین ایدی تخفیفا ایلنوب رام دخی دیرلر شاعر بیت
اکر مرغ نجم صید بلقیس گشت * دلی آرام مرلکه ویسه گشت * ثالث نام پادشاه
مملکت سند رابع یعنی روان خامس بر شخصك اسمیدر که حکی اختراع ایتمشدر

* آه و فغان ایدکمدما تمه شیون دینور *

آه * همزهٔ ممدوده نك فتحی و اظهار هاایله کلمه تحذابدر مریض و مغلول و متألم
کیمسنه لرك درونلرندن خروج ایدن صوتدر حاصلی اهل درد و الم نفسیدر
فغان * کرچه بو مقامده تفسیری لکن مفسر اولدیغی حالده اون التنجی قطعه نك
بیت سابعنده کجدی * شیون * شین معجمه ممدوده نك کسری و واو لك فتحی
ونون ایله یعنی ماتم و یاس همده نوحه و افغان معناسنه ده کلور
ماتم * عربیدر فارسیده مونز کبیده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی همده نجی
ماتم فارسیده دیشی کوپك معناسنده کلور ایکی معنایه بر وجه ترتیب
میر نظمی بیت بخو مگ برکاشنده چو ماتم * نمی باید امکر ماند ماتم

* دلخی مسرادا رن کیمسه یه دیرلر بکام *

بکام * باء موحده نك فتحیله دیرمانی بنام مذکور لشنانی کبیدر کام مراد آنقا کجدی

* هرچه بخواهی بجوهر نه دیلرسك دیله *

هرچه بخواهی بجو بو ترکیب عینیله یکرمی دردنجی قطعه نك

بيت اخيرنده كچدى لكن انده بخواهى بونده بخواهى واقع اولمشدر

* لطف ايدر احسان ايدر سا كه اورب الانام *

لطف واحسان * معروفلردر * رب الانام * مربى الخلائق معناسنه عربيدر

* زحرف نون بود اين قطعه ام شايان فهميدن *

زحرف نون * مثلى قطعه اولى وثانيه عنوانلرنده كچدى * بود * مضارع عذر اولور ديو بو قطعه نك بيت عاشرنده كلور * اين قطعه ام * قرقنجى قطعه نك عنوانده كچدى * شايان * سكزنجى قطعه نك بيت اولنده انسب ديو كچدى * فهميدن * اكلمق ديو اون بشنجى قطعه نك بيت ثالثنده كچدى حاصل معنى حرف نوندن بو قطعه م اكلمغه انسب اولور

* افندى لكه كم دشمنلك ايتمكدر افنديدن *

افنديدن * همزه نك فتحيله مصدردر بمعنى خصومت كردن ميرنظمى بيت بدستش تيغ و پيرامن بكرديد * بعزم قتل او از جان افنديد افندى * لفظى بو معنا صدده لطافتا ايچون خطاب طريقى اوزره كتوردى والا كه افندى فى الحقيقه تركچه ديدر مالك عبيد وامام وصاحب خواشى وطواشى وخدمتكار معناسنه تفسيرده مدخلى يوقدر

* جفا وجور ايمش آزار وايجتمكده رنجيدن *

آزار * همزه ممدوده نك وزاى معجمه ممدوده نك فتحلرى ورا ايله آزاريدن لفظندن امر صيغه سى اوزره اسم مصدر ومتعديدر بمعنى جور وجفا خواجه حافظ بيت مباش در پى آزار وهر چه خواهى كن * كه در شريعت ما غير ازين كناهى نيست * هم دخى امر حاضر ووصف تركيبى ده اولور دل آزار كبى * رنجيدن رانك فتحيله ايجتمك ورنجت چكمك معناسنه مصدر لازمدر ولى دشت بياضى بيت اى سوى غير هر نفس ازديدن دكر * وى هر نكاه باعث رنجيدن دكر

* ديدى دشنام سوكمك سرزنش توبيخ ايتمكلر *

دشنام * دالك ضميله سوكمك ونفرين ايتمك كه عربيده شتم وسب وقذف ديرلر كمال خجندى بيت كفتى دهمت هزار دشنام * دشنام مكو دعاست اينها * سرزنش رانك سكونيله معناى تركيبيسى باشه اورمق وباشه قاقق تركيبى كبى لوم وتوبيخده حقيقت عرفيه اولمشدر چونكه سرباش ديو يكرمى بشنجى قطعه نك بيت اولنده كچدى زنش زدن لفظندن امر حاضر آخرينه شين معجمه الحاقيله اسم مصدردر ابو المعانى بيت زعيش صحبت ندانه

بخود در است زنش آرد * هر انکس را نداند قدر دانایان ز دانایی

* ملامت ایلمك بد سویلمك اولدی نکوهیدن *

نکوهیدن * نونك کسریله مصدردر بمعنی لوم کردن و بد کویی کردن ابو المؤید بیت دیر نکوهیدن کسان ندارد * صد زبان و بعیب خویش آخرش

* تأسف ایتمکدر افسوس کردن طعنه در نفرین *

افسوس کردن * مصدر مرکبدر چونکه افسوس همزه نك فتحی و فانك سکونیله بر کلمه در که متحیر حالت حیرتده متکلم ایله رود دریغ و حسرت و حیف معناسنه ده کلور کردن ایتمك دیو بکری بدیجی قطعه نك بیت ثالثنده بیلدی ابو المعانی بیت آنچه کردیم غمزه خونی بجان * هر که دیده پر دلم افسوس کرد * نفرین نونك فتحی و فانك سکونی و راء ممدوده نك کسری و نون ایله بمعنی طعن و ذم اصلی نا آفرین ایدی تخفیف ایچون الفلری حذف اولنوب نفرین اولدی

* ستوهیدن طارلمقدر هم اول معناده غرمیدن *

ستوهیدن * سینك و تاء فوقیه ممدوده نك ضملری و هاء ممدوده نك کسریله مصدردر بمعنی غضب و دلتنکی همدخی عاجز و ستو کردان ایلمك معناسنه ده کلور استاد لطیفی بیت چو کرددی برباز خیره خر وه * بماند بچنکال لش آخر ستوه غرمیدن * غین معجمه نك ضمیله بمعنی غضب و دلتنکی مصدردر ایضا شاعر بیت تأنی و آرام از عاقلیست * که غرمیدن بی محل از جاهلیست

* تملق لابه یالطاقلمق اولدی چابلوسیدن *

لابه * لام ممدوده نك و باء موحده نك فتحلری و هاء رسمیه ایله اسم مصدردر یالطاقلمق که عربیده تملق دیرلر حکیم خاقانی بیت بس لابه که عودم دلدار نپذیرفت * صد بار فغان کردم و یکبار نپذیرفت * بو لفظ بشقه اوچ معنایه دخی کلور اول بمعنی اظهار عجز ثانی بمعنی با خلاص نیاز کردن ثالث بمعنی لعب و لطیفه چابلوسیدن * مصدردر بمعنی لابه مذکور در معنای اول بو تقدیرجه ناظم تحریر برنده عربی برنده ترکی ایراد ایلدی فلله دره

* دستور عذر ایتمکه پوزش هم آنك کبی پوزیدن *

پوزش * باء فارسیه ممدوده نك ضمی و زای معجمه نك کسریله * پوزیدن * لفظندن امر صیغه سنك آخرینه ما قبلی مکسور شین معجمه مصدریه الحاق قیله اسم مصدردر اعتذار یعنی عذر دیلمك معناسنه شیخ سعدی بیت خداوند و بخشنده و دستکیر * کریم و خطا بخش پوزش پذیر * همدخی مطلق

عذر معناسنه ده کلور لکن بو معناده شین جوهر کلمه دن جزء اولور مصدریه اولماز دیو شعوری مرحوم تصریح بیوردی لکن مطلق عذر معناسنه اولسه ده اسم مصدر اولمه منافی دکلدر فافهم

* فراموشی اونتق یاد کیردن یعنی اکمکدر *

فراموشی * آخرنده یاء تحتیه ایله دخی یاء تحتیه سز ایکسنیده اسم مصدر در مصدری فراموشیدن لفظیدر نسیان و سهو معناسنه بو ایکی لفظ ایله ابو المعانی بیت رفتم از کوی بتشها از دل فراموشم مکن * کرچه خوبانرا فراموشی ز حسن شیوه است * یاد کیردن * مصدر مرکبدر در کرایلمک معناسنه چونکه یاد نیاء تحتیه ممدوده نک فتحی و دال ایله بمعنی تذکر کیردن ایتمك دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت تاسنده کچدی

* هدیه اولدی دست آویز رشدرمك رسانیدن *

دست آویز * بمعنی الهدیه و التحفه شاعر ترکی بیت اکر کوش ایتمیدم قصه مور سلیمانی * قناعتمی ایدردم بویله دستاویز ناچیزه * اصلنده وصف ترکیبیدر الده طوتیلان نسنه معناسنه چونکه دست ال دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی آویز فرق قطعه ده کچن آویختن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر * رسانیدن * مصدر متعدیدر لازمی رسیدن لفظیدر

* شود هم میشود اولور دخی اولماز ایمش نبود *

شود * مضارع عدر مصدری مصراع ثانیده کلان شدن لفظیدر چونکه مستقبلاتی خلاف قیاس اوزره شین معجمه نك و واو نك فتحاری و دال ایله شود و شونده کلور * میشود * کذلك لکن می ادات حالدر کما سبق فی الادوات المرکبة نبود * مضارع منفیدر مصدری اللی التنجی قطعه نك بیتنی رابعنده کلور چونکه مستقبلاتی علی الشذوذ باء موحده نك ضمی و واو نك فتحیله بودکلور و اولنده کی نون مفتوحه نافیه در کما سبق فی الادوات البسیطة ناظم بحر بردر قصیده سخن بیت بود و میشود و باشد و آمد شد ایله * فارسی اولدی صانور یاپدیغی صاچهای سخن

* شدن باشیدن اولمقدر دخی صاچقده باشیدن *

شدن * شین معجمه نك ضمی و دالك فتحیله مصدر در اولمق معناسنه عربیده صیرورت دیرلر مثلا شدنی شدد برلر او لاحق اولدی معناسنه همده دخی بوندن بشقه اوچ معنایه دخی کلور اول کیتمك معناسنه عربیده ذهاب کبی بونده دخی شدنی شد دیرلر کیده جك کتدی معناسنه بو ایکی معنایه ملك قمی بیت شدم بباغ که تسکین

دل زخم دیدم * میان بلبل وکل خنکری که داغ شدیم * ثانی قوت اولمق ثالث زائل اولمق * پاشیدن * باء عربیه ایله اولمق وطورمق معناسنه مصدردر عربیده صبر وثبوت وتوقف کبی * پاشیدن باء فارسیه ایله صاچمق وطاغتمق معناسنه مصدردر ظهیر فاریابی بیت مرغی که ز آشیانهٔ اقبال او پرد * از اختران ثابته پاشند ارزنش

* کیدن که کاهیدن دیمکدر اکسلك ایتمکلر *

کیدن * کافك فتحیله اکسلك ایتمك معناسنه مصدردر عربیده منتقص دیرلر ابو المعانی بیت افسوس نفس شوم کنه برمرا فزود * عمر کرانمایه کیدن کرفته است کاهیدن . کذلك لکن لازم دخی اولور نقصان معناسنه ظهوری بیت نکاهیده یك جو از بود جوبش * ز خلوت نشینی نکو سوده خویش

* صیغمق اولمق کنجایش آنك مفهومیدر کنجیدن *

کنجایش * کافك ضمی ونونك سکونی وجیم ممدوده نك فتحی ویاء تحتیه ایله کنجیدن مذکورك امر حاضری آخرینه ماقبلی مکسور شین معجمه مصدریه الحاق ایله اسم مصدردر چونکه مستعملاتندر علی الشذوذ کنجایه وکنجاینده کلور ابو المعانی بیت بصد طومار بوده فتر اجمالیست حرفی کنجیدن * اکر کویم یکی از صد هزاران درد هجرانم * لکن بو بیتده صغمق وصغدرمق معناسنه هم لازم وهم متعدیدر متنده التجا معناسی مذکوردر چونکه کنجیدن اوچ معنایه کلور اول بمعنی التجا واستعاذه ثانی بمعنی دخول ونفوذ ثالث بمعنی ادخال وانفاذ

* براقمق اولدی افکندن یوار لانمیجه در غلطیدن *

افکندن * همزه نك فتحیله براقمق معناسنه مصدردر فکندن دخی دیرلر عربیده حذف واسقاط وقذف معنالرینه * غلطان * غین معجمه نك فتحیله غلطیدن لفظندن اسم فاعل یاخود صفت مشبهه در عربیده متدحرج دیرلر تنکیم اسم مفعولی اوتوزنجی قطعه نك بیت ساینسنده کچدی حاصلی غلطان عموما هر مدور نسنه یه وخصوصا صیامدور انجویه دیرلر خواجه سلمانك بیت برامید آنکه میدارد تیمار اعزیز * در بدر چون کاه تو غلطان آمد بحر عدن

* دینورهم دوشمکه افتادن آنك کبی افتیدن *

افتادن * همزه نك ضمیله مصدردر عربیده سقوط همدخی وقوع معنالرینه * افتیدن * بمعنی افتادن مذکور

* صیقلمش نسنه در افشرده طوکمش نسنه افسرده *

افشرده* همزه نك فتحى وفانك سكونى وشين معجمه نك ضميله افشردن لفظندن
اسم مفعولدر عربيده عصير ديرلر* افسرده* سين مهمله ايله اسم مفعولدر
مير نظمى بيت هنرپروررانرا خوش آيد سخن* دل افسرده كانرا نباشد سخن

* فراهم آمدن جمع اولمق و مشتا قلقده فرخيدن *

فراهم آمدن* مصدر مركبدر چونكه فراهم فانك وراء ممدوده نك وهانك
فتحلرى وميم ايله بعض افعال ومصادره اوائلنه ادخال اولنوب جمع واجتماع
معناسنى مفيد اولور مثلا فراهم آمدن وفراهم شدن وفراهم آوردن ديرلر
بر يره جمع اولمق وبر يره جمع ايتمك معنالرينه هاتفى بيت فراهم شد از شيام چندانه
سياه* كز ان خيره شد ديده مهروماه* فرخيدن* فانك فتحيله مصدردر واصلى
سين ايله فرخسيدن لفظندن سينك حذفيله مخففدر عربيده تلبين وتدقيق
معناسنه همدنى رقص يعنى اوينامق معناسنده كلور ابو المعانى بيت
نى در دهن مطرب از عشق تو ناليد* ساغر بكف ساقى از شوق تو فرخيد

* چن اولور برابر ديمك ايمشدكى بو ديكسون *

كى* چن ديوانى تورسكزنجى قطعه نك بيت عاشرنده كلدى بو مصارع
مشتمر تكم منفيسنى بو قطعه نك بيت سادسنده كلدى* يكسون* بمعنى برابر
ومساوى يكسان دخى بو معنايه در تكم فرق التجى قطعه نك بيت عاشرنده
كلور همدنى بو ايكى لفظ دائما وهميشه معناسنه ده كلور شمس فخرى قطعه
بلفظ يكسون پيوسته تا بود يكسان* همى به تا كه نبايد جهت از ما ابون
مخالف تو كه كتر زهير ونما بوقست* نه دست بر دفنا باد وميه يكسون

* ايشتمكدر شنيدن ديده كوزكه كورمك دخى ديدن *

شنيدن* شين معجمه نك فتحى وكسرى ونون ممدوده نك كسريله بمعنى استماع
شنويدن كبى* ديده* كوز معناسنه چشم كبى لكن چشم ايله فرقى واردر چونكه
چشم مجموع سياه وبياض وقپاغندن عبارتدر اما كه ديده فقط شاهك ياخود
سياهك اسميدر كما كال ارسيده مردم چشم عربيده انسان العين ديرلر شاعر بيت
شبى همچون سواد ديده پرنور* هوا عنبرفشان چون طره حور* بوندن بشقه
ديده اوچ معنايه دخى كلور اول بمعنى مشاهده ومعاينه ثانى بمعنى
ديده بانكه پشته يا خود درخت اوزرنده اولورلر ثالث بمعنى محل ديدبان
ديدن* مصدردر مستقبلانى على الشذ وذ بيند وبيند كلور تكم
امر حاضرى يكرمى ايكنجى قطعه نك بيت اخيرنده كلدى خواجه سلمان

بيت

بيت جمال روی تورا تابد بدیده من * نمیتوانم از بن رشك دیده راد یدن

* دینور شاباش تحسین و آفرین ایتمك مخلنده *

شاباش * كلمهٔ تحسین كه آفرین دیمكدرشادباش دخی بو معنایه در بلكه شاباش دالك حذفیله اندن مخففدر بو تقدیرجه معنای تركیبیسی مسرور اول دیمك اولور چونكه شاد بمعنی مسرور و باش آنفا كچن باشیدن لفظندن امر حاضر در حكیم سوزنی بیت كر سیم دهی هزار احسنت * ور زر بخشی هزار شاباش آفرین * همزه نك مدیله فارسیدر تركیده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی شیخ عطار بیت آفرین جان آفرین پاك را * آنكه جان بخشید وایمان خاك را * بو بیتده آفرین ثانی وصف تركیبدر یاره دیجی معناسنه

* كزیده منتخب نسنه بكنمكدر پسند یدن *

كزیده * كاف فارسیه نك ضمیله كزیدن لفظندن اسم مفعولدر كما سبق فی خامس القطعة الاولی پسندیدن باء فارسیه نك فتحیله مصدر در

* دوكشدن قاچق ایمش كال بوزغونلق دیمكدرهم *

كال * كاف فارسیه ممدوده نك فتحی و لام ایله جنكدن قاچق و هزیمت عسكر شمس فخری بیت بغیر كنج عدم خود كریز كاهش نیست * اكر ز تیغ تیزی تیغش بود عزیمت كال

* شخوده یاره لو آت كشنمك اولدی شخولیدن *

شخوده * شین معجمه نك ضمیله شخودن لفظندن اسم مفعولدر مطلق مجروح معناسنه لكن شعوری مرحوم طرفندن ایله یاره لو دیو تفسیر ایلدی شمس فخری بیت كندش كردن احداث بسته * شناس روی ماه خود شخوده * شخولیدن شین معجمه نك ضمیله بمعنی شهقهٔ فرس یعنی آت كشنمك همدخی صفیر زدن مرغان یعنی قوشلرك صقلق كبی صداسی معناسنده كلور میر نظمی بیت شخولیدن طیر و انعام و رخش * بو دجه دو تسبیح ارزاق بخش

* چه دو شسه باغده قطره قطره دیرلر ژاله و شبنم *

ژاله * رای فارسیه نك فتحیله شول قطره در كه هوادن یاغر لكن كورنمزاما اوراق واشجار اوزرنده كورینور دخی هوادن حاصل اولوب آخر نسنه دن حاصل اولمازلكم بو بیتدن فهم اولنور شمس فخری بیت ابراكر فیض دست اویابد درهوا چون كهر شود ژاله * همدخی تكرك یعنی طلو معناسنده كلور * شبنم سكون باء موحده ایله مذكور چه كه عربیده ندی دخی طل دیرلر فرهنك شعوریده

ژاله مطلقا چه نك اسمیدر شبنم كیجه ایله بوشنی چه نك اسمیدر دیو فرق ایتدی
فاما كه ناظم تحریرنك سوق نظمندن نظر اولان تواد فقدر فقیر شویله فهم ایدرمكه
شعوری مرحومك بو فرقی لفظ شبنمدن آلدی دیوا معناى تركیبسی كیجه یاشی
دیمكدر اصلی اضافتله نم شب ایدی فارسیده مضاف الیهی تقدیم جائزدر
بو صورتده شو وجه اوزره جواب ممكن اولور كه نم معناى
تركیبسی بونی اقتضا ایدر لكن چه اكثری كیجه ده واقع اولمغله
تغلیبا مطلق چه یه علم قلندی حتی علامه نقل مضاف الیه تقدیم اولندی
وجوه اخری ایله دخی جوابلر ممكن الخوف اطناب ایچون طی اولندی

* شكفتن ستكبی معناده آچلمقدر شكوفیدن *

شكفتن * شین معجمه نك و كافك ضملری و فانك سكونی ایله شكوفه و برچین
اولان هرنه اولورسه آچلمق معناسنه مصدردر وهاتفی بیت چو گل شاه بشكفت
ن كار او * وزان كرده شد كزم بلزا راو * شكوفیدن * واو معروفله مثله

* صالنمقدر خرامیدن چمانیدن چمیدن هم *

خرامیدن * خاء معجمه نك كسریله مصدردر صالنمق معناسنه * چمانیدن * جیم
فارسیه نك فتحیله مثله * چمیدن * كذلك شرف الدین یزدی بیت چو سرو
تو دامن كشان می چمید * چمن دامن از شرم برسر كشید * بو بیت معماددر اسم نجم
چقار

* یوملك اوزامق نشو ونما بولمقده بالیدن *

بالیدن * باء موحده ممدوده نك فتحیله مصدردر شاه ناصر خسرو بیت
ز بالیدن قد آن دلبر ازرا * بكل سرو آزاد در امانده پا

* نوا نغمه هزار خوشنوا صوتی ایو بلبل *

نوا * نونك و واو ممدوده نك فتحلریله بمعنی نغمه عموما شیخ نظامی بیت نوای بلبل
و آوای دراج * شكیب عاشقانرا كرد متاراج * همدخی نصیب و حصه معناسنه
و چاره و رونق معناسنه و اون ایكی مقامدن بری معناسنه و طوطی معناسنه ده كلور
هزار * بمعنی بلبل همدخی بیك دیواون طقوزنجی قطعه نك بیت رابعنده كچدی
خوش * بمعنی خوبدر بو قطعه نك بیت رابعی شرحنده كچدی * نوا * بمعنی نغمه
كما سبق آنفا * بلبل * السنه ثلثه ده مستعمل دیوا وتوزسكزنجی قطعه نك بیت اخیرنده
كچدی

* سرایدن قوش اوتمك نغمه ایتمكدر سرایدن *

سرایدن * سینك و راء ممدوده نك فتحلری و باء موحده ممدوده نك كسریله قوش اوتمك
معناسنه تخصیص ایتمشلر باء موحده موضعنه یاء تحتیه ایله * سرایدن * مطلق

تغني معناسنه شاعر بيت سرايدن بلبلان در چمن * بو درنك غم از دل مردو زن

* بو باغ ايچنده اولدم كل كبي كوملك ايچون صولمش * تفسيردر

* درين كلشن شدم پژمرده چون كل بهر خنديدن *

در * بمعنى في كما سبق في الادوات المركبة * اين * بو ديو قطعهٔ ثالثه نك بيت رابعنده كچدي * كلشن * كللي چوق يردر بو قطعهٔ ثانيه نك بيت ثالثنده كچدي * شدم بو قطعه نك بيت سادسنده كچن شدن لفظندن ماضي متكلم وحده در * پژمرده باء فارسيه نك فتحي وزاي فارسيه نك سكونيله صولمش ومتغير الحال معناسنه شكوفده وغير يده مستعملدر تركيده دخي شايعدر * چون * كبي ديو قطعهٔ ثالثه نك بيت ثالثنده كچدي * كل * قطعهٔ رابعه نك عنواني شرحنده كچدي * بهر * ايچون ديو قطعهٔ تاسعه نك بيت اخيرنده كچدي * خنديدن * مصدردر كمال خجندي بيت اين چه خنديدن وشيرين تر لبست * لب دكر باشد كل خندان دكر

* اين قطعه شايان از بهر ياران *

اين قطعه * قطعهٔ ثالثه عنوانده كچدي * شايان * انسب ديو قطعهٔ ثامنه نك بيت اولنده كچدي * از * بمعنى من كما سبق في الادوات * بهر * ايچون ديو قطعه تاسعه نك بيت اخيرنده كچدي * ياران * دوستلر معناسنه يارك جمعيدر چونكه يار دوست معناسنه ومعين وناصر معناسنه در حاصل معنى بو قطعه دوستلر ايچون انسب

* خوبان كوزللر كولوبجي خندان *

خوبان * جمع خوبدر خوب كوزل ديو قطعهٔ عاشره نك بيت ثانيسنده كچدي * خندان * آنفا كچن خنديدن لفظندن اسم فاعلدر رهم دخي استعاره طريقيله بعض شيلره صفت واقع اولور كل خندان و روي خندان كبي

* بوسيدن او يمك عهد اولدي پيمان *

بوسيدن * باء موحدهٔ ممدوده نك ضميله مصدر در عربيده تقبيل معناسنه كمال خجندي بيت كر آزاد جان بلب عاشق درين كار * لب معشوق بوسيدن چه كارست پيمان * باء فارسيه نك فتحي و ياء تحتيه نك سكونيله بمعنى عهد وميثاق همدخي اقسام باو متعلقات معناسنه ده كلور آخرنده هاء رسميه ايله پيمانه بيوك قدح دير واو لحك دبو اللي التنجي قطعه نك بيت سابعنده كلور

* صبا ليخي به دير لر چمان هم *

چمان * جيم فارسيه نك فتحيله فرق بشنجي قطعه نك بيت رابعنده كچن چميدن لفظندن اسم فاعلدر خواجه حافظ بيت شد چمان در چمن حسن

وملاحت روزی * در گلستان وصالش نچمیدیم برفت * هم دخی پیالهٔ شراب معناسنده ومجلس خاص معناسنده گلور

* اوبله دیمکده داخی خرامان *

خرامان * کسرایله بیت مزبورده گچن خرامیدن لفظندن اسم فاعلدر ایضا ابو المعانی بیت خرامان سوی من آمد نهادم روی بر پایش * متاع معتبر کردند پای انداز شاهانرا

* بیندمار ابزی گوررلر *

بیند * قرق بشنجی قطعه نك بیت عاشرنده گچن دیدن لفظندن مضارع جمع غائبدر * ما * بزدیو قطعهٔ ثالثه نك بیت اولنده گچدی * را * ادات مفعولدر

* بافق نگاه وگورجی نگهبان *

نگاه * نونك کسری وکاف فارسیهٔ ممدوده نك فتحیله باقق وگورمك وگوزتمك وبقلمك معناسنه اسم مصدردر همدخی نگاهیدن لفظندن امر دخی اولور والفك حذفیله نگه دخی بوبله در * نگهبان * دخی نگاهبان اسم فاعلدر چونکه بان ادات اسم فاعلدر کما سبق فی الادوات المرکبة میر نظمی بیت کار بد بد از آن سوی عدو را * نگاهبانان نگهدارند او را

* راندیداز دور سوردی قپودن *

راندید * رای ممدوده نك فتحی ونونك سکونیله ماضیدر مصدری راندیدن لفظیدر عربیده طرد وابعاد کبی لکن بودخی مصححات ناظمدندر چونکه لغتلرده راندن موجوددر راندیدن یوقدر * از * بمعنی من کما سبق فی الادوات المرکبة * در * قپو معناسنه حضرت مولانا بیت از در اهل صفا دور مشو ای دل من * هر که دور ست ازین در بخدا ازدیکیست * بوندن بشقه سکز معنایه دخی گلور اول بمعنی باب که کتابلرده ذکر اولنور مثلا عجم بر کتاب تألیف ایلسه این کتاب بر سه دردین ثانی بمعنی نوع وجنس ثالث بمعنی درون وداخل رابع بمعنی وادی وجبل خامس تحسین لفظ ایچون اوائل افعال ومصادره ادخال اولنور سادس بمعنی فی کما سبق فی المقدمة سابع بمعنی کره ومرتبه ثامن دریدن لفظندن امر ووصف ترکیبی اولور قپویه عربیده باب جمعنا اینه ایشك دیرلر

* بگشود آچدی قپوجی دربان *

بگشود کاف فارسیه نك وشین معجمهٔ ممدوده نك ضملری ودال ایله گشودن لفظندن ماضیدر تکم امر حاضری بگشا آچ دیو اون طقوزنجی قطعه نك بیت ثانیسنده گچدی اولنده کی باء موحده صله در * دربان * عربیده بواب وحاجب معناسنه

چونکه بان اداتِ اسم فاعلدر کما سبق شیخ سعدی قطعه‌ده در مرووز پرو سلطان را
بی وسیلت مکرد پیرامن * چو به بیند ترا سك و دربان * این کریبان کرفت آن دامن

* راندن نه دیرسك سورمك دیمكدر *

راندن * مصدردر رمق معناسنه مشتركدر راندیدن كبی حكیم خاقانی بیت
جرب و شنبرین نعمت دنیا * بمكس ورا نند نش نمی ارزد

* اولمش سنكلك آدی مكسران *

مكسران * اصلنده وصف تركیبیدر چونکه مکس سنك دیو بکرمی طقوزنجی
قطعه‌نك بیت سادسنده کچدی ران مذکور راندن لفظندن امر حاضر یاخود
اسم فاعل مخففدر هم دخی مکسران بلبازه یعنی هر وحه معناسنده کلور خواجه
سلمان بیت طوطی لفظ شکر خای تو بر خوان سخن * طاوس ملائك را مکسران یافته

* کردم رفوشه اینیندم کاهی *

کردم * ماضی متکلم وحده‌در * رفوشه * رانك فتحی و فاء ممدودونك ضمی و شین
معجمه‌نك فتحی و هاء رسمیه ایله یعنی کناه میر نظمی بیت رفوشه نکردم مرا جرم
چیست * که هرکز بسوی نکاه تو نیست * همیدخی سخره و لاغ معناسنه کلور

* هم نادم اولدم کشتم پشیمان *

کشتم * کاف فارسیه‌نك فتحیله ماضی متکلم وحده‌در مصدری قطعه رابعه‌نك
بیت سادسنده کچن کشتن لفظیدر لکن انده انقلاب و دوران معناسنه‌در بونده
شدن معناسنه‌در * پشیمان * باء فارسیه‌نك فتحیله یعنی تأسف و ندامت ترکیده دخی
مستعملدر * کزلو نهان و بللو هویدا *

نهان * نونك کسریله یعنی خفی * هویدا * هانك ضمیله یعنی ظاهر و آشکار لکن
بعض فرهنکلرده آشکار ظهور رخ آرچیده هویدا ظهور عقلیده مستعمل دیو
فرق ایتدیلر حکیم خاقانی بیت زخط استوا و خط محور * فلك را با صلیب آید هویدا

* کورنجیدر یعنی نمایان *

نمایان * نونك ضمیله اصلنده نمودن لفظندن اسم فاعلدر و چونکه مستقبلا نی نماید
و نمایند کلور * آلدایجی یه دیندی فریبا *

فریبا * امر آخرینه فقط الف الحاقیله اسم فاعلدر مصدری
او توز التنجی قطعه‌نك یدنجی بیتنده فریبیدن دیو کچدی

* دیو اهرمن هم جنیله شیطان *

دیو * دال ممدوده‌نك کسری و واو ایله یعنی جن و شیطان و اولادی * اهرمن

همزه‌نك فتحى وهانك سكونى وزانك فتحى وكسرى وميمك فتحى ونون ايله بمعنى مذكور شيخ سعدى بيت دوكس برحديثى كمازنكوش * ازان بلبان اهرمن تاسروش لكن مجوس خالق الخير يزدان وخالق الشر اهرمن ديو اعتقاد ايدرلر لعنهم الله تعالى

* شيبازبان دى سوزى فصيحه *

شيبازبان * بمعنى فصيح اللسان ابو المعانى بيت بود زنده زعشقت مرده دلها شود زيبازبان هر لال والكن * معناى تركيبيسى ديلى روشن ديمك اولور چونكه شيبا شين معجمه ممدوده‌نك كسرى وباء موحده ممدوده‌نك فتحيله بمعنى روشن وآشكار زبان ديل ديو يكرمى يدنجى قطعه‌نك ايكنجى بيتنده كچدى

* سوزبيلن آدم مردسخنداان *

مرد * آدم ديو اللى اوچنجى قطعه‌نك ايكنجى بيتنده كلور * سخندان * وصف تركيبيدر چونكه سخن سوز ديو اوتوزبرنجى قطعه‌نك يدنجى بيتنده كچدى * دان * دانستن لفظندن امر حاضر ياخود اسم فاعل مخففدر

* آغاز اول ايش باشلمقدر *

آغاز * همزه ممدوده‌نك وغين معجمه ممدوده‌نك فتحلرى وزاى معجمه ايله ابتدا وشروع صائب بيت در تلاش وجستجويت سربهم آورده‌اند مقطع انجامها ومطلع آغازها * هم دخى صدا وندا معناسنه وقصد وعمد معناسنه ده كلور

* صوكنه ديرلر انجام وپايان *

انجام * بمعنى آخر كار مقابلى آغاز شمس فخرى بيت چون فلك خانه اوست بى آغاز * چون قضا حكم اوست بى انجام * پايان * باء فارسيه ايله بمعنى انجام مسعود سعد سلمان بيت بيست پايان شغل من بيدا هميشه يك شغل بيست پايانى

* آغر كران ويينى سبك هم *

كران * كاف فارسيه‌نك كسريله بمعنى ثقيل محسوسا ومعقولا حكيم انورى زهد تو فضله وضوكر سپهر در زندى * كوه كران حلمت ازكاه سبكتر آمدى هم دخى قيمتلو وبها لو معناسنه وقط وغلا معناسنده كلور * سبك سينك فتحى وباء موحده‌نك ضمى وكاف ايله بمعنى خفيف خواجه سلمان بيت معده كو بكداز بد سبك خارا سبك * ليكن آب خوشكوارش بومزاج آيدكران

* انلر ديو آنها بولور دير انيشان *

آنها * قطعه ثالثه‌نك بيت ثالثنده كچن آن لفظنك جمعيدر چونكه ها ادات جمعدر ايشان * همزه ممدوده‌نك كسرى وشين معجمه ممدوده‌نك فتحى ونون ايله ضمير

غائبدر شاعر بيت ايشان دل من دارند ايشان دارند * ايشان سر زلف پريشان دارند * تحقيق آن اسم اشارتدر بعيد ايچون عربده ذلك وذالك كبي تركيده اماله وواو معروفله شوكبي جمعي آنان وآنها كلور عربيده هو ولاء تركيده شونلر كبي اين * اسم اشارتدر قريب ايچون عربيده هذا وذا كبي تركيده بو هم دخي اماله سز وواو مجهول ايله شو كبي * او * ضمير غائبدر تركيده دخي مستعملدر عربيده هو كبي جمعي ايشان كلور عربيده هم تركيده اونلر كبي بو تحقيق معلوم اولدي ايسه ناظم تحرير بو مصراعي شونلردر آنها اونلردر ايشان ديسه هم دخي قطعه ثالثه ده چبستندر آن شو نيچون چرا بيورسه چبستندر آن او نيچون مقامنده اوفق اولوردي لكن بربري مقامنده مستعملدر فافهم

* يكسان نباشد اولماز برابر *

يكسان * بمعني برابردر تكم تفصيلي فرق بشنجي قطعه نك بيت عاشري شرحنده كچدي * نباشد * مضارع منفيدر چونكه نون مفتوحه نافيه در كما سبق في الادوات البسيطه تكم مضارع مثبتي ايكنجي قطعه نك بيتنده كچدي

* پردل بهادر قورقق هراسان *

پردل * بمعني شجيع و بهادر و صاحب فكرورأي شمس فخري بيت كجاست در همه ايران همچو تو شاهي * كريم و پردل و دانا و عاقل و كامل * معناي تركيبيسي طولو كوكل ديمك اولور چونكه پر طولي ديو قرقنجي قطعه نك بيت اولنده كچدي دل كوكل ديو اونيدنجي قطعه نك اوچنجي بيتنده كچدي * هراسان * خائف كسر يله هراسيدن لغتندن اسم فاعلدر الف و نون ادات اسم فاعلدر كما سبق مير نظمي بيت ازان بيشه هراسان ميكذشتند * همه بر كار زار آماده كشتند

* كيرا تراولكم پك طوتيجيدر *

كيرا * كرفتن آخرينه الف الحاقيله اسم فاعلدر * تر * ادات افعل تفضيلدر كما سبق

* شو لكيم قاچيجي اولدي كريزاند *

كريزان * كريختن لغتندن اسم فاعلدر الف و نون ادات اسم فاعلدر

* شايد سزادر بايد كركدر *

شايد * شين معجمه ممدوده و ياء تحتيه نك فتحلري و دال ايله بمعني لائق و سزا بو معناده في الاصل شايستن لغتندن مضارعدر تكم اسم مفعولي سكزنجي قطعه نك بيت اولنده كچدي شاعر بيت نشايد نقش پر طاوس كردن * نه دانش پيش

بطلمیوس کردن همدخی شاید احتمال معناسنده‌در کلور بو معناده ترکیله مشترکدر
باید * باء موحده‌نك ممدوده‌نك و یاء تحتیه‌نك فتحلری و دال ایله بایستن لفظندن
مضارعدر کرك ولازم معناسنه تنکیم اسم مفعولی بو مصراع ثانیده کلور شیخ
سعدی بیت چه می باید از ضعف حالم کریست * که کر من ضعیفم پناهم قویست

* بایسته لازم چو قدر فراوان *

بایسته * باء موحده‌نك ممدوده‌نك فتحی و یاء تحتیه‌نك کسریله اسم مفعولدر بمعنی
لازم همدخی ضروری معناسنه‌ده کلور میرخسرو بیت سائل عزتر شده از آب
نشسته را * خواهنده هم زخواسته بایسته تر بسی * فراوان * فانك کسریله بمعنی
کثیر بسیار کبی وواسع یعنی بول معناسنه‌ده کلور ایکی معنایه ابو المعانی
بیت فراوان کرده کرچه جور جانان * ولی در ما تحمل شد فراوان

* مستفعلاتن بحر رجزدر *

یعنی بو قطعه بحر رجز مربع که جمله اجزاسی مرفلدر چونکه ترفیل اصطلاح
عروضیده مستفعلن یاخود متفاعلن یاخود فاعلن آخرینه بر سبب خفیف زیاده
ایتمکه دیرلر حاصلی آخری وتد مجموع اولان جزئك آخرینه بر سبب خفیف زیاده
ایتمکه دیرلر مثلا مستفعلن مستفعلاتن متفاعلن متفاعلاتن فاعلن فاعلاتن
اولوب مرفل دیو تسمیه اولنور سؤال بو مقامده ایرت جهتدن اعتراض ممکن اولور
اولا ترفیل بحر کامل مجزوءه مختصدر بحر رجزده وغیرنده یوریمز نتکیم فاضل خزرجی
مقام بیاننده تنصیص وتخصیص ایدوب دیر بیت فزد سببا خفا الترفیل کامل
بغایته من بعد جزء له اهتدی * بو تقدیرجه تعریف ترفیلی تخصیص ایتملو ایدی
جواب عروض فارسی عروض عربی یه احکام وقواعدده قیاس اولنماز نعم
احدهما آخره اعانه تامه‌دن خالی ده اولماز حتی هر برلری بشقه بشقه علم عد
اولنور خزرجی حضرتلری ایسه انجق عروض عربی نظم والتزام ایلدی
ثانیا ترفیل علتدر انجق عروض وضربه عارض اولور حشو وصدر وابتداده
یوریمز نتکیم خزرجی یورر بیت مواقعها الاعجاز الابیات ان انت * عروضا وضربا
ما عدا الخزم فابتدا * جواب * جواب مذکوردر چونکه علت ایله زحافی فرق ایدن
ارباب عروض عربیدر اما که اصحاب عروض فارسی علل وزحافاته جمیعا
زحاف تعبیر ایدرلر اصلا بربرندن فرق ایتمزلر وبالجمله علله زحافات حکمنی ویررلر
عروض وضربه تخصیص ایتمزلر ثالثا عروض فارسی نسخلرندن متداول اولنلرکه
وحید تبریزی ومنلا جامی عروضلری کبی رساله‌لرده بحر رجز مرفل دیو تصریح

بوقدر

بو قدر ایچون ناظم بحر بر عروض فارسی حکمنی و یرمدی جواب افواه اساتذهٔ حذاقدن بالمشافهه مسموعدر که کتب عروض فارسی مقدمه‌لرنده جمله زحافاتی و معروضاتی بیان بو خصوصده کفایت ایدر تعداد بحور ایدرکن موقعلرنده تفصیله حاجت یوقدر فقیر شویله فهم ایدرمکه بو مسموع ارباب عروض فارسی جمله علله زحاف دیو ب و زحاف حکمنی اجرا ایتملرینه متفرع عدر را بعاً بعض معاصرلریمزدن مسموعدر که شاهدی مرحوم مستفعلاتن مستفعلاتن سن سندن اولمه عاقل ایکنده بیتنده خطا ایتدی صواب اولان بحر متقارب اخرمدن اوله رق فعلن فعولن فعلن فعولن اولملو ایدی جواب بو حکمک منشائی فارسی عروضنی عربی عروضنه قیاس ایله بر کلام جزافیدر همان قلت بضاعته یه راجع بر معنادر چونکه کتب مشهوره ده تعداد بحور ایدرکن بحر متقارب اخرمدیه رك وزن و موزون بیان ایتدیلر بحر رجز مرفل دیو تصریح ایتمدیلر فاما که جواب ثانی و ثالثده اکا حاجت یوغیدی معلوم اولدی همان بو اجلدن ناظم بحر بر مستفعلاتن بحر رجزدر دیو انلری رد ایچون تصریح ایلدی فلله دره همدخی ناظم بحریردن و شاهدی مرحومدن ماعدا عامهٔ ارباب منظومه دخی بو قطعه عدیلی قطعه‌لرك عروضنی بیانده بویله تصریح ایتدیلر نظم اللآل بیت مستفعلاتن مستفعلاتن * فهم ایت رجزدن ترفیلی سنده نظم الفرائد بیت مستفعلاتن مستفعلاتن * بحر رجز خوش ترفیل ایله کاه سبحهٔ صبیان بیت مستفعلاتن بحر رجزدر * بلمك كركدر وزن ایله اوزان * همان ناظم بحریر بو تحقیقاته اشارت ایچون بیوردی

* اوکرن بیاموز قولا یدر آسان *

بیاموز * امر حاضردر تنکم مضارع مخاطبی اون یدنجی قطعه‌نك بیت اخیرنده کچدی اولنده کی باء موحده صله‌در داخل اولدیغی کلمه‌نك الفات اوائلنی یاء تحتیه‌یه ابدال ایدر کما سبق فی المقدمة * آسان * همزه‌نك مدیله عربیده اسهل و اهون معناسنه مقابلی دشوار لفظیدر چنا لای شیرازی بیت باسان برنمیکیرم دلی او لعل لبت آری * مکس آسان بشهد افتدولی دشوار برخیزد

* قطعهٔ چون جامهٔ چسبیده بالای سخن *

قطعهٔ چون * قطعهٔ خامسه عنوانده کچدی * جامه * اثواب دیو بو قطعه‌نك بیت اولنده کلور * چسبیده * جیم فارسیه‌نك فتحی و سینك سکونی و باء فارسیهٔ ممدوده‌نك کسریله یاقشمش و مناسب قلنمش و یجلش معناسنه

اسم مفعولدر مصدری چسپیدن لفظیدر نتکیم اسم فاعلی چسبان مناسب دیو سکزنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی * بالا * یوجه دیو ایکنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی لکن بو مقامده بوی معناسنه در قدوقامت کبی اولنده کی باء موحده مفتوحه الصاق ایچوندر کما سبق فی الادوات البسیطة * سخن * سوز دیو اوتوزبرنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی حاصل معنی سوزك بوینه اویغون مجلس طونکبی قطعه

* جامه اتو ابه دی طونلق تنه تن داخی بدن *

جامه * اسم جنسدر جمیع اثوابه وهرلباسه اطلاق اولنور بلکه مفروش وملبوسدن اعمدر حتی ملبوسه تن جامه و یتاغه خواب جامه دیرلر شیخ سعدی بیت پیراهن برك بردر ختان * چون جامه عید نیکبختان * هم دخی هر نسنه نك محیطنه وظرفنه جامه دیرلر مثلا مطهره یه آب جامه و بستانه شهر جامه دیرلر تنه * هسار سمیه ایله بدنه منسوب معناسنه ایدی بعده طونلغه علم اولدی تن * تاء فوقیه نك فتحی ونون ایله کوده و بدن معناسنه لکن باش والل واباق خارجدر نتکیم بدندن عربیده اطراف مذکور خارج اولدیغی کبی شاعر بیت درغم آن نوالله خال سیاه * جمله تن شد خال او در روی ماه

* طونه شلوار دینورکوملکه هم پیراهن *

شلوار * ترکیده طون وتومن عربیده سراویل حقتایده ایشتان دیرلر هم دخی چقشور و چنتیان معناسنده کلور * پیراهن * باء فارسیه ممدوده نك کسریله عربیده قمیص معناسنه طالب آملی بیت غافل از مصر بکنعان مرو ای باد صبا * که بتاراج دهی درنکهت پیراهن * الفك حذفیله پیرهن وایکی الفله پیراهان دخی جائزدر

* پوستین دکورك کریبان یقه قفتان قبا *

پوستین * پوست لفظنك آخرینه نسبت ایچون یاء تحتیه ونون الحاقیله پوسته منسوب دیمکدر لکن کورك معناسنه علم اولمشدر * کریبان * کاف فارسیه نك وراء ممدوده نك کسرلریله یقه که عربیده جیب کبی میرنظمی بیت کریبان چاك کرده تابدامان * نماند فرق دامان از کریبان * الف ونونك حذفیله کریب دخی بو معنایه در * قبا * قفتانك مخصوص اسمیدر زیبنه اولسون غیری اولسون جامی بیت سر وقدش زقبا یافته زیب * عقل رازو کس اوداده فریب هم دخی قبانك آبد ضرب مثلدر مضطرب اولمقدن کنایه ایدرلر قباده او غیری

اچق اولمق شرطدر عربیده دخی قبادرلر لکن مدو قصر عربیده جائزدر

* آستین یک یکی نوا ولدی انکدردامن *

آستین * همزه نك مدیله بك که عربیده کم دیرلر محمدجان قدسی بیت دارم ولی اماچه دل صدکونه حرمان دربغل * چشمی وخون درآستین اشکی و طوفان دربغل * یاء تحتیه نك حذفیله آستن دخی بو معنایه در * نو نون نك فتحیله یکی که عربیده جدید کبی * دامن * دخی میمد ن صکره الفله دامان ایکنسیده انك معناسنه عربیده ذیل کبی شاعرترکی بیت فالمزسه اکرکوشه دامان الیمزده * الدن نه کلور جاءکر بیان الیمزده

* خلعت فاخره اکسون پرند اطلسدر *

اکسون * همزه نك فتحی وکافك سکونی وسین ممدوده نك ضمی ونون ایله برنوع فاخرسیا مجامه که اکثری مهابت ایچون سلاطین کیرلر ظهیرفاریابی بیت برسم خدمتی اندرپی جنیبت تو * فکنده دهر زروز اطلس وزشب اکسون * کذا فی المجمع اماصحاحده نوعی ازدیبا باشد بسیاهی زند دیو مسطوردر وفرهنك جهانکیریده دیبای سیاه رنك که ازغایت نفیسی قیمتدار باشد دیو واقعدر همان ناظم تحریر جملیه مراعات ایدوب خلعت فاخره دیو تفسیر ایلدی فلله دره * پرند * باء فارسیه نك و رانك فتحی و نونك سکونی و دال ایله اطلس معناسنه مطلقا فاما که منقشنه پرنیان دیرلر دیو مصراع ثانیده کلور شمس فخری بیت ای که برتیغ وتیزتو یکسان * سنك وسندان پرند و پرنیان

* پرنیان نقشی اولان نوعه دینوراطلسدن *

پرنیان * باء فارسیه نك فتحی ورانك سکونی ونونك کسری و یاء تحتیه ممدوده نك فتحی و نون ایله یعنی اطلس منقش مذکورپرندبوندن اعمدر شمس فخری بیت آنکه باشد بیش رایش سرغیب * روشن وظاهر چونقش پرنیان * نون اولی نك حذفیله جائزدر

* کبش سموره دخی یك ابوکورکه دینلور *

کبش * کاف فارسیه ممدوده نك کسری و شین معجمه ایله سمور کورك معناسنه همانی بیت بمنعم نه زربفت ونه کبش ماند * نه صدپاره خرقه بدرویش ماند هم دخی مطلق زیاده ابوکورکه ده اطلاق اولنور قاقم و وشق وامثالی وله بیت خارکش را که پشت بود ز کبش * دیده برد وش خویش خلعت و کبش * هم دخی سمورمعناسنه کاف عربیله دخی مستعملدر تتمه قطعه اولی نك بیت تاسعی شرحنده کچدی هکذا البیان فی عامة الکتب

* لیك شیرازده خلعت دیوك کوش ایتدم بن *

بوندن ظاهر اولان ناظم سفارتله ایرانه کیدیکنده مدینهٔ شیرازده ودائرهٔ شاهده
خلعتك اسمی کبش ایمش واولخو الینك عرفا واداسندن دخی بویله
تصحیح ایلمش هاتفی ایضی بیت برون رفت قوت ز دست دبیر * ز تفضیل کبش
وکتان حریر * هاتفینك بو بیتی دخی خلعت معناسنه اولدیغنی اشعار ایدر
بویله اولنجه ناظم تحریرك دیباجه ده شعر * کشف وحل ایتمشیدم نیجه لغات
وار ایمش بزده مکر چوق غلطات * بیتنك ما صدقی اولمش اولدی فتأمل

* جشن بیرامده ضیافت کوننه دیرلر هم *

جشن * جیمك فتحی وشین معجمه نك سكونی ونون ایله ایكی معنایه در اول
بمعنی عید ویوم عیدثانی ضیافت کوننه ومجلسنه ونفس ضیافته
دیرلر حکیم انوری بیت در جشن آسمان وش تو ریخته نیاز * ساقی ماه روی
تو در ساغر آفتاب * جیم فارسیه ایله دخی مرویٔ ومستعملدر

* چوق جواهرلو اولان تاجه دیتورمش کرزن *

کرزن * کاف فارسیه نك فتحی ورانك سكونی وزای معجمه نك فتحی
ونون ایله چوق جواهرلو تاج معناسنه در شاهدی مرحوم همان تاج
دیو تفسیر ایلدی لكن فرهنك شعوریده مسطوردر که کرزن بر نوع تاجدر
دیرلر اوزرنده سرچه یمورطه سی قدر آبدار اینجولر واكا كوره لعل
ویاقوت وزمرد والماس ایله مزین ایدی زیاده اغرلغندن باشه کیمك ممكن
اولمیوب التون زنجیر ایله تخت اوزرنده آصلو طوروب پادشاه اوتوردقده
تاج باشی اوزرنده کیلمش کبی کورینوردی اسكندر ذو القرنین
اختراع ایلمش اندنصكره پادشهلره انتقال ایلمش وبعضیلر نوشیروانك
اختراعیدر دیرلر الان نیجه قرالری اول تاجه قوریتا دیرلر اسكندردن بزه
انتقال ایلدی دیرلر اول تاجه هر کیم مالك اولسه سائر پادشهلره تفوق
ایلر شهنشاه اطلاقی اول تاج اعتباریله دردیوب بو دعوای باطله دوشمشلردر
حضرت مولانامز بو رتاجی ذکر ایلدی بیت سر نادان شود پست ودل
غافل شود ناری * ازین افروخته درها برین افراخته کرزن

* خاتمك آدی نكین ویوزكك انكشتر *

نكین * نونك وكاف فارسیه ممدوده نك كسرلری ونون ایله بمعنی خاتم ویوزك قاشی
شاعر بیت نقش نكین مهر تو یا سید البشر * بر سینهٔ دلم شده كالنقش فی الحجر

انکشتر * همزه نك فتحی ونونك سکونی وکاف فارسیه نك ضمی وشین معجمه نك سکونی وتاء فوقیه نك فتحی ورا ایله یوزك معناسنه مهراولسون غیری اولسون حاصلی پارمغه طاقلورنسنه معناسنه محمد قلی سلیم بیت جهان بز برنکین تو باجو انکشتر * کند بچشم حسود تو روز کار انکشت * خاتم * تاء فوقیه نك فتحیله لغت مشترکه در خواجه حافظ بیت کرچه شیرین دهنان پادشهانند ولی * آن سلیمان زمانست که خاتم با اوست * کسرتا ایله اسم فاعل عربیدر

* درزینك یوکسکی انکشتنه اینکنه سوزن *

انکشتنه * همزه نك فتحی ونونك سکونی وکاف فارسیه نك ضمی وشین معجمه نك سکونی وتاء فوقیه نك دخی سکونی ونونك فتحی وهاء رسمیه ایله مضبوطدر سوزن * سین ممدوده نك ضمی وزای معجمه نك فتحی ونون ایله عربیده ابره معناسنه میرنظمی بیت همیز دیرونیزه جان ربود * که سوزن را طلس کذر کرده بود

* درزی بخیه نکندهٔ یملیدرژنده *

درز * دالك فتحی ورانك سکونی وزای معجمه ایله یوکه باشده والده وبافده وانوابده واغاجده وبناده مستعملدر عربیله مشترکدر رشید الدین یوسف بن لولو بیت موشعة قد بنت الظل دیلها * وکف حواشیها وکامها درزا * بخیه باء موحده نك فتحی وخاء معجمه نك سکونی وباء تحتیه نك فتحی وهاء رسمیه ایله بمعنی نکندهٔ هاتفی بیت کهی خرقه دوزی آن خضر وش * شدی سوزن عیسی اش بخیه کش * نکنده * نونك کسری وکاف فارسیه نك فتحی ونونك سکونی ودالك فتحی وهاء رسمیه ایله ترکیده دخی نکنده دیدکلری کبی جامه نکشی که بزم بلادمزك اصطلاحنده لامك کسریله لیاده وصرقلو دیدکلری اسبابك صوغ صوغ نکشی اسمیدر حاصلی نکنده فارسی ایله ترکی بیننده مشترکدر فارسیده خاصة آچیده دخی سوزنی دیرلر عربیده غرز دیرلر * ژنده * زای فارسیه نك فتحی ونونك سکونی ودالك فتحی وهاء رسمیه ایله یمالو اسباب معناسنه عربیده مرقعه کبی حکیم سنائی بیت دیده وقتی که یك پرا کنده * ژنده ریزه رجامه ژنده * همدخی اسکیمش وپرتلمش معناسنه ده کلور مطلقا مفروش وملبوسده مستعملدر

* یمه نك آدی دژنك انکلهدی دوکمه یه سن *

دژنك * دالك وزای فارسیه نك فتحلری ونونك سکونی وکاف فارسیه ایله یامه که عربیده رقعه دیرلر * انکله * همزه نك فتحی ونونك سکونی وکاف فارسیه نك ضمی ولامك فتحی وهاء رسمیه ایله دوکمه که ایلکه کچر اثیرالدین اخسیکتی بیت هر آن

آنکه زرین که چرخ از اختران سازد * لباس عمر او را بر کریبان زمان زیبد
هم دخی ایلك معناسنه ده کلور مسعود سعد سلمان بیت من دریده جیب
اندر کردن آن سیمتن * دستها افکنده در هم همچو کوی وانکه * چونکه
بو بیتده کوی یدوکه معناسنه در همدخی صحبت بالته سی انکل معناسنه ده کلور

* پینه دوز اسکی دیکیجی و کراده اسکی *

پینه دوز * وصف ترکیبیدر چونکه پینه اسکی یاما معناسنه فارسیده و ترکیده
مستعملدر * دوز * مصراع ثانیده کلان دوختن لفظندن اسم فاعل مخفف
یاخود امر حاضردر حضرت مولانا بیت مسمط آن پسر پینه دوز * شب همه شب
تا به روز * بانك زند چون خروس * اسکی پابوج کیمدموان * کراده
کافك ضمی وراء ممدوده نك فتحی ودالك فتحی وهاء رسمیه ایله بمعنی کهنه
واسکی اثواب هاء رسمیه سز کراد دخی بو معنایه در ترکیده قافله قراده دیرلر

* دوختن دکمك ایش داخی بریده کسیلمش *

دوختن * دال ممدوده نك ضمیله مصدردر دکمك معناسنه جامه اولسون غیری
اولسون کمال خجندی بیت زلفت بایدش عمر دراز و رشته زان افزون * که این جامه
کر بانها رفیق دوختن کیرد * مستقبلاتی خاء معجمه نك زای معجمه یه ابداليله دوزد
و دوزنده کلور * بریده * باء موحده نك ضمی وراء ممدوده نك کسریله اسم مفعولدر
مصدری بریدن لفظیدر کمال خجندی بیت از زان دلم چو بیم جدا نیست همچو برك
پنکر زشاخ لرزه بوقت بریدنش * اکثری رانك تخفیفیله در لکن تشدیدی دخی
جائزدر وله ایضا بیت بمهر یوسف از جان قطع کن * تیغ دست بریدن چه حاجت

* برمغار ودخی فغیاز دیمك شریتلك *

برمغاز * باء موحده نك فتحی ورانك سکونی ومیمك وغین معجمه ممدوده نك فتحلری
وزای معجمه ایله بمعنی شاکردانه یعنی استادك ایش ایشلدکلرینه شاکرده و یردکلری
شربتها معناسنه در لکن شریتلك دیو تفسیرك عمومی اولمغله کمال ایضاح ایچون
بیورر * یعنی بخشش دیو شاکردك الینه و یریلن *
کرك استاده و یرسون کرك ایش ایشلدن کسبه و یرسون آخرنده هاء رسمیه ایله برمغاره
دخی بو معنایه در * فغیاز * فانك فتحی وغین معجمه نك سکونی ویاء تحتیه ممدوده نك
فتحی وزای معجمه ایله برمغاز مرقوم معناسنه یعنی شاکرده و یریلان مزد و اجرت
معناسنه شمس فخری بیت بهر طریق که خواهی همیشه مال دهد * به بخشش و بصله
خیر و صدقه و فغیاز * فاموقعنه باء موحده ایله بغیاز دخی بو معنایه در * شاکردانه

کذلك

کذلك میر نظمی بیت بشاکردانه باشد لابد استاد * بخدمت داده شاکردانکی یاد

* درخور آنکه نیم او کاسکه لائق دکلم *

درخور * دالك فتحی ورانك سکونی وخاء معجمه نك ضمی وواو مجهول ورا ایله بمعنی لائق وسزاوار کمالی غیاث بیت معشوق من که رشك مه وغیرت خورست * حاش فدا کنم که بدین پایه درخورست * آنکه * اولکیم دیو یکرمی طقوزنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی * نیم * دکلم معناسنه چونکه نی نونك بین الفتح والکسر اماله سی ویاء تحتیهٔ مجهوله ایله ادات نفیدر لکن بو مقامده یا متحرکه در چونکه حرکه میم متکلم ایله تعانقك اقتضاسیدر

* ویردی الله بکا بارخدا داد بمن *

بارخدا * بونده برقاج اعتبار وار اول لفظ بارك یکرمی یدی معناسندن بری نام حق جل وعلادر خدا دخی کذلك بو تقدیر جه ایکیسی بردن حق تعالی یه مخصوص علم اولدی غیره اطلاق اولنماز ثانی بار مجازا مخلوق وانام معناسنه وخدانك برمعناسی دخی صاحبدر کما مرّ فی شرح البیت الاول من القطعهٔ الاولی حاصلی بارخدانك اصلی خدای بار ایدی علم اولنجق مضاف الیه تقدیم اولندی بو صورتده معناسی صاحب مخلوق دیمك اولور بو تقدیر اوزره دخی اللهیه مخصوص آخره اطلاق اولنماز ثالث بار لفظی بارکاهدن مخففدر بو تقدیرجه اللهك غیرینه ده اطلاق اولنور منوچهری بیت شاه ملکان پیشر و بارخدایان * زایزد ملکی یافته وبارخدایی * بو اوج اعتبارده حرف را ساکن اولور اعتبار رابع بار لفظی عربیدر اصلی باری ایدی خالق معناسنه بو تقدیر جه دخی حق تعالی یه مخصوصدر حکیم انوری بیت * ای براطراف ملك فرماننده وی برابنای دهر بارخدا * ناظم تحریرك ایرادی بو اعتباره مبنیدر چونکه رامکسوردر * بمن * بکا معناسنه چونکه باء موحده مفتوحه ادات مفعولدر من بن دیو اوچنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی

* قطعهٔ کوهر که قدرش بی شناسد قدردان *

قطعهٔ کوهر * نظیری اون اوچنجی قطعه نك عنوانندهٔ کچدی * که * ادات ربطدر * قدرش * شین معجمه ضمیر غائبدر * می * ادات حالدر کما سبق فی الادوات شناسد * مضارع غائبدر اکلر معناسنه مصدری اون بشنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی * قدردان * وصف ترکیبیدر مقدار بیلیجی معناسنه چونکه دان وصف ترکیبی اولدیغی حالده فرق التنجی قطعه نك طقوزنجی بیتنده

بكجدي حاصل معنى بو بركو هر قطعه سي. كه قدرني قدر بيلن اكلر

* دي مسافر قونديغي اوصاحبنه ميزبان *

چونكه ميز مسافر ديو مصراع ثانيده كلور بان ادات اسم فاعلدر كما سبق في الادوات المركبة شمس فخري بيت آزر اديكر نماند آرزو * هر كجا انعام اوشد ميزبان

* هم مسافر ميز و مهمان اولدي داخي ميهمان *

ميز * ميم ممدوده نك كسري و زاى معجمه ايله قونق كه عربيده مسافر و ضيف كبي شمس فخري بيت مكارم نعمت باد ميزبان كرم * بخوان جود تو صاحب دلان شاهان ميز * مهمان * بمعنى ميز مذكور كمال پاشازاده بوندن دخي تصرف ايدوب بيورر مهمان وصف تركيبيدر عظيمه بكزمجي معناسنه چونكه مه ميمك كسري واظهارها ايله اولو و عظيم معناسنه مان ماندن لفظندن امر حاضر ياخود اسم فاعل مخففدر بو تقديرجه مسافر واجب التعظيم ولازم التكريم اولمغله هر قونغه مهمان ديو تسميه اولندي شاعر قطعه ما سمت العجم المهمان مهمانا * لاجل اجلال ضيف كان من كانا * فانه اكبرهم والمان منزلهم والضيف سيدهم ما لزم المانا * فتأمل * ميهمان * ميم ممدوده نك كسريله بمعنى مهمان ايضا ابو تراب بك بيت خد نكت درد لم بنشست وجان چون صاحب خانه * كهي بيرون رود كاهي بكردد مهمان كردد

* بر بري آرد بجه پي در پي سكيرا يزد اخي پي *

پي در پي * بري بري آرد بجه معناسنه متصل ديمكدر چونكه پي باء فارسيه نك فتحي وياء تحتيه ايله ايز و عقب معناسنه مطلقا كمال اسماعيل بيت دور راهرو كه راهي رود بربك سمت * عجب نباشد اكر افتد پي اند ر پي * هم دخي سكر كه عربيده عصب معناسنه كلور بو نلردن بشقه براي كبي اجل معناسنه ده كلور ادات علت اولور نتكم مصراع ثانيده كلور

* هم سنكيچون از پي تو آنكيچون بهر آن *

از * بمعنى من اجليه * پي بمعنى براي يعني اجل معناسنه ادات علتدر * تو * سن ديو اوچنجي قطعه نك ايكنجي بيتنده كجدي * بهر * ايچون ديو طقوزنجي قطعه نك بيت اخيرنده كجدي * آن * اوديو اوچنجي قطعه نك اوچنجي بيتنده كجدي

* از براي اودخي آنك ايچون اوراكا *

از * قد سبق آنفا * براي * باء موحده نك و راء مهمله نك فتحلري و ياء تحتيه ايله عربيده لام تعليل كبي ادات علتدر صائب بيت اكرچه سايه ام منشور دولت در بغل

باشد

باشد برای استخوان سر کشته دائم چون همه باشم اوزاقطعهٔ ثالثه دمتفرقا کچدیلر

* بونجلاین زینستان وآنجلاین آنچنان *

زینسان * زای معجمهٔ ممدوده نك کسری ونونك سکونی وسین ممدوده نك فتحی ونون ایله بونجلاین وبونك کبی معناسنه تخفیفا یاء تحتیه نك حذفیله زنسان دخی دیرلر * آنچنان * همزه نك ونونك سکونیله آنجلاین معناسنه اولنده آن اولمیان چنان دخی بو معنایه در تتکم اوچنجی قطعه نك اوچنجی بیتنده کچدی

* آنستان اوانلرك هم اینشان بوانلرك *

انشان دخی اینشانلن اول همزهٔ ممدوده نك فتحی ثانی همزهٔ ممدوده نك کسری ایکسنده ده نونك سکونیله مضبوطدر بو مقاملرده فرق التنجی قطعه نك اون برنجی بیتنك شرحنه نظر اولنه حقیقت حاله واقف اولورسز

* پادشهلردر کیان کیلردیمك اولدی کیا ن *

کیان * کافك فتحیله بوزن بیان پادشهلر معناسنه کی لفظنك جمعیدر چونکه کی پادشاه دیو الی التنجی قطعه نك اوچنجی بیتنده کلدی وشمس فخری بیت جهان پناهی وشاهنشهی که می نازد * زفرق فرقدسایش همیشه تاج کیان * هم دخی پادشاهان قدیمه دن بر طائفه در که اولی کیومرث آخری کیخسرودر کیانیان دیمکله مشهورلردر حکیم اسدی بیت کیان رفته اند کان آمد بجای هماما کیان آمده * عناصر اربعه یه ده کیان دیرلر * کیان * کافك کسریله بوزن جهان کیم معناسنه اولان که لفظنك جمعیدر چونکه ادات جمع اولان الف ونون لاحق اولنجه که لفظنده کی هاء رسمیه یاء تحتیهٔ مفتوحه یه منقلبه اولور تتکم حکیم اسدینك بیتنده کی ایکنجی کیان کیملر معناسنه اولدیغی کبی

* چتر چادرا وبه خرکاه اوبا قدر بارکاه *

چتر * جیم فارسیه نك فتحی وتاء فوقیه نك سکونی وراایله چادر وخیمه وشمسیه ونان باشلرینك اورتوسی معناسنه جامی بیت چترفرزنده عمرفت سحاب * سایه نشین چتر ترا آفتاب * لکن شعوری مرحوم چتری بوکسك دیه لو چادردیو تخصیص ایلدی * چادر * دخی فارسیده ترکیده شیوعی ایله تفسیر قلندی حاصلی چتر مرقومه جمیع معانیسنده مراد فدر الوغ بیك بیت غلام باره نیم من ندارم آن مذهب هلاك چادرم وکشته جلك پوشم * خرکاه * اکرادو ترکمان اوبه سی معناسنه در وبچه وقلندرن ایتدکلری اومعناسنه ده کلور همدخی پادشهلرك اوطاغی معناسنه ده کلور خواجه سلمان بیت باهمه قدرو مرتبت بست کرنهاد تو چنبر

خرکهی تراخر که چرخ چنبریست * معنای ترکیبیسی اشك مکانی دیمکدر چونکه خر اشك دیو یکرمنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی کاف ادات اسم مکاندر کما سبق فی الادوات المرکبة مناسبت ظاهره در شرفنامه ده کسر خا ایله مضبوطدر بو تقدیرجه معنای ترکیبیسی خوش مکان معناسنه خر کسر خا ایله بمعنی خوش وخوب بارکاه چادر اوطاغی و پادشاهلر قپوسی و پادشاهلرك عظمتله دیوان سوردکلری موضع معنالرینه خواجه حافظ بیت مرو بخواب تو حافظ بارکاه قبول * زورد نیمشب وآه صبحگاه منست * معنای ترکیبیسی بارمکانی دیمکدر بارك تفصیلی یکرمی برنجی قطعه نك بیت اولی شرحنده کچدی بو ایکی لفظده الفك تخفیفیله خرکه و بارکه دخی جائزدر

* یك بیوك چادر دیمك هم کولکه لکدر سایبان *

سایبان * هر کولکه لکه دیرلر عموما وبیوك چادره دیرلر خصوصا خواجه عصمت بخاری بیت سی بیست چترتو بالای کردون * که خورشید رامیکند سایبان * معنای ترکیبیسی کولکه جی معناسنه در چونکه سایه کولکه دیو قرق درد نجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی لکن بو معنا مده تخفیف ایچون هاء رسمیه حذف اولندی بان ادات اسم فاعلدر کما سبق فی الادوات

* کوك سپهر اولدی زحل کیوان عطارد تیر ایمش *

سپهر * سینك کسری و پاء فارسیه نك فتحی وهانك سکونی ورا ایله لفظ مفرددر بمعنی فلك عموما و بمعنی فلك اطلس خصوصا شیخ نظامی بیت کفته حصاری تو اور اسپهر * کای فلك تو بکهن دارمهر * کیوان * کافك فتحیله بمعنی ستارۀ زحل حکیم انوری بیت * کیوان موقفان تراکر جکر خورد * نسرین چرخ راجکر جدی بسته باد * وفلك زحله دخی کیوان دیرلر * تیر * اوتوز درت معنایه کلور بری اسم ستارۀ عطاردر حکیم انوری بیت کرنامۀ دهد نه تیر وانۀ تو تیر * شغلش فروکشاده و دستش بسته باد باقی معنالری یکرمی برنجی قطعه نك بیت ثانیسی شرحنده کچدی

* اولکره پروین دیرلر عرش اعلا کرزمان *

پروین * پاء فارسیه نك فتحی ورانك سکونی وواو ممدوه نك کسری ونون ایله یکرمی سکز منازل قمردن برینك اسمیدر اکا عربیده ثریا دیرلر نظام استرابادی بیت بکو پروین نماید بر سواد شب * که این خازن بروی نطع مشکین ریخت مشت لولوی لالا * کرزمان * بوزن مهتران عرش اعلی معناسنه بعض نسخده مطلق آسمان

معناسنه سرويدر لكن عرش معنا سنه اولديغي اصحدر معيار جماليده شمس فخري كاف فارسيه نك كسري ورانك سكوني وزاي معجمه نك فتحيله بوزن مهتران ديو بيان ايدوب بو اباتي نظم ايلدي قطعه تا بود خرشيد ومه بر كرزمان * تا بود در كان عقيق بهرمان * پيش تيغ خسرو آفاق بود * كومخار ابر مثال بهرسان * باد باقي ساقي تعظيم او * تا كه باشد نام لوح وكرزمان * لكن فرهنك شعوريده رانك كسري وزاي معجمه نك سكوني ايله ديو ضبط ايدوب بو اباتي شاهدي كتوردي قطعه مه وخورشيد وبلبهرام برجيس * زحل با تير با زهره كرزمان * همه حكمي بفرمان تو دارند * كه ايزد مر ترا دادست فرمان * اندنصكره معيار جمالينك بياتي ايراد ايلدي انتهى فاما كه ناظم نحريرك سوق نظمي معيار جمالينك هموزا نيدر فاعرف هم دخي ميم موقعنده باء موحده ايله كرزبان دخي بو معنايه در

* مشتري برجيس ومريخك آدي بهرام هم *

برجيس * باء موحده نك فتحي ورانك سكوني وجيم ممدوده نك كسري وسين ايله بمعنى كوكب مشتري هم دخي سودلودر ومعنا سنه ده كلور ابو المعاني بيت شاهي كه بعطاي او شد كدايان * همچون عربي كه اشترش برجيس * بهرام * باء موحده نك فتحيله بمعنى كوكب مريخ سراج الدين قمري بيت اي زبده وجود جهانت بكام باد كيوان ترا مسخر وبهرام رام * هم دخي بر پادشاهك اسمي وبر فرشته ناميدر

* زهره ناهيد صمان اوغريسي اولمش كهكشان *

ناهيد * نون ممدوده نك فتحي وهاء ممدوده نك كسري ودال ايله بمعنى كوكب زهره محمود بن يمين بيت تير كردون همه انواع فضائل دارد * ليك در ملك طرب كامروا ناهيدست * زهره يه چغتايده چولبان ديرلر * كهكشان * آسمانده سحاب طويل كبي كيجه كورينور اما حقيقتده بولوت دكلدر خرده كواكب ونجومك تراكمندن ناشي اوبله كورينور سما ايله برابر كرمن كبي دونر تركيده اكا حاجيلر يولي وصمان اوغريسي وچرخ فلكوغريده مجره وحبيكه ديرلر شاعر بيت شهي كه چرخ شد ازبند كان در كاهش * ز كهكشان شده است سايبان خر كاهش معناي تركيبيسي صمان چكيجي ديمكدر چونكه كه كاهدن مخففدر صمان ديو اللي بسرنجي قطعه نك بيت اولنده كلور كشان اسم فاعلدر مصدري كشيدن لفظيدر فرقنجي قطعه نك يدنجي بيننده كچدي

* مرزبوم اولدي وطن سرحد سنوريدر دخي *

مرزبوم * ايكي معنايه در اول بمعنى وطن ثاني بمعنى سرحد سنوري ابو المعاني ايكي

معنایه بیت نگهبان گشتم اکنون مرز بوم را * که مرز بوم من نا یدبجا طرفرهنك
شعوریده مرز ایله بوم بیننده واو عاطفه یازدی لکن ناظم تحریرك عندمزده موجود
اولان نسخه‌ده اوسزدر فاما که فقط مرز مصراع ثانیده کلور بوم بای موحده‌نك
ضمیله وطن دخی یر یورت معناسنه فارسیده و عربیده بیقوشه دخی بوم دیرلر

* مرز سرحد آدیدر سرحد اغاسی مرزبان *

مرز * میمك فتحی و رانك سكونی و زای معجمه ایله بمعنی سرحد و صنور تنکم سرحد
اغاسنه مرزبان دیرلر چونکه بان ادات اسم مکاندر علی ماسبق فی الادوات المرکبة
خواجه سلمان بیت شاخ بان بکرفت مرز باغ و بستان از ایتیغ * سرفرو نرکس
بپیش مرزبان می آورد * هم دخی زمین و مملکت معناسنه ده کلور

* پاس حفظ ایتمك دخی ربعی ایمش کیجه‌نك *

پاس * پاء فارسیه ممدوده‌نك فتحی و سین ایله بمعنی حفظ و حراست و بمعنی ربع اللیل
کذا فی فرهنك شعوری فرهنك جهانکیریده کیجه‌نك سکز بخشندن بر بخشی دیو
واقعدر حکیم فردوسی بیت یکی کفت صدره ز یزدان سپاس * نیایش کنم روز و شب
در سه پاس * هم دخی تنکی دل و غم و اندوه و خوف و هراس معنالرینه ده کلور

* بو سببدن کیجه بکجیسنه دیمش پاسبان *

هم دخی مطلق بکجی معناسنه ده کلور چونکه بان ادات
اسم فاعلدر عربیده پاسبان معناسنه حارس دیرلر

* ران لو یلق چاقشیر و شلواره ده رانین دینور *

ران * راء ممدوده‌نك فتحی و نون ایله او یلق معناسنه عربیده فخذ کبی میر
نظمی بیت بزیر ران شده اسب مرادش * همه کام جهان او دست دادش
هم دخی راندن لفظندن امر حاضر و وصف ترکیبی دخی اولور * رانین
چاقشیر و شلوار و تومان معناسنه چونکه یاء تحتیه و نون نسبت ایچوندر
شاعر بیت چرا پیچد مکس دستار و فوطه * چرا دارد ملخ رانین دیبا

* قوله آت یکران بیلشدن کنایه زیر ران *

یکران * یاء تحتیه‌نك فتحی و کافك سكونی و راء ممدوده‌نك فتحی و نون ایله
قوله آت معناسنه بعض فرهنکده چیل آت دیو منقولدر فرهنك جهانکیریده
اسب ممتاز دیو واقعدر کمال اسماعیل بیت نشسته آب ز رشك
لطافتت در خاك * چنانکه باد برآتش زنعل آن یکران

* دینلدی زردشت اکه کیم یازمش مجوس ایچون کتاب *

زردشت * زای معجمه نك فتحی و رانك سكونی ودالك ضمی وشین معجمه نك سكونی وتاء فوقیه ایله دین مجوسده مذهب مغانی اوّل ایجاد واحداث ایدوب دین باطلی حقنده بر كتاب تألیف ایدن شخصك اسمیدر شمس فخری بیت چه كونه میتوان در ملك كردون * حدیث ومذهب زردشت وبرزین * كتاب مزبورك اسمی زای معجمه نك فتحیله زند فوهی و بو كتاب بكا طرف حقدن كلدی دیو نیجه كمسنه لری اضلال ایلدی حكیم خاقانی بیت آتش زمن بنهفت دم كر زند خوانم دیدكم * مصحف زمن بكر یخت هم كز اهل ایمان نیستم * محمد كشمیری تألیفنده ذكر ایدر كه زردشت منوچهر نسلندن ایدی نبوت دعواسی ایلدی ابتداسنده اقلادوس حكیمك شاكردی ایدی و اقلادوس فیثاغوس حكیمك شاكردی ایدی تمام علم حكمتی تحصیل ایدوب سیلان حدودنده بر معظم طاغده منزوی اولوب ریاضته مشغول اولدی انجام بر كتاب تصنیف ایدوب نامنه زند تسمیه ایلدی اول وقت كستاشب شاهك سلطنتندن اوتوز سنه كچمش ایدی طاغدن اینوب بیاض جامه ایله آتشپرستان رداسنی كیوب كستاشبه كلوب ادعای نبوت ایلدی كستاشب علماسیله امتحان ایلدی معجز مطالبلرنده زردشت اشارت ایلدی بر مقدار یاقزی آتشده ار یدوب باشنه دوكدیلر اصلا بر بینه ضرر ایتمدی زیرا حكمتله كندویه علاج ایتمشدی آتشك ضررینی دفع ایدردی كستاشبه اعتماد كلی كلوب پیشوای دین مغان ایلدی ابتدا فاعل خیر یزدان وفاعل شر اهرمن دیمك اندن ظهور ایلدی واول كتابك حكمی نوشیروان زماننده منسوخ اولدی فاما كه بنه جابجا بقیه بولنوردی

* هم مجوسك اوقشلا رینه دیرلر موبدان *

موبدان * جمع در آخرنده كی الف ونون ادات جمع در مفردی موبد میمك فتحی وواوك سكونی وباء موحده نك فتحی ودال ایله عالم مجوسدر لكن فی الاصل عربیدر جمعی موابذ كلور نتكم عالم نصارایه راهب دیوب جمعی رهبان كلوب عالم یهوده خبر دیوب جمعی احبار كلدیكی كبی

* بیلكو طاشی فسانه سحر افسون وفسون *

فسانه * فانك فتحیله بیلكو معناسنه عربیده مجده وعیسی كبی هم دخی بی فائده حكایه وقصه معناسنه ده كلور رهاء رسمیه سز فسان دخی مرویدر وكسر فا ایله بعض فرهنكلرده مضبوطدر حكیم انوری بیت بادام دو مغز ست كه در خنجر الماس * نادادهٔ لبش بوسه سراپای فسانرا * افسون * همزه نك فتحیله بمعنی

سحر وكهانت حكيم انوري بيت ازنهيب معدة او هر شبي تابامداد * اهل شهر و روستا برنان همين افسون كنند * همدخي حيله ومكر معناسنه وحيوانات مونيه وجن ايچون ايتدكلري تعويذ معناسنه دخي كلور * فسون فانك ضميله افسون مذكوردن مخففدر اوچ معناسنه مشتركدر بمعني سحر شيخ نظامي بيت فسون چند با خواهش برآموزد * فسون كردن بيابل كي كند سود

* دخي افسانه حكايت هم دينو رمش داستان *

افسانه * همزه نك فتحيله بمعني حكايه وبي فائده كلمات خواجه حافظ بيت ده روزه مهر كردون افسانه است وافسون * نيكي بجاي ياران فرصت شمار يارا چغتايده چورچك دير * داستان * بمعني حكايه ايضا ومثل مشهور حضرت مولانا بيت بشنويد اي دوستان اين داستان * در حقيقت نقد حال ماست آن

* بخته اولمش اليمش نسنه پرويزن الك *

بخته * باء موحده ممدوده نك كسري وخاء معجمه ايله اسم مفعولدر مصدري بختن لفظيدر ابو المعاني بيت خاك كر اهت ديده با مژكان حسرت بخته تا نباشد پاي آزرده خيال نازكت * پرويزن * باء فارسيه نك فتحي وراء نك سكوني و واو ممدوده نك كسري وزاي معجمه نك فتحي ونون ايله الك معناسنه عربيده منخل كبي شيخ سعدي بيت بپرويزن معرفت بخته * بشهد عبارت برآميخته * بو لفظده باء تحتيه نك حذفيله پرون دخي جائزدر

* دوكه درگوپيدن ومهراس معناسي هوان *

كوپيدن * كاف ممدوده نك ضمي و باء فارسيه ممدوده نك كسريله مصدردر دوكك واورمق وسحق ايتك معنالرينه دير * مهراس * ميمك كسريله هوانكه ايچنده ماجراد وكرلر عربيده اورنامي يارق طاش معناسنه ونام پدر خضر نبي ء م

* آقيجي چوبان چكيدن طملامق بارد ياغمر *

چوبان * جيم ممدوده نك ضمي وباء تحتيه نك فتحيله اسم فاعلدر چونكه الف ونون ادات اسم فاعلدر همدخي تجسس و تفحص ايدبجي معناسنه ده كلور چكيدن * جيم فارسيه نك فتحيله مصدردر مطلقا طملق معناسنه كمال خجندي بيت باز آتشي بسينه رسيدن گرفته است * خون از دل كباب چكيدن گرفته است * بارد * باء موحده نك فتحيله مضارع غائبدر مصدري باريدن لفظيدر مطلقا ياغمق معناسنه يغمور اولسون غيري اولسون

* هم اولوق ميزاب ايمش التون اولوق زرنا ودان *

میزاب * اصلی عربیدر فارسیده دخی شایعدر ابو المعانی بیتدر بیتش
خامه شد میزاب رحمت * که ریزد ازوی آب زندکانی * زر * التون
دبو یکرمی ایکنجی قطعه نك بدنجی بیتندمکچدی * ناودان * مطلقا
اولق معناسنده دکرمن اولغنمو سائرینه شاملدر و هانی بیت زنم
قطره ها کایدازناودان * زراعت بامیداوکی توان * اصلنده اسم مکاندر
چونکه ناو نون ممدودهنك فتحی وواو ایله معنی قطره دان ادات اسم مکاندر

* اولدی صانجلش خلیده سیخ شیش بریان کباب *

خلیده * خاء معجمه نك فتحی ولام ممدوده نك کسری ودالك فتحی وهاء رسمیه ایله
اسم مفعولدر صانجلش و ایچنه طوغرو کتمش معناسنه کذا فی المجمع حکیم
انوری بیت هر سا عتش ازغصه کلی تازه شکفته * وزغصه چو خارش همه
دردل بخلیده * سیخ * سین ممدودهنك کسری وخاء معجمه ایله مطلقا شیش معناسنه
دمور اولسون اغاج اولسون کباب شیشی اولسون آخری اولسون شیخ سعدی
بیتمه پنج بیضه که سلطان ستم روا دارد * زنندلشکریانش هزار
مرغ به سیخ * بریان * ضمله سوکلمه وکباب معناسنه ترکیده دخی شایعدر
عربیده شوی دیرلر شاعر بیت پس از مردن اکر مرغی نشیند
برسر سنکم شود بریان اکر آهی بر آرم از دل تنکم * کباب مشله شاعر
بیت هیچ نعمت نمیرسد بکباب * هیچ شربت نمیرسد بشراب

* میچکد طمملر دیمك قان طملا بجی خونچکان *

می * اداتحالدر کما سبق فی الادوات المرکبة * چکد * مضارع غائبدر
مصدری چکیدن لفظیدر آنفالکچدی خون قان دیوا وتوز نجی
قطعه نك بدنجی بیتندمکچدی * چکان * چکیدن مزبور دن اسم فاعلدر

* بسمل اولمشدر بوغازلنمش بریدن کسمه در *

بسمل * بانمو حدهنك کسری وسینك سکونی ومیمك کسری ولام ایله معنی
مذبوح خواجه آصفی بیت قاتل من چشم می بندد بسمل مرا * تا بماند
حسرت دیدار او در دل مرا * وتیغ ایله کشته اولنه ده بسمل دیرلر
بریدن * باء موحدهنك ضمی وراء ممدودهنك کسریله مصدردر معنی قطع
کمال خجندی بیتلر زان دلم چو بیم جدایست همچو برك * بنکرز شاخ لرزه
بوقت بریدنش * بونده رانك تخفیفی ونشدیدی جائزدر لکن بو مقامده مخففدر

* نخ ایلك معناسنه کلمش که مکدر استخوان *

مخ * میمك ضمی و خاء معجمه ایله ایلك و ییلك معناسنه عربیله مشترکدر لکن عربیده مسددر حکیم سنائی بیت کوید که نترسم همه عالم دیوار * از میخ چه ترسد چو مرا ورانیو دمخ * استخوان * همزه نك ضمی و سینك و تاء فوقیه نك ضمی و خاء معجمه نك بین الفتح والکسر اماله سی و واو مجهوله و نون ایله کمك معناسنه عربیده عظم دیرلر هم دخی اساس معناسنه و میوه چکردکی معناسنه ده کلور

* یارمرخم و یاره و زخمین و داخی زخمناك *

زخم * رای معجمه نك فتحی و خاء معجمه نك سکونی و میم ایله بمعنی یاره و جراحت شمشیر و خنجر و تیر و امثالی هم دخی آهوی یاض معناسنه ده کلور ایکی معنایه ابو المعانی بیت تیغ غمزه زخم کرده سینه ام * چون بچشمی زخم مارا ینکرد * زخمین * بمعنی مجروح آخرنده کی یاء تحتیه و نون نسبت ایچوندر * زخمناك مثله چونکه ناك ادات نسبتدر کما سبق

* دی تشیع اولمسنه ناسور و پرخون طولوقان *

ناسور * نون ممدوده نك فتحی و سین ممدوده نك ضمی و را ایله تشیع اولمش او کلماز یاره معناسنه ابو المعانی بیت نشدبه در رسیده عمر آخر * مکر این زخم دل ناسور بود دست * پر * طولی دیو قر فنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی خون قان دیو اوتوزنجی قطعه نك یدنجی بیتنده کچدی

* بیل میان اولمش وسط معناسنه داخی کلور *

میان * میمك کسری ایله ایکی معنایه در اول بیل که عربیده صلب کبی ثانی بمعنی وسط و ارالق ایکی معنایه کاتبی بیت که باغ پر از کل شود بنکهت کل * چو کلبن از بکشاید میان باغ میان * همدخی همیان لفظندن مخففدر

* قوشاغه دیرلر کمرهم اینجه بللو و میان *

کمر ترکیده دخی قوشاق معناسنه در کمال اسماعیل بیت چون سنان از سر فرازی باشدش در صدر جای * هر که اندر خدمت چون تیغ در نبندد کمر * هم دخی طاق معناسنه ده کلور مثلا کمر ایوان کبی * مو * اللنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کلان موی لفظندن مخففدر لکن بو مقامده اینجه معناسنه در مجازا * میان * آنفا کچدی

* فارسی او کرندم اولدم بو یله طتلو دیللو بن * تفسیردر

* پارسی آموختم کشتم چنین شیرین زبان *

پارسی * معربی فارسیدر چونکه وقت تعریبده پاء فارسیه فاء ایله ابدال اولنور

مشبعه بیانی دیباجه‌نك یکرمی طقوزنجی بیتنده کچدی * آموختم * ماضی متکلم وحده در مصدری قرق ایکنجی قطعه‌نك طقوزنجی بیتنده کچدی کشتم * قرق التنجی قطعه‌نك التنجی بیتنده کچیدی * چنین * اوچنجی قطعه‌نك اوچنجی بیتنده کچدی * شیرین * طتلو معناسنه مقابلی تلخ لفظیدر حکیم خاقانی بیت جز به شیرین نعمت دنیا * همکس را اندکش نمی ارزد زبان * یکرمنجی قطعه‌نك ایکنجی بیتنده کچدی سؤال بو مقامده بن مقابلنده من اولملو ایدی جواب همان تمیم ایچوندر بو خسه مقامده دخلی یوقدر

* قطعهٔ خوب بمعنیست چنین عشوه نمون *

قطعهٔ خوب * ایکنجی قطعه‌نك عنواننده متفرقا کچدی * بمعنیست باء موحده مفتوحه ظرفیت ایچوندر معنی معلوم لکن فارسیده نون کسر ایله اوقنسه جائزدر استاداتدر بطدر کما سبق فی الادوات المرکبة * چنین * اوچنجی قطعه‌نك اوچنجی بیتنده کچدی * عشوه نمون * وصف ترکیبیدر ناز ایدیجی و جلوه کوستریجی معناسنه چونکه عشوه نازدیو قرق برنجی قطعه‌نك بیت اولنده کچدی نمون وصف ترکیبی اولدیغی حالده اللی برنجی قطعه‌نك التنجی بیتنده کلور حاصل معنی برکوزل قطعه که معناده بویله جلوه ایدیجیدر

* طشره بیرون وبرون ایچرویه دینلدی درون *

بیرون * باء موحده ممدوده‌نك کسری وراء ممدوده‌نك ضمی ونون ایله بمعنی خارج وطشره ابوتراب بیك بیت خدنگست در دلم بنشست وجان چون صاحب خانه کهی بیرون رود کاهی بکردد میهمان کردد * بو لفظ بیرونی باء موحده‌نك فتحیله اوقورلر غلطدر وفصیح وصوابی کسر ایله در برون * باء موحده‌نك کسریله بیرون مذکوردن مخففدر همدخی برای واجل معناسنده کلور مثلا برون تو دیرلر سنك ایچون معناسنده درون * دالك فتحیله بمعنی داخل اندرون لفظندن مخففدر ابو المعانی بیت درون سینه من مخزن خیال تو بود * چنانکه رسم قدیمست کنج درویران

* چوره پیرامن او معناده ایمش پیرامون *

پیرامن * پاء فارسیه ممدوده‌نك کسریله چوره معناسنه عربیده اطراف وحوالی کبی شیخ سعدی بیت درمیر و وزیر و سلطانرا * بی وسیلت مکرد پیرامن * میم ممدوده ایله * پیرامون * دخی بو معنایه در ابو شکور بیت به پیرامون آن در بود کوهی * کران بد درد دل کردون شکوهی

* اولدي مفهوم خداوند همان صاحب ورب *

خداوند * خاء معجمه نك ضميله بمعني صاحب ورب مطلقا ماله وعلمه وملكه مضاف اولور كاهي اضافتسز مطلقا خداوند برلر ليذهب السامع كل مذهب بو تقديرجه كاف عربي ايله ده وكاف فارسيله ده معني دار اولور ق ايش وعمل صاحبي معناسنه اولان خداوندكار لفظي ناس اختصار ايدوب سلاطين آل عثمان حضراتنه خنكار ديو تعبير ايدرلر

* بو ق نظيري بو مثالي ديمك اولمش بيچون *

بيچون * مركبدر چونكه بي ادات نفيدر كما سبق في الادوات المركبة چون كبي ديو اوچنجي قطعه نك اوچنجي بيتنده كجدي بو مقامده مثل معناسنه در

مرهوندر * دينلور زماني نقاش كتابنه دخي *

* كرچه انجيل شريفك آديدر انكليون *

انكليون * همزه نك فتحي ونونك سكوني وكاف فارسيه نك فتحي ولامك سكوني وياء تحتيه ممدوده نك ضمي ونون ايله ايكي معنايه در اول بمعني انجيل شريف حكيم سنايي بيت تادم عيسي چليپا كرشد اكنون بليلان * بهر انكليون سرايدن بترسا بي شدند * ثاني نقاش مانينك انواع نقوشي نقش وتصوير ايدوب جميع ارباب نقوشه دستور العمل ايلديكي كتابك اسميدر رشيد الدين وطواط بيت زنقشهاي بديع وزشكلهاي غريب * صحيفه هاي چمن شد چو صحف انكليون حاصلي حضرت عيسي عليه السلام باخود چليپا باخود زنار ذكر اولنديغي محلده مذكور اولورسه مراد انجيلدر واكر نقش وصورت ورسم ونكار وامثالي ذكر اولنديغي مقامده مذكور اولورسه مراد كتاب مذكوردر

* كله مند اولدي شكايت ايده احوالندن *

كله مند * اسم منسوبدر چونكه * كله * كاف فارسيه نك كسري ولامك فتحي وهاء رسميه ايله بمعني شكايت هاتفي بيت رعيت زبيداد شان در كله * لكن كرك زاپاسبان كله * مند ادات نسبتدر كما سبق في الادوات المركبة

* زحمت ودردي اولاندر دخي رنجور ورنجون *

رنجور * بو زن قنبور وسنطور بمعني عليل وخسته مثال اول ابو طالب كليم بيت تاريك وبيم وراه بس دور * ايران كمر تيمام زبنكونه رنجور مثال ثاني ميرزا فصيحي بيت خون ميچكد زناله فصيحي مكر اجل * بيكانه امشب ازدل رنجور ميكشد * همدخي اينه معناسنده كلور مير نظمي بيت

مكن

مکن یاری بهر رنجور وا پشت * که گردد مر ترا رسوای عالم * نخون
باء موحده نك فتحی وخاء معجمه ممدوده نك ضمی ونون ایله بمعنی رنجور مذکور
میر نظمی بیت زعشقت تلخ شیرین را چشیدم * بدین سودا نخون دل کشیدم

* دیدیلر تنبل اولانکسه یه نکش وهوشا *

نکش * نونك کسری وکافك سکونی وشین معجمه ایله بمعنی کاهل وتنبل وسست
وبیکار میر نظمی بیت بود نکش وکاهل وبیکار وسست * لیك بوده در خورش چالاك
وجست * هوشا * هاء ممدوده نك ضمی وشین معجمه ممدوده نك فتحیله بمعنی نکش
مذکور * تنبل * دخی فارسیدر ترکیده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی کمال اسماعیل
بیت در کنج خانه پشت مده بوارداد نش * ترخسك زاهدیست ازرق وتنبلیست

* ایشنی کورمکه یك سعی ایدن آدم بشکون *

بشکون * باء موحده نك فتحی وشین معجمه نك سکونی وکاف
ممدوده نك ضمی ونون ایله لشغالنه حریص وامورینه مقدم معناسنه
میر نظمی بیت بسعی قسمت روزی نمیشود افزون * چرا بکوشش بی فائده
شوی بشکون * نون محلنه لام ایله بشکول دخی بو معنالیه در

* اتلو جانلو یه تنومندی فربه سمز *

تنومند * اسم منسوبدر بمعنی جسیم ومحکم بدنلو کرك انسان اولسون وکرك غیری
اولسون جمله حیوانه اطلاق اولنور چونکه تنو تاء فوقیه نك فتحی ونون ممدوده نك
ضمی بمعنی بدن تن کبی لکن تندن ایلغدر مند ادات نسبتدر کما سبق آنفا * فربه
فانك کسری وراءنك سکونی وباء موحده نك کسری واظهار ها ایله سمز معناسنه
ضدی لاغر در جامی بیت نزکه لا بود وسك فربه * هست ازین فربهت آن لاغربه

* دخی لاغر اریغه دیندی نزار اولدی زبون *

لاغر * فتح غین معجمه ایله مضبوطدر شیخ سعدی بیت اسب لاغر میان
بکار آید * روز میدان نه کاو پرواری * نزار * نونك کسری وزای
معجمه ممدوده نك فتحی ورا ایله بمعنی ضعیف وزبون محمد بن یمین بیت
زهی بسلسلهٔ زلف مشکبار مجعد * دل شکسته چون من نزار کرده مقید

* ترسنه دونمشه معکوس اولانه منحوسه * تفسیردر

* باژکونه دینلور همدخی وارون ونکون *

باژکونه * ایکی معنایه در اول بمعنی معکوس ومنکوس ومقلوب حقیقتا ومجازا
ثانی بمعنی مشئوم بو منحوس ومنکوب ایکی معنالیه بروجه تشویش فرخی بیت

باز کونه دشمنانش راز بیم کلك تو * موی کردد باز کونه بر بدن دندان مار * معنای
ترکیبیسی دخی بو معنایه قریبدر چونکه باز بای موحدهٔ ممدوده نك فتحی و زای
معجمه ایله کیرو معناسنه کونه در لود یو کلمه چك بیتده کاور * وارون * واو ممدوده نك
فتحی و رای ممدوده نك ضمی و نون ایله ایکی معناده باز کونه کبی ابیبی بیت ندانم بخت
را با من چه کینست * بکه نالم یکه زین بخت وارون * شمس فخری بیت ایا شهی که
هر انکو خلاف اندیشد * بود هر آینه و ز بخت دولت وارون * نکون * نونك
کسری و کاف فارسیهٔ ممدوده نك ضمی و نون ایله بو دخی ایکی معناده باز کونه کبی
هاتفی بیت بمن از کشتن و بستن بی قیاس * نکون کشت خوارزمیان را اساس

* غیری درلودیمه معناسی دکرکون اولمش *

دکرکون * رانك سکونیله غیرد رلو و بشقه کونه معناسنه میر نظمی بیت دل
از آرام نشد با لطف مقرون ز جور یار شد حالم دکرکون * اصلنده مرکبدر
چونکه دکر دالك کسری و کاف فارسیه نك فتحی و را ایله غیر و بشقه معناسنه
اصلی یاء تحتیه ایله دیکر لفظیدر نتکم قطعهٔ اخیره نك عنوانیده کاور کون * کاف
فارسیهٔ ممدوده نك ضمی و نون ایله درلو و رنك معناسنه خواجه سلمان بیت
یار کندم کون سنبل زلف خرمن سوزم * جو بجو بر باد خواهم راند چون خواهم
نکر * بو بیتده کندم کون اسمر اللون معناسنه یعنی بغدای رنکلو معناسنه در نتکم
مصراع ثانیده کلان کونا کون دخی بوندندر بیتلرنده کی الف توسل ایچوندر

* درلو درلو دیه جك یرده دینور کونا کون *

شیخ سعدی قطعه روضة ماء نهرها سلسال * دوحة سجع طیرها
موزون * آن پراز لالهای رنکارنك * وین پراز میوه های کونا کون

* محفه نك آدی کجاوه عربه کردونه *

کجاوه * کافك وجیم ممدوده نك وواوك فتحلری وهاء رسمیه ایله یعنی محفه عربیده
هودج کبی * کردونه * کاف فارسیه نك فتحی ورانك سکونی ودال ممدوده نك
ضمی ونونك فتحی وهاء رسمیه ایله عربه معناسنه که عربیده عجله چغتایده آرابه کبی

* دونیکیچون دیدیلر کو کلره چرخ کردون *

چرخ * فلك دیواون طقوزنجی قطعه نك بیت اخیرنده کچدی
کردون * مطلق دونیجی معناسنه عربیده دوّار کبی بو تقدیرجه
عربه معناسنه اولان کردونه لفظنده کی هاء رسمیه علامت نقل
یا خود ادات نسبتدر کما سبق فی الادوات المرکبة حکیم انوری بیت

وراز

ور از مراد تو پی بار پس نهد گردون * باضطرار چو گردون بار کش دون بود

* کاست نقصان دخی بك اکسکه کمتر دینلور *

کاست کاف ممدوده نك فتحی و سینك سکونی و تاء فوقیه ایله ماضی صیغه سی اوزره اسم مصدر در مصدری کاستن لفظیدر شاعر بیت شعار را سخن کاست باید همی * به خویشتن خواست باید همی * هم دخی ناقص و اکسك معناسنه ده کلور لکن کم لفظیله فرق وار در چونکه کم ابتدادن ناقص اولاندر کاست صکره دن ناقص اولاندر * کمتر * اسم تفضیلدر چونکه کم اکسك دیو اونورنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی تر ادات اسم تفضیلدر کما سبق فی الادوات المرکبة میر نظمی بیت بعشق از دیگران کمتر نباشم * همان در عشق باشم گر نباشم

* هم کینه دیمك اکسکلور زیاده افزون *

کینه * اسم منسوبدر چونکه کم آنفا کچدی یاء تحتیه نسبت ایچوندر نون تاکید نسبت ایچوندر هاء رسمیه علامتدر میر نظمی بیت کینه بنده درگاه جانان کند خدمتگذاری از دل جانان * افزون * همزه نك فتحیله بمعنی زیاده بیش کبی لکن فرقلری بیش ابتدادن زیاده اولاندر افزون صکره دن زیاده اولاندر کم ایله کاست کبی حکیم انوری بیت همیشه تا بجهان در کمی و افزونیست * حسود جاه تو کم باد و عمرت افزون باد

* رنك نیرنکنه الدانمه بو چرخ دونك *

رنك * کونه دیو قرق برنجی قطعه نك بشنجی بیتنده کچدی لکن بو مقامده حیله و خدعه معناسنه * نیرنك * نون ممدوده نك کسری و رانك فتحی و نونك سکونی و کاف فارسیه ایله اوچ معنایه کلور اول بمعنی مکر و حیله حکیم اسدی بیت جهانرا چنین دست بازی بسست * ز هر رنك و نیرنك سازی بسست * ثانی بمعنی سحر و افسون شمس فخری بیت تراز کید بدان حفظ حق نگهبانست * ز جرز و رقیه و افسون و حیله و نیرنك ثالث نقاشلرك نقش و تصویردن اقدم ایتدکلری رسم معناسنه مؤید الفضلاده بمعنی طلسم دیو وافعدر حاصلی بو مقامده جمله معنا یبسی الویرر بو نلردن بشقه نیرنك دکل معناسنه مرکبده اولسه ینه الویرر چونکه نی ادات نفیدر کما سبق فی الادوات * چرخ دون * بمعنی فلك دنی

* نقش الوان دیو کوستر دیکیدر بو قلمون *

بو قلمون * باء موحده ممدوده نك ضمی و قافك فتحی و لامك سکونی ایله التی معنایه کلور اول بر جانوردر که کونشه قرشو طورر کونش طوقندقجه الوان کبی پارلر

ثانی الوان سرجه که مینادیرلر ثالث نواع شکوفه واغاج چیچکلری شیخ سعدی
بیت باد در سایهٔ درختانش * گسترانیده فرش بوقلمون * رابع دیبای منقش
منوچهری بیت فروزان تیغ وی هنگام هیجا چنان دیبای بوقلمون نموده * خامس
برقوشدر صویه باند جه نوبلری الوان گورینور سادس روزگار متلون الاحوال
اولمغله اکا ده بوقلمون دیرلر تحقیق بودرکه هرنه که الوان ورنکارنك
گورینور اکا بوقلمون دیرلر بومقامده مقصود دخی
بودر بو تقدیرجه ناظم نحریر جامع الکلم بر معنی ایلمدی فلله دره

* قطعه درواو چونوباوهٔ باغ مینو *

قطعه درواو * مثلی قطعه اولی عنوانده کچدی * چو * ادات تشبیهدر
کماسبق فی الادوات * نوباوه * ترفنده یمش دیو بوقطعه نك بیت
عاشرنده کلور * باغ * بیانی اوتوز سکزنجی قطعه نك بیت اخیری
شرحنده کچدی * مینو * جنت دیو بو قطعه نك بشنجی بیتنده کلور
حاصل معنی جنت باغنك طرفنده یمشی کبی حرف واوده بر قطعه در

* شرمکین اوتانجی اولدی قادندر بانو *

شرمکین * اسم منسوبدر چونکه شرم اوتمق دیو قرق برنجی قطعه نك بیت
اولنده کچدی کین ادات نسبتدر کماسبق فی الادوات المرکبة * بانو
باء موحده ممدوده نك فتحی و نون ممدوده نك ضمیله بمعنی خاتون
خانه نشین که ترکیده اکا قادین دیرلر میر خسرو بیت مهین بانو
چو آمد پیش شیرین * مصیحت کرده از کنتار پیشین

* پیره زن قوجه قاری سحر ایدیجیدر جادو *

پیره زن * رادن صکره هاء رسمیه ایله وهاء رسمیه سز مستعملدر میر نظمی بیت
پیره زن دهر طلا فش بده * بر سر اوپای مرادت بنه * معنای ترکیبیسی ده بویله در
چونکه پیر قوجه دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی زن
عورت دیو یکرمی اوچنجی قطعه نك اوچنجی بیتنده کچدی
جادو * جیم ممدوده نك فتحی ودال ممدوده نك ضمیله سحر ایدیجی معناسنه
هم دخی استعاره طریقیله چشم محبوبه ده اطلاق اولنور شانی تکلو بیت چشم
توجادو یست که صورت فرنك * دربك نکاه باهمه کس آشناشود

* پری پیربند طولاشمش دیمه در پیچاپیچ *

پیچاپیچ * اکثری انسانده وموی زلفده وگسوی دلبرده مستعملدر چونکه

میانه‌ده کی الفتوسل ایچوندر بیچ طولاشق دیو بشنجی قطعه نک دردنجی بیتنده کلدی

* موی قیل شانه طرق ساج بولکیدر کبسو *

موی * میم مضمومه نک ضمی و یاء تحتیه ایله مط لمقابیل ویولک معناسنه عربیده شعر کبی * شانه * طرق معناسنه عربیده مشط کبی کمال خجندی بیت شانه زد باد زلف یار مرا * اصلح الله شانه ابدا * هم دخی شانه حیوانک کورکی که بر یعنی ککد راوز رنده قرمزی خطوطی اولور بعض ناس اول خطلردن احکام استخراج ایدرلر اکثر تاتار واوزبک طائفه سی ایو بیلورا کاچغتایده اسابقوردیرلر حتی ملیبنلرنده معتبر اولمغله مسافر عزیزا وغربته اول کمکی قورلر کانه زیاده اعتبار ایتمش اولور * کبسو * کاف فارسیه نک فتحی و یاء تحتیه نک سکونی و سین مهموده نک ضمی ایله صاچ بلوکی معناسنه استاد دقیقی بیت آن دو کبسو بلرماهی بردو میکویی که برد * نیستی آکه که می آیند دزدان ازقفا

* معناسنک آدی زهار اولدی بغل قولتقدر *

زهار * زای معجمه نک کسری و هاء ممدوده نک فتحی ورا ایله قاصق وقاصقک قیلی معناسنه ابو المعانی درجعوزنی بیت که نتوان شد یقین اوراز بد بو * نکاید هم خراز بسیار زهارش * بغل * باء موحده نک و غین معجمه نک فتحلری و لام ایله قولتق که عربیده ابط کبی صائب بیت اکرچه سلیمانم منشور دولت در بغل باشد * برای استخوان سر کشته دائم چون هما باشم * عربیده بغل دیو قاطره دیرلر

* هم تراش ایتمه ستردن ایکو در پهلو *

ستودن * سینک کسری و تاء فوقیه نک ضمی و رانک سکونیله مصدردر قازیمق و تراش ایتمک معناسنه شیخ نظامی بیت استر مهر چندم تیر یافت * مو ستر وموئتواند شکافت * پهلو * پاء فارسیه نک فتحی و هانک سکونی و لام ممدوده نک ضمیله ایکو که عربیده ضلع کبی هم دخی یانکه عربیده جنب کبی حکیم شفائی بیت پرستاری ندارم بر سر بالین بیماری * مکر آهم ازین پهلو بان پهلو بکردانند * فاما کمالاتک فتحیله پهلو لغات فارسیه دن بر نوعدر

* پهلوانه یل و الب و کورشه کشتی دی *

یل * یاء تحتیه نک فتحی و لام ایله یعنی پهلوان و بهادر و دلاور حکیم فردوسی مثنوی بروز نبرد آن یل ارجمند * بتیغ و بخنجر بکرز و کمند * برید و درید و شکست و ببست * یلانرا سر و سینه و پا و دست * بو ایکی بیتده چار اندر چار ولف ونشر صنعتی واردر یعنی تیغ ایله برید و خنجر ایله درید و کرز ایله شکست و کمند ایله ببست

وتیغ بسر و خنجر بسینه‌بو کرز بپا و کمند بدست * الب * همزه‌نك فتحی ولامك سكونی وباء موحده ایله بوزن قلب بمعنی پهلوان ایضا بو تقدیرجه مسقط رأسمز اولان البستان لغتنده پهلوان محلی وبهادر مكانی دیمك اولور * پهلوان * فاوسیدو تركیده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی حكیم فردوسی بیت كسی كو بود پهلوان جهان * میان سپه در نماند نهان * كشتی * كافك ضمی وشین معجمه‌نك سكونی وتاء فوقیه ممدوده‌نك كسریله كورش معناسنه تكم كشتی كرفت دیرلر كورش طوتدی دیمكدر بونده سین مهمله ایله كسنی دخی مرویدر

* كوجلو قوتلو توانا دخی قوت نیرو *

توانا * تاء فوقیه‌نك ضمی و واو ونون ممدودتیناك فتحلریله توانستن لغظندن اسم فاعلدر چونكه الف علامت اسم فاعلدر * نیرو * نون ممدوده‌نك كسری وراء ممدوده‌نك ضمی ایله بمعنی قوت وزور شمس فخری بیت ابو اسحق ای كرده مسخر * ممالك را بعدل وداد ونیرو * شیخ سعدی بیت درختی اكنون كرفتست پای * بنیروی شخصی برآید زجای

* جاودانی ایله جاویدانی ابدی ودائم *

جاودانی * بونده درت لغت واردر جاویدانی واودانی ونونی نصكره ایكی یاء تحتیه ایله جاودان ایكی یاء تحتیه سز جاویدان یاء ثانیه‌سز جاودانی یاء اولی سز جاوید واو ممدوده ایله دالدن نصكره الف و نونسز لغت خامسه‌در

* راحت آسایش جنت كبی همچو مینو *

آسایش * امر حاضر آخرینه ماقبلی مكسور شین معجمه الحاقیله اسم مصدر ردر مصدری همزه وسین ممدودتینك فتحلریله آسودن لغظیدر چونكه مستقبلانی واوك الف و یاء تحتیه‌یه ابدالیله آساید و آساینده كلور خواجه حافظ بیت آسایش دوكیتی تفسیر این دو حرفست * با دوستان تلطف با دشمنان مدارا * همچو هانك فتحی ومیمك سكونی وجیم فارسیه‌نك ضمی وواو مجهول ایله ادات تشبیهدر كما سبق فی الادوات المركبة * مینو * میم ممدوده‌نك كسری ونون ممدوده‌نك ضمیله بمعنی جنت بهشت كبی شیخ نظامی بیت یكی مجلس آراست از رودمی زسبزه‌مش برآورد خوی * هم دخی زمرداز جواهر معناسنده كلور

* سیب المناداریو به دخی بها یوادر *

سیب * سین ممدوده‌نك كسری وباء موحده ایله الما معناسنه عربیده تفاح كبی كمال خجندی بیت كفتم از سیب سیمت قندی به از نار خجند * بار نخدان لب چون قند

كفتابه نبود * به * باء موحده نك كسرى واظهار ها ايله ايكى معنايه در اوّل ايو
معناسنه نيك كبى شاعر بيت كفتى كه ستارهٔ تو سعدست * من طالع خود از تو به بدانم
بعضيلر نيك ايله به لفظنى فرق ايدرلر تركيده نيك ايو ايله تعبير اولنور به ييك ايله نتكيم
يورباعيدن فهم اولنور رباعى شيرى كه شكارى نكند روبه * عمرى كه بتلخى
كذرد كوته به * انكس كه محق نان ونمك نشناسد كر * يوسف مصرى بود
لندرچه به * ثانى ايوا ديدكلرى ميوه معناسنه عربيده سفرجل كبى

* نار انار وار يك انوا عنه ديرلر آلو *

انار * همزه نك فتحيله ميوهٔ معروفه كه تركيده نار عربيده رمان
ديدكلريدر حتى خبرده وارد اولمشدر كه من اكل رمانة انار الله قلبه اربعين يوما
هم دخى قرآن عظيمده فيها فاكهة ونخل ورمان وارد اولمشدر فرهنك
شعوريده انار همزه ايله فارسيدر همزه سز نار تركيدر ناظم تحرير لك سوق
كلامى دخى بونى اقتضا ايدر كما لا يخفى على من له ادنى مذاق لكن بعضيلرى
معكوس ديديلر يعنى همزه ايله تركيدر همزه سز فارسيدر نتكيم بو قطعه دن
فهم اولنور قطعه نار بخور رنك تو كلنار شود * قهوه بخور عقل تو بسيار
شود * دردالم دفع كند تنبا كو * باده مخور عقل تو كمراه شود * شو قدر
وار كه ايكيسى على الاشتراك فارسيده و تركيده مستعمل اوله فافهم
آلو * همزهٔ ممدوده نك فتحى ولام ممدوده نك ضمى ايله انواع اريك معناسنه در
مثلا زرد آلو بمعنى مشمش سياه آلو بمعنى برقوق شفتالو بمعنى خوخه

* اصمه تاك واوزم انكور قورقدر غوره *

تاك * تاء فوقيه ممدوده نك فتحى وكاف ايله اصمه واوزم چبوغى معناسنه ظهورى
بيت ثنا ميكنم ايزد پاكرا * كه باده طارم تاكرا * انكور * فتحله تازه اوزم معناسنه
عربيده عنب كبى طالب آملى بيت شراب كهنه ما شيرهٔ كشت از و از كون بختى
اكر زنسيان بماند هفته انكور ميكرزد * حتى صحيح سز لبه شراب انكور ديرلر
غوره * غين معجمه ممدوده نك ضمى ورانك فتحى وهاء رسميه ايله قورق معناسنه
عربيده حصرم كبى هم دخى هنوز اچلمامش پنبه قوزاغى معناسنده كلور
بو ايكى معنايه شمس فخرى قطعه وركنى بادا غظ اودر باغ * شهد كردد بعزم
درغوره * ابر از فيض دست ابو اسحق * و كند پنبه وان درغوره

* اولدى كلنار كرار وشنه در آلو بالو *

كلنار * كاف فارسيه نك ضمى ولامك سكونى ونون ممدوده نك فتحى ورا ايله

کراس دیدکلری معروف میوه که طب کتابلرنده اکا قراصیای حلو دیرلر هم دخی برقرمزی رنکین چیچکدر بر اغاجده بتراول اغاج انار اغاجنه بکزر لکن اناری اولماز انجق محصولی چیچکدر بعضیلر اکا اناربری دیرلر عربیده جلنار و شوکه المصری دیرلر هم دخی شیرازده وا طراقنده کل صد برک دیرلر شیخ نظامی بیت شدم از سرخ وروئی تیز چون خار * خوش آن خاریکه آرد سرخ کلنار * آلو بالو * همزه ممدوده ایله وشنه دیدکلری میوه که کراس انواعندن حتی شعوری مرحوم کراس دیو تفسیر ایلدی میر نظمی بیت * چنانست آبدار و تازه و تر * شد آلو بالو همچون لعل دلبر

* انبرو دولکل انبرد دینور امرود ه *

انبرود * همزه نک فتحی ونونک سکونی و باء موحده نک فتحی وراء ممدوده نک ضمی ودال ایله بمعنی امرود عربیده کمثری کبی صاحب کامل التعبیر بیت امبرود ست ملیه شادی * مال و از قید محنت آزادی * انبرد * واوک حذف فیلهو ندن مخففدر * لکل * لامک کسری وکاف فارسیه نک فتحی و لام ایله بمعنی امرود ایضا کذا فی فرهنک زفانکو یا * امرود * دخی فارسیدر ترکیده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی لکن اکثری ترکیده رایی میم اوزره تقدیم ایدوب ارمود دیرلر

* شفترنک ایله هلو ایکیسیده شفتالو *

شفترنک * شین معجمه نک فتحی و فانک سکونی وتاء فوقیه نک وراءنک فتحلری ونونک سکونی وکاف فارسیه ایله بمعنی شفتالو عربیده دراقی وخوخه کبی شاعر بیت نقلی تو خشک میوه ونقل منست تر * چون سیب وآبی وشکر امرود وشفترنک * هلو * هانک ولام ممدوده نک ضملرایله بمعنی شفتالو ایضا * شفتالو * دخی فارسیدر ترکیده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی

* دینلدی بادرنک تورنجه یوکیدر نارنک *

بادرنک * باء موحده ممدوده نک وراءنک فتحلری ونونک سکونی وکاف فارسیه ایله بمعنی تورنج عربیده اترج کبی میر نظمی بیت همه نازک وجود وعشوه آهنک همه سیمین وتن بستان بادرنک * نارنک * باء موحده موقعنه نون ایله بادرنک کبیر لکن شعوری مرحوم مطلق تورنج دیو تفسیر ایلدی شمس فخری بیت برای زینت بزمش فلک هد دائم * زآفتاب ترنج وز مشتری نارنک * بونک معربی جیم ایله نارنج افصحیدر شاعر عربی بیت * ان فی بستاننا نارنجنا * من جنی نارنجنا نار اجنی معرب مذکور فارسیده دخی مستعملدر استاد فرخی بیت همیشه تازه درخت سمن

نباید

نبایدکل * برون نبایداز شاخ نار ونارنج * بو نلردن منفهم اولان دخی نارنك مطلق تورنج معناسنه اوله * ترنج * تاء فوقیه ایله رامیانندهواوسز فارسیدرلکن ترکیدهشیوعی حسبیله تفسیر قلنمدی شوقدر که ترکیدهواورسمی یازرلر

* دخی لیمون اغاجی اولدی درخت لیمون *

درخت * دالك کسری ورانك فتحی وخاء معجمه نك سکونی وتاء فوقیه ایله هنوز مقطوع اولمیوب یرندهطورن اغاج معناسنه میوهدار اولسون اولماسون یاش اولسون یاش اولماسون فاما که کسلدکدنصکره اوزن وهموار اولورسه ستون دیرلر دکل ایسه یعنی اوطون ایسه هیمه وهیزم دیرلر بو سببدن جمعی درختان کلور شیخ سعدی بیت برگ درختان سبز درنظر هوشیار * هرورقی دفتریست معرفت کردکار * عربیده درخته شجر چغتاییده یغاج دیرلر لیمو * نونسز لام ممدوده نك کسری ومیم ممدوده نك ضمیله بمعنی لیمون که معروف میوهدر طالب آملی بیت زترنج ذقنی دهکه طبیبم دل من * نشکند تلخی صفرات بدین لیموها * لیمون * نون ایله السنه ثلثه ده مستعملدر

* بارو برمیوه وترفنده یمش نوباوه *

بار * میوه دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی لکن بومقامده مراد فیله معاذکراولنمغله تکرار عداولنمدی * بر * مطلقا میوه معناسنه بارکبی شیخ سعدی بیت درخت کرم هرکجا بیخ کرد * کذشت ازفلك شاخ بالای بر * باقی معنالری اوتوزبرنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی * میوه * میم ممدوده نك کسریله فارسیدر ترکیده استعمالی حسبیله تفسیر قلندی لکن ترکیده میمك فتحیله شایعدر * نوباوه * نونك فتحی وواوك سکونی وباء موحده ممدوده نك وواوك فتحلری وهاء رسمیه ایله بمعنی نورسیده میوه یعنی ترفنده یمش شمس فخری بیت شهریارا تاابدهرلحظه باد * باغ اقبالت پرازنوباوه * واوثانیه موقعنده را ایله نوباره دخی بومعنایه دربونقدیرجه عنوانده اولانی را ایله کتورسه افید اولوردی

* بهترین یك ایوسیدرایو نیك نو نیکو *

بهترین * آخرنده کی یاء تحتیه نسبت ایچوندر نون انی مؤکددر بهتر اسم تفضیلدر چونکه ایودیو بو قطعه نك التنجی بیتنده کچدی برادات تفضیلدر کماسبق فی الادوات المرکبة * نیك * نون ممدوده نك کسری وکاف ایله بمعنی خوب یعنی ایو شیخ سعدی بیت هرکه او نیك میکند باید * نیك وبدهرچه میکند باید * نیکو * آخرنده واو ایله مثله

* هندوانه دینلور قارپوزه قاون کرمك *

هندوانه * قارپوز معناسنه عربیده دخی مستعملدر عربیده خاصة جبس دیرلر

* خربزه ایکیسنك آدی قبق اولدی کدو *

خربزه * خاء معجمه نك فتحی وراء نك سکونی و باء موحده نك ضمی وزای معجمه نك فتحی وهاء رسمیه ایله خربوزه لفظندن مخفف لفظ مشترکدر عربیده بطیخ کبی بسحاق اطعمه بیت پنیر و خربزه بینی شهید کن خودرا * که مرکهای چنین دبردبرمی آید * کدو * کافك فتحی ودال ممدوده نك ضمی ایله قبق معناسنه عربیده قرع و یقطین کبی مثل مشهورده کیربینی وکدونبینی واقعه راصلی برعورت کندوبی براشکه یفعلله رایمش برکون اول عورت طشره کتمش مکر برجاریه سی وارایمش فرصت بولوب قادیندن کوردیکی کبی ایشلدی ایشك دخی اساسه جه ادخال ایدنجه جاریه طاقت کتوره مدی هلاك اولدی مکر اول قادین حاجتی قدرینك ماعداسنه برقبق چکررایمش قادین کوریجك کیربینی کدونبینی دیدی

* زیره کمون و بوزرالك تخمی داخی سپندر *

زیره * رای معجمه ممدوده نك کسری وراءنك فتحی وهاء رسمیه ایله عربیده کمون دیدکلری کبی تخم که ولایت کرمانده غایت اعلاسی اولدیغندن کمون کرمانی دیو یازرلر کمال خجندی بیت میا رید کونارا اینجا وحسن * که زیره بکرمان ندارد رواج سپند * سینك کسری و پاء فارسیه نك فتحی و نونك سکونی و دال ایله بوزرالك تخمی که عربیده حرمل دیرلر اصابت عینی دفع ایچون اطفاله بخور کبی یاقرلر شمس فخری بیت دفع عین الکمال ملك ترا * سوخته در مجمرش سپهر سپند

* چورك اوتونه دی بوغنج ومارولدر کاهو *

بوغنج * باء موحده ممدوده نك ضمی و غینك معجمه نك فتحی و نونك سکونی و جیم ایله چورك اوتی که عربیده شونیز وحبة السودا دیرلر کذا فی نعمة الله * کاهو * کاف ممدوده نك فتحی وهاء ممدوده نك ضمیله مارول که عربیده خس دیرلر و هم تابوت معناسنده کلور

* این سخن را بو سوزی نك شنو دکله ابو *

این سخن را * بو سوزی دیو یدنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده کچدی نبك * ابو دیو آنفا کچدی * شنو * دکله دیو قطعه اولینك التنجی بیتنده کچدی

* فارسی بیلیان آدم اوله مز نادره کو *

نادره کو * نادرسو یلیجی معناسنه وصف ترکیبیدر چونکه

كو وصف تركيبي اولديغي حالده قطعهٔ اولينك بشنجي بيتنده كجدي

* همچو گهرهاست این قطعه بدیهیم شاه *

همچو * كبي ديواللنجي قطعه نك بشنجي بيتنده كچدي * گهرها * جمعدر چونكه ها ادات جمعدر * است * اداتِ ربطدر كما سبق في الادوات المركبة * اين قطعه قطعهٔ رابعه عنوانده كچدي * بديهيم * اولنده كي باء موحده ظرفيت ايچوندر ديهيم تاج ديو يكرمي ايكنجي قطعه نك بيت اولنده كچدي * شاه * پادشاه ديو قطعهٔ رابعه نك بيت رابعي شرحنده كچدي حاصل معنى بو قطعه پادشاه تاجنده جوهرلر كبيدر * نكته * گهرها لفظنده بو تدنصكره كلان قطعه لر حرفها حقنده اولديغنه تلميح واردر فافهم

* خشك قوري باش تر اوتلغه ديرلر گياه *

خشك * خاء معجمه نك ضميله قوري معناسنه عربيده يابس كبي ضدي تردر مجازا ناكس و بخيله و درشت طبع آدمه دخي ديرلر لطيفي بيت چه سود آيدم از نواي شخص خشك * كه كر بندي نامدي از تو پشك * چغتايده قوروغ ديرلر * تر تاء فوقيه نك فتحي و را ايله ياش معناسنه عربيده رطب كبي شاعر بيت كوش شه خالي و بانك غلغلش در دسر ست * هر كه قانع شد بخشك و تر شه بحر و بر ست كاهي زياده ياش ديه جك يرده وزياده لطيف مقامنده تازه و تر ديرلر همدخي تر ادات تفضيلده اولور * گياه * كاف فارسيه نك كسري و ياء تحتيهٔ ممدوده نك فتحي و اظهار ها ايله اوتلق و اوت معناسنه عربيده مرتع و حشيش كبي هاتفي بيت نه شهرست آرايش ملك شاه * نه صحرا زرويد بغير گياه

* قوري چراگاه ايمش اولدي چمان آدي گاه *

چراگاه * اسم مكاندر قوري معناسنه عربيده حمي و مرعي كبي چونكه چرا جيم فارسيه نك و راء ممدوده نك فتحلري ايله اوت معناسنه عربيده نبات كبي گاه ادات اسم مكاندر كما سبق في الادوات المركبة * گاه * كاف عربيهٔ ممدوده نك فتحي و اظهار ها ايله چمان معناسنه عربيده تبن كبي بونده تخفيفله كه دخي جائزدر شاعر بيت ز شوق روي نوشاهان بدين اسير فراق * همان رسيد كر آتش بروي كاه رسيد

* كيجه يي احيا ايدن شخصه دي شب زنده دار *

شب زنده دار * وصف تركيبيدر چونكه شب كيجه ديو ايكنجي قطعه نك يدنجي بيتنده كچدي زنده صاغ و دري ديو اوتوزسكزنجي قطعه نك اوچنجي بيتنده كچدي دار وصف تركيبي اولديغي حالده اون يدنجي قطعه نك اوچنجي بيتنده

لجدي * هم دخي شبخيز اود ر وقت سحر بامكاه *

شبخيز * دخي وصف تركيبيدر شب زنده دار معناسنه چونكه خيز وصف تركيبي اولديغي حالده يكرمي سكزنجي قطعه نك بيت سابعنده لجدي مير نظمي بيت بنيم شب باز اكر شبخيز باشم * بشب بازي هوس رانيز باشم * بامكاه * اسم مكاندر بمعني وقت سحر چونكه بام سحر د بو فرق در د نجي قطعه نك بيت اولنده لجدي كاه ادات اسم مكاندر كما سبق في الادوات ابو المعاني بيت بو دمي تنها بشب آمد خيالش در برم * از شبانكه ذوق وصلت كرده ام تا بامكاه

* ايله توكل ديمك اولدي پنا وه بكن *

پناوه * باء فارسيه نك و نون ممدوده نك و واوك فتحلري و هاء رسميه ايله بمعني توكل واعتماد بكن امر حاضر در قطعه سادسه نك بيت اخيرنده لجدي

* صاقلنه جق يركبين يعني صغنمق پناه *

كبين * كافك فتحي وميم ممدوده نك كسري و نون ايله بو صوو صاقلانجق يرمعناسنه عربيده قوزمص كبي خسروي بيت اي سرا پاي معدن جرمي * چمش تو د لم زياده كمين * هم دخي اكسكلو معناسنه ده كلور تتكم كينه فرق طقوزنجي قطعه نك اونجي بيتنده لجدي * پناه * امر صيغه سي اوزره اسم مصدردر تتكم مصدري اون سكزنجي قطعه نك يدنجي بيتنده لجدي مير خسرو بيت اي بدر ماندكي پناه همه * كرم تست عذر خواه همه * وصف تركيبي دخي اولور

* كلبه كوچك حجره در مختصري خانه وش *

كلبه * كافك ضمي ولامك سكوني و باء موحده نك فتحي وهاء رسميه ايله بمعني خانه مختصر و منزل محقر و بيت صغير كه تنك و تاريك اوله حكيم انوري بيت محنت زده كه كلبه داشت بدشت با نعمت و نازديد مش دي ميكشت * بعض فرهنكلرده كرد كخانه مزين د بو تفسير ايلديلر * مختصر خانه وش * تفسير تتمه سندن اولسه ده جائزو كلبه لفظنه مراد فده اولسه جائز لكن لفظ وش كبي معناسنه ادات تشبيه اوله رق نه قدر فارسي ايسه ده تفسيردن اولمق لازمدر فافهم

* حق يولنه يا پلان تكيه كبي خانقاه *

تكيه * معروف في سبيل الله بنا اولان مسكن فقرا و مقر درويشان معناسنه عربيده مطلقا طايتق معناسنه بو معني فارسيده ده شايع در صائب بيت بر تواضعهاي دشمن تكيه كردن ابلهيست * پاي بوس سيل از پا افكند ديوارها

خانقاه * خاء معجمه ممدوده نك فتحي و نونك سكوني وقاف ممدوده نك فتحي واظهار

ها ایله یعنی تکیه مر قوم خواجه حافظ بیت در عشق خانقاه و خرابات
فرق نیست * هر جا که هست پرتو روی حبیب هست * قاف موضعنه
کاف ایله خانکاه دخی بو معنایه الفك تخفیفیله خانقه و خانکه دخی جائزدر

* کاغد زردی برات اسمنه طغرا نشان *

کاغذزر * یعنی یرلیغ مشهور یعنی اصحاب وظائف و ارباب تیمار و یربلان
براتکه بو مملکتلرده برات ماوراء النهرده یرلیغ جغتاییده اوچار دیرلر شیخ سعدی
کلستانك دیباجه سنده همچون کاغذ زر می برند بوردیغندن منفهم اولان جزیه
کاغدلرینه و میری فرمانلرینه و منصب امرلرینه ده اطلاق اولنوراییمش بعض
شراح کلستان التون ورق معناسنه در بولغته بنا قلدقلری کبی مراد کاغذ
بلکه مرام معنای عرفیدر چونکه معنای ترکیبیسی التون کاغدی دیمك اولور
زیرا کاغد غین معجمه نك فتحیله مضبوطدر لکن بعض اوقورلر کسر ایله سویلرلر
غلطدر صواب اولان فتحه در وزر التون دیو یکرمی ایکنجی قطعه نك بشنجی
بیتنده کچدی * برات * السنهٔ ثلثه ده مستعملدر شاعر بیت هر کس بقدر
خویش کرفتار محنتست * کس را نداده اند برات مسلمی * طغرا * طانك ضمی
وغین معجمه نك سكونی و راء ممدوده ایله برات و فرمان اوتنده اولان القاب
و نشان معناسنه میر نظمی بیت از صنع خداست آن دو ابرو * طغرای لطیف
حسن دلجو * و القاب که عنوان مکتوبده و منشورده یازیلور

* پادشاهلق و یردیکی دیرلك ایمش نان شاه *

چونکه نان اتمك دیو اونجی قطعه نك اونجی بیتنده کچدی * شاه
پادشاه دیو قطعهٔ رابعه نك بیت رابعی شرحنده کچدی

* صاریه کریوه دی یول کوسترجی رهنمون *

کریوه * کاف فارسیه نك و راء ممدوده نك کسرلری و واوك فتحی و هاء رسمیه ایله
طاغلرده اولان صارب و یلالك معناسنه شیخ اوحدی بیتدیده آنداز پس
کریوهٔ غیب * رب خود را بدیده لاریب * رهنمون * وصف ترکیبیدر چونکه
نمون نمونیدن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر یاخود اصلی
نمونه ایدی بعد التقدیم و التأخیر تخفیف ایچون هاء رسمیه حذف اولنوب
رهنمون اولدی نمونه جشنی و نمایش معناسنه عرب تعریب ایدوب نموزج دیدیلر

* ایشلك اولان اولو یول آدی ایمش شاهراه *

ابو المعانی بیت ز شاهراه محبت بمنزل مقصود * روم عنایت و لطفت

اکر شود همراه * معناسی ترکیبیسی بولك پادشاهی دیمکدر

* وبرمه مدو چك بکش قومیه دیمکدرمنه *

مدو * نهی حاضر درنتکیم امر حاضری قطعۀ اولی نك بدنجی بیتنده کچدی اوقلنده کی میم ادات نهیدرکاسبق فی الادوات البسیطة * بکش * امر حاضردر مصدری کشیدن لفظی قرقنجی قطعه نك بدنجی بیتنده کچدی اوقلندکی باء موحده صله در * منه * اظهارها ایله نهی حاضردرنتکیم جمع مضارعی اونبدنجی قطعه نك بیت اخیرنده کچدی اوقلنده کی میم ادات نهیدرکاسبق آنفا

* آل بستان آراسته جوی ای اسمه دینسیه مخواه *

بستان * امر حاضردرمصدری ستادن لفظیدر قرقنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی چونکه مستقبلاتی شذوذا وزرونونك الف اوزرینه تقدیمیله ستاند وستاننده کلور اوقلنده کی باء موحده صله درکاسبق فی الادوات البسیطة جوی * امر حاضردر یکرمی دردنجی قطعه نك وقرق دردنجی قطعه نك بیت اخیرنده کچدی * مخواه * نهی حاضردرمضارع مخاطبی محلی منز بورده کچدی اوقلنده کی میم ادات نهیدر

* آنسزآولان ناکهان هم دخی ناکاه ایمش *

ناکهان * کاف فارسیه ایله آنسز یعنی بی وقت معناسنه کمال اسماعیل بیت ازبی بشارت خرم کونا کهان آمد * هزارجان عزیزکشته شادمان آمد * ناکاه مثله لطیفی بیت آنکه ناکاه کسی کشته بجایی نرسید * وبن تمکین فضیلت بکذشت ازهمه چیز * بوایکی ترکیبده دخی مستعملدر

* وقته دیر هنکام وکاه کاهیجه دیمکده کاه *

هنکام * کاف فارسیه ایله یعنی وقت وزمان مثلا هنکام کل وهنکام جوانی دیرلر شاعربیت کریزی بهنکام فرزانکیست * ستیزی نه برجای دیوانکیست * کاه کاف فارسیه ایله یعنی وقت وزمان هنکام کبی حکیم سنائی بیت کاه آن آمد که بامردان سوی میدان شویم * یکره ازکیوان برون آییم برکیوان شویم * هم دخی مکان ومحل معناسنه ده اولورهمان بواجلدن هم اسم زمان وهم اسم مکان اداتی دخی اولورلکن آخرملحوق شرطیله مثال اسم زمان سحرکاه وصبحکاه کبی مثال اسم مکان تکیه کاه وتختکاه کبی ایکی معنایه شیخ نظامی بیت بایین جمشید هرزورکاه * شدی برسرکاه هرصبحکاه * وکاهیجه معناسنه کاه دیکی دخی بوندندر

* اسم یسك معرفت یانمه کلده دیله * تفسیردر

* گر تو نخواهی هنر نزد من آو بخواه *

گر * ادات شرطدر کما سبق فی الادوات المرکبة * تو * سن دیو اوچنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی * نخواهی * یکرمی دردنجی قطعه نك بیتی اخرنده کچدی هنر * معرفت دیو اون یدنجی قطعه نك بیتی اخرنده کچدی نزد * نونك فتحی وزای معجمه نك سکونی ودال ایله عربده عند وحضرت معناسنه مثلا نزد من دیرلر یعنی یانمده دیمکدر شیخ عمر خیام رباعی گفتی که گنه بنزد من سهل بود * این نکته نکو بدانکه از اهل بود * علم ازلی علت عصیان بودن * نزد عقلا ز غایت جهل بود من * بن دیو اوچنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی آمد ایله امر حاضردر گل معناسنه اصلی یاء تحتیه نك سکونیله آی ایدی مصدری آیدن لفظیدر تکلم اسم فاعلی قطعه ثانیه نك بیت عاشرنده کچدی ضمه واو عاطفه در تکلم ادوات بسیطه ده کچدی * بخواه * امر حاضردر مضارعی آنفا کچدی باء موحده صله در

* بود این قطعه ام رخسار دانش را چو آینه *

بود این قطعه * یکرمی التنجی قطعه نك عنوانده کچدی * ام * همزه نك فتحیله ضمیر متکلمدر کما سبق آنفا فی الادوات * رخسار * یکق دیو یکرمی یدنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی * دانش * علم دیو اون التنجی قطعه نك بیت عاشرنده کچدی * را * ادات مفعولدر کما سبق فی الادوات * چو * ادات تشبیهدر کما سبق ایضا * آینه * فارسیدر ترکیده دخی شایعدر عربیده مرآت کبی ترکیده کوزکی دیرلر شیخ سعدی بیت تأمل در آیینهٔ دل کنی * صفای بتدریج حاصل کنی * حاصل معنی بو قطعه م علم یکاغنه آینه کبی اولور

* دی رسم وعادته آیین البته هر آینه *

آیین * همزهٔ ممدوده نك فتحی و یاء تحتیه نك کسری ونون ایله بمعنی رسم وعادت وبمعنی روش واسلوب وطرز شیخ سعدی بیت کس این رسم وترتیب و آیین ندید * فریدون با آن شکوهی ندید * هر آینه * بمعنی لابد والبته خواجه سلمان بیت گر ننگرد عروس جمالت در آیینه * خود بین شود هر آینه آن به که ننگرد

* قدیمی اولدی دیرین هم اول معناده دیرینه *

دیرین * آخرنده یاء تحتیه ونسبیه ونون مؤکده ایله بمعنی قدیمی وازلی چونکه دیر کیچ دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی دیرینه هاء رسمیه ایله مثاله ابو المعانی بیت بندهٔ دیرینه را لطف کرم داشتن * عادت دیرینه است در شیم مهتران

* بولنمش برخزینه خسرو پرویز وقتنده *

بو مصراع تفسیرده زمخشری مصراع ثانیده کلور خسرو پرویز نوش الزوان اوغلو هرمز تاجدارلک اوغلونک اسمیدر شیرین ایله حکایه سی مشهوردر اکا خسرو پرویز دیو وجه تسمیه ده برازوجوه واردر چونکه خسرو پادشاه دیو بکرمی ایکنجی قطعه نک ایکنجی بیتنده کچدی کلمهٔ پرویز باء فارسیه نک فتحی وراء نک سکونی وواو ممدوده نک کسری وزای معجمه ایله مضبوطدر بش معنایه کلور اول بمعنی منصور ومظفر ثانی بمعنی عزیز ومحترم ثالث بمعنی هادی ورهبر رابع بمعنی ماهی چونکه شاه مزبور بالغی سوردی خامس شکری سوزب صافی ایده جک آندر بو نلرک جمله سنده خسرو مذکوره پرویز تسمیه سنده مناسبت ظاهره در

* که کنج شایکان دیرلر خزینه دایجی کنجینه *

کنج شایکان * خزینهٔ مزبوره نک اسمیدر خواجه سلمان بیت بیت حدیث تراخورد بخرد * ور بصد کنج شایکان باشد * خزینهٔ مزبوره یه کنج شایکان دیو تسمیه ده وجوه متعدده واردر چونکه کنج خزینه دیو اون اوچنجی قطعه نک بیت اولنده کچدی شایکان شین معجمه ممدوده نک فتحی و یاء تحتیه نک سکونی وکاف فارسیهٔ ممدوده نک فتحی ونون ایله اوچ معنایه کلور اول بمعنی کثرت وبسیاری کبی ثانی بمعنی وسعت وفراخی کبی ثالث اجر تسزایش معناسنه شاهکار کبی خزینهٔ مزبوره یه کنج شایکان دیدکلری کثرتندن ووسعتندن واجر تسز اله کچدیکندن ایچوندر زیرا اصلی شویله در که شاه مزبورک زماننده بر حریف چفت سورر کن صبانی دموری حلقه یه کچوب قوپارد قده بر عظیم دفینه ظاهر اولوروب واروب خسرو پرویزه خبر ویرد خسرو دخی معتمد آدملر کوندروب خزینه یی چیقاردر اولوقتدن برو اول خزینه یه کنج شایکان دیو تسمیه ایلدیلر کنج لفظنی اولمقسزین فقط شایکانی دخی شایکان اول معنایه در شمس فخری قطعه شیخ ابو اسحق بن محمود شاه * شاه عادل هست شاه غیبدان * آنکه باشد پیش رایش سر غیب * روشن وظاهر چو نقش بر بنان * آنکه باشد کترین بخشایشی * از کف او کنجهای شایکان * کمال پاشازاده دقائقده دیر که شایکان اصلنده شاهکان ایدی شاهه لایق وقیمتلو نسنه معناسنه معنای کلبسی حسبیله تحیه مقاملرده استعمال اولنور از جمله شعر اشعارلرنده قافیهٔ شایکان دیوب کثرتدن کنایه ایدرلر وقافیه نک بر نوعنه دخی شایکان دیرلر مقبول دکلدر عوامه نسبت ایدوب شایکانی دیرلر * کنجینه * کاف فارسیه نک فتحیله بمعنی خزینه کنج کبی بعض فرهنکلرده کلار دیو مسطوردر

* بو جوق پیغوله کاشانه دیمکدر مختصر خانه *

پیغوله * باء فارسیه نك فتحی و یاء تحتیه نك سكونی و غین معجمه ممدوده نك ضمی ولامك فتحی وهاء رسمیه ایله بمعنی كوشه بوجق امیر خسرو بیت همی هستی خود بیكسو كنم * به پیغوله نیستی خو كنم * كاشانه * كاف ممدوده نك فتحیله بمعنی مختصر خانه كذا فی فرهنك جهان كیری شیخ سعدی بیت چو خلقت درمیان آمد نخواهم شمع كاشانه * تمنای بهشتم نیست چون دیدار می بینم * فرهنك شعوریده قیش اوی وشاهنشینلو خانه وجای عشرت و آشیانه مرغان واقعدر

* دوشر میكستر د بوكدن طو قمش نسنه پشمینه *

می * ادات حالدر كما سبق فی الادوات المركبة * كسترد * كاف فارسیه نك ضمیله كستریدن لفظندن مضارعدر تكم امر حاضری یكرمنجی قطعه نك ایكنجی بیتنده كچدی * پشمینه * یاء تحتیه نسبیه ونون مؤكده وهاء رسمیه ایله یوكدن طوقمش نسنه چونكم پشم یوك دیو ایكنجی قطعه نك طقوزنجی بیتنده كچدی هم دخی نیل حلواسی كه كتان حلواسی معناسنه دخی كلور

* خصومت دشمنی ودوستی معناسی خلتدر *

دشمنی ودوستی * آخرلرنده اولان یاء تحتیه مصدریه در دشمن ودوست تركیبده دخی شایعلردر شاعر بیت مترس از دشمنی كه دوست خویست * حذر از دشمنی كه دوست خویست * خلت * عربیدر دوستلق معناسنه

* كوكلده اولسه كیزلی عداوت دیندی بی كینه *

بی * ادات نفیدر كما سبق فی الادوات المركبة * كینه * هاء رسمیه ایله بمعنی عداوت خفیه تكم كین كیزلو غضب دیو یكرمی برنجی قطعه نك التنجی بیتنده كچدی میر نظمی بیت مكن با هیچ كسی زنهار كینه * ز كینه دار و صاف و پاك سینه

* طوداق طوداغه اولسه لب بلب امك مكیدن هم *

لب بلب * بیننده اولان باء موحده مفتوحه ادات توسلدر لب طوداق دیو یكرمی بدنجی قطعه نك ایكنجی بیتنده كچدی * مكیدن * میمك فتحیله مصدردر عربیده مص ورضاع كبی كمال خجندی بیت بچین زلف رخت رشك صورت چینست * ز وقت شیر مكیدن لب تو شیر نیست

* كوكس كلسه كوكس اوستنه دیرلر سینه بر سینه *

سینه * كوكس دیو یكرمی بدنجی قطعه نك اوچنجی بیتنده كچدی * بر * بمعنی علی كما سبق فی الادوات المركبة * سینه * قد سبق آنفا

* دینور مش زنكله چق چق ایدن خلخاله آیقده *

زنکله * زای عربیه‌نک فتحی ونونک سکونی وکاف فارسیه‌نک ولامک فتحلری وهاء رسمیه ایله خلخال پرجلاجل که عورتلر ایاغنده وقت جماعده صدا ویرر

* بلازک کیم طاقز محبوبه‌لر قولینه دستبنه *

دستبنه * یاء تحتیه نسبیه ونون موءکده وهاء رسمیه ایله بلازک قرقوم معناسنه چونکه دست ال دیو یکرمی یدنجی قطعه‌نک بیت رابعنده کچدی هم دخی دستبنه لعل ویاقوت واشالندن مرصع قولباغی معناسنه‌دهکلور جامی بیت زد ستینه دوساعد داده رونق * زرزکرده دوماهی را مطوق

* سه شنبه صالی کونیدر چارشنبه اربعا درهم *

بومصراعله اوچ کلمه بحلکه مصراعده ایام اسبوعک اسامیسنی بیان ایلدی چونکه شنبه * شین معجمه‌نک فتحی ونونک سکونی وباء موحده‌نک کسری واظهار ها ایله جمعه ایرته‌سنک اسمیدر صائب تبریزی فکر شنبه تلخ دارد جمعهٔ اطفال را * صحبت اهل وزنی اندیشه خرد اخوش نشست * باقیسنک اسماسند ترتیبیله اوزره اسماء عددی شنبه اولنه کتورلوب یوم احده * یک شنبه * یوم اثنینه * دوشنبه یوم ثلثایه * سه شنبه * یوم اربعایه * چهارشنبه * یوم خمیسه * پنج شنبه * جمعه‌یه آدینه * دیرلر تکمیلی بونلری بو درت مصراعده بیان ایلدی * نکته * یوم ثلثایه اهل اسلامبول واطرافی صاد ایله صالی یرم حوالیمزده سین ایله سالی دیرلر فاحفظ

* خمیسه پنج شنبه دیندی یوم جمعه آدینه *

پنجشنبه * قد سبق آنفا * آدینه * همزهٔ ممدوده‌نک فتحی ودال ممدوده‌نک کسری ونونک فتحی وهاء رسمیه ایله یوم جمعه معناسنه * خاتم کاشی بیت خامس نشود طفل دبستان محبت * این مدرسه را شنبه وآدینه نباشد اصلی هاء رسمیه سز پادشاهلرک برکی وطوتما سی معناسنه اولان آذین ایدی جمعه وعید معناسنه نقل ایدوب علامت ایچون هاء رسمیه زیاده ایلدیلر

* دی شنبه یوم سبته هم احد یکشنبه اولمشدر * بیانی قد سبق آنفا

* مبارک یوم اثنینک دوشنبه دیندی آدینه *

یوم اثنینه مبارک دیو بیوردی نفس الامرده کانه معناده ختامه مسک ایلدی فلله دره تنبیه اسامی اسبوعده شنبه ایله مرکب اولان اسماء عددک آخرلری ساکن ندر نهایت حسن که ویرلسه ضرورت شعر ایچون اولور هم دخی شنبه لفظی مفرد اولسون یاخود غیر ایله مرکب اولسون هانک اظهاری وماقبلنده باء موحده‌نک کسریله درها رسمیه اوقمق غلطدر فاحفظ

شکر

* شکر گفتار اولوردی طوطیء طبعم کبی هر کس *

شکر گفتار * راء اولینک سکونیله وصف ترکیبیدر شکر سوزلو معناسنه چونکه شکر بیانی اون بشنجی قطعه نك عنوانی شرحنده کچدی گفتار سوز معناسنه در بیانی قطعهٔ ثانیه نك بیت ثانیسی شرحنده کچدی * طوطی * معروف مشهور قوشدر خواجه حافظ بیت واله و شیداست دائم همچو بلبل در قفس * طوطیء طبعم زعشق شکر و بادام دوست * فضولی بیت ایلسك طوطی به تعلیم ادای کلمات * سوزی انسان اولور اما اوزی انسان اولماز

* مصفا ایچجه سینه سین مانند آینه *

مصفا * اسم مفعول عربیدر مصدری تصفیه در * مانند * کبی دیو قطعهٔ ثانیه نك بیت خامسنده کچدی * آینه * بیانی بو قطعه نك عنوانی شرحنده کچدی

* قطعه همچو گلی در شبشه *

قطعه * قطعهٔ اولی عنوانده کچدی * هم * دخی معناسنه کما سبق فی الادوات همچو * کبی دیو اللنجی قطعه نك بشنجی بیتنده کچده * گلی * یاء تحتیه وحدت ایچوندر * در * بمعنی فی ادات ظرفدر کما سبق فی الادوات المرکبة * شبشه بو قطعه نك دردنجی بیتنده کلور حاصل معنی قطعه دخی برگل کبی شبشه ده

* کار پنهان دخی کیزلو ایشه *

کار * ایش دیو یکرمی برنجی قطعه نك التنجی بیتنده کچدی * پنهان * کیزلو معناسنه مقابلی پیدا و آشکاردر خواجه حافظ بیت دل میرود ز دستم صاحب دلان خدا را * دردا که راز پنهان خواهد شد آشکارا

* بیلدی جاسوس بدانست ایشه *

بدانست * ماضیدر یکرمی طقوزنجی قطعه نك بیت ثالثنده بر دخی کچدی لوتلندی بلدی موحنده مصلحدر کما سبق فی الادوات البسیطه * ایشه * همزه ممدوده نك کسری و شین معجمه نك فتحی وهاء رسمیه ایله یعنی جاسوس دیله یان کبی ابو الحسن شهید بیت دزکوی تو چو ایشه همیگردنگاه * و ز دیده تامکرت بینم پیام و در * هم دخی اور مان معناسنده کلور بیشه کبی

* کاردان ایش بیلیجی مرد آدم *

کاردان * وصف ترکیبیدر چونکه دان وصف ترکیبی اولدیغی حالده فرق التنجی قطعه نك بیت تاسعنده کچدی

* فکر ایلدر یعنی کند اندیشه *

کند * کافك ضمی ونونك فتحیله مضارع مفرد غائبدر نفس متکلم وحده سی اوچنجی قطعه نك اون ایکنجی بیتنده کچدی * اندیشه همزه نك فتحیله اندیشیدن لفظندن امر حاضر آخرینه هاء رسمیه الحاقیله اسم مصدردر یعنی فکر وتأمل شاعر قطعه بارها با خود این قرار کنم * که زروم ترك عشق یار کنم * باز اندیشه میکنم که اگر * نکنم عاشقی چه کار کنم

* مقصه کاز و بیغه دی بروت *

کاز * کاف فارسیهٔ ممدوده نك فتحی وزای معجمه ایله انوع مقص معناسنه عربیده مقراض کبی مقص دخی عربیدر لکن ترکیده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی حکیم انوری بیت پایم از خطه فرمان تو بیرون نشود سرم از پیش تو چون شمع ببرند بکاز * بروت * باء موحده نك وراء ممدوده نك ضمی وتاء فوقیه ایله بیق که عربیده شارب کبی فارسیده سبلت دخی دیرلر

* هم صقال ریش صچاقدر ریشه *

ریش * راء ممدوده نك کسرهٔ صریحه سی وشین معجمه ایله صقال که عربیده لحیه کبی کمال اسماعیل درحق کمال خجندی بیت آن ملحد خجندی ریش بزرك دارد * از غایت بزرکیش ده ریش میتوان کفت * هم دخی یولنوتوی معناسنه ده کلور رفاما که اماله ایله ریش یاره دیو اوتوزنجی قطعه نك یدنجی بیتنده کچدی * ریشه * هاء رسمیه ایله صچاق معناسنه هر نه نك اولورسه اولسون صائب تبریزی بیت با عقل کشتم همسفر یك کوچه راه از بیکسی * شد ریشه ریشه دامنم از خارا ستدلالها هم دخی وجودده بتن قیل معناسنه ده کلور

* مشکن قیرمه خدر قیل زنهار *

مشکن * نهی حاضردر راو لندمکی میم مفتوحه ادات نهیدر مصدری شکستن لفظیدر چونکه مستقبلاتی سیننك نونه ابدالیله شکند وشکننده کلور نتکم ماضیسی طقوزنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی * زنهار * زای معجمه نك کسریله امر حاضردر بوندن یاء تحتیه ایله زینهار دخی لغتدر مصدری زینهاریدن لفظیدر شیخ سعدی بیت زینهار از قرین بد زنهار * وقنا ربنا عذاب النار بوندن بشقه امان وعهد وپیمان وشکایت معنالرینه ده کلور

* آبکینه دخی مینا شیشه *

آبکینه * همزهٔ ممدوده نك فتحی وباء موحده نك سکونی وکاف فارسیهٔ

ممدوده نك كسرى ونونك فتحى وهاء رسميه ايله صرچه شيشه معناسنه حكيم سوزنى قطعه زان شرابى خورد بايد خرم و ياقوت فام * كز فروغش سيمكون ساغر شود ياقوت سان * زآ بكينه عكس اوچون نور بردست افكند * دست بيرون كردبند ارى كليم ازباد بان * هم دخى شراب معناسنه والماس معناسنه ده كلور كمال پاشازاده ميوردكه آبكينه لفظ مركبدر آب ايله آكين لفظندن چونكه آكين ايچ وجوف معناسنه درالفى تخفيفا حذف اولنوب آبكين اولدى بعده علامت نقل هاء رسميه زياده اولدى بوتقديرجه ابچنده شراب اولمق شرطدر ديدى انتهى مينا * ميم ممدوده نك كسرى ونون ممدوده نك فتحيله بمعنى شيشه وصرچه ايضا شوكت بيت بياض كردن مينان نمودم اهل تقوى را * كشيدم سرمه از آب زمرد چشم افعى را * شيشه * دخى فارسيدر تركيده شيوعى حسبيله تفسير قلندى استعاره طريقيله افلاككه دخى ديرلر شاعر بيت طبيبا ترامكر اين نكته حل نيست * كه درنه شيشه دارو اجل نيست

* اجرتيله ايش ايدند مزدور *

مزدور * اسم منسوبدر چونكه مزد اجرتدر بو مصراع ثانيده كلور را ادات نسبتدر كما سبق فى الادوات المركبة حكيم سنائى بيت همه شاكرد اومدرس شان * همه مزدور او مهندس شان

* مزد اجرت دخى صنعت پيشه *

مزد * ميمك ضمى وزاى معجمه نك سكونى ودال ايله بمعنى اجرت وجزا وثواب * پيشه باء فارسيه ممدوده نك كسرى وشين معجمه نك فتحى وهاء رسميه ايله بمعنى صنعت وحرفت

* بيخ كوك اولدى قوپرمق كندن *

بيخ * باء موحده ممدوده نك كسرى وخاء معجمه ايله * كوك * واصل درخت معناسنه شيخ سعدى بيت اكر زباغ رعيت ملك خورد سيبى * برآورند غلامان درخت اوازبيخ * كندن * كافك فتحيله مصدردر قوپرمق وقازيمق معناسنه عربيده قلع وحك كبى

* نى قمشدر بيشه لكدر بيشه *

نى * نونك فتحى وباء تحتيه نك سكونى ايله ناى لفظندن مخففدر مطلقا قمش معناسنه عربيده قصب كبى هم دخى برمعروف دودك معناسنه حضرت مولانا بيت بشنو از نى چون حكايت ميكند * از جدايى ها شكايت مى كند * بيشه باء موحده ممدوده نك كسرى وشين معجمه نك فتحى وهاء رسميه ايله مبيشه لك وچنكلستان ونيستان معناسنه شاعر رباعى بيت در قلب سپه تيغ

زدن پیشهٔ ماست * مردی وهنر همیشه اندیشهٔ ماست * هر شیر که درجهان شکاری گیرد * مردان دانند که آن هم پیشهٔ ماست

* دیرکه دیندی ستون بالنه تبر *

ستون * سینك وتاء فوقیهٔ ممدوده نك ضملری ونون ایله دیرك اغاج اولسون طاش اولسون نتکم قبه یه رواق بی ستون دیرلر اما که عربیده اغاج دیرکه خشب وطاشه عمود دیرلر هاتفی بیت ستونهای دولت بدو لتسرای ستون وار هر سوستاده پای تبر * تاء فوقیه نك وباء موحده نك فتحلری ورا ایله بالته معناسنه عربیده فاس کبی

* دوربو سوهان کسر درتیشه *

سوهان * سین ممدوده نك ضمی وهاء ممدوده نك فتحی ونون ایله دوربو وایکه معناسنه ابو المعانی بیت شاخ عمر نازنین را صد دریغ * کرد محنت قطع باسوهان غم الفك حذفیله سوهن دخی دیرلر * تیشه * تاء فوقیهٔ ممدوده نك کسری وشین معجمه نك فتحی وهاء رسمیه ایله کسر که عربیده قدوم کبی هم دخی طاش کسدکلری کولنك معناسنه دهکلو رشاعر عاشق ازهمه فن باعث فارغ بالیست * کوهکن سنك تراشست بهم تیشهٔ ماه

* کیجه کوندزده شبانروز همان *

* اوقو میل ایله ذوق وعیشه *

عیش * بمعنی عشرت وراحت عربیدر فارسیده دخی شایعدر * شبانروز بینهما ده اولان الف توسل ونون تاکید توسل ایچوندر روز شب ایکنجی قطعه نك بدنجی بیتنده کچدی

* خوشا این قطعهٔ رعنا بمصراعهای نوجسته *

خوشا * خاء معجمه نك ضمی وواو مجهول وشین معجمهٔ ممدوده نك فتحلریله نه کوزل معناسنه عربیده طوبی کبی حکیم رکنا بیت خوشا هنکامهٔ عشق مجازی خوشا هنکام عشق وعشقبازی * این قطعه * قطعهٔ رابعه عنوانده کچدی رعنا * بیانی قطعه ثانیه نك عنوانی شرحنده کچدی * بمصراعهای * اولنده کی باء موحده مع معناسنه مصراعها جمع مصراعدر چونکه ها ادات جمعدر نوجسته * واو ایله وزن ومعناده بو قطعه نك بیت خامسنده کلان برجسته معناسنه در حاصل معنی نه کوزل بو دلبر قطعه ایو مصراعلر ایله

* قرسك بشکنی بیب دیمك آهسته آهسته *

بشکنی * مضارع مفرد مخاطبدر اولنده کی باء موحده صله در نتکم نهی

حاضری بوندن مقدم کچن قطعه‌نك بیت رابعنده کچدی * آهسته آهسته همزه‌لرك مدیله صائب بیت بساغر نقل کرد از خم شراب آهسته آهسته * برآمد ازپس کوه آفتاب آهسته آهسته * حکیم شفائی بیت آهسته صبا دست درآن پیرهن انداز * تك کل ز کریبانش بدزدو بمن انداز * آهسته بوبیتده مکرر ردکلدر

* قدح طولسه پیاله‌دی قرلمش داخی اشکسته *

پیاله * پاء فارسیه‌نك کسری و یاء تحتیه ممدوده‌نك ولامك فتحلری وهاء رسمیه ایله شراب طولی قدح معناسنه طالب آملی بیت او راق کهنه کریمی کهنه میرسد ذوقی که در پیاله بود در رساله نیست * اشکسته * همزه‌نك کسریله اسم مفعولدر مصدری اشکستن لفظیدر همزه‌نك حذفیله مخففی شکستن لفظیدر

* نماسی اولمیان یعنی جماداته‌دی بربسته *

بربسته * معنای ترکیبیسی بغلنمش میوه دیمکدر چونکه برمیوه دیو اللنجی قطعه‌نك اونجی بیتنده کچدی بسته بغلنمش دیواون بدنجی قطعه‌نك دردنجی بیتنده کچدی بوتقدیراوزره معنای مزبوره مناسبت ظاهره‌در

* انك ضدی دخی بیره‌دو شمش سبزه بررسته *

بررسته * معنای ترکیبیسی صف اولمش میوه معناسنه چونکه رسته صف دیواونوزطقوزنجی قطعه‌نك بیت اولنده کچدی بونده دخی مناسبت غیرخفیه‌در * سبزه * یشل دیوقرق برنجی قطعه‌نك بشنجی بیتنده کچدی لکن بومقامده تفسیردن حزدر

* اکابر قاپوسی اشکینه درکاه دیرلر کیم *

درکاه * بومعناده مجاز درفاما که حقیقتده حق تعالینك باب معنویسیدر خواجه حافظ بیت هرکه خواهد کو بیا و هرچه خواهد کو بکو * کبر و باز و حاجب و دربان این درکاه نیست * لکن معنای مجازی متعارف اولمغله ناظم نحریرانی اخذ ایلدی اصلنده اسم مکاندر چونکه درقپو دیو قرق التنجی قطعه‌نك دردنجی بیتنده کچدی کاه ادات اسم مکاندر کما سبق فی الادوات

* ایشکدر آستان و آستانه داخی آخسته *

آستان * همزه‌نك مدیله مطلقا ایشك معناسنه عربیده عتبه کبی خاصة درکاه پادشاهان و مراقد انبیا علیهم السلام معناسنده کلور طالب آملی درمنقبت علی رضی الله تعالی عنه بیت همانکه فخر کنان ز آستان او روبند * مقدسان فلك با جباه کرد جباه * آستانه * هاء رسمیه ایله مثله‌و له بیت رخ سوده کعبه

بر در و دیوار خانه ات کلهای بوسه ریخت بر آستانه ات * آخسته * همزهٔ ممدوده نك وخاء معجمه نك فتحلری وسینك سکونی وتاء فوقیه نك فتحی و هاء رسمیه ایله مثله ایضا میر نظمی بیت فرق دارد در قدمهای زنان * بمن در آخسته هم در آستان

* طبیبك با قد ینی قاروره آدی پیشیار اولمش *

پیشیار * باء فارسیهٔ ممدوده نك کسری وشینك سکونی و یاء تحتیهٔ ممدوده نك فتحی و را ایله تشخیص علت ایچون علیلك بولنی الدقلری قاروره معناسنه شاعر بیت دشمنت در جنك مرکست وحسود * بود نش پیش حکیمان پیشیار

* علاجك آدینه دارو دینور بیمار ایمش خسته *

دارو * دال ممدوده نك فتحی و راء ممدوده نك ضمی ایله بمعنی دوا و علاج و مرهم ابو المعانی بیت مریض عشق شدم ای طبیب خستهٔ غم * بغیر نوش لبت داروبی نباید خوش * بیمار * باء ممدوده نك کسری ومیم ممدوده نك فتحی و را ایله بمعنی خسته و علیل مقابلی تندرست لفظیدر عرفی بیت کفن بیمار و تابوت و جامه نیلی کن * که روزکار طبیبست و عافیت بیمار * واستعاره طریقیله چشم دلبرانه ده بیمار دیرلر اما خسته دیمز * خسته * فارسیده و ترکیده مستعملدر

* اکرچه صبح رمق قاچق خلاص اولمق ایمش جستن *

جستن * جیمك فتحی وسینك سکونی ایله مصدردر اوچ معنایه کلور اول صیچرامق معناسنه عربیده وثبه کبی ثانی بمعنی کریختن عربیده فرار و حذر کبی شاعر بیت که نتوانی زبند چرخ رستن * زتقدیری که یزدان کرد جستن ثالث بمعنی خلاص شدن خواجه سلمان بیت من مسکین بسودای پری روی کرفتارم * که باد صبح نتواند زبند زلف او جستن

* ابو مصراعده وصف اصطلاحی اولدی برجسته *

برجسته * مذکور جستن اوزرینه تحسین ایچون برلفظی زیاده ایله برجستن لفظندن اسم مفعولدر بو تقدیرجه مذکور اوچ معنانك برینه اولملو ایدی لکن بو مصراعده وصف اولمسی اصطلاح اولمش فلا مشاحة فی الاصطلاح فی نفس الامر عنایت اولنسه مناسبت دخی ممکن اولور نون و واو ایله نوجسته دخی بو معنایه در نون و واو و را ایله نورسته دخی کذلك * فائده * نورسته اصلنده یکی فورتلمس معناسنده در هم دخی نورسیده یعنی تازه تمام اولمش معناسنده کلور بعضیلر نورسته بی رانك ضمیله او قورلر و تازه بتمش معناسنه دیرلر چونکه رستن رانك ضمیله بتمك معناسنه بو صورتده فتحله اوقومق تحریف و غلط دیو حکم ایدرلر

* ولی شوی دیده ار کوریب ثیب اولان عورت *

شوی دیده * یاء تحتیه اولی نك سكونیله مطلق ار كورمش معناسنه چونكه شوی اردیر بكرمی اوچنجی قطعه نك اوچنجی بیتنده كچدی دیده اسم مفعولدر مضمه زی فرق بشنجی قطعه نك بیت عاشرنده كچدی لكن بر قاج قوجه دن قالوب ثیب اولان عورته عرف اولدی شاعر قطعه جوهر روزی بر شوهر رسیده زن دنیا هزاران شوی دیده مشو نلدان بكر داو مكر دیده فریبدی تر آن شوی دیده

* نكاحك آدیدر كابین اباغی بغلو پابسته *

كابین * كاف ممدوده نك فتحی و یاء ممدوده نك كسری و نون ایله مهر معناسنه كه اكا شمدی عرف ناسده نكاح دیرلر بعضا واجبی خلاف عورت نكاحنی بغشلدی دیو تعبیر ایدرلر شیخ سعدی بیت با جوانی جو لعبت سیمین * عقد بستش بمبلغ كابین پابسته * مركبدر چونكه پا اباق دیو یكرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده كچدی بسته بغلنمش دیو اون یدنجی قطعه نك بیت رابعنده كچدی

* بو دستاویز سنبل زاده در ارباب عرفانه *

دستاویز * هدیه دیو فرق بشنجی قطعه نك بیت خامسنده كچدی سنبل زاده ناظم تحریرك كنیه سیدر كما سبق فی الدیباجه

* كلستان معارفدن كتورمش تازه كلدسته *

كلستان * در دنجی قطعه نك بیت ثانیسنده كچدی * معارف معرفتك جمعیدر * كل * معروف * دسته * دالك فتحیله كل و ریحان و لاله و سنبل و امثالی شكوفه و سبزه دسته سنه و طوپنه دیرلر محمد شمشی بغدادی بیت صد دسته باد از كل اقبال در كفت * بر فرق دشمنان تو تیغ دو دسته باد * بونلردن بشقه بر قاج معنایه دخی كلور اول قبضه خنجر و شمشیر و امثالی معناسنه ثانی اهل صنایعك التلرینك یاپشاجق یری معناسنه ثالث چلش اكین معناسنه بو اوچ معنایه تركیده صاپ دیرلر هم دخی كلدسته مناره دیو اصطلاحاتده كلور فانظر

* قطعه ازدرج سخن چون كهرنا سفته *

قطعه از * ایكیسنده متفرقا قطعه اولی عنوانده كچدی * درج * دالك ضمی و رانك سكونی و جیم ایله بمعنی حقه و بویه دان یعنی زباد و غالیه قویدقلری حقه صغیره و قیمتدار جواهر حفظ ایتدكلری حقه یه درج دیرلر و استعاره طریقیله محبوبلرك دیشلرینی اینجویه تشبیه ایدوب دهاننه درج دیرلر ابو المعانی بیت بدستش درج پر از لعل و یاقوت * نهد بر درج دیگر در خوشاب * بو بیتده درج

اولدن مراد ساغر پرمی درج ثانیدن مراد دهن محبوبلردر کانه بر درجی بر درج اوزرینه قودی دیمك اسنر * سخن * سوزدیو اوتوز برنجی قطعه نك یدنجی بیتنده مکیدی * چون کهر * متفرقا یکرمی سکزنجی قطعه نك عنوانده کچدی تا * ادات تقییدر کما سبق فی الادوات المرکبة * سفته * دلنمش دیو بو قطعه نك بیت رابعنده کلور حاصل معنی دلنمدك کهر کبی کلام حقه سندن قطعه

* عقلی طاغلمه حیرانه دینور آشفته *

آشفته * همزه نك مدیله آشفتن لفظندن اسم مفعولدر بمعنی سراسیمه ومختل الدماغ وسرکردان وحیران طالب آملی بیت آشفته دماغم سر و برك سخنم نیست * دامن چه کشایم که کلی در چمنم نیست

* هم او معتاده هم آلشمش اولان آلفته *

آلفته * ایکی معنایه در اول وزن و معناده آشفته کبی لطیفی بیت چو دل در آل غم آلفته باشد * همه حالبدن آشفته باشد * ثانی آلشمش والفت وانسیت پیدا ایتمش معناسنه ابو المعانی بیت بلرد هجر آلفتن عجیبتر حال دشوارست * کر فلاطون کر رستم کشیدن چار نا چارست

* دلکشا قلب آچیجی اولدی مسیره کلکشت *

دلکشا * روی محبوبه و مکان خوبه و امثالنه صفت واقع اولور مثلا روی دلکشا ومکان دلکشا دیرلر اصلنده وصف ترکیبی در قلب آچیجی معناسنه چونکه دل قلب دیو اون یدنجی قطعه نك اوچنجی بیتنده کچدی کشا کافك ضمیله امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر تتکم امر حاضری یکرمینجی قطعه نك بیت ثانیسنده کچدی هم دخی دلکشا شیرازده بر باغچه دیو مثنوینك یوز یتمش سکزنجی بیتنده کلور * کلکشت * کاف فارسیه نك ضمی ولامك سکونی وکاف ثانیه فارسیه نك فتحی وشین معجمه نك سکونی وتاء فوقیه ایله مطلقا مسیره وتفرجگاه و چمنزار معناسنه ابو المعانی بیت اکر باری کند بختم که یاری * بان کلرخ روم کلکشت صحرا * بعضیلر کاف ثانیه عربیه ومکسوره دیرکل اکنلکی معناسنه دیو ضبط و بیان ایلدیلر زعم باطلدر صواب اولان فقیرك ضبط و بیان ایلدیکی کبیدر چونکه کشت کاف فارسیه نك فتحیله سیر و تماشا معناسنه در تتکیم بو مقامك بعض تفصیلی دخی مثنوینك یوز یتمش طقوزنجی بیتی شرحنده کلور فانتظر

* هم شکوفه چیچك آچلمش اولان اشکفته *

شکوفه * شین معجمه نك ضمیله مطلقا چیچك معناسنه کرك اغاجده

وکرك

وكوركك يرده حاصل اولسون بعضيلر شين معجمه نك كسريله ضبط ايلديلر
اشكفته * همزه نك ضميله اسم مفعولدر مصدري اشكفتن لفظيدر تتكم
مخفى فرق بشنجى قطعه نك اون اوچنجى بيتنده كچدى

* طتلو او يقويه شكرخواب ديدى خفتن او يومق *

شكرخواب * رانك سكونيله طتلو او يقو معناسنه چونكه شكر معروفدر لكن
بو معاده مجازا طتلو معناسنه خواب او يقودر بو قطعه خامسه نك ايكنجى بيتنده
كچدى كاهيجه خوابى حذف ايدوب طتلو او يقو معناسنه شكر دخى ديرلر
خفتن * خاء معجمه نك ضميله مصدردر عربيده نوم كبى خواجه حافظ بيت
كفتم اى مسند جم جام جهان بينت كو * كفت افسوس كه آن دولت بيدار بخفت

* او يومش يا تمشه خسبيده ديسو رهم خفته *

خسبيده * و * خفته * ايكيسيده خاء معجمه نك ضميله اسم مفعولدر اولك
مصدرى خاء معجمه نك ضمى و سينك سكونى و باء موحده ممدوده نك كسريله
خسبيدن لفظيدر

* پيلور چرچى ديمك پيله حرير ه ديلور *

پيلور * بوغچق چنجق وامثالى نسنه صاتر كسنه معناسنه اكا تركيده چرچى ديرلر
شيخ سعدى قطعه * زبان دردهان اى خردمند چيست * كليد در گنج صاحب
هنر * چو دربسته باشد نداند كسى * كه جوهر فروشست يا پيلور * اصلنده اسم
منسوبدر چونكه * پيله * باء فارسيه ممدوده نك كسرى و لامك فتحى وهاء
رسميه ايله ابريشم وحرير معناسنه وچرچى آلاتى معناسنه ايدى ادات نسبت
اولان ور ايله تعانق ايدنجه تخفيف ايچون هاء رسميه حذف اولنوب پيلور اولدى

* بو لهجه سفته ايمش داغى دلنمش سفته *

سفته * سينك فتحى وفانك سكونى وتاء فوقيه نك فتحى وهاء رسميه ايله
برشهرده برآدمه برمقدار اقچه ويروب شهر آخرده بشقه آدمدن المق اوزره
اولان معامله درككه عربيده سفتجه ولسان رومده پوليجه ديرلر
سفته * سينك ضميله سفتن لفظندن اسم مفعولدر دلنمش معناسنه عربيده
مثقوب كبى همدخى هديه و تحفه معناسنه وحلقه زرين معناسنده كلور

* فهه وفه كور كه ديندى سپور كه چاروب *

فهه * فانك وهانك فتحلرى وهاء رسميه ايله كورلك معناسنه دزكرلك چامور
كوركى اولسون كرك كبى كوركى اولسون عربيده كلامده عاجز اولانه
فهه ديرلر * فه * فانك فتحى وهانك اظهاريله مثله * چاروب * سپور كه معناسنه

عربیده مکنسه کبی خواجه سلمان بیتدر وضه پاك حلیمن است اینکه مشکین
زلف حور * خویشتن را بسته بر جاروب این جنت سرا * اصلنده وصف ترکیبیدر
مکان سوپرنجی معناسنه چونکه جا مکان دیو یکرمی ایکنجی قطعه نك بیت
رابعنده کچدی روب رفتن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر
تنکر اسم مفعولی مصر اع ثانیده کلور بعضیلر باء فارسیه ایله اوقورلر
غلطدر بعض نسخه ده جاروب موقعنده خاکروب واقع اولمشدر جهت
ترکیبی جاروبدن منفهمدر چونکه خاك طبراق دیو قطعهٔ مثلثه ده کچدی

* خاکروبه سبو رندی سبو رلمش رفته *

خاکروبه * هاء رسمیهٔ نسبیه ایله سبو رندی معناسنه عربده کاسه کبی * رفته
رانك ضمی وفانك سکونی ایله رفتن لفظندن اسم مفعولدر میر نظمی بیت
بمرکان خاکراه یاور فته * درد ریای اشك چشم سفته * مستقبلانی فانك
باء موحده یه ابدالی وقیله برو اوزیاده سیله روبنور و بنده کلور

* تو مپندار که سن صانمه که دانم بیلورم *

تو * سن دیو اوچنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی * مپندار نهی حاضردر چونکه
میم مفتوحه ادات نهیدر کما سبق فی الادوات المرکبة پندار باء فارسیه نك کسریله
امر صیغه سی اوزره اسم مصدر اوله رق اون بشنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی
دانم * مضارع متکلم وحده در بیانی قطعهٔ اولی نك بیت ثالثی شرحنده کچدی

* سویلمك کفتن سو یلنمشه دیرلر کفته *

کفتن * کاف فارسیه نك ضمیله مصدر زدر عربیده قول و تکلم معناسنه شاعر بیت
شعر کفتن کرچه در سفتن بود * لیك فهمیدن به از کفتن بود * کفته اسم مفعولدر

*دکله جوهر کبی بیلن قدر یکی ایتمه ضایع * جوهر قدمر مرارا

* کوشوار اولسه سزا بویلمدر ناسفته *

کوشوار * کوپه دیو اوتوزبشنجی قطعه نك بیت اخیرنده کچدی * سزا
لائق دیو قطعهٔ اولی نك بیت ثالثنده کچدی * در * اینجو دیو اوتوز طقوزنجی
قطعه نك بیت سابعنده کچدی * نا * ادات نفیدر * سفته * قد سبق آنفا

* چه رنکین قطعه هر حرفش بصد رنکست اندوده *

چه * نه دیو اون التنجی قطعه نك بدینده کچدی * رنکین قطعه * اوچنجی قطعه نك
عنوانده کچدی * هر * ادات حصر یعنی کل وجمیع * حرفش * انك حرفی
معناسنه چونکه شین معجمه ضمیر غائبدر کما سبق * بصد رنکست

یوز رنکلمه دردیمك چو نرکه یا موحده ادات مفعولدر صدیوز دیو اون
طقوز نجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی رنك کونه دیو فرق برنجی قطعه نك بیت
خامسنده کچدی است ادات ربطدر کما سبق فی الادوات المرکبة * اندوده
صوانمش دیو بو قطعه نك بیت تاسعنده کلور حاصل معنی نه رنکین
قطعه که انك هرحرفی یوز رنکله صوانمش و یالدزلنمشدر

* ازلمش هم سوزلمش نسنه سایده دخی سوده *

سایده * سین ممدوده نك فتحی و یاء تحتیه ممدوده نك کسریله اسم مفعولدر
ازلمش و سوزلمش معناسنه مصدری سایدن لفظیدر عربیده ایکی معنایه بردن
سحق دیرلر و خاصه معنای اوله تدقیق و معنای ثانیه مس و مسح دیرلر شاعر بیت
بی مشقت نیست هر کاری ز صندل کن قیاس * درد سر کم دارد و سایید نش درد
سرست * سوده * سین ممدوده نك ضمیله اسم مفعولدر ایکی معناده سایده
کبی مصدری سودن لفظیدر ابو المعانی بیت دیدن و کفتن و شنیدن
بود نست * لیك ازین بهدست سینه سود نست * وطلا معناسنده کلور

* اوزلمشدر کسسته آشوب پیرانسه فرسوده *

کسسته * کاف فارسیه نك ضمی و سینك سکونی و تاء فوقیه نك فتحیله اسم مفعولدر
اوزلمش و اوزمش معناسنه مصدری کسستن لفظیدر کاف فارسیه نك ضمی
و سین اولی نك کسری و سین ثانیه نك سکونیله ایدی * فرسوده * فانك فتحی
و رانك سکونی و سین ممدوده نك ضمیله اسم مفعولدر پیرانمش و آشنمش معناسنه
مصدری فرسودن لفظیدر شمس فخری بیت جمال دنیی و دین پادشاه کشور
کیر * زهی سمند تو پشت سپهر فرسوده * بونده واو لك حذفیله فرسده دخی جائزدر

* ستوده مدح اولنمش آزموده هم صنانمشدر *

ستوده * سینك ضمیله یعنی ممدوح اسم مفعولدر فاما که قطعهء اولی نك بیت
خامسنده کچن ستوده لفظیدر لفظیله مصدر و محلی اولمغله محمد دیو تفسیر ایلدی
چونکه الالفاظ قوالب المعانی معلومدر بو یله اولنجه تکرار رعدا ولنمادی
فلله دره * آزموده * همزه ممدوده نك وزای معجمه نك سکونیله اسم مفعولدر
صنانمش و صنامش معناسنه هم لازم و هم متعدی اولور کار آزموده
کبی ایکی معناده شاعر بیت در جهان او آزموده میشود * باشد
او کار آزموده در جهان * مصدری آزمودن لفظیدر

* امین و سالم ایمن یعنی راحت اولمش آسوده *

ایمن * همزه‌نك فتحی و یاء تحتیه‌نك سكونی و میمك فتحی و نون ایله بمعنی امین و سالم وآسوده حال ومستریح البال صائب بیت بخاموشی زمكر دشمن بدرك مشو ایمن * كه توسن كوش خواباند لكدها در قفادارد * آسوده * همزه ممدوده‌نك فتحیله اسم مفعولدر بمعنی مستریح صائب بیت در تمام عمر اكر یكروز عاشق بوده * در حساب زندگانی روز حشر آسوده * مصدری آسودن لفظیدر بو بیتده دخی چوق ملاحت وارد رفافهم

* خدیووكی دیمكدر پادشاهك امریدر فرمان *

خدیو * خاء معجمه‌نك ودال ممدوده‌نك كسرلری وواو ایله بمعنی پادشاه حق تعالی یه دخی اطلاق اولنور كما سبق فی الاسماء الحسنی شیخ سعدی بیت خدیو خردمند فرخ نژاد * كه شاخ امیدش برومند باد * كی * كافك فتحیله بمعنی پادشاه شمس فخری بیت شاه دوران شیخ ابو اسحاق * ای كلاه تورشك افسر كی * باقی معنالری اوتوز سكزنجی قطعه‌نك بیت عاشری شرحنده كچدی نكته فرهنك شعوریده خدیو اولو پادشاه دیو واقع اولدی شاهدی مرحوم كی اولو خان دیو تفسیر ایلدی شو تقدیرجه ناظم نحریرك پادشاه دیو تفسیری پادشاه اولو سلطانده حقیقت عرفیه اولدیغنه مبنیدر فلله دره كه شعوری كبی اطناب ایتمدی فافهم * فرمان * فانك فتحیله بمعنی امر سلطان همدخی منشور وبرات سلطانی معناسنده كلور ایكی معنایه بیت كرد فرمان آن شه حسن وبها * درمیان عاشقان فرمان روا

* بیورمق اولدی فرمودن بیورلمشده فرموده *

فرمودن * فتحیله مصدردر مستقبلاتی واوك الف ویای تحتیه یه ابدالیله فرماید وفرمایند كلور * فرموده * اسم مفعولدر

* ایولك صاغلق اولمش تندرستی كبی بهبودی *

تندرستی * آخرنده یاء تحتیه مصدریه ایله صاغلق معناسنه چونكه تندرست بمعنی صحیح البدن وتام القوی چونكه تن بدن دیو قرق سكزنجی قطعه‌نك بیت اولنده كچدی درست بتون دیو اون طقوزنجی قطعه‌نك بیت سابعنده كچدی میر نظمی بیت مبشود لاغر وضعیف وزار * نشود تندرست عاشق زار * بهبودی بای موحده‌نك كسری وهانك سكونیله ایو اولمق وایو وصف ایتمك وایو اولمش معناسنه میر نظمی بیت بیهوده مده دردسرم بهر علاج * زخم دل ما قابل بهبود نبود * معنای تركیبیسی دخی بویله‌در چونكه به ایو دیو اللنجی قطعه‌نك التنجی بیتنده كچدی بوده مصراع ثانیده كلان

بودنه

بودن لفظندن ماضی صیغه سی اوزره اسم مصدردر یاخود اسم مفعولدر بو تقدیرجه هاء رسمیه ایله وهاء رسمیه سز جائزدر لکن نسخهٔ صحیحه هاء رسمیه بدلنه یاء تحتیه ایله بهبودی اولمقدر فاحفظ

* ایدی بوداولمغه بودن دینور اولمش دخی بوده *

بود * باء موحدهٔ ممدوده نك ضمی ودال ایله حکایت عن حال الماضی اداتیدر عربیده کان ترکیده ایدی کبی همدخی * بودن * لفظندن ماضی صیغه سیدر واسم مصدردخی اولور * بوده * اسم مفعولدر فائده سید شریف قدس سره حاشیهٔ تجریده وجودی بودن ایله تفسیر ایلدی نه کوزلدر فاما که بعده بودنی لفظ هستی مرادف ایلدی نه سبب ایله مرادف ایلدی دیو شعوری مرحوم لبیت شعری مقامنده استشعار ایلدی چونکه بودنی اولاجق معناسنه در نتکم بو بیتده مصیر حدرشاعر بیت کذشته خود کذشت وبودنی بود * پشیمانی بهیچ دارد کنون سود * زیرا بودنی آخرنده کی یاء تحتیه لیاقت ایچوندر کما سبق

* قارشمق اولدی آمیزش دخی آمیختن اوله *

آمیزش * اسم مصدردر مصدری همزهٔ ممدوده نك فتحی ومیم ممدوده نك کسریله * آمیختن * لفظیدر چونکه مستقبلاتی خاء معجمه نك زای معجمه یه ابدالیله آمیزدو آمیزنده کلور اسم مصدری امرك آخرینه ماقبلی مکسور شین معجمه الحاقیله آمیزش لفظیدر کمال خجندی بیت تلخکامی می برداز ما بدور آن دولت * ساقیان درباده ها کو باشکر آمیختند

* بولاشق اولدی آلودن بولاشمش نسنه آلوده *

آلوده * بشنجی قطعه نك بیت سادسنده مکن آلودن لفظندن اسم مفعولدر ایکی معنایه کلور اول بولاشق ثانی بولاشمش نسنه معناسنه بو ایکی معنا بیننده فرق اول اینس ویاس وسغر وامثالی نسنه دیمکدر ثانی انلرك اصابت ایتدیکی نسنه دیمکدر همدخی آلوده مرتکب معاصی معناسنه ده کلور عرفی بیت مالب آلوده بهر توبه بکشاییم لیك * بانك عصیان میزند ناقوس استغفار ما بعض نسخه ده اول مصدر صیغه سی اوزره واقعدر لکن تکرار اولور فافهم

* دی سوزکی آدینه پالونه پالودن دخی سوزمك *

پالونه * باء فارسیهٔ ممدوده نك فتحی ولام ممدوده نك ضمی ونونك فتحی وهاء رسمیه ایله سوزکی معناسنه که کفکیر وامثالی کبی حکیم خاقانی بیت هرمی که ریخت بخت بپالونهٔ مژه * بادخیال انس رسان تو خورم * پالودن * باء فارسیهٔ ممدوده نك

فتحی ایله سوزمك وصاف ایتمك معناسنه مصدردر فاما كه باء عربیه ایله بولنمق
وبولندرمق معناسنه در هم لازم وهم متعدی اولور كه اولك ضدیدر

* سوزلمشدن كنایه پلته نك آدیدر پالوده *

پالوده * باء فارسیه ممدوده نك فتحیله پالودن مذكوردن اسم مفعولدر
ایكی معنایه كلور اول سوزلمش وغل وغشدن صاف اولمش
معناسنه ثانی معروف طعامكه اكا پلته دیرلر فرهنگ جهانگیریده
بمعنی پله ترازو دیو واقعدر پله ترازو بمعنی كفه میزان

* بیولك اولسه قدح پیمانه دی اولچك دیمكدر هم *

پیمانه * باء فارسیه نك فتحی ویاء تحتیه نك سكونی ومیم ممدوده نك ونونك فتحلری
وهاء رسمیه ایله بیوك قدح معناسنه واولچك معناسنه عربیده كیل
وقفیز كبی شاعر بیت پیمانه خرمن غم توشد دل من * بكشا زسر زلف وفا
مشكل من * هم دخی پیمودن لفظندن اسم مصدردر اولور اولچمك معناسنه

* جهان پیما كزن دنیایی اولچولمشده پیموده *

جهان پیما * وصف تركیبیدر جهان اولچوجی معناسنه در لكن جهان كزیجی
معناسنده حقیقت عرفیه اولمشدر چونكه جهان دنیا دیو بكرمی ایكیجی قطعه نك
اوچنجی بیتنده كچدی پیما پیمودن لفظندن اسم فاعل یاخود امر حاضردر * پیموده
باء فارسیه نك فتحی ویاء تحتیه نك سكونی ایله پیمودن لفظندن اسم مفعولدر
مستقبلاتی واوك الف ویاء تحتیه یه ابدالیله پیماید وپیماینده كلور صائب
بیت جز پشیمانی ندارد حاصل طول امل * چند پیمایی مكرر این ره پیموده را

* قبیله دودمان ودوده اول معنادهدر تا بحق *

دودمان * دال ممدوده نك ضمیله قبیله معناسنه عموما اولور قبیله وجماعت عظیمه
معناسنه خصوصا رشیدالدین وطواط بیت خدای داند كر تو
بدودمان نروم * اكر برآرد دود م زد ودمان آتش * دوده * بوزن
بودمانكی معنایه كلور اول بمعنی دودمان مذكور ثانی مصراع ثانیده كلور

* توندن مومدن حاصل اولان ایسدر دخی دوده *

شاعر منركب وصفنده بیت همسنك زاج دوده همسنك
هردو مازو * همسنك هر سه صمغ ستوآنكه زور بازو

* نكاریدن دینور نقش ایتمكه نقشه تركنارا اما *

نكاریدن * نونك كسری وكاف فارسیه ممدوده نك ضمیله نقش

معناسنه مصدردر * نكار * ایكی معنایه كلور اول امر صیغه سی اوزره
اسم مصدردر نقش معناسنه ثانی محبوب دیو مصراع ثانیده كلور

* دخی محبوبه دیرلر هم صنوانمش اولدی اندوده *

اندوده * همزه نك فتحیله اسم مفعولدر مصدری اندودن لفظیدر
مطلقا صوامق ویالدزلمق وطلا ایتمك معناسنه هر شیئه شاملدر

* سپرز اولمش طلق اودزهره داخی آق جگردرشش *

سپرز * سینك وبای فارسیه نك ضملری ورانك سكونی وزای معجمه ایله طلق معناسنه
عربیده طحال كبی اخلاط اربعه دن محل اجتماع سودادر ابو المعانی بیت ذكر محل
عناصر ندارد مکو یا بجز سپرز كه سودا بابلد شد مطالب * چونكه طعام معده ده
انهضام بولدقدنصكره صاف وخلاصه سی جگره واروب اندهدخی طبخ
اولنوب بعد النضج صافیسی دم وكوبوكی صفرا وناپخته سی بلغم ودردی یعنی
اشاغه چوكنی سودا اولوب جگردن دونوب طحاله واراندهقرار بولور مكانی
جانب یسارده تحت القلبدر * زهره * زای معجمه نك فتحیله اودمعناسنه عربیده
مراره كبی محل اجتماع صفرادر چونكه آجی اولوب آغویه مشابه اولمغله
فارسیده هاء رسمیه نسبیه ایله زهره عربیده مراره دیدیلر شیخ نظامی بیت
زهره ندارم كه ببوسم لبت * تیر وكمان دارد ابروی تو * شش * شین معجمه نك
ضمی وشین ثانیه ایله آق جگر كه اكا ركیده اویكن دیرلر یكی از حكما بیت
چو ازسل دور میباشد سلامت * كه زیرا میبود درشش جراحت

* دینور رهم بوكرك كرده باغرصق آدیدر روده *

كرده * كاف فارسیه نك ضمی ورانك سكونی ودالك فتحی وهاء رسمیه ایله بوكرك
معناسنه عربیده كلیه كبی * روده * راء ممدوده نك ضمی ودالك فتحی وهاء رسمیه
ایله بغرسق معناسنه عربیده معا كبی ابو المعانی بیت حسود جاه واقبالش
همیشه میشود در رنج * زرشكش پیچ وتابی روده را اندر شكم كیرد

* دینور كهسار طاغه تیغ كوه اوسنده سوریسی *

كهسار * اصلی واو ایله كوهساردر طاغ معناسنه عربیده جبل كبی
همدخی طاغستان وطاغ دپه سی معناسنده كلور چونكه كوه
طاغ دیو اوتوزسكزنجی قطعه نك بیت سادسنده كچدی سار ادات نسبتدر
كما سبق فی الادوات المركبة * تیغ كوه * یعنی سركوه تركیب اضافیدر
چونكه تیغ قلج معناسنه كلدیكی كبی هر نسنه نك یوكسك یرنده تیغ دیرلر

* دېه معنـاسيدر پشـته يغين مفهوميدر توده *

پشته * باء فارسيه نك كسرى و شين معجمه نك سكونى و تاء فوقيه نك فتحى وهاء رسميه ايله دپه معنـاسنه عربيده تل كبى ومجازا يغين معناسنده كلور * توده * تاء فوقيه ممدوده نك ضمى ودالك فتحى وهاء رسميه ايله مطلقا يغين معنـاسنده در حكيم اسدى بيت بهاتوده كردند زروكهر * بها بركرفت آن خرچاره كر

* توامحووتلف اولمق تبـاه آنك كبي اولمش *

توا * تاء فوقيه نك وواو ممدوده نك فتحلريله بمعنى محووتلف بودن وبمعنى ضـايع تباه * تاء فوقيه نك و باء موحدهٔ ممدوده نك فتحلرى واظهارها ايله مثله همـدخى براحسن حالدن براقبح حاله دونمك معناسنده كلور خواجه سلمان بيت كرنو كنى حمايت كوكردرا ازآتش * ياقوت وش نبايد تا ب تب تبـاهى

* دخى هيچ اولدى پوچ وهم عبث شولدركه بيهوده *

پوچ * باء فارسيهٔ ممدوده نك ضمى وجيم ايله هيچ ايله مراد فدريعنى برايشه برامز ومعدوم معناسنه صائب بيت كفتكوى پوچ ناصحرانمى فهمم كه چيست * اين قدردانم كه جاى پنبه دركوشم تهيست * هيچ * دخى فارسيـدر تركيده شبوعى حسبيله تفسيرقلندى * بيهوده * كسر ايله بمعنى عبث وباطل و بى معنى وواوك حذفيـله بيهده دخى بو معنـايه دراصلنده مركبـدر چونكـه بى ادات نفيدر كما سبق فى الادوات المركبة هوده وهده ايكيسنده بمعنى حق وصواب وصحيح

* همـان آثار فيضـا فيض وهـبئ الهيـدر *

همان * ادات حصردر * آثار * جمع اثردر * فيض * بمعنى جوشىٔ آب اركيب وادى عرفده هبه معناسنده دراكچون حق تعالى يه فياض ديندى وهاب معناسنه كذا فى حاشية المطالع * فيضا فيض * الى ملازمه ايچوندر فيض فيضه معناسنده در مراد فيوضـات وافره ديمكدر * وهبى * نه قدر ناظم نحريرك مخلصى ايسه ده بومقامده معناى لغويسى مقصود اولديغنه اله كلمه سنه اضافتى شاهـد عدلدر نعم مخلص ناظم نحريره وناظم نحريرك كندوسنه وهبىٔ الهى ديو تلقيبنـه تلميحدن دخى خالى دكلدر چونكه ناظم نحرير سخن نام قصيده سنده دير بيت نولمو وهبىٔ الهى ديو مشهور اولسم * هبه درموهـبه دربا كه عطـاياى سخن و فى نفس الامر شعرانك بيت تخلصـده على طريق التلميح اسملرينه اشـارتلرى تصريحلرندن ظريفـدر سـؤال بوقطعه بوتلميحه نيچـون تخصيص اولنـدى جـواب عادت شـعرا غزللرده بيت اخيرده تخلص

ابدرلر

ایدرلر لکن طویل الذیل قصیده لرده برقاچ بیت قالهرق تخلص ایدرلر ناظم بحر یردخی اکا قیاسا برقاچ قطعه قالهرق تخلص ایلدی فلله درّه

* دکلدر کسبله حسن واداطبع سخن کوده *

سخنکو * وصف ترکیبیدر چونکه سخن سوز دیواوتوزبرنجی قطعه نك بیت سابعنده کجدی کو وصف ترکیبی اولدیغی حالده قطعه اولی نك بیت خامسنده کجدی

* قطعهٔ کوهر زدریای دلم دیکر بجوی *

قطعهٔ کوهر * اون اوچنجی قطعه نك عنواننده متفرقا کجدی * ز * بمعنی من کما سبق فی الادوات * دریا * دکز دیو یکرمی ایکنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده کجدی دل قاب دیو اونیدنجی قطعه نك اوچنجی بیتنده کجدی میم ضمیر متکلم وحده درکما سبق فی الادوات البسیطة * دیکر * دال ممدوده نك کسری وکاف فارسیه نك فتحی ورا ایله ترکیده بردخی ایله تعبیر ایدرلر متکلم بوبیتدن فهم اولنور شاعر بیت زمان چون رفت دیکر یافت نتوان * عنان زندکانی تافت نتوان * همدخی تکرار اولان نسنه نك ایکنجیسنده دیکر ایله تعبیر ایدرلر مثلا صلوة ظهره نماز پیشین وصلوة عصره نماز دیکر دیرلر و بشقه معنایه ده کلور بونده یاء تحتیه نك حذفیله دکر دخی جائز در متکلم فرق طقوزنجی قطعه نك طقوزنجی بیتنده کجدی خواجه حافظ بیت رونق عهد شبابست دکر بستانرا میرسد مژده کل بلبل خوش الحانرا * بجوی * ایسته دیو اللی برنجی قطعه نك بیت سابعنده کجدی اولنده کی باء موحده صله درکما سبق فی الادوات البسیطة حاصل معنی کوکلم دریاسندن بردخی کوهر قطعه سی ایسته بعض نسخه ده بجوی موقعنده مجوی واقع اولمشدر بوصورتده اولنده کی میم مفتوحه ادات نهیدر

* خالصه سارا دبنورمش یعنی عنبر شاهبو *

سارا * سین وراء ممدودتینك فتحلریله بمعنی خالص وصافی جامی بیت چه حاصل زانکه دانی کیمیارا * مس خودرا نکردی زرّ سارا * اکثری صفت استعمال اولنور مشك سارا وعنبر سارا کبی همدخی بحر عمان ساحلنده برمکانك اسمیدر که انده بی نظیر عنبر اولور * شاه بوی * هانك سکونیله یعنی عنبر وعود وامثالی شمس فخری بیت شه عادل جمال دولت ودین * که خاك درکه او شاهبویست * معنای ترکیبیسی اعلا قوقودیمکدر * عنبر * فی الاصل عربیدر فارسیده وترکیده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی فائده عنبرك حصولنده روایات کثیره واردر اوّلا دریای محیط بالقلرندن اولوب سواحل محیطده اولان بلادك اهالیسی انی

جمع ایدرلر ثانی دریا کنارنده بتر بالقی بودر اول سنبله مست کبی اولوب
کندوبی کنارە اوررصیادلری وقتنی بلوراصطیاد ایدرلر ثالث ازجمع اولان
بودرکه ساحل محیطده بنی آدم سکاسی اولمیان محللرده بی نهایه خوشبو
شکوفه لر اولوب بو کسك یالچین قیالرده خدایی بال اروللری واردر اول
شکوفه لردن چیچك الوب اول قیایارقلرنده بال ایدرلر حرارت شمسدن
بال اریوب اقار ویغمور وسیل مومنی دریایه دوشور رامواج دوکه دوکه
کناره کتوررموسمنی بیلورلر واروب جمع ایدرلر رابع بقر بحر تزکیدرده برلر
اکثری شعراز لف وخال محبوبی عنبره تشبیه ایدرلر خواجه حافظ بیت
صبا اکر کذری افتدت بکشور دوست * بیار نفحهٔ از کشور کیسوی معنبراوست

* یك ایومی عودمندل عودا غاجی داربوی *

عود * معروف یك اعلاسی بو بیتدن فهم اولنور شاعر بیت سنکین وسیاه وسخت
باید عود * سست وسبك وسفید باید عنبر * عربیده هراغاجه عود دیرلر
بعد القطع * مندل * میمك فتحی ونونك سکونی ودالك فتحی ولام ایله بمعنی عود خام
محمد بن یمین بیت * از برای قوت دل کر بخوری بایدم * صندل ومندل نبایم غیر
چوب پارس وتاغ * عجائب البلدان نام کتابده ذکرایدرکه مندل هندستانده
برشهردرکه انده عود غایت چوق اولور بو سببدن عودمندلی دیرلر لکن عود
اراضیسنده بتمز بلکه عود ماوراء خط استواده برجزیره ده بتر باذن الله تعالی
بنفسه قیریلوب دریایه دوشر امواجله شهر منده لکلور شو قدرکه برندن یاش
قوپمش ایسه قامرونی دیرلر اکر قوری قوپمش ایسه مندلی دیرلر تقبیل
ومصمت اولانی اعلادر * داربوی * رانك سکونیله بمعنی عود ایضا
اصلی بوی دار ایدی علم اولیحق مضاف الیه تقدیم اولندی شمس فخری بیت
بیرمش جام زرین آفتاب بست * حطب در مطبخ او داربوبست * چونکه
دار هر دیکلن اغاج دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیتیرابی شرح ایتدك
بوی قوقو دیو یکرمی التنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی

* نافهٔ مشك اولکو بکدر کیم دوشر جیرا ندن *

نافهٔ مشك * اضافتله معروف آهو کوبکی در چونکه نافه آدم
وحیوان کوبکی عموما و نافهٔ مشك خصوصا هاتی بیت بصحرای
چین نافه چینی کنیم * ده بار که فرش چینی کنیم * وذریسی کورك
اولان حیوانك قارنی التنده اولان دریلره ده نافه دیرلر مثلا نافهٔ روباه و نافهٔ

وشق ونافه سمور ککبی مشك میمك ضمی وشینِ معجمه نك سكونی وكاف ایله میمك كسری ایله مسك معناسنه در ولایت چین ودیار ختن ومملكت خطاده حاصل اولور بلكه اول مملكتلره مخصوصدر فاما كه ناظم تحریرلك مصراع ثانیده چین اقلیمنه تخصیصی ختن وخطا ملحقات چیندن اولدیغیچوندر

* چین اقلیمنده دزلمااو آهو بشقه صوی *

حتی چین دیارنده حاصل اولان مسكك خالصی استشمام اولنسه بورندن قان كلور بو اعلاسنی دخی امتحان بو وجه اوزره در * چین * جانب شرقیده وراء هندده اقصای معمورات طولیه ده بر مشهور مملكتدر هر كیم اكا پادشاه اولسه فغفور دیرلر تنكیم فن جغرافیاده طولی وعرضی واحوال سائره سی مشروحدر تفصیلنی مراد ایدن جهان نمایه مراجعت اولنه عرب تعریب ایدوب صین دیرلر آهو * همزه ممدوده نك فتحی وهاء ممدوده نك ضمیله جیران معناسنه كه تركیده كیك دیرلر همدخی عیب معناسنه ده كلور ایكی معنایه شاعر بیت بنیه حرص چون آهوبچه تازی نفس همچون سك * بصحرای قناعت رو كه بی آهوست آن صحرا

* خط برآورده هنوز تویی بلورمش تازه *

میر نظمی بیت چو شد آن شوخ پر آشوب آفاق * خط برآورده برای قتل عشاق فرهنك شعوریده خط برآورده بمعنی چار ابرو محبوب دیو واقع در اصلنده مركبدر چونكه * خط * عربیدر لكن شعرا عندنده هنوز كورنمش صقال وبیق معناسنه حقیقت عرفیه اولمشدر میر نظمی بیت بدید آمد چو برلب خط دلجو كنار آب حیوان سبز خودرو * ابو المعانی بیت شود از خط یار چار ابرو چهار اركان عشق خلق محكم * برآورده * كتورلمش معناسنه اسم مفعولدر چونكه برادات تحسین فی كما سبق فی الادوات المركبة آورده همزهٔ ممدوده وواوك فتحلریله كتورمك معناسنه مصدردر

* دی تكل تویسز اولان محبوبه یعنی ساده روی *

تكل * تاء فوقیه نك فتحی وكافك كسری ولام ایله بمعنی ساده رو یعنی امرد اوغلان شمس فخری بیت بدر دانی چرا است خفت خسوف * زانكه تمام بود دیو تكل ساده رو * دخی فارسیدر چونكه ساده نقوشدن عاری وجنس آخر اختلاطندن خالی معناسنه قاشدمو امثالنده مستعملدر واستعاره طریقیله اصطلاحات وتعبیراتی اولمیان نظم ونثره ده دیرلر ابو المعانی بیت كه كرنه نظم ساده لو جائز نباشد اصطلاح * همچو قلب خویش كوید نظم ساده ساده دل * رو بوزدیو یكرمی

يدنجي قطعه نك بيت اولنده وكچندي مير نظمي بيت نباشد در جهان هر ساده روبي * دلارا دلفريب خوب كوبي * تنبيه * لفظ نكل ولفظ ساده رو تكور مخصوص وصفدر اناده استعمال او لنماز فاحفظ

* جانفزا جان ارتزن مردمكش آدم اولدورن *

جانفزا * وصف تركيبدر حقيقتده ومجازا مستعملدر ابو المعاني بيت اي لب ميكون لعلت جانفزا اي عاشقان * وي غم هجران وصلت دلكشاي عاشقان چونكه جان روان ديو اوتوز سكزنجي قطعه نك اوچنجي بيتنده كچدي فزا كسر ايله وصف تركيبي اولديغي حالده بشنجي قطعه نك عنواني شرحنده كچدي مردمكش * دخي وصف تركيبدر چونكه مردم آدم ديو قطعۀ اولي نك بدنجي بيتنده كچدي كش كافك ضميله امر حاضر ياخود اسم فاعل مخففدر نتكم كش اولدر ديو قطعۀ تاسعه نك بيت تاسعنده كچدي

* ديديلر معشوقه جانان ومحله آدي كوي *

جانان * جيم ونون ممدوده تينك فتحلري ونون ثانيه ايله بمعنى معشوق ومحبوب ابو المعاني بيت اكر جان خواهدت جانان بده منت بكير ازجان نباشد خوب تراز جانكه جان دان بجانان را * كوي * كاف ممدوده نك ضمي وياء تحتيه ايله بمعنى محله واو به خاقاني بيت چو آيم جانب كويت دوصد منزل يكي سازم * اكر بيرون روم در هر قدم صدجا كنم منزل

* انجمن مجلس قرشدنجه دي كرما كرم اكا *

انجمن * همزه نك فتحي ونونك سكوني وجيمك ضمي وميمك فتحي ونون ايله بمعنى مجلس ومجمع فردوسي بيت بشادي يكي انجمن بر شكفت * شهنشاه كيتي زهازه كرفت * كرما كرم * ميانه ده الف توسل ايله قزشمش مجلسده اصطلاح اولنسدر نه قدر معناي لغويسي اعم ايسه ده چونكه كرم بمعني حار ديو يكرمي التنجي قطعه نك بيت اخيري شرحنده كچدي

* اولدي كرم الفت ابو كورشمه تردرد لنجي خوي *

كرم الفت * معناي اصطلاحيسي ولغويسي اظهردر * خوي * خاء معجمه نك بين الفتح والضم اماله سي وواو مجهول وياء تحتيه ايله ترمعناسنه عربيده عرق كبي لكن وزنه رعايت ايچون بهر حال بالفظ خوبي سلرءلره ياخود سائري خويه تطبيق لازمدر

* رستمك باباسيدر زال دخي بك اختيار *

زال * زاي معجمه ممدوده نك فتحيله نام پدر رستم جهانكيردر چونكه اصل

معناسي

معناسی پیرسالخورده دیمکدر زالمز بوراناسندن قلشی و کرپکی آق اولدیغی حانده طوغدیغندن زال دیو تسمیه اولندی * رستم * ایرانده مشهور پهلواندر شهنامه ده دلاورلکی مفصلدر شمس فخری بیت جمال دولت ودین شاه کرمکار که هست * هزار حاتم طایی هزار رستم زال چونکه رستمه باباسی نامیله رستم زال دیدکلری کبی زاله دخی باباسی آدیله زال داستان دیرلر زیرا فارسیده علمین بیننده ابن کلمه سنك اسقاطی قاعده در

* قیرصقالویه دینور آمیزه موی وهم دوموی *

آمیزه موی * مرکبدر چونکه آمیزه همزه ممدوده نك فتحی وآخرنده هاء رسمیه ایله اون ایکنجی قطعه نك التنجی بیننده کچن آمیخته کبی قارشمش معناسنه تکم آویزه آمیخته معناسنه اولدیغی کبی علی ماسبق فی قواعد المقدمة موی قیل دیو اللنجی قطعه نك ایکنجی بیننده کچدی دقیقی بیت اکرشا مهر هفته کشور بود * چو آمیزه موشد مکدر بود * دوموی * مثلهچونکه دو ایکی دیو اوفطقوزنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی

* جندیلر ایچنده یك اعلا بنجی شهسوار *

شهسوار * هانك سکونیله ملوکانه آته بنوب اوزرنده دلیرانه حرکت ایدن کسنه معناسنه ابو المعانی زیر پایت یك نکه کز تانبا شدپا یمال * شهسوار طرز خاصت میکند عالم خراب * چونکه شه شاهدن مخففدر سوار بنمش دیو فرق بزنجی قطعه نك بیت ثانی عشرنده کچدی

* توسن اول آتدر که یك سرت اوله یعنی تندخوی *

توسن * تاء فوقیه نك فتحی و واوك سکونی وسینك فتحی و نون ایله سرت وسرکش آت معناسنه خواجه سلمان بیت عنان توسن دولت بدست تو شد رام بکام خویش برغم حسود میرانش * سرکشلکندن کنایه طریقیله فلکه ده استعاره ایدرلر * تندخوی * مثله چونکه تند یعنی تیز و جدید یویکرمی سکزنجی قطعه نك بیت تاسعنده کچدی خوی یعنی طبیعت و عادت ترکیده دخی مستعملدر

* اوجی اکرلمش جریت چوکان دخی هم صولجان *

چوکان * جیم فارسیه نك فتحی و واوك سکونی و کاف فارسیه ایله ایکی معنایه در اول هر اوجی اکری جریت معناسنه حتی طبل و کوس طره سنده دیرلر ثانی معروف باشی اکری براغاج که انکله میدانده طوب اوررلر چونکه کوی و چوکان متعارفدر بوندر غایت سلاحشور و جندیلر اوینار هر آدم ایده مز * صولجان صادك فتحیله معرب چوکاندر غارسیده دخی مستعملدر ابو المعانی

بيت من سر دل كوى ميدان محبت كرده ام * تا زنند با صولجان زلف جانانم يكى * نتكسم مصراع ثانيده افصاح ايدر

* چنديلرا نكله آتوب طوتدى يعنى طوپ ايدى كوى *

كوى * كاف فارسيه ممدوده نك ضمى و ياء تحتيه ايله بمعنى مذكور خصوصا و عمى كل ميدو ر و غلطان عموما همدخى كفتن لفظندن امر حاضر و وصف تركيبى اولور ايكى معنايه شيخ سعدى قطعه فهم سخن تا نكند مستمع * قوت طبع از متكلم مجوى * فسحت ميدان ارادت بيار * تا بزند مرد سخن كوى كوى * شاهدى بيت صورى يسك صولجان نه اوله چوكان * بوو ملبا نا طوپ يعنى كو يك غلطان

* اولمديلر كرلمش خميده بوكلان پيچيده هم *

خميده * بوز نر سيده اسم مفعولدر مصدرى خاء معجمه ايله خميدن لفظيدر مير نظمى بيت شوى بهر تواضع قد خميده * نهال كشته پر ميوه خميده * پيچيده باء و جيم فارسيتين ممدودتينك كسرلريله اسم مفعولدر مصدرى پيچيدن لفظيدر

* ايكى قات نسنه دوتا قات قات اولمش توى توى *

دوتا * ايكى قات معناسنه چونكه دو ايكى و تا طقوز بجى قطعه نك بيت اولنده كچدى تا قاتدر بو ايكنجى قطعه نك بيت ثالثى شرحنده كچدى * توى توى قات قات معناسنه چونكه توى تاء فوقيه ممدوده نك ضمى و ياء تحتيه ايله قات معناسنه كه چوقه و الاجه و صوغان و شلغم و كاغد قاتلرى كبى

* شوخ اچق مشرب اولو نازك طبع هم حاضر جواب *

شوخ * شين معجمه ممدوده نك ضمى و خاء معجمه ايله بمعنى كشاده مشرب و نازك طبع و حاضر جواب و لطيف كوى و شاطر كار نتكم شوخ نازك و كوزلى ديو قرق برنجى قطعه نك بيت اولنده كچدى همده نى شوخ و چرك و كير و پاس معناسنه ده كلور نتكم بو مصراعده كلور

* كيرلو پاسلو شوخكين و يقه مقدر شست و شوى *

شوخكين * اسم منسوبدر چونكه كين ادات نسبتدر كما سبق فى الادوات المركبة شست و شوى * يقمق معناسنه در * تنبيه * بو بيتده شست و شوى و كلمه جك ايكى بيتده جستجوى و كفتكوى حاصلى بو اوچ كلمه دن هر برى ماضى ايله امردن مركب مبالغه مصدردر چونكه شست ماضيه و مصدرى اوتوز برنجى قطعه نك بيت خامسنده كچدى * شوى * امردر اسم مفعولى بيت مذ بورده كچن شويده لفظيدر * كفت * ماضى در قطعه عاشره نك بيت سادسنده كچدى جست

جیمك ضمی ایله ماضیدر مصدری جستن لفظیدر * جوی * امردر اللی برنجی قطعه نك بیت سابعنده كچدی و بالجمله بونلر نه قدر كه ماضی وامر صورتنده ایسه ده اسم مصدردر عند التركیب مبالغه افاده ایدر فاما كه كفت و شنید لفظی وآمد و شد لفظی دخی بونلره قریب اسم مصدردر لكن میانلرنده فرق وار فافهم

* كم بتكدر ضایع اولمش فسنه در ككسته هم *

كم * كاف فارسیه نك ضمی ومیم ایله یتك وضایع معناسنه عربیده ضاله چغتلیه یاوه كبی * كمكشته * اسم مفعولدر كیدر چونكه كشته كاف فارسیه نك فتحیله كشتن لفظندن اسم مفعولدر نتكم ماضی متكلم وحده سی قرق التنجی قطعه نك بیت سادسنده كچدی

* یافتن بولمق دیمك هم آره مقدر جستجوی *

یافتن * یاء تحتیه ممدوده نك فتحی وفانك سكونیله مصدردر بولمق معناسنه عربیده وجدان كبی مستقبلاتی فانك باء موحده یه ابدالیله یابد و یابنده كلور * جستجوی قد سبق آنفا احمد كرمانی بیت مستغرق جستجوی كشتم * مستهلك شست شوی كشتم

* قارشق غوغا ایله صیت وصدا شور وشغب *

شور * بمعنی غوغا وقرقشه لق غزالی مشهدی بیت شوری شد وازخواب عدم چشم كشودیم * دیدیم كه باقیست شب فتنه غنودیم * باقی معنالری یكرمی سكزنجی قطعه نك بیت ثامننده كچدی * شغب * شین معجمه وغین معجمه نك فتحلری وباء موحده ایله بمعنی صیت وصدا وفریاد وغریو كاهی بو ایكی لفظی ذكر ایدوب شور وشغب دیرلر همدخی شغب حیا وادب معناسنه ده كلور شاعر بیت عاشق شغب نداند در كوی عشق جانان * شام وسحر برآرد از درد آه وافغان

غوغا * بو مقامده تفسیردر لكن قارشقلق دیو یكرمی سكزنجی قطعه نك بیت سادسنده كچدی * صیت * دخی تفسیردر لكن فی الاصل عربیدر فارسیده دخی شایعدر آواز معناسنه * صدا * مثل صیت منده كور میر نظمی بیت رسیده بكوشم زسویش صدا * بجوش آمده این دل بی نوا

* فتنه آشوب وزیان آسیب وسوز صاو كفتكوی *

آشوب * همزه ممدوده نك فتحی وشین معجمه ممدوده نك ضمی و باء موحده ایله بمعنی فتنه وغوغا همدخی آشفتن لفظندن وصف تركیبی اولور زدل آشوب كبی حافظ بیت فغان كین لولیان شوخ شیرینكار وشهرآشوب * چنان بردند صبر ازدل كه تركان خوان یغمارا * آسیب * همزه ممدوده نك فتحی وسین ممدوده نك

كسرى وباء موحده ايله بمعنى زيان وخسران خاقانى بيت چو آزادند درويشان ز آسيب كرانبارى * چه محنتها چند سلطانان ز اسباب جهانبانى همدخى آفت وصدمه وكلفت معناسنه ده كلور * زيان * دخى فارسيدر تركيده شيوعى حسبيله تفسير قلندى * كفتكوى * قد سبق آنفا

* كرتو دانى سن بلورسك به از ين بودن ابو *

كر * ادات شرطدر كما سبق فى الادوات المركبة * تو * سن ديوا وچنجى قطعه نك بيت ثانيسنده كچدى * دانى * مضارع مفرد مخاطبدر مصدرى دانستن لفظيدر نتكم نفس متكلم وحده سى اللى بشنجى قطعه نك بيت سادسنده كچدى * به * ابو ديوا اللنجى قطعه نك بيت سادسنده كچدى * از بمعنى من كما سبق فى الادوات * اين * بوديو قطعهٔ ثالثه نك بيت رابعنده كچدى

* مى شناسم اكرم فرما بيورسو يله بكو *

مى * ادات حالدر كما سبق فى الادوات المركبة * شناسم * مضارع متكلم وحده در مصدرى اون بشنجى قطعه نك بيت ثالثنده كچدى * فرما * امردر مصدرى اللى التنجى قطعه نك بيت ثالثنده كچدى * بكو * امردر مصدرى اللى بشنجى قطعه نك بيت سادسنده كچدى اولنده كى باء موحده صله در نكته ناظم تحرير ابتداء نامهٔ نظمنى خامهٔ براعت استهلال ايله طفر الديكى كبى بو مقامده دخى آخر قطع اولديغى حسن حسبيله تخلص دفتر كمالاتى كلك زرين زبانله تحرير وامضا ايلدى فلله دره

* مثنوى در اصطلاحات عجم *

مثنوى * هر بيت كه ايكى قافيه طوتة مثلا بو كتابك ديباجه سى سرا پا مثنويدر بوندن صكره دخى الى آخره مثنويدر بويله اولديغى حسبيله بونده دخى چوق ملاحت واردر همدخى اهل مقام نوا زين مثنوى ايله مسكى الختام ايلمكى عادت ايتدكلرى كبى بو منظومه دخى اهل كماله واصحاب دله مقام نوادة بر معنى اولمغله مثنوى ايله اتمام ايلدى فلله دره * در * بمعنى فى كما سبق فى الادوات المركبة اصطلاحات * اصطلاحك جميدر اصطلاح لغتده صلح اشميه ديرلر اصطلاحده اتفاق قوم على استعمال اللفظ فى معنى معين لكن لا يكون فى اصل الوضع كذلك * عجم * قطعهٔ خامسه نك بيت اخيرنده كچدى حاصل معنى اصطلاحات عجم حقنده مثنويدر تمهيد معلوم اولسونكه استعارات واصطلاحات وضروب امثال نادرات كه معناى اصيلدن بشقه بالمناسبه بر معنى قصد اولنوب ومقصود اولان معناى ثانى دخى تركيب كلمه دن معلوم

اولميوب بلكه سماعه موقوف اولديغى اجلدن ناظم تحرير برطو يل الذيل مثنوى ايله حوصله منظومه سنك هضمى وبتان بيانڭ نظمى قدرين انتخاب وعامهٔ اهل دله برباد كار پراعتبار قلديكه سائر ارباب نظامك برندن مسموع دكلدر فالله تعالى دره

* كاتب جان باري رحمت آب *

كاتب جان * باء موحده نك كسريله بمعنى حق جل وعلى كذا فى شرفنامه معناى تركيبيسى جان يازيجيسى ديمكدر * بارى رحمت آب تفسيردر * تنبيه * معلوم اولسونكه بو اصطلاحاتده معانئ اصليه ايله معانئ مقصوده ميانه سنده مناسبت ملحوظه در فافهم

* فخر عالم شحنهٔ چارم كتاب *

شحنهٔ چارم كتاب * همزه نك كسرى وميمك سكونى ايله بمعنى سلطان انبيا عليه افضل التحيات كذا فى شرفنامه ايضا معناى تركيبيسى دردنجى كتابك شحنه سى ديمكدر چونكه شحنه شين معجمه نك فتحى وحانك سكونى ونونك فتحى وهاء رسميه ايله شهرى ياخود مملكتى شر وردن محافظه ايدنجى معناسنه مولانا جامى درمنقبت على رضى الله عنه بيت اصبحت زائرالك يا شحنة النجف * بهر نثار مقدم تو نقد جان بكف * چارم دردنجى معناسنه مثلى اون طقوزنجى قطعه ده مكچدى نكته * بو بيتده حق تعالى نك اسمى وبعده فخر عالم ع م اسميله تبركا ابتدا ايلدى

* آب خضر اولمش دخى علم لدن *

آب خضر * باء موحده نك كسريله بمعنى علم لدن كذا فى مؤيد الفضلا * علم لدن علم باطن كه حق تعالى حضرتلرى عباد خواصندن برنجيه طائفه يى آنكله ممتاز وامثالى اوزره سرافراز قلدى نتكم حق سبحانه وتعالى حضرت خضر عليه السلام حقنده وعلمناه من لدنا علما بيوردى لدن لامك فتحيله بمعنى عند فارسيده نزد تركيده قت ديرلر آب خضرك معناى تركيبيسى خضر صوبى ديمكدر خضر صاحب عصى موسى عليه الصلوة والسلامدر واصل اسمى بليان من ملكان ايدى اكا خضر دينلديكى مرور وعبور ايتديكى مكانلر سبزه نك نبات اولديغيچوندر بوندن بشقه آب خضر آب حيات معناسنده كلور

* ايليوب از بر اوتتمه باد كن *

ياد كن * امر حاضر مركبدر مصدرى قرق بشنجى قطعه نك بيتنامسنده مكچدى از بر * دخى فارسيدر بيانى يكرمى اوچنجى قطعه نك عنوانده كچدى * سؤال ياد كن لغتده دخى بو معنايه در ميان اصطلاحاتده نيچون كتوردى جواب

بومثنوينك اصطلاحده اولديغى اكثريدرنتكيم قطع سابقه‌لر بومثنوي‌يه مقابله
قرينه سيله معاني لغويه‌يه متكفله ايكن احيانا بعض اصطلاحي دخي مشتمله در كه
نيجه سن حاصل معنا يازدم * اصطلاح اوزرمه رعنا يازدم * ديو ديباجه ده
تصريح بيورمشلرايدي مثلا اوتوزنجي قطعه نك بيت عاشرنده كافر كيش جفا
كار ديوو اوتوز برنجي قطعه نك بيت اولنده خواب خر كوش بلان وعده
ديوكچدي بونلرك اصطلاحاتدن اولديغي خفي دكلدر حتي قطعه
خامسه نك بيت رابعنده * اصطلاح اولمش دينور فكر وتلاشه پيچ وتاب
واقعدر بوندن بشقه عنايت اولسه يادكن اصطلاحه ادخالده اولنور رفتأمل

* پادشاهدر سايهٔ يزدان ديمك *

سايهٔ يزدان * همزه نك كسريله بمعني پادشاه وخليفه كذا في شرفنامه
نتكيم عربده ظل الله ديديكلري كبي معناي تركيبيسي تكري كولكه سي
ديمكدر چونكه يزدان تكري ديو قطعهٔ اولي نك بيت ثالثنده كچدي
سايه كولكه ديو فرق درد نجي قطعه نك بيت ثانيسنده كچدي

* بار داده ايلمش ديوان ديمك *

ابو المعاني بيت نشسته ست وبرسرش افسر نهاده * زبهر كار مردم بار داده * معناي
تركيبيسي ديوان وبردي ديمكدر چونكه بار ديوان ديو يكرمي برنجي قطعه نك
بيت اولي شرحنده كچدي داده اسم مفعولدر ماضيسي قطعهٔ مزبوره نك بيت
رابعنده كچدي * ديوان * عربيدر فارسيده وتركيده دخي شايعدر پادشهلرك
ووزرانك رؤيت مصالح وبذل عطايا ومواجب ايتديكلري محلدر همدخي
خريطهٔ دفاتر معناسنه ومجموعهٔ اشعار شعرا معناسنه ده كلور
فرهنكده شعوري وجه تسميه سنده شويله نقل ايدركه نوشروان
عادل اركان دولتنك شيطنته اجتماعلرين كوردكده اينها ديوان
بيوردي بونلر شيطانلردر ديمكدر چونكه ديوان جمع ديو بمعني شيطان بعده
مذكور محل اجتماعده علم غالب اولدي انتهى لكن اصح اولان عربي اولديغيدر
نه قدركه جمع ممكن ايسه ده كما لا يخفى على من له ادنى مهارة في اللغات

* روز نو روزئ نو ديمسه مآل *

عربده يوم جديد رزق جديد تركيده ييل يكي رزق يكي ديرلر نهايت ترك كون
يرينه ييل ديرلر شيخ نظامي بيت اكرچه از عمر بيشي رفت كورو * كنون
روز نوست وروزئ نو * كذا في فرهنك شعوري چونكه * روز * كون ديو

ایکنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی * نو * یکی دیو فرق ینجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی * روزی * رزق دیو قطعه اولی نك بیت رابعنده کچدی

* رزقکی لحسبانت ابد اول لا یزال *

یعنی روزی رزق مراد قلری حق تعالی رزقکی لاینقطع احسان ایدر معناسنده اصطلاح اولمشدر بو تقدیرجه لا یزال نه قدر که حق تعالیدن عبارت ایسه ده لاینقطع مفهومنده ده بلمجدر لکن عند مزده موجود اولان نسخه ده نو موضعنه سن معناسنده اولان تو لفظی واقعدر اما که قلم ناسخدن سهو اولمسی راجحدر نه قدر ترجمه مرزقکی لفظی مسندی خطاب ایسه ده لکن روزی نو دخی اولسه معنا یه خلل کلمز زیرا امام یکی کونه یتشدك البته رزاق عالم او کونده رزقکی ویردیمك اولور لکل وجهة فافهم

* دیدیلر اصحاب کهفه هفت تن *

کذا فی شرفنامه معنای ترکیبسی یدی بدن دیمکدر چونکه هفت یدی دیو اون طقوزنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی تن بدن دیو فرق یدنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی * فائده * اصحاب کهف کلام قدیمده مذکوردر نه قدر که عددلرنده اختلاف وار ایسه بو مذکور اکثر روایاته مبنی اولمغله اسملرنده دخی اختلاف اولندی اکثرا اسملریله تبرك ایدرلر و مقاملرنده دخی اختلاف ایتدیلر بعضیلر طرسوس قربنده دیرلر و بعضیلر موضع آخرده دیرلر شیرازده دخی بر مغاره وار در اسمنه هفت تن دیرلر اصحاب کهف مقامیدر دیو خواجه حافظ آنی عبادتکاه ایدوب اول محلده واصل رتبه کرامت اولمشدر دیو ایرانیلر میاننده مشهوردر حتی ناظم محرر چوق کره زیارت ایلدم دیو بیورمشلریدی لکن مسطور اسمرا اولان البستان قضاسنده ماورنه نیسابت نام ناحیه ده شهره بش ساعت مسافه ده واقع محلده بر غار مملوك ماضیه دن نیجه کمسنه لر اصحاب کهفك غاریدر دیو چوق بنا وضع و بی نهایه اوقاف تعیین ایتمشلردر زرو بوندن بشقه بر اولدیغنه نیجه فرمانلر و علامتلر واردر و حالا اولدیغی محله بر ساعت موضعده بر قریه واردر که اسمنه افسوس دیرلر والسنه ده دخی دقیانوسك قدیمده شهری بودیو واقعه بر فی الحقیقه آثار بنا انده قنی چوقدر والله تعالی اعلم بحقیقة الحال

* هم کشندر یوسف زرین رسن *

معنای ترکیبسی التون ایپلی یوسف دیمکدر چونکه زر التون دیو یکرمی ایکنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی یا نسبتیه نسبیه و نون حرف تعریف مؤکده در * رسن * ایپ دیو

قرق برنجی قطعه نك بیت ثانی عشرنده كچدی تمه وجه شبه حضرت یوسف دم
كشور حسن وبهاده ضرب مثل شبامیل وفرد كامل اولوب قلوب عشاقه
رسنهای علاقه ایله كمال پرده ازجمال اولدیغی كبی كنش دخی ساحه عالمه حبال شعاع
ایله پرتو انداز دلال اولمه سیدر بو تمه حال درس اشبه ومشبه بهده محتملدر فاحفظ

* آب مریم ذی صلاح وعفت او *

معنای تركیبیسی مریم صوی دیمكدر مناسبت ظاهردر ابو اسحاق بیت معجز
حسنت كند تكمیل اعمال هنوز * ز آب مریم كرد كویا عیسی عشقت ظهور

* داخی مرسیزی دینور مش دولتده *

خواجه حافظ بیت بسر سبزی تو ای سرو كه جون خاك شوم * نازاز
سر بنه و سایه برین خاك انداز * معنای تركیبیسی یشللو باش دیمكدر
چونكه * سر * باش دیو یكرمی برنجی قطعه نك بیت اولنده كچدی * سبز
یشل دیو قرق برنجی قطعه نك بیت خامسنده كچدی یاء مختیادات نسبیه در

* عیسی شبها هم اولمش میوه لر *

معنای تركیبیسی التی آیلق عیسی دیمكدر چونكه * شش * التی دیو
اون طقوزنجی قطعه نك بیت اولنده كچدی * ماه * آی دیو قطعه خامسه نك
بیت اولنده كچدی هاء رسمیه مقدار ایچوندر كما سبق فی الادوات البسیطة
تمه وجه شبه كانه میوه لر مادرلری میوه لی سنده اولان نباتات ججازدن بلا ذكور بیسر
حصول اولدی حضرت عیسی بن مریم علیهما السلام كبی ایدی فاما كه التی آیه
تخصیصك وجهی اكثری میوه لر التی آی مقدارینده حاصل اولدیغیچوندر فاحفظ

* پیش رس ترفنیده در اول بهتر *

هاتفی بیت بمنزلی رسیده از همه پیشتر * بود عزت پیش رس بیشتر * اصلنده وصف
تركیبی در او كدر ایرجی معناسنه پیش * اولكی دیو اوتوزنجی قطعه نك بیت
اولنده كچدی * رس * وصف تركیبی اولدیغی خاتمه طقوزنجی قطعه نك
بیت ابادسنده كچدی حاصلی بو مصراعده لغوی معرفی لیكن سیده مجموعیدر

* خرد بیلنرا عجماعی شرم وادب *

بی ادات نفیدر كما سبق فی الادوات المركبه شرم * اوتنمق دیو قرق برنجی
قطعه نك بیت اولنده كچدی * ادب * معلوم * اعجام * جمع عجم در

* كعبه علیا به خاتونه عرب *

خاتون عرب * مفرد ملك بالاضافه كسره ایله خاتون ایكی انسان دخی دیرلر نظم

نجم برینه کوزلمتا ذیب اعجام ایدوب کانه عجیلکلرینه تشبیه ایلدی فتامل

* چرخ زرین کاسه یعنی آسمان *

چرخ زرین کاسه * بمعنی آسمان یعنی کوکدر لکن فرهنک شعوریده چرخ چارم یعنی دردنجی کوکدر دیو واقع بدر و بونده مناسبت زیاده در چونکه معنای ترکیبیسی التوندن کاسه لو فلکدیمکدر نجونکه * چرخ * فلک دیوا ونطقور نجی قطعه نک بیت اخیرنده کچدی و زرین بو مثنوینک بیت خامسنده کچدی کاسه چناقدر دیو قطعه سابعه نک بیت سابعنده کچدی

* هم بکیندر زمزم آتش فشان *

کذا فی فرهنک شعوری معنای ترکیبیسی آتش صاچیجی زمزم دیمکدر چونکه زمزم مکه مکرمه ده معروف قیودر * آتش * معروف * فشان * افشان لفظندن مخفف امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر مصدری افشاندن قرق ایکنجی قطعه نک بیت عاشرنده کچدی * خاقه کلنه کنش نوجهله عالمیاناو لمغیچون مرمه بکزر لکن زمزمک طبعی باردایکن مشابهتدن صاد و لوزلان حرارتدر بو تقدیرجه امعان نظر اولنسه بونده جمع الاضداد صنعتی واردر لکن زمزم دخی اراضی حاره ده واقع اولمغین وجه شبه اوله بیلور کما لایخفی

* ظلمت اولدی زنک شاه زنکبار *

زنک شاه زنکبار * بمعنی ظلمت و سیاهی کذا فی شرفنامه معنای ترکیبیسی زنج مملکتنک پادشاهنک زنکی ولونی دیمکدر چونکه زنک کونه دیو قرق برنجی قطعه نک بیت خامسنده کچدی شاه معلوم زنکبار زنجیلر مملکتی دیو فرهنک شعوریده بالمناسبه یازر چونکه زنکی سیاه حبشی یه دینلدیکی یکرمی سکزنجی قطعه نک اوچنجی بیتی شرحنده منفهم اولدی بار بمعنی جای جمعیت و محل کثرت دیو یکرمی برنجی قطعه نک بیت اولی شرحنده کچدی

* صولیکنا رینه دیتور مش رودبار *

رودبار * سکون دال ایله ایکی معنایه در واول بمعنی کنار آب کنار ی بمعنی نهر عظیم کذا فی شرفنامه ثالث لاینقطع همیشه صو یی اقان ایرمق چونکه رود دراء مضموده نک ضمیمه جای وایرمق معناسنه بار آنفا کچدی

* کیمه معناسنده در زلف زمین *

کذا فی شرفنامه لیف سنا * چونکه زلف * بمعنی کیسوی دلبران

زمستن * بردیو یکنبرمی ایکنجی قطعه نك بیتدرا بعنده کچدی

* استدیکی ردمطوران خوشنشین *

وحشی یزدی بیت مامردمان خانه بدوشیم خوشنشین * هرجا که میرویم شودسخا نمان ما * اصلنده وصف ترکیبیدر خوشن اوتورجی دیمکدر چونکه نشین نشستن لفظندن امر یاخیلود اسم فاعل مخففیدر

* واحیله خوش کچن بیل شاه ملك *

دهکی بیت نخل قدت نسال عشاقست ای شاه شاد * شادشد چون شاه سال اینچنین درویش دید * معنای ترکیبیسی بیل پادشاهی دیمکدر چونکه شاه بمعنی پاد شاه سال بیل دیواوندردنجی قطعه نك بیت ثامننده کچدی

* شیرمرغ اول نسنه کیم اوله محال *

شیخ نظامی بیت خلقکا مرغان این کشور راوست * اکر شیرمرغان نخواهی دراوست * معنای ترکیبیسی قوش سودیدر ترکیده دخی محاله قوش سودی دیرلر چونکه شیر سود دیواوتوزیدنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی * مرغ * قوش دیو یکرمی التنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی

* یل شدید اسدکده دیرلر دیو باد *

کردباد * دخی دیرلر ترکیده قاصرغه عربیده اعصار کبی کذا فی شرفنامه شیخ بیت چوزان دشت بکذشت چودیو باد * قدم درو کردیو لاخی نهاد * استعاره طریقیله غایت بوکرلکنه دیو باد دیرلر معنای ترکیبیسی جن یلی دیمکدر چونکه دیو جن دیو فرق التنجی قطعه نك سکز نجی بیتنده کچدی باد یل دیو یکرمی ایکنجی قطعه نك سکز نجی بیتنده کچدی

* مرکب جم بو هوایه او لمش آد *

مرکب جم * بمعنی هواور یح جای بیت کرکشدور نه آن مرکب بجم * که برون آورد از هند حشم * بومقامده جم بمعنی سلیمان دم چونکه جم جمك فتحی ومیم ایله هر سلطان صاحب اقتداره اطلاق اولنور شاعر بیت جهاندار والاکهر کیقباد * جی بود بافس وآیین داد * لکن هر یرده که جم ذکر اولنه قده خاتم وتخت و باد و هوا و بلقیس وآصف و دیو وامثالی ذکر اولنه مراد حضرت سلیمان علیه الصلوة والسلام اولور شاعر بیت اکر تخت جم رفت بر باد سخت مرا باد دآید جمسال درخت * واکر مقابله وآیینه وسد و حکمت وسیاحت وامثالی ذکر اولنه مراد اسکندر ذوالقرنین اولور حافظ بیت آیینه

سکندر

سکندر جام جمست بنکر * تا بر تو عرض دارد احوال ملک دارا * واکثر
پیاله وجام وشراب وامثالی ذکر اولنه مراد جمشید اولور شاعر
بیت کجا کردانی لوز خسروان عجم * ز عهد فریدون و ضحاک وجم

* سوز بیوککلرده سخن در آفتاب *

شیخ نظامی بیت چنین زد مهد بکه ماهش در نقابش * زمه بکذر سخن در آفتابش
معنای ترکیبیسی سوز بیوککلرنده دیمکدر چونکه * سخن * سوز دیو
اوتوزنجی قطعه نک بیت سابعنده کچمدی * در * بمعنی فی کما سبق
فی الادوات * آفتاب * کونش دیو قطعهٔ خامسه نک بیت اولنده کچدی

* کشتیٔ زر ماه نوای کامیاب *

کشتیٔ زر * یکی آی معناسنه عربیده هلال فارسیده ماه نو کبی کذا فی شرفنامه
وفرهنک شعوری معنای ترکیبیسی آلتون کمی دیمکدر دیدی چونکه کشتی کمی دیو
یکرمی ایکنجی قطعه نک سکزنجی بیتنده کچدی زر آلتون دیو بیت سابعنده کچدی
ماه نو * یکی آی دیو قرق ایکنجی قطعه نک بیت رابعنده کچدی لکن بو مقامده
تفسیردر * کامیاب * مرادینه ایرن دیو قطعهٔ خامسه نک اوچنجی بیتنده کچدی بونک
بو محلده تفسیر و مفسرده مدخلی یوقدر همان تتمیم وزن ایچون خطاب قلندی

* نه صدف اولدی طقوز قات آسمان *

نه صدف * بمعنی تسعهٔ افلاک معنای ترکیبیسی طقوز صدف دیمکدر عرفی بیت
دیدم وچیدم تمام آبی و رنکی نداشت * میوهٔ این چارباغ کوهر این نه صدف
چونکه نه طقوز دیو اون طقوزنجی قطعه نک ایکنجی بیتنده کچدی صدف
بیانی اوتوز طقوزنجی قطعه نک عنوانی شرحنده کچدی * آسمان
کوک دیو قطعهٔ خامسه نک بیت اولنده کچدی بو مقامده تفسیردن جزدر

* چارباغ ایسه عناصردر همان *

همندجی * چارباغ * اصفهانده بر مزین باغچه دیو اوتوز سکزنجی
قطعه نک بیت سابعنده کچدی معنای ترکیبیسی انده مذکوردر

* آخشیجان هم عناصر آدیدر *

آخشیجان * مد همزه ایله یعنی عناصر اربعه هم دخی موالید ثلث
معناسنه ده کلور بلکه بالجمله اضداده اطلاق اولنور مثلا
فصول اربعه وا خلاط اربعه کبی نتکیم مصراع ثانی مشعردر

* چونکه بزی بیر بیرینک اضدادیدر *

چونکه * آخشیج * همزۀ ممدوده نك فتحی وخاء معجمه نك سکونی وشین معجمه ممدوده نك کسری وجیم ایله فی الاصل ضد معناسنه در آخرینه ادات جمع الف ونون لاحق اولنجه اضداد معناسنه اولدی لکن عناصر اربعه ده وموالید ثلثه ده علم غالب اولدی بلکه مفرد لفظ منده مستعمل اولدی مژکان کبی حکیم انوری قطعه تابه فرزند موالید آخشیجان * چار مادر چنانکه پدر ست * بکرم زمانه باد بقا ت * تاز چار ونه وسه ناکذرست الفه * مقصور مایله آخشیج وآخشیجان دخی دیرلر شمس فخری مقصور مالیه معنای اصلیسنی ومعنای اصطلاحیسنی جمع ایدرك دیر بیت چون طبایع بیکدکر ضدند * زان سبب کفته اند اخشیجان

* دین فروشان اولمش احجّات ربا *

کذا فی شرفنامه چونکه * دین فروشان * معناجبر یا مغیاسنه اولان دین فروشك جمعیدر دین فروش اصلنده وصف ترکیبیدر دینی صاتیجی معناسنه چونکه فروش فانك ضمیله امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر نتکیم نهی حاضری اوتوز برنجی قطعه نك بیته اخیرنده کچدی

* کچمز انچه داخی نقد نا روا *

استرآبادی بیت پای قبول ناطقت همچو طاهر ست * کان زر که روی بست جواز نقدو ناروا ست * معنای ترکیبیسی دخی بو یله در چونکه * نقد * معلوم * روا رائج دیو قطعۀ اولی نك سکزنجی بیتنده کچدی * نا * ادات نفیدر کما سبق فی الادوات

* بلك قلدیمی نسینه در پای چنار *

معنای ترکیبیسی چنار ایاغی دیمکدر چونکه پای ایاق دیو یکرمی بدنجی قطعه نك بیتمزا بعنده کچدی * چنار * جیم فارسیه نك ونون ممدوده نك فتحلری ایله معروف براغاجدرکه چوق یشار مرور ایامله کندودن بر آتش پیدا اولوب اشاغیسنه قدر ینار

* سال خورده اولدی غایت اختیار *

سال خورده * یعنی مسن وپیر وچوق عمر کورمش خواجه حافظ بیت غم کهن بمی سال خورده دفع کنید * که تخم خوش دلی اینست پیر دهقان کفت * کذا فی فرهنك شعوری معنای ترکیبیسی یل ییجی دیمکدر چونکه خورده اسم مفعولدر مصدری قطعۀ ثالثه نك بیت عاشرنده بکدی فاما که خاء معجمه نك نصکره واو سز سال خرده معنی قلیل السن وشاب چونکه خرد بمعنی قلیل واوفق کما سبق

* دیندی تعظیم اتمکه زانو زدن *

ظهوری بیت مصراعی بخورشید پهلو زنند * حریفان شاهد زانو زنند * معنای ترکیبسی دیز اورمق دیمکدر چونکه * زانو * دیز دیو یکرمی بدنجی قطعه‌نک بیت رابعنده کچدی * زدن * اورمق دیو قرقنجی قطعه‌نک بیت سابعنده کچدی

* ناولک انداز اولدی حلقهٔ طعن ایدل *

معنای ترکیبسی اوق آتیجی دیمکدر چونکه * ناولک * اوق دیو قرق برنجی قطعه‌نک بیت عاشرنده کچدی * انداز * وصف ترکیبی اولهرق یکرمی التنجی قطعه‌نک سکزنجی بیتنده کچدی

* دولت و اقبال آب بی لجام *

صائب بیت میکند کلبش شراب تلخ آب بی لجام * این سخن از مستی ارباب دولت روشنست * معنای ترکیبسی دیزکینسز صو دیمکدر چونکه * آب * معروف * بی * ادات نفیدر * لجام * معربی لکام دیو قرق دردنجی قطعه‌نک بیت رابعنده کچدی

* آب در جوی تو دولت بسنده تام *

کذا فی المجمع و امور عالم سنک تصرفکده معناسنه کذا فی شرفنامه معنای ترکیبسی ارماغکده صو دیمکدر چونکه * آب * معروف در * بمعنی فی کما سبق فی الادوات * جوی * ارماق دیو قطعهٔ رابعه‌نک بیت رابعنده کچدی * تو * سن دیو اوچنجی قطعه‌نک ایکنجی بیتنده کچدی

* لطفله احسان ایلر بر پا کند *

معنای ترکیبسی ایاق اوزره ایلر دیمکدر چونکه * بر * بمعنی علی کما سبق فی الادوات المرکبه * پا * ایاق دیو یکرمی بدنجی قطعه‌نک بیت رابعنده کچدی * کند * ایلر دیو اللی اوچنجی قطعه‌نک ایکنجی بیتنده کچدی

* آشکار ایلر دیمک پیدا کند *

چونکه * پیدا * بمعنی ظاهر و آشکار دیو اوتوز التنجی قطعه‌نک اوچنجی بیتنده کچدی * کند * آنفا کچدی * آشکار بدخی فارسیلر ترکیده شیوعی جهتیله تفسیردن چز قلندی

* فائده کوردی دیمکدر طرفه بست *

معنای ترکیبسی فائده و نفع وحصه و مال جدید بغلدی دیمکدر چونکه طرفه * طانک ضمیله بمعنی نفع و فائده وحصه و مال جدید و تحفه و بو العجب بست * بغلدی دیو طقوزنجی قطعه‌نک بیت سادسنده کچدی

* همدخی یار مسوا فق یک نشست *

كذا في شرفنامه معناي تركيبيسي براو توردي ديمكدر چونكه * بك * برديو اون طقوزنجي قطعه‌نك بيت اولنده كچدي * نشست * طقوزنجي قطعه‌نك بيت رابعنده كچدي

* فكري بك يكلش اولان كوتاه بين *

كمال خجندي بيت ببهد قامتت بر كنبد بادا چشم كوتاه بين * كه چون نركس نظر بر سرو وبر شمشاد ميدارد * اصطلاحده وصف تركيبيدر قصه كور بجي معناسنه چونكه * كوتاه * كاف ممدوده‌نك ضمي وتاء فوقيه ممدوده‌نك فتحي واظهار ها ايله قصه وقصير معناسنه بين وصف تركيبي اوله‌رق اون يدنجي قطعه‌نك بيت اولنده كچدي

* مشورت يير شه دير لركلزمين *

همدني موضع عشرت معناسنده مكلور آصفي بيت در دهر كلزميني دارند شكل نركس * پيران باده چاپر كرده جام باد معناي تركيبيسي كللوسكان ديمكدر چونكه كل * معروف شكوفه * زمين * برديو نكرمي ايكنجي قطعه‌نك يتمو ابعنده كچدي اصلي زمين كل ايدي بعد التقديم والتأخير وصف تركيبي اولدي

* كيجه‌لر كندي ديمك شب در كذشت *

معناي تركيبيسي كيجه كندي ديمكدر چونكه * شب * كيجه ديو ايكنجي قطعه‌نك بيت سابعنده كچدي * در * ادات تحسينيدر كما سبق في الادوات المركبة كذشت * كاف فارسيه‌نك ضمي وذال معجمه‌نك فتحي وشين معجمه‌نك سكوني وتاء فوقيه ايله كذشتن لفظندن ماضي در كچدي معناسنه

* هم ايش ايشدن كچدي آب از سر كذشت *

خواجه سلمان بيت غمش دربلاي بي پايان ومارا دستكيري ني * كذشت آب از سرت سلمان چه پايي دست وپايي زن * معناي تركيبيسي تركيده صو باشدن كچدي مضمونده در چونكه * آب * معروف * از * بمعني من كما سبق في الادوات * سر * باش معناسنه * كذشت * قد سبق آنفا

* كل شكفته كركلو اولمش رحيان *

سيفي بخاري بيت هست از دهنت در دل هر غنچه سخنها * كلها شكفته كر بكشايند دهنها * معناي تركيبيسي اچلمش كل ديمكدر چونكه * شكفته * اسم مفعولدر مصدري فرق بشنجي قطعه‌نك اون اوچنجي بيتنده كچدي

* استخوان بست اصلي اتندي بيان *

آصفي بيت استخوان من كه از سنك جنون صد جا شكست * استخوان قصه فرهاد ومجنون بسته اند معناي تركيبيسي كمك بغلدي ديمكدر چونكه * استخوان

کمك دیو قرق سکزنجی قطعه نك اون التنجی بیتنده کچدی* بست* قدسبق آنفا

* اصلی یوقدرنه ندارد این سخن *

معنای ترکیبیسی بو سوزتمل طوتمز دیو ترکیده دخی اصط لااحدر چونکه نه تاء فوقیه نك کسری وها نك اظهاریله آلت وتمل معناسنه عربیده تحتنو اساس کبی* ندارد* نفی استقبالدر چونکه نون ادات نفیدر کما سبق فی الادوات المرکبة* دارد* مضارعدر مصدری اون یدنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی این* بو دیو قطعهٔ ثاشه نك بیت رابعنده کچدی سخن* سوز دیو اوتوزبرنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی

* آره اضرزین برلبش انکشت زن *

عرفی بیت زخمه هرچند که انکشت زند برلب تار* ناله ازبیم نیارد که برآرد آواز معنای ترکیبیسی دوداغی اوزره بارمق اور دیمکدرچونکه بر بمعنی علی کما سبق فی الادوات المرکبة* لب دوداق دیو یکرمی یدنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی شین معجمه ضمیرغائبدر* انکشت* پارمق دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی* زن* امر حاضردر مصدری قرقنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی

* کلدی اکلندی رفت وسنك بست *

معنای ترکیبیسی کتدی وطاش بغلدی دیمکدرچونکه رفت کتدی دیو ایکنجی قطعه نك بیت عاشرنده کچدی* سنك* طاش دیو اونجی قطعه نك بیت تاسعنده کچدی بست* آنفا کچدی

* بحسه برایش دیندر صورت نبست *

شاعر بیت داشت تصویر رخش صورتکرچین آرزو* بست چندین صورت وصورت نبست این آرزو* ترکیده صورت بغلدی مضموننده درچونکه نون نافیه در

* بولسه ایش صورت دی آب آمد بکار *

ترکیده بو مضمونده ایش صوینه کیردی دیرلر معنای ترکیبیسی صو ایشه کلدی دیمکدرچونکه آب صو معناسنه* آمد* کلدی دیو یکرمی طقوزنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی* بکار* اولنده کی باء موحده تعدیه ایچوندر کار ایش دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی

* آش پختن ایشه ویرمکدر قرار *

معنای ترکیبیسی طعام بشرمك معناسنه درچونکه* آش طعام معناسنه* پختن مصدردر اسم مفعولی قرقی دردنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی

* پك قولای ایشه دینور موی وخمیر *

چونكه خیردن قبل چكمك قولای اولور بو معناده موی و روغن دخی دیرلر ترکیده قولای ایشه یاغدن قیل چکمه دیرلر معنای ترکیبیسی قیل و خمیر دیمکدر چونکه * موی قیل دیو اللنجی قطعه نك ایكنجی بیتنده كچدی * خمیر اصلی عربیدر

* موزه و كل اولدی معناده عسیر *

حکیم انوری بیت نادی مثل او مثل موزه و كل بود * اكنون مثل او مثل موی و خمیر است * ترکیده ایش چاموره دوشدی دیرلر معنای ترکیبیسی جزمه و چامور دیمکدر چونکه * موزه * جزمه دیو قرق اوچنجی سکزنجی بیتنده كچدی * كل * چامور دیو قطعهٔ عاشره نك بیت اولنده كچدی

* خاك رنكین دینسه التونه رسد راد *

كذا في شرفنامه معنای ترکیبیسی رنكلو طبراق دیمکدر چونکه * رنكین * اوچنجی قطعه نك عنوانده كچدی * خاك * طبراق دیو یکرمی برنجی قطعه نك اوچنجی بیتنده كچدی

* فرصت الویردی دیمکدر دست داد *

شاعر بیت تشریف دست بوس تو آرا كه دست داد * می افتدش بسان زمین چرخ درقدم * معنای ترکیبیسی ال ویردی دیمکدر چونکه دست ال دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده كچدی * داد * ویردی دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت رابعنده كچدی

* كچدی فرصت دملری آهو كذشت *

شاعر بیت غافل آن وحشی غزالم تند از پهلو كذشت * پیش می رقم تبسم کرد وكفت آهو كذشت * معنای ترکیبیسی جیران كچدی دیمکدر چونکه * آهو جیران دیو اللی یدنجی قطعه نك ایكنجی بیتنده كچدی * كذشت * كچدی

* یغلوب كنسون دیمکدر سك بد شت *

معنای ترکیبیسی كوپك اووه به دیمکدر چونکه * سك * كوپك دیو قرق برنجی قطعه نك بیت سابعنده كچدی * بدشت * اولنده کی باء موحده ادات تعدیه در * دشت * اووه دیو طقوزنجی قطعه نك بیت عاشرنده كچدی

* بخت دندان خای یك محسوس بخت *

كذا في شرفنامه اصلنده وصف ترکیبیدر بخت چینیجی دیش دیمکدر چونکه * بخت * معروف * دندان * دیش دیو یکرمی یدنجی قطعه نك ایكنجی بیتنده كچدی * خای * خاء معجمه ممدوده نك فتحی و یاء تحتیه ایله خاییدن لفظندن امر حاضر و یاخود اسم فاعل مخففدر چینیجی معناسنه

* هم دبتورمش مشكل ایشه كار سخت *

جونكه * كار * ايش ديو يكرمي برنجي قطعه نك بيت خامسنده كجدي * سخت * قتي ديو ايكنجي قطعه نك بيت تاسعنده كجدي

* منصبه ايردي رقم برسر كرفت *

معناي تركيبيسي باش اوزره فرمان طوتدي ديمكدر * رقم * رانك وقافك فتحلري وميم ايله نه قدر خط وبازي معناسنه ايسه ده فرمان پادشاهي معناسنه اهل فارس مياننده عرف اولمشدر ابو المعاني بيت قضا كه دردوغم درازل رقم كرده * براي صورت حسن تراقلم كرده * بر * بمعني على كما سبق في الادوات المركبة * سر * باش ديو يكرمي بدنجي قطعه نك بيت اولنده كجدي * كرفت * طوتدي ديو طقوزنجي قطعه نك بيت سادسنده كجدي

* هم قبول ايتدي ديمكدر بركرفت *

خواجه حافظ بيت من اي دلق ملمع رابخواهم سوختن روزي * كه پير ميفروشانش بجامي برنميكيرد * معناي تركيبيسي كوكس طوتدي ياخود يوقارو طوتدي ديمكدر جونكه * بر * كوكس ديو اوتوزبرنجي قطعه نك ايكنجي بيتنده كجدي يوره على معناسنه اولديغي علو افاده ايدر * كرفت * قدسبق آنفا

* كيروعنوان ايليانند رسر كران *

معناي تركيبيسي باشي آغرلر ديمكدر جونكه * سر * باش معناسنه كما سبق * كران * آغر ديو قرق التنجي قطعه نك بيت حادي عشرنده كجدي

* داخي معزوله دينور قرآن خوان *

كذا في مؤيد الفضلا عميد الدين بيت عميد ابستدر وقت عمل الحمد وشد ناكه بحكم شاه قرآن خوان بحمد الله * زيرا اكثر اهل مناصب بعد العزل صورت صلاحده نماز قيلمغه وقرآن اوقومغه مشغول اولدقلري مشهور اولمغله خوش لطيفه لو مثلدر اصلنده وصف تركيبيدر قرآن اوقويجي معناسنه جونكه خوان امر حاضر ياخود اسم فاعل مخففدر نتكم امر حاضر اوله رق قطعه اولي نك بيت سادسنده كجدي

* هم ايو كون دوستي يار نو بهار *

شيخ نظامي بيت زني نوكن اي يار نو بهار * كه تقويم پارينه نايد بكار * معناي تركيبيسي يكي يار دوستي ديمكدر جونكه * يار * معلوم * نو * يكي ديو قرق بدنجي قطعه نك ايكنجي بيتنده كجدي * بهار * بمعني فصل ربيع

* دم مخمور الدائمه سن اي كامكار *

كذا فی شرفنامه معناى تركيبيسى قوبرق بيه ديمكدرچونكه * قم قوبرق ديو يكرمى طقوزنجى قطعه نك بيت اولنده كچدى * محور * بيه ديو يكرمى التنجى قطعه بيت اولنده كچدى * كامكار * اسماء حسنى شرحنده كچدى لكن بو مقامده تفسير ومفسرده دخلى بو قدر مجرد تميماموذن خطا بدر

* عزلت ايتدى روى بر ديوار كرد *

بو معناده روى بديوار آوردجى درلر خواجه آصفى بيت آصفى روى بر آورد بمحراب دعا * روزا بروى بتان روى بديوار آورد * معناى تركيبيسى يوزى ديواره ايلدى ديمكدرچونكه * روى * يوزديو يكرمى بدنجى قطعه نك بيت اولنده كچدى * بر * لدات تعديه در كما سبق فى الادوات المركبة * ديوار * اون التنجى قطعه نك بيت حادى عشرنده كچدى * كرد * ايلدى ديو يكرمى بدنجى قطعه نك سكزنجى بيتنده كچدى

* آشكاره ايلدى بدار كرد *

حكيم فردوسى اديوسف وزليخا بيت دوچشم ازرمين سوى ديوار كرد * زليخا زديوار ديدار كرد * معناى تركيبيسى دخى بويلهدرچونكه * ديدار * دال ممدوده نك كسرى ودال ثانيه ممدوده نك فتحى ورااليه بمعنى ظاهر وآشكار * كرد * قدسبق آنفا

* بالبمى الحق اولان ديوار پست *

هاتفى بيت چه صفهاى چركه بهم دادرست * شد آن پيكران دشت ديوار پست معناى تركيبيسى الحق ديوار ديمكدرچونكه * ديوار قدسبق آنفا * پست * الحق ديو طقوزنجى قطعه نك بيت عاشرنده كچدى

* يعنى بو اسلوب اوزره زير دست *

خواجه حافظ بيت كرتوزين دست مرا بيسر وسامان دارى من باه سحرت زلف مشوش دارم * معناى تركيبيسى بو الدن ديمكدر چونكه * ز * بمعنى من كما سبق * اين * بو ديو قطعه ثالثه نك بيت رابعنده كچدى * دست * ال ديو يكرمى بدنجى قطعه نك بيت رابعنده كچدى

* خانه كن شولدركيم اوله ناخلف *

كذا فى شرفنامه اصلنده وصف تركيبيدراوقو يارمجى معناسنه چونكه * خانه اوديو اوچنجى قطعه نك بيت تاسعنده كچدى * كن * فعله امر حاضر ياخود اسم فاعل مخففدر مصدرى كندن لفظيدر اللى اوچنجى قطعه نك بيت سادسنده كچدى * ناخلف * بدبخت وبى اصل وباباسى يرينى طوتميان كمسنه معناسنده تفسيردر

بى محابا

* بی محابا بولدیلر خوش علف *

خواجه حافظ بیت صوفی شهر بین که چون لقمهٔ شبهه میخورد * پاردمش دراز باد آن حیوان خوش علف * معنای ترکیبیسی ظاهردر * بی محابا * تفسیردنه جزدر چونکه بی ادات نفیدر محابا احترازدیو اون اِلنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی

مفسردر تفسیری * اولدی معناده زدستش شد عنان * بومصراعدر * اختیاری قالمدی الده همان *

معنای ترکیبیسی الدن دیزکن کندی دیمکدر چونکه * ز * بمعنی من * دست * بمعنی یدکه ماسبق آنفا * شین * میجه ضمیر غائبدر * شد * کندی دیو فرق بشنجی قطعه نك بیت سادسی شرحنده کچدی عنان کسرایله دیزکن معناسنه عربیدر فارسیده دخی شایعدر

* دل نموده التفات ایتمش دیمك *

معنای ترکیبیسی کوکل کوسترمش دیمکدرچونکه * دل * کوکل دیو اون یدنجی قطعه نك اوچنجی بیتنده کچدی * نموده * نونك ضمله اسم مفعولدر

* دامن افشاندن هم اعراض ایلمك *

خواجه سلمان بیت تانه پندار یکه سلمان دامن ازدلبر فشاند * دامن ازدلبر فشاندو دامن دلبر کرفت * معنای ترکیبیسی اتك صاچمق یعنی اتك سلکمك دیمکدرچونکه * دامن * اتك دیو فرق یدنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کچدی * افشاندن * صاچمق دیوفرق ایکنجی قطعه نك بیت عاشرنده کچدی

* خاتم کویا دهان دلبران *

کذا فی شرفنامه معنای ترکیبیسی سویلیجی مهردیمکدرچونکه * خاتم * بیانی فرق یدنجی قطعه نك بیت سادس شرحنده کچدی * کویا * سویلیجی دیو اوتوزاوچنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی * دهان دلبران تفسیردرفاحفظ

* همدخی منقار کلی اولمش زبان *

کذا فی مجمع الفرس معنای ترکیبیسی کل بورنی دیمکدرچونکه * منقار * میمك کسریله قوش بورنی معناسنه اصلی عربیدر * زبان * تفسیردر لسان معناسنه چونکه دهان * اغز دیو * زبان * دل دیو یکرمی یدنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی

* قاچدی معناسینه کلمش پشت داد *

ترکیبده دخی بومعناده ارقه ویردی دیرلرچونکه * پشت * ارقه دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی * داد * ویردی دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت

رابعنده كچدى * عزلت ايتدى در پس زانو نهاد *

معناى تركيبيسى اكسه سنه دپز قويدى ديمكدر چونكه * در * بمعنى فى كما سبق فى الادوات المركبة * پس * اكسه ديو يكرمى طقوزنجى قطعه نك بيت رابعنده كچدى * زانو * ديز ديو يكرمى يدنجى قطعه نك بيت رابعنده كچدى * نهاد ماضيدر جمع مضارعى اون يدنجى قطعه نك بيت اخرنده كچدى

* كرد از و پهلو تهى دينسه مآل * مفسردر تفسيرى

بو مصراعذر * آنى ترك ايتدى ديمك اولور عيان *

معناى تركيبيسى اندن ايكوسنى يعنى يانى بوش ايتدى ديمكدر چونكه * كرد ايلدى ديو يكرمى يدنجى قطعه نك سكزنجى بيتنده كچدى * از * بمعنى من * او ضمير غائبدر كما سبق فى الادوات * پهلو * ايكو ديو اللنجى قطعه نك بيت ثالثنده كچدى * تهى * بوش ديو قرقنجى قطعه نك بيت اولنده كچدى

* حاضر اولمش پاچه بالازده *

وانك درميان ايتمش معناسنده كلور مير خسرو بيت ساخته طاوس ملا ئك شعار پاچه بالازده طاوس وار * معناى تركيبيسى آنكى يوقار واوردى ديمكدر چونكه پاچه * پاء فارسيه ممدوده نك فتحى وياء تحتيه نك سكونى وجيم فارسيه نك فتحى وهاء رسميه ايله اتك وشلوار پاچه سى معناسنه * بالا * يوجه ديو قطعه ثانيه نك بيت اولنده كچدى * زده * اسم مفعولدر مصدرى قرقنجى قطعه نك بيت سابعنده كچدى

* دست برافشانده اولكيم ترك ايده *

معناى تركيبيسى ال سلكمش ديمكدر نتكم بيانى بوندن بوقرودرد نجى بيتك شرحنده كچدى * مارخوردن دردزحمت چكمه‌در *

كذا فى موبد الفضلا خواجه سلمان بيت لعل روان زجام زرنوش وغم جهان مخور * زين فلك زمردين بهرچه مار ميخورى * معناى تركيبيسى ايلان يمكدر چونكه * مار * ايلان ديو يكرمى برنجى قطعه نك بيت سابعنده كچدى * خوردن * يمك ديو اوچنجى قطعه نك بيت عاشرنده كچدى

* دم فرو رفتن مشقت چكمه‌در *

معناى تركيبيسى نفس اشاغى كتمك ديمكدر چونكه * دم * نفس ديو يكرمى طقوزنجى قطعه نك ايكنجى بيتنده كچدى * فرو * اشاغى ديو اوتوزاوچنجى قطعه نك سكزنجى بيتنده كچدى * رفتن * كتمك ديو قرق برنجى قطعه نك بيت ثانى عشرنده كچدى * كرك باران ديده كورمش روزكار *

معناى

معنای ترکیبیسی یغمور کورمش قوردی دیمکدر چونکه * کرك * قوردی دیو
فرق برنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی * باران * یغمور دیو یکرمی یدنجی
قطعه نك سکزنجی بیتنده کچدی * دیده * کورمش معناسنه مصدری دیدن
لفظیدر

* یعنی چوق شیلردن المش اعتبار *

بو مصراع انجق مصراع اولی ایضاح ایچوندر یاخود یالکز ایضاح ایچون
اولمیوب مسبوق التجارب معناسنی افاده ایچوندیمك دخی احسندر

* سرّنی افشا ایدن کوتاه بام *

دون همت معناسنده کلور معنای ترکیبیسی قصه یعنی الچق طاملو دیمکدر
چونکه * کوتاه * قصه دیو بو مثنوینك یکرمی اوچنجی بیتی شرحنده
کچدی * بام * طام دیو فرق دردنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی

* مغز پوسیده دکلمش عقلی تام *

معنای ترکیبیسی بینی چورمش دیمکدر ترکیده دخی بویله آدمه بینی چورك دیرلر
چونکه * مغز * بین دیو یکرمی سکزنجی قطعه نك بیت عاشرنده کچدی * پوسیده * باء
فارسیهٔ ممدوده نك ضمی وسین مهمله ایله چورمش معناسنه اسم مفعولدر مصدری
پوسیدن لفظیدر

* هم دخی بیدار مغز اولدی رشید *

معنای ترکیبیسی بینی اویانق دیمکدر چونکه * بیدار * اویانق دیو
قطعهٔ خامسه نك ایکنجی بیتنده کچدی * مغز * قد سبق آنفا

* نو خبر الدی دیمك چشمش چهید *

چشمش چهید * مطلوبدن یکی خبر آلدی معناسنه کمال خجندی بیت * جان من
میر قصد از شادی مکر یار امد است * می چهد چشمم هما نا وقت دیدار آمد است
معنای ترکیبیسی کوزی سکردی واوینادی دیمکدر مناسبت ظاهردر چونکه چشم
کوز دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی * شین * معجمه ضمیر غائبدر
چهید * جیم فارسیه نك فتحی وهاء ممدوده نك کسریله چهیدن لفظندن ماضیدر

* یوریا نلرنا راله دامنکشان *

معنای ترکیبیسی اتك چکیجیلر دیمکدر چونکه * دامن * اتك دیو فرق یدنجی
قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی * کش * وصف ترکیبی اولدیغی حالده
اون یدنجی قطعه نك بشنجی بیتنده کچدی آخرنده کی الف ونون ادات جمعدر

* یك او زن بویلو کوزل سر و روان *

شاعر بیت آنچنان سرو روان نبود که در باغ جان * کر بود در باغ حسن آن

قامت موزون یار * معنای ترکیبیسی کید بجی سرو دیمکدر چونکه * سرو معروف اغاجدر که اوچ نوعی واردر بری سروناز که شاخلری هر طرفه متمائل اولور بری دخی سرو آزادکه شاخلری طوغری بتمش سراپا هموار وموزون اولور وبری دخی سرو سهی که اصلی ایکی طوغر و بتمش شاخ اولور * روان * کید بجی معناسنه دیو قطعهٔ رابعه نك بیت خامسنده کچدی

* یوزکور ملیکی دیمکدر رونما *

یعنی کویکونك کلنه ویردیکی هدیه که اکا ترکیده یوز کورملکی دیرلر خواجه سلمان بیت آن ماه روا کر بنماید بشبی مرا * در وجه او نهیم دل وجان برونما * اصلنده وصف ترکیبیدر چونکه * رو * یوز دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی * نما وصف ترکیبی اولدیغی حالده اوتوز سکزنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده کچدی

* هم مصور آدیدر چهره کشا *

خواجه سلمان بیت ورق دفتر نقاش فروشو که کنون * باد بر هر طرفی چهره کشایی دارد * اصلنده وصف ترکیبی دربوز آچیجی معناسنه چونکه چهره * بمعنی مجموع وجه * کشا * امر حاضر یاخود اسم فاعل مخفف درتتکم امر حاضری یکرمنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی

* پافشرد اولدی دیمکدر برقرار *

معنای ترکیبیسی ایاق صنطلدی دیمکدر چونکه پا ایاق دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی * فشرد * فانك کسریله فشردن لفظیدر اصلی افشردن ایدی تتکم اسم مفعولی قرق بشنجی قطعه نك بیت تاسعنده کچدی فرهنك شعوریده شین معجمه ایله واقعدر لکن ناظم محررك عندمزده موجود نسخه سنده سین مهمله ایله واقعدر بو تقدیرجه ایاغی طوکش معناسنه اولور اولکندن انسب اولور تتکم افسرده طوکش دیو بتمزبورده کچدی

* بار آوردا یتدی یعنی اعتذار *

کاتبی بیت کفتم از کویش روم بار آمدم با صد نیاز * هر که کوید نا سزایی بار آوردی کند * معنای ترکیبیسی کیرو کتوردی دیمکدر چونکه * باز * کیرو دیو یکرمی التنجی قطعه نك بیت ثالثی شرحنده کچدی * آورد * ماضیٔ مفرد غائبدر تتکم ماضیٔ متکلم وحدهسی یکرمی اوچنجی قطعه نك بیت اخیرنده کچدی

* اعتذارنا ملایم عذرلنك *

صائب تبریزی بیت چون پذیرد ازتو عذرلنك از بهر سفر * بادپایی همچو

حال

خيال بی قرارت نداده اند * بو مضمونی باقی افندی لطيف نظم ايتمشدر بيت هزاران عذر لنك ايلر تحقير كلمز دی ميد انه * اكر خونريز چشمك دعوت ايتسه جنكه يتوری * معنای تركيبيسی طوپال عذر ديمكدر چونكه لنك * طوپال ديو فرق بونجی قطعه نك بيت رابعنده كچدی

* يك طار لدفيدمه يتنور آمد تنك *

مير خسرو بيت ناله راهر چند مخواهم كه پنهان می كشم * سينه می كويد كه من تنك آمدم فرياد كن * معنای تركيبيسی طارلغه كلدی ديمكدر چونكه * آمد كلدی ديو يكرمی طقوزنجی قطعه نك بيت اولنده كچدی * تنك * طاردر اون بشنجی قطعه نك سكزنجی بيتنده كچدی اولنده كی باء موحده ادات تعديه در

* لطف او يلورسه دينلور آمده بهم *

معنای تركيبيسی مشقته كلدی ديمكدر چونكه * هم * بمعنی غم وغصه ومشقت لكن فارسی اولمدوی بالادهميم قافيه سنده بعض نسخه ده كوزه بر برينه قارشمش اولانه دينور بهم معناسنده تطبيق اولنسه ده ممكن اولور فافهم

* دی بجای او اتك حقنده هم *

معنای تركيبيسی آنك يرنده ديمكدر چونكه * جای * مكان ديو يكرمی ايكنجی قطعه نك بيت رابعنده كچدی اولنده كی باء موحده ادات ظرفدر او * ضمير غائبدر كما سبق فی الادوات المركبة

* يك غضبلندی ديمكدر تيره شد *

معنای تركيبيسی بولانق ديمكدر چونكه آخرنده كی هاء رسميه ايله تيره شد * بولانق ديو قرقنجی قطعه نك بيت اولنده كچدی

* عقلبنی شاشرسه ديرلر خيره شد *

معنای تركيبيسی شاشمش اولدی ديمكدر چونكه * خيره * هاء رسميه ايله يكرمی بونجی قطعه نك بيت ثالثنده كچن خير معناسنه در * شد * معلوم

* لا نسرت ايدی يك بو مشدی آمد فرود *

معنای تركيبيسی اشاغی كلدی ديمكدر چونكه * آمد * قد سبق آنفا * فرود * فانك وراء مهمله ودالك ضمليری ود ال ايله اشاغی معناسنه

* دولتی آرترسه دی آبش فرود *

معنای تركيبيسی صوبی ارتدی ديمكدر چونكه * آب * معروف صو معناسنه * شين * معجمه ضمير غائبدر * فرود * فانك حركات

ثلثه نی وزای معجمه ممدوده نك ضمی و دال ایله فرزودن لفظندن ماضی درتکلم بوندن مشتق فرزای قطعهٔ خامسه نك عنوانینده کچدی

* مضطرب اولسه کشی شد دسته دی *

معنای ترکیبیسی دسته اولدی دیمکدر چونکه * دسته * نك تفصیلی اللی درد نجی قطعه نك بیت اخیری شرحنده کچدی * شد * اولدی معناسنه کاسق

* هم منارهٔ آدینه کلدسته دی *

هاتفی بیت موی ذن ز کلدسته شد نغمه ساز * چو بلبل که بر شاخ کل شد طراز * معنای ترکیبیسی کل طوبی دیمکدر

* غالب اولدقده دینور روش سکه زد *

معنای ترکیبیسی سکه اوردی دیمکدر چونکه * سکه * بالسینه ثلثه ده ضربه معناسنه مستعملدر * زد * اوردی دیو طقوزنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی جامی بیت چو زد سکه بر نقد فیجاقیان * پی فتح خوردار کف ساقیان

* منتجب نسبته دخی روی سپید *

طالب آملی بیت ما کلخیان سنبل و نسرین نشناسیم * آتش بود آتش کل روی سپید ما * معنای ترکیبیسی بیر یوزی دیمکدر چونکه * روی * یوز دیو یکرمی بدنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی * سپید * سینك کسری و باء فارسیه نك فتحی و دال ایله یعنی زمین لکن باء عربیه ایله ترکجه سپت معناسنه در

* دینیدی خود سرآ که کیم بی باك اوله *

معنای ترکیبیسی کندو باشنه دیمکدر چونکه * خود * کندو دیو اوتوزنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی * سر * باش معناسنه * بی باك * دخی فارسیدر ولکن تفسیردر

* سینه بر طاق اولکه باغری چاك اوله *

سینه بر طاق * یعنی عاشق بی قرار و باغری چاك نشابوری بیت دل مجروح حاجتمند مشتاق * بیاد ابرویت شد سینه بر طاق * معنای ترکیبیسی طاق اوزره کوکس دیمکدر چونکه * سینه * کوکس دیو یکرمی بدنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی * بر * یعنی علی کما سبق فی الادوات المرکبة * طاق * قبه و کمر و مصدره وقات معناسنه حتی ایکی قات اولان نسنه یه ذو الطاقین دیرلر

* چوق یلوب کزدی دیمکدر قطره زد *

معنای ترکیبیسی یور یمکده لنکه اوردی دیمکدر چونکه * قطره * یورمکده لنکه دیرلر هم دخی طمله معناسنده مکلور بلکه بونده طمله معناسی دخی انسبدر

زیرا

زيرا كثرت حركت ايله درلدي ديمكي ايهام ايدر فافهم * زد * قدسبق آنفا

* هيچ كاره بوش سوز بنن شخص بد *

هيچ كاره * بوش يلرو بيهوده سوز بنو زمعناسنه معناى تركيبيسى عبث و بيهوده
ايشه منسوب ديمكدر چونكه هيچ بيهوده و عبث ديو اللى التنجى قطعه نك بيت
ثانى عشرنده كچدى كاره ايشه منسوب معناسنه چونكه هاء رسميه ادات نسبتدر

* يك معاند كسنه كافر ماجرا *

كافر ماجرا * بمعنى معاند شديد و متمرد امدى بيت سپاه فتنه چونكم فرصتى كرد
سپهر سفله كافر ماجرايى * معناى تركيبيسى ظاهردر شوقدر كه عجم رعلى غير
القياس فتح ما ايله كافر اوقورلر و قافيه مفتوحه ده استعمال ايدرلر فاحفظ

* همدمى ناداشت بى شرم وحيا *

شيخ نظامى بيت چنين آمدست از بزركان پير * باهيچ ناداشت كشتى
مكير * معناى تركيبيسى طوتمدى ديمكدر * نا * ادات نفيدر كما سبق
فى الادوات المركبة * داشت * ماضى در مصدرى اوتوز اوچنجى قطعه نك
بيت سادسنده كچدى * بى شرم وحيا * تفسيردر چونكه بى ادات نفيدر
كما سبق شرم اوتنمق ديو فرق برنجى قطعه نك بيت اولنده كچدى

* حدنى بيلدردى ديمكدر مراد * تفسيردر مفسرى

بو مصراعدر * دينلو رسه برخرش كاله نهاد *

معناى تركيبيسى اشكنه قاشى قودى ديمكدر چونكه * بر * بمعنى على كما سبق
فى الادوات المركبة * خر * اشك ديو يكرمنجى قطعه نك بيت اولنده كچدى شين
معجمه ضمير غائبدر كما سبق فى الادوات البسيطة * كاله * قاش معناسنه تنكم هاء
رسميه موقعنه الفله كالا قاش ديو يكرمى يدنجى قطعه نك بيت خامسنده كچدى
نهاد * قودى ديو بومثنوينك فرق ايكنجى بيتى شرحنده كچدى

* غالب اولدقده دينو رمش دست برد *

معناى تركيبيسى ال التدى ديمكدر چونكه * دست * ال ديو يكرمى
يدنجى قطعه نك بيت رابعنده كچدى * برد * التدى معناسنه
ماضى در مصدرى اوتوز التنجى قطعه نك بيت ثانيسنده كچدى

* بوزيلوب مغلوب اولدى باز خورد *

خواجه سلمان بيت لعل روان زجام زرنوش وغم وجهان مخور * زين فلك
زمردين بهرچه بازى مى خورى * معناى تركيبيسى كيرو يدى

دیمکدر چونکه باز کبر ودیو یکرمی التنجی قطعه‌نك بیت ثالثی شرحنده کچدی * خورد * یدی دیو ماضی در تکلم متکلم وحده سی خوردم یدم دیواون یدنجی قطعه‌نك بیت ثانیسنده کچدی

* اشتلم کردم ایلدی غوغا نزاع *

چونکه * اشتلم * همزه‌نك ضمی وشین معجمه‌نك سکونی وتاء فوقیه‌نك ولامك ضملری ومیم ایله بمعنی غوغا ونزاع * کرد ایلدی دیو یکرمی یدنجی قطعه‌نك بیتنده کچدی

* همدخی شبخوش کرد ایتدی وداع *

کمال اسماعیل بیت روز خوشتر ادل من شبخوش کرد * تا که او راست شب خوش زلفت * معنای ترکیبیسی کیجه‌یی خوش ایلدی یعنی کیدر کن کیجه‌ کز خیر اولسون وکیجه کز خوش اولسون دیو مقامنده استعمال ایدرلر چونکه * شب * کیجه دیو ایکنجی قطعه‌نك بیت سابعنده کچدی خوش * خوب وکوزل معناسنه * کرد * قد سبق آنفا

* اولدی رسوا پس سرش بیضه شکست *

معنای ترکیبیسی باشی اوزره یمورطه قردی دیمکدر چونکه سر * باش دیو مرارا کچدی * شین * معجمه ضمیر غائبدر کما سبق فی الادوات البسیطة * بیضه * عربیدر فارسیده دخی مستعملدر شکست * قردی دیو طقوزنجی قطعه‌نك بیت تاسعنده کچدی

* کلدی اوخاله بروز اونشست *

معنای ترکیبی او کونه اوتوردی دیمکدر چونکه * روز * کون دیو ایکنجی قطعه‌نك بیت سابعنده کچدی اولنده‌کی باء موحده ادات تعدیه‌در او * ضمیر غائبدر کما سبق فی الادوات * نشست * اوتوردی دیو قطعه تاسعه‌نك بیت رابعنده کچدی

* بی سر وپادر پریشان حال اولان *

خواجه سلمان بیت کر نباشد مددی لطف تو بیدا باشد کرچه از دست من بی سر وپا برخیزد * معنای ترکیبیسی باشسز وایاقسزدیمکدر چونکه * بی * ادات نفیدر * سر باش * پا * ایاق دیو یکرمی یدنجی قطعه‌نك اولنده کچدی

* چونکه مانده صکره دن بی مال اولان *

معنای ترکیبیسی آریه‌ قالمامش دیمکدر چونکه * چون * آریه دیو قطعه عاشره‌نك بیت تاسعنده کچدی * مانده * قالمامش معناسنه اسم مفعولدر ومصدری ایکنجی

قطعه‌نك بيت خامسنده كى ماندن لفظيدر اولنده كى نون ادات نفيدر كما سبق

* چشم دارنده شوكيم اميد ايدر *

معناى تركيبيسى كوز طوتيجى ديمكدر چونكه * چشم * كوز ديو يكرمى يدنجى قطعه‌نك بيت اولنده كچدى لكن تركيب مزبوره مجازا اميد معناسنه در * دارنده اسم فاعلدر طوتيجى معناسنه مصدرى اون يدنجى قطعه‌نك بيت سادسنده كچدى

* كوز اكه چشم فرنكى ديد يلر *

شاعر بيت ربهر ديدن روى تو روز و شب حمام * هزار چشم فرنكى نهاده بر در و بام * معناى تركيبيسى ظاهردر

* التونه غرق ايلدى در زركرفت *

خواجه حافظ بيت * بدين شعر تر شيرين ز شاهنشه عجب دارم * كه سر تا پاى حافظ را چرا در زر نميكيرد * معناى تركيبيسى التونه طوتدى ديمكدر چونكه * در بمعنى فى كما سبق فى الادوات المركبة * زر * التون ديو يكرمى ايكنجى قطعه‌نك بيت سابعنده كچدى * كرفت * طوتدى ديو قطعهٔ تاسعه‌نك بيت ثالثنده كچدى

* داخى طوتدى شعله‌لندى دركرفت *

خواجه سلمان بيت بازدل سوداى آن زنجير موازسر كرفت * آتشم بنشسته بودش شمع رويش دركرفت * معناى تركيبيسى طوتدى ديمكدر چونكه در * بونده ادات تحسيندر كما سبق فى الادوات المركبة * كرفت * قد سبق آنفا

* ديمك اولمش آتش آيد از چنار * مفسر در تفسيرى

مصراع ثانيدر * اوممديغك يردن اولور آشكار *

حكيم انورى بيت آبى از روى كار اكر ببرم * آتشى دانكه از چنار آيد * معناى تركيبيسى چناردن آتش كلور ديمكدر * چونكه آتش معروف * آيد * كلور ديو ايكنجى قطعه‌نك بيت عاشرنده كچدى * از * بمعنى من كما سبق فى الادوات المركبة چنار * بجيم فارسيه‌نك فتحيله معروف اغاج درختى بيد دلبندير لر مشهور ومتواتردر كه مرور ايامله كندودن آتش پيدا اولوب تا اشاغيسنه قدر يقار حتى عرفى بر قصيده سنده دير مصراع عجب نبود كر آتش برآورم چو چنار

* هم كدوبى و چنارى ديسه لر *

كما فى النسخة بتى مفسردر تفسيرى مصراع ثانيدر

* بر برينه اوغرا يكى نسنه لر *

معناى تركيبيسى بر قباق و بر چنار ديمك چونكه * كدو * قباق ديو اللنجى قطعه‌نك

بيت حادى عشرنده كچدى * چنار * قدسبق آنفا آخرلرنده كى ياء تحتيه وحدت ايچوندر وجه مناسبت چنار كثير العمر وشجر غير مثمر وصغيرالاوراقدر كه هر وجهله مخالفيدر هم دخى بونده ياء مصدريه ده اوله بيلور زيرا قباغك چناره اعتلا سنده لسان حالله وقت خزانده كوررسن ديو خطابى بطريق المثل مشهور اولمغله مصدريه يه كتورمك قابلدر رفا فهم

* بربرينه كفوء اولنلرينك وكم * تفسيردر مفسرى

مصراع ثانيدر * همسر طاوس طاوس است هم *

دسكره كى هم لفظ ناظمدر نظامى بيت مرا چون من كسى نايد بناموس * كه باشد همسر طاوس طاوس * معناى تركيبيسى طاوسك برابرى طاوسدر ديمك چونكه همسر ايكى معنايه در اول جاهده ورتبه ده وسن وسالده برابر معناسنه ثانى زوجه ومنكوحه معناسنه * طاوس * دم وبالى منقش برقوشدر كه حسن وجمالده ضرب مثلدر خواجه سلمان بيت * آستان سدره يعنى باغ وطاوسان ملك ازكبوترخانهاى كعبهٔ قدرترا * دنيايه كلمزدن اول جنتده خرامان اولوب حضرت آدم عليه السلام ايله جنتدن چقديغى منقولدر نكته عربيده لفظ داود فارسيده لفظ طاوس ايكى واو ايله اوقنور برواو ايله يازيلور رفا حفظ

- * پيشكش معناسى اولمش ترجمان *

پيشكش * ايكى معناده اصطلاحدر اول ايكى لغتى برندن برينه نقل ايدن كسنه معناسنه اكا فارسيده وعربيده * ترجمان * ديرلر ثانى معروف سلاطينه ويريلان هديه معناسنه بو معنايه دخى فارسيده وعربيده ترجمان ديرلر هاتفى بيت پى توره زانو زنانش كشيد * كه درپيش خان ترجمانش كشيد * معناى تركيبيسى اولك چكيجى ديمكدر چونكه پيش اولك ديو اوتوزنجى قطعه نك بيت اولنده كچدى كش وصف تركيبى اوله رق اون يدنجى قطعه نك يدنجى بيتنده كچدى نكته بو ايكى معنا اعتباريله بين التفسير والمفسر تعاكس جائزدر لكن سوق نظم اول مفسر ثانى اولمغى اقتضا ايدر بونده دخى ناظم نحرير چوق خذاقت ايلدى فلله دره

* سنبل ترداخى زلف دلبران *

معناى تركيبيسى ياش سنبل ديمكدر چونكه * سنبل * معروف شكوفه در تفصيلى اواسط ديباجه شرحنده كچدى تر ياش ديو اللى برنجى قطعه نك بيت اولنده كچدى

* قوتى وارزورد ارد درجكر *

معناى تركيبيسى جكرده قوت طوترديمكدر چونكه * زور * قوت ديو

یکرمی برنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی * دارد * مضارع عدر مصدری
اون یدنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی * در * ادات ظرفدر و ادوات
مرکبه ده کچدی * جگر * ترکیده دخی مستعملدر عربیده کبد یرلر
ترکیده بو اصطلاح محلنه یورکلو دیو تعبیر ایدرلر بعض نسخه ده
آب دارد و اقنع اولمشدر معنای ترکیبیسی جگرده صو طوتر دیمکدر

* یعنی عفو ایله دیمکدر درکذر *

معنای ترکیبی کچ دیمکدر چونکه * در * ادات تحسیندر کما سبق فی الادوات
کذر امر حاضردر ننکم ماضیسی بو مثنوینك یکرمی دوردنجی بیتنده کچدی

* ترك ناموس ایتمه آب رومریز *

کمال خجندی بیت چند ریزد دیده ما آب رو * نیست آب روی مردم آب جو
معنای ترکیبیسی یوز صویی دوکیجی دیمکدر چونکه * آب * معروف * رو * یوز دیو
یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی * مریز * نهی حاضردر اولندکی میم
مفتوحه ادات نهیدر امر حاضری یکرمی سکزنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کچدی

* مرحمت ایله دیمك ریزی بریز *

حکیم خاقانی بیت ای فیض رحمت تو روان عاصیان را * ریزی بریزی بر دل
خاقانی از صفا * معنای ترکیبیسی دوکرسك دوك دیمکدر چونکه
ریزی * مضارع مفرد مخاطبدر فارسیده استفهام چوق کره مقدر اولور

* بر ایو نسنه تلف اولسه اکر * تفسیردر مفسری

مصراع ثانیدر * دینلور دیکرمی بنددکر *

شیخ عبد الله انصاری بیت هرکه جز موی میان او خیالی
بسته است * درمیان عاشقان دیکرمی بند دکمر * معنای
ترکیبیسی بردخی قوشاق بغلمز دیمکدر * چونکه دیکر بردخی دیو
اللی یدنجی قطعه نك عنوانی شرحنده کچدی نون مفتوحه ادات
نفیدر * می * ادات حالدر کما سبق فی الادوات * بندد * مضارعدر
ماضیسی بندید قطعه تاسعه نك بیت سادسنده کچدی * کمر * قوشاق
دیو قرق سکزنجی قطعه نك اون سکزنجی بیتنده کچدی

* کر دینورسه طشت ازبامش فتاد * مفسردر تفسیری

مصراع ثانیدر * سری فاش اولدی دیمك اولور مراد *

هلالی بیت طشت شهزاده چون ز بام افتاد * آن صدا درمیان عام افتاد

معنای ترکیبیسی طشتی طامدن دوشدی دیمکدر چونکه * طشت عربیدر فارسیده دخی مستعملدر تشت معناسنه یعنی باقردن معمول بیوك لكن كه اکثر آنده خاتونلر ثواب یقارلر معروفدر * از بمعنی من کما سبق فی الادوات * بام * طام دیو قرق درد نجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی شین معجمه ضمیر غائبدر کما سبق * فتاد * ماضیدر اصلی افتاد ایدی تنکیر مصدری قرق بشنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده کچدی

تفسیردر مفسری * ایشدلسه سرّی کیم مکتوم ایدی *

مصراع ثانیدر * بخیه اش برروی کار افتاده دی *

معنای ترکیبیسی انك نکنده سی ایش یوزینه دوشدی دیمکدر چونکه بخیه * نکنده دیو قرق یدنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی * اش ضمیر غائبدر * بر * بمعنی علی کما سبق فی الادوات * روی قد سبق آنفا * کار * ایش دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی * افتاده * دوشکن دیو قطعهٔ ثالثه نك بیت سادسنده کچدی

* کوردیلر بولنسر ایشن خلقه همان *

کما سبق تفسیردر مفسری مصراع ثانیدر

* مار میکیرد بدست دیکران *

نظامی بیت چو از دست تو ناید هیچ کاری * بدست دیکران میکیر ماری بو عبارت ایکی وجهله استعمال اولنور اول معنای مذکوردر ترکیده انك مقامنده ایلانی آخر مطوتدیرر کوزینه کندو بقردیرلر ثانی ایل الیله ایلان طوتر یعنی ایشنی کندو الیله کورور آخره انا تحرزیمك بو تقدیرجه اضداد اصطلاحاتندن اولور وعلی کلا التقدیرین معنای ترکیبیسی ایلان طوتار غیریلر الیله دیمکدر چونکه * مار * ایلان دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی * می ادات حالدر * کیرد * مضارعدر ماضیسی وصف ترکیبی اولمرق طقوزنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی * دست * ال دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی اولنده کی بای موحده ادات تعدیه در * دیکران * جمع دیکردر قد سبق آنفا

* کیرلو مفسد اولدی کونه آستین *

معنای ترکیبیسی یکی قصه دیمکدر چونکه * کونه * قصه دیو بومثنوینك یکرمی اوچنجی بیتنك شرحنده کچدی * آستین * ینك دیو قرق یدنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کچدی

* عیب فاحش بار کونه پوستین *

معنای ترکیبیسی ترسنه دونمش کورك دیمکدر چونکه بازك ونه ترسنه دونمش دیو قرقی طقوزنجی قطعه‌نك بیت سابعنده کچدی * پوستین کورك دیو قرقی یدنجی قطعه‌نك بیت ثانیسنده کچدی

* کیجه کوندز جبهٔ خورشید وماه *

کذا فی شرفنامه معنای ترکیبیسی آی وکون جبه سی دیمکدر چونکه * جبه معروف * خورشید * کون * ماه * آی دیو قطعهٔ خامسه‌نك بیت اولنده کچدی

* شخص مشئومه دینور زاغ سیاه *

معنای ترکیبیسی قاره قارغه دیمکدر چونکه * سیاه * معروف * زاغ قارغه دیو اوتوزسکزنجی قطعه‌نك اولنده کچدی زیرا قاره قارغه ایله تشأم اولنمق بین الاعراب دخی جاری ایدوکی نیجه امثال عربدن منفهمدر

* کزلو معنایه دینورمش درلباس *

بابافغانی بیت کندقتل محبان درلباس آن ترك می ترسم * کزین خونهای پنهان دامنش پرخون شود روزی * معنای ترکیبیسی لباسده دیمکدر چونکه در * بمعنی فی کما سبق فی الادوات المرکبة * لباس * معروف

* هم منجم آدیدر اخترشناس *

چونکه * اختر * یلدز دیو قطعهٔ خامسه‌نك بیت اولنده کچدی * شناس * امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر مصدری اون بشنجی قطعه‌نك بیت ثالثنده کچدی

* حوض ماهی آسمانده برج حوت *

معنای ترکیبیسی بالق حوضی دیمکدر چونکه حوض معروف * ماهی بالق دیو قطعهٔ رابعه‌نك سکزنجی بیتنده کچدی * برج حوت عربیدر ارباب اصطلاح میاننده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی

* هم دخی دم درکشید ایتدی سکوت *

معنای ترکیبیسی نفس چکدی دیمکدر چونکه * دم * نفس دیو یکرمی طقوزنجی قطعه‌نك ایکنجی بیتنده کچدی * در * ادات تحسبندر کما سبق فی الادوات المرکبة کشید * چکدی دیو قطعهٔ تاسعه‌نك بیت خامسنده کچدی

* ناتوان بین دشمن وداخی حسود *

ناتوان بین * ایکی معنایه در اوّل بمعنی دشمن ثانی بمعنی حسود وبدخواه هاتفی بیت زمن ناتوان بین بود درحجاب * چو شبپرکه کوری کشد آفتاب * اصلنده ضعیف کورینجی دیمکدر چونکه ناتوان ضعیف دیو قطعهٔ سابعه‌نك بیت

رابعنده کچدی بین وصف ترکیبی اولدیغی حالده اون یدنجی قطعه نك بیت اولنده
کچدی * پك فقیره دیدیلر کبسه کبود *
معنای ترکیبیسی کوك کبسه لودیمکدر چونکه * کبود * کوك دیو فرق
برنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی * کبسه * معروف طولو اولسون بوش
اولسون * هم نشان فقرایمش انکشت نیل *
شیخ سعدی بیت یامرو یا یار ازرق پیرهن * یا بکش در خانمان انکشت نیل
معنای ترکیبیسی چوید یارمق دیمکدر چونکه * انکشت * پارمق دیو یکرمی یدنجی
قطعه نك بیت رابعنده کچدی * نیل * چوید که انکله بویه ایدرلر هم دخی نهر مصر
معناسنه ده کلور رهمدخی نیل مصردن کورینن علامت قحط اوله رق دست
یعنی الدر که قصه سی مشهوردر اول الده اولان پارمق معناسنه دخی احسندر
* شول کران جان وکران سایه ثقیل *
کران جان وکران سایه * بو ایکی لفظدن هربری ثقیل وکاهل معناسنه
اصطلاح اولنشلردر ترکیده بومعناده جانی آغر وکولکه سی آغر دیدکلری کبی
لکن ترکیده کولکه سی آغر دیو مهیب وقورقودمه دیرلر معنای ترکیبیلری دخی
بویله درچونکه کران آغر دیو فرق التنجی قطعه نك بیت حادی عشرنده کچدی
جان * معلوم * سایه * کولکه دیو فرق دردنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی
* اولدی خسپوشی نفاقیله ریا *
کذا فی المجمع معنای ترکیبیسی چورچوب اورتوجیلکی دیمکدر
چونکه * خس * چورچوب دیو یکرمی طقوزنجی قطعه نك بیت سابعنده
کچدی * پوش * وصف ترکیبی اولدیغی حالده اوتوز برنجی
قطعه نك سکزنجی بیتنده کچدی آخرنده کی یاء تحتیه مصدریه در
* آب زیر کاه مکرنا سزا *
آب زیرکاه * یعنی حیله ناسزا معنای ترکیبیسی صمان التی صویی دیمکدر چونکه
آب معروف زیر آلت دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی کاه صمان
دیو اللی برنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی بو معنای ترکیبی ترکیده
دخی مثل مشهوردر که صمان التندن صو یورودر دیرلر
* عهدنی بوزن کشی زنهارخوار *
نظامی بیت ولیکن بود صحبت زینهاری * نکردند وفا زینهار
خواری * معنای ترکیبیسی عهد ییجی دیمکدر چونکه

زنهار * عهد دیوانلی اوچنجی قطعه نك بیت رابعی شرحنده کجدی * خوار * خاء معجمه نك بین الفتح والکسر اماله سی ورا ایله بمعنی خورنده

* هم سیاه کاسه لئیم نابکار *

سیاه کاسه * بمعنی لئیم وخسیس ونابکاردر خواجه حافظ بیت بروازخانهٔ کردون بدرونان مطلب * کین سیاه کاسه درآخر بکشد مهمان را * ترکیبی دخی قارهچناقلو دیو معناده ضرب مثلدر همدخی سیه کاسه برقوم ایمش که مسافرلرنی بعدالاطعام والاکرام کیجه ایله قتل واعدام ایدوب مالارینی آلورلر ایمش دیو بعض کتبده منظور رمز اولمشدر * سیاه * معلوم * کاسه * چناق دیو قطعهٔ سابعه نك بیت سابعنده کجدی * نابکار * فارسیدر لکن ترکیده شیوعی خسیس ایله تفسیر قلندی زیرا نابکار ایکی معنایه دراوّل بمعنی مفسد وصاحب فعل نامقبول ثانی بمعنی آواره وبطال کذا فی فرهنك شعوری

* دست وپارد ابتدی سعی واهتمام *

کاتبی بیت برای کشتن خود دست وپاردم بسیار * ولی بکوشش خود سرخ روی نتوان شد * معنای ترکیبیسی ال واباق اوردی دیمکدر چونکه * دست * ال دیو * پا * اباق دیو یکرمی بدنجی قطعه نك بیت رابعنده کجدی * زد * اوردی دیو قطعهٔ تاسعه نك بیت خامسنده کجدی

* پرشده پیمانه اش عمری تمام *

معنای ترکیبیسی آنك قدحی طولو اولمش دیمکدر چونکه * پر * طولو دیو قرقنجی قطعه نك بیت اوّلنده کجدی * شده * اسم مفعولدر مصدری قرق بشنجی قطعه نك بیت سادسنده کجدی * پیمانه * قدح دیو اللی التنجی قطعه نك بیت سابعنده کجدی * اش * ضمیر غائبدر * کما سبق فی الادوات

* خست اولدی کربه درزندان سرا *

کربه درزندان سرا * غایت بخلدن کنایه درکدبی حفظ ممکن دکل ایکن زندانده حبس ایدر دیمکدر کذا فی مؤید الفضلا چونکه * کربه * کاف فارسیه نك ضمی ورانك سکونی وباء موحده نك فتحی وهاء رسمیه ایله ترکیده کدی وچتك وعربیده هرّه وسنور وقیعم وقطه دیرلر * در * بمعنی فی کما سبق فی الادوات المرکبة * زندان معروف حبس خانه * سرا * اودیو قطعهٔ ثالثه نك بیت سابعی شرحنده کجدی

* یوره کولیجی ایمش کندم نما *

معنای ترکیبیسی بغدای کوستریجی دیمکدر چونکه * کندم * بغدای

دیو قطعهٔ عاشره نك بیت تاسعنده كچدی * نما * وصف تركیبی اولدیغی حالده اوتوز سكزنجی قطعه نك سكزنجی بیتنده كچدی

* كرلو حیله كربه در انبان ایمش *

حكیم انوری بیت طمع كو كربه در انبان فروشد * كه بخل امروز باسك درجوالست * معنای تركیبیسی كدی ظغرجقده دیمكدر چونكه * كربه قد سبق آنفا * در * قد سبق آنفا * انبان * همزه نك فتحی ونونك سكونی وباء موحدهٔ ممدوده نك فتحی ونون ثانیه ایله طغرجق كه دریدن ایدرلر

* خوابگاه غول بود وران ایمش *

خوابگاه غول * یعنی دنیا كذا فی شرفنامه معنای تركیبیسی غول یتاغی دیمكدر چونكه * خواب اویقو دیو قطعهٔ خامسه نك ایكنجی بیتنده كچدی * گاه * ادات اسم مكاندر كما سبق فی الادوات المركبة * غول * جندن بر طائفه در كه بیابان وصحرالرده اشكال مختلفه ایله متشكل اولوب یولدن آدمی ازدروب هلاك ایدر هم دخی قیون اغلنده غول دیرلر بو ایكی معنایه ترتیب اوزره شمس فخری بیت گاه چون غول در بیابانها * گاه چون كوسفند در تن غول

* یك فنا ایله سورلدكده ایو *

بو تفسیردن جز دمفسری بو مصرا عده در

* طعن ایدوب دیرلر شتر كربه دیو *

معنای تركیبیسی دوه ایله كدی دیمكدر چونكه * شتر * دوه دیو یكرمی طقوزنجی قطعه نك بیت خامسنده كچدی * كربه * كاف فارسیه نك ضمی ورانك سكونی وباء موحده نك فتحی وهاء رسمیه ایله كدی دیو آنفا كچدی بو اصطلاحك نظیری عربیده ما ارخص الناقة لولا الملعونة فی عنقها دیو مثل جاریدر كانه دوه بر التونه كدی بیك التونه دوه نك سایه سنده كدی دخی صاتلور چونكه ایو بانده كوتودخی سوریلور

* خاك شد خور وحقیر اولدی دیمك *

معنای تركیبیسی طپراق اولدی دیمكدر چونكه * خاك * طپراق دیو یكرمی برنجی قطعه نك بیت ثالثنده كچدی * شد * اولدی دیو قطعهٔ اولی نك بیت سادسنده كچدی

* مار شیدائی نه دیرسك انكرك *

معنای تركیبیسی دلیلك ایلانی دیمكدر چونكه * مار * ایلان دیو یكرمی برنجی قطعه نك بیت سابعنده كچدی * شیدا * دلی دیو قرقنجی قطعه نك بیت رابعنده كچدی آخرنده یاء تحتیه مصدریه ایچوندر

* دستكاري ايلمكدر تركيب وكلو *

معناى تركيبيسى ال ايشى ايتمكدر چونكه * دست * قد سبق آنفا كار ايش ديو يكرمي برنجى قطعه‌نك بيت مطلعنده مذكور آخرنده كي يا تحتيه مصدريه در فافهم

* صباغ الكا دستنده در دست كار *

بونده آخرنده ياء تحتيه سى حذف اولوب صكبي دكلمدر بوندن بشنجى مصرعنده و ممنوع اولدن نسبتنه دخى دستكار در

* شانه ويرو جيب صلواته مخصوص دن در بنوند *

جيب * جيم فارسيه‌نك فتحى و يا موحده ايله مطلق بيلوم معناسنه عمومله مصول اولان معناسنه خصوصا مقابلى واجب لفظيدر مير نظمى بيتنده فهمدر براز بالا ست هر كز * ندانسته چيش لوز راست هر كز * داذن * ويرمك معناسنه مصدردر ما ضيسى يكونجى برنجى قطعه‌نك بيت رابعنده كچدى

* قورچينه عسلزه ناخن زن در بنور *

قاضي نور اصفهانى بيت چو لو سوالر شود ماه نورند ناخن * كه درميان دو خورشيد كرده تغلبى * في الاصل طرنق اوريجى معناسنه چونكه * ناخن * طرنق ديو يكرمي بشنجى قطعه‌نك بيت رابعنده كچدى زن * وصف تركيبي اوله‌رق اون بشنجى قطعه‌نك بيت خامسنده كچدى

* هم جيب انداز اولكه ايشى ترس اوله *

چونكه * جيب * صولندى بو آنفا كچدى * انداز * وصف تركيبي اوله‌رق يكرمي التنجى قطعه‌نك سكزنجى بيتنده كچدى جيب اندازدخى فرهنكده بو قدر

* راه خوابيده دينور ايشلك يوله *

معناى تركيبيسى اويومش يولى يا خود اويومش يول ديمكدر چونكه * راه * يول ديو اوتوز سكزنجى قطعه‌نك سكزنجى بيتنده كچدى * خوابيده * اسم مفعولدر ابيها عنلى قطعه خامسنه‌نك بيت ثانيسنده كچدى

* رخت بسته ايلمش عزم سفر *

چونكه * رخت * بش معنايه در اولى اسباب و تجملات خانه معناسنه ثانى بمعنى اسب و فرس ثالث بمعنى غم و غصه رابع راست و درست خامس بمعنى طعام بسته * بغلنمش ديو اونيدنجى قطعه‌نك بيت رابعنده كچدى

* خيمه رد در له مقيم اولسه اكر *

وحشى يزدى بيت خيمه ساز ارغير دل و رخورشى شو چون

جناب * كزسبكروجی تواند خيمه زد بر روی آب * معنای
تركيبی خيمه اوردی ديمكدر يعنی خيمه قوردی معناسنه چونكه
خيمه * معلوم * زد * اوردی ديو قطعه تاسعه نك بيت خامسنده كچدی

* تا چدی بسر بن عود دان مجمر نهاد *

معنای تركيبی بخوردانه عود قودی ديمكدر چونكه * عود * بيانی
اللی بدنجی قطعه نك بيت اولنده كچدی * دن * بمعنی في كما سبق في الادوات
مجمر * عربيدر بخوردان معناسنه فارسيده مجمری اشنابعدر * نهاد
ماضيدر وجمع مقصدا رعی ملوثه بدنجی قطعه بيت اخيرنده كچدی

* آشكار اولدی ديمكدر رو نمود *

معنای تركيبی يوز كوستردی ديمكدر چونكه روی * يوز ديو يكرمی بدنجی قطعه نك
بيت اولنده كچدی * داد * ويردی ديو يكرمی برنجی قطعه نك بيت رابعنده كچدی

* كزلو سوز مفهومی اولمش ويرلب *

معنای تركيبی دوداقلی ديمكدر چونكه * ويز * الف ديو
يكرمی برنجی قطعه نك بيت خامسی شرحنده كچدی * لب * دوداق
ديو يكرمی بدنجی قطعه نك ايكنجی بيتنده كچدی

* بردلم ايمتك لبی حكمته نعت *

لبی * بردلم معناسنه املاك اولسون تاوان وقر يوار غيری اولسون امير خسرو بيت
ای قراص آفتاب كمدوری زچشم ما * مار البی بخش كه خسرو كدای تست
معنای لغويسی بردوداق ديمكدر چونكه باء تحتيه وحدت ايچوندر رفاما كه ناظم
تحريك ايمكه تخصيص ايتديكی حكمته تعبير غمهيد ايچوندر مقصدی لطافتدر

* دی سماطك آدينه خوان دراز *

معنای تركيبی اوزون سفره ديمكدر چونكه * خوان * خاء معجمه نك بين الفتح
والضم اماله سی وواو مجهول والف ايله سفره معناسنه وهر نسنه كه ايچنده طعام
اراسته اولمش اوله صحاحده مائده ايله خوان اراسنده فرق ايچنده طعام اولورسه
مائده ديرلر اولمازسه خوان ديرلر لكن عربيده خانك كسری وواوك تلفظيله
استعمال اولنور * دراز * اوزون ديو يكرمی التنجی قطعه نك بيت خامسنده كچدی

* يك ملوث اكل ايدن شطرنج باز *

اصلنده شطرنج اوينايجی ديمكدر چونكه * شطرنج * معروف * باز
وصف تركيبی اوله رق يكرمی التنجی قطعه نك اوچنجی بيتنده كچدی

* ابله واحمق اولاندر خیره سر *

معنای ترکیبیسی باشی شاشمش دیمکدر چونکه * خیره * بیانی بومثنوینک اللی درد نجی بیتی شرحنده کچدی سر باش دیو یکرمی بشنجی قطعه نک بیت اولنده کچدی

* هر ایشن خوش فهم ایلندر دیده ور *

ابو المعانی بیت کر خرد داری تماشا کن برین صنع شریف * هر که باشد دیده ور بیندهم آثار لطف * اصلنده اسم منسوبدر چونکه * دیده * کوز دیو قرق بشنجی قطعه نک بیت عاشرنده کچدی * ور * ادات نسبتدر کما سبق فی الادوات المرکبة

* دی تواضع ایدیجی یه سرفکن *

چونکه * سر * قد سبق آنفا * فکن * فانک کسریله امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر اصلی افکن ایدی مصدری قرق بشنجی قطعه نک سکزنجی بیتنده کچدی سرفکن فرهنکده متواضعدر وکذا دلشکن وکذا خوان دراز وکذا شطرنج باز اشبو لغتلری غالبا ناظم تحریرک دیباجه ده وعدبیوردیغی اوزره عجمدن تصحیح ایلدکلریدر

* آدمی تنکدل ایدر دلشکن *

وصف ترکیبیدر چونکه دل کوکل دیو اوتوزنجی قطعه نک بیت ثالثنده کچدی * شکن * امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر شکستن مصدریدر قطعهٔ تاسعه نک بیت ثامننده کچدی

* مدعی وخصم دامنکیر ایمش *

اصلنده اتک طوتیجی دیمکدر چونکه دامن * اتک دیو قرق بدنجی قطعه نک ایکنجی بیتنده کچدی * کیر * وصف ترکیبی اوله رق قطعهٔ تاسعه نک بیت سادسنده کچدی

* خاطری غملنش اولان دلکیر ایمش *

خواجه سلمان بیت نیست سودای سر زلف توکار همه کس هکان طریقست که اندرخم دلکیر ودرازی * معنای ترکیبیسی ظاهردر

* داردو درو برداماتش چراغ * مفسر در تفسیری

مصراع ثانیدر * شاهدی حاضردر ایله سن فراغ *

معنای ترکیبیسی اتکی التنده او چراغ طوردیمکدر چونکه * دارد * مضارعدر تکم مصدری اون بشنجی قطعه نک بیت سادسنده کچدی او ضمیر غائبدر * در * ادات ظرف دیو ادات مرکبه ده کچدی * زیر * آلت دیو یکرمی برنجی قطعه نک بیت خامسی شرحنده کچدی دامن اتک دیو قرق بدنجی قطعه نک بیت ثانیسنده

کچدی * شین ضمیر متصل غائبدر دیوادوات بسیطه ده کچدی * چراغ * معروف

* شخص مصر وحده بنورمش سایه دار *

میر خسرو بیت سابقده اوم هر شب ازسودای زلفش بخون کنم * چند کرد خود کهی سحر و کهی افسون کنم * معنای ترکیبیسی کواکه طونجی دیمکدر چونکه سایه * کولکه دیو تعریف ده ید نجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی * دار وصف ترکیبی اوله رق اونبدنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی

* نعل در آتش او لا ندرین قرار *

ترکیده دخی معنای ترکیبیسی ضرب مثل ایلنوب نالی قزقن دیرلر فاحفظ

* او لمش ابرو زن اشارت ایدیجی *

اصلنده قاش او ریجی دیمکدر ترکیده قاش آتیجی معناسنه چونکه ابرو * قاش دیو یکرمی بدنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی * زن وصف ترکیبی اوله رق اون التنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی

* کرم زان آتی سوز ویک کیدیجی *

چونکه * کرم * حار دیو یکرمی التنجی قطعه نك بیت اخیری شرحنده کچدی زان * وصفه ترکیبی اوله رق فرق التنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی

* ترك دنیا ایلیجی خانه بفروش *

چونکه * خانه * او دیو اوچنجی قطعه نك بیت تاسعنده کچدی * فروش امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر تکیم نهی حاضری اوتوز برنجی قطعه نك بیت اخرنده کچدی

* بی عیال و سر بسری خانه بدوش *

وحشی یزدی بیت مامز دمان خانه بدوشیم و خوش نشین * نی زان کروه خانه نکهدار عالمیم * ترکیده دخی بو مقامده اوی اوموزنده دیرلر چونکه * خانه آنفا کچدی * دوش * اوموز دیو یکرمی بدنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی اولنده کی باء موحده صله در کما سبق فی الادوات البسیطه

* بی سبب مغرور ا و لا ندر باد سر *

ترکیده دخی مغرور باشی یللی دیرلر چونکه * باد * یل دیو یکرمی ایکنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده کچدی سر باش دیو یکرمی بدنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی

* یك رذیل آدم کس زن کون خر *

کون خر یعنی رذیل و احمق ارکك اولسون عورت اولسون معنای ترکیبیسی اشك دبری دیمکدر چونکه * کون * دبر دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت

خامسنده

خامسنده کچدی * خر * اشکدر بو بکرمنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی
وکس زن عورت فرجی دیمکدر انکدخی فرضا رذیل آدم معناسنه استعمالی
وارایمش لکن ناظم نحریر رندوست نهاد اولدیغی جمله اشعارندن دخی معلوم
ایکن کس زنانده معنای رذالتی نیجه تجویز ایتمشدر دیو تعجب اولنمازمی

* دستخر کرسو کیچی بد سوزلودر *

چونکه * دستخر * ایکی معنایه در اولدشنام ونفرین معناسنه ثانی اشك الی
دیمکدر چونکه دست الدر بو بکرمی بدنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی
کر اداة اسم فاعلدر کما سبق فی الادوات المرکبة لکن بعض نسخده کر موضعنه
واو ایله کو واقع اولمشدر لکن بونه معنایه حمل کلمز چونکه کو
وصف ترکیبی اولدیغی قطعه اولی نك بیت خامسنده کچدی

* سرکه ابرو اولکه اکشی یوزلودر *

معنای ترکیبیسی قاشی سرکه لو دیمکدر چونکه * سرکه * سرکه
معروف عربیده خل کبی * ابرو * قاش دیو آنفا کچدی

* ابله وا حمق اولاندر کاوریش *

خاقانی بیتی عجب کر کاوریش زرکر کوساله ساز * طبع صاحب کف بیضا
برنتابد پیش ازین * معنای ترکیبیسی صغر صقاللو دیمکدر چونکه
کاو * صغر دیو اوتوزنجی قطعه نك بیت تاسعنده کچدی
ریش * صقال دیو اللی اوچنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی

* بی سبب عذر و بهانه خشك ریش *

انوری بیت خشك ریشست کر کند فلك میدیر * تابرد خشك وتر زحوت وحمل معنای
ترکیبیسی قوری یاره دیمکدر چونکه * خشك * قوری دیو اللی برنجی قطعه نك
بیت اولنده کچدی * ریش * یاره دیو اوتوزنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی

* سبزپای وشوم پی مذموم اولان *

مثال * سبزپای * میرخسرو بیت چو سر سبزه خواجه باش بجای چه اندیشد
از دشمن سبزپای * معنای ترکیبیسی یشل ایاق دیمکدر چونکه یشل باشد مقبول
اولور ایاقده اولنجه محلنك غیرنده اولمغله مذموم اولور فافهم چونکه * سبز
یشل دیو قرق برنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی * پای * ایاق دیو بکرمی
بدنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی مثال * شوم پی * خواجه
سلمان بیت کو صفدری که وغا خصم شوم پی می جست همچو

نیز ز شست کمان او * معنای ترکیبیسی شوم ایز دیمکدر چونکه
شوم معروف پی ایز دیو قرق سکزنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی

* نا مبارك مقدمی مشئوم اولان *

احتمالکه بو مصراع مصراع اولی ایضاح ایچون اوله یاخود نامبارك مفسر
اولوب مقدمی مشئوم تفسیر اوله نجق مصراع اولی تفسیر اولدیغی اظهردر

* دینیدی بدپرتوا کاکم بختی زشت *

بدپرتو * بمعنی طالع شوم * وبخت زشت معنای ترکیبیسی کتو شعاعلو دیمکدر چونکه
بد * کتو و فساد دیو اوتوز بشنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی * پرتو شعاع
دیو اوتوز التنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی * بخت زشت * تفسیردر چرکین
بختلو معناسنه چونکه زشت چرکین دیو قطعهٔ عاشره نك بیت ثانیسنده کچدی

* هم تکبر ایلیان کردون سرشت *

معنای ترکیبیسی کوك طبیعتلو دیمکدر چونکه * کردون
کوك دیو قرق طقوزنجی قطعه نك بیت تاسعنده کچدی
سرشت * طبیعت دیو قطعهٔ عاشره نك بیت خامسنده کچدی

* شولکه مضحك اولمز سوای وملوم * تفسیردر مفسری

مصراع ثانیده کلور * دیو عجم بازیچهٔ زنکی وروم *

کذا فی شرح فنایه معنای ترکیبیسی روم وزنکك اویونجغی دیمکدر چونکه
بازیچه * اویونجق دیو قرقنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده کچدی * زنکی
یکرمی سکزنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی روم معروف مملکتدر

* قاضئ کیرنك او کیم خوش کوی اوله *

قاضئ کیرنك * کاف فارسیه نك فتحی و یاء تحتیه نك سکونی وراء نك فتحی ونون نك
سکونی و کاف فارسیه ایله بر قصبه اسمیدر * خوش کوی * خوب سویلیجی
دیمکدر چونکه خوش خوب دیو قطعهٔ رابعه نك بیت رابعی شرحنده کچدی
کوی وصف ترکیبی اوله رق قطعهٔ اولی نك بیت خامسنده کچدی حاصلی بمعنی
لطیفه کوی ظهیر فاریابی بیت برات بخشش تو بر وجود عامل مرو * معاش
دشمنت ز نقد قاضئ کیرنك * اصلنده قاضئ کیرنك نصر الدین خواجه کبی
بر بذله کوی اوغوز آدم ایمش لسانندن بعض لطیفه و اغوزانه سوزلر نقل ایدرلر
کذا فی شرح فنایه بویله اولنجه مصراع ثانی تتمهٔ تفسیر اولور

* خواجه نصر الدین کبی دهلوی اوله *

دلجوی * یك مقبول دیو یكرمی بشنجی قطعه نك بیت اولنده كچدی

* عارسز جرّاره دیرلر جسته كیر *

معنای تركیبیسی دیلك طوتیجی دیمكدر چونكه * جسته * جیمك ضمیله جستن لفظندن اسم مفعول صیغه سی اوزره اسم مقصددر درلمی حاضری یكرمی درد نجی قطعه نك بیت اخیرنده كچدی * كیر وصف تركیبی اوله رق قطعهٔ تاسعه نك بیت سادسنده كچدی

* هم میانكیر اولیه بی عار وحقیر *

میانكیر * كوشه باشلریدن یكلیوب خلق عالمدن جرّ وسؤال ایدن بی عار وحقیر آدمه دیرلر لكن كثرت استعمال ایله مطلق جرّار علم اولمشدر كما فی بیت كر میانكیر كیرمت عیبم مكن * پیش میانكیری عجب نبود ز درویش * معنای تركیبیسی بیل طوتیجی دیمكدر چونكه * میان * بیل دیو قرق سكزنجی قطعه نك اون سكزنجی بیتنده كچدی * كیر * آنفا كچدی

* شوخ چشم اول یوزی آچق بی حیا *

خواجه حافظ بیت كرچه كرد آلود فقرم شرم باد از همتم * شوخ چشمیم كر نظر در چشمهٔ حیوان كنم * معنای تركیبیسی چرك كوزلو دیمكدر چونكه شوخ * خوب معناسنه كلدیكی كبی چرك معناسنه ده كلور اضداددندر چشم * كوز دیو یكرمی یدنجی قطعه نك بیت اوّلنده كچدی

* زور ایله آلان دلنجی خر كدا *

شیخ نظامی بیت یاوه طبعان خر كدایی را * چه عجب بخل میكنند مردم * معنای تركیبیسی اشك دلنجی دیمكدر چونكه * خر * اشك دیو یكرمنجی قطعه نك بیت اوّلنده كچدی * كدا * دلنجی دیو قطعهٔ ثالثه نك سكزنجی بیتنده كچدی

* چاوشك آدی سیه پوش اولدی هم *

معنای تركیبیسی قاره كیجی دیمكدر چونكه * سیه * قاره دیو قرق برنجی قطعه نك بیت خامسنده كچدی پوش * وصف تركیبی اوله رق اوتوز برنجی قطعه نك سكزنجی بیتنده كچدی تنبیه چاوشان قدیم الایامده مهابت ایچون سیاه كیرلردی صكره علم اولدی

* محضر قاضی یه ده اولمش علم *

بونلر دخی علمدر كذلك سیاه كیدكلری اجلدن

* قول دیمك مفهومیده حلقه بكوش *

كمال خجندي بيت زائر كعبه را بكو حلقه بكوش اين درم * كوش كه ميكند ذكر جهار ميكني * معناى تركيبيسي قولقده حلقه ديمكدر چونكه حلقه بو مقامده مجازا كوبه ديمكدر چونكه هرنه كه اوزنه سي بوشدر كرمي اوله اكا حلقه ديرلر اصلي عربيدر فارسيده دخي مستعملدر كوش * قولق ديو اوتوزبرنجي قطعه نك اوچنجي بيتنده كچدي

* هم كوله معناسي اولمش سفته كوش *

ابو المعاني بيت ازمهد سفته كوش تو بودم بمن عشق * اكنون بفرد درد وغمت نامور شدم * معناى تركيبيسي دلنمش قولق ديمكدر چونكه * سفته * دلنمش ديو اللي بشنجي قطعه نك بيت رابعنده كچدي * كوش * آنفا كچدي

* قانو بولد اشيله اقران همكنان *

لغوي معناسي معلوم مدر واصطلاحيسي ظاهردر

* جمله سبنك سوزي بردر يك زبان *

چونكه * يك * برديو اون طقوزنجي قطعه نك بيت اولنده كچدي زبان * دل ديو يكرمي يدنجي قطعه نك ايكنجي بيتنده كچدي

* اولدي خدمتكارك آدي بيشكار *

هم دخي امين شهر ومملكت معناسنه وشاكرد وتلميذ معناسنه ومعين وناصر معناسنه ده كلور معناي تركيبيسي اوك ايشلو ديمكدر چونكه * پيش * اوك ديو اوتوزنجي قطعه نك بيت اولنده كچدي * كار * ايش ديو يكرمي برنجي قطعه نك بيت سادسنده كچدي

* هم كربسته دخي خدمتكذار *

نثاري بيت فلك زخيل كربسته هاى اوست كه بندد * زشكل قوس قزح برميان خويش مناطق * معناى تركيبيسي بغلنمش قوشق ديمكدر چونكه كمر قوشاق ديو قرق سكزنجي قطعه نك اون سكزنجي بيتنده كچدي بسته * بغلنمش ديو اون يدنجي قطعه نك بيت رابعنده كچدي

* جانسز اولمشده طوررجان برميان *

كذا في شرفنامه معناتركيبيسي جان بيل اوزرنده ديمكدر چونكه جان * معروف * بر * بمعنى على كما سبق في الادوات المركبة * ميان * آنفا كچدي

* اوصانوب بيزار اولان آمد بجان *

شاهي بيت ناله ام راه كلو بسته بجدّى كه نفس * تابرون مي رود ازسينه

بجان می آید * معنای ترکیبیسی جانه کلندی دیمکدر چونکه * آمد کلندی دیو طقوزنجی قطعه‌نك بیت اولنده کچدی * جان معروف باء موحده تعدیه ایچونه در کما سبق فی الادوات

* ایلرو چکلدی دیمکدر برکشید *

معنای ترکیبیسی کوکس چکلدی دیمکدر چونکه * بر * کوکس دیو اوتوزبرنجی قطعه‌نك ایکنجی بیتنده کچدی * کشید * چکلدی دیو قطعهٔ تاسعه‌نك بیت خامسنده کچدی یاخود بر علی معناسنه اوله‌رق افاده علو ایله یوقاری چکلدی دیمك دخی محتملدر فافهم

* ایکلدی مفهومی اولمش بر رسید *

کما اسماعیل بیت بیاری من بچشم خود برنبین * اشکفته‌یم تیر ززلفت بررسی معنای ترکیبیسی کوکس ایردی دیمکدر چونکه * بر * آنفا کچدی رسید * ایرشدی دیو قطعهٔ تاسعه‌نك بیت سابعنده کچدی

* حاضر اولور آستین برمی زند *

ترکیده دخی بو مقامده یکلرین صغادی درلر چونکه * آستین * یك دیو فرق یدنجی قطعه‌نك ایکنجی بیتنده کچدی * بر * کوکس معناسنه کلدیکی کبی یوقرو معناسنه ده کلور * می * ادات حالدر کما سبق فی الادوات المرکبة زند * مضارع مفرد جمع غائبی اون یدنجی قطعه‌نك بیت سابعنده کچدی‌ها تنی بیت بکار آوران آستین برزنند * کر آن کرز یاده برین برزنند

* هم ایکالانق دیمك اورارسد *

خواجه سلمان بیت مرا رسد که بوام توبه داده کفتن * شنیدم آیت تو بوالی الله ازلب حور * معنای ترکیبیسی اکا ایرری دیمکدر چونکه اورا اکا دیو فرق سکزنجی قطعه‌نك اوچنجی بیتنده کچدی * رسد * مضارع مفرد غائبی آنفا کچدی

* اینجه فکر ایدیجی اشتربین ایمش *

شاعر بیت غافل شدی زحالم با آنکه شتربینی * عاجز شدم زدستت با آنکه ذوفنونم * ترکیده بو نك مقامنده قوزغون فکرلو دیرلر معنای ترکیبیسی دوه کوریجی دیمکدر چونکه * اشتر * دوه دیو طقوزنجی قطعه‌نك بیت خامسنده کچدی * بین * وصف ترکیبی اوله‌رق اون یدنجی قطعه‌نك بیت اولنده کچدی معنای اصطلاحی یه مناسبت دوه‌ده حدت بصر بلکه شائبهٔ بصیرت در کار در فافهم

* داخی اشترخوی صاحب کینه‌یمش *

اثیرالدین اخسیکتی بیت در مرتبه هل کفت کمال تو نباشد * کردون شترخوی که کوزهان قرآرد * معنای ترکیبیسی دوه طبیعتلو دیمکدر چونکه * اشتر * آنفا کچدی * خوی * طبیعت دیو اللی بشنجی قطعه‌نك بیت سابعنده کچدی چونکه دوه خویلودیمك غایت کینلودیمك اولسیدر که بحکمة الله تعالی دوه طارلدیغی آدمه کینینی اظهار ایتمویت نیجه زمان کتم ایتدکدنصکره انتهاز فرصت ایتدکده باشنه چوکوب هلاك ایلدیکی بالدفعات مشاهده اولنمشدر

* قاپوجیلر کتخداسی میر بار *

معنای ترکیبیسی اذن ور خصت و دیوان بکی دیمکدر چونکه * بار * اذن ور خصت و دیوان شاهان دیو یکرمی برنجی قطعه‌نك بیت اولی شرحنده کچدی میر * بك معناسنه امیر لفظندن مختصر در بو تقدیرجه فرهنك شعوریده میربار قپوجی باشی دیو وبعض فرهنکلرده چاوش باشی دیو تفسیر ایلدیکنك دخی وجهی ظاهردر * کتخدا * فصیح اولان کدخدا در دال ایله قاملکه عوام دالی اولی بدلنه تاء فوقیه اوقیوب تحریف ایلدیلر

* اسکیلر چوق ایش بیلور کهنه سوار *

معنای ترکیبیسی اسکی بینمش یعنی اسکی آتلی دیمکدر * کهنه * کافك ضمی وهانك سکونی ونونك فتحی وهاء رسمیه ایله اسکی معناسنه عربیده عتیق کبی * سوار * بنمش دیو قرق برنجی قطعه‌نك بیت ثانی عشرنده کچدی

* طبل پنهان می زند دینسه مال *

اشبو مصراع مفسردر تفسیری مصراع ثانیدر

* شول ایشی صاقلر که ستر ایتمك محال *

خواجه سلمان بیت عشقم اندر وی طبق پردهٔ تقوی برداشت طبل پنهان چه زنم طشت من از بام افتاد * معنای ترکیبیسی طاولی کیزلو اوردیمکدر چونکه * طبل معروف عربیدر جمعی طبول کلور جامی آمدی بیت حمد لله هنرم شهره غالبدر صوتی عالی ایچی خالی دکلم همچو طبول * پنهان * کیزلو دیو اللی اوچنجی قطعه‌نك بیت اولنده کچدی * می زند * بوندن یوقارو درد نجی بیتده کچدی

* حشمت ورد ارتله بارنك وبوی *

کذا فی شرفنامه معنای ترکیبیسی لونله وقوقوایله دیمکدر چونکه * با * بمعنی مع کما سبق فی الادوات المرکبة * رنك * کونه دیو قرق برنجی قطعه‌نك بیت خامسنده

کچدی * بوی * ققو دیو یکرمی التنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی

* سوزی بی معنی اولانلر مرده کوی *

معنای ترکیبیسی اولمش نسبته سوز بلیجی دیمکدر چونکه * مرده اسم مفعولدر مصدری مردن لفظیدر کوی وصف ترکیبی اولدیغی حالده قطعهٔ اولی نك بیت خامسنده کچدی

* دیدیلر حاضر جوابه تر زبان *

عرفی بیت چون در آید همت مطلب شکافت در سؤال * تر زبانی چون تمنی خشك ماند در جواب * معنای ترکیبیسی یاش دللو دیمکدر چونکه * تر * یاش دیو اللی برنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی * زبان * دل دیو یکرمی بدنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی

* فکری د قتلو اولانلر خرده دان *

معنای ترکیبیسی اوفق بیلیجی دیمکدر چونکه * خرد * اوفق دیو یکرمی دردنجی قطعه نك بیت ثانی عشرنده کچدی لکن بو مقامده هاء رسمیه ایله در فاحفظ دان * وصف ترکیبی اوله رق قرق التنجی قطعه نك بیت تاسعنده کچدی

* اکا یرلرکیم زبان زرکری * مفسردر تفسیری

مصراع ثانیه در * اوله مسهود ماشارت سوزلری *

کذا فی فرهنك عجهانکیری معنای ترکیبیسی قویمجی دیلی دیمکدر چونکه زبان * آنفا کچدی * زر * التوندیو یکرمی ایکنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی کر * ادات اسم فاعلدر یاء تحتیه اداء نسبتدر کما سبق فی الادوات

* زیروبالا کوی شو لکیم خلطی یوق *

معنای ترکیبیسی اشاغی یوقرو سویلیجی دیمکدر چونکه * زیر * اشاغی دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی * بالا * یوجه دیو ایکنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی * کو * وصف ترکیبی اوله رق قطعهٔ اولی نك بیت خامسنده کچدی

* زیروبالا نیست شك و شبهه یوق *

معنای ترکیبیسی اشاغی یوقرو یوقدر دیمکدر چونکه * زیروبالا * آنفا کچدی * نیست * یوقدر دیو یکرمی سکزنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی

* شکرا و سر بسته معین سرزده *

سربسته * یعنی مستور و مخفی خواجه حافظ بیت راز سربسته ما بین که بدستان کفتند * هر زمان با دف و نی بر سر بازار دکر * معنای ترکیبیسی باشی بغلنمش دیمکدر چونکه * سر * باش دیو * بسته * بغلنمش دیو بوندن مقدملرده کچدی

سرزده * بمعنی معین وظاهر خواجه سلمان بیت من سر چو قلم بر خط سودای تو دارم * با آنکه من سر زده را سر زده باز * معنای ترکیبیسی باش اورمش دیمکدر چونکه زده اسم مفعولدر مصدری فرنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی

* منظر درا مره فرمان بر زده *

چونکه * فرمان * پادشاه امری دیو اللی التنجی قطعه نك اوچنجی بیتنده کچدی بر * کوکس دیو اوتوزبرنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی * زده * آنفا کچدی

* مفسد والحق منافق زرده کوش *

شاعر بیت برو ای زرده کوش و ازرق پوش * شیخ و زراق و شوخ و زرق فروش معنای ترکیبیسی زرده آرایجی دیمکدر چونکه * زرده * معروف طعامدر کوش * کوشیدن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر یاخود کوش قولاق معناسنه اولوب صاری معناسنده ماو لغله هـا نسبیه ایله قولاغی صارارمش دیو معنای مستهزیانه دخی انسبدر بو صورتده کاف فارسیه اولور فافهم

* کندوبی مدح ایلیانه خود فروش *

میر نظمی بیت چو واعظ مباشید بیهوده جوش * ببالای کرسی مشو خود فروش * معنای ترکیبیسی کندین صاتیجی دیمکدر چونکه * خود کندو دیو اوتوزنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی * فروش * وصف ترکیبی اوله رق بو مثنوینك بوز اون دردنجی بیتنده کچدی

* فاسق وفاجر دیمك سایه پرست *

ابو المعالی بیت نباشد در میان عشق دستان * سزای عشق تو سایه پرستان * معنای ترکیبیسی کولکیه طاپیجی دیمکدر چونکه * سایه * کولکه دیو فرق دردنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی * پرست * وصف ترکیبی اوله رق قطعهٔ تاسعه نك بیت عاشرنده کچدی

* شیرگیر اولدر که نیم اوله نیم مست *

شیرگیر * بمعنی نیم مست یعنی کچکین اولدقی سرخوش معناسنه خواجه حافظ بیت بده تا روم بر فلك شیرگیر * بهم بر زنم دام این گرگ پیر * شیرگیر اصطلاحی جمشید بر زمان خمری پیناغ ایدوب عسکر مسرانده بوشنان ارسلانی بر نیم مست طوتدقده بنه شرابه اذن ویروب بر اوجق قلیغ به کوزینی اویاجق مرتبه ایچمیوب ارسلان طوتیه جق قدر ایچلسون دیو اذن ویردیکی مفصل حکایهٔ مشهوره یه مبنیدر معنای ترکیبیسی ارسلان طوتیجی دیمکدر چونکه شیر ارسلان دیو فرق

برنجی

برنجي قطعه نك بيت سابعنده كچدي كبر وصف تركيبي اوله رق قطعهٔ تاسعه نك بيت سادسنده كچدي * نيم مست * تفسير دريارم سرخوش معناسنه درچونكه نيم يارم ديو اون طقوزنجي قطعه نك بيت سابعنده كچدي مست سرخوش ديو قطعهٔ تاسعه نك بيت ثالثنده كچدي

* شيشه آب خشك ورونق آب وتاب *

آب خشك * يعني شيشه قنبر نيشابوري بيت ازبراى دفع ياجوج هواز آب خشك * خاك بيزان بين كه سد ازآتش تركرده اند * معناى تركيبيسي قوري صو ديمكدر چونكه آب معروف خشك قوري ديو اللي برنجي قطعه نك بيت اولنده كچدي آب وتاب يعني رونق ولطافت معناى تركيبيسي صوو طبافت ديمكدر چونكه تاب طبافت ديو قطعهٔ خامسه نك بيت خامسنده كچدي

* آتش تراولدي معناده شراب *

قنبر نيشابوري بيت آب خشك اين آسمان وآتش اوانجم است * برخلاف از آب خشك اين آتش تركرده اند * معناى تركيبيسي ياش آتش ديمكدر چونكه آتش * معروف * تر * ياش ديو اللي برنجي قطعه نك بيت اولنده كچدي

* دست شست اولدي ديمكدر نا اميد *

ابو المعاني بيت ديكران راوفا چو كرد نهان * دست شستند عاشقان ازجان * معناى تركيبيسي ال يقادي ديمكدر چونكه * دست * ال ديو يكرمي يدنجي قطعه نك بيت رابعنده كچدي شست * ماضيدر مصدري اوتوز يدنجي قطعه نك بيت خامسنده كچدي

* دلبرك مماز ني آهوي سفيد *

معناى تركيبيسي آق جيران ديمكدر چونكه * آهو جيران ديو اللي يدنجي قطعه نك بيت ثانيسنده كچدي * سفيد * آق ديو قرق برنجي قطعه نك بيت خامسنده كچدي

* يعني دعوت ايلدي آوازه داد *

معناى تركيبيسي صداويردي ديمكدر چونكه * آوازه * همزه وواو ممدود تنك وزاى معجمه نك فتحلري وهاء رسميه ايله وهاء رسميه سز يعني صوت وصدا * داد * ويردي ديو يكرمي برنجي قطعه نك بيت رابعنده كچدي

* داخي رام اولدي ديمكدر تن نهاد *

معناى تركيبيسي بدن قويدي ديمكدر چونكه تن بدن ديو قرق يدنجي قطعه نك بيت اولنده كچدي نهاد ماضي درتكم جمع مضارعي اون يدنجي قطعه نك بيت اخيرنده

گچدی * پرنیان خوی اولکم اوله خلقی خوش *

معنای ترکیبیسی اطلس منقش خویلو دیمکدر چونکه پرنیان اطلس منقش دیو
فرق یدنجی قطعه نك بیت ثالثنده گچدی * خوی * بمعنی طبیعت فارسیدر ترکیده
دخی مستعملدر * اولدی بد آغازجو پیر سوزی بوش *

معنای ترکیبیسی کتو خبر دیمکدر چونکه * بد * فنا دیو اوتوزبشنجی قطعه نك
بیت اولنده گچدی * آغـار * همزه ممدوده نك وغین معجمه ممدوده نك فتحلری
وراء مهمله ایله بمعنی خبر عربیده عین کبی بونده راء مهمله در فلا تغفــل

* شو لکـه پك احمق اوله دامن دراز *

معنای ترکیبیسی اتکی اوزن دیمکدر چونکه * دامن اتك دیو فرق یدنجی قطعه نك
ایکنجی بیتنده گچدی * دراز * اوزن دیو یکرمی التنجی قطعه نك بیت خامسنده
گچدی * ساده لوح اولمش او معناده مجاز *

صافی درون معناسنده مکاور معنای ترکیبیسی خالی تخته دیمکدر چونکه * ساده
نقوش شدن خالی دیو اللی یدنجی قطعه نك بیت ثالثی شرحنده گچدی * لوح * عربیده
تخته معناسنه * صنعتنده ماهره پرکاردی *

معنای ترکیبیسی طولی ایش دیمکدر چونکه * پر * طولی دیو قرقنجی قطعه نك بیت
اولنده گچدی * کار * ایش دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت سادسنده گچدی

* چیره دست اولمش دخی آنك کبی *

معنای ترکیبیسی چابك ال دیمکدر چونکه * چیره * جیم فارسیه ممدوده نك کسری
وراء نك فتحی وهاء رسمیه ایله چابك معناسنه ضدی جیم موضعنده خاء معجمه ایله
خیره در خواجه حسین وفایی بیتادر بی این شبان گرگ مزاج * گرگ را چیره بر
شبان کردم * خواجه سلمان بیت بیاض دیده نرگس نگر تعالی الله که خیره گشت
درو دیده اولی الابصار * بو بیتده گوز قماشدی دیمکدر * دست * آنفا گچدی

* سعی ایدوب چوق ایش گورندر دیو دست *

معنـای ترکیبیسی جن اللو دیمکدر چونکه * دیو * جن دیو فرق التنجی
قطعه نك سکزنجی بیتنده گچدی * دست * آنفا گچدی

* بایدی مشکل ایشلری بر باد بست *

معنـای ترکیبیسی یل اوزره بغلدی دیمکدر چونکه بر ادات استعلا دیو ادوات
مرکبه ده گچدی * باد * یل دیو یکرمی ایکنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده
گچدی * بست * بغلدی دیو قطعه تاسعه نك بیت سادسنده گچدی

پك

* پك كوكلسزا يش طو تيجى كاردزد *

معناى تركيبيسى خرسزايشى ديمكدر چونكه * كار * آنفا كچدى * دزد خرسزدر ديو قرق برنجى قطعه نك بيت حادى عشرنده كچدى

* ديد پالرا اياقن ترينه پاى مزد *

يعنى اجرت قدم چونكه * پاى * اياق ديو يكرمى برنجى قطعه نك بيت رابعنده كچدى * مزد * اجرت ديو اللى اوچنجى قطعه نك بيت خامسنده كچدى

* ديندى مغلوب ور بونه سست كوش *

عبد الله هاتفى بيت بود خجه باج ده نزد هوش * به ارشاه رشونده سست كوش معناى تركيبيسى كوشك و ياوش سعى ايدنجى ديمكدر ياخود كوشك قولق ديمكدر فاما كه معناى اولده كاف عربيه ايله دور ثانيده فارسيه ايله در چونكه * سست * سين اولى نك ضمى وسين ثانيه نك سكونى وتاء فوقيه ايله ياوش وكوشك معناسنه عربيده فاترك مقابلى سخت در * كوش * وصف تركيبى درنتكم اسم مصدرى سكزنجى قطعه نك سكزنجى بيتنده كچدى همدخى كوش قولق ديو اوتوز برنجى قطعه نك اوچنجى بيتنده كچدى

* تن زند معنا سيدر لولو رخوش *

شيخ عطار بيت عشق آتش در همه خرمن زند * ارنه فرقش نهند وتن زند * معناى تركيبيسى بدن اورر ديمكدر چونكه * تن * بدن ديو قرق بدنجى قطعه نك بيت اولنده كچدى * زند * اورر معناسنه مضارعدر نتكم جمع مضارعى اورنيد نجى قطعه نك بيت سابعنده كچدى

* قوت وقدرت ديمكدر دستگاه *

همدخى كتان وقماش طوقود قلرى آلت معناسنه وكثرت اموال معناسنه ده كلور معناى تركيبيسى الى يحلى ديمكدر چونكه * دست * آنفا كچدى * كاه * ادات اسم مكاندر كما سبق فى الادوات المركبة

* كركك يوسف متهمدر بى كناه *

بيت بيخبر از جرمم وكردند اعدا متهم * دامن پاكم دروغ آلوده كرك يوسفم * معناى تركيبيسى يوسف قوردى ديمكدر چونكه كرك * قورد ديو قرق برنجى قطعه نك بيت سابعنده كچدى

* سن چكرسك فكرا يتمه كاربد *

تفسيرده منفسرى مصراع ثانيده كلور

* هر که سك رامی کشد او می کشد *

بو مقامده ترکیده ایتی اولدورنه سور بدرلر دیدکلری کبی ابو المعانی قطعه دوش دیدم درسر کو یش رقیب * بر سرش سنکی زدم آزرده کرد * کشته دوشم بار وکفتند این مثل * هر که سکرا می کشد او می کشد * معنای ترکیبیسی هر کیم که کو پکی اولدورر او چکر دیمکدر چونکه * هر * ادات سور کلیدر * که * کیم دیو او چنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی * سك * کوپك دیو فرق برنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی * را * ادات مفعولدر * می * ادات حالدر کما سبق فی الادوات المرکبة * کشد * کافك ضمیله کشتن لفظندن مضارعدر تکلم امر حاضری قطعهٔ تاسعه نك بیت تاسعنده کچدی * کشد کافك فتحیله مضارعدر مصدری فرقنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی

* تیشه سوی خود زند دینسماکر *

مفسردر تفسیری مصراع ثانیده کلور

* اولدی مقصد کندوسی نفعی اردر *

معنای ترکیبیسی کسری کندو طرفنه اوررد یمکدر چونکه * تیشه * کسر دیو اللی او چنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی سوی طرف دیو او توزطقوزنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی * خود * کندو دیو او توزنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی * زند آنفا کچدی

* روی او بیند دیمك مفهومی هم *

مفسردر تفسیری مصراع ثانیده کلمه ر

* یعنی آنك بجا نبیدر ملتزم *

یعنی آنك طرفن طوتر شاعر بیت ریش داری اکر ش باپسری بخت افتد * هر که آیدبمیان روی پسر می بیند * معنای ترکیبیسی آنك یوزینی کورردیمکدر چونکه روی * یوز دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی * او * ضمیر غائبدر کما فی الادوات * بیند * مضارعدر جمعی فرق التنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی

* شو یله در معناده کج دارو مریز *

مفسردر تفسیری مصراع ثانیده کلور

* قارده کز اما بلور بسر او لسون ایز *

بو ترجه ترکیده مدخی ضرب مثلدر معنای ترکیبیسی اکری طوت ده وکمه دیمکدر چونکه * کج * اکری دیو او توز ایکنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی دار * طوت دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی * و ریز * دوك دیو یکرمی سکزنجی

قطعه نك بيت ثانيسنده كلدى ميم مفتوحه ادات تبهيدر كما سبق فى الادوات البسيطة

* ديسه لر در آستين اينست و بس *

مفسرد ر تفسيرى مصراع ثانيده كلور

* بولنسان بوغير يدن اميدى كس *

معناى تركيبيسى يكده بودر ينشورد يمكدر چونكه * در * بمعنى فى كما سبق فى الادوات المركبة * آستين * يك دبو قرق يدنجى قطعه نك بيت ثانيسنده كلدى اين * بودبو قطعهٔ ثالثه نك بيت را بعنده كلدى * است * ادات ربط در كما سبق فى الادوات المركبة * بس * يتشورديو قطعهٔ ثالثه نك بيت خامسنده كلدى

* درچه تيرى دينسه مفهوم مآل *

مفسرد ر تفسيرى مصراع ثانيده كلور

* رتبه وحالندن ايتمكدر سئوال *

معناى تركيبيسى نه مرتبه ده سين ديمكدر چونكه در آنفا كلدى چه نه ديو اون التنجى قطعه نك بيت ثانى عشرى شرحنده كلدى تير مرتبه ديو يكرمى رنجى قطعه نك بيت ثانيسى شرحنده كلدى آخرنده كى ياء تحتيه ادات خطابدر كما سبق فى الادوات

* دينلورسه نان در روغن فتاد *

ايضا مفسرد ر تفسيرى مصراع ثانيده كلور

* بى مشقت دولتـه ايردى مراد *

معناى تركيبيسى اتمك ياغه دوشدى ديمكدر چونكه * نان * اتمك ديو قطعهٔ عاشره نك بيت عاشرنده كلدى * در * آنفا كلدى * روغن * ياغ ديو اون اوچنجى قطعه نك سكزنجى بيتنده كلدى * فتاد * ماضيدر اصلى افتادايدى مصدرى قرق بشنجى قطعه نك سكزنجى بيتنده كلدى

* ريش ناطورى كند باطقلنور *

يعنى سزاوناسزادعيوب هر كسه تملق وتواضع ايدر ابو المعانى بيت شد اكس از مروت درجهان دور * كه ريش خود كند چون ريش ناطور * معناى تركيبيسى ناطور رصقالولق ديمكدر چونكه * ريش * صقال ديو اللى اوچنجى قطعه نك بيت ثالثنده كلدى ناطور * حمام خدمه سندن وباغچه خدمه سندن برينك اسميدر آخرنده كى ياء تحتيه مصدريه در كند ايلر ديو قطعهٔ مزبوره نك ايكنجى بيتنده كلدى

* بازى خايه عبث ايشه دينور *

معناى تركيبيسى خايه اويونى ديمكدر چونكه * بازى * اويون ديو يكرمى اوچنجى

قطعه نك بيت رابعنده كجدى * خايه * معروف خصيه معناسنه در وبو مثل عينى ايله لسان فرنكيده قبوناريه ديمكدر ديو ريم پاپالردن برينك قصه غريبه سنه مبنيدر ديو ناظم تحرير نقل بيورمشلر ايدى زيرا ناظم مشار اليه لاتين وتاليان ويونان لسانلرنده دخى ماهر درلر وانلردن دخى نجه علوم مطالعه ايتمشلردر

* سنك در قنديل پرفكر وتلاش *

معناى تركيبيسى طاش قنديلده ديمكدر چونكه * سنك * طاش ديو ايكنجى قطعه نك بيت تاسعنده كجدى * در * بمعنى فى كما سبق فى الادوات المركبة قنديل * قافك كسرى ايله معروف السنة ثلثه ده مستعملدر

* غافل اولمه حاضر وقنديل باش *

نتكم شيخ نسيمى قدس سره مرشدى فضل الله وليدن سياحته اذن اذن طلب ايلدكده كشف طريقيله بيورمشلر بيت كر بسفر ميروى از حلب انديشه كن وربحلب ميرسى حاضر وقنديل باش * معناى تركيبيسى قنديل وحاضر اول ديمكدر چونكه * باش * امر حاضر در مصدرى فرق بشنجى قطعه نك بيت سادسنده كجدى * اين باو پهلو زند دينسه تمام *

مفسردر تفسيرى مصراع ثانيده كلور

* بواوكا بكزر ديمك اولور مرام *

معناى تركيبيسى بواو كه يان اورر ديمك اولور چونكه * اين * بو ديو قطعه ثالثه نك بيت رابعنده كجدى * باو * اوكا معناسنه چونكه باء مفتوحه موحده ادات مفعوللدر * پهلو * يان معناسنه * زند * زدن لفظندن مضارعدر

* خانه تبريك ايتنسه فرزند عجم *

تفسيردر تفسيرى مصراع ثانيده كلور

* ديرايمش كيم بورياىى ميكنم *

فرهنك شعورينده بورياىى كنم واقعدر معناى تركيبيسى حصيرى قفولو ايليم ديمكدر چونكه * بوريا * حصيردر ديو قطعه ثالثه نك بيت تاسعنده كجدى * بوى قفو ديو يكرمى التنجى قطعه نك ايكنجى بيتنده كجدى آخرنده كى ياء تحتيه ادات نسبتدر كما سبق * كنم * ايدرم ديو قطعه ثالثه نك بيت ثانى عشرنده كجدى لكن روايت فرهنك خطادر زيرا بورياىى ميكنم ديمكده كال تواضع واردر حصير كبى بوخانه ده اياق التنده دوشنورم ديمك مفهومى هويدادر مكر بوى لفظى باء موحده مفتوحه ايله ضمير غائب او لاتوبدن مركب اوله فافهم

زند

* رند فرزند اولدی غایتده ظریف *

معنای ترکیبیسی ظریف وعیار اوغل دیمکدر چونکه * رند * رانك کسری ونونك سکونی ودال ایله بمعنی عیار وقلاش وظریف ولاابالی وباده خوار وکارنده منحصر معنالرینه دندر * فرزند * اوغل دیو یکرمی اوچنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی بو ایکی لفظدن هر بری بشقه بشقه دخی غایت ظریف معناسنه ده مستعملدر نتکیم رندان عجم وعجم فرزندی دیرلر

* میوهٔ دل شعر وانشای لطیف *

کذا فی شرف نامه اما مؤید الفضلاده بمعنی فرزندان واقعدر شعر وانشایه دخی زادهٔ طبیعت دینکله کلامین بینی توجیه قابلدر بو معنایه عربیده ثمرهٔ فؤاد دیرلر چونکه * میوه * میمك کسری ایله یمانی اللنجی قطعه نك بیت عاشرنده کچدی * دل * قلب دیو اون بدنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی

* خواجه اولمش ناوك انداز ادب *

حکیم خاقانی بیت من که آن طفل دبستان معانی پرورم * عقل کل آنجا نباشد ناوك انداز ادب * معنای ترکیبیسی ادب اوقینی آتیجی دیمکدر چونکه * ناوك * اوق دیو فرق برنجی قطعه نك بیت غاشرنده کچدی انداز وصف ترکیبی اولهرق یکرمی التنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده کچدی * ادب * معروف

* بچه اوشاغه دیدیلر مادر جلب *

معنای ترکیبیسی روسپی انالو دیمکدر چونکه * مادر * انا دیو یکرمی اوچنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی * جلب * روسپی دیو یکرمی التنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی

* حرف سا کندر زده ای پرهیز *

معنای ترکیبیسی اورلمش معناسنه زدن لفظندن اسم مفعولدر عربیده مضروب معناسنه * ای پرهیز * تفسیر در ومفسرده دخلی یو قدر

* باسره اوستون آدیدر زبر وزبر *

معنای لغویلری زیر اشاغی دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی * زبر * زای معجمه نك وباء موحده نك فتحلری ورا ایله یوقرو معناسنه عربیده فوق کبی

* پسك پریشان یازیدر پای کلاغ *

معنای ترکیبیسی قوزغون اباغی دیمکدر چونکه * پای * اباق دیو یکرمی بدنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی * کلاغ * قوزغون دیو وتوز سکزنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی عربیده بو مقامده خط بطلنی خط مخبطه دیرلر شاعر قطعه

اتانا عنکم خط * کخط البط فی الشط * فلا ترسل بنا خطا * والا جی ٔ مع الخط

* بو صو یه کیرسه دی کرده پای زاغ *

معنای ترکیبسی قارغه ایاق قلنمش دیمکدر چونکه * کرده * اسم مفعولدر مصدری یکرمی بدنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده کچدی * پای * آنفا کچدی * زاغ * قارغه دیو اوتوز سکزنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی

* جامه مو یی دخی مو بینه کورك *

جامه مویی * کورك معناسنه عربیده فروکی معنای ترکیبسی قیللو اثواب دیمکدر چونکه * جامه * اثواب دیو قرق بدنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی * موی قیل دیو اللنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی آخرنده کی یاء تحتیه نسبتدر مو بینه بمعنی کورك ایضا چونکه هنا برسیمه کبی ادات نسبتدر

* دیر عجم شاعرلری محبوبه ترك *

خواجه حافظ بیت اکر آن ترك شیرازی بدست آرد دل مارا * بخال هندویش بخشم سمرقند و بخارا را * بوندن یشقه ترك دیو خطا وختن ودشت قبچاق خلقنه دیرلر زیرا که انلرك عادتلری یغما و غارتدر و بو مملکتلرده ترك دیرلر بوندن ظاهر اولدیکه محبوبلر شیوه و نازایله صبر و قرار عشاقی غارت ایتدکلری ایچون ترك تسمیه اولنمش اوله

* بی ادبلك ایتسه هم بر شخص بد *

تفسیرك بر مقیدا ری دخی مصر عهو نیدر

* طعن ایدوب دیرلر که ترکی میکند *

شیخ نظامی بیت اکر چشم ترنکی ترکی ٔ کرد * بعذر آمد چو هندوی ٔ جوانمرد * معنای ترکیبسی ترکلك ایدر دیمکدر چونکه ترکی آخرنده کی یاء تحتیه ادات مصدردر * می * ادات حالدر * کند * ایدر دیو اللی اوچنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کچدی

* یك بیاض اولسه ایو اولسه شکر *

تفسیر در مصری مصراع ثانیده شکلوا

* آد بنه آنك طبرزد دیدیلر *

چونکه شکرك اعلاسی بیاض وسخت وسنکین اولوب شویله که تیر ایله قرلدیغندن اکا تبرزد دیدیلر بعده تعریب اولنجه تله فوقیه طایه قلب اولنوب طبرزد دیدیلر شاعر بیت طبرزد سکر و قند و نبات تش * بهر طالب بیغر ایدخیالش * معنای

تركيبسي پالنه اوردي ديمكدر چونكه * تبر * پالطه ديو اللي اوچنجي قطعه نك بيت سابعنده كچدي * زد * اوردي ديو قطعهٔ تاسعه نك بيت خامسنده كچدي

* پنجره معناسي اولمش تابدان *

جامي بيت نادر آيد آفتاب دولتش روزي زدر * تابدان نمايد برد و چشمها در انتظار معناي تركيبسي محل ضيا ديمكدر چونكه * تاب * ضيا ديو قطعهٔ خامسه نك بيت رابعي شرحنده كچدي * دان * ادات اسم مكاندر كما سبق في الادوات

* پاچه موري كيم چقر آندن دخان *

موري * ميم ممدوده نك ضمي وراء ممدوده نك كسريله اوجاغك تتون چقان محلي كما كاركيده پاچه ديرلر جامي در سلسلة الذهب بيت زنكي بروي چون دردو زنخ * بيني اش همچو موري مطبخ * همدخي موري صو بوهسرنكي معناسنده كلور راكاكونك دخي ديرلر عربيده قنات كبي اصلنده اسم منسوبدر ايسلو و پاسلو معناسنه چونكه * مور * ايس پاس ديو يكرمي برنجي قطعه نك بيت سابعنده كچدي آخرنده كي ياء تحتيه ادات نسبتدر

* پاكي وموسي ديمكدر استره *

پاكي * استره معناسنه اصطلاحدر ابو المعاني قطعه سر تراشي ماهر و پيشه كرفت * فرق سر از رنك رو كلكون شده * از سر بي پالله چندان پاكي زد * سر بسر بيريدو پاكي خون شده * از سر تسليم پرسيدم ازو * كفت صبر عاشق از مون شده * اصلنده اسم منسوبدر چونكه پاك طاهر ديو قطعهٔ اولي نك بيت عشرنده كچدي آخرنده ياء تحتيه ادات نسبتدر * موسي * بو معناده اصلنده عربيدر فارسيده دخي مستعملدر شاعر قطعه تجرد للحمام فتى لؤلؤ * فالبس من ثوب الملاحة ملبوسا * وقد جرد الموسي لتزيين رأسه * فقلت لقد اوتيت سؤلك ياموسي * شاعر تركي آلديغنده اله موساسني بر عجبي * كوستردي يد بيضايي كشيدن بلكي * ظاهرا حضرت موسي عليه الصلوة والسلامك كمال صلابت شرعيه وحدت دينيه سي اولمغله موسي ديو تسميه اولنمش اوله

* اولدي ابروكن دخي جنبستره *

ابروكن * بر آلتدركه آنكله يوزدن وساير بشره دن قيلي قوپاررلر اكا تركيده جنبستره ديرلر بو لفظك معناي تركيبسي قاش قوپارجي ديمكدر چونكه ابرو قاش ديو يكرمي برنجي قطعه نك بيت اولنده كچدي كن وصف تركيبي اوله رق اوتوز سكزنجي قطعه نك بيت سادسنده كچدي

* ايدي بولت آدينه پيل آبكش *

كذا في شرفنامه معناي تركيبيسي صوچكيجي فيل ديمكدر چونكه * پيل * باء فارسية ممدوده نك كسري ولام ايله معروف جانوردر معربي فيل لفظيدر * آب * معروف * كش * وصف تركيبي اوله رق اون يدنجي قطعه نك بيت سابعنده كچدي

* همدخي شيرسوار اولمش كنش *

كذا في شرفنامه ايضا معناي تركيبيسي نمش ارسلان ديمكدر چونكه قرق برنجي قطعه نك بيت سابعنده شير ارسلان ديو و بيت ثاني عشرنده سوار نمش ديو كچدي

* امتزاجي بد اولاند ربد قمار *

معناي تركيبيسي فنا اويونلو ديمكدر چونكه * بد * فنا ديو اوتوز بشنجي قطعه نك بيت اولنده كچدي * قمار * نرد لعبلرندن بر لعب معروفدر

* كيك بوشلوار في صبر و قرار *

حكيم انوري بيت چرخ را با شرفش سطك قتددر موره * كوه را با سخطش كيك قتددر شلوار * معناي تركيبيسي پره شلوارده ديمكدر چونكه * كيك * پره ديو قطعه تاسعه نك بيت تاسعنده كچدي * در * بمعني في كما سبق في الادوات المركبة * شلوار * طون ديو قرق يدنجي قطعه نك بيت اولنده كچدي

* نسنه ضايع اولسه دي سيماب شد *

معناي تركيبيسي ژيوه اولدي ديمكدر چونكه * سيماب * ژيوه ديو قطعه رابعه نك بيت تاسعنده كچدي * شد * اولدي ديو قطعه اولي نك بيت سادسنده كچدي

* يك خجل اولدي ديمكدر آب شد *

مير خسرو بيت تا كل از شرم رويت آب شده * يكزمان دور كن از چهره نقاب معناي تركيبيسي صو اولدي ديمكدر بعض نسخده * بي آب شد * واقع اولمشدر معناي تركيبيسي صوسز اولدي ديمكدر لكن نسخه اولي نك احسن اولديغنه بيت مزبور دلالت ايدر همدخي تركيدهبونك مقامنده مذر اولدي يوجودي صو اولدي ديرلر

* سوزده يكلش طوتيجيدر حرف كير *

شرفنامه ده عيب كيرد يو تفسير ايلمشدي چونكه * حرف * عيب وسقط ديو قطعه اولي نك عنواني شرحنده كچدي * كير * وصف تركيبي اوله رق قطعه تاسعه نك بيت سادسنده كچدي

* خرده كير اول عيبلرا يجي حقير *

شيخ سعدي بيت توان كفت با آن حقايق شناس * ولي خرده كيرند اهل قياس

معناى

معنای ترکیبیسی اوفق طوپنجی دیمکدر چونکه * خرده * اوفق دیو یکرمی
دردنجی قطعه نك بیت حادی عشرنده کچدی لکن انده هباء رسمیه سزدر

* سوزیمه دخل ایتدی دیمکدر مصراع *

تفسیر و مفسری مصراع ثانیده کلور

* در ابهام انکشت بر حرفم نهاد *

کمال خجندی بیت چون قلم انکشت بر حرفم منه صوفی که من * خرقه کردم
رهن و مستان و سخن در دفتر ست * معنای ترکیبیسی عیبمه پرمق
قویدی دیمکدر چونکه * انکشت * پرمق دیو یکرمی یدنجی قطعه نك
بیت رابعنده کچدی * بر بمعنی علی کما سبق فی الادوات المرکبة
حرف * آنفا کچدی آخرنده کی میم مفتوحه ادات متکلمدر کما سبق
ایضا * نهاد * ماضی درجع مضارعی اون یدنجی قطعه نك بیت اخرنده کچدی

* بکذارازمن قونی جانیمه سن *

معنای ترکیبیسی بندن کچ دیمکدر چونکه * بکذار امر حاضر در ماضیسی
بو مثنوینك یکرمی دردنجی بیتنده کچدی اولنده کی با موحده صله در * از
بمعنی من کما سبق فی الادوات * من * بن دیو قطعه ثانیه نك بیت اولنده کچدی
سن لفظنك تفسیر و مفسرده مدخلی یوقدر قافیه یه رعایت ایچون کتوردی

* یعنی اینجتمه نی مشکن بمن *

معنای ترکیبیسی قیرمه بنی دیمکدر چونکه * مشکن * قیرمه دیو اللی
اوچنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی * بمن * بنی معناسنه قرق
یدنجی قطعه نك بیت اخرنده بمن بکا دیو کچدی علی مایقتضیه المقام

* یك غضبنا که دینور مش خیره شیر *

معنای ترکیبیسی شاشمش ارسلان یاخود شاشمش سودلو دیمکدر چونکه
خیره * شاشمش معناسنه نتکیم مخففی یکرمی برنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی
شیر * ارسلان دیو آنفا کچدی سود دیو اوتوزیدنجی قطعه نك بیت
رابعنده کچدی لکن سود معناسی اینجا در اسلان معناسی انسبدر

* ظلم دست انداز اونمه یادکیر *

معنای ترکیبیسی ال آتیجی دیمکدر چونکه * دست * ال دیو یکرمی یدنجی
قطعه نك بیت رابعنده کچدی * انداز * وصف ترکیبی اوله رق یکرمی التنجی
قطعه نك بیت ثامنده کچدی * یادکیر * امر حاضر مرکبدر بو مثنوینك اوائلنده

بكجن يادكن معناسنه * كير * طوت ديو تكرمي بشنجي قطعه نك بيت سادسنده كجدي

* چشم دلبر آهوي دنباله دار *

عبد الواسع بيت دنباله كود ميكشد آن نركس جادو * من بنده آن آهوي دنباله كشيده * معناي تركيبيسي قويرق طوتيجي جيراندمكدر چونكه * آهو جيران ديو اللي بدنجي قطعه نك بيت ثانيسنده كجدي * دنباله * قويرق ديو يكرمي طقوزنجي قطعه نك بيت اولنده كجدي * دار * وصف تركيبي اولهرق اون بدنجي قطعه نك بيت ثالثنده كجندي * چشم دلبر * تفسيردر

* يلك كوجك محبوبلرني سواره *

معناي تركيبيسي قامش آتلو ديمك اولور چونكه * ني * قمش ديو اللي اوچنجي قطعه نك بيت سادسنده كجدي * سوار * آتلو ديو قرق برنجي قطعه ده كجدي

* اصلي نسلي پاك اولاندر كوهري *

حتى كيلاني آنه دخي ديرلر هم دخي جواهردن درتمش نسنه معناسنه وجوهر فروش معناسنه ده كلور

* تارلي اصلمك كده شايه پروري *

وحشي بيت پيش روي تو آفتاب زلف * زير زلف تو سايه پرور كل * معناي تركيبيسي كولكه بسلمكلكي ديمكدر چونكه * سايه * كولكه ديو قرق دردنجي قطعه نك بيت ثالثنده كجدي * پرور * وصف تركيبي اولهرق ديباچه نك اواسطنده كجدي آخرنده كي يالكز نسبه ادات مصدردر

* اولدي نو كيسه يكي دولتلو لان *

امير باد كار بيت تر تلت پيراهن كتان ز نحرير تن تسيم * هست چون نو كيسه لرزنده بر بالاي سيم * معناي تركيبيسي يكي كيسه ديمكدر چونكه * نو * يكي ديو قرق بدنجي قطعه نك بيت ثانيسنده كجدي * كيسه * معروف طولي اولسون بوش اولسون

* داخي هندو زاده در بداصل اولان *

خواجه سلمان بيت از بد انديشت كه هندو زاده است ايمن مباش * چون توان بود مخالف سنت پيغمبري معناي تركيبيسي هند واوغلو ديمكدر چونكه هندو هانك كسري وتونك سكوني ودال ممدوده نك ضمي ايله خصوصا اهل هند كفره سنه اطلاق اولنور وعموما ديار هندده ساكن اولان انسانه دخي ديرلر چونكه آخرنده كي واو ادات نسبتدر آخر ديادن كلوب هندده ساكن اولانه وهندده حاصل اولان نباته هندو ديمزلر بلكه ياء نسبيه ايله هندي ديو تعبير اولنور هم دخي واو

نسبیه ایله هندو خال دلبرانه ده اطلاق اولنور یاخود صفت اولور مناسبت سیاهلقدر زاده * اسم مفعولدر مصدری قرقنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی

* یاد هرزه موعده در کیم اصلی یوق *

کذا فی المحمودی معنای ترکیبیسی باطل یل دیمکدر چونکه * یاد * یل دیو یکرمی ایکنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی * هرزه باطل دیو قطعهٔ سابعه نك بیت خامسنده کچدی

* هم سیهکار اولکه کذب و فسق چوق *

معنای ترکیبیسی قاره ایشلو دیمکدر چونکه * سیه * قاره دیو قرق برنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی * کار * ایش دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی

* بی وفامفهومیدر یاران فروش *

معنای ترکیبیسی دوست صاتیجی دیمکدر چونکه * یاران * دوست و مصاحب معناسنه لکن قیاس بولیدیکه جمع یار اولمامفرد دخی استعمال اولنور * فروش وصف ترکیبی اولهرق بو مثنوینك یوز اونندرنجی بیتنده کچدی

* مرغ دل معناسی اولمش عقل و هوش *

معنای ترکیبیسی قلب قوشی دیمکدر چونکه * مرغ * قوش دیو یکرمی آلتنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی * دل * قلب دیو اونبرنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی

* شخص مأنوسه دینور کیم کرمخون *

ترکیبی دخی قانی ایلیجق دیو ضرب مثلدر چونکه * کرم * بمعنی حار دیو یکرمی آلتنجی قطعه نك بیت اخیری شرحنده کچدی * خون * قان دیو اوتوزنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی

* الفتی اوله صفابخش درون *

معنای ترکیبیسی ایچرویه صفا ویریجی معناسنه چونکه صفا معلوم بخش بخشیدن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر درون ایچرو دیو قرق دردنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی

* کیمه کویلر آدی اولمش خشك وتر *

میرزا فصیحی بیت آهوی آتشین دم چون ازبره برآید * کافور خشك کردد بامشك تر برابر * بو بیتده آهوی آتشین دم کنشد ربره برج حمل کافور خشك رو ترمشك ترشبدر همده خشك تر اصطلاحده نیك و بد معناسنده ده کلور معنای ترکیبیسی قوری و یاش دیمکدر چونکه * خشك

قوری دیو * تر * باش دیو اللی برنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی

* ملك دلید ز خشك مغـز و خشك سر *

کذا فی شرفنامه معنای ترکیبلری قوری بین وقوری باش دیمکدر چونکه خشك * آنفا کچدی * مغز * بین دیو یکرمی سکزنجی قطعه نك بیت عاشری نده کچدی * سر * باش دیو یکرمی بشنجی قطعه نك بیت اولندی کچدی

* کرچه شاهد اوله معناده کوزل *

عربیده بمعنی زبان و زلف و مرد حاضر و برنسنه نی بیان ایدیجی و روز جمعه ویوم عرفه یه ده دیرلر کذا فی فرهنك شعوری

* شاهد بازارا ما مبتذل *

شاعر بیت در میان پلاوهای شله خوب * نرم دست چون شاهد بازار معنای ترکیبی بازار کوزلی دیمکدر راستا نبولده تعبیرجی دیرلر

* بر محلده دینسه شهری و کلی *

مفسردر تفسیری مصراع ثانیده کلور

* بلده نك ممتازی بودر حاصلی *

معنای ترکیبی شهرلو و کویلو دیمکدر چونکه * شهر * معروفدر * کل * کافك ضمی ولام ایله کوی و قریه معناسنه ده کلی آخرلرنده کی یاء تحتیه ادات نسبتدر

* بلبل اولمش زندباف و زندخوان *

هر برلری بشقه بشقه بلبلك اسملریدر خاء معجمه برنده را ایله زندران و واو ایله زندوان دخی مرویدر

* اصفهانده باغچه در نقش جهان *

نقش جهان * اصفهانده بر باغچه معناسنه معنای ترکیبی ظاهردر که اول باغچه نهر اصفهان نهری زاینده رود کنارنده واقع چارباغ مقابلنده شاه طهماسبك بر عظیم و مفرح نیچه قصرلر ایله مزین جهانده مثلی نادر بر باغچه سی اولمغله لاطم بحر بره انده بر تکلفلو ضیافت اولمغین نقل بیورمشلر ایدی

* دلکشا شیرازده بر باغچه هم *

معنای ترکیبی قلب آچیجی دیو اللی بشنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی مزبور باغچه شیرازدن اوچ چاریك مقداری مسافه ده واقع اتابکیان زماننده بی نظیر قصرلر ایله مشحون بر باغچه در بو قاروسندن بر نهر جاری اولوب باغچه نك اورته سندن اقار هر قدمه ده بر حوض لطیف اولمغله درونده بی نهایه ماهی وار در شیخ سعدی بالغی دیو کسه طوتمز زیرا شیخ سعدی حضرتلرینك مرقد

منو

منوری نهرمز بورك منبعی اوزرنده درحتی منبعی ماده اولمغله مرقدمز بور
خرابه مشرف اولدیغنه بناءً ناظم تحریر غالبا شیخ حضرتلری سنی اولمغله مرقدی
تخریب اولنمشدر دیو تعریض ایتمکله فرق کون ظرفنده غیرت عجمانه ایله شاه مجدداً
بنا و غایت تکلفلی تزیین ایتدکدنصکره نزاکت ایله ناظم تحریره انده بر کون عظیم
ضیافتلر و اکراملر ایتدیکنی مشار الیه حضرتلری کذلك نقل بیورمشلر ایدی

* شیخ سعدی آنده مدفون ارم *

بو مصراعی زیاده ایضاح ایچون کتوردی * مدفون ارم * جنت ایله شجنه
دعادر چونکه ارم معروف شداد بن عادك ارم ذات العماد جهانك مال و منالنی
و تحف جواهرینی جمع ایدوب جنت دیو ایتدیکی باغك اسمیدر عربیدر موفارسیده
شایع در شاعر بیت چون کوی تو بر اهل کرم باغ ارم نیست * باغ ارم آن خلد برین
جای حرم نیست   * داخی کلکشت مصلی خوش مکان *

معنای ترکیبیسی مصلی مسیره سی دیمکدر چونکه کلکشت * مسیره دیو اللی بشنجی
قطعه نك ایکنجی بیتنده منکجدی لکن * مصلی * لفظنه مضاف اولنجه شیراز
جانبه سنك قرینده بر تفرجکاه مشهورك اسمیدر نتکم ناظم تحریر اندن افصاح ایدوب
بیوردر   * خواجه حافظ انده فردوس آشیان *

نتکم خواجه حافظ کرامت کبی نطق ایدر بیت بده ساقی می باقی که در جنت
نخواهی یافت * کنار آب رکنا باد و کلکشت مصلی را * فی الاصل معنای ترکیبیسی
مصلانك کل مسیره سی و تماشاسی دیمکدر چونکه کل معروف کشت کاف
فارسیه نك فتحیله فی اصل اللغة سیر و تماشا معناسنه درلهذا که حافظ شارحلری
کشتك بو معنایه کلدیکنی فهم ایتمیوب مصلی کالکی یعنی مصلی نك کل اکیلکی
دیو تفسیر ایلدیلر چونکه کشت کاف عربیه نك کسریله اکین معناسنه درلکن
صواب اولان اولکیدر رضا حفظ * فردوس آشیان * باغ ارم قبیلندن خواجه
حافظه جنت ایله دعادر چونکه فردوس جنت باغچه لرندن برینك اسمیدر
اصلنده مروم لغتندن تعریب اولنمشدی ایچنده اغاج و میوه اولان باغچه
معناسنه جمعی فرادیس کلور حتی بعض لغت صاحبی
الفردوس حدیقة فی الجنة واسم روضة فی الیمامة والفرادیس موضع بالشام بیوردی
آشیان همزه نك مدیله یووه معناسنه عموما و قوش یوه سی معناسنه خصوصا کامر

* آبرکنی هم آنك ارماغیدر *

اصلی آبرکن آبادیدی عربیده نسبتك قاعده سی اعلام مرکبانده مابه الامتیاز

اولان جزئنه نسبت اولنوب غیری جزلر حذف اولنور مثلا عبد الله عبدی وابن عمرده عمری دیرلر بو مقامده دخی آباد حذف اولنوب آب رکنی دیو نسبت اولندی سؤال * قاعدهٔ عربیه لسان فرسده نه کونه اجرا اولنور * جواب * نه قدر ماجن فیهمز عربی دکل ایسه ده بو یله خصوصنده قیاس اولنور یا خود نیجه شیلر عربیه قواعدی اوزره فارسی یه نقل اولنور معنای ترکیبیسی اصل صحراسی صویی دیمکدر چونکه * آب * معروف * رکن * ضمیله بمعنی اصل وجزء * آباد * صحرادیو اون التنجی قطعه نك بیت اولی شرحنده کچدی

* منبع الله اکبر طاغیدر *

الله اکبر * شیراز ناحیه سنده بر طاغ اسمیدر معهود ارماق اول طاغدن چیقوب رکن آباد کناریدن جاری اولور کذا فی فرهنك شعوری ناظم بحر بو مقاملری بالجمله سیر و تماشا ایلدی انك ایچون لغتلرده نا موجود بعض کلام لطیف سویلدی نتکم طنانه نام قصیده سنده و سخن نام قصیده سنده و بو تحفه نك دیباجه سنده واثنا سنده اشعار و تصریح ایدوب حتی نزد کاه محروسهٔ شیرازده الله اکبر طاغی بر متوسط جبلدر لکن خلقت پوشان نام طریقدن کلوب اول جبله صعود اولندقده دفعهٔ سواد اعظم شیراز مشهود اولمغله تعجبا الله اکبر دیندیکی اجلدن اول جبله الله اکبر تسمیه اولنوب و رکن آباد صویی اول جبلدن قنوات ایله خواجه حافظك مرقدی اولان کلکشت مصلایه جاری اولدیغنی و کلکشت مصلایه عجمسلر حافظیه دیدکلرینی ناظم بحر بر نقل بیورمشلر ایدی

* قارشق سوز صاودیمك کفت وشنید *

معنای ترکیبیسی دیدی وایشتدی دیمکدر چونکه کفت دیدی دیو قطعهٔ عاشره نك بیت سادسنده کچدی * شنید * ماضیدر نتکم ماضی متکلم وحده سی اون التنجی قطعه نك بیت اخیرنده کچدی

* ترك اعراض ایلدی دامن کشید *

معنای ترکیبیسی اتك چکدی دیمکدر چونکه * دامن * اتك دیو قرق بدنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی * کشید * چکدی دیو قطعهٔ تاسعه نك بیت خامسنده کچدی

* پرده افکن اولدی شخص بی حیا *

کذا فی المحسودی اصلنده وصف ترکیبیدر حجاب برتجی دیمکدر چونکه * پرده حجاب دیو قطعهٔ سابعه نك ایکنجی بیتنده کچدی * افکن * امر حاضر یا خود اسم فاعل مخففدر نتکم مصدری قرق بشنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده کچدی

* هر كيمى كورسه سون زود آشنا *

مقتضاى تركيب دخى بو يله در چونكه زود تيز ديو يكرمى سكزنجى قطعه نك سكزنجى بيتنده كچدى آشنا مد همزه ايله بلش معناسنه ضد بيكانه در

* تن فرو داده شو كيم غايت مطيع *

معناى تركيبيسى بدن ويرمش ديمكدر چونكه * تن * بدن ديو فرق يدنجى قطعه نك بيت اولنده كچدى * فرو * تحسين لفظ ايچون صله در كما سبق فى الادوات المركبة لكن صله يه حمل اولنميوب بدنى اشاغه ويرمش معناسنده اولمسى دخى احسندر * داده * ماضيسى دادو يردى ديو يكرمى برنجى قطعه نك بيت رابعنده كچدى

* دست مردى ديسه مفهومى شنيع *

كذا فى مؤيد الفضلا معناى تركيبيسى آدمه منسوب ال ديمكدر چونكه * دست ال ديو يكرمى يدنجى قطعه نك بيت رابعنده كچدى * مرد * آدم ديو اللى اوچنجى قطعه نك ايكنجى بيتنده كچدى ياء تحتيه ادات نسبتدر كما سبق فى الادوات البسيطة

* دى انابى آ كه كيم جهلى عيان *

انابى همزه نك ونون ممدوده نك فتحلرى وياء تحتيه ممدوده نك كسريله جهلى ظاهر وكندودن بى خبر احمق كمسنه معناسنه اميدى بيت سخن در وصف تو بحر عميقست * نكنجد در اناى هر انابى * بو بيتده اناى اولك كسر الفله ظرف معناسنه در

* اولمش احمقلرده شبشه كردنان *

مفردى شبشه كردن لفظيدر الف ونون ادات جمعدر معناى تركيبيسى شبشه بيونلو ديمكدر چونكه شبشه كاسه معناسنه معروف كردن بيون ديو يكرمى يدنجى قطعه نك سكزنجى بيتنده كچدى

* سخت پيشانى اولاندر يوزى پك *

اوحد الدين درجام جم بيت جكر خون شد از پريشانى * ازين جان سخت پيشانى معناى تركيبيسى قتى آلنلو ديمكدر چونكه * سخت * قتى يعنى پك معناسنه * پيشانى * آلن ديو يكرمى يدنجى قطعه نك بيت اولنده كچدى

* چار خايه عورتى چوقدر ديمك *

معناى تركيبيسى درت خايه لو ديمكدر چونكه * چار * درت ديو اون طقوزنجى قطعه نك بيت اولنده كچدى * خايه * خاء معجمه ممدوده نك وياء تحتيه نك فتحلرى وهاء رسميه ايله عموما يمورطه معناسنه كرك خصيه يمورطه سى اولسون وكرك قوش يمورطه سى اولسون وكرك سائر حيوان يمورطه سى اولسون

* دی شهیدی آ که کیم زنبـاره در *

شهیدی * یعنی رندوست یعنی زنباره نتکم محبوب دوسته غلامی دیدکلری کبی میرنظمی بیت اکر خواهی بحالت رانظامی * مشوهر کز شهیدی و غلامی چونکه شهیدی بمعنی شاهد یعنی دلبر و محبوب آخرنده کی یاء تخنیه ادات نسبتدر * زنباره * دخی فارسید رنتکم بیانی فرق التیجی قطعه نک بیت ثالثی شرحندن منفهم اولورلکن ترکیده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی

* عورت ایچون جان ویرن بیچاره در *

احتمالکه مصراع اولی ایضاح اولنا حتمالکه * بیچاره * عورته مبالغه میل ایدنه اسم اولمش اولا معنای ترکیبیسی چاره سز دیمکدر ناظم نحریر بونده لطیفه شاعرانه قصد ایدوب شهید بدن مقتول معناسنی ایهام ایله جان ویرن بیچاره دیوکو یا ترجمانه سنویلمشدر

* پاکرفت ابتدی جماع واختلاط *

ابو المعانی بیت روز تاشام مراسنك ستم اندازند * یعنی شبتا بسحر پای کرفتم بکیم معنای ترکیبیسی ایاق طوتدی دیمکدر چونکه پا ایق دیو یکرمی یدنجی قطعه نک بیت رابعنده کچدی * کرفت * طوتدی دیو طقوزنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی

* اولدی معناده منی آب نشاط *

کذا فی المجمع معنای ترکیبیسی نشاط صویی دیمکدر مفرداتی معلومدر

* دفکش اولمشدر دخی شول نابکار *

مفسر در تفسیری مصراع ثانیده کلور

* کیم ایلر زنباره یه عورت شکار *

معنای ترکیبیسی دف چکیجی دیمکدر چونکه * دف * السنه ثلثده مستعملدر کش * وصف ترکیبی اوله رق اون یدنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی

* زن بمزد اول قحبه کیم رسوای عام *

جامی بیت بر آن کار اکر مزد دارد طمع * همین بسکه نامش بود زن بمزن * معنای ترکیبیسی اجرتله عورت دیمکدر چونکه زن عورت دیو یکرمی اوچنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی باء موحده مفتوحه بمعنی مع کما سبق فی الادوات البسیطة * مزد * اجرت دیو اللی اوچنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی * قحبه * تفسیر در روسپی ورزانیه عورت معناسنه عربیدر و فارسیده وترکیده مستعملدر ماخذ اشتقاقی ضم ایله قحاب لفظیدر آت ودوه و قاطر اوکسوریکی معناسنه انسان اوکسوریکی معناسنده کلور چونکه دیار عربده

قبه وزنباره بربنه او كسورك ايله كندولرك بلدبروب معامله ايدرلر اول اجلدن روسپی عورته علم اولدی نتکم ما بون اوغلانه هيز ديدكلری كبی چونكه آنك سبب تسميه سنده شو يله تعبير ايدرلر كه حمام طاسنه هيز دينلور نتكم حمام طاسی الدن الده دوشر كذلك مفعول اوغلان دخی الدن اله كنديكيچون استعار مطر يقيله اكا هيز ديدیلر كثرت استعمال ايله ايكيسيده علم مز له سنده اولدی مير نظمی بيت قبه وهيز رامكن باور * عهد پيمانشان زكوش كذر

* قليه خوار اولدی كيدی بين العوام *

قليه خوار * عاشق ومعشوق آراسنده واسطه اولان كما كابين العوام كيدی ويزونك دبرلر ابو المعانی بيت اكرچه قليه خواری كرد بسيار * نشسته بردر كاشانه يار * معنای تركيبيسی قليه يجی ديمكدر چونكه قليه قافك فتحی ولامك سكونی ويا تحتيه نك فتحی وهاء رسميه ايله شول طعامه ديرلر كه جوز وبادم ونخود وصوغان ايله پشورورلر اكاسغدی دخی ديرلر * خولر * خاء معجمه نك بين الفتح والضم اماله سی ورا ايله يعنی خورنده

* مضلل اولان شخصه ديرلر تاربار *

تاربار * يعنی غلام ياروموجوب دوست معنای تركيبيسی تو يسز تاره اوغلان اوينادبجی ديمكدر چونكه * تار * تويسز تازه دیو بكرمی برنجی قطعه نك ايكنجی بيتنده كچدی * بار * وصف تركيبی اولهرق بكرمی التنجی قطعه نك بيت ثالثنده كچدی * مضلل * افعال بابندن اسم فاعلدر فقير فهمنه كوره كلام مولددر

* آلره ايله ايش دوربجی كارساز *

ابو المعانی بيت شكر ايزد باد بختم دلنوازی يافتم * درميان ماوجانان كارسازی يافتم معنای تركيبيسی دخی بويله در چونكه * كار * ايش ديو بكرمی برنجی قطعه نك بيت سادسنده كچدی * ساز * وصف تركيبی اولهرق اوتوزبرنجی قطعه بيت اخيرنده كچدی

* تازخير وچار ميخ اول فعل خام *

بو ايكی تركيبك هر بری لواطه ده بشقه بشقه اصطلاحدر مثلا چارميخ ميكند ديرلر لواطه ايلر معناسنه وقس عليه * تازخير * بو تقديرجه فعل خامدن مرادی مقاعده لواطه ايمش مصراع ثانی دخی قرينه سيدر

* كومدلال اولدی يارنك غلام *

نتكم عورت پاريكمه دفكش دينلديكی كبی كما سبق آنفا خواجه حافظ قطعه كفت حافظ فلان ماهيچه * همه درويش رسم نغز ابی * كومدلال ودفكشی صدبار

بهتر از شاعری و منلا یی * معنای ترکیبیسی بجس دلالی دیمکدر چونکه * کوه * بجس
دیو یکرمی طقوزنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده کچدی * دلال تشدید ایله معروفدر

* هم طبقزن دیدیلر سحاقه یه *

طبقزن * وصف ترکیبیدر چونکه طبق فتحتین ایله معروف ومعهود وضع
معهوده کمال مشابهتله موصوفدر انکچون مبالغه صیغه سیله سحاقه
دیو تعبیر واندن مصراع ثانی ایله افصاح وتفسیر ایلدی نتکم بیورر

* کندو کبی عورته مشتاقه یه *

زن وصف ترکیبی اولدیغی حالده یکرمی سکزنجی قطعه نك بیت عاشرنده
کچدی * سحاقه * مبالغه ایله سورشدیریجی معناسنه در * مشتاقه * معروفدر
تنبیه طبقزندن وسحاقه دن هر بری نقدر که زنبقجی یه اطلاق فی لغة
صحیح ایسه ده فاما که زنبقجی دیکیجی وسحاقه یماجی دیو فرق اولندی قطعه
الا یا ذوات السحق فی الغرب والشرق * افقن فان النیك اشهی من السحق
اراکن ترفقن الخروق بمثلها * وای لبیب رقع الخرق بالخرق
افقن فان الخبز باللحم یشتهی * ولیس سیوغ الخبز بالخبز فی الحلق

* غرق پر آن بردن ادخال ایلمك *

غرق پرآن * ایکنجی رانك تشدیدیله پرنسنه یی پرنسنه ایچنه بردن ادخال ایلمك
یعنی تمام یدرمك معناسنه امیر بیك طرفی رباعی هر کاه که میل غرق پرّان کردم
دیدمکه خاطرش پریشان کردم * آخر بعیان یلچنم اری دادم
برخود دشوار وبروی آسان کردم * معنای ترکیبیسی قنادلری
باتورمق دیمکدر چونکه غرق باترمق معناسنه فی الاصل عربیدر * پرآن
جمع پردر پر قناد دیو فرق ایکنجی قطعه نك بیت سادسی شرحنده کچدی

* هم میان پاچه سورشدرمك دیمك *

نتکم رباعی مذکوردمذکوردر همدخی زنا نك اویلغی اراسنده
میان پاچه دیرلر ایکی معنایه میرم سپاهی بیت میلم بمیان پاچه وی
بیش کند * زیرا که میان پاچه زکس تنکترست * معنای
ترکیبیسی پاچه اراسی دیمکدر چونکه * میان * بمعنی وسط واراالق
دیو فرق سکزنجی قطعه نك اون سکزنجی بیتی شرحنده کچدی * پاچه
شلوار پاچه سی وبوط پاچه سی ومعروف طعام دیو فرهنك شعوری ذکر ایدر

* سزکر فته دیندی یفعللمشه *

حيرتى عجمه حالت جوانيده بو حال واقع اولدقده ظرفا حقنده ديمشدر مصراع
شمعرا هرچند سر كيرند روشنتر شود * بالاخره ترك وطن ايدوب كيدر كن
سفر كذشته سنه او غرامش بر جوانه راست كلوب بر برينك حالنه
مطلع اولوب بو بيتى نظم ايدوب همراه اولورلر بيت ازدست چرخ بادل
افكار ميرويم * ماهر دو سر كرفته يكبار ميرويم * معناى تركيبيسى
باشى طوتيلان ديمكدر چونكه * سر * باش ديو يكرمى يدنجى قطعه نك بيت
اولنده كچدى * كرفته * طوتيلان ديو قطعه تاسعه نك سكزنجى بيتنده كچدى

* داخى خفت و خيز تمر نجى ايشه *

شاعر بيت دولت آنست كه خفت خيز بود * دولت و تيز رستخيز بود
معناى تركيبيسى اويو يارق قالقه رق ديمكدر چونكه * خفت
خاء معجمه نك ضميله خفتيدن لفظندن امر صيغه سى اوزره اسم مصدردر
خيز * دخى اسم فاعلدر نتكم امر حاضر اولديغى حالده يكرمى بشنجى
قطعه نك ايكنجى بيتنده كچدى تركيده بو مقامده بقله دوشه دررلر

* ديندى مجرم كسه به نامه سياه *

بابا فغانى بيت بهر تو در متاع خود آتش زديم ليك * رحمى محال نامه سياهى
نميكند * معناى تركيبيسى مكتوبى قاره ديمكدر تركيده بو مقامده دفترى
قاره ديرلر چونكه * نامه * مكتوب ديو قرق اوچنجى قطعه نك بيت اولنده
كچدى * سياه * قاره ديو قرق برنجى قطعه نك بيت خامسنده كچدى

* همدخى زلف خطا جرم و كناه *

زلف خطا * بمعنى جرم و كناه كذا فى شرفنامه معناى تركيبيسى ظاهردر

* توبه ايله جام را بر سنك زن *

معناى تركيبيسى شيشه يى طاشه اورديمكدر چونكه * جام * بمعنى
شيشه * را * ادات مفعولدر * بر * بمعنى على كما سبق فى الادوات المركبة
سنك * طاش ديو ايكنجى قطعه نك طقوزنجى بيتنده كچدى * زن * امر
حاضردر مصدرى قرقنجى قطعه نك بيت سابعنده كچدى

* عهديكى بوزمه مشو پيمان شكن *

چونكه * مشو * نهى حاضردر اولمه ديو يكنجى قطعه نك بيت اخيرنده كچدى
پيمان شكن * وصف تركيبيدر چونكه پيمان عهد ديو قرق التنجى قطعه نك
بيت اخيرنده كچدى شكن شكستن لفظندن امر حاضر باخود اسم فاعل

مخففدر تنکسم نهی حاضری اللی او چنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی

* فارغ اولمقدر ورق کرد اندن *

میر حسن دهلوی بیت سخنوران چو حدیث سمنبران خوانند * جدیث تو چو در افتد ورقی بکردانند * معنای ترکیبیسی کاغد دوندرمك دیمکدر چونکه * ورق * ایکی معنایه در اول کاغد معناسنه در طالب آملی بیت اوراق کهنهٔ که بمی کهنه میرسد * ذوقی که در پیاله بود در پیاله نیست * ثانی هر اغاجك یپراغنه دیرلر * کرداندن * کاف فارسیه نك فتحیله دوندرمك معناسنه مصدر متعدیدر تنکسم اسم فاعل لازمی یدنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده کچدی

* او یله درهم آستین افشاندن *

وحشی بیت تیغ قضا دمی که کشد بر کسان قدر * افشانی آستین که برو برك آن کند بونك مقامنده ترکیده ال یومق واتك سلکمك دیرلر معنای ترکیبیسی بك صاچوق دیمکدر چونکه * آستین * بیك دیو فرقی یدنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی * افشاندن * صاچمق دیو فرقی ایکنجی قطعه نك بیت عاشرنده کچدی

* معنیٔ جان من وجان شما *

اشبو مصراع مفسردر تفسیری مصراع ثانیدر

* بز سز که صاغ اولالم دائما *

خواجه حافظ بیت دل خرابی میکند دلدار را آگه کنید * زینهار ای دوستان جان من وجان شما * شرفنامه ده اتحاد محبتدن عبارت دیو واقعدر و بعض نسخه ده قسم اولوب سرك و بزم جانمز حقیچون دیمکدر معنای ترکیبیسی جانم وجانکز دیمکدر چونکه * جان * بیانی اوتوز سکزنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی * من * بن دیو * شما * سز دیو اوچنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی

* دست و پای خود زدم چکدم املك *

معنای ترکیبیسی کندو الیمی و ایاغمی اوردم دیمکدر چونکه * دست * ال دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی * پای * ایق دیو بالدفعات مرور ایلدی * خود * کندو دیو اوتوز برنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی زدم * قرقنجی قطعه نك بیت سابعنده مکین زدن لفظندن ماضی متکلم وحده در

* هم وداع ایتدیم دعا کفتم دیمك *

خواجه حافظ بیت صلاح از ما چه میجویی که مستانرا صلا کفتم * بدور نرکس مستش سلامت را دعا کفتم * معنای ترکیبیسی دعا سویلدم دیمکدر یعنی

دعا ایتدم معناسنه چونکه دعا معروف کفتم سویلدم دیو یکرمی طقوزنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی

* بوکه اولسیدی دیو ایتمك رجا *

بوکه باء موحده ممدوده نك ضمی و کافك کسری وهاء رسمیه ایله ولسیدی معناسنه اصلی بود که لفظندن دالك حذفیله اختصار اولنمشدر خواجه حافظ بیت با صبا همراه بفرست ازرخت کلدستهٔ * بوکه بویی بشنویم ازخاك بستان شما

* جان کرو جامه کرو باش جان فدا *

طوسی بیت جان وتن رهن می ناب کن ازمن بشنو * مثل اینست دلا جان کرو جامه کرو * معنای ترکیبیسی جان رهن اثواب رهن دیمکدر چونکه جان آنفا کچدی * کرو * رهن دیو فرق دردنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی * جامه * اثواب دیو فرق طقوزنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی

* دی سرآمد اولسه برنسنه تمام *

سرآمد * ایکی معنایه در اول برنسنه تمام اولدی معناسنه ثانی قصوری وعلنی اولمیانه دیرلر ایکی معنایه بروجه تشویش ابو المعانی بیت هرآنکه کشته سرآمد بدولت دنیا * یقین بدانکه بدولت بروسرآمد شد * شاعر ترکی کروه انبیا تسبیح درکبی سرآمددر * او تسبیحه امامه کوهر ذات محمددر * معنای ترکیبیسی باشه کلدی دیمکدر چونکه * سر * باش دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی . آمد کلدی دیو یکرمی طقوزنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی

* تحفهٔ وهبی ده بتدی والسلام *

محصل کلام ناظم تحریر بومقامده حسن تخلص ایله منظومه سنی مسکی الختام ایلدی فلله دره * بوتاریخیله ذیل تحفه مسکی الختام اولدی *

کانه بو مصراعده ختامه مسك وفی ذلك فلیتنافس المتنافسون آیتندن اقتباس ایلدی بهرحال حسن تخلص ولطف اختتامدن خالی دکل فلله دره نکته مسکده لام تعریفله ختامه المسك جمله سی دخی تمام تاریخ ختام تحفه درنوله مساعدهٔ وزن اولیدی عین ختامه المسك اولوردی فاحفظ

* زهی منظومه کیم پیوستهٔ حسن نظام اولدی *

زهی * کورل دیو سکزنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی منظومه * نظمدن اسم مفعول عربیدر پیوسته * اولاشوب بربرینه متصل اولان دیو طقوزنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کچدی حسن معروف نظام یا بو کم مصدر عربی اوله یاخود نظمك

جمع اوله * وزیراعظمك اسم شریفیله بنام اولدی *

بنام * شهرت وشانی اولان دیو فرق درد نجی قطعه نك بیت سادسنده كچدی یعنی وزیراعظمك اسمی دیباجه ده مذكور ودیباجه ده آنكله معنون اولغله بومنظومه شهر تشعار اولدی یوخسه بومنظومه ده اولقدر حیثیت ومزیة یوقدر دیسه كرك كانه هضماً للنفسه واستحقاراً لذاته بویله بیوردی

* كتوردم سنبلستان هنردن برك سبز مدر *

سنبلستان * اسم مكاندر سنبل محلی دیمكدر چونكه سنبل بیانی دیباجه نك قرقنجی بیتی شرحنده كچدی ستان ادات اسم مكاندر * هنر * معرفت دیو اون یدنجی قطعه نك بیت اخیرنده كچدی * برك * یپراق دیو اون بشنجی قطعه نك بیت اولنده كچدی * سبز * یشل دیو قرق برنجی قطعه نك بیت خامسنده كچدی

* كل وسنبل كبی پیرایۀ فرق انام اولدی *

كل * بیانی قطعۀ رابعه نك عنوانی شرحنده كچدی * سنبل قد سبق آنفا * پیرایه زینت دیو قرقنجی قطعه نك بیت خامسنده كچدی * فرق * فتح فاایله رأس یعنی باشك اورتاسنه دیرلر لكن بومقامده مطلق باش معناسنه در فی الاصل عربیدر انشالرده دخی استعمالی شایعدر * انام * یعنی مخلوق عربیدر ایضاً نكته كما سبق فی السوابق دخی بو بیتده ناظم نحریر سنبل زاده اولدیغنه تلمیح بیوردی فلله دره

* قریحه م قوتندن بیلمم اصلا افتخار ایتمیم *

قریحه * یعنی قلب وذهن عربیدر انشالرده دخی استعمالی شایعدر افتخار فخردن افتعالدر * مجرد لطف حقیله پذیرای ختام اولدی *

پذیرا * قبول ایدیجی معناسنه امر حاضر آخرینه الف الحاق قیله اسم فاعل یاخود صفة مشبهه در اون یدنجی قطعه نك بیت سادسنده كچدی آخرنده كی یاء تحتیه ختامه اضافتله صكره دن زیاده اولدی كما سبق فی الادوات البسیطة * مجرد و لطف و حق و ختام * عربیلردر انشالرده دخی مستعملدر

* اوقندقجه دعای خیره مظهر اولمدر مقصود *

دعا و خیر و مظهر و مقصود * فی الاصل عربیلردر انشالرده دخی مستعملدر

* بومطلب بنده ئنا كامه اقصای مرام اولدی *

بنده * قول دیو یكرمی سكزنجی قطعه نك بیت ثالثنده كچدی * نا * ادات نفیدر كما سبق فی الادوات المركبة * كام * مرام ومراد دیو قرق درد نجی قطعه نك بیت خامسنده كچدی * مطلب واقصی ومرام عربیلردر انشالرده دخی شایعلردر

هزا

* هزاران شکر ایدوب حقه دیدم اتمامی تاریخن *

هزاران * خلاف قیاس اوزره جمع هزاردر علی ما سبق فی قواعد المقدمة
هزار بیك دیواوتو زطقوز نجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی
شکر واتمام * عربلردر انسالرده دخی شایعلردر * تاریخ * اصلی
همزه ایله تأریخ بلکه واو ایله تورخدر حاصلی تفعیل عربیدر

* بحمد الله بوزیبا تحفه وهبی تمام اولدی *

زیبا * یاقشقلو دیوایکنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی بو بیتده ناظم تحریر
حسن اختتام بیوردی فلله دره * حاصل تاریخ * ختامه المسك عدد نجه
بیك بو زطقسان یدی بو شرحك ختامی بیك ایکیوز التی سنه سی رمضاننك
یوم سادسی یوم اثنینك بین الظهر والعصرنده در بو یله اولنجه
تمام تحفه ایله شرحك بینی طقوز سنه اولدی
اللهم اجعل مبارکا ومنتشرا بین الانام الی یوم القیام
منتفعا مدی الدهور والایام الی اختتام الاحقاب
والاعوام بالعز والسعادة والاکرام
سبحان ربنا رب العزة عما یصفون
وسلام علی المرسلین
والحمد لله رب العالمین

تم طبع شرح تحفة المنظومة الدرية فی لغة الفارسية والدرية بعون الله
الملك البارى البرية فی بلدة الطيبة القسطنطنية صانها الله
عن الافات والبلية علی يد اضعف العباد عبد الرحمن المدرس رئيس
دارا لطباعة السلطانية فی يوم السابع والعشرين من شهر
المحرم الحرام لسنة خمس عشر ومائتين والف
من هجرة النبوية عليه افضل الصلوة
واكمل التحية

